ePublishing

Lexicographic Bulletin

Vol 9 (1963)

Lexicographic Bulletin

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 10/01/2026 08:41:28

ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1963

https://epublishing.ekt.gr | e-Publisher: EKT | Downloaded at: 10/01/2026 08:41:28

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1963

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΤΟΥ ΙΣΤΟΡ. ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ Ν. ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν συνεζήτησε διὰ μακρῶν (συνεδρίαι 104-117), εἰσηγουμένου τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ, περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων τροποποιήσεων εἰς τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχῦσαν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ τούτου ὀρθογραφικὸν σύστημα, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς προσαρμογῆς αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ κρατοῦντας γλωσσικοὺς καὶ γραμματικοὺς κανόνας. Τὰς ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ληφθείσας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀποφάσεις ἐνέκρινεν ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀπεφάσισε δὲ συγχρόνως τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας, μεταγενεστέρως δέ, διὰ λόγους τεχνικούς, εἰς τὸ Λεξικογραφικὸν Δελτίον αὐτῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 40320 Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20ῇ Μαΐου 1960

Πρὸς

τὸν Γραμματέα τῶν Δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας

Ἐνταῦθα

Πέμποντες ὑμῖν μετὰ τοῦ παρόντος ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης περὶ ἐπενεκτέων τροποποιήσεων εἰς τὸ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἰσχῦον ὀρθογραφικὸν σύστημα, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν ὅτι ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας (660 συνεδρία, 18/5/60), ἀποδεχθεῖσα τὴν γνώμην τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς, ἀπεφάσισε τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Αἱ διορθώσεις τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων θὰ γίνωνται ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ὁ Πρόεδρος
Π. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεύς
ΑΝ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Κοινοποίησις :

1) κ. Διευθυντὴν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Π ρ α κ τ ι κ ὰ
τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ

108η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 19ην Μαΐου 1959, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Τρίτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη, παρόντων τῶν κ.κ. Κ. Ἀμάντου, Σ. Κουγέα καὶ Χρ. Καρούζου, γραμματέως. Συμμετέχει ὁ κ. Ἀ. Ὀρλάνδος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ κ. Καλλέρης ἐπαναλαμβάνει, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ προέδρου, τὴν ἐν συνόλῳ ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματός του, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε καὶ τὸ μοναδικὸν θέμα τῶν τριῶν προηγουμένων συνεδριῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἔχει δὲ κατὰ λέξιν ὡς ἑξῆς :

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Μαρτίου 1959

Π ρ ὸ ς

τὴν Σὴν ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἐνταῦθα

Περί τινων ἀναγκαίων ἁπλοποιήσεων εἰς τὸ ἐν ἰσχύϊ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν τῆς παρ' Ὑμῖν Ἐπιτροπῆς σκέψεις τινὰς ἀφορώσας εἰς τὸ κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κρατοῦν ὀρθογραφικὸν σύστημα καὶ νὰ παρακαλέσω ὅπως ἀποφανθῆτε ἐπὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐνδεικνυομένων ὀρθογραφικῶν μεταβολῶν. Ἰδοὺ αὗται ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ :

1. Ὁ ἀείμνηστος Χατζιδάκις εἰς δύο ἐκτενεῖς μελέτας περὶ τῶν εἰς *-ία*>*-ιά*, *-έα*>*-ειά* καὶ *-έας*>*-ειὰς* ὀνομάτων κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ τῆς καταλήξεως *-ειὰ* πρέπει νὰ γράφωνται τὰ ἐκ τούτων σημαίνοντα : 1) δένδρα ἢ φυτὰ ἐν γένει, 2) δέρματα ζῴων, 3) ὀσμὴν ἢ κηλῖδα, 4) πληγήν, 5) περιεχόμενον ἢ φορτίον, ὡς καὶ τὰ θηλυκὰ τῶν εἰς *-άρις* ἐπιθέτων, διὰ τῆς καταλήξεως δὲ *-ειὰς* τὰ ἐκ τῶν εἰς *-εὺς* ἀρχαίων προερχόμενα, τὰ περιεκτικὰ φυτῶν καὶ τὰ ὁπωσδήποτε σημασιολογικῶς συγγενῆ πρὸς μίαν τῶν κατηγοριῶν τῶν εἰς *-ειὰ* θηλυκῶν (ΜΝΕ 1, 332-335. 2, 194-276). Ἀντιθέτως, ὁ καθηγ. Ν. Ἀνδριώτης εἰς πραγματείαν δημοσιευθεῖσαν πολλὰ ἔτη βραδύτερον (Ἀρχ. Θρᾴκ. Θησ. 6, 1940, 17 κ.ἑξ.) ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ γνώμη αὕτη

τοῦ Χατζιδάκι δὲν εὐσταθεῖ, διότι τὸ ε τῶν καταλήξεων -*έα*, -*έας* εἶχε τραπῆ εἰς ι πρὸ τῆς συνιζήσεως καί, κατ' ἀκολουθίαν, τὸ κλειστὸν ι, καὶ ὄχι τὸ ἀνοικτὸν ε, ἔγινεν ἡμίφωνον κατὰ τὴν συνίζησιν. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Χατζιδάκι, κατὰ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογήν, κατὰ τὴν σύνταξιν δηλαδὴ τῶν ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἐγένετο πολλάκις πρόξενος συγχύσεως καὶ ἀνακολουθίας ὀρθογραφικῆς. Οὕτω, τὰ ὀνόματα φυτῶν ἐγράφησαν μὲν κατὰ κανόνα διὰ τῆς καταλήξεως -*ε̣ά* εἰς τοὺς ἤδη δημοσιευθέντας τόμους, ἀλλ' ἐγράφη παραλλήλως *ἀθρο-νι̣ά* = εἶδος περιπλοκάδος, *ἀγκελόνι̣α* = εἶδος λυκίσκου (παρὰ τὸ *ἀγριοαγκυλωνε̣ά*), *ἀβρουνι̣ά*, ἐκ τοῦ ἀρχαίου *βρυωνία*, *ἀρι̣ά*, ἐκ τοῦ μεταγν. *ἀρία* (παρὰ τὸ *βερικο-κε̣ά*, ἐκ τοῦ μεσν. *βερικοκία*). Ἐγράφη προσέτι *μελανε̣ὰ* (ἐν λ. *βρωμόχορτο*), ἀλλὰ καὶ *μελανι̣ὰ* (ἐν λ. *γανι̣ά*) — *μοσκοκαρφε̣ὰ* (ἐν λ. *ἀγριοπασχαλε̣ὰ*) καὶ *μοσκο-καρφι̣ὰ* (ἐν λ. *βελονοκατιφὲς*) — *μυρωδε̣ὰ* (ἐν λ. *ἀγριοκαυκαλήθρα*) καὶ *μυρωδι̣ὰ* (ἐν λ. *ἄνοι̣ωστα*) — *βρομε̣ὰ* (ἐν λ. *ἀναδίνω*) καὶ *βρωμι̣ὰ* (ἰδὲ ἄρθρον) — *βουνε̣ὰ* (ἐν λ. *ἀλογοβουνε̣ὰ*) καὶ *βουνι̣ὰ* (ἰδὲ ἄρθρον) — *πατημασε̣ά*, *πατησε̣ὰ* (ἐν λ. *ἀποζαλε̣ὰ*) καὶ *πατημασι̣ά*, *πατησι̣ὰ* (ἐν λ. *βοι̣δοπατησι̣ά*), κλπ. Ὡσαύτως ἐκ τοῦ οὐσ. *ἀλεύρι* φέρονται παραγόμενα τὰ οὐσιαστικὰ *ἀλευρε̣ὰ*=ἡ ὀσμὴ τοῦ ἀλεύρου, ἀλλὰ καὶ *ἀλευρι̣ὰ* = πολτὸς ἐξ ἀλεύρου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον μνημονεύεται τὸ Βυζαντινὸν συνών. *ἀλευρέα*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο παράδειγμα ἀρκεῖ νὰ δείξῃ πόσον δύσκολος εἶναι ἡ πρὸς τὸν τεθέντα κανόνα συμμόρφωσις, ὄχι μόνον ἀπὸ φωνητικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σημασιολογικῆς ἀπόψεως. Τὸ ἐκ Κύπρου *ἀλουπκι̣ά*, π. χάριν, σημαῖνον τὸ δέρμα τῆς ἀλώπεκος καὶ τὴν χαρακτηριστικωτέραν τοῦ ζῴου ἰδιότητα, τὴν πανουργίαν, κατεχωρίσθη ὑπὸ δύο λήμματα : *ἀλεπε̣ὰ*=τὸ δέρμα, *ἀλεπι̣ὰ*=ἡ πονηρία, ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι ἡ λ. ἔχει διπλῆν τὴν προέλευσιν ἐν τῇ νήσῳ. Τὸ ἐκ Κρήτης *ἀρκουδι̣ὰ*=φωλεὰ τῆς ἄρκτου, κατεχωρίσθη ἐπίσης ὑπὸ δύο λήμματα : *ἀρκουδε̣ὰ* καὶ *ἀρκουδία*. Τὸ ἐκ Κρήτης ὡσαύτως *βουι̣νὲ*=ἡ κόπρος τοῦ βοὸς καὶ ἡ ὀσμὴ τοῦ βοὸς κατεχωρίσθη ὑπὸ τὸ λῆμμα *βουνε̣ὰ* μὲ τὴν δευτέραν σημασίαν καὶ ὑπὸ τὸ λῆμμα *βουνι̣ὰ* μὲ τὴν πρώτην, ἐνῷ τὸ ἐκ Κρήτης *ἀσβεστέα* (*ἀσβεστέ*), σημαῖνον τὴν ὀσμὴν τῆς ἀσβέστου καὶ τὴν κηλῖδα ἐξ ἀσβέστου, συνετάχθη ὑπὸ κοινὸν λῆμμα *ἀσβεστι̣ά*. Ὁ ἀγροῖκος λέγεται διαλεκτικῶς *ἀγελαδι̣ὰς* καὶ *βοι̣δι̣ὰς*. Τὸ πρῶτον ἐγράφη διὰ τοῦ -*ε̣ὰς*, τὸ δὲ δεύτερον διὰ τοῦ -*ι̣ὰς*. Ἐξ Ἀν. Θρᾴκης παραδίδεται τὸ οὐσ. *ἁπλωσι̣ὰ* ὑπὸ τὴν σημασίαν «τὸ μεταξὺ τῶν δύο ἀντίων τεταμένον μέρος τοῦ ἱστοῦ» καὶ «ἡ ἐκτύλιξις τοῦ ὑφαινομένου ἱστοῦ διὰ τοῦ ὀπισθίου ἀντίου». Ἡ πρώτη σημασία κατεχωρίσθη ὑπὸ τὸ λῆμμα *ἁπλωσε̣ά*, ἐκ τοῦ οὐσ. *ἅπλωσι*, ἡ δὲ δευτέρα ὑπὸ τὸ λῆμμα *ἁπλωσι̣ά*, ἐκ τοῦ οὐσ. *ἅπλωσι* καὶ τοῦτο. Τὰ θηλ. οὐσ. *βλαχι̣ά*, *βλαχουνι̣ὰ* καὶ *βλαχουρι̣ὰ* εἶναι συνώνυμα καὶ δηλοῦν : 1) τὸ σύνολον τῶν βλάχων, 2) τὴν ὀσμὴν τῶν βλάχων. Ἀποτέλεσμα : τὸ μὲν πρῶτον διεσπάσθη εἰς δύο ἄρθρα, δηλ. *βλαχε̣ὰ*=ἡ ὀσμὴ τοῦ βλάχου, ἀλλὰ *βλαχι̣ὰ*=τὸ σύνολον τῶν βλάχων, ἐνῷ τὰ δύο ἄλλα συνετάχθησαν ὑπὸ κοινὸν λῆμμα ἑκάτερον : *βλαχουνι̣ὰ* καὶ *βλαχουρι̣ά*.

Τὰ παραδείγματα δύνανται νὰ πολλαπλασιασθοῦν, ἀλλ' οὐδὲν πρόκειται νὰ προσθέσουν εἰς τὴν σαφῆ ἤδη εἰκόνα τοῦ ἐπικρατοῦντος ὀρθογραφικοῦ σάλου. Εὐνόητον δὲ τυγχάνει ὅτι ὁ σάλος οὗτος θὰ βαίνῃ αὐξανόμενος, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ σύνταξις τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ, διότι οἱ συντάκται αὐτοῦ θὰ ἔχουν νὰ ἀντι-

μετωπίσουν, ἐκτὸς τῶν φωνητικῶν καὶ σημασιολογικῶν δυσχερειῶν, καὶ τὴν πρόσθετον δυσκολίαν τῆς συμμορφώσεως πρὸς τὴν υἱοθετηθεῖσαν ἑκάστοτε α ἢ β γραφήν. Δὲν ἰσχυρίζομαι βεβαίως ὅτι αἱ δυσχέρειαι θὰ ἐκλείψουν αὐτομάτως, ἐὰν ἀκολουθήσωμεν τὴν διὰ τοῦ *-ιά*, *-ιὰς* γραφὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ὀνομάτων, τὴν καὶ μόνην ἐπιστημονικῶς ὀρθὴν ἄλλως τε, πιστεύω ὅμως ὅτι αἱ προκύπτουσαι δυσκολίαι (παράδειγμα τὰ ἐκ Πόντου *ἀνθρωπία* καὶ *ἀνθρωπέα*) θὰ εἶναι κατὰ πολὺ ὀλιγώτεραι καὶ θὰ δύνανται νὰ διευθετηθοῦν εὐκολώτερον κατὰ τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα.

Ἐπιφυλάξεις διατηρῶ μόνον ὡς πρὸς τὰ εἰς *-αιά*, *-αιὸς* οὐσ. καὶ ἐπίθ., τὰ συνιζηθέντα εἰς *-ιά*, *-ιὸς* ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ. Τοῦτο δέ, ὄχι διὰ λόγους ἐπιστημονικοὺς βεβαίως, διότι φωνητικῶς ἐταυτίσθησαν ταῦτα παλαιόθεν πρὸς τὰ εἰς *-εά*, *-εός*, ἀλλὰ διὰ λόγους καθαρῶς πρακτικούς. Ἐννοῶ δηλ. ὅτι αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην λέξεις τῆς ὁμιλουμένης καὶ εὐάριθμοι εἶναι (*ἐλαιά*, *γραιά*, *σπηλαιά*, *ἀραιός*, *παλαιός*, *ρωμαιός*, καὶ εἴ τι ἄλλο) καὶ χρησιμοποιοῦνται παραλλήλως ἀμετάβλητοι καὶ ἀσυνίζητοι εἰς τὴν γραφομένην. Ἡ κατὰ τὴν φωνητικὴν ὀρθογραφίαν μεταβολὴ αὐτῶν παρουσιάζει μὲν τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀποφυγῆς πάσης συγχύσεως καὶ ἀνακολουθίας εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Λεξικοῦ (ἤδη ἐδημοσιεύθη *σπ'λιά*, ἐν λ. *ἀντίλαλος*, καὶ *παλιοκουνιάροι*, ἐν λ. *ἀρβανιτιά*), ἀλλὰ καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς ἀμαυρώσεως τῆς ὀρθογραφικῆς εἰκόνος τῶν λέξεων, ὡς αὕτη εἶναι γνωστὴ εἰς πάντας σχεδὸν διὰ τοῦ σχολείου, τῶν ἐφημερίδων, κλπ.

2. Συναφὲς πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν ἐξ οὐδ. τῆς ἀρχαίας εἰς *-ος* προελθόντων τύπων εἰς *-ι* τῆς νεωτέρας: τὸ *χεῖλος*>τὸ *χείλι*, τὸ *στῆθος*>τὸ *στήθι*, τὸ *σκέλος*>τὸ *σκέλι*, κλπ. Ὁ μ. Χατζιδάκις διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι πρέπει νὰ γράφωμεν τὸ *χείλη*, τὸ *σκέλη*, τὸ *στήθη*, κλπ., διότι ὁ ἑνικὸς τῶν ὀνομάτων τούτων προῆλθεν ἐκ τοῦ πληθυντ. τῆς ἀρχαίας τὰ *χείλη*, τὰ *σκέλη*, κλπ., μετασχηματισθέντος βραδύτερον εἰς *χείληα*, *στήθηα*, *σκέληα*, κλπ., κατὰ παρέκτασιν καὶ ἀναλογίαν πρὸς τὸν πληθ. τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων εἰς *-α*, ὅθεν ὑποχωρητικῶς ὁ ἑνικὸς τὸ *χείλη*, τὸ *στήθη*, κλπ. (ΜΝΕ 1,401/2. 2, 44/46). Κατὰ ταῦτα, ἐγράφη ἤδη εἰς τὸ Λεξικὸν τὰ *ἄνθηα* (ἐν λ. *ἄνθος*), τὰ *γνέφηα* (ἐν λ. *ἀναλύω*), τὰ *χείληα* (ἐν λ. *ἀντρειωσύνη*), τὰ *πάθηα* (ἐν λ. *ἀπεκεῖ*), κλπ., καὶ καθ' ἑνικὸν τὸ *χείλη* (ἐν λ. *ἀσπροχείλης*), τὸ *στήθη*, τὸ *βάθη* (ἐν λ. *βάθος*), ἐγράφη ὅμως παραλλήλως καὶ τὰ *χείλια* (ἐν λ. *γανώνω*), τὰ *βράχεα* (ἐν λ. *βράχος*), κατεχωρίσθη δὲ ὁ ἑνικὸς τὸ *ἄνθι* ὑπὸ τὸ λῆμμα *ἀνθί*, παρὰ τὸν πληθυντ. τὰ *ἄνθηα* καὶ παρὰ τὴν διαφορὰν τοῦ τόνου, ἥτις ἀφίνεται ἀνεξήγητος. Ἀκριβῶς δὲ ὁ παρὰ τὸν κανόνα τοῦ Ἡρωδιανοῦ τονισμὸς τῶν οὐδετέρων τούτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἤγαγε τὸν καθηγ. Στ. Καψωμένον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἑνικὸς αὐτῶν προῆλθεν ἐξ ἀσυναιρέτου πληθυντικοῦ τὰ *στήθεα*, τὰ *χείλεα*, τὰ *ἄνθεα* (ὅπως τὰ *βράχεα*), συνιζηθέντος βραδύτερον κανονικῶς εἰς *στήθια*, *χείλια*, *ἄνθια*, κλπ., ὅθεν ὁμαλῶς ὁ ἑνικὸς *χείλι*, *στήθι*, *ἄνθι*, κλπ. (Λεξικογρ. Δελτ. 3, 1941, 99, ὑποσ. 4). Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἐξ ἴσου τοὐλάχιστον πιθανὴ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι ὑποστηριχθεῖσαν, παρουσιάζει ἀπέναντι ταύτης τὸ πλεονέκτημα τῆς γραμματικῆς ἀκολουθίας, δεδομένου ὅτι τὰ οὐδέτερα *χείλι*, *στήθι*, *σκέλι*, *ἄνθι*, κλπ., οἱανδήποτε καὶ ἂν ἔχουν τὴν προέλευσιν, ἐκανονίσθησαν βραδύτερον κατὰ τὰ ἀνάλογα δευτερόκλιτα οὐδέτερα εἰς *-ι*: τὸ *κεφάλι*, τὸ *μάτι*, τὸ *φρύδι*, κλπ.

3. Πράγματα ὡσαύτως παρέχει ἡ ἐν τῷ Λεξικῷ ἀκολουθουμένη ὀρθογραφία τῶν δευτεροκλίτων ἀρσενικῶν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τὰ ὁποῖα προῆλθον ἐκ τριτοκλίτων οὐσιαστικῶν ἢ μετοχῶν τῆς ἀρχαίας: *ἄρχων>ἄρχως, γέρων>γέρως, δράκων>δράκως, χάρων>χάρως, μαθὼν>μαθώς, παθὼν>παθώς, προεστώς*, κλπ. Οἱ δευτερόκλιτοι τύποι γράφονται ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἤδη ἐποχῆς διὰ τῆς καταλήξεως *-ος* (*γέρος, δράκος, χάρος*), ἐπειδὴ ἐρρυθμίσθησαν προφανῶς κατὰ τὰ δευτερόκλιτα εἰς *-ος*. Ὁ μ. Χατζιδάκις ὑπεστήριξεν ὅτι τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἱστορικὸν προηγούμενον, ὡς συμβαίνει ἄλλως τε καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀκολουθουμένη ὀρθογραφία πολλῶν λέξεων εἶναι καθαρῶς φωνητικὴ καὶ οὐχὶ ἱστορική, καὶ ὅτι πρέπει, κατ' ἀκολουθίαν, νὰ γράφωμεν ὁ *ἄρχως*, ὁ *γέρως*, ὁ *διάκως*, ὁ *δράκως*, ὁ *χάρως*, καὶ περαιτέρω ὁ *μαθώς*, ὁ *προεστώς*, ὁ *ποίσως*, ὁ *δείξως*, ἐπὶ πλέον δέ, ὄχι μόνον ὁ *βρωμόγερως*, ὁ *ἀρχιδιάκως*, κλπ., ἀλλὰ καὶ ὁ *γερω-Δῆμος*, ὁ *γερωπατέρας*, ὁ *γερωδάσκαλος*, κλπ.

Ἀφίνω κατὰ μέρος τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ *διάκων*, ἐξ οὗ τὸ *διάκως*, εἶναι σχεδὸν Βυζαντινὸν (μεταχριστιανικὸν) καὶ δὲν δημιουργεῖ ἑπομένως, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἱστορικὸν προηγούμενον ἐπικρατέστερον τοῦ *διάκος*, ἐπίσης Βυζαντινοῦ, ἢ ὅτι τὸ *καλόγερος*, Βυζαντινὸν παράλληλον τοῦ *καλόγηρος*, θὰ ἔπρεπε νὰ μεταγραφῇ διὰ τοῦ *καλόγερως* (κατὰ τὸ *βρωμόγερως, παλαιόγερως*, κλπ.), εἶμαι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ σημειώσω ὅτι δημιουργοῦνται οὕτω δύο ἀντιφάσεις, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐπιστημονικῶς τὰ πράγματα. Ἀκολουθοῦντες δηλ. τὴν κατὰ τὴν ἐτυμολογικὴν προέλευσιν γραφὴν τῶν ὀνομάτων τούτων (ὁ *γέρως*, ὁ *δράκως*, ὁ *χάρως*, κλπ.), παραδεχόμεθα ὅτι ὑπάρχει ἰδιαιτέρα τάξις δευτεροκλίτων εἰς *-ως*, κλινομένων κατὰ τὸ ἥμισυ ἰδιομόρφως (ὁ *γέρως* – τὸν *γέρω* – ὦ *γέρω*, ὁ *προεστὼς* – τὸν *προεστώ* – ὦ *προεστώ*, κλπ.), κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ συμφώνως πρὸς τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα εἰς *-ος* (τοῦ *γέρου* – οἱ *γέροι* – τοὺς *γέρους*, τοῦ *προεστοῦ* – οἱ *προεστοὶ* – τοὺς *προεστούς*). Τοῦτο ὅμως ἀντίκειται προφανῶς πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς, δεδομένου ὅτι τὸ *γέρων* μετεσχηματίσθη ἐνωρὶς εἰς *γέρος*, διότι ἐρρυθμίσθη γραμματικῶς πρὸς τὸ *νέος*, τὸ *χάρων* εἰς *χάρος* πρὸς τὸ *ἄγγελος*, τὸ *διάκων* εἰς *διάκος* πρὸς τὸ *διάκονος*, κλπ. Ἐξ ἄλλου, γράφοντες *γερωπατέρας, γερωπαππᾶς, γερωδάσκαλος, ἀρχωσυμπέθερος, χαρωκαμένος*, κλπ. (διὰ τοῦ ω εἰς τὸ πρῶτον συνθετικόν), παραδεχόμεθα ὅτι συντελεῖται συγκόλλησις, καὶ ὄχι σύνθεσις λέξεων, καθ' ἣν ἡ παρουσία τοῦ ω θὰ ἦτο ἀδικαιολόγητος. Τοιαύτη ὅμως ἐκδοχὴ τυγχάνει παντελῶς ἀστήρικτος, δεδομένου ὅτι εἰς τὰ σύνθετα ταῦτα τὸ α' συνθετικὸν προσδιορίζει τὸ β' κατ' ἔννοιαν ἐπιθετικήν. Τὸ σύνθετον *γεροπατέρας* δηλ. εἶναι σημασιολογικῶς ἀνάλογον πρὸς τὸ *χαζοπατέρας* ἢ τὸ *γεροδάσκαλος* πρὸς τὸ *κουτοδάσκαλος* ἢ τὸ *χαροκαμένος* πρὸς τὸ *ἀστραποκαμένος*, κλπ. Αἱ ἀντιφάσεις αὗται ἐγέννησαν ἤδη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὀρθογραφικὴν σύγχυσιν εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ (γράφεται, π. χάριν, ὁ *ἄρχως*, ὁ *ἀρχιδιάκως*, αἰτ. τὸν *ἄρχω*, τὸν *χάρω*, ἀλλὰ καὶ ὁ *δράκος* ἐν λ. *γάμος*, καὶ περαιτέρω ὁ *ἀρχωσυμπέθερος*, ἀλλὰ ὁ *χαροκαημένος*), θὰ προκαλέσουν δὲ μεγαλυτέραν ἀσφαλῶς κατὰ τὴν πρόοδον τῆς συντάξεως. Πῶς θὰ κατορθώσουν νὰ διακρίνουν, π. χάριν, οἱ συντάκται μεταξὺ τῶν *γερο-Κώστας, γεροβοσκός, γεροδάσκαλος, γεροκαπετάνιος*, κλπ. καὶ τῶν *γεροπετεινός, γερογάϊδαρος, γερόλυκος*,

καὶ περαιτέρω *γεροπεῦκος*, *γεροέλατος*, *γεροπλάτανος*, κλπ. ἢ ἔτι περαιτέρω *γερόκοττα*, *γερόγιδα*, *γερόσκυλλο*, *γερομούλαρο*, *γεροπρίναρο*, πότε δηλ. πρέπει νὰ διατηρηθῇ τὸ ω τοῦ α' συνθετικοῦ καὶ πότε ὄχι; Ἢ πῶς θὰ δικαιολογηθοῦν οὗτοι γράφοντες *γερωμαθημένος*, ἀλλὰ *χαροκαημένος*; Αἱ δυσκολίαι αὗται θὰ ἀρθοῦν, ἐὰν υἱοθετηθῇ ἑνιαῖον σύστημα ὀρθογραφίας, τὸ ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς ἐπιβαλλόμενον, ὡς γίνεται ἄλλως τε (κατὰ Χατζιδάκιν πάντοτε) καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας κατηγορίας λέξεων.

4. Πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων συνάπτεται καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα συντίθενται κατὰ παρατακτικὴν ἔννοιαν ἐκ δύο ἄλλων ρημάτων: *ἀνοιγοκλείνω*, *ἀστραφτοκοπῶ*, *βλαστημοκοπῶ*, *βογγομανῶ*, κλπ. Ὁ μ. καθηγ. Κ. Κόντος, εἰς ὃν παραπέμπει ὁ Γ. Χατζιδάκις, γράφει *μπαινοβγαίνω*, *κλωθογυρίζω*, *πηγαινοέρχομαι*, κλπ. (Γλωσσ. Παρατηρ., 281). Ὁ ἴδιος ὁ Χατζιδάκις ἀκολουθεῖ κατ' ἀρχὰς τὴν αὐτὴν ὀρθογραφίαν: *ἀνοιγοκλείνω*, *μπαινοβγαίνω*, *παιζογελῶ*, *περνοδιαβαίνω*, κλπ. (Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 7, 1910/11, 44). Βραδύτερον ὅμως ταλαντεύεται μεταξὺ τῆς γραφῆς τοῦ α' συνθετικοῦ ὁτὲ μὲν διὰ τοῦ ο, ὁτὲ δὲ διὰ τοῦ ω, διότι γράφει *βλαστημοκοπῶ*, *βρωμοκοπῶ*, *ψοφολογῶ*, κλπ., συγχρόνως δὲ *βριζωκοπῶ*, *ὀζωκοπῶ*, *τρεχωκοπῶ*, κλπ. (Ἀθηνᾶ 22, 1910, 242-251), ἀλλαχοῦ δὲ καθιερώνει μόνον τὴν διὰ τοῦ ω γραφήν, ὄχι μόνον εἰς τὰ διατηροῦντα ἀναλλοίωτον τὸ α' συνθετικόν, ὡς *ἀνοιγωκλείνω*, *παιζωγελῶ*, *κλωθωγυρίζω*, κλπ., ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ παρουσιάζοντα μεταβεβλημένον τὸ α' συνθετικόν, ὡς *ἀνεβωκατεβαίνω*, *στριφωγυρίζω*, *λυσωδένω*, κλπ. (ΜΝΕ 1, 178). Εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ἀκολουθεῖται μεικτὴ ὀρθογραφία, καθορισθεῖσα μάλιστα ρητῶς καὶ εἰς τὸν κανονισμὸν τῆς συντάξεως αὐτοῦ, δηλ. διὰ τελικοῦ ω γράφεται τὸ α' συνθετικὸν ἐφ' ὅσον παραμένει ἀναλλοίωτον, διὰ τοῦ ο δέ, ἐφ' ὅσον ἀλλοιοῦται κατά τινα τρόπον. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἥκιστα ἐποικοδομητικὸν διὰ τὴν ὁμοιόμορφον ἐμφάνισιν τοῦ ἐφαρμοζομένου ὀρθογραφικοῦ συστήματος, ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ἄρθρων. Γράφεται, π. χάριν, *ἀνοιγωκλείνω*, *ἀνοιγωσφαλνῶ*, *βλαστημωκοπῶ*, *βροντωκοπῶ*, *βογγωμαχῶ*, παραλλήλως δὲ καὶ *βογγομαχῶ* (ἐν λ. *ἀγκομαχῶ*), *παιζογελῶ* (ἐν λ. *ἀπολοῦθε*), *τζιμποφιλῶ* (ἐν λ. *ἀρχίζω*), *περνοδιαβαίνω* (ἐν λ. *ἀποπέρα*, *ἀγγελικός*), *μεθυοκοπῶ* (ἐν λ. *ἀπαλέτης*), *τρεμοσβήνω* (ἐν λ. *ἀχνοτρέμω*), *κλοτσοπατῶ* (ἐν λ. *αὐγερινός*), κλπ. Ἡ ἀνακολουθία δὲ αὕτη παρατηρεῖται οὐ μόνον εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ δημώδους λόγου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λήμματα. Οὕτω, γράφεται *βογγωμανῶ*, ἐκ τοῦ *βογγῶ* καὶ *-μανῶ*, ἀλλὰ καὶ *ἀλυχτομανῶ*, ἐκ τοῦ *ἀλυχτῶ* καὶ *-μανῶ*, *βριζωβολῶ*, ἐκ τοῦ *βρίζω* καὶ *-βολῶ*, ἀλλὰ καὶ *ἀχοβολῶ*, ἐκ τοῦ *ἀχῶ* καὶ *-βολῶ*, *βριζωλογῶ*, ἐκ τοῦ *βρίζω* καὶ *-λογῶ*, ἀλλὰ καὶ *ἀχολογῶ*, ἐκ τοῦ ὑποθετ. *ἀχολόγος* ἢ ἐκ τοῦ *ἀχὸς* καὶ *-λογῶ*, *ἀστραφταλωκοπῶ*, ἐξ ἀμαρτύρου *ἀστραφταλῶ* (ἐνῶ μαρτυρεῖται τὸ *ἀστραφταλίζω*) καὶ *-κοπῶ*, ἀλλὰ *ἀλωνοθερίζω*, ἐκ τοῦ *ἀλωνίζω* καὶ *θερίζω*, *βροντωφωνάζω*, ἐκ τοῦ *βροντῶ* καὶ *φωνάζω*, ἀλλὰ *βροντοφωνῶ*, ἐκ τοῦ *βροντόφωνος*. Αἱ ἐτυμολογίαι αὗται δεικνύουν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀμηχανίαν τῶν συντακτῶν, ὑποχρεωμένων νὰ συμβιβάσουν τὸν καθιερωθέντα ὀρθογραφικὸν κανόνα πρὸς τὰ πραγματικὰ δεδομένα, ἰδίως δὲ πρὸς τὴν παραδόξως προσπίπτουσαν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, ἐπειδὴ τὸ ω οὐδαμοῦ σχεδὸν ἀπαντᾷ

ὡς συνδετικὸν φωνῆεν συνθέτων (ἡ ἐντύπωσις μάλιστα γίνεται ζωηροτέρα εἰς τὰ παράγωγα τῶν ρημάτων τούτων: *ἀνοιγωκλείσιμο*, *ἀνοιγωσφάλισμα*, *βριζωκόπημα*, κλπ.). Ἡ ἀμηχανία αὕτη δικαιολογεῖται ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀντιφάσεως, ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς καθιερωθείσης ὀρθογραφίας. Δὲν ἐννοεῖται δηλ. κατὰ ποῖον γλωσσικὸν κανόνα ἡ συγκοπὴ μιᾶς συλλαβῆς εἰς τὰ παρουσιάζοντα ματαβεβλημένον πως τὸ *α'* συνθετικὸν δικαιολογεῖ καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ τελικοῦ *ω* εἰς *ο* (*ἀνεβοκατεβαίνω*=*ἀνεβαίνω* καὶ *κατεβαίνω*, *ἀγκομαχῶ*=*ἀγκώνω* καὶ *-μαχῶ*, *ἀσκομαχῶ*=*ἀσκώνω* καὶ *-μαχῶ*, *ἁλωνοθερίζω*=*ἁλωνίζω* καὶ *θερίζω*, *μαυρομελανιάζω*=*μαυρίζω* καὶ *μελανιάζω*, κλπ.), ἐνῷ ἡ διατήρησις αὐτῆς εἰς τὰ ὑπόλοιπα συνηγορεῖ καὶ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ τελικοῦ *ω*. Πρὸς ἄρσιν τῆς ἀνακολουθίας ταύτης ἐπιβάλλεται νὰ καθιερωθῇ ἡ γραφὴ καὶ τῶν ρημάτων τῆς πρώτης ὁμάδος διὰ τοῦ *ω* ἢ τῶν ρημάτων ὁλοκλήρου τῆς κατηγορίας διὰ τοῦ *ο*. Τὸ πρῶτον δὲν πρόκειται νὰ συμβάλῃ, νομίζω, εἰς τὴν ἄρσιν τῆς συγχύσεως, ἐνῷ τὸ δεύτερον, σύμφωνον ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν ἱστορικῶς παραδεδομένην ὀρθογραφίαν τῶν συνθέτων ρημάτων, εἶναι τὸ ὀρθότερον.

5. Παρεμφερὲς ὡσαύτως εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν συνθέτων ἐκ τῶν λέξεων *μάτι* καὶ *νύχι*. Εἰς τὸ Λεξικὸν ἔχει καθιερωθῆ, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ἡ διὰ διπλοῦ *μ* γραφὴ τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς *β'* συνθετικὸν τὴν λέξιν *μάτι* (*ἀνοιχτομμάτης*, *γαλανομμάτης*, κλπ.) καὶ ἡ διὰ τοῦ *ω* γραφὴ τῶν λέξεων, αἵτινες ἔχουν ὡς *β'* συνθετικὸν τὴν λέξιν *νύχι* (*ἀετωνύχης*, *ἀσπρώνυχος*, κλπ.), συμφώνως πρὸς τὰ ἀνάλογα σύνθετα τῆς ἀρχαίας προφανῶς (*ἀνόμματος*, *μελανόμματος*, *ἀκρώνυχος*, *γαμψώνυχος*, κλπ.). Ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐλαφρὰν σύγχυσιν, ἥτις προεκλήθη ἐντεῦθεν εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ Λεξικοῦ (ἐγράφη, π. χάριν, *ἀβγομμάτης*, ἐκ τῶν οὐσ. *ἀβγὸ* καὶ *μάτι*, ἀλλὰ καὶ *ἀβγομάτι*, ἐκ τῶν οὐσ. *ἀβγὸ* καὶ *μάτι* ἐπίσης, *ἀρκουδόμματος* ἀλλὰ καὶ *ἄματος*, *ἀετωνύχι*, ἐκ τῶν οὐσ. *ἀετὸς* καὶ *νύχι*, ἀλλὰ *γαιδουρονύχι*, ἐκ τῶν οὐσ. *γαιδούρι* καὶ *νύχι*), ἡ ἀκολουθουμένη ὀρθογραφία παρουσιάζεται ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν διδομένην ἑκάστοτε ἐτυμολογικὴν ἑρμηνείαν. Διδάσκεται δηλ. ὅτι οἱ νεώτεροι σχηματισμοὶ *ἀγριομμάτης*, *ἀρκουδόμματος*, *βοιδομμάτης*, κλπ., ἔχουν ὡς *β'* συνθετικὸν τὴν λέξιν *μάτι*, ὡς καὶ ὅτι οἱ ἀνάλογοι σχηματισμοὶ *ἀετωνύχι*, *ἀετωνύχης*, *ἀσπρώνυχος*, κλπ. ἔχουν ὡς δεύτερον συνθετικὸν τὴν λέξιν *νύχι*, δὲν ἐξηγεῖται ὅμως ὁ λόγος δι' ὃν ἐπιβάλλεται ἡ δίπλωσις τοῦ *μ* εἰς τὰ πρῶτα ἢ ἡ τροπὴ τοῦ συνδετικοῦ φωνήεντος *ο* εἰς *ω* εἰς τὰ δεύτερα, καίτοι διὰ τῆς διδομένης ἐτυμολογίας ὁμολογεῖται σαφῶς ὅτι ἡ σύνθεσις ἐπραγματοποιήθη ὅταν εἶχον ἤδη ἐκλείψει οἱ φωνητικοὶ λόγοι οἱ δικαιολογοῦντες τὴν προηγουμένως ἀκολουθουμένην γραφὴν τῶν ἀναλόγων συνθέτων. Προφανὲς λοιπὸν εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ τῶν ἑξῆς δύο λύσεων: ἢ θὰ ἐξακολουθήσωμεν γράφοντες τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σύνθετα ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ καὶ ἐπεξηγοῦντες τὴν ὀρθότητα τῆς γραφῆς ταύτης, ἢ θὰ ἐξακολουθήσωμεν ἐτυμολογοῦντες ταῦτα καθ' ὃν μέχρι τοῦδε τρόπον, τὸν καὶ ἐπιστημονικῶς ὀρθὸν ἄλλως τε, ἀλλὰ φροντίζοντες συγχρόνως νὰ προσαρμόσωμεν τὴν γραφὴν αὐτῶν πρὸς τὴν ἐτυμολογικὴν ἑρμηνείαν.

6. Ἀνακολουθία παρατηρεῖται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ Λεξικῷ ἐφαρμοζομένην ὀρθογραφίαν ὡρισμένων κατηγοριῶν ὀνομάτων σχηματισθέντων ἢ μετασχη-

ματισθέντων κατ' ἀνάλογον ἱστορικὴν ἀρχήν. Συγκεκριμένως: γράφονται διὰ τῆς καταλήξεως *-άκις* τὰ κύρια καὶ προσηγορικά, ἅτινα προῆλθον ἐκ τῶν Βυζαντινῶν *-άκιος* ἢ ἐσχηματίσθησαν ἐξ ὑποκοριστικῶν νεωτέρων εἰς *-άκι*, ὡς ὀρθῶς καὶ σαφῶς ἐξήγησεν ὁ ἀείμνηστος Χατζιδάκις ('Επιστ. 'Επετ. Πανεπιστ. 'Αθηνῶν 12, 1915, 31-32. MNE 1, 422). 'Ο ἴδιος ὅμως ἐδίδαξεν ὅτι καὶ ἐξ οὐδ. ὑποκοριστικῶν εἰς *-ούδι* ἐσχηματίσθησαν ἀρσενικὰ κύρια καὶ προσηγορικὰ εἰς *-ούδις* ('Αθηνᾶ 28, 1916, 285/286), τὰ ὁποῖα γράφονται ἐν τούτοις εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ τῆς καταλήξεως *-ούδης*. 'Εξ οὐδ. ὑποκοριστικῶν εἰς *-έλλι* ἐσχηματίσθησαν ὡσαύτως κύρια καὶ προσηγορικὰ εἰς *-έλλις* (βλ. *Kretschmer*, D. heut. Lesb. Dial., 350-351), τὰ ὁποῖα γράφονται εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ τῆς καταλήξεως *-έλλης*. Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ περὶ πολλῶν ἀρσενικῶν εἰς *-ούλλης*, μολονότι ὁ Χατζιδάκις διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι τὰ τελευταῖα ταῦτα προῆλθον ἐκ θηλυκῶν εἰς *-ούλλα* καὶ ὄχι ἐξ οὐδετέρων εἰς *-ούλλι* ('Αθηνᾶ 29, 1917, Λεξικογρ. 'Αρχ., 13). 'Οπωσδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ Λεξικὸν ἐγράφη *ἀφεντάκις*, παραλλήλως δὲ *ἀφεντούδης*, *ἀφεντέλλης*, *ἀφεντούλλης*, ὅλα παράγωγα τοῦ οὐσ. *ἀφέντης*, ἐκεῖνο μὲν διὰ τῆς καταλήξεως *-άκις*, ταῦτα δὲ διὰ τῶν καταλήξεων *-ούδης*, *-έλλης*, *-ούλλης*. 'Εγράφη ὡσαύτως *ἀνθρωπάκις*, κλπ., παραλλήλως δὲ *ἀντρούδης*, *ἀντρούλλης*, *ἀσπρέλλης*, κλπ. Ταῦτα σημαίνουν ὅτι δημιουργεῖται κατηγορία πρωτοκλίτων εἰς *-άκις* (δηλ. εἰς *-ις*, γεν. *-ι*, αἰτ. *-ιν*), παραλλήλως πρὸς ἀναλόγους κατηγορίας πρωτοκλίτων εἰς *-έλλης*, *-ούδης*, *-ούλλης* (δηλ. εἰς *-ης*, γεν. *-η*, αἰτ. *-ην*). Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ ὄχι μόνον ἀντίφασιν, ἀλλὰ καὶ παρέκκλισιν ἀδικαιολόγητον ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς.

7. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ περὶ τῆς τάξεως τῶν εἰς *-άρις* (*-ιάρις*) πρωτοκλίτων, τὰ ὁποῖα γράφονται εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ τοῦ *-ις*, γεν. *-ι*, αἰτ. *-ιν*, ἐπειδὴ προῆλθον ἐκ τῶν μεταγενεστέρων εἰς *-άριος*, ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰσελθόντων, καὶ τῶν μετέπειτα κατὰ ταῦτα σχηματισθέντων Βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων εἰς *-άρις* (*καβαλλάρις*, *μακελλάρις*, *ἀγελαδάρις*, *ἀρρωστιάρις*, κλπ.), συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μ. Χατζιδάκι καὶ πάλιν (MNE 1, 421/422). 'Ορθὰ ταῦτα βεβαίως ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἐτυμολογικῆς προελεύσεως τῶν ὀνομάτων τῆς ἐν λόγῳ τάξεως. 'Αλλ' ὅταν παραλλήλως πρὸς ταῦτα γράφωνται ἐν τῷ Λεξικῷ διὰ τοῦ *-έρης* (*-ιέρης*) τὰ ἐκ τῆς 'Ιταλικῆς εἰσελθόντα *πορτιέρης*, *καρροτσιέρης*, *τιμονιέρης*, κλπ., ἢ τὰ κατ' ἀναλογίαν σχηματισθέντα *τραπεζιέρης*, *λαουτιέρης*, κλπ., ἢ ὅταν γράφωνται προσέτι διὰ τοῦ *-ης* (*-ῆς*) τὰ ἐκ τῆς Τουρκικῆς εἰσελθόντα *ἀραμπατζῆς*, *γεμιτζῆς*, *θεριακλῆς*, *μερακλῆς*, *μανάβης*, *μπακάλης*, κλπ., ἢ τὰ κατὰ ταῦτα σχηματισθέντα *μουστακαλῆς*, *φορατζῆς*, κλπ., δημιουργεῖται ἀνακολουθία ὀρθογραφικὴ ἀπὸ ἀπόψεως γραμματικῆς. "Οπως δηλ. τὰ τελευταῖα προσηρμόσθησαν πρὸς τὰ πρωτόκλιτα εἰς *-ης* (*-ῆς*), οὕτω καὶ τὰ δευτερόκλιτα εἰς *-άριος* μετεβλήθησαν εἰς *-άρις*, συνεξέδραμον δ' οὕτω γραμματικῶς πρὸς τὰ πρωτόκλιτα εἰς *-ης*. Γραπτέα ἄρα διὰ τοῦ *-άρης* (*-ιάρης*), καὶ ὄχι *-άρις* (*-ιάρις*).

8. 'Ανάλογος εἶναι καὶ ἡ περίπτωσις πολλῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ ἐνίων προσηγορικῶν δευτεροκλίτων εἰς *-ιος*, τὰ ὁποῖα μετεσχηματίσθησαν εἰς *-ις* ἀπὸ τῆς μεταγενεστέρας ἤδη ἐποχῆς (*Δημήτρις*, *Διονύσις*, *Βασίλεις*, *κύρις*, κλπ.), βραδύτερον δὲ προσηρμόσθησαν κλιτικῶς πρὸς τὰ ἄλλα πρωτόκλιτα κύρια εἰς *-ης* (*Θεο-*

φάνης, Σωκράτης, Ἀριστοτέλης, κλπ.). Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν νὰ γράφωμεν, ὡς μέχρι τοῦδε, τὰ μὲν πρῶτα διὰ τοῦ *-ις*, τὰ δὲ δεύτερα διὰ τοῦ *-ης*, εἴμεθα μὲν ἀκόλουθοι πρὸς τὴν ἱστορικὴν προέλευσιν τῶν ὀνομάτων ἑκατέρας τῶν κατηγοριῶν τούτων, ὡς ἐξήγησεν ὁ μ. Χατζιδάκις (ΜΝΕ 1, 600-621, 626), ὄχι ὅμως καὶ πρὸς τὴν ἱστορικῶς ὡσαύτως ἐννοουμένην ἑνιαίαν κλίσιν αὐτῶν.

9. Δυσκολωτέρα εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν θηλυκῶν τριτοκλίτων εἰς *-ις* (*-εως*), τὰ ὁποῖα ἐνωρὶς ἤδη μετεσχηματίσθησαν κατὰ τὰ πρωτόκλιτα θηλυκὰ εἰς *-η* (*πόλις–πόλη, βρύσις–βρύση, ἄνοιξις–ἄνοιξη*, κλπ.), ἀλλὰ γράφονται εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν διὰ τοῦ *-ι*, γεν. *-ις*, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μ. Χατζιδάκι (ΜΝΕ 1, 618 κέξ.). Ἡ τροποποίησις τῆς ὀρθογραφίας ταύτης δὲν θὰ εἶχε ἴσως σοβαρὸν ὑπὲρ αὐτῆς λόγον, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς τὴν γραφομένην ἁπλῆν καθαρεύουσαν διατηροῦνται τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀναλλοίωτα, ὁ δὲ πληθυντικὸς αὐτῶν ἐξακολουθεῖ σχηματιζόμενος κατὰ τὰ τριτόκλιτα (οἱ *πράξεις, πόλεις, τάξεις*, κλπ. – τῶν *πράξεων, πόλεων, τάξεων*, κλπ. – τοῖς *πράξεις, πόλεις, τάξεις*, κλπ.· πολλάκις μάλιστα καὶ ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ: τῆς *πόλεως*, τῆς *πράξεως*, τῆς *τάξεως*, κλπ.. Πβ. Τριανταφυλλίδη, Γραμμ. τῆς Ν. Ἑλλην. Γλώσσης, 244), ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ καταφανὴς δυσκολία τῆς γενικῆς τοῦ ἑνικοῦ, ὡς αὕτη σχηματίζεται εἰς τὴν κοινὴν λαλουμένην (τῆς *βρύσης*, τῆς *πόλης*, τῆς *θέσης*, κλπ.). Γράφοντες ὡς μέχρι τοῦδε ἡ *βρύσι*–τῆς *βρύσις*, ἡ *ἄνοιξι*–τῆς *ἄνοιξις*, ἡ *πρᾶξι*–τῆς *πρᾶξις*, κλπ., προσκρούομεν ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνη ἡ παρουσία τοῦ τελικοῦ *-ς* πρὸς δήλωσιν τῆς γενικῆς τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν, ὡς ὑπεστήριξεν ὁ Χατζιδάκις (ΜΝΕ 1, 626/27), ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς καταλήξεως *-ης*, ἐπὶ πλέον δὲ δημιουργοῦμεν οὕτως ἰδίαν κατηγορίαν πρωτοκλίτων θηλυκῶν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς διδάγματα.

10. Ἀντιθέτως, οὐδεὶς σοβαρὸς λόγος συντρέχει, νομίζω, διὰ τὴν ὀρθογραφικὴν μεταβολὴν τῶν ἐπιθέτων εἰς *-ύς*, τῶν ἐκ τῆς ἀρχαίας κληρονομηθέντων καὶ τῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα σχηματισθέντων νεωτέρων (*βαθύς, παχύς, γλυκύς, δριμύς, φαρδύς, πλατύς*, κλπ.). Πρῶτον, διότι τὰ περισσότερα τούτων συμπίπτουν ἀπολύτως πρὸς τὰ ἀρχαῖα· δεύτερον, διότι ἡ ὀρθογραφικὴ αὐτῶν εἰκὼν διατηρεῖται ἀναλλοίωτος εἰς τὴν ἁπλῆν γραφομένην· τρίτον, διότι ἡ κλίσις αὐτῶν ἐρρυθμίσθη κατὰ τὰ δευτερόκλιτα μᾶλλον τῆς νεωτέρας ἢ κατὰ τὰ πρωτόκλιτα (ὁ *βαθὺς*–τοῦ *βαθειοῦ*–οἱ *βαθειοί*, ὁ *παχὺς*–τοῦ *παχειοῦ*–οἱ *παχειοί*, κλπ.). Κατ' ἀκολουθίαν, καὶ ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσαρμόσωμεν τὴν ὀνομαστικὴν αὐτῶν κατὰ τὰ πρωτόκλιτα εἰς *-ης*, δὲν ἀποφεύγομεν τὴν δημιουργίαν ἰδιαιτέρας κατηγορίας ὀνομάτων ὡς πρὸς τὴν κλίσιν. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ ἰσχύσῃ καὶ διά τινα ἀνάλογα τριτόκλιτα οὐσιαστικά, ὡς ὁ *πῆχυς*, ὁ *δρῦς*, ὁ *ὄφις*, τὸ *δάκρυ*, τὸ *βράδυ*, τὸ *στάχυ*, καὶ εἴ τι ἄλλο, τὰ ὁποῖα συμπίπτουν φωνητικῶς πρὸς τὰ ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντα, εἶναι δὲ καὶ σχετικῶς εὐάριθμα, ὥστε ἡ κατ' ἐξαίρεσιν κλίσις αὐτῶν εἰς τὴν Ν. Ἑλληνικὴν νὰ μὴ ἀποτελῇ βάρος περιττόν.

11. Κατὰ τὰ εἰς *-ὺς* ἐπίθετα τῆς προηγουμένης τάξεως κλίνονται καὶ τὰ χρώματος δηλωτικὰ ἐπίθετα τῆς νέας Ἑλληνικῆς, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ Λεξικὸν γράφονται διὰ τοῦ *-ίς*: *βυσσινίς, μελιτζανίς, πορτοκαλλίς, σταχτίς*, κλπ., ἐπειδὴ θεωροῦνται

προελθόντα ἐκ τῶν οὐδετέρων εἰς *-ί* (*βυσσινί*, *σταχτί*, *πορτοκαλλί*, κλπ.), ἅτινα ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Τουρκικὸν *ρεγκί*=χρῶμα, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι ὑποστηριχθεῖσαν θεωρίαν (ΜΝΕ 2, 251. Ἀθηνᾶ 40, 1928, 21-23). Ἂν οὕτω πράγματι ἐσχηματίσθησαν τὰ ὀνόματα ταῦτα, οὐδεὶς λόγος ἀποχρῶν ἐπιβάλλει τὴν προσαρμογὴν τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἑνικοῦ κατὰ τὰ εἰς *-ης* πρωτόκλιτα, δεδομένου ὅτι ἡ ὑπόλοιπος κλίσις αὐτῶν ἔχει ρυθμισθῆ ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τὰ δευτερόκλιτα (τοῦ *σταχτιοῦ* - οἱ *σταχτιοί* - τοὺς *σταχτιούς*, κλπ.), ἀποτελοῦν ἑπομένως ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἰδιοκλίτων.

12. Ἀπομένει τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν οὐδετέρων εἰς *-ί*, τὰ ὁποῖα προῆλθον ἐξ οὐσιαστικοποιηθέντων ἀπαρεμφάτων : τὸ *φαγεῖ(ν)*, τὸ *πιεῖ(ν)*, τὸ *φιλεῖ(ν)*, τὸ *ἰδεῖ(ν)*, κλπ. Εἰς τὸ Λεξικὸν ἀκολουθεῖται ἡ κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν ὀρθογραφία, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μ. Χατζιδάκι πάντοτε (ΜΝΕ 1, 587-588. 2, 66), ὁ ὁποῖος δὲν παρέλειψε νὰ ὑπογραμμίσῃ ἐν τούτοις τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἐν λόγῳ οὐσιαστικὰ ἐρρυθμίσθησαν κλιτικῶς πρὸς τὰ σημασιολογικῶς ἀνάλογα οὐδέτερα εἰς *-ί* : τὸ *ψωμί*, τὸ *τυρί*, κλπ. Ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις δικαιολογεῖ, νομίζω, καὶ τὴν ὀρθογραφικὴν αὐτῶν προσαρμογὴν πρὸς τὰ γραμματικῶς ἀνάλογα οὐδέτερα. Ἡ μόνη ἐκ τούτου δυσκολία εἶναι ὅτι δημιουργοῦνται φωνητικαὶ δυσχέρειαι προκειμένου περὶ τῶν διαλεκτικῶς μόνον ἀπαντώντων ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος οὐδετέρων καὶ ἀκλίτων παραμεινάντων : τὸ *πιεῖ*, τὸ *ἔχει*, τὸ *ἰδεῖ*, τὸ *λέει* καὶ εἴ τι ἄλλο. Γράφοντες δηλ. τὸ *φαγί*, τὸ *φιλί*, ἀκολουθοῦμεν τὴν κατὰ τὴν ἱστορικὴν γραμματικὴν ὀρθογραφίαν, ἐφ' ὅσον λέγομεν τοῦ *φαγιοῦ* – τὰ *φαγιά*, τοῦ *φιλιοῦ* – τὰ *φιλιά*, ὅπως λέγομεν τὸ *ψωμί* – τοῦ *ψωμιοῦ* – τὰ *ψωμιά*, τὸ *τυρί* – τοῦ *τυριοῦ* – τὰ *τυριά*, κλπ., καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ὀρθογραφικὴ αὕτη ἐξομάλυνσις εἶχεν ἤδη πραγματοποιηθῆ ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἐὰν γράψωμεν ὅμως τὸ *πί*, τὸ *ἰδί*, τὸ *ἔχι*, τὸ *λέγι*, δημιουργοῦμεν ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου φωνητικὰς δυσκολίας καὶ μεταβάλλομεν τὴν κατὰ παράδοσιν εἰκόνα τῶν λέξεων τούτων ἀσκόπως, δεδομένου ὅτι ταῦτα καὶ ὅλως ἰδιωματικὰ εἶναι, ὡς ἐλέχθη, καὶ οὕτως ἢ ἄλλως ἀποτελοῦν γραμματικῶς ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἀκλίτων. Ἐὰν ἄρα δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὴν μεθοδολογικὴν ἀνακολουθίαν, ἥτις δημιουργεῖται ἐκ τῆς ὀρθογραφικῆς ἁπλοποιήσεως τῶν κλιτῶν *φαγί* καὶ *φιλί* καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας τῶν ἀκλίτων *ἰδεῖ*, *ἔχει*, *λέει*, *πιεῖ*, κλπ., ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἡ ὀρθογραφικὴ αὕτη διάκρισις ἀποβαίνει κατὰ τὰ ἄλλα ἀναγκαία.

13. Πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὀρθογραφικὴν ἁπλοποίησιν συνάπτεται καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν οὐδετέρων εἰς *-ειον* τῆς ἀρχαίας, τὰ ὁποῖα μεταπλάσθησαν κανονικῶς εἰς *-ει* τῆς νεωτέρας (τὸ *γένει(ον)*, τὸ *ἀνώγει(ον)*, τὸ *κατώγει(ον)*) καὶ προσηρμόσθησαν γραμματικῶς πρὸς τὰ δευτερόκλιτα οὐδέτερα εἰς *-ι* : τὸ *φρύδι*, τὸ *μάτι*, τὸ *μουστάκι*, τὸ *σπίτι*, κλπ.. Ἡ διατήρησις τῆς καταλήξεως *-ει*, ὡς ἐγένετο μέχρι τοῦδε εἰς τὸ Λεξικόν, δημιουργεῖ ἐξαιρέσεις γραμματικὰς ἄνευ σοβαροῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, ὁπωσδήποτε δὲ ἡ διατήρησις αὐτῆς εἰς τὰ σύνθετα *ἀραιογένεις*, *ἀσπρογένεις*, κλπ. τυγχάνει τελείως ἀδικαιολόγητος, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἐγράφη ἤδη *ἀσπρογένεις*, ἐκ τοῦ ἐπιθ. *ἄσπρος* καὶ τοῦ οὐσ. *γένει*, ἐν συνεχείᾳ δὲ *ἀσπρομ-*

μάτης ἐκ τοῦ ἐπιθ. *ἄσπρος* καὶ τοῦ οὐσ. *μάτι*, *ἀσπροφρύδης*, ἐκ τοῦ ἐπιθ. *ἄσπρος* καὶ τοῦ οὐσ. *φρύδι*.

Ἐν κεφαλαίῳ, ἡ ὀρθογραφικὴ ἀνακολουθία, τὴν ὁποίαν ὁ ἀείμνηστος Χατζιδάκις προσεπάθησε νὰ ἀποφύγῃ διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς κατὰ τὸ ἔτυμον γραφῆς τῶν περὶ ὧν ἐγένετο λόγος κατηγοριῶν λέξεων, ὄχι μόνον δὲν ἀπεφεύχθη ἐν τῇ πράξει, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐγένετος πρόξενος σοβαροῦ ὀρθογραφικοῦ σάλου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὀλίγων παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἠρκέσθην νὰ σταχυολογήσω ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ. Καὶ μόνος ὁ λόγος οὗτος θὰ ἤρκει νὰ δικαιολογήσῃ, ὑποθέτω, τὰς προτεινομένας ὀρθογραφικὰς τροποποιήσεις, αἵτινες ἐπιβάλλονται πρὸς τούτοις καὶ ἐκ λόγων ἐπιστημονικῶν, ὡς προσεπάθησα νὰ ἐξηγήσω εἰς ἑκάστην περίπτωσιν. Προσθέτω, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ δὲν μειώνει, οὐδὲ μεταβάλλει τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ὡς «ἱστορικοῦ», δεδομένου ὅτι εἰς τὸ ἐτυμολογικὸν μέρος ἑκάστου ἄρθρου θὰ ἐξηγῆται, παρὰ τὴν ἐτυμολογικὴν προέλευσιν τοῦ λήμματος, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἱστορικὴν τῆς γλώσσης ἐξέλιξιν ὀρθογραφία αὐτοῦ.

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Ὁ Διευθυντὴς
ΙΩ. ΚΑΛΛΕΡΗΣ

Μετὰ τὴν ἐν τῷ συνόλῳ ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματός του καὶ τὴν κατὰ ταύτην καὶ κατὰ περίπτωσιν ὑπόμνησιν τῶν συμπερασμάτων τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Καλλέρης λέγει ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ προσθέσῃ παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν θιγέντος ζητήματος τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων *-ούλλα*, *-ούλλης*, *-ούλλι* καὶ *-πουλλος -πούλλα*, *-πουλλο*. Λαβὼν πρὸς τοῦτο τὸν λόγον παρὰ τοῦ προέδρου, λέγει ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένη εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ διπλοῦ *λ* γραφὴ τῆς καταλήξεως *-ούλλα*, εἰσελθούσης ἐκ τῆς Λατινικῆς κατὰ τὸν μ. Χατζιδάκιν (ΜΝΕ 2, 306), καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς κατὰ περαιτέρω μετασχηματισμὸν προελθουσῶν καταλήξεων *-ούλλι*, *-ούλλης*, εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἡ ὑποκοριστικὴ κατάληξις τῆς Λατινικῆς εἶναι *-ula* καὶ οὐχὶ *-ulla*. Ἀντιθέτως, ἡ καθιερωμένη διὰ διπλοῦ *λ* γραφὴ τῆς καταλήξεως *-πουλλος*, *-πούλλα*, *-πουλλο*, προελθούσης ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *-pullus*, ὡς ἀπέδειξεν ὁ αὐτὸς Χατζιδάκις (ΜΝΕ 1, 637-652), εἶναι ὀρθή.

Μετὰ ταῦτα, ἡ Ἐπιτροπή, κατόπιν βραχείας ἐπανασυζητήσεως ἐπὶ ἑκάστης τῶν ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ προτεινομένων ἁπλοποιήσεων, προέβη εἰς τὴν τελικὴν διατύπωσιν τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀποφασισθέντων ὡς ἀκολούθως :

1. Τὰ μέχρι τοῦδε διὰ τῶν συνιζανομένων καταλήξεων *-ᾳά*, *-ᾳάς*, *-ᾳιά*, *-ᾳιὸς* γραφόμενα ὀνόματα θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῶν καταλήξεων *-ιά*, *-ιάς*, *-ιά*, *-ιός*, (*μηλιά*, *μυρωδιά*, *προβιά*, *ραβδιά*, *φουχτιά*, *γραφιάς-πευκιάς*, *ἐλιά*, *παλιός*, κλπ.).

2. Τὰ ἐκ τριτοκλίτων οὐδετέρων εἰς *-ος* τῆς ἀρχαίας προελθόντα δευτερόκλιτα εἰς *-ι* τῆς νεωτέρας καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως *-η*, πληθυντ. *-ηα* (τὸ *χείλη* - τὰ *χείληα*, τὸ *σκέλη* - τὰ *σκέληα*, κλπ.) θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ

τῆς καταλήξεως -ι, πληθυντ. -ια, κατὰ τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα εἰς -ι (τὸ *χείλι* – τὰ *χείλια*, τὸ *στήθι* – τὰ *στήθια*, κλπ.).

3. Τὰ ἐκ τριτοκλίτων οὐσιαστικῶν ἢ μετοχῶν εἰς -ων τῆς ἀρχαίας προελθόντα καὶ διὰ τῆς καταλήξεως -ως γραφόμενα μέχρι τοῦδε δευτερόκλιτα τῆς νεωτέρας θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ος κατὰ τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα εἰς -ος (ὁ *γέρος*, ὁ *διάκος*, ὁ *δράκος*, ὁ *χάρος*, ὁ *παθός*, ὁ *μαθός*, κλπ. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ *προεστός*, ὁ *ποίσος*, ὁ *δείξος*). Ὡσαύτως τὰ ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων σύνθετα, τὰ διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὸ ω ὡς συνδετικὸν φωνῆεν (*ἀρχωσυμπέθερος*, *γερωπατέρας*, *γερω-Δῆμος*, κλπ.), θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τοῦ ο ὡς συνδετικοῦ φωνήεντος (ὁ *γερο-Δῆμος*, ὁ *γεροδάσκαλος*, ὁ *χαροκαημένος*, κλπ.).

4. Τὰ παρατακτικὰ σύνθετα ἐκ δύο ρημάτων, διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὴν κατάληξιν τοῦ α' συνθετικοῦ (*ἀνοιγωκλείνω*, *βλαστημωκοπῶ*, *βριζωκοπῶ*, κλπ.), θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τοῦ ο ὡς συνδετικοῦ φωνήεντος (*ἀνοιγοκλείνω*, *μπαινοβγαίνω*, *παιζογελῶ*, κλπ.).

5. Τὰ ἔχοντα ὡς β' συνθετικὸν τὴν λέξιν *μάτι* καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ διπλοῦ *μ*, κατὰ τὰ ἀνάλογα σύνθετα τῆς ἀρχαίας (*ἀνοιχτομμάτης*, *γαλανομμάτης*, κλπ. κατὰ τὸ *μεγαλόμματος*, κλπ.), θὰ γράφωνται ἐφεξῆς δι' ἁπλοῦ *μ* (*καστανομάτης*, *μαυρομάτης*, κλπ.). Ὡσαύτως τὰ ἔχοντα ὡς β' συνθετικὸν τὴν λέξιν *νύχι* καὶ διατηροῦντα τὸ ω τῶν ἐκ τοῦ *ὄνυξ* συνθέτων τῆς ἀρχαίας (*ἀετωνύχης*, *ἀσπρωνύχης*, κλπ., κατὰ τὸ *γαμψώνυχος*, κλπ.) θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τοῦ συνδετικοῦ φωνήεντος ο (*γαϊδουρονύχης*, *σκυλλονύχης*, κλπ.).

6. Τὰ διὰ τῆς καταλήξεως *-άκις* γραφόμενα μέχρι τοῦδε (*ἀφεντάκις*, *ἄνθρωπάκις*, κλπ.) θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τοῦ *-άκης* κατὰ τὰ λοιπὰ πρωτόκλιτα εἰς *-ης* (*πατεράκης*, *παππαδάκης*, κλπ.).

7. Ὡσαύτως τὰ διὰ τῆς καταλήξεως *-άρις* (*-ιάρις*) γραφόμενα (*ἀναδρομάρις*, *ἀρρωστιάρις*, *ἀναμαλλιάρις*, κλπ.) θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τοῦ *-άρης* (*-ιάρης*) κατὰ τὰ εἰς *-ης* πρωτόκλιτα (*καβαλλάρης*, *διακονιάρης*, *παραπονιάρης*, κλπ.).

8. Τὰ εἰς *-ιος* δευτερόκλιτα τῆς ἀρχαίας, μεταγενεστέρας καὶ Βυζαντινῆς, κύρια ἢ προσηγορικά, μετασχηματισθέντα εἰς πρωτόκλιτα διὰ συγκοπῆς τοῦ ο τῆς καταλήξεως καὶ διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὴν κατὰ τὴν ἐτυμολογικὴν παραγωγὴν γραφὴν (*Γεώργιος*–*Γεώργις*, *Δημήτριος*–*Δημήτρις*, *Βασίλειος*–*Βασίλεις*, *Διονύσιος*–*Διονύσις*, *κύριος*–*κύρις*, κλπ.), θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως *-ης* τῶν πρωτοκλίτων (*Γιώργης*, *Δημήτρης*, *Βασίλης*, *Λευτέρης*, *κύρης*, κλπ.).

9. Τὰ εἰς *-ις*, γεν. *-εως* τριτόκλιτα θηλυκὰ τῆς ἀρχαίας, μετασχηματισθέντα εἰς πρωτόκλιτα τῆς νεωτέρας δι' ἀποκοπῆς τοῦ τελικοῦ -ς καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως -ι, γεν. *-ις* (ἡ *ἄνοιξι* – τῆς *ἄνοιξις*, ἡ *βάσι* – τῆς *βάσις*, ἡ *βρύσι* – τῆς *βρύσις*, κλπ.), θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -η, γεν. *-ης* τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν (ἡ *κυβέρνηση* – τῆς *κυβέρνησης*, ἡ *πόλη* – τῆς *πόλης*, ἡ *στάση* – τῆς *στάσης*, ἡ *τάξη* – τῆς *τάξης*, κλπ.), θὰ διατηρήσουν ὅμως εἰς τὸν πληθυντικὸν τὴν κλίσιν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν τριτοκλίτων τῆς ἀρχαίας (οἱ *πόλεις* – τῶν *πόλεων* – τοῖς *πόλεις*, οἱ *στάσεις* – τῶν *στάσεων* – τοῖς *στάσεις*, οἱ *τάξεις* – τῶν *τάξεων* – τοῖς *τάξεις*, κλπ.).

10. Τὰ ἐξ ἐνάρθρων ἀπαρεμφάτων τῆς ἀρχαίας προελθόντα δευτερόκλιτα οὐδέτερα τῆς νέας καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως *-εῖ* (*-ει*), ὡς τὸ *φα(γ)εῖ*, τὸ *φιλεῖ*, τὸ *λέει*, τὸ *ἔχει*, κλπ., θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως *-ί* τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων, ἐφ' ὅσον κλίνονται κατὰ ταῦτα (τὸ *φαγί*, τὸ *φιλί* κατὰ τὸ *τυρί*, τὸ *ψωμί*, κλπ.), θὰ διατηρήσουν ὅμως τὴν κατὰ τὴν ἱστορικὴν προέλευσιν γραφήν, ἐφ' ὅσον εἶναι ἰδιωματικὰ καὶ ἄκλιτα (τὸ *ἔχει*, τὸ *ἰδεῖ*, τὸ *λέει*, τὸ *πιεῖ*, κλπ.).

11. Ὡσαύτως θὰ γράφωνται διὰ τῆς καταλήξεως *-ι* τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων τὰ μέχρι τοῦδε διατηροῦντα τὴν διὰ τοῦ *-ει* γραφὴν δευτερόκλιτα οὐδέτερα, τὰ ὁποῖα προῆλθον ἐκ δευτεροκλίτων οὐδετέρων τῆς ἀρχαίας ἢ μεταγενεστέρας δι' ἀποκοπῆς τῆς καταλήξεως *-ον* (τὸ *γένι* καὶ ὄχι τὸ *γένει*, τὸ *ἀνώγι*, τὸ *κατώγι*, κλπ.), τὰ δὲ ἔχοντα ὡς β' συνθετικὸν ὄνομα τῆς κατηγορίας ταύτης καὶ διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὴν κατάληξιν *-εις* (*ἀσπρογένεις*, *ἀραιογένεις*, κλπ.) θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως *-ης* τῶν πρωτοκλίτων (*μαυρογένης*, *ξανθογένης*, κλπ.).

12. Τὰ διὰ τῆς καταλήξεως *-ούλλης*, *-ούλλα*, *-ούλλι* μέχρι τοῦδε γραφόμενα θὰ γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῆς *-ούλης*, *-ούλα*, *-ούλι* (*πατερούλης*, *ξανθούλα*, *ὀρφανούλι*, κλπ.).

13. Ὁμοίως θὰ γράφωνται δι' ἑνὸς *λ* τὰ σχηματιζόμενα διὰ τῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως *-πουλος*, *-πούλα*, *-πουλο -πούλι* (*Γιαννόπουλος*, *ἀρχοντοπούλα*, *βασιλόπουλο*, *γαϊδουροπούλι* κλπ.), ἐπειδὴ ἡ μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένη διὰ διπλοῦ *λ* γραφὴ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀναμφίβολος ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως καὶ ἐπειδὴ τὰ ἀνάλογα Βυζαντινὰ ἐγράφοντο μᾶλλον δι' ἁπλοῦ *λ* (βλ. Psaltes, Gramm. d. Byz. Chron., 52, 287).

14. Τὰ ἐκ τῶν εἰς *-ὺς* τριτοκλίτων τῆς ἀρχαίας προερχόμενα ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα σχηματισθέντα θὰ ἐξακολουθήσουν γραφόμενα διὰ τῆς καταλήξεως *-ὺς* (*βαθύς*, *πλατύς*, *παχύς*, *φαρδύς*, κλπ.). Θὰ ἐξακολουθήσουν ὡσαύτως νὰ γράφωνται ἀναλλοίωτα τὰ φωνητικῶς συμπίπτοντα πρὸς τὰ ἀρχαῖα εὐάριθμα ἀρσενικὰ ἢ οὐδέτερα τῆς νεωτέρας, ἀνεξαρτήτως κλίσεως (ὁ *πῆχυς*, ὁ *ὄφις*, ἡ *δρῦς*, τὸ *δάκρυ*, τὸ *βράδυ*, κλπ.).

15. Ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰς *-ὺς* τῆς προηγουμένης τάξεως κλίνονται καὶ τὰ χρωμάτων δηλωτικὰ ἐπίθετα τῆς νεωτέρας, τὰ ὁποῖα γράφονται μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως *-ίς* (ὁ *σταχτίς* – τοῦ *σταχτιοῦ* – οἱ *σταχτιοί*, ὡς ὁ *παχὺς* – τοῦ *παχειοῦ* – οἱ *παχειοί*, κλπ.), ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅπως καὶ ταῦτα γράφωνται διὰ τῆς καταλήξεως *-ύς*. Εἰς τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι ὑποστηριχθεὶς σχηματισμὸς αὐτῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Τουρκικὸν *ρεγκί* = *χρῶμα* δὲν φαίνεται πειθαναγκάζων, ἐνῷ παρουσιάζεται ἐξ ἴσου πιθανὸς ὁ σχηματισμὸς κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βυζαντινὸν *ὀξύ* = πορφυροῦν χρῶμα. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξουσιοδοτεῖ τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ νὰ ρυθμίσῃ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ὀνομάτων τούτων κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ κατόπιν μελέτης τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων.

Αἱ ἀνωτέρω ὀρθογραφικαὶ τροποποιήσεις θέλουσιν ἐφαρμοσθῆ εἰς τὰ ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἄρθρα τοῦ 4ου τόμου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν

καὶ λημματογράφησιν. Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ 4ου τόμου θὰ δηλωθῇ τοῦτο ρητῶς, δημοσιευομένου περιληπτικοῦ πίνακος αὐτῶν. Ἡ σύνταξις καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ πίνακος τούτου ἀνατίθεται εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Λεξικοῦ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ ἀφίσταται ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς διατυπώσεως τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς.

Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Τὰ μέλη
Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ

Ὁ Γραμματεύς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

109η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 8ην Ἰουνίου 1959, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Δευτέραν καὶ ὥραν 12.30 μ.μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν μελῶν κ. Σ. Κουγέα, ἀπουσιάζοντος τοῦ Προέδρου κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη, παρόντων τῶν κ.κ. Κ. Ρωμαίου, Γ. Ἀθανασιάδη-Νόβα καὶ Χρ. Καρούζου, γραμματέως. Συμμετέχει ὁ κ. Α. Ὀρλάνδος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας

.....

Ὁ Προεδρεύων
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ

Τὰ μέλη
Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ
Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ - ΝΟΒΑΣ

Ὁ Γραμματεύς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

110η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 13ην Νοεμβρίου 1959, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Παρασκευὴν καὶ ὥραν 12ην μεσημβρινήν, συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπή. Παρόντες: Ἰω. Καλιτσουνάκης, Σ. Κουγέας, Κ. Ρωμαῖος, Χρ. Καροῦζος. Συμμετέχει καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀν. Ὀρλάνδος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Εὑρεθείσης ἀπαρτίας, προεδρεύει ὁ τακτικὸς πρόεδρος κ. Καλιτσουνάκης καὶ γραμματεύει ὁ τακτικὸς γραμματεὺς κ. Καροῦζος. Θέμα πρὸς συζήτησιν: Συμπληρωματικὸν ὑπόμνημα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ «περί τινων τροποποιήσεων εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ».

Ἐν ἀρχῇ ἀναγινώσκεται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος προσκαλεῖ τὸν κ. Καλλέρην νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπομνήματός του. Ὁ κ. Καλλέρης ἀναφέρεται κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν εἰς -ίς χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων

(*βυσσινίς, σταχτίς, τριανταφυλλίς*, κλπ.), τῆς ὁποίας ἡ ρύθμισις εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς (108η συνεδρία). Ἐπειδὴ ὅμως, λέγει, ἡ γενομένη ἐν τῷ μεταξὺ ὑπ' αὐτοῦ ἐπισταμένη ἔρευνα εἰς οὐδὲν κατέληξεν ἱκανοποιητικὸν ἐπιστημονικῶς συμπέρασμα, διότι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι ἐκτεθεῖσα θεωρία περὶ τοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ τουρκικὸν *ρεγκὶ* = χρῶμα σχηματισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων οὐδόλως εὐσταθεῖ, κατὰ τὴν γνώμην του, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βυζαντινὸν *ὀξὺ(ν)*=λαμπρὸν πορφυροῦν (χρῶμα) σχηματισμοῦ αὐτῶν ἐλαχίστας ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδείξεις, παρακαλεῖ ὅπως τὸ ζήτημα ρυθμισθῇ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸν πιθανώτερον ἐπιστημονικῶς λόγον. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν προέκυψε διαφορὰ γνωμῶν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, τοῦ μὲν προέδρου ὑποστηρίξαντος τὴν ὀρθότητα τῆς διὰ τοῦ *-ὺς* γραφῆς τῶν ἐπιθέτων τῆς κατηγορίας ταύτης, τῶν δὲ παρόντων μελῶν καὶ τοῦ Γεν. Γραμματέως ταχθέντων ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ *-ὶς* γραφῆς, ὡς ἁπλουστέρας. Παρελθούσης οὕτω τῆς ὥρας, ἀποφασίζεται νὰ ἀναβληθῇ ἡ λῆψις ὁριστικῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίαν, ἵνα ἀκουσθῇ καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἐκ τῶν μελῶν ἀπουσιάζοντος κ. Ἀμάντου ἐπὶ τῆς ἀμφισβητουμένης γραφῆς. Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν λῆξιν τῆς συνεδρίας.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

111η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 18ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1959, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Παρασκευὴν καὶ ὥραν 11½ π.μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπή. Παρόντες: Ἰω. Καλιτσουνάκης, Σ. Κουγέας, Κ. Ἄμαντος, Χρ. Καροῦζος, Γ. Ἀθανασιάδης-Νόβας. Συμμετέχει καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀν. Ὀρλάνδος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Εὑρεθείσης ἀπαρτίας, προεδρεύει ὁ τακτικὸς πρόεδρος κ. Ἰω. Καλιτσουνάκης καὶ γραμματεύει ὁ τακτικὸς γραμματεὺς κ. Χρ. Καροῦζος. Ἐν ἀρχῇ, ἀναγινώσκεται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα, ὁ κ. πρόεδρος προσκαλεῖ τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπεξήγησιν τοῦ περὶ συμπληρωματικῶν ὀρθογραφικῶν τροποποιήσεων ὑπομνήματός του, ὅπερ ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικὸν θέμα τῆς συνεδρίας.

Ὁ κ. Καλλέρης ἐπαναλαμβάνει κατ' ἀρχάς, ἐν συντομίᾳ, πρὸς κατατόπισιν τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ἀπουσιάζοντος κ. Ἀμάντου, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς τῶν εἰς *-ὺς* ἢ εἰς *-ὶς* χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ὁ κ. Ἄμαντος τάσσεται ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ *-ὺς* γραφῆς (*βυσσινύς, σταχτύς*, κλπ.). Ἐν συνεχείᾳ, ὁ κ. Καλλέρης προχωρεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπολοίπων ζητημάτων, ἅτινα ἐκτίθενται συντόμως εἰς τὸ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπόμνημα αὐτοῦ, ἔχον κατὰ λέξιν ὡς ἑξῆς:

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ
ΤΗΣ Ν. ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

'Αριθ. Πρωτ. 1256 'Εν 'Αθήναις, τῇ 8ῃ 'Οκτωβρίου 1959

Πρὸς

τὴν Σὴν ἐπὶ τοῦ 'Ιστορ. Λεξικοῦ 'Εφορευτικὴν 'Επιτροπὴν τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν

'Ενταῦθα

Συμπληρωματικὸν ὑπόμνημα περί τινων ἁπλοποιήσεων εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ

Κύριε Πρόεδρε,

'Εχω τὴν τιμὴν νὰ θέσω ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς παρ' 'Υμῖν 'Επιτροπῆς ζητήματά τινα ἀναφερόμενα καὶ πάλιν εἰς τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχῦον κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ ὀρθογραφικὸν σύστημα. Τὴν ἐπ' αὐτῶν συζήτησιν καὶ ἀπόφασιν 'Υμῶν θεωρῶ ἀναγκαίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας συνεδρίας ληφθεισῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀποφάσεων. 'Ελπίζω ὅτι θὰ καταστῇ οὕτω δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ ἐφεξῆς ἡ σύνταξις τοῦ Λεξικοῦ ἄνευ συγχύσεων καὶ ἀμφιβολιῶν καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λημμάτων αὐτοῦ καὶ ὅτι δὲν θὰ παραστῇ πιθανῶς ἀνάγκη καὶ περαιτέρω ὀρθογραφικῶν ἁπλοποιήσεων εἰς τὸ μέλλον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐβάρυνε δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

Τὸ πρῶτον τῶν ζητημάτων τούτων, περὶ τοῦ ὁποίου διέλαβον καὶ εἰς τὸ προηγούμενον πρὸς 'Υμᾶς ὑπόμνημα, ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν εἰς *-ίς* χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων τῆς Νέας 'Ελληνικῆς. "Ας μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ ὑπενθυμίσω, ὅτι ἡ Σὴ 'Επιτροπὴ ἀπεδέχθη κατ' ἀρχὴν τὴν πρότασίν μου, ὅπως ταῦτα γράφωνται τοῦ λοιποῦ διὰ τῆς καταλήξεως *-ύς*, *-ύ*, ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένης γραφῆς διὰ τοῦ *-ίς*, *-ί*, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς περαιτέρω ἐρεύνης τοῦ θέματος ὑπ' ἐμοῦ καὶ τῆς τελικῆς ρυθμίσεως τοῦ ζητήματος πρὸς τὰ ἐκ ταύτης συμπεράσματα. 'Επειδὴ ὅμως τὰ συμπεράσματα τῆς ἐρεύνης, ἣν ἐν τῷ μεταξὺ ἐνήργησα, δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀδιάσειστα, προσφεύγω καὶ πάλιν εἰς τὴν πεφωτισμένην κρίσιν 'Υμῶν. 'Ως ἐνθυμεῖσθε, εἶχον τότε διατυπώσει τὴν γνώμην ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπίθετα θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ γράφωνται διὰ τοῦ *-ύς*, *-ύ*, ἐπειδὴ ἡ κλίσις αὐτῶν ἔχει ρυθμισθῇ κατὰ τὰ εἰς *-ύς*, *-ύ* ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντα ἐπίθετα (*παχύς*, *βαθύς*, *γλυκύς*, κλπ.) καὶ ἐπειδὴ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Χατζιδάκι ὑποστηριχθεὶς σχηματισμὸς αὐτῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Τουρκικὸν *ρεγκί*=χρῶμα δὲν φαίνεται πειστικός. 'Εμελέτησα καὶ πάλιν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ μ. Χατζιδάκι, ἰδίως τὰ κατὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν μ. καθηγ. Καρολίδην διατυπωθέντα, ἀλλ' ἔμεινα μὲ τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν. Τουρκιστὶ τὸ χρῶμα λέγεται *ρέγκ*, τοῦτο δὲ ἐλέγετο παλαιότερον πολλαχοῦ

παρ' ἡμῖν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμοποιῆται εἰσέτι ἐνιαχοῦ, εἴτε εἰς τὴν καθημερινὴν ὁμιλίαν, εἴτε εἰς παροιμίας καὶ ἐρωτικὰ δίστιχα ποιηθέντα παλαιότερον, ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὡς παροξύτονον (*ρέγκι*) καὶ οὐδέποτε ὡς ὀξύτονον (*ρεγκί*). Τὸ *ρεγκὶ* ὑπάρχει βεβαίως εἰς τὴν Τουρκικήν, ὡς πιστοῦται ἐκ τῶν Λεξικῶν, ἀλλ' ὡς ἐπίθετον σημαῖνον «κεχρωσμένος» καὶ συνεκφερόμενον μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ τοῦ δηλοῦντος τὸ χρῶμα, οἷον *καφὲ ρεγκὶ*=χρωματισμένος διὰ χρώματος καφέ, *πεμπὲ ρεγκὶ*=φέρων χρῶμα τριανταφυλλί, κλπ. Εἰς τοιαύτας μόνον ἐκφράσεις ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν Τουρκομαθῶν Ἑλλήνων τῆς Κ/πόλεως, τῆς Ἀδριανουπόλεως, κλπ., ὡς πληροφοροῦμαι ὑπὸ φίλων ἐκεῖθεν καταγομένων, εἰς συνομιλίας δὲ διεξαγομένας ὑπὸ τούτων Ἑλληνιστί, οὐδέποτε ὅμως ἐχρησιμοποιήθη, ἐπαναλαμβάνω, εὐρύτερον εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ὡς τοῦτο συνέβη προκειμένου περὶ τοῦ οὐσ. *ρέγκι*. Κατ' ἀκολουθίαν, εἶναι τελείως ἀπίθανος ἡ γνώμη καθ' ἣν ἡ τοιαύτη χρῆσις τοῦ ἐπιθ. *ρεγκὶ* συνετέλεσεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κοινῶς καὶ δημωδῶς χρησιμοποιουμένων ἀναλόγων ἐπιθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἐξ ἄλλου, ἀπίθανος ὡσαύτως τυγχάνει, νομίζω, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ μ. Καρολίδου ὑποστηριχθεῖσα γνώμη περὶ τοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Ἀραβικὸν *μαβὶ* σχηματισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων, κυρίως διότι τὸ ἐπίθετον *μαβί*, Ἀραβικὸν καὶ Τουρκικόν, δὲν φαίνεται χρησιμοποιηθὲν εὐρέως παλαιότερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες διέθετον περισσότερα τοῦ ἑνὸς Ἑλληνικὰ (καὶ μάλιστα κοινὰ) συνώνυμα : *γαλανός*, *γαλάζιος*, *γεράνιος*.

Παραλλήλως ἠρεύνησα τὴν παρ' Ὑμῶν προβληθεῖσαν γνώμην περὶ τοῦ πιθανοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βυζαντινὸν *ὀξὺς* σχηματισμοῦ τῶν ἐπιθέτων τούτων. Ὄντως τὸ *ὀξὺς* ἐχρησιμοποιεῖτο κοινῶς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, εἴτε ἐπιθετικῶς, εἴτε οὐσιαστικῶς κατ' οὐδέτερον γένος (*τὸ ὀξύν*), πρὸς δήλωσιν ἰδιαιτέρας ἀποχρώσεως τῆς πορφύρας, τοῦ λαμπροῦ πορφυροῦ χρώματος, ὡς τοῦ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐνδυμάτων κυρίως, ὁμοίου πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν *βυσσινὶ* λεγόμενον. Αἱ σωζόμεναι μαρτυρίαι οὐδεμίαν καταλείπουν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Ὅθεν, τὸ ζήτημα περιορίζεται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς πιθανῆς ὑπάρξεως τοιούτων ἐπιθέτων εἰς χρόνον, καθ' ὃν ἡ ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι ὑποστηριχθεῖσα ἄποψις, ἡ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ δηλ. αὐτῶν κατ' ἐπίδρασιν τῆς ἐν Κ/πόλει ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων ὁμιλουμένης καὶ μιμουμένης ὡς πρὸς τοῦτο τὴν Τουρκικήν, θὰ ἀπετέλει ἐπὶ τοῦ προκειμένου σαφῆ ἀναχρονισμόν. Δυστυχῶς ἡ μόνη πηγὴ εἰς ἣν δύναταί τις, ὡς ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα, νὰ ἀναζητήσῃ τὴν διαπίστωσιν ταύτην, εἶναι τὸ πολυτιμότατον, ἀλλ' ἀτελές, Λεξικὸν τοῦ Δουκαγγίου. Εἰς τοῦτο ἀναφέρεται δὶς ὡς οὐσ. τὸ *μαυρὶν* (μελαντηρίαν· τὸ *μαβρήν*. μελαντηρία· τὸ τοῦ σκυτέως *μαυρὶν*) πρὸς δήλωσιν οὐσίας μελανοῦ χρώματος, ἐκ χειρογράφου κώδικος, τοῦ ὁποίου δὲν δίδεται δυστυχῶς ἡ χρονολογία. Εἰς τὸ αὐτὸ Λεξικὸν μνημονεύεται ὡσαύτως τὸ οὐδ. *ἄσπριν* ὡς ἐπίθετον χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ (παπάβερ ἢ παπαβάριν *ἄσπριν*). Δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐλεγχθῇ τὸ αὐθεντικὸν τῆς παραπομπῆς, εἶναι δὲ ἐξ ἄλλου τόσον συχναί, ὡς γνωστόν, αἱ παραναγνώσεις καὶ οἱ παρατονισμοὶ παρὰ Δουκαγγίῳ, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἂν τὸ ἐπίθετον, ὅπερ μορφολογικῶς φαίνεται ἀνάλογον πρὸς τὸ *μαυρὶν*, ἐτονίζετο ἐπὶ τῆς παραληγούσης ἢ τῆς ληγούσης. Ἡ ἐντύπωσίς μου ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων εἶναι ὅτι κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἤδη ἐπο-

χὴν ἐσχηματίσθησαν ἴσως κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *ὀξὺ(ν)* οὐδέτερα οὐσιαστικὰ χρώματος δηλωτικά, ὡς τὸ *μαυρίν*, τὸ *ἀσπρίν*, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπῃ νὰ γράφωνται ἑπομένως διὰ τοῦ *-ύ(ν)*. Θὰ ἠδύνατο ἄρα νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὅτι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ οὐδέτερα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν τὰ χρώματος δηλωτικὰ ἐπίθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς εἰς *-ύς*, *-εἰά*, *-ύ*, τὰ ὁποῖα καὶ προσηρμόσθησαν διὰ τοῦτο κλιτικῶς πρὸς τὰ ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντα ἐπίθετα εἰς *-ύς*. Ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ τῆς πιθανότητος ταύτης ἐπιχειρήματα εἶναι καὶ ὀλίγα καὶ ἀσθενῆ, τὸ δὲ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενον συμπέρασμα δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὸ προσῆκον ἐπιστημονικὸν κῦρος. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἀφετηρία τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων καὶ ἡ ἀπὸ ἀπόψεως ὀρθογραφικῆς τοποθέτησις αὐτῶν παραμένουν, ὡς καὶ πρότερον, ἄνευ ἱκανοποιητικῆς ἑρμηνείας.

Τὸ δεύτερον ζήτημα, ὅπερ θὰ πρέπῃ, νομίζω, νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν Ἐπιτροπὴν Ὑμῶν, ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν μετὰ διπλῶν συμφώνων ξενικῆς καταγωγῆς λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει, ὡς γνωστόν, πολλὰς λέξεις γραφομένας εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικόν, κατὰ τὰ ξενικὰ πρότυπα, εἴτε μεθ' ἑνὸς διπλοῦ συμφώνου, ριζικοῦ ἢ καταληκτικοῦ, ὡς *ἀββίζο*, *ἀββιζάρω*, *ἀββοκᾶτος*, *ἀμάκκα*, *ἀμολλάρω*, *ἀπίκκο*, *ἀππαρθενεύω*, *κάππα*, *κάρρο*, *κούππα*, *τακκούνι*, *μπουκκάλα*, *ρόκκα*, *τσάππα*, *ὀμελέττα*, κλπ., εἴτε μετὰ δύο διπλῶν συμφώνων, ὡς *βακκέττα*, *καππόττα*, *καππέλλο*, *παππαγάλλος*, *πιαττέλλα*, κλπ. Ἀλλ' ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν: 1) ὅτι διὰ πολλὰς ἐκ τῶν λέξεων τούτων δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ μετὰ βεβαιότητος, ἂν εἰσῆλθον ἐκ τῆς Ἰταλικῆς, ἥτις διαφυλάττει τὰ διπλᾶ σύμφωνα, ἢ ἐκ τῆς Ἐνετικῆς διαλέκτου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη ταῦτα ἁπλοποιηθῆ· 2) ὅτι πολλαὶ ἐπίσης ἀπαντοῦν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἤδη ἐποχῆς μὲ ἁπλοποιημένην γραφὴν (*κάπα*, *κλάπα*, *κούπα*, *μπουκούνι*, *ρόκα*, *τσάπα*)· 3) ὅτι ἀπεφασίσθη ἤδη ἡ ἁπλοποίησις διπλῶν συμφώνων εἰς κατηγορίας λέξεων συνδεομένας μὲ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς γλώσσης, ὡς τῶν εἰς *-πουλ(λ)ος*, ὀνομάτων· 4) ὅτι ἡ μεταγραφὴ τῶν λέξεων τούτων κατὰ τὰ ξενικὰ πρότυπα ἄνευ φωνητικῆς ἀνάγκης καθιστᾷ ὁπωσδήποτε δυσχερέστερον τὸ ἤδη δυσχερὲς ὀρθογραφικὸν πρόβλημα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (πρόχειρον παράδειγμα τὰ ἄρθρα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ *βακέττα* καὶ *βακκώνω*)· ἂν λοιπὸν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν πάντα ταῦτα, οὐδεὶς θὰ ἀντετίθετο, ὑποθέτω, εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἁπλοποιήσεως τῶν διπλῶν συμφώνων, εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος κατηγορίαν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἐν τούτοις, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἁπλοποιήσεως ταύτης προκαλεῖ κατ' ἐπιστημονικὴν μέθοδον τὸ ἑξῆς ζήτημα: ἁπλοποιουμένης τῆς γραφῆς τῶν καταλήξεων τῆς Ἰταλικῆς *-έττο*, *-έττα*, *-όττο*, *-όττα* (*κασκέτο*, *μπιλιέτο*, *βιολέτα*, *μαριονέτα*, *μπισκότο*, *τσιρότο*, *κοντότα*, *καπότα*, κλπ.), θὰ πρέπῃ νὰ ἁπλοποιηθῇ καὶ ἡ γραφὴ τῶν ἰδίας προελεύσεως καταλήξεων *-έλλο*, *-έλλα* (*μαστέλο*, *φουρνέλο*, *κορδέλα*, *ὀμπρέλα*, κλπ.), ὡς καὶ ἡ τῆς ἐκ τούτων προελθούσης κατὰ μετασχηματισμὸν καταλήξεως *-έλλι* (*καμπανέλι*, *παστέλι*, *πιατέλι*, κλπ.), ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ ἡ γραφὴ τῶν διὰ τῶν αὐτῶν καταλήξεων σχηματισθέντων καθαρῶς Ἑλληνικῶν ὑποκοριστικῶν (*μαννέλα*, *τουλουπέλα*, *ἀγωρέλι*, *μωρέλι*, *παιδαρέλι*, κλπ.). Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει, ὑπάρχει κίνδυνος συγχύσεως πρὸς τὰ παλαιότερον ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰσελθόντα ἀνάλογα (*καστέλλι*, *καγκέλλι*, *σκουτέλλι*, *κρικέλλι*, κλπ.) καὶ ἴσως πρὸς καθαρῶς Ἑλληνικά,

ὡς τὸ *δικέλλι* καὶ εἴ τι ἄλλο. Θὰ ἦτο ἐξ ἄλλου μεθοδολογικῶς ἀνακόλουθος ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἁπλοποιήσεως τοῦ διπλοῦ συμφώνου τοῦ θέματος καὶ ἡ διατήρησις τοῦ διπλοῦ συμφώνου τῆς καταλήξεως, ἡ μερικὴ δηλ. ἁπλοποίησις διπλῶν συμφώνων τῆς αὐτῆς προελεύσεως (*καπόττα, καπέλλο, πιατέλλα*, κλπ.). Δὲν θεωρῶ βεβαίως ἀδύνατον τὴν διάκρισιν τῆς ὀρθογραφίας μεταξὺ τῶν παλαιότερον διὰ τῆς Λατινικῆς εἰσελθόντων καὶ τῶν νεωτέρων ἐκ τῆς Ἰταλικῆς προερχομένων ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τελευταῖα ταῦτα σχηματισθέντων. Καὶ ἂν ἀφήσωμεν ὅμως κατὰ μέρος τὰς διαλέκτους, εἰς τὰς ὁποίας διατηρεῖται ἡ προφορὰ τῶν διπλῶν εἰς τὰς περὶ ὧν πρόκειται καταλήξεις, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἁπλοποιήσεως αὐτῶν εἰς τὰ λήμματα, ὁσονδήποτε προσεκτικῶς καὶ ἂν γίνεται, δὲν ἀπομακρύνει ἀσφαλῶς τὴν σύγχυσιν, ἣν ἐπεσήμανα.

Συναφὲς ζήτημα δημιουργεῖ ἡ ὀρθογραφία πολλῶν λέξεων Ἰταλικῆς καταγωγῆς, κατὰ τὴν μεταγραφὴν τῶν ὁποίων ἀποδίδεται μέχρι τοῦδε τὸ μακρὸν ο διὰ τοῦ ω, καίτοι βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ λέξεις αὗται εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ὅταν εἶχε πλέον ἐκλείψει ἐν αὐτῇ ἡ χρονικὴ διάκρισις μεταξὺ ο καὶ ω. Ἐξ ἁπλῆς λοιπὸν προσπαθείας νὰ ἀποδώσωμεν τὰ ξενικὰ πρότυπα τῶν λέξεων τούτων καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς φωνητικοὺς νόμους τῆς Νέας ἢ καὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἑλληνικῆς ἐξακολουθοῦμεν νὰ γράφωμεν εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν *ἀμωρῶζος, ἀμακκαδῶρος, ἀμπασσαδῶρος, γουστῶζος, γουλῶζος, τιμώνι, κορδώνι, βαπώρι*, κλπ.

Κατὰ παρόμοιον τρόπον, ἀντιθέτως δηλαδὴ πρὸς τὴν φωνητικὴν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ δι' ἐπιθυμίαν συμμορφώσεως πρὸς ὀρθογραφικὸν κανόνα τῆς παραδόσεως, ἐξακολουθοῦμεν ὡσαύτως νὰ γράφωμεν διὰ διπλοῦ ρ τὰ σύνθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν λήγει εἰς βραχὺ φωνῆεν, τὸ δὲ β' ἀρχίζει ἀπὸ ρ, χωρὶς μάλιστα νὰ διακρίνωμεν εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα τὰς Ἑλληνικὰς τῶν ξενικῶν λέξεων (*ἄρραφτος, ἀρρίζωτος, ἀρρούφητος, ἀσπρόρριζα, ἀσπρορροδεὰ* κλπ., ἀλλὰ καὶ *ἀρρεγουλάριστος, ἀρρεμπέλευτος, ἄρρογος, ἀσπρόρροκα*, κλπ.). Ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι βεβαίως ἀδικαιολόγητος καὶ εἰς τὰ σύνθετα τῆς α' ὁμάδος, ἐφ' ὅσον ἡ ὀρθογραφία τοῦ λήμματος ἀποτελεῖ ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἐτυμολογικὴν αὐτοῦ ἑρμηνείαν, ἐξ ἧς ἐμφαίνεται ὅτι ἡ σύνθεσις ἔγινεν εἰς χρόνον καθ' ὃν δὲν ὑφίστατο ὁ λόγος τῆς διπλώσεως τοῦ ρ. Εἰς τὰ σύνθετα ὅμως τῆς β' ὁμάδος, ἔνθα τὸ β' συνθετικὸν εἶναι λέξις ξενικῆς προελεύσεως ἀρχομένη ἀπὸ ρ, ἡ ἀναδίπλωσις τοῦ ρ εἶναι περισσότερον ἀδικαιολόγητος, διότι δὲν ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς οὔτε τὸ ἐλαφρυντικὸν τῆς κατ' ἀναλογίαν πρὸς ὀρθογραφικὸν κανόνα τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως γραφῆς. Τὸ ἐπιστημονικῶς ὀρθὸν θὰ ἦτο προφανῶς νὰ θεσπισθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅ,τι καὶ περὶ τῶν συνθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς μὲ β' συνθετικὸν τὴν λέξιν *μάτι* ἀπεφασίσθη, δηλαδὴ ἡ ἑκάστοτε προσαρμογὴ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ λήμματος πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἐτυμολογικὴν ἑρμηνείαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχει πιθανότης νὰ προκληθῇ ἐντεῦθεν σύγχυσις μεταξὺ συνθέτων τῆς κατηγορίας ταύτης ἀνηκόντων εἰς τὴν ἱστορικὴν κληρονομίαν τῆς γλώσσης καὶ συνθέτων βραδύτερον σχηματισθέντων, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωμεν γράφοντες καὶ τὰ δεύτερα ταῦτα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ πρῶτα, ἐφ' ὅσον τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ἀναμφιβόλως λέξις Ἑλληνική, Ἑλληνικῆς δηλαδὴ καθαρῶς ρίζης. Ἀντιθέτως φρονῶ ὅτι ὁ κανὼν οὗτος οὐδένα ἔχει λόγον ἐφαρμογῆς προκειμένου περὶ συνθέτων, τῶν ὁποίων τὸ β' συνθετικὸν εἶναι

λέξις ξενικῆς καταγωγῆς. Ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν εἶναι εὔκολος καὶ οὐδεμίαν οὐδαμοῦ πρόκειται νὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν ἢ ἀνακολουθίαν.

Ἡ αὐτὴ δυσκολία παρουσιάζεται καὶ εἰς τὴν γραφὴν τῶν μετὰ συλλαβικῆς αὐξήσεως χρόνων τῶν ἀπὸ ρ ἀρχομένων ρημάτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Τὸ ζήτημα εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογον. Τὸ ἁπλούστερον προφανῶς θὰ ἦτο νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν δι' ἁπλοῦ ρ γραφὴν τῶν μετὰ συλλαβικῆς αὐξήσεως χρησιμοποιουμένων ρημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης. Τοῦτο ὅμως θὰ ἦτο μὲν σύμφωνον πρὸς τὴν φωνητικὴν ὀρθογραφίαν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν τῆς γλώσσης, δεδομένου ὅτι πλεῖστα τῶν ἐν λόγῳ ρημάτων προέρχονται ἐκ παλαιᾶς κληρονομίας καί, ἑπομένως, οἱ παρῳχημένοι χρόνοι τῆς ὁριστικῆς τούτων ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐν χρήσει ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ μεταβεβλημένην πως κατὰ τὴν κατάληξιν μορφὴν (*ἐρράβδιζα – ἐρράβδισα, ἔρρανα, ἐρράπισα, ἔρραφτα – ἔρραψα, ἔρρεψα, ἐρρίζωνα – ἐρρίζωσα, ἔρριψα – ἔρριξα, ἐρρόδισα, ἐρρούφησα – ἐρρούφηξα*, κλπ.). Τὸ ὀρθὸν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ ἦτο, νομίζω, νὰ ρυθμίσωμεν τὴν δι' ἁπλοῦ ἢ διπλοῦ ρ γραφὴν τούτων ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐτυμολογικὴν προέλευσιν τῶν ρημάτων, νὰ διακρίνωμεν δηλαδὴ τὰ ἀπὸ ρ ἀρχόμενα ρήματα τῆς ἀρχαίας κληρονομίας ἀπὸ τὰ νεωστὶ σχηματισθέντα ὅμοια καὶ νὰ γράφωμεν *ἐρράβδισα* ἀλλὰ *ἐράγισα, ἔρραψα* ἀλλὰ *ἐραμμάτισα, ἐρρόδισα* ἀλλὰ *ἐρόζιασα*, κλπ. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο θὰ ὁδηγήσῃ ἀναποφεύκτως εἰς σύγχυσιν ὀρθογραφικήν, κλίνω ὑπὲρ τῆς γνώμης νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀναδίπλωσιν τοῦ ρ εἰς τοὺς παρῳχημένους χρόνους τῆς ὁριστικῆς ὅλων τῶν Ἑλληνικῆς ρίζης ἀπὸ ρ ἀρχομένων ρημάτων, νὰ γράφωμεν δὲ δι' ἑνὸς ρ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῶν ξενικῆς προελεύσεως ὁμοίων ρημάτων, ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου καθ' ὃν θεωροῦνται σχηματισθέντα ταῦτα ἢ ἐκεῖνα. Ἐὰν ἄρα δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὴν ἐντεῦθεν δημιουργουμένην μεθοδολογικὴν ἀνακολουθίαν, πρέπει νὰ γράφωμεν : *ἔρραψα, ἐρράγισα, ἐρροχάλιζα, ἐρρέκαζα, ἐρροκάνιζα*, ἀλλὰ *ἐρόγεψα, ἐρεζίλεψα, ἐρεμπέλεψα, ἐρεγουλάριζα*, κλπ.

Θεωρῶ ἐν τέλει καθῆκον μου νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν Ὑμῶν δύο εἰσέτι ζητήματα, μολονότι διατηρῶ πολλοὺς δισταγμοὺς περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς ἀνακινήσεως αὐτῶν. Δὲν γνωρίζω, ἐν πρώτοις, ἐὰν πρέπῃ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν γενικῶς σχεδὸν χρησιμοποιουμένην γραφὴν *τὶς* τοῦ ἄρθρου τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἰσχυούσης εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν γραφῆς *τοίς*. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημερινῶν δεδομένων, ἡ τυχὸν ἀποδοχὴ τῆς ὀρθογραφικῆς ταύτης μεταβολῆς δύναται νὰ ἔχῃ ὑπὲρ αὐτῆς μόνον τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἁπλοποιήσεως, πρακτικὸν δηλαδὴ καθαρῶς λόγον καὶ οὐχὶ ἐπιστημονικόν. Ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως οὐδετέρα τῶν γραφῶν τούτων φαίνεται πειστικῶς δικαιολογουμένη. Πειστικωτέρα πάντως φαίνεται ἡ ὑπὲρ τῆς γραφῆς *τοὶς* ὑπὸ τοῦ Meyer-Lübke προβληθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι υἱοθετηθεῖσα γνώμη, ἐπειδὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ προηγουμένως χρησιμοποιουμένου εἰς τὴν αὐτὴν πτῶσιν ἄρθρου *τὲς* εἰς ΤΙΣ ἐγένετο μᾶλλον κατ' ἀναλογικὴν συνεκφορὰν πρὸς τὸν φθόγγον *οἱ* (*ι*) τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ (*οἱ γυναῖκες – τοὶς γυναῖκες*), οὐχὶ δὲ διὰ συστολὴν τοῦ *ε* εἰς *ι* (*τὲς γυναῖκες – τὶς γυναῖκες*), ὡς ὑπεστηρίχθη ὑπ' ἄλλων, ἐφ' ὅσον ἡ κώφωσις αὕτη εἶναι ἀλλοτρία τῆς φωνητικῆς τῶν διαλέκτων τοῦ νοτίου συγκροτήματος, ὡς παρε-

τήρησεν ὁ Χατζιδάκις καὶ πάλιν (ΜΝΕ 1, 575). Τὸ τελευταῖον τοῦτο θὰ ἦτο δυνατὸν μόνον, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ κώφωσις τοῦ *ε* εἰς *ι*, ἡ μεταβολὴ δηλαδὴ τοῦ *τες* εἰς *τις*, συντελεσθεῖσα καὶ γενικευθεῖσα εἰς τὰς βορείας διαλέκτους, ἐξηπλώθη ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὰς διαλέκτους τῆς νοτίας περιοχῆς γενικῶς πρὸ πάσης ἀποβολῆς τοῦ *ι* εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τῶν διαλέκτων τῆς προηγουμένης ὁμάδος. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη εἶναι ἥκιστα πιθανή, διότι ἡ ἐντεῦθεν εἰκαζομένη ἐπίδρασις τῶν βορείων διαλέκτων ἐπὶ τὰς ἰσχυροτέρας καὶ κοινοτέρας τῆς νοτίας ὁμάδος φαίνεται ἀπίθανος, καὶ διότι δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν ἡ κώφωσις τοῦ ἀτόνου *ε* εἰς *ι* εἶχε γενικευθῆ εἰς τὰς διαλέκτους τῆς βορείας ὁμάδος πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὅτε τὸ ἄρθρον *τὶς* κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ προηγουμένως χρησιμοποιουμένου *τὲς* (βλ. Χατζιδάκιν, ἔνθ' ἀνωτ.).

Δὲν γνωρίζω ἐπίσης, ἂν πρέπῃ νὰ ἐξομαλυνθῇ διὰ λόγους πρακτικῆς ἁπλοποιήσεως, ὡς ὑπεστηρίχθη, ὁ τονισμὸς ἑνίων ὁμωνύμων, ἀλλὰ διαφόρου ἀρχῆς, καταλήξεων ἢ λέξεων ὁμοήχως ληγουσῶν ἢ καὶ παραδόξως προσπιπτουσῶν διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου τῶν φωνηέντων ἐξ ὧν ρυθμίζεται τὸ εἶδος τοῦ τόνου. Πρέπει δηλαδὴ νὰ τονίζωνται ὁμοίως τὰ *πρωτευουσιᾶνος*, *Πρεβεζιᾶνος*, *μεγαλουσιᾶνος*, *σουλτάνος*, *μουσουλμάνος*, κλπ. ἢ τὰ *ψωμᾶδες*, *παππᾶδες*, *ραφτᾶδες*, *μαννάδες*, *νυφάδες*, κλπ. ἢ τὰ *ἀγαπᾷς*, *τιμᾷς*, *γελᾷς*, *τρώς*, *ἀκούς*, *κλαίς* ; Καί, περαιτέρω, πρέπει νὰ τονίζωμεν κατὰ τὸ *ἀγαπᾶμε – ἀγαπᾶτε*, *γελᾶμε – γελᾶτε*, καὶ τὰ *ἀκούμε – ἀκούτε*, *τρώμε – τρώτε*, *κλαίμε – κλαίτε*, κλπ.; Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ γίνῃ εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικόν, διότι ἡ μεταβολὴ τοῦ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἢ τὴν ἀναλογικὴν ἀρχὴν τόνου τῶν λέξεων θὰ ὁδηγήσῃ διὰ μεθοδολογικὴν ἀνάγκην εἰς ζητήματα, τῶν ὁποίων ἡ λύσις θὰ προσκρούσῃ εἰς δυσκολίας καὶ θὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν ὀρθογραφικήν. Ἂν τονίσωμεν δηλαδὴ *σουλτᾶνος*, *μουσουλμᾶνος*, ὅπως *μεγαλουσιᾶνος*, *πρωτευουσιᾶνος*, κλπ., θὰ εὑρεθῶμεν πρὸ τῆς δυσκολίας νὰ συμβιβάσωμεν τὴν ἐτυμολογικὴν ἑρμηνείαν τῶν λέξεων πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ λήμματος αὐτῶν· ἢ ἂν τονίσωμεν *μαννᾶδες*, *νυφᾶδες*, κλπ. κατὰ τὸ *πατερᾶδες*, κλπ., θὰ θεωρήσωμεν ἐξαιρούμενα τὰ *ἀγελάδες*, *ἑβδομάδες*, κλπ.· ἢ ἄν, κυρίως, τονίσωμεν *ἀκοῦς – ἀκοῦμε – ἀκοῦτε*, κλπ., πρέπει νὰ τονίσωμεν ἴσως καὶ *ἀκοῦστε*, *μιλῆστε*, *κλεῖστε*, κλπ., ὁπότε θὰ πρέπῃ νὰ μὴ σημειώσωμεν τὸ συγκοπτόμενον φωνῆεν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε θὰ πρέπῃ, διὰ λόγους μεθοδολογικούς, νὰ τονίσωμεν καὶ ὁ *ποῖσος*, ὁ *δεῖξος*, τὸ *ποτῆρι*, τὸ *ἀλεῦρι*, ἡ *φωνοῦλα*, ἡ *καρδοῦλα*, κλπ. Εὐνόητον τυγχάνει ποῖος σάλος θὰ προκληθῇ ἐντεῦθεν. Ὀρθότερον ἄρα εἶναι ἀπό τε ἐπιστημονικῆς καὶ πρακτικῆς ἀπόψεως νὰ διατηρηθῇ τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχῦον σύστημα τοῦ ἱστορικοῦ τόνου, πλὴν τῆς περιπτώσεως τοῦ *ποῦ* καὶ τοῦ *πῶς*, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν ἐρωτηματικὴν ἀπὸ τῆς ἀναφορικῆς ἢ εἰδικῆς χρήσεως διὰ τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ τόνου, κοινῶς σχεδὸν καθιερωθείσης ἤδη ἐκτὸς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ. Περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ διαφοροποίησις αὕτη τῶν *ποῦ* καὶ *πῶς*, ἐρωτηματικῶν, ἀπὸ τῶν *πού*, ἀναφορικοῦ καὶ εἰδικοῦ, καὶ *πώς*, εἰδικοῦ, δὲν δικαιολογεῖται «ἱστορικῶς», ἀλλ' ἡ ἀνάγκη ἀποφυγῆς ἐννοιολογικῶν συγχύσεων ἐν τῇ χρήσει καθιστᾷ ταύτην ἀναγκαίαν.

Καταλήγων, ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω ἅπαξ ἔτι, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων παρεξηγήσεων, διασαφήσεις τινὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας «ἱστορικόν», δι' ἧς ὀρθῶς χαρακτηρίζεται τὸ Λεξικὸν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἐλέχθη

δηλαδὴ καὶ ἐγράφη ὅτι, ἐπειδὴ τὸ Λεξικὸν τῆς Ἀκαδημίας δὲν εἶναι χρηστικὸν ἢ «δὲν εἶναι κυρίως χρηστικόν, ἀλλὰ προωρισμένον πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ, διὰ τοῦτο ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ χρησιμοποιηθῇ οὐχὶ ἡ φωνητικὴ γραφή, ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἔνθα λόγος αἰσθητικὸς ἐπέβαλλε τὴν πρώτην. Π.χ. οὐχὶ *ἀγαπᾷει* κατὰ τὴν ἱστορικὴν γραφήν, ἀλλ' *ἀγαπάει*». (Προλεγόμενα εἰς τὸν Α' τόμ. τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, σελ. ιη').

Πρέπει νὰ παρατηρήσῃ τις, ἐν πρώτοις, ὅτι προσπίπτει παραδόξως πως τὸ ἐπιχείρημα τοῦ «αἰσθητικοῦ λόγου» διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ὀρθογραφίας οἱασδήποτε γλώσσης καὶ οἱουδήποτε λεξικοῦ. Λόγοι ἁπλοποιήσεως, ἐπιβαλλόμενοι διὰ τὴν προσαρμογὴν τῆς ὀρθογραφίας πρὸς τὴν μεταβαλλομένην φωνητικὴν ἢ μορφολογίαν τῆς γλώσσης ἢ καὶ δι' ἀποφυγὴν ὡρισμένων συγχύσεων, εἶναι βεβαίως νοητοὶ καὶ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν εἰς πᾶσαν ζῶσαν γλῶσσαν. Τοῦτο ὅμως εἶναι καὶ πάλιν ζήτημα ἐπιστημονικῆς ἑρμηνείας τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὴν φθογγολογίαν καὶ τὴν μορφολογίαν τῆς γλώσσης, οὐχὶ δὲ ζήτημα αἰσθητικῆς. Ὁπωσδήποτε ἐξάγεται σαφῶς ἐντεῦθεν ὅτι ὑφίσταται παρανόησις ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας «ἱστορικὴ» γραφή. Οὕτω, ἡ εἰς θέσιν παραδείγματος προβαλλομένη γραφὴ *ἀγαπᾷει* δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ἱστορική», διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι εἶναι καθαρῶς ὑποκειμενικῆς θεωρίας συμπέρασμα, οὐδέποτε καὶ παρ' οὐδενὸς ἀντιπροσωπεύοντος τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς γλώσσης ἐγράφη, οὔτε κατὰ κανόνα τινὰ ἱστορικὸν ἢ ἀναλογικὸν τοῦ τονισμοῦ ἐρρυθμίσθη. Τοὐναντίον, ὁ νόμος τῆς ἀναλογίας ὑποχρεώνει εἰς τὸν κατὰ τὰ βαρύτονα ρήματα τονισμὸν τοῦ *ἀγαπάω - ἀγαπάει, γελάω - γελάει, περπατάω - περπατάει, παρακαλάω - παρακαλάει*, κλπ., ἀφ' ἧς στιγμῆς ταῦτα συνεξέδραμον μορφολογικῶς πρὸς ἐκεῖνα, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ μετασχηματισμὸς οὗτος ἐπραγματοποιήθη. Γράφοντες ἄρα *ἀγαπᾷω, ἀγαπᾷει, γελᾷω, γελᾷει, κοιτᾷω, κοιτᾷει*, κλπ., ἀγνοοῦμεν τὴν γλωσσικὴν ταύτην ἀρχὴν εἰς τὴν ἐν λόγῳ περίπτωσιν καὶ χρησιμοποιοῦμεν γραφήν, ἥτις συμβολίζει ἁπλῶς τὴν μεθοδολογικὴν ἑρμηνείαν τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν περισπωμένων ρημάτων κατὰ τὰ βαρύτονα εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν (κατὰ Γ. Χατζιδάκιν: ΜΝΕ 1, 47/48) καὶ δὲν συνιστᾷ ἑπομένως παράδειγμα «ἱστορικῆς» γραφῆς. Ἐπαρκέστερον ἴσως ἠτιολογημένην, ἀλλ' οὐχὶ ὀλιγώτερον συμβολικήν, οὕτως εἰπεῖν, γραφὴν χρησιμοποιοῦμεν ἐπίσης, ὅταν γράφωμεν *μηλεά, μυρωδεά, προβεά, γραφεάς, πευκεάς, ἐλαιά, δράκως, γερωδιάκως, τὸ χείλη, τὰ στήθη, ἀρχοντάκις, τὸ γένει, τὸ φιλεῖ, ἡ τάξι, Δημήτρις*, κτλ. Προφανὲς εἶναι ὅτι καὶ ἡ γραφὴ αὕτη εἰς μερικὰ μὲν τῶν παρατιθεμένων παραδειγμάτων παριστᾷ ὡρισμένον στάδιον τῆς φωνητικῆς ἢ μορφολογικῆς ἀνελίξεως τῶν ἀντιστοίχων κατηγοριῶν ὀνομάτων, εἰς ἄλλα δὲ αἰτιολογεῖ ἐποπτικῶς τὸν σχηματισμὸν ἢ μετασχηματισμὸν ἑκάστης τῶν ἀντιπροσωπευομένων κατηγοριῶν, εἰς ὅλα ὅμως δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν περαιτέρω καὶ μέχρι σήμερον φωνητικὴν καὶ μορφολογικὴν διαφοροποίησιν, ἥτις συνετελέσθη κατὰ τὰς διεπούσας ταύτην γλωσσικὰς καὶ ἱστορικὰς ἀρχάς. Ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτας τροποποίησις τῆς ὀρθογραφίας τῶν λέξεων τῆς λαλουμένης οὐδόλως ἀντίκειται πρὸς τὴν «ἱστορικὴν» γραφήν, οὔτε δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «φωνητική». Τοῦτο εἶναι εὐκόλως νοητὸν εἰς πάντα πεπαιδευμένον, ἐφ' ὅσον παγκοίνως γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ φωνητικὴ

γραφὴ τείνει εἰς τὴν ἁπλοποίησιν καὶ ἰσοπέδωσιν τῆς γραπτῆς παραστάσεως τῶν φθόγγων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προφορᾶς, δὲν ἐνδιαφέρεται δὲ διὰ τὴν «ἱστορικὴν» παράστασιν αὐτῶν, τὴν κατὰ τὸ ἔτυμον δηλαδὴ καὶ διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως κληροδοτηθεῖσαν εἰκόνα τῶν λέξεων. Τὸ σύστημα τοῦτο, ἀδιανόητον βεβαίως δι' οἱανδήποτε λαλουμένην γλῶσσαν, ἥτις φέρει καὶ μικρὸν ἔστω ποσοστὸν τῆς βαρυτάτης κληρονομίας πολιτισμοῦ, ἣν ἀντιπροσωπεύει ἡ Νέα Ἑλληνική, εἶναι τελείως διάφορος, ἐπαναλαμβάνω, τῆς σημειουμένης εἰς πᾶσαν γλῶσσαν πολιτισμένου ἔθνους προσαρμογῆς τῆς ὀρθογραφίας πρὸς τὴν ἑκάστοτε συντελουμένην ἐν αὐτῇ κατὰ τοὺς γλωσσικοὺς νόμους διαφοροποίησιν. Ἡ προσαρμογὴ δὲ αὕτη, ἐφαρμοζομένη πάντοτε μετὰ λόγου καὶ περισκέψεως, ἰδίᾳ εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν συντηρητικὴν καὶ ἐχομένην τῆς παραδόσεως Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἶναι ἀναγκαία πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεων καὶ ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου ἀπωλείας τῆς δεούσης συνοχῆς μεταξὺ ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης. Τὸ ἀντίθετον ἀποτελεῖ γνώρισμα νεκρᾶς καὶ ὄχι λαλουμένης γλώσσης.

Τὰ δεδομένα ταῦτα καὶ αἱ ἀντιφάσεις, τὰς ὁποίας διακρίνει τις εὐκόλως εἰς τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν εἰσαγωγικὴν περὶ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἐπεξήγησιν, ὅτι δηλαδὴ τοῦτο χρησιμοποιεῖ «ἱστορικὴν» γραφὴν ἀντὶ τῆς «φωνητικῆς», διότι «δὲν εἶναι κυρίως χρηστικόν, ἀλλὰ προωρισμένον πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ», ἀποδεικνύουν τὴν ὑφισταμένην παρανόησιν ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας «ἱστορικὸν» καὶ «χρηστικὸν» λεξικόν. Δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ, πῶς τὸ ἐπίσημον λεξικὸν γλώσσης ὁμιλουμένης δὲν εἶναι καὶ χρηστικὸν ἢ «κυρίως χρηστικὸν» λεξικὸν τῆς γλώσσης ταύτης. Ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι πράγματι δυνατόν, ἐξ ἴσου δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ κατὰ τί τὸ Λεξικόν, ὅπερ συντάσσεται ἐπιστημονικῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς οἰκείας Ἀκαδημίας, πρέπει ἢ δύναται νὰ διαφέρῃ τοῦ «χρηστικοῦ» λεξικοῦ τῆς γλώσσης, τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμοποιῇ καὶ θὰ συμβουλεύεται ὁ θέλων νὰ γράφῃ ταύτην ὀρθῶς. Ἐὰν δὲν σφάλλωμαι, εἰς τὴν ἐπιχειρουμένην διάκρισιν ὁ λόγος εἶναι ὄχι περὶ τοῦ τυχόντος «χρηστικοῦ» λεξικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει μόνον τὰς ὑποκειμενικὰς περὶ ὀρθογραφίας ἀντιλήψεις τοῦ συντάξαντος αὐτό, ἀλλὰ περὶ «χρηστικοῦ» λεξικοῦ τῆς γλώσσης τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸ «ἱστορικὸν» ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου καὶ ὑπὸ ἐπαϊόντων ὡσαύτως συντεταγμένου. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοιούτου τινὸς λεξικοῦ καὶ τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὸ πρῶτον θὰ παρέχῃ τὸν κοινὸν μόνον τύπον ἑκάστης λέξεως καὶ τὴν σημασίαν ἢ τὰς σημασίας αὐτοῦ, ἐνῷ τὸ δεύτερον περιέχει ἐπὶ πλέον καὶ τὰς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς τῆς λέξεως καί, κυρίως, ἑρμηνεύει κατὰ τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα τὴν προέλευσιν τοῦ τε κοινοῦ καὶ τῶν ἰδιωματικῶν τύπων αὐτῆς. Διαφορὰ ἄρα μεταξὺ αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν γραφὴν τῶν λημμάτων εἶναι ἀδιανόητος, ἐφ' ὅσον τὸ δεύτερον τοῦτο θὰ ἀποτελῇ τὸν γνώμονα τοῦ πρώτου εἰς περιπτώσεις ἀμφισβητήσεων, εἰς τοῦτο δὲ θὰ ἀναζητήσῃ τὴν ὀρθὴν γραφὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς ἑρμηνείαν ὁ μὴ διαθέτων εἰδικὴν παίδευσιν ἐπιστήμων καὶ ὁ οἱοσδήποτε μορφωμένος, ὅστις θὰ διαπιστώσῃ πιθανὸν ὀρθογραφικὴν διαφορὰν μεταξὺ δύο «χρηστικῶν» λεξικῶν. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ βαρεῖα εὐθύνη τῶν συντακτῶν τοῦ «ἱστορικοῦ» λεξικοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἐποπτευούσης τὴν σύνταξιν αὐτοῦ Ἀκαδημίας, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ὀρθογραφίας τῶν λημμάτων καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτῆς κατὰ

τρόπον μὴ καταλείποντα ἀμφιβολίας καὶ μὴ προκαλοῦντα συγχύσεις. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἐν αὐτῷ διατήρησις τῆς ἀρχαϊκωτέρας γραφῆς ὡρισμένων λημμάτων οὐδένα ἐκπληροῖ ἐπιστημονικὸν σκοπόν, ἐνῷ ὁδηγεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνακολουθίας καὶ συγχύσεως ὀρθογραφικῆς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἄρθρων τοῦ λεξικοῦ, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦδε. Παραδείγματος χάριν, ἡ γραφὴ *συκεά*, *γέρως*, *καβαλλάρις*, *Διονύσις*, *φαγεῖ*, κλπ. εὑρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν *συκέα*, *γέρων*, *καβαλλάριος*, *Διονύσιος*, *φαγεῖν*, κλπ., ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀρθοτέρα ἢ «ἱστορικωτέρα» τῆς γραφῆς *συκιά*, *γέρος*, *καβαλλάρης*, *Διονύσης*, *φαγί*, ἥτις ἀντιπροσωπεύει τὴν κατὰ γλωσσικοὺς κανόνας σχηματισθεῖσαν σημερινὴν μορφὴν τῶν λέξεων. Δὲν ἀποτελεῖ ἑπομένως ἀπαραίτητον ἢ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἐννοίας «ἱστορικὸν» προκειμένου περὶ τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀποδίδει εἰς τοῦτο ἀκεραίαν τὸ λεγόμενον «ἐτυμολογικὸν» μέρος τοῦ ἄρθρου ἑκάστης λέξεως, «τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ κυρίως τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς πραγματείας ἑκάστης λέξεως» καὶ «τὸν συνεκτικὸν δεσμὸν ἑκάστης λέξεως πρὸς τὴν προγενεστέραν Ἑλληνικήν, ὁσάκις ὑπάρχει τοιοῦτος καὶ δὲν πρόκειται περὶ λέξεως νέας ἢ ξένης», ὡς διασαφεῖται εἰς τὰ προλεγόμενα αὐτοῦ τούτου τοῦ Λεξικοῦ (σελ. ια' καὶ ιβ'). Ὅθεν, ἡ ἐν αὐτῷ διατήρησις ἀρχαϊκωτέρας γραφῆς, καταχρηστικῶς καλουμένης «ἱστορικῆς», εἰς ὡρισμένας κατηγορίας λημμάτων, οὐδὲν προσθέτει, ἐπαναλαμβάνω, εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ὡς «ἱστορικοῦ». Ἀντιθέτως, ἡ προσαρμογὴ αὐτῆς πρὸς τὰς ἔκτοτε ἐπελθούσας ἐν τῇ γλώσσῃ φωνητικάς, μορφολογικὰς καὶ γραμματικὰς μεταβολὰς ἐπιβάλλεται καὶ δι' ἐπιστημονικοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι, τό γε νῦν ἔχον, ἡ ἀκολουθουμένη εἰς τὰ λήμματα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ γραφὴ ἀποτελεῖ — καὶ πρέπει νὰ ἀποτελῇ — τὸν γνώμονα τῆς ὀρθογραφίας οἱουδήποτε ἀξίου τοῦ ὀνόματος λεξικοῦ, χρηστικοῦ ἢ ἄλλου, καὶ γενικῶς τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ρύθμισις τῶν διὰ τὴν προσαρμογὴν ταύτην ἐπιβαλλομένων ὀρθογραφικῶν τροποποιήσεων ἐπιβάλλεται ἄλλως τε καὶ διὰ τὸν πρόσθετον λόγον ὅτι ἡ μερικὴ ἐμμονὴ εἰς ἀρχαϊκωτέραν γραφὴν θὰ ἀπετέλλει ἀντίφασιν πρὸς τὰς ἐν τῷ Ἱστορ. Λεξικῷ διατυπουμένας (καὶ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἑπομένως πρεσβευομένας) ἀρχάς, ὅτι δηλαδὴ «οὐδεμία γλῶσσα μένει ἀναλλοίωτος, ἀλλ' αἰωνίως μεταβάλλεται» καὶ ὅτι «αἱ κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων ἐπελθοῦσαι εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ποικίλαι φθογγικαὶ ἀλλοιώσεις διὰ λόγους φωνητικοὺς καὶ ἀναλογικοὺς δὲν ἀποδεικνύουν διαφθορὰν ἢ ἐκβαρβάρωσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐξέλιξιν φυσικὴν καὶ ἀναγκαίαν ὡς γενόμεναι κατὰ νόμους ἀναποσπάστους ἀπὸ πᾶσαν ζωντανὴν καὶ λαλουμένην γλῶσσαν». (Προλεγομένων, σελ. ζ' καὶ ι').

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Ὁ Διευθυντὴς
ΙΩ. ΚΑΛΛΕΡΗΣ

Μεθ' ὅ, ἡ Ἐπιτροπὴ προβαίνει εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν κάτωθι ἀποφάσεων :

1) Ὁ πρόεδρος κ. Καλιτσουνάκης καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν κ. Ἄμαντος τάσσονται ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι τὰ χρώματος δηλωτικὰ ἐπίθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς πρέπει νὰ γράφωνται διὰ τῆς καταλήξεως -ύς (*βυσσινύς*, *πορτοκαλύς*, *μελιτζανύς*, *σταχτύς*,

κλπ.), ὡς συνεκδραμόντα πιθανῶς πρὸς τὰ εἰς -ὺς ἐπίθετα τῆς παραδόσεως (*βαθύς*, *ὀξύς*, κλπ.), ἐνῷ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς (ὁ κ. Κουγέας, ὁ κ. Καροῦζος, καὶ ὁ κ. Ἀθανασιάδης-Νόβας) ψηφίζουν ὑπὲρ τῆς γραφῆς διὰ τῆς καταλήξεως -*ὶς* ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, ἐφ' ὅσον ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων παραμένει ἐπιστημονικῶς ἀκαθόριστος. Ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ -*ὶς* γραφῆς ἐκφράζει γνώμην καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ὀρλάνδος. Ἡ τελικὴ ἀπόφασις ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ἐπαφίεται εἰς τὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας.

2) Τὰ μέχρι τοῦδε διατηρούμενα διπλᾶ σύμφωνα τῶν ξενικῆς προελεύσεως λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς θὰ ἁπλοποιῶνται, εἴτε εἰς τὸ θέμα, εἴτε εἰς τὴν κατάληξιν τῶν ξενικῶν πρωτοτύπων εὑρίσκονται (*ἀβιζάρω*, *ἀβοκᾶτος*, *ἀποῦντο*, *κούπα*, *ρόκα*, *τσάπα*, *τακούνι*, *βακέτα*, *καπότα*, *καπέλο*, *ὀμελέτα*, *παπαγάλος*, *πιατέλα*, κλπ., οὐχὶ δὲ *ἀββιζάρω*, *ἀββοκᾶτος*, *ἀπποῦντο*, *κούππα*, *ρόκκα*, *τακκούνι*, *βακκέττα*, *καππόττα*, *καππέλλο*, *ὀμελέττα*, *παππαγάλλος*, *πιαττέλλα*, κλπ.). Θὰ γράφωνται ὡσαύτως δι' ἑνὸς συμφώνου τὰ μέχρι τοῦδε διὰ διπλοῦ γραφόμενα ὀνόματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τὰ κατὰ μετασχηματισμὸν ἐκ ξενικῶν προελθόντα ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ξενικὰ σχηματισθέντα (*καμπανέλι*, *παστέλι*, *πιατέλι*, *ἀγωρέλι*, *παιδαρέλι*, *μαννέλα*, *τουλουπέλα*, κλπ., οὐχὶ δὲ *καμπανέλλι*, *παστέλλι*, *πιαττέλλι*, *ἀγωρέλλι*, *παιδαρέλλι*, *μαννέλλα*, *τουλουπέλλα*, κλπ.). Θὰ ἐξακολουθήσουν ὅμως γραφόμεναι μετὰ διπλοῦ συμφώνου αἱ διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως τῆς γλώσσης κληροδοτηθεῖσαι ἀνάλογοι λέξεις, εἴτε καθαρῶς Ἑλληνικαὶ εἶναι (*δικέλλα*, *δικέλλι*, κλπ.), εἴτε ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰσῆλθον ἢ κατὰ ταύτην ἐσχηματίσθησαν παλαιότερον (*καστέλλι*, *σκουτέλλι*, *κρικέλλι*, κλπ.).

3) Τὰ σύνθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ὧν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζει ἀπὸ *ρ*, τὸ δὲ α' συνθετικὸν λήγει εἰς βραχὺ φωνῆεν, θὰ γράφωνται διὰ διπλοῦ *ρ*, ἐφ' ὅσον τὸ β' συνθετικὸν εἶναι λέξις ἀναμφισβητήτως Ἑλληνική (*ἀρρίζωτος*, *βρωμμόριζα*, *γλυκόρριζα*, *ἐμπορορράφτης*, *καλορρίζικος*, κλπ.), τοῦτο δὲ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεων πρὸς τὰ διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως κληρονομηθέντα ἀνάλογα σύνθετα, θὰ γράφωνται ὅμως δι' ἑνὸς *ρ* ἐφ' ὅσον τὸ β' συνθετικὸν εἶναι λέξις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ξενικῆς προελεύσεως (*ἀρεγουλάριστος*, *παλιόρογκο*, *παλιορούτα*, *στραβόροκα*, κλπ.), διότι εἰς ταῦτα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ὀρθογραφικοῦ κανόνος τῆς παραδόσεως εἶναι ἀδικαιολόγητος. Ὡσαύτως καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τὰ ἀπὸ *ρ* ἀρχόμενα ρήματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς θεωροῦνται ἀναδιπλασιάζοντα τὸ *ρ* εἰς τοὺς παρῳχημένους χρόνους τῆς ὁριστικῆς, ὁσάκις χρησιμοποιοῦνται μετὰ συλλαβικῆς αὐξήσεως (*ἔρραφτα* – *ἔρραψα*, *ἐρράγιζα* – *ἐρράγισα*, *ἐρροχάλιζα* – *ἐρροχάλισα*, *ἐρροκάνιζα* – *ἐρροκάνισα*, κλπ.), ἐξαιρουμένων τῶν καταφανῶς ξενικῆς προελεύσεως (*ἐρεζίλευα* – *ἐρεζίλεψα*, *ἐρεμπέλευα* – *ἐρεμπέλεψα*, *ἐρόγιαζα* – *ἐρόγιασα*, κλπ.).

4) Τὸ *ο* μακρὸν τῶν ξενικῆς καταγωγῆς λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς θὰ ἀποδίδεται ἐφεξῆς διὰ τοῦ *ο* καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ *ω*, ὡς μέχρι τοῦδε (*ἀμορόζος*, *ἀμπασαδόρος*, *ἀμακαδόρος*, *γουλόζος*, *γουστόζος*, *κορδόνι*, *βαπόρι*, *τιμόνι*, κλπ., οὐχὶ δὲ *ἀμωρῶζος*, *ἀμπασσαδῶρος*, *ἀμακκαδῶρος*, *γουλῶζος*, *γουστῶζος*, *βαπώρι*, *κορδώνι*, *τιμώνι*, κλπ.).

5) Ἡ μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένη γραφὴ *τοίς*, τοῦ ἄρθρου τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων, θὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς γραφῆς *τίς*, ἥτις δὲν

στηρίζεται μὲν περισσότερον τῆς προηγουμένης ἐπιστημονικῶς, ἀλλ' εἶναι ἁπλουστέρα καὶ χρησιμοποιεῖται ἤδη γενικῶς εἰς τὴν γραφομένην δημώδη γλῶσσαν.

6) Κατὰ τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, θὰ ἐξακολουθήσῃ διατηρούμενος ὁ τόνος τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως εἰς ἑκάστην περίπτωσιν, ἀποφευγομένης τῆς ἀναλογικῆς γενικεύσεως ἢ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κατὰ τὸν χρόνον τῶν συλλαβῶν κανόνων τονισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, διότι τοῦτο θὰ ὁδηγήσῃ εἰς συγχύσεις καὶ ἀνακολουθίας (*Βενετσιᾶνος, πρωτευουσιᾶνος, μεγαλουσιᾶνος*, κλπ., *ἀλλὰ σουλτάνος, μουσουλμάνος, χαγάνος*, κλπ. — *παππᾶδες, πατερᾶδες, ραφτᾶδες*, κλπ., *ἀλλὰ μαννάδες, νυφάδες, γιαγιάδες*, κλπ. — *ἀγαπᾷς, παρακαλεῖς, γελᾶμε, πονοῦμε, ρωτᾶμε, μιλεῖτε*, κλπ., *ἀλλὰ ἀκούς, ἀκούμε, τρώς, τρώμε, τρώτε, κλαίς, κλαίμε, κλαίτε*, κλπ. Ὡσαύτως *ἀκούσ'τε, καθήσ'τε περάσ'τε, σωπάσ'τε, φάτε, ὁ ποίσος, ὁ δείξος*, κλπ., οὐχὶ δὲ *ἀκοῦστε, καθῆστε, περᾶστε, σωπᾶστε, φᾶτε, ὁ ποῖσος, ὁ δεῖξος*, κλπ.). Κατ' ἐξαίρεσιν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἐννοιολογικῶν συγχύσεων, θὰ τονίζεται ἐφεξῆς *ποῦ* ἐρωτηματικόν, *πῶς* ἐρωτηματικόν, ἀλλὰ *ποὺ* ἀναφορικὸν ἢ εἰδικόν, *πὼς* εἰδικὸν (*ποῦ* εἶναι ; — ὁ ἄνθρωπος, *ποὺ* θέλει νὰ προκόψῃ ἢ τὸ βλέπω *ποὺ* δὲν σοῦ ἀρέσει. *Πῶς* σᾶς φαίνεται ; — ἄκουσα *πὼς* θὰ ἔρθῃ).

7) Αἱ ἀνωτέρω τροποποιήσεις θέλουσιν ἐφαρμοσθῆ, ὡς καὶ αἱ κατὰ τὴν 108ην συνεδρίαν τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφασισθεῖσαι, εἰς τὰ ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἄρθρα τοῦ 4ου τόμου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν καὶ λημματογράφησιν, θέλουσι δ' ὡσαύτως περιληφθῆ εἰς τὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ 4ου τόμου δημοσιευθησόμενον πίνακα τῶν γενομένων ὀρθογραφικῶν ἁπλοποιήσεων.

Τὸ παρὸν πρακτικόν, ἀναγνωσθὲν καὶ ἐπικυρωθὲν κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν, ὑπογράφεται παρ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Μεθ' ὅ, ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν λῆξιν τῆς συνεδρίας.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Τὰ μέλη
Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ
Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ-ΝΟΒΑΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

113η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 16ην Μαρτίου 1960, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνῆλθεν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς συνεδρίαν πρὸς συζήτησιν τοῦ ἑξῆς θέματος : διατύπωσις πιθανῶν ἀντιρρήσεων ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς ληφθεισῶν ἀποφάσεων ὡς πρὸς τὰς ἐπενεκτέας τροποποιήσεις εἰς τὸ ἰσχῦον ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ ὀρθογραφικὸν σύστημα (συνεδρίαι 108/19-5-59 καὶ 111/18-12-59). Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης, Κ. Ρωμαῖος, Χρ. Καροῦζος, Ἰ. Σταματάκος. Συμμετέχει ὁ Γενικὸς Γραμ-

ματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀν. Ὀρλάνδος. Εὑρεθείσης ἀπαρτίας, προεδρεύει ὁ τακτικὸς πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ἰω. Καλιτσουνάκης καὶ γραμματεύει ὁ τακτικὸς γραμματεὺς αὐτῆς κ. Ἰ. Σταματάκος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Ἀναγινώσκονται ἐν ἀρχῇ καὶ ἐπικυροῦνται ὁμοφώνως τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὅ, ὁ πρόεδρος, ἐπεξηγῶν τὸ πρὸς συζήτησιν θέμα, λέγει: «Ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας ἀπεφάσισε νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἡμῶν τὰ ὑποβληθέντα διὰ τὴν κατὰ νόμον ἐπικύρωσιν πρακτικὰ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς ὑπὸ ταύτης ἀποφασισθείσας τροποποιήσεις εἰς τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχῦον ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ὀρθογραφικὸν σύστημα, διὰ νὰ ἀκουσθῇ ἡ γνώμη καὶ αἱ πιθαναὶ ἐπ' αὐτῶν ἀντιρρήσεις τῶν νέων μελῶν τῆς παρούσης Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ διατυπωθῇ τελικῶς ἡ συμφωνία ἢ διαφωνία αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀποφασισθέντων. Ἐπειδὴ δὲ μόνος ὁ συνάδελφος κ. Σταματάκος τυγχάνει νέον μέλος καὶ δὲν παρίστατο εἰς τὰς γενομένας ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς μακρὰς ἐπὶ τοῦ θέματος συζητήσεις, παρακαλεῖται οὗτος νὰ ἐκθέσῃ τὰς τυχὸν ἀντιρρήσεις του ἐπὶ τῶν ἀποφασισθέντων, ὡς ἔχουν διατυπωθῇ εἰς τὰ πρακτικά, ἀντίγραφον τῶν ὁποίων ἐτέθη, νομίζω, ἐγκαίρως εἰς τὴν διάθεσίν του».

Ὁ κ. Σταματάκος ἀπαντῶν λέγει τὰ ἑξῆς: «Τὸ ὅτι τὸ θέμα τῆς σημερινῆς ἡμερησίας διατάξεως εἶναι ἀποφάσεις τῆς περυσινῆς Ἐπιτροπῆς ἐπαναφερόμεναι εἰς τὴν νέαν Ἐπιτροπὴν πρέπει νὰ δικαιολογηθῇ ὡς μέτρον ἐπικρατοῦν καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας φύσεως περιπτώσεις εἴτε ἐκ νομικῶν λόγων εἴτε ἐκ λόγων συνηθείας. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν προτάσεων, τῶν ὁποίων ἓν ἀντίτυπον ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσίν μου, νομίζω ὅτι προτοῦ συζητήσω ταύτας πρέπει νὰ ἐπισημάνω γενικώτερά τινα ἐρωτήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων παρακαλῶ νὰ ἔχω παρ' Ὑμῶν ἀπαντήσεις:

1) Αἱ προτεινόμεναι ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις, ἀποφασιζόμεναι καὶ ἐφαρμοζόμεναι ἐφεξῆς κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, πρόκειται νὰ ἔχουν οἱονδήποτε ἀντίκτυπον ἐπὶ τοῦ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντος ὑλικοῦ; πρόκειται δηλ. μήπως νὰ ἀνατυπωθῇ τοῦτο κάποτε ἠλλοιωμένον; Ἂς μοὶ ἐπιτραπῇ δὲ νὰ ἀπαντήσω ὁ ἴδιος εἰς τὸ τεθὲν ἐρώτημα, ὅτι τοιοῦτόν τι θὰ ἀπετέλει ἀφροσύνην καὶ τορπιλλισμὸν αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας «ἱστορικὸν Λεξικόν». Τὰ μέχρι τοῦδε ἰσχύσαντα εἶναι, κατ' ἐμέ, ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστα, δημιουργήματα κόπων καὶ μόχθων μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν σοφῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, ἐργασθέντων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὴν αἰγίδα ἑνὸς Χατζιδάκι, ἀντικατοπτρίζουν μίαν φάσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἔθνους καὶ δὲν ἀνατρέπονται, διότι ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐνδεχομένης ἀνατροπῆς των θὰ παύσῃ αὐτομάτως καὶ τὸ Λεξικὸν νὰ εἶναι «ἱστορικόν». 2) Αἱ προτεινόμεναι ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις προορίζονται ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν περαιτέρω συγγραφὴν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἢ πρόκειται νὰ προβληθοῦν ὡς ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις ἀποφασισθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὑπ' αὐτῆς παραδιδόμεναι εἰς τὸ Ἔθνος πρὸς ἐφαρμογήν, ρύθμισιν δηλαδὴ τῆς γραφῆς τῆς Νέας Ἑλληνικῆς; Διότι εἶναι προφανὲς ὅτι, ἐὰν πρόκειται αἱ ἀπασχολοῦσαι ἡμᾶς σήμερον ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις νὰ προσλάβουν τὴν δευτέραν μορφήν, εἶναι λίαν παρακεκινδυνευμένον νὰ παραδώσωμεν εἰς τὸ Ἔθνος, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀκαδημίας του, πορίσματα τῶν κόπων ἑνὸς ἀνθρώ-

που (τοῦ διευθυντοῦ τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ) ἀπασχολήσαντα ὀλίγους 'Ακαδημαϊκούς ἐπὶ 5-10 συνεδρίας. Νομίζω ὅτι οὐδεμία 'Επιτροπὴ ἔχει τοιοῦτον δικαίωμα. 'Ο ὀργανισμὸς τῆς 'Ακαδημίας καὶ ὁ εἰδικώτερος τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ προβλέπουν σχετικῶς, ὅτι τοιοῦτοι σκοποὶ ἀντιμετωπίζονται ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν 'Ακαδημαϊκῶν, ἀναθετόντων τὸν χειρισμὸν τοῦ θέματος εἰς ἐπιτροπὴν περιλαμβάνουσαν πάντας τοὺς εἰδικοὺς 'Ακαδημαϊκούς, ἐνισχυομένην δὲ καὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἐξωακαδημαϊκῶν ἐπιστημόνων (γλωσσολόγων πρὸ παντός). 'Εφιστῶ τὴν προσοχὴν τῆς 'Επιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη αὕτη προορίζῃ τὰς μεταρρυθμίσεις ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ 'Ιστορικὸν Λεξικόν, εἰς τὴν πρᾶξιν αὗται θὰ ἐμφανισθοῦν ὡς προβαλλόμεναι εἰς τὸ ὅλον 'Εθνος καὶ ὡς προοριζόμεναι νὰ ρυθμίσουν τὴν ὀρθογραφίαν τῆς Νεο-ελληνικῆς. Διότι αἱ ἀποφασισθησόμεναι μεταρρυθμίσεις θὰ δημοσιευθοῦν κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Λεξικοῦ ἐκδιδόμενον «Δελτίον» καὶ πᾶς τις θὰ δικαιοῦται νὰ τὰς θεωρήσῃ ὡς ἀποφάσεις τῆς 'Ακαδημίας γενικοῦ κύρους. Διὰ πάντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους νομίζω, ὅτι θὰ ἦτο φρονιμώτερον νὰ μὴ ἐφαρμοσθοῦν αἱ προτεινόμεναι μεταρρυθμίσεις εὐθὺς ἀμέσως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἑπομένου τόμου. 'Οθεν προτείνω τὴν ἀναβολὴν τῆς κυρώσεώς των καὶ ἐφαρμογῆς των, τὴν ἐν τῷ «Δελτίῳ» δὲ δημοσίευσιν τῶν προτάσεων τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ τύχουν αὗται τῆς ἀναγκαίας κριτικῆς βασάνου, νὰ συζητηθοῦν δὲ μετὰ ταύτην ἐκ νέου ὑπὸ τῆς 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Λεξικοῦ, ὁπότε θὰ καταλήξωμεν εἰς ἀσφαλέστερα καὶ ἐγκυρότερα πορίσματα. 'Η μικρὰ ἀναβολὴ οὐδεμίαν βλάβην πρόκειται νὰ προκαλέσῃ, ἐν ᾧ ἀντιθέτως ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια θὰ εἶναι ἀσφαλῶς μεγάλη. Σχετικῶς δὲ πρὸς τάς, κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον διαδικασίας, ἀποφασισθησομένας ὀρθογραφικὰς τροποποιήσεις ἔχω τὴν γνώμην ὅτι αὗται δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀχρηστεύσουν τὸ μέχρι τοῦδε ἐκδοθὲν ὑλικὸν τοῦ Λεξικοῦ, ἀλλὰ νὰ τὸ συμπληρώσουν. Καὶ ἐξηγοῦμαι : τὸ ἐκδεδομένον ὑλικὸν ἔχει δημιουργήσῃ μίαν ὡρισμένην κατάστασιν. Τὸ ὀλιγώτερον, ἔχει προδικάσῃ πλῆθος λημμάτων κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε τηρηθεῖσαν ὀρθογραφίαν. Αὐτὰ τὰ λήμματα νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εὕρουν τὴν θέσιν των καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ Λεξικοῦ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε τηρηθεῖσαν ὀρθογραφίαν, νὰ συσχετίζωνται δὲ πρὸς τὰ παράλληλα λήμματα, τὰ κατὰ τὴν νέαν ὀρθογραφίαν, ὅπου πάλιν θὰ γίνεται ὁ συσχετισμὸς πρὸς τὰ κατὰ τὴν παλαιὰν ὀρθογραφίαν παρατεθησόμενα. Σάλος ἀσφαλῶς, ἀλλὰ σάλος ἀναγκαῖος. 'Εὰν μοῦ ἐτίθετο τὸ δίλημμα, τί προτιμῶ, τὴν διατήρησιν καὶ συνέχισιν τοῦ μέχρι σήμερον ἰσχύοντος καθεστῶτος ἢ τὴν καθιέρωσιν τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων ἀμιγῶν καὶ ἄνευ τοῦ ἀνωτέρω ἐπισημανθέντος σάλου, ἐγὼ τοὐλάχιστον θὰ προετίμων τὸ πρῶτον, ἐν ᾧ, ἐὰν αἱ μεταρρυθμίσεις πρόκειται νὰ συσχετίζωνται συστηματικῶς πρὸς τὰ νῦν ἰσχύοντα (μετὰ σάλου δηλ.), δὲν θὰ ἐδυσκολευόμην νὰ προτιμήσω τὸ δεύτερον. Διότι τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ἐννοῶ ὡς οἰκοδομούσας ἐπὶ τῆς παραδόσεως καὶ οὐχὶ ὡς κατεδαφιζούσας καὶ ἀφανιζούσας τὴν παράδοσιν».

Εἶτα ὁ λόγος δίδεται ὑπὸ τοῦ προέδρου εἰς τὸν κ. Καροῦζον, ὅστις λέγει τὰ ἑξῆς : «Προτοῦ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι τυπικῶς ἡ ἐξ ὑπαρχῆς ἀναψηλάφησις τοῦ ζητήματος, ἂν πρέπῃ δηλ. κατ' ἀρχὴν νὰ ἐπενεχθοῦν ἢ ὄχι τροποποιήσεις εἰς τὴν γραφὴν τῶν λημμάτων τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ, δὲν

ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ἐρώτημα τῆς Συγκλήτου, ἡ ὁποία μᾶς παρέπεμψε τὸ πόρισμα τῶν συζητήσεων τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς διὰ νὰ ἐκφέρωμεν ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων προτάσεων αὐτοῦ ἐκ νέου τὴν γνώμην μας. Ἀλλὰ καὶ οἱ οὐσιαστικοὶ λόγοι, τοὺς ὁποίους θὰ μνημονεύσω κατωτέρω, καὶ κυρίως αὐτοί, ἀποτελοῦν ἀντένδειξιν κατὰ τῆς ἀναψηλαφήσεως τοῦ ὅλου ζητήματος καὶ τῆς γενικεύσεως τῆς συζητήσεως. Ἐπίσης πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀνατυπώσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων τόμων τοῦ Λεξικοῦ δὲν μᾶς ἔχει τεθῆ, οὐδὲ ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς ἔχει ποτὲ συζητηθῆ· ἑπομένως δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ τοῦτο.

Ὡς πρὸς τὸ ἄλλο ἐρώτημα τοῦ κ. συναδέλφου, ἂν αἱ συζητούμεναι τροποποιήσεις τῆς γραφῆς τῶν λημμάτων εἶναι γενικώτεραι ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις προτεινόμεναι εἰς τὸ Ἔθνος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἢ τροποποιήσεις ἰσχύουσαι ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ Λεξικόν, ἡ ἀπάντησις εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων σαφής : τὸ δεύτερον μόνον εἶναι ἀληθές, διὰ τὸ Λεξικὸν μόνον προορίζονται· δι' οὐδένα ἄλλον, οὐδὲ διὰ τοὺς συγγραφεῖς τῶν πραγματειῶν τῆς Ἀκαδημίας εἶναι ὑποχρεωτικαί, ἀφοῦ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε ὀρθογραφία τοῦ Λεξικοῦ δὲν ἦτο ὑποχρεωτική. Καὶ ἂν ἀκόμη δημοσιευθοῦν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τυπωθησομένου τόμου τοῦ Λεξικοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Λελτίον αὐτοῦ, ὅπως εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ πάντως μὲ τὴν ρητὴν μνείαν, ὅτι οὕτω θὰ γράφωνται εἰς τὸ ἑξῆς τὰ λήμματα αὐτοῦ, οὐδεὶς θὰ δικαιοῦται, ἂν δὲν εἶναι κακῆς πίστεως, νὰ τὰς θεωρήσῃ ὡς ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας γενικοῦ κύρους. Ἡ Ἀκαδημία ὀρθῶς ἀπέφυγε νὰ λάβῃ ἀποφάσεις περὶ τοῦ γενικοῦ ζητήματος τῆς ὀρθογραφίας τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς· ἀκόμη καὶ μεταρρυθμιστικὰς προτάσεις τόσον τοῦ ἀειμνήστου Χατζιδάκι ὅσον καὶ τοῦ προέδρου κ. Καλιτσουνάκη περιέλαβε μὲν ὡς ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις εἰς τὰ δημοσιεύματά της, δὲν ἔλαβεν ὅμως θέσιν οἱανδήποτε ἀπέναντι αὐτῶν. Τὸ κατὰ ποῖον τρόπον ὅμως πρέπει νὰ γράφωνται τὰ *λήμματα τοῦ Λεξικοῦ αὐτῆς*, ὥστε νὰ μὴ καθιερώνωνται ἐν αὐτῷ περίπλοκοι γραμματικαὶ ἰδιομορφίαι ἢ ἐπιστημονικαὶ ἀβεβαιότητες καὶ ἀσυνέπειαι ἢ γραφαὶ ἄκρως καινοφανεῖς καὶ ἐκπλήσσουσαι, τοῦτο εἶναι μερικώτερον θέμα, τὸ ὁποῖον δικαιοῦται καὶ πρέπει νὰ ρυθμίσῃ ἡ Ἀκαδημία διὰ τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς καὶ διὰ τῆς Συγκλήτου (διότι δὲν βλέπω ὅτι ὁ Ὀργανισμὸς αὐτῆς καὶ ὁ εἰδικώτερος τοῦ Λεξικοῦ προβλέπουν ἄλλην διαδικασίαν, ὡς εἶπεν ὁ κ. συνάδελφος, καὶ μάλιστα ἐνίσχυσιν ὑπὸ ἐξωακαδημαϊκῶν ἐπιστημόνων). Τὸ θέμα δὲ τοῦτο, τεθὲν ἐκ τῶν πραγμάτων εὐθὺς ἀφ' ὅτου, πρὸ τοῦ πολέμου ἤδη, ἤρχισε δημοσιευόμενον τὸ Λεξικὸν καὶ, πάντοτε συζητούμενον καὶ ἐκκρεμοῦν, ἀπησχόλησε πέρυσιν, ἐν ὄψει τῆς ἐκτυπώσεως νέου τόμου, ἐπὶ πολλὰς συνεδρίας τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Λεξικοῦ, ἡ ὁποία ἔκρινεν ὁμοφώνως, ὅτι ἡ κατάστασις ἐκείνη ἔπρεπε νὰ λήξῃ. Ἀπετέλουν δὲ τὴν Ἐπιτροπὴν ἐκείνην μαθηταὶ τοῦ ἀειμνήστου Χατζιδάκι, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι καὶ εἰδικώτατοι φιλόλογοι, ὡς ὁ κ. πρόεδρος καὶ ὁ μακαρίτης Ἄμαντος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μάλιστα συνεργάτης τοῦ μ. Χατζιδάκι εἰς τὸ Λεξικὸν καὶ ἐμπειρότατος περὶ τὰ γλωσσολογικά, καὶ συνεφώνησαν πλήρως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀλλαγῆς καὶ ὡς πρὸς τὰς συγκεκριμένας ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς (πλὴν ὡς πρὸς τὴν κατάληξιν τῶν εἰς -ὺς ἐπιθέτων χρώματος δηλωτικῶν). Ἀλλὰ καὶ οἱ οὐχὶ τόσον ἀμέσως εἰδικοὶ ἐπιστήμονες τῆς Ἐπιτροπῆς, κατὰ βάσιν ὅμως φιλόλογοι καί, ὡς ἀνέκαθεν ἀσχο-

λούμενοι μὲ τὰ γλωσσικὰ θέματα, οὐχὶ ἄπειροι αὐτῶν, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑπείκοντες εἰς ἐπιταγὴν καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῶν συνειδήσεως, θὰ ἀπέφευγον νὰ ἐκφέρουν γνώμην καὶ θὰ ἐξήρχοντο αὐτοβούλως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἂν ἔβλεπον ὅτι τὸ συγκεκριμένον θέμα ἦτο τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἔχουν ἐπ' αὐτοῦ ἔγκυρον γνώμην. Κατὰ ταῦτα, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκείνη εἶχε τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ καθῆκον, νὰ λάβῃ ὑπεύθυνον ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ μερικοῦ τούτου θέματος καὶ ἔχει ἀσφαλῶς τὴν συναίσθησιν ὅτι φέρει ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην διὰ τὰς ληφθείσας ὑπ' αὐτῆς σχετικῶς ἀποφάσεις καὶ δὲν προτίθεται νὰ τὰς μεταθέσῃ εἰς τοὺς ὤμους οἱουδήποτε ἄλλου ἐκτὸς αὐτῆς.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς λύσεως ζητημάτων τοιαύτης φύσεως εἶναι ὁ μόνος ὀρθὸς καὶ ἐνδεδειγμένος. Πᾶσα γενίκευσις τῆς συζητήσεως καὶ ἀνάμειξις εἰς αὐτὴν προσώπων ἔξω τῆς Ἀκαδημίας, ἑπομένως ἀνευθύνων, θὰ ὁδηγήσῃ ἀσφαλῶς, συνεπικουρούσης καὶ τῆς γνωστῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ροπῆς πρὸς τὴν ἀψιθυμίαν καὶ πρὸς τὴν φωνασκίαν, εἰς ἀκόμη μεγαλυτέραν σύγχυσιν καὶ εἰς πλῆρες ναυάγιον. Ἑπομένως πρέπει νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν συζήτησιν τῶν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ὑπαρχουσῶν ἐνδεχομένως ἀντιρρήσεων».

Ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου, λέγει ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὸν κ. Καροῦζον καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποφάσεως τῆς Συγκλήτου περὶ ἐπαναφορᾶς τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν παροῦσαν, ὅτι δηλαδὴ ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Συγκλήτου ἐνέχει τὴν περιωρισμένην ἐντολὴν τῆς διατυπώσεως πιθανῶν ἀντιρρήσεων εἰς τὰς συγκεκριμένας ἀποφάσεις τῆς τότε Ἐπιτροπῆς, αἱ ὁποῖαι ὑπεβλήθησαν πρὸς ἐπικύρωσιν, καὶ ὄχι τῆς ἐξ ὑπαρχῆς ἐπανεξετάσεως τοῦ ὅλου ζητήματος.

Ἐπηκολούθησε βραχεῖα διαλογικὴ συζήτησις, εἰς ἣν μετέσχον πάντες οἱ παρόντες εἰς τὴν συνεδρίαν καὶ ἐξ ἧς ἀπεσαφηνίσθη ὅτι αἱ πάσης φύσεως παραπομπαὶ εἰς τὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα λήμματα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κατὰ τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν αὐτοῦ θὰ γίνωνται κατὰ τὴν γραφὴν ἥτις ἐτηρήθη κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν σχετικῶν ἄρθρων.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος, ἀνακεφαλαιῶν τὰ λεχθέντα ἐν τῷ μεταξύ, λέγει ὅτι τὸ θέμα τοῦ παρόντος δὲν εἶναι ἂν αἱ ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς θεωρηθεῖσαι ἀναγκαῖαι ἁπλοποιήσεις τοῦ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντος ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ὀρθογραφικοῦ συστήματος πρόκειται νὰ ἐκληφθοῦν ὡς ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας ρυθμίζουσαι τὴν τηρητέαν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Λεξικοῦ αὐτῆς ὀρθογραφίαν ἢ γενικώτερον τὴν ὀρθογραφίαν τῆς νέας Ἑλληνικῆς, οὔτε ἂν αὗται πρόκειται νὰ τύχουν τῆς ἐπιδοκιμασίας ἢ ἀποδοκιμασίας ἐξωακαδημαϊκῶν προσώπων, ἁρμοδίων ἢ μή. Τὸ θέμα τοῦ παρόντος εἶναι, ἂν ὑπάρχουν ὡρισμέναι ἀντιρρήσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς καὶ ποῖαι. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ συγκεκριμένου θέματος παρακαλεῖται ὁ κ. Σταματάκος νὰ ἐκθέσῃ τὴν γνώμην του.

Ὁ κ. Σταματάκος ἀπαντῶν λέγει ὅτι αἱ ἀποφασισθεῖσαι τροποποιήσεις εὑρίσκουν αὐτὸν σύμφωνον κατὰ ποσοστὸν 90% τοὐλάχιστον. Εἰς τὸ ὑπόλοιπον 10% λέγει ὅτι περιλαμβάνεται ἡ περίπτωσις τῶν χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων εἰς -ίς, καθ' ἣν τάσσεται ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. προέδρου καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀμάντου,

δηλαδὴ ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ -ὺς γραφῆς, καὶ ἡ περίπτωσις τοῦ τονισμοῦ τῶν *ἀκούμε, τρώμε, κλαίμε, τρώτε, κλαίτε*, κλπ., διὰ τὰ ὁποῖα προτείνει περισπωμένην, διότι δὲν ἀνέχεται τὴν ὀξεῖαν.

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφασίζει :

1) Ἐμμένει εἰς τὰς ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς ἀποφασισθείσας τροποποιήσεις τοῦ ὀρθογραφικοῦ συστήματος τοῦ ἰσχύοντος ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ.

2) Δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Σταματάκου ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν τῶν λημμάτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς καὶ τροποποιεῖ τὴν προηγουμένην σχετικὴν ἀπόφασιν ὡς ἑξῆς : Εἰς ἃς περιπτώσεις ὁ ἱστορικὸς τόνος ἔρχεται εἰς ὀφθαλμοφανῆ σύγκρουσιν πρὸς τὸν κανόνα τῆς ἀρχαίας περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων, θὰ παραβλέπεται ὁ ἱστορικὸς τόνος καὶ θὰ ἐφαρμόζεται ὁ κανὼν τῆς ἀρχαίας. Ἀντιθέτως, προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ προτιμᾶται ἡ ὀξεῖα. Θὰ γράφωνται δηλ. ἐφεξῆς *ἀκοῦς, ἀκοῦμε, ἀκοῦτε, κλαῖμε, τρῶμε*, κ.τ.τ., ἀλλὰ τὸ *ποτήρι*, τὸ *μαχαίρι*, τὸ *φασούλι*, ἡ *φωνούλα*, ἡ *καρδούλα*, κ.τ.τ. (Βλ. καὶ τὴν ὀρθογραφικὴν πραγματείαν τοῦ κ. Καλιτσουνάκη, ἐν Π.Α.Α. 1939, σελ. 21 § 10). Εἰς ἃς δὲ περιπτώσεις θὰ παρουσιάζωνται δυσκολίαι ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ὁ διευθυντὴς τοῦ Λεξικοῦ ὑποχρεοῦται νὰ ζητῇ ἑκάστοτε τὴν λύσιν αὐτῶν παρὰ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὸ παρὸν πρακτικόν, ἐπικυρωθὲν αὐθημερὸν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας μετὰ τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν κατὰ νόμον ἐπικύρωσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

117η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 13ην Δεκεμβρίου 1961, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν 12 ½ μ.μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς συζήτησιν τῶν ἑξῆς θεμάτων : 1) Ἀνακοινώσεις. 2) Ὀρθογραφικὰ ζητήματα. 3) Ὑπηρεσιακά. Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης, πρόεδρος, Σ. Κουγέας, Ἀν. Ὀρλάνδος, Κ. Ρωμαῖος, Χρ. Καροῦζος, Ἰω. Σταματάκος, γραμματεύς. Εὑρεθείσης πλήρους ἀπαρτίας, ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας. Ἐν ἀρχῇ ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται ὁμοφώνως τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὅ, συνεχιζομένης τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν διακοπείσης συζητήσεως ἐπὶ ὀρθογραφικῶν τινων ζητημάτων, ὁ παριστάμενος διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ἐπαναλαμβάνει τὴν πρότασίν του ὅπως τὸ ὑπογεγραμμένον *ι* τῆς παραδόσεως διατηρῆται γραφόμενον εἰς τὸ β' καὶ γ' πρόσωπον

τῆς ὑποτακτικῆς τῶν ρημάτων, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὰς ἄλλας λέξεις τῆς ὁμιλουμένης, τῶν ὁποίων ἡ προέλευσις ἀνάγεται εἰς λέξεις τῆς ἀρχαίας ὀρθογραφουμένας μὲ *ι* ὑπογεγραμμένον (*ᾅδης, δαδί, λάδι, ληστής, τώρα*, κλπ.). Ἡ Ἐπιτροπή, μετὰ συζήτησιν, ἐγκρίνει ὁμοφώνως τὴν πρότασιν ταύτην.

Εἶτα ὁ διευθυντὴς τοῦ Λεξικοῦ λέγει ὅτι ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι τεθέντα κανόνα, καθ' ὃν διὰ τῆς καταλήξεως *-αίνω* πρέπει νὰ γράφωνται τὰ ρήματα, ὧν ὁ ἀόριστος σχηματίζεται εἰς *-ανα* (*ἐγλύκανα - γλυκαίνω, ἐπίκρανα - πικραίνω, ἐξέρανα - ξεραίνω*, κλπ.), τὰ δὲ ἄλλα ὁμοιοκατάληκτα ρήματα διὰ τῆς *-ένω*, καθίσταται ἐν τῇ πράξει λίαν δύσκολος καὶ ἄγει πολλάκις τοὺς συντάκτας τοῦ Λεξικοῦ εἰς ἀμηχανίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι μᾶλλον συμβατική, διότι δὲν εἶναι πάντοτε βέβαιον ὅτι ὁ νόμος τῆς γλωσσικῆς ἀναλογίας ἐνήργησε καθ' ὃν τρόπον ὁ μ. Χατζιδάκις ὑπέθεσεν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἢ μετασχηματισμὸν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τῶν ρημάτων τούτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (βλ. Einl., 411-414), οὐδεὶς λόγος ἐπιστημονικὸς ἐμποδίζει νὰ ἐξομαλυνθῇ ἡ ἐντεῦθεν προκαλουμένη ὀρθογραφικὴ σύγχυσις διὰ τῆς καθιερώσεως ὡς μόνης καταλήξεως σχηματισμοῦ τῶν ρημάτων τῆς τάξεως ταύτης τῆς *-αίνω*, ἥτις ἔχει ἄλλως τε ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν, καθ' ἣν ὁ κ. Καλιτσουνάκης ὑπέμνησεν ὅτι εἶχεν ἄλλοτε καὶ τὴν δυσκολίαν ἐπισημάνει τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν εἰς *-αίνω* καὶ *-ένω* (κατὰ Χατζιδάκιν) ρημάτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξομαλύνσεως προτείνει (Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθην. 1939, σ. 26), ὁ δὲ κ. Σταματάκος παρετήρησεν ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἐφήρμοσεν ἤδη τὴν προτεινομένην ἐξομάλυνσιν εἰς τὸ Λεξικόν του τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (*ἀρρωσταίνω, μακραίνω, μικραίνω*, κλπ.), διεπιστώθη ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἡ ἀνάγκη τῆς προτεινομένης ὀρθογραφικῆς μεταβολῆς. Ὅθεν ἀποφασίζεται ὅπως γράφωνται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως *-αίνω* πάντα τὰ δι' αὐτῆς σχηματιζόμενα ρήματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν κατάληξιν τοῦ ἀορίστου, δηλ. ὄχι μόνον *ζεσταίνω, ξεραίνω, πικραίνω, συμπεραίνω*, κλπ., ἀλλὰ καὶ *ἀλαφραίνω, ἀρρωσταίνω, μακραίνω, μικραίνω, πλαταίνω*, κλπ. Προστίθεται, πρὸς ἀποφυγὴν πιθανῆς συγχύσεως, ὅτι τοῦτο θὰ ἰσχύσῃ μόνον προκειμένου περὶ ρημάτων ληγόντων πράγματι εἰς *-αίνω*, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κατὰ φθογγολογικὴν σύμπτωσιν φαίνονται ὁμοιοκαταληκτοῦντα, ἐνῷ ὁ σχηματισμός των εἶναι διάφορος (*δένω, ζένω, πλένω*, κλπ.).

Μετὰ τοῦτο ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι εἰς τὴν ἐκτυπουμένην σειρὰν τοῦ Λεξικοῦ ἀπαντοῦν 25 περίπου λήμματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν πρέπει νὰ γραφοῦν δι' ἀρκτικοῦ διπλοῦ *γ(γγ-)*, ὅπερ ἀπέμεινε μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ *ε* τῆς παραδόσεως : *γγαστριά, γγαστρώνω*, κλπ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ φθόγγος *g* ἀποδίδεται ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς κατὰ κανόνα διὰ τοῦ συμπλέγματος *γκ-*, προτείνει ὅπως καὶ τὰ λήμματα τῆς σειρᾶς ταύτης μεταφερθοῦν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀπὸ *γκ-* ἄρθρων, ἀναγραφῇ δὲ δι' ἕκαστον τούτων παραπεμπτικὸν λῆμμα εἰς τὴν σειρὰν *γγ-*. Ἡ Ἐπιτροπή, μετὰ συζήτησιν ἐπὶ τῆς προτάσεως, ἀποφασίζει ὅπως καταχωρισθῇ ἡ ἐν λόγῳ σειρὰ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ἤτοι διὰ διπλοῦ *γ(γγ-)* καὶ δι' ἀποστρόφου σημειούσης τὸ σιγηθὲν ἀρκτικὸν *ε*, πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Λεξικοῦ ἀναγραφοῦν παραπεμπτικὰ λήμ-

ματα εἰς τὴν σειρὰν γκ-. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ πρόεδρος κ. Καλιτσουνάκης λέγει ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπανεξετασθῇ τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς τῶν εἰς -ὶς χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γράφωνται διὰ τῆς καταλήξεως -ύς, ὡς εἶχε προτείνει ὁ ἴδιος ἄλλοτε εἰς τὴν σχετικὴν ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς συζήτησιν, συμφωνούντων τοῦ μ. Ἀμάντου καὶ τοῦ κ. Σταματάκου, ὡς καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ, ὅστις εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς γνώμης διὰ λόγους κλιτικῆς ἐξομαλύνσεως. Ἡ πλειονοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς νομίζει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπ' αὐτοῦ ζήτημα, ἐφ' ὅσον ὑπὲρ τῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ὶς γραφῆς τῆς ἐν λόγῳ κατηγορίας ἐπιθέτων ἀπεφάσισεν ἄλλοτε ἡ Ἐπιτροπὴ κατὰ πλειονοψηφίαν, ἡ δὲ ἀπόφασίς της αὕτη ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως τῆς τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν καὶ τῆς Συγκλήτου. Μετὰ τοῦτο, ὁ διευθυντὴς τοῦ Λεξικοῦ παρακαλεῖ ὅπως ἀνασυζητηθῇ τὸ θέμα τοῦ τονισμοῦ τῶν λημμάτων τοῦ Λεξικοῦ, ἐξ οὗ πολλαὶ ἀπορίαι καὶ προβλήματα δημιουργοῦνται εἰς τοὺς συντάκτας τοῦ Λεξικοῦ καὶ τὸν ἴδιον. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποδέχεται τὴν πρότασιν καὶ ἀποφασίζει ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποτελέσῃ θέμα συζητήσεως προσεχοῦς συνεδρίας.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ
ΑΝ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

119η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1962, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Σάββατον καὶ ὥραν 12 μ., συνῆλθον εἰς συνεδρίαν τὰ μέλη τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς συζήτησιν τῶν ἑξῆς θεμάτων : 1) ὀρθογραφικά, 2) ὑπηρεσιακά. Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης, πρόεδρος, Σ. Κουγέας, Ἐρρ. Σκάσσης, Ἰω. Σταματάκος, γραμματεύς. Ἀπουσιάζει ὁ κ. Χρ. Καροῦζος, ἀσθενῶν, δὲν συμμετέχει δὲ ὁ κ. Ἀν. Ὀρλάνδος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας, ἀσθενῶν ὡσαύτως. Παρίσταται ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης. Εὑρεθείσης ἀπαρτίας, ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας. Ἀναγινώσκεται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὅ, ὁ γραμματεὺς κ. Ἰω. Σταματάκος ἀναγινώσκει καὶ ἐπεξηγεῖ, εἰς ἃ σημεῖα παρίσταται ἀνάγκη, τὸ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ συνταχθὲν ἐπὶ τοῦ πρὸς συζήτησιν θέματος «περὶ τονισμοῦ τῶν λημμάτων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ» κατατοπιστικὸν σημείωμα, ἔχον κατὰ λέξιν ὡς ἑξῆς : «Ὁ περὶ τονισμοῦ τῶν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς κανὼν διετυπώθη ὡς ἑξῆς : < Εἰς ἃς περιπτώσεις ὁ ἱστορικὸς τόνος εὑρίσκεται εἰς ὀφθαλμοφανῆ σύγκρουσιν πρὸς τὸν κανόνα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων, θὰ παραβλέπεται ὁ ἱστορικὸς τόνος καὶ θὰ ἐφαρμόζεται

ὁ κανὼν τονισμοῦ τῆς ἀρχαίας. Προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ προτιμᾶται ἡ ὀξεῖα. Πβ. καὶ τὴν πραγματείαν τοῦ Ἰω. Καλιτσουνάκη, ἐν Π.Α.Α. 1939, σ. 21 § 10 >.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ κανόνος εἶναι σαφὲς καὶ δὲν παρουσιάζει δυσκολίας εἰς τὴν ἐφαρμογήν του. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὸ δεύτερον. Ἐὰν ἐννοήσωμεν ἐντεῦθεν ὅτι μακρὸν φωνῆεν παραληγούσης πρὸ διχρόνου τῆς ληγούσης εὑρισκόμενον θὰ ὀξύνεται ὁπωσδήποτε, θὰ γράψωμεν : *ἡ γυναίκα – τὴ γυναίκα, ἡ γώπα – τὴ γώπα, ἡ ρώγα – τὴ ρώγα, ἡ χήνα – τὴ χήνα, ὁ μήνας – τὸ μήνα, ὁ χειμώνας – τὸ χειμώνα, ὁ στρατώνας – τὸ στρατώνα, ὁ ζωστήρας – τὸ ζωστήρα, ὁ κλητήρας – τὸν κλητήρα, ἡ προικούσα, ἡ καταρούσα*, κλπ., θὰ γράψωμεν ὅμως κατ' ἀνάγκην παραλλήλως : *ἡ γλῶσσα – τὴ γλῶσσα, ἡ μοῦσα – τὴ μοῦσα, ἡ πεῖνα – τὴν πεῖνα, τὸ κλῆμα, τὸ χρῶμα, τὰ πλοῖα, τὰ φῶτα, εἶχα, εἶδα, ἦρθα, κατοικοῦσα, παρακαλοῦσα, τιμῶντας, Ἀνθοῦσα, Ἐλεοῦσα*, κλπ. Προφανὲς εἶναι ὅτι οἱονδήποτε ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς διαφορᾶς ταύτης προώρισται νὰ δημιουργήσῃ ἁπλῶς σύγχυσιν καὶ ἀνακολουθίαν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης ὠφελείας.

Ἐὰν πάλιν ἐννοήσωμεν ὅτι πᾶν δίχρονον ληγούσης ἢ παραληγούσης θὰ ὀξύνεται ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸν ἱστορικὸν χρόνον αὐτοῦ ἢ τοῦ ἀκολουθοῦντος φωνήεντος, θὰ γράψωμεν : *ὁ γαλατὰς – οἱ γαλατάδες, ὁ μαχαιρὰς – οἱ μαχαιράδες, ὁ χτενὰς – οἱ χτενάδες, μεγιστάνες, πελεκάνος, Λατίνος, Κωσταντίνος, κεφαλίνος, σκίνος, ἀραπίνα, προβατίνα, Σαλαμίνα, μοσχάτος, μυρωδάτος, ἀδελφάτο, καρυδάτο, σκορδάτο*, κλπ. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει, φαινόμεθα ἀγνοοῦντες ἐκ προθέσεως καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν κατὰ παράδοσιν ἄλλως τονιζόμενα ἢ καὶ ὁμοιοκατάληκτα τῆς ἀρχαίας, μεταγενεστέρας καὶ μεσαιωνικῆς, ἐπὶ πλέον δὲ ἀποκρούοντες τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου τῆς ἀναλογίας ὡς πρὸς τὸν τονισμόν, ἐνῷ ἀποδεχόμεθα τοῦτον ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν κλίσιν. Εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Καλιτσουνάκη, εἰς ἣν παραπέμπονται οἱ συντάκται τοῦ Λεξικοῦ πρὸς λύσιν τῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κανόνος γεννωμένων ἀπορι̃ων, ἐμφανὴς εἶναι ἡ πρόθεσις διατηρήσεως τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, προτείνονται δὲ μόνον ἁπλοποιήσεις μὴ προσκρούουσαι εἰς τὴν παράδοσιν. Εἰς ὅσα ἐξ ἄλλου λεξικὰ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, χρηστικὰ ἢ ἄλλα, ἐπεχειρήθη τοιαύτη περίπου ἁπλοποίησις, ἄνευ αὐστηρᾶς συνεπείας πρὸς τὸν τόνον τῆς παραδόσεως ἢ τοὺς κανόνας τῆς ἀναλογίας, ἐδημιουργήθη σύγχυσις μὲ ἀποτέλεσμα ἥκιστα ἐποικοδομητικόν. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως τοὺς προτείνοντας ἢ ἐφαρμόζοντας τὴν κατάργησιν τοῦ ἱστορικοῦ τονισμοῦ, διότι τοῦτο δὲν περιλαμβάνεται ἀσφαλῶς εἰς τὰς περὶ ἁπλοποιήσεως τῆς ὀρθογραφίας προθέσεις τῆς Ἀκαδημίας. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ κανόνος κατὰ τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος θὰ ἔπρεπε νὰ τροποποιηθῇ ὡς ἑξῆς : < Προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ διατηρῆται ὁ ἱστορικὸς τόνος εἰς τὰς ἐκ κληρονομίας τῆς ἀρχαίας, Ἑλληνιστικῆς ἢ Βυζαντινῆς προερχομένας λέξεις καὶ τὰς κατ' ἀναλογίαν πρός τινα κατηγορίαν τούτων σχηματισθείσας, θὰ τίθεται δὲ ὀξεῖα εἰς τὰς λέξεις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἄνευ ἐμφανοῦς ἀναλογικῆς ἐπιδράσεως. > (Ἐξαίρεσις ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ διὰ τὰ εὐάριθμα ἐκ τῶν εἰς *-ίς, -ῖδος* τῆς ἀρχαίας προερχόμενα : *ἡ κηλίδα, ἡ νησίδα, ἡ σφραγίδα*, κλπ.). Ἄλλως, ἡ σύγχυσις καὶ αἱ ἀνακολουθίαι δὲν θὰ ἀπρφευχθοῦν, οἱαδήποτε πρόνοια καὶ ἂν ληφθῇ πρὸς τοῦτο.»

Ἐπειδὴ ὁ διαθέσιμος χρόνος κατηναλώθη εἰς τὴν ἀναγκαίως κατὰ τὰ ἐπεξηγούμενα ὑπὸ τοῦ κ. Σταματάκου σημεῖα τοῦ ὑπομνήματος ἐγερθεῖσαν συζήτησιν, ἀπεφασίσθη νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἐπὶ τοῦ συνόλου συζήτησις καὶ ἡ λῆψις ἀποφάσεως διὰ προσεχῆ συνεδρίαν τῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ἣν θὰ πρέπῃ νὰ παρευρίσκωνται ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς, ὡς καὶ οἱ συντάκται τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

.....

Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
Σ. ΚΟΥΓΕΑΣ
ΕΡΡ. ΣΚΑΣΣΗΣ

120ή Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 14ην μηνὸς Μαρτίου 1962, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ πρὸς συζήτησιν τῶν ἑξῆς θεμάτων : 1) ὀρθογραφικὰ ζητήματα, 2) ἀνάθεσις ἐκτυπώσεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ εἰς νέον τυπογράφον, 3) ὑπηρεσιακά. Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης πρόεδρος, Σ. Κουγέας, Ἐρρ. Σκάσσης, Χρ. Καροῦζος, Ἰω. Σταματάκος γραμματεύς. Συμμετέχει ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀν. Ὀρλάνδος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης. Εὑρεθείσης πλήρους ἀπαρτίας, ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας. Ἀναγινώσκεται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης συνεδρίας. .....

.....

Προκειμένου εἶτα νὰ συζητηθῇ τὸ πρῶτον θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, προσκαλοῦνται ὅπως παραστοῦν, συμφώνως πρὸς τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, οἱ συντάκται τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κ.κ. Ἀθ. Κωστάκης, Δ. Βαγιακάκος, Στ. Μάνεσης καὶ Ἀν. Καραναστάσης. Ἕκαστος τούτων διετύπωσε, μετὰ σχετικὴν ἐπὶ τοῦ συζητουμένου περὶ τονισμοῦ τῶν λημμάτων τοῦ λεξικοῦ θέματος εἰσήγησιν τοῦ γραμματέως κ. Ἰω. Σταματάκου, τὴν προσωπικήν του γνώμην (ἣν εἶχον ἄλλως τε διατυπώσει καὶ κατὰ τὴν μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ συζήτησιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος) ὡς ἑξῆς : ὁ κ. Κωστάκης νομίζει ὅτι πρέπει νὰ υἱοθετηθῇ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τὸ ὑπὸ τῆς γραμματικῆς Τριανταφυλλίδη θεσπιζόμενον σύστημα τονισμοῦ· ὁ κ. Βαγιακάκος νομίζει ὅτι πρέπει νὰ διατηρηθῇ ὁ ἱστορικὸς τόνος τῶν λέξεων· ὁ κ. Μάνεσης πιστεύει ὅτι ἐκτὸς τῶν λέξεων τῆς ἀρχαίας, αἵτινες διετηρήθησαν ἀλώβητοι καὶ αἵτινες πρέπει νὰ διατηρήσουν τὸν τόνον τῆς παραδόσεως, αἱ λοιπαὶ πρέπει νὰ ὀξύνωνται, ἰδίως δὲ ἐκεῖναι τῶν ὁποίων ἡ τονιζομένη συλλαβὴ ἔχει δίχρονον· ὁ κ. Καραναστάσης φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ θεσπισθοῦν ἁπλοποιήσεις ὡς

πρὸς τὸν τονισμόν, ἀλλὰ ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ τόνου πρέπει νὰ γίνῃ βαθμηδὸν καὶ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ διακοπῇ ἀποτόμως ἡ παράδοσις.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν συντακτῶν τοῦ Λεξικοῦ, ὁ κ. Σταματάκος προτείνει νὰ τερματισθῇ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους περιπτώσεων, νὰ ἐπαναληφθῇ δὲ αὕτη καὶ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου εἰς ἑπομένην συνεδρίαν, ὅτε θὰ ὑπάρχῃ καὶ ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς τοῦτο χρόνος, διατυπώνει δ' ἐν τέλει τὴν παράκλησιν νὰ ὁρισθῇ ἡ συνεδρία αὕτη ἐντὸς τῆς προσεχοῦς, εἰ δυνατόν, ἑβδομάδος. Ἡ Ἐπιτροπὴ δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Σταματάκου καὶ ἡ συνεδρία λύεται.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
ΕΡΡ. ΣΚΑΣΣΗΣ
Σ. ΚΟΥΓΕΑΣ
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας
ΑΝ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

123η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον, 6 Νοεμβρίου 1962, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 11 π.μ. συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη (προέδρου), Σ. Κουγέα, Ἀν. Ὀρλάνδου, Ἐρρ. Σκάσση, Χρ. Καρούζου καὶ Ἰω. Σταματάκου (γραμματέως), ἵνα συζητήσῃ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει θεμάτων.

.....

Ἄρχεται, τέλος, ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν ὀρθογραφικῶν, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν «ἀποριῶν τονισμοῦ», ὡς αὗται ἐκτίθενται ἐν γραφομηχανημένῳ σημειώματι τοῦ κ. διευθυντοῦ. Ὁ κ. Σταματάκος λέγει ὅτι ἐν τῷ σημειώματι περιέχονται σκέψεις καὶ συμπεράσματα τοῦ κ. διευθυντοῦ, τὰ ὁποῖα οὗτος οἰκοδομεῖ ἐπὶ κατ' οὐσίαν ἀνυπάρκτου βάσεως. Διότι, ὅπως καὶ κατά τινα προηγουμένην συνεδρίαν ἐδηλώθη καὶ ἐξηγήθη, ἡ δευτέρα παράγραφος τῆς γνωστῆς ἀποφάσεως (σημειουμένη αὐτολεξεὶ καὶ ἐν τῷ σημειώματι), δηλ. αἱ λέξεις «προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ προτιμᾶται ἡ ὀξεῖα», ὑπηγορεύθησαν εἰς τὸν τηροῦντα τὰ πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπό τινος τῶν μελῶν καθ' ἣν στιγμὴν ἡ συνεδρία διελύετο, ἐν προφανεῖ σπουδῇ, καὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπηχοῦσαι τὰς γνώμας τῆς Ἐπιτροπῆς, οὔτε κἂν τοῦ ἐν σπουδῇ ὑπαγορεύσαντος αὐτάς. Νομίζω, ὅτι ὅλοι συμφωνοῦμεν μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Διευθυντοῦ προτεινομένην τροποποίησιν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὰς ἐπὶ μέρους ἐφαρμογάς της εἰς τὴν κρίσιν ἑνὸς προσώπου. Ἔχει ἀποφασισθῇ αἱ προκύπτουσαι δυσχέρειαι νὰ κατατάσσωνται εἰς ὁμάδας ὁμοίων περιπτώσεων καὶ νὰ τίθενται ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Μετὰ συζήτησιν, ἀποφασίζεται νὰ συνέλθῃ ἡ Ἐπιτροπὴ μετὰ μίαν ἑβδομάδα, 13 Νοεμβρίου, Τρίτην καὶ ὥραν 12 μ., μὲ μόνον θέμα ἡμερησίας διατάξεως «τὰ ὀρθογραφικά».

Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

124η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον, 13ην Νοεμβρίου 1962, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη (Προέδρου), Σ. Κουγέα, Ἀν. Ὀρλάνδου, Ἐρρ. Σκάσση Χρ. Καρούζου καὶ Ἰω. Σταματάκου (Γραμματέως), ἵνα συζητήσῃ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ γραφομηχανημένῳ σημειώματι περιλαμβανομένων «ἀποριῶν τονισμοῦ».

Ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ὁ κ. Σταματάκος ὁμιλῶν ἐπὶ τῆς πρώτης ὁμάδος ἀποριῶν τονισμοῦ λέγει: «Ἡ ὁμὰς αὐτὴ περιέχει ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως μὲ καθιερωμένον καὶ ὑπὸ οὐδενὸς ἀμφισβητούμενον τονισμὸν εἰς τοὺς διαφόρους τύπους των, τὰ ὁποῖα ὅμως εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικήν, καὶ δὴ εἰς τὴν Δημοτικήν, μετέπεσαν εἰς πρωτόκλιτα: ἡ *γυνή*, τῆς *γυναικός*, τὴν *γυναῖκα* – ἡ *γυναίκα*, τῆς *γυναίκας*, τὴ *γυναίκα* (κάτι ἀνάλογον συμβαίνει μὲ τά: *γώπα*, *ρώγα*, *χήνα*, κ.ἄ.)· ὁ *κλητήρ*, τοῦ *κλητῆρος*, τὸν *κλητῆρα* – ὁ *κλητήρας*, τοῦ *κλητήρα*, τὸν *κλητήρα*, (κατ' αὐτὸ καὶ τὸ *ζωστὴρ* κ.ἄ.)· ὁ *μήν*, τοῦ *μηνός*, τὸν *μῆνα* – ὁ *μήνας*, τοῦ *μήνα*, τὸ *μήνα*· ὁ *χειμὼν*, τοῦ *χειμῶνος*, τὸν *χειμῶνα* – ὁ *χειμώνας*, τοῦ *χειμώνα*, τὸ *χειμώνα* (κατ' αὐτὸ καὶ τὰ *στρατών*, *λειμών* κ.ἄ.). Σημειωτέον ὅτι ὁ πληθυντικὸς ὅλων αὐτῶν συμπίπτει ἔν τε τῇ Καθαρευούσῃ καὶ τῇ Δημοτικῇ (*γυναῖκες*, *κλητῆρες*, *μῆνες*, *χειμῶνες* κλπ.), προπερισπῶνται ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν ὅλων τῶν ἑλληνικῶν γλωσσῶν (!!) καὶ ἡ διάκρισις τῶν τύπων τῆς Καθαρευούσης ἀπὸ τῶν τῆς Δημοτικῆς ἐξασφαλίζεται διὰ μόνου τοῦ ἄρθρου.

Τὸ πρόβλημα ἑπομένως ἐντοπίζεται εἰς τὸν τονισμὸν τῶν δημοτικῶν τύπων τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ: *γυναικα*, *κλητηρας*, *μηνας*, *χειμωνας* κλπ.

Οἱ προπερισπῶντες αὐτὰ (*γυναῖκα*, *κλητῆρας*, *μῆνας*, *χειμῶνας*) ἔχουν ὡς ἐπιχείρημα τὸν Χατζιδάκην, τὴν παράδοσιν, τὸν ἱστορικὸν τόνον καὶ τὰ παρόμοια. Νομίζω, ὅτι τὰ στηρίγματά των δὲν τοὺς στηρίζουν, καὶ ὅτι διαμαρτύρονται διότι χρησιμοποιοῦνται διὰ νὰ στηρίζουν τὰ ἀστήρικτα. Ὅταν ὁ Χατζιδάκης εἶπε ὅτι τὰ πρωτόκλιτα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴν τῶν τριτοκλίτων (τὸν *χειμῶνα* – ὁ *χειμώνας* κλπ.), δὲν ἐφαντάζετο ἀσφαλῶς, ὅτι οἱ ἐπίγονοι θὰ συμπαρελάμβανον καὶ τὸν τόνον τοῦ τριτοκλίτου τύπου καὶ θὰ τὸν ἐπεκάθιζον ἐπὶ τοῦ δημιουργηθέντος πρωτοκλίτου τύπου. Διότι ὁ τοιοῦτος τόνος, καλούμενος ἱστορικός, θὰ ἀντεστρατεύετο πρὸς τὸν ἱστορικὸν τόνον τῶν πρωτοκλίτων, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ὀξεῖα (τόσον ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι -ας, ὅσον καὶ ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι α καθαρόν). Δὲν εἶναι ἐπιτετραμ-

μένον ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ εὐήχου «ἱστορικοῦ τόνου» νὰ δημιουργοῦμεν «ἀνιστορήτους τόνους». Αὐτὸ εἶναι διαστρέβλωσις τῆς ἐπιστήμης καὶ ὄχι ἐπιστήμη. Δὲν βλέπομεν νὰ ὑπάρχῃ λογικὴ συνέπεια μεταξὺ τῶν : τὸν *ζωστῆρα* – ὁ *ζωστῆρας*, ἀλλὰ ἡ *ζωστήρα !* (μὲ ὀξεῖαν)· τὸν *φορτωτῆρα* – ὁ *φορτωτῆρας*, ἀλλὰ ἡ *φορτωτήρα* μὲ ὀξεῖαν ! καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα οἱ ὀξυνόμενοι τύποι *ζωστήρα*, *φορτωτήρα* συμπίπτουν φθογγικῶς πληρέστερον πρὸς τὴν πηγὴν (τὸν *ζωστῆρα*, τὸν *φορτωτῆρα*) ἀπὸ τοὺς ἀρσενικοὺς τύπους (ὁ *ζωστῆρας*, ὁ *φορτωτῆρας !!!*). Ὅσον εἶναι ἱστορικὸς ὁ τόνος τοῦ μακροῦ πρὸ βραχέος (τὴν *γυναῖκα*, τὸν *μῆνα*, τὸν *ζωστῆρα* κλπ.), ἄλλο τόσον ἱστορικὸς εἶναι καὶ ὁ τόνος τοῦ μακροῦ πρὸ μακροῦ, ἡ ὀξεῖα δηλ. (ἡ *γυναίκα*, ὁ *μήνας*, ὁ *ζωστήρας*, ἡ *ζωστήρα*, ἡ *φορτωτήρα* κλπ.), διότι εἰς τὰ πρωτόκλιτα τὸ *-α* καὶ *-ας* εἶναι πάντοτε μακρά, δηλ. εἰς τὴν δημοτικήν, ὅπου δὲν ὑπάρχει μὴ καθαρὸν *α*, ἀφ' οὗ τὸ *α* τῆς ὀνομαστικῆς δὲν τρέπεται ποτὲ εἰς *η*. Εἰς τὴν δημοτικὴν λοιπὸν πάντες οἱ πρωτόκλιτοι τύποι οἱ λήγοντες εἰς *-ας* ἢ *-α* πρέπει νὰ παροξύνωνται, ὁθενδήποτε καὶ ἂν προέρχωνται. Καὶ εἶναι παράδοξον τὸ νὰ μὴ μᾶς τρομάζῃ πλέον ἡ φθογγικὴ παραμόρφωσις (τῶν τριτοκλίτων εἰς πρωτόκλιτα), νὰ μᾶς τρομάζῃ ἐν τούτοις ἡ ἐπ' αὐτῶν χρησιμοποίησις τῆς ὀξείας, ποὺ εἶναι φυσικωτάτη, καὶ νὰ ἐπιμένωμεν νὰ τὰ προπερισπῶμεν, μολονότι δοκιμάζομεν κάποιο ρῖγος σημειοῦντες ἐπ' αὐτῶν ἢ βλέποντες σημειωμένην μίαν περισπωμένην. Πάντως, ἂς φροντίσουν οἱ προπερισπῶντες τὰ ἐκ τριτοκλίτων πρωτόκλιτα νὰ εὕρουν καμμίαν ἄλλην δικαιολογίαν, διότι ἡ δικαιολογία τοῦ «ἱστορικοῦ τόνου» ποὺ κατήντησε νὰ τὴν πιπιλίζωμεν σὰν καραμέλλα δὲν ἀντέχει εἰς λογικὸν ἔλεγχον. Εἶναι ἀλλόκοτον νὰ ἐπικαλούμεθα τὴν αἰτιατικὴν τὸν *σωτῆρα* διὰ νὰ τονίσωμεν μὲ περισπωμένην τὴν δημοτικὴν ὀνομαστικὴν ὁ *σωτῆρας* καὶ νὰ κλείωμεν ὦτα καὶ ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τὰ ὁμόηχα τῆς ἀρχαίας ἢ αὐστηρᾶς καθαρευούσης *χρυσοθήρας*, *προικοθήρας*, *ὀρνιθοθήρας*, *θεσιθήρας*, κ.τ.ὅ., ἐπὶ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ποτὲ διενοήθη ἢ ἠνέχθη τόνον περισπώμενον.

Ἄλλως ἔχουν τὰ πράγματα ἐπὶ τῶν : *γλῶσσα*, *μοῦσα* κ.τ.ὁ., τὰ ὁποῖα εἶναι αὐτούσια καὶ ἀπαράλλακτα ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον καὶ θὰ εἶναι καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Αὐτὰ μένουν, ὅπως ἔχουν, ἔξω πάσης συζητήσεως.

Ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμάδων τῶν «ἀποριῶν τονισμοῦ» ἐπιφυλάσσομαι νὰ εἴπω γνώμην ἀφ' οὗ πρῶτον τερματισθῇ ἡ συζήτησης ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω».

Ἐπακολουθεῖ συζήτησις, καθ' ἣν ὁ κ. Καροῦζος λέγει, ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὴν βάσιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Σταματάκου διατυπωθεισῶν γνωμῶν περὶ τῆς περισπωμένης εἰς τὰ νεοελληνικὰ πρωτόκλιτα τὰ ἐκ τριτοκλίτων προερχόμενα, θεωρῶν ὅμως μεγαλύτερον κακὸν τὴν ἔτι περαιτέρω ἀναστολὴν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Λεξικοῦ, αἴρει τὰς ἀντιρρήσεις του κατὰ τῆς σταθερῶς ὑπὸ τοῦ Δ/τοῦ τοῦ Λεξικοῦ ὑποστηριζομένης ἐφαρμογῆς τοῦ λεγομένου «ἱστορικοῦ τόνου».

Οἱ κ.κ. Καλιτσουνάκης, Σκάσσης, Κουγέας, Ὀρλάνδος καταλήγουν εἰς τὸ νὰ συνεχισθῇ ἡ μέχρι τοῦδε ἐφαρμοζομένη ἀρχὴ τοῦ «ἱστορικοῦ τόνου».

Ἑπομένως καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀποριῶν συζήτησις ἀποβαίνει περιττὴ καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεύς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

125η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον, 2 Μαρτίου 1963, ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 12 μ. συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπή, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη (προέδρου), Α. Ὀρλάνδου, Σ. Κουγέα καὶ Ἰω. Σταματάκου (γραμματέως). Προσκληθεὶς παρίσταται καὶ ὁ κ. Καλλέρης (διευθυντής).

Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἐπικύρωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναβάλλεται διὰ τὴν προσεχῆ.

.....

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

126η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 13 Μαΐου 1963, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 12 μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Λεξικοῦ, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη (προέδρου), Ἀν. Ὀρλάνδου, Σωκρ. Κουγέα, Ἐρρ. Σκάσση, Χρ. Καρούζου καὶ Ἰω. Σταματάκου (γραμματέως). Παρίσταται κληθεὶς καὶ ὁ κ. Διευθυντὴς τοῦ Λεξικοῦ.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο τελευταίων συνεδριῶν.

.....

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΦΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Μαΐου 1963

Πρὸς
τὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἐνταῦθα

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἐπικύρωσιν τῶν κάτωθι σημειουμένων ἀποφάσεων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφορωσῶν εἴς τινας ἀναγκαίας ἁπλοποιήσεις τοῦ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἰσχύοντος ὀρθογραφικοῦ συστήματος. Αἱ ἀποφάσεις αὗται, ληφθεῖσαι κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ καὶ τῆς δεούσης βασάνου τῶν σχετικῶν δεδομένων (συνεδρ. 117-124) πρὸς συμπλήρωσιν ἀναλόγων ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς, κυρωθεισῶν ἤδη ὑπὸ τῆς Συγκλήτου, διετυπώθησαν ὡς ἑξῆς :

1) Τὸ *ι* ὑπογεγραμμένον τῆς παραδόσεως θὰ ἐξακολουθήσῃ γραφόμενον εἰς τὴν ὑποτακτικὴν τῶν ρημάτων, ἀλλὰ θὰ παραλείπεται εἰς τὰς λέξεις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, αἵτινες ἔφερον τοῦτο κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν (ὄχι *ᾷδης, δᾳδί, λᾴδι, ληστής, ζῷο, τώρᾳ*, κλπ., ἀλλὰ *ᾅδης, δαδί, λάδι, ληστής, ζῶο, τώρα*, κλπ.).

2) Τὰ εἰς *-αίνω* ἢ *-ένω* λήγοντα ρήματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένην ὀρθογραφίαν, τῆς καταλήξεως τοῦ ἐνεστῶτος διαφοροποιουμένης κατὰ τὸν διάφορον σχηματισμὸν τοῦ ἀορίστου (*ἐζέστανα – ζεσταίνω, ἐξέρανα – ξεραίνω, ἐπίκρανα – πικραίνω*, κλπ., ἀλλὰ *ἀνάστησα – ἀναστένω, ἀρρώστησα – ἀρρωστένω, ἐμίκρυνα – μικρένω*, κλπ.), θὰ γράφωνται ἐφεξῆς ὁμοιομόρφως διὰ τῆς καταλήξεως *-αίνω* (*ἀρρωσταίνω, μακραίνω, μικραίνω*, κλπ., ὅπως *ζεσταίνω, πικραίνω, συμπεραίνω*, κλπ.). Διασαφεῖται ὅτι ἡ ἐξομάλυνσις αὕτη ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰ διὰ τῆς καταλήξεως *-αίνω* σχηματιζόμενα ρήματα, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰ φθογγολογικῶς συμπίπτοντα, ἀλλὰ διαφόρου σχηματισμοῦ, ρήματα εἰς *-νω* (*δένω, ζένω, πλένω*, κλπ.).

3) Λέξεις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἀρχόμεναι ἀπὸ διπλοῦ *γ*, διὰ τὴν σίγησιν τοῦ ἀρκτικοῦ *ε* τῆς παραδόσεως (*γγαστριά, γγαστρώνω*, κλπ.), θὰ ἐξακολουθήσουν γραφόμεναι κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν καὶ θὰ καταχωρισθοῦν εἰς τὴν ἀπὸ *γγ*-σειρὰν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ, δηλουμένης συγχρόνως τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ προϋπάρχοντος ἀρκτικοῦ φωνήεντος διὰ τοῦ σημείου τῆς ἀποστρόφου. Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Λεξικοῦ θὰ καταχωρισθοῦν ὡς παραπεμπτικὰ λήμματα καὶ εἰς τὴν ἀπὸ *γκ*- σειράν.

4) Ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἰσχῦον τὸ μέχρι τοῦδε ἐφαρμοζόμενον εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν σύστημα τονισμοῦ κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν, πλὴν τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ὁ ἱστορικὸς τόνος εὑρίσκεται εἰς ὀφθαλμοφανῆ σύγκρουσιν πρὸς τὸν περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων ἢ μακρῶν κανόνα τῆς ἀρχαίας, ὁπότε θὰ παραβλέπεται ὁ ἱστορικὸς τόνος καὶ θὰ ἐφαρμόζεται ὁ ἰσχύων περὶ τῆς ἀρχαίας κανών.

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 46616

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῇ Μαΐου 1963

Πρὸς
τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ
τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας (συνεδρία 722, 29.5.63) ἐνέκρινε τὰς κατὰ τὰς συνεδρίας 117-124 τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ συμπληρωματικὰς ὀρθογραφικὰς τροποποιήσεις.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

1) *λαδιά, μηλιά, μυρωδιά, προβιά, φουχτιά, ταχιά, δεκαριά, περιβολαριά*, κλπ., ἀντὶ *λαδεά, μηλεά, μυρωδεά, προβεά, φουχτεά, ταχεά, δεκαρεά, περιβολαρεά*, κλπ. (*-ιά* ἀντὶ *-εά*)·

2) *βασιλιάς, γραφιάς, φονιάς, λιθαριάς, πευκιάς*, κλπ. ἀντὶ *βασιλεάς, γραφεάς, φονεάς, λιθαρεάς, πευκεάς*, κλπ. (*-ιάς* ἀντὶ *-εάς*)·

3) *ἐλιά, σπηλιά, παλιός, Ρωμιός, Σμυρνιός*, κλπ. ἀντὶ *ἐλαιά, σπηλαιά, παλαιός, Ρωμαιός, Σμυρναιός*, κλπ. (*-ιός, -ιά, -ιό* ἀντὶ συνιζανομένου *-αιός, -αιά, -αιό*)·

4) *ἀκέριος, πανώρια, δίκιο*, κλπ. ἀντὶ *ἀκέραιος, πανώραια, δίκαιο*, κλπ. (*-'ιος, -'ια, -'ιο* ἀντὶ συνιζανομένου *-'αιος, -'αια, -'αιο*)·

5) *γέρος, διάκος, δράκος, χάρος, μαθός, παθός, προεστός*, κλπ. ἀντὶ *γέρως, διάκως, δράκως, χάρως, μαθώς, παθώς, προεστώς*, κλπ. (δευτερόκλιτα εἰς *-ος* ἢ *-ός* ἀντὶ *-ως* ἢ *-ώς*)·

6) *γερο-Δῆμος, γερο-Θύμιος, Γεροθανάσης, Γερονικόλας, γεροτσόπανος, γερόσκυλλος, δρακόλακκος, χαροκαμένος*, κλπ. ἀντὶ *γερω-Δῆμος, γερω-Θύμιος, Γερωθανάσης, Γερωνικόλας, γερωτσόπανος, γερώσκυλλος, δρακώλακκος, χαρωκαμένος*, κλπ. (συνδετικὸν φωνῆεν *-ο-* ἀντὶ *-ω-* εἰς σύνθετα — ἢ καὶ παράθετα — ἐξ ὀνομάτων τῆς προηγουμένης κατηγορίας)·

7) *κλοτσοπατῶ, κλωθογυρίζω, μεθοκοπῶ, παιζογελῶ, περνοδιαβαίνω, ψοφολογῶ*, κλπ. ἀντὶ *κλοτσωπατῶ, κλωθωγυρίζω, μεθωκοπῶ, παιζωγελῶ, περνωδιαβαίνω, ψοφωλογῶ*, κλπ. (συνδετικὸν φωνῆεν *-ο-* ἀντὶ *-ω-* εἰς παρατακτικὰ σύνθετα ρήματα)·

8) *γαττομάτης, μαυρομάτης, σκυλλομάτης*, κλπ. ἀντὶ *γαττομμάτης, μαυρομμάτης, σκυλλομμάτης*, κλπ. (ἁπλοῦν *μ* ἀντὶ διπλοῦ εἰς τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ *μάτι*)·

9) *ἀετονύχης, γαιδουρονύχης, σκυλλονύχης*, κλπ. ἀντὶ *ἀετωνύχης, γαιδουρωνύχης, σκυλλωνύχης*, κλπ. (συνδετικὸν φωνῆεν *-ο-* ἀντὶ *-ω-* εἰς τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ *νύχι*)·

10) *Βασίλης, Δημήτρης, Διονύσης, Θανάσης, κύρης*, κλπ. ἀντὶ *Βασίλεις, Δημήτρις, Διονύσις, Θανάσις, κύρις*, κλπ. (πρωτόκλιτα εἰς *-ης* ἀντὶ *-ις*)·

11) *γεροντάκης, παπουλάκης, πατεράκης, Δημητράκης, Μιχαλάκης, Τσοπανάκης*, κλπ. ἀντὶ *γεροντάκις, παπουλάκις, πατεράκις, Δημητράκις, Μιχαλάκις, Τσοπανάκις*, κλπ. (ὑποκοριστικὰ εἰς *-άκης* ἀντὶ *-άκις*)·

12) *διακονιάρης, καβαλλάρης, παραπονιάρης, περιβολάρης*, κλπ. ἀντὶ *διακονιάρις, καβαλλάρις, παραπονιάρις, περιβολάρις*, κλπ. (παράγωγα εἰς *-άρης, -ιάρης* ἀντὶ *-άρις, -ιάρις*)·

13) ἡ *θέση* – τῆς *θέσης*, ἡ *πόλη* – τῆς *πόλης*, ἡ *πράξη* – τῆς *πράξης*, κλπ. ἀντὶ ἡ *θέσι* – τῆς *θέσις*, ἡ *πόλι* – τῆς *πόλις*, ἡ *πρᾶξι* – τῆς *πρᾶξις*, κλπ. (πρωτόκλιτα θηλ. εἰς *-η*, γεν. *-ης*, ἀντὶ *-ι*, γεν. *-ις*. Ἀλλὰ πληθυντ. οἱ *θέσεις* – τῶν *θέσεων*, οἱ *πόλεις* – τῶν *πόλεων*, οἱ *πράξεις* – τῶν *πράξεων*, κλπ.)·

14) τὸ *σκέλι* – τοῦ *σκελιοῦ* – τὰ *σκέλια*, τὸ *χείλι* – τοῦ *χειλιοῦ* – τὰ *χείλια*,

κλπ. ἀντὶ τὸ σκέλη – τοῦ σκεληοῦ – τὰ σκέληα, τὸ χείλη – τοῦ χειληοῦ – τὰ χείληα, κλπ. (δευτερόκλιτα οὐδ. εἰς -ι ἀντὶ -η)·

15) τὸ φαγί – τὰ φαγιά, τὸ φιλί – τὰ φιλιά ἀντὶ τὸ φαγεῖ – τὰ φαγειά, τὸ φιλεῖ – τὰ φιλειά (οὐδ. ἐξ ἀπαρεμφάτων εἰς -ί ἀντὶ -εῖ. Ἀλλὰ τὸ ἔχει, τὸ λέει, τὸ πιεῖ, κλπ., ἄκλιτα)·

16) τὸ γένι – τὰ γένια, τὸ κατώγι – τὰ κατώγια, κλπ. ἀντὶ τὸ γένει – τὰ γένεια, τὸ κατώγει – τὰ κατώγεια, κλπ. (δευτερόκλιτα οὐδ. εἰς -ι ἀντὶ -ει)·

17) ἀσπρογένης, μαυρογένης, τραγογένης, κλπ. ἀντὶ ἀσπρογένεις, μαυρογένεις, τραγογένεις, κλπ. (πρωτόκλιτα εἰς -ης ἀντὶ -εις, σύνθετα ἐκ τοῦ γένι)·

18) γαττούλα, ξανθούλα, παιδούλα, Δημητρούλα, Σοφούλα, κλπ. ἀντὶ γαττούλλα, ξανθούλλα, παιδούλλα, Δημητρούλλα, Σοφούλλα, κλπ. – κομματούλι, μικρούλι, ὀρφανούλι, κλπ. ἀντὶ κομματούλλι, μικρούλλι, ὀρφανούλλι, κλπ. – κοντούλης, μικρούλης, παπούλης, κλπ. ἀντὶ κοντούλλης, μικρούλλης, παπούλλης, κλπ. (ὑποκοριστικὰ εἰς -ούλα, -ούλι, -ούλης ἀντὶ -ούλλα, -ούλλι, -ούλλης)·

19) Διαμαντόπουλος, Κωστόπουλος, τραγόπουλος, κλπ. ἀντὶ Διαμαντόπουλλος, Κωστόπουλλος, τραγόπουλλος, κλπ. – βοσκοπούλα, παππαδοπούλα, χωριατοπούλα, κλπ. ἀντὶ βοσκοπούλλα, παππαδοπούλλα, χωριατοπούλλα, κλπ. – γαττόπουλο – γαττοπούλι, παιδόπουλο, τραγόπουλο – τραγοπούλι, τσοπανόπουλο, κλπ. ἀντὶ γαττόπουλλο – γαττοπούλλι, παιδόπουλλο, τραγόπουλλο – τραγοπούλλι, τσοπανόπουλλο, κλπ. (ὑποκοριστικὰ εἰς -πουλος, -πούλα, -πουλο -πούλι, ἀντὶ -πουλλος, -πούλλα, -πουλλο -πούλλι)·

20) ἀμπασαδόρος, ἀμορόζος, γουλόζος, γουστόζος, βαπόρι, κορδόνι, τιμόνι, κλπ. ἀντὶ ἀμπασαδῶρος, ἀμωρῶζος, γουλῶζος, γουστῶζος, βαπώρι, κορδώνι, τιμώνι, κλπ. (-ο- ξενικόν, θεματικὸν ἢ καταληκτικόν, διὰ τοῦ -ο- ἀντὶ -ω-)·

21) κάπα, κάρο, κούπα, μπουκάλι, πανί, ρόκα, τακούνι, τσάπα, καπότα, κοντότα, ὀμελέτα, πετσέτα, τρομπέτα, κασκέτο, μπιλιέτο, μπισκότο, παπαγάλος, κλπ. ἀντὶ κάππα, κάρρο, κούππα, μπουκκάλι, παννί, ρόκκα, τακκούνι, τσάππα, καππόττα, κοντόττα, ὀμελέττα, πετσέττα, τρομπέττα, κασκέττο, μπιλιέττο, μπισκόττο, παππαγάλλος, κλπ. (διπλᾶ σύμφωνα, θεματικὰ ἢ καταληκτικά, τῶν ξενικῆς καταγωγῆς λέξεων ἁπλοποιοῦνται)·

22) δαντέλα, κορδέλα, πιατέλα, τουλουπέλα, κλπ. ἀντὶ δαντέλλα, κορδέλλα, πιαττέλλα, τουλουπέλλα, κλπ. – καπέλο, μαστέλο, μουρέλο, φουρνέλο, κλπ. ἀντὶ καππέλλο, μαστέλλο, μουρέλλο, φουρνέλλο, κλπ. – ἀγωρέλι, καμπανέλι, μωρέλι, παιδαρέλι, παστέλι, κλπ. ἀντὶ ἀγωρέλλι, καμπανέλλι, μωρέλλι, παιδαρέλλι, παστέλλι, κλπ. – Δημητρέλης, Μαστορέλης, Τσοπανέλης, κλπ. ἀντὶ Δημητρέλλης, Μαστορέλλης, Τσοπανέλλης, κλπ. (καταληκτικὸν -έλα, -έλο, -έλι, -έλης ἀντὶ -έλλα, -έλλο, -έλλι, -έλλης εἰς ὀνόματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ξενικὰ ἢ μή. Ἀλλὰ δικέλλα, σκουτέλλα, δικέλλι, καγκέλλι, κρικέλλι, κλπ., παλαιοτέρας κληρονομίας)·

23) ἀρεγουλάριστος, παλιορεζίλης, στραβόροκα, κλπ. ἀντὶ ἀρρεγουλάριστος, παλιορρεζίλης, στραβόρροκα, κλπ. (ἁπλοῦν -ρ- ἀντὶ διπλοῦ εἰς τὰ σύνθετα ἐκ ξενικῶν λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ ρ). Ἀλλὰ βρωμόρριζα, γλυκόρριζα, ἐμπορορράφτης, καλορρίζικος, κλπ. (διπλοῦν -ρ- εἰς τὰ καθαρῶς Ἑλληνικὰ σύνθετα)·

24) *ἐρεζίλεψα, ἐρεμπέλευα, ἐρόγιασα,* κλπ. ἀντὶ *ἐρρεζίλεψα, ἐρρεμπέλευα, ἐρρόγιασα,* κλπ. (ἁπλοῦν *-ρ-* ἀντὶ διπλοῦ μετὰ συλλαβικὴν αὔξησιν εἰς ρήματα ξενικῆς προελεύσεως). Ἀλλὰ *ἔρραψα, ἐρράγισα, ἐρρούφηξα,* κλπ. (ἀναδίπλωσις τοῦ *-ρ-* εἰς τὰ Ἑλληνικῆς κληρονομίας ρήματα)·

25) *ἀρρωσταίνω, κονταίνω, μικραίνω, πλαταίνω,* κλπ., ἀντὶ *ἀρρωστένω, κοντένω, μικρένω, πλατένω,* κλπ. (ρήματα εἰς *-αίνω,* ἀντὶ *-ένω,* ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἀορίστου. Ἀλλὰ *δένω, ζένω, πλένω* κλπ., μὴ σχηματιζόμενα διὰ τῆς καταλ. *-αίνω*)·

26) *τὶς γυναῖκες, τὶς κόττες, τὶς συκιές,* κλπ., ἀντὶ *τοὶς γυναῖκες, τοὶς κόττες, τοὶς συκιές,* κλπ. (ἄρθρον αἰτιατ. πληθυντ. τῶν θηλυκῶν *τὶς* ἀντὶ *τοίς*)·

27) *Ποῦ* πηγαίνεις ; Ἀλλὰ : ἐκεῖνος *ποὺ* θέλει νὰ μιλήσῃ – βλέπω *ποὺ* δὲν σ' ἀρέσει (*ποῦ* ἐρωτηματικόν, ἀλλὰ *ποὺ* ἀναφορικόν, *ποὺ* εἰδικόν)·

28) *Πῶς* τὰ κατάφερες ; Ἀλλὰ : ἔμαθα *πὼς* θὰ ἔρθῃς (*πῶς* ἐρωτηματικόν, ἀλλὰ *πὼς* εἰδικόν)·

29) *ἄδης, δαδί, ζῶο, λάδι, ληστής, τώρα,* κλπ., ἀντὶ *ἄδης, δαδί, ζῷο, λάδι, ληστής, τώρα,* κλπ. (παραλείπεται τὸ *ι* ὑπογεγραμμένον τῆς παραδόσεως εἰς τὰς λέξεις τῆς ὁμιλουμένης, πλὴν τῆς ὑποτακτικῆς τῶν ρημάτων)·

30) Ὁ κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τόνος τῶν λέξεων διατηρεῖται κατὰ τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχῦον εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν σύστημα τονισμοῦ, πλὴν μιᾶς περιπτώσεως : ὁσάκις ὁ ἱστορικὸς τόνος ἀντίκειται πρὸς τὸν κανόνα περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων ἢ μακρῶν τῆς ἀρχαίας, θὰ ἀγνοῆται ὁ τόνος τῆς παραδόσεως καὶ ἡ λέξις θὰ τονίζεται κατὰ τὸν ἰσχύοντα περὶ τῆς ἀρχαίας κανόνα : *ποῖσος, δεῖξος, ἀκοῦμε, τρῶτε, κλαῖνε,* κλπ. ἀντὶ *ποίσος, δείξος, ἀκούμε, τρώτε, κλαίνε,* κλπ. – *ἡ γνώση, ἡ πράξη, ἡ στρώση,* κλπ. ἀντὶ *ἡ γνῶση, ἡ πρᾶξη, ἡ στρῶση,* κλπ.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΑ

Β'

γλαρὸς – βλαρὸς – βλασερὸς

Τὸ ἐπίθ. *γλαρὸς* χρησιμοποιεῖται πολλαχοῦ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἔφυγρος, δροσερός, νωπός». Οὕτω, λέγεται «*τὰ κλαριὰ εἶναι γλαρὰ – ἡ καλαμιὰ εἶναι γλαρὴ – ὁ τόπος εἶναι γλαρὸς* – κττ.» πρὸς δήλωσιν τῆς ὑγρασίας ἣν ἀντιλαμβάνεταί τις ὑπάρχουσαν εἰς τὰ φύλλα τῶν θάμνων, εἰς τὴν καλάμην θερισθέντων σιτηρῶν, εἰς τὰ χόρτα τῶν ἀγρῶν, κλπ. ἕνεκα προηγηθείσης βροχῆς, δρόσου ἢ ὁμίχλης, λέγεται ὅμως καὶ ἀσχέτως πρὸς ταῦτα «*τὰ σπαρτὰ εἶναι ἀκόμα γλαρὰ καὶ δὲ θερίζονται*» ἐπὶ δημητριακῶν τῶν ὁποίων ἡ καλάμη διατηρεῖ εἰσέτι ἀρκετὴν ἰκμάδα, «*τὸ κορμί του εἶναι γλαρὸ*» ἐπὶ ἀσθενοῦς παρουσιάζοντος ἐλαφρὰν ἐφίδρωσιν, «*τὰ μάτια του εἶναι γλαρὰ*» ἐπὶ ὀφθαλμῶν τῶν ὁποίων τὸ βλέμμα παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ὑγρότητος (ἐκ συγκινήσεως, ὑπνηλίας, κλπ.). Ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης ἐσχηματίσθησαν κατὰ τόπους τὰ ρήματα *γλαριάζω, γλαρίζω, γλαραίνω, γλαρεύω, γλαρώνω*. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν συνήθως καὶ τὸ τελευταῖον κατὰ κανόνα λέγονται ἐπὶ ὀφθαλμῶν ὑγρανθέντων ἐξ ἰσχυρᾶς συγκινήσεως ἢ ὑψηλοῦ πυρετοῦ, συνηθέστερον δὲ ἐξ ἀκατασχέτου ὑπνηλίας. Ὅθεν, «*γλάρωσαν τὰ μάτια του*» ἢ καὶ ἁπλῶς «*γλάρωσε*» ἢ «*τὸν γλάρωσε ὁ ὕπνος*» σημαίνουν ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος φαίνεται ἐκ τοῦ ἀπλανοῦς καὶ, κυρίως, ἐφύγρου βλέμματος τῶν ὀφθαλμῶν του ὅτι ἔχει περιέλθει εἰς κατάστασιν ὑπνηλίας. Ἐκ τῆς συχνῆς ταύτης χρήσεως τοῦ ρ. *γλαρώνω* καὶ τῆς ἔτι συχνοτέρας χρήσεως, εἰς τὴν δημοτικὴν ἰδίᾳ ποίησιν, τῆς φράσεως «*γλαρὰ μάτια*» πρὸς χαρακτηρισμὸν ὀφθαλμῶν πάντοτε σχεδὸν ἐφύγρων καί, διὰ τοῦτο, συμπαθῶν καὶ ὡραίων,[1] προέκυψεν ἡ γνώμη ὅτι «*γλαρὰ μάτια*» εἶναι τὰ «*ἱλαρὰ μάτια*», τὰ ἔχοντα δηλαδὴ βλέμμα «*ἱλαρόν, γαλήνιον, γλυκύ*» καὶ ὅτι, κατ' ἀκολουθίαν, τὸ *γλαρὸς* τῆς ὁμιλουμένης εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ *ἱλαρὸς* τῆς ἀρχαίας.[2] Τὸ γεγονὸς ὅμως καὶ μόνον, ὅτι εἶναι πολλαχοῦ ἐν χρήσει (εἰς τὸ αὐτὸ ἰδίωμα) τὰ *γλαρὸς – γλαρώνω* παραλλήλως

---

1. Εἰς πολλὰ δημοτικὰ ᾄσματα φέρονται στίχοι εἰς τοὺς ὁποίους γίνεται ἀποστροφὴ πρὸς «*τὰ γλαρὰ μάτια*» κάποιας ὡραίας : *τὰ δυό σου μάτια τὰ γλαρά, τὰ μαῦρα σου τὰ φρύδια – ἀπὸ τὰ γλαρά σου μάτια τρέχει ἀθάνατο νερὸ – μὲ τὰ γλαρά σου μάτια μοῦ πῆρες τὴν καρδιὰ* – κλπ. (Ἐντεῦθεν ἐσχηματίσθη καὶ σύνθετον *γλαρομάτης -α* = ὁ ἔχων ὡραῖα, γλυκὰ μάτια).

2. Πβ. *Φ. Κουκουλέ*, Ἀθηνᾶ 36 (1924), 264 : «*γλαρὸς* (ἱλαρός), ἤτοι συμπαθής. *Β. Φάβη*, Ἐπιστ. Ἐπετ. Παν/μίου Θ/νίκης 5 (1940), 75 : «Ἀρκτικὸν *γ* πρὸ τοῦ *λ* ἐμφανίζεται καὶ ἐν ἄλλοις, ἐν οἷς οὐδεὶς θὰ ἀνεζήτει σύνθεσιν ἐκ τῆς προθέσεως *ἐκ*, οἷον *γλαρὸς* – ἀρχ. *ἱλαρός*.» *Ν. Ἀνδριώτη*, Ἐτυμολ. Λεξ. Ν. Ἑλλην. : «*γλαρός*, ἐπίθ. ἀρχ. ἱλαρός.» *Ἰ. Σταματάκου*, Λεξ. Ν. Ἑλλην. Γλώσσης : «*γλαρὸς -ὴ -ὸ* δημ. (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἱλαρός)· ἱλαρός, γαλήνιος.»

πρὸς τὰ *ἴλαρὸς* – *(ἴ)λαρώνω*, ὑπὸ διάφορον δὲ πάντοτε σημασίαν,[1] ἀρκεῖ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ταύτης.

Ὀλιγώτερον εὔχρηστον τοῦ *γλαρός*, ἀλλ' ἱκανῶς διαδεδομένον εἰς τὴν ἰδιωματικῶς ὁμιλουμένην, εἶναι τὸ ἐπίθ. *βλαρός*, τὸ ὁποῖον σημαίνει «ὁ ἔχων ἢ διατηρῶν ὑγρασίαν, τρυφερός, μαλακός». Λέγεται, π. χάριν, «*τὸ τυρὶ εἶναι βλαρὸ – ἡ μυτζήθρα εἶναι βλαρὴ*» ἐπὶ τυροῦ ἢ μυζήθρας νωπῶν ἔτι καὶ μαλακῶν, «*τὰ κουκκιὰ εἶναι βλαρὰ*» ἐπὶ κυάμων σχετικῶς τρυφερῶν, μὴ ἀποξηρανθέντων ἐντελῶς, «*τὰ σινάπια εἶναι βλαρὰ*» ἐπὶ τρυφερῶν βλαστῶν σινάπεως, κτλ. Ἡ μεγάλη ὁμοιότης φθόγγων καὶ σημασίας μεταξὺ τοῦ *βλαρὸς* καὶ τοῦ *γλαρός*, ἐπικουρουμένη καὶ ἐκ τῆς πολλάκις παρατηρουμένης ἐναλλαγῆς μεταξὺ τῶν συμπλεγμάτων *βλ-* καὶ *γλ-* (διὰ τὸ ὑγρόν),[2] ἤγαγεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ διαλεκτικῶν τύπων τῆς αὐτῆς λέξεως· δι' ὃ καὶ δὲν συνετάχθη ἄρθρον *βλαρὸς* εἰς τὴν ἤδη δημοσιευθεῖσαν σειρὰν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ. Καὶ ἐδῶ ὅμως, ἡ παράλληλος χρῆσις ἀμφοτέρων τῶν ἐπιθέτων (εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἰδίωμα) ὑπὸ σημασίαν σαφῶς διακρινομένην ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ διαφορετικῶν λέξεων.[3]

Συγγενὲς ὡσαύτως σημασιολογικῶς πρὸς τὸ *γλαρὸς* καὶ συνώνυμον πρὸς τὸ *βλαρὸς* εἶναι καὶ τὸ ἐπίθ. *βλασερὸς* (*βλασερὸ ψωμὶ – βλασερὴ μυτζήθρα – βλασερὲς ἐλιὲς* – κτλ.), χρησιμοποιούμενον διαλεκτικῶς πολλαχοῦ, καταχωρισθὲν δὲ ἤδη εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ὡς παράγωγον τοῦ *βράζω* καὶ σχεδὸν συνώνυμον τοῦ *βραστερὸς*

---

1. Εἰς χωρία τῆς Β. Εὐβοίας, π. χάριν (Στρόπονες, Στενή, Ψαχνά, Ἄκρες, κλπ.) λέγεται «*τὰ κλαριὰ εἶγι γλαρὰ – ἔγινα μούσκιμα ἀπ' τὴ γλάρα – γλάρουσαν τὰ μάτια τ' – τού γλάρ'σι σήμερα* – κλπ.», ἀλλὰ λέγεται παραλλήλως «*θύμουσι, ἀλλὰ σὶ λίγου λάρουσι – τοὺν λάρουσ' οὐ πόνους – λάρουσαν τὰ πρόβατα κὶ βουσκᾶν* – κλπ.» Ἀπαντᾷ ἄλλως τε ἐνιαχοῦ καὶ τὸ ἐπίθ. *ἴλαρὸς* (συνηθέστερον *ἵλαρος*, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἥσυχος, ἥμερος· ἐν Καππαδοκίᾳ *λιαρός*, κατ' ἀντιμετάθεσιν ἐπισημανθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τοῦ *Εὐσταθίου* : Παρεκβ. εἰς Ὁμ. Α, 55, σελ. 46,5) ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἥσυχος, γαλήνιος, πρᾶος» (ἐν Καππαδοκίᾳ «ὑγιὴς») καὶ ποτὲ ὑπὸ τὴν σημασίαν «συμπαθής, γλυκύς» ἢ «ἔφυγρος». Ὅθεν καὶ τὸ ρ. *λαρώνω* σημαίνει πάντοτε «ἡσυχάζω, καταπραΰνω, θεραπεύω», ἀλλ' οὐδέποτε «εἶμαι ἔφυγρος, παρέχω τὸ αἴσθημα τῆς ὑγρότητος». Ὀρθῶς ἄρα ἐγένετο εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ *γλαρώνω* (ἄρθρ. *ἀναγλαρώνω*) καὶ τοῦ *λαρώνω* (ἄρθρ. *ἀλάρωτος*).

2. Παραδείγματα εὑρίσκει τις εἰς τὰ ἀπὸ *βλ-* καὶ *γλ-* ἀρχόμενα ἄρθρα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ (*βλάφτω – γλάφτω*, *βλέπω – γλέπω*, *βληχώνι – γληχώνι*, *γλογκιά – βλογκιά*, κλπ.). Σημειώνω, ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ἐτυμολογικά τινα σφάλματα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἐντεῦθεν προκληθεῖσαν σύγχυσιν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τῆς πρώτης σειρᾶς, δημοσιευθείσης ἤδη : 1) τὸ οὐσ. *βλημὶν* καὶ τὸ συνών. *βλημίδιν* (= ὁ δακτυλιόλιθος) δὲν παράγονται βεβαίως «ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *βλῆμα* κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικήν», ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἀρχ. καὶ μεταγν. οὐσ. *γλύμμα* (ὅθεν τὸ Βυζαντινὸν *βλυμμίδιν*)· 2) τὸ ἐπίρρ. *βλίτσα* δὲν σχετίζεται ἀσφαλῶς πρὸς «τὸ *βλάτσα-βλούτσα*», ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινὸν *γλίτσα*· 3) τὸ οὐσ. *βλιτσίνι*, δημῶδες ὄνομα τοῦ φυτοῦ ἶρις ἡ ψευδάκορος, δὲν εἶναι «ἀγνώστου ἐτύμου», ἀλλ' ἀποτελεῖ ἰδιωματικὴν παραλλαγὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ λεγομένου ὀρθότερον *γλυτσίνι*.

3. Ἐν Β. Εὐβοίᾳ, π. χάριν (Στρόπονες καὶ ἀλλαχοῦ) λέγεται «*οὐ τόπους εἶγι γλαρὸς – τὰ μάτια τ' εἶγι γλαρὰ – τὰ σπαρτὰ ἔχ'γι γλάρα* κλπ.», παραλλήλως δὲ «*τὸ τυρὶ εἶγι βλαρὸ – ἡ μ'τζήθρα εἶγι βλαρή*», ἡ αὐτὴ δὲ διακεκριμένη χρῆσις παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ Κυμαϊκὸν ἰδίωμα : «*ψωμὶ βλαρὸ – κουτσιὰ βλαρά*», ἀλλὰ «*τὰ μάτια του εἶναι γλαρωμένα*» (ἐπὶ βαρέως ἀσθενοῦντος ἢ ἐτοιμοθανάτου).

(= ὁ εὐκόλως βράζων). Ἡ φθογγικὴ αὕτη συσχέτισις (ὀφείλεται εἰς τὸν *Ν. Δεκαβάλλαν*), ἐσφαλμένη προφανῶς,[1] καὶ ἡ σημειωθεῖσα ἤδη ἀνάλογος σύγχυσις μεταξὺ τοῦ *βλαρὸς* καὶ τοῦ *γλαρός*, ἀποδεικνύουν ἐπαρκῶς ὅτι ὁ ἐτυμολογικὸς καθορισμὸς τῶν ἐπιθέτων τούτων δὲν εἶναι εὔκολος.

***

Ὁ καθηγ. *Σ. Καρατζᾶς* ὑπεστήριξε τὴν ἐκ τοῦ *βλαδαρός*, μεταγενεστέρου τύπου τοῦ ἀρχαίου *πλαδαρός*, προέλευσιν τοῦ νεωτέρου *βλαρὸς* δι' ἀποβολῆς τοῦ μεσοφω-

---

1. Ὡς ἀμέσως σχεδὸν ἀντελήφθη ὁ ἴδιος ὁ *Δεκαβάλλας*, ὅστις καὶ ἔσπευσε νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλάνην, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡ ὅλη «ἱστορία» τῆς ἐτυμολογίας ταύτης εἶναι ἀρκετὰ διδακτικὴ καὶ ἀξία διὰ τοῦτο μικρᾶς παρεκβάσεως. Ὁ μ. καθηγ. *Β. Φάβης*, γράφων περὶ τῶν διαφορῶν τῆς ὁμιλουμένης εἰς δύο γειτονικὰ χωρία τῆς Κύμης, ἀνέφερεν, ὡς παράδειγμα, ὅτι «τὰ εὔτηκτα ὄσπρια ἐν Αὐλωναρίῳ λέγονται *βρασερά*, ἐν Κονίστραις δὲ *βραστερὰ* καὶ ἔτι συνηθέστερον ἐ)ψανά.» (Γλωσσ. Ἐπισκ. εἰς τὸ ἰδίωμα Αὐλωναρ. καὶ Κον., 85/86). Τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ συνεδύασεν ὁ (τότε) συντάκτης αὐτοῦ *Ν. Δεκαβάλλας* πρὸς ἄλλην πληροφορίαν ἐκ χειρογράφου συλλογῆς, ὁ συντάκτης τῆς ὁποίας ὑπέθετεν ὅτι τὸ *βλασερὸς* σχετίζεται πρὸς τὸ *βραστερὸς* (*Ν. Κουμῆς*: «*βλασερὸ* ψωμὶ = νωπόν, ἴσως ἐκ τοῦ *βραστερὸ* = ζέον ἔτι»: ἀρ. χειρ. 193 σελ. 28, ἐκ Μήλου) καὶ πρὸς συναφεῖς μαρτυρίας ἄλλων συλλογέων, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὅτι «*βλασερὸ* ψωμὶ» ὀνομάζεται εἰς πολλὰς τῶν Κυκλάδων (Ἄνδρος, Πάρος, κλπ.) «ὁ μόλις ἐξαχθεὶς ἐκ τοῦ κλιβάνου, ὁ νεωστὶ ἐκφουρνισθεὶς ἄρτος» (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ «σκλιβὸ» ψωμί), συνεπέρανε δὲ ἐντεῦθεν ὅτι «τὸ *βλασερὸς* οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ τὸ *βρασερός*, κατ' ἀνομοίωσιν τοῦ πρώτου *ρ* εἰς *λ*· καὶ λέγεται ὄντως τὸ *βρασερὸς* ἐν Αὐλωναρίῳ παρὰ τὸ *βραστερός*, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ *βράζει*, *ἔβρασε*, *βράσι*, *βρασερός*, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ *βράζει*, *βραστός*, *βραστερός*». (Ἀθηνᾶ 26, 1914, Λεξικογρ. Ἀρχ., 90). Κατόπιν προσεκτικωτέρας ἐν τούτοις μελέτης ἄλλων πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου, ἐξ ὧν πιστοῦται ὅτι ἀλλαχοῦ (Ἤπειρος, Κρήτη, κλπ.) «*βλασερὸ* ψωμί» ὀνομάζεται «ὁ εὔζυμος, μαλακός, ὑδαρὴς ἄρτος», μετέβαλε γνώμην καὶ ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ τοῦτο εἰς τὰ «διορθωτέα» τοῦ τόμου (σελ. 211: «τοῦ *βλασερὸς* ἡ ἐκ τοῦ *βράζω* ἐτυμολογία δὲν μοῦ φαίνεται νῦν ὀρθή· ἡ λ. χαρακτηρίζει τοῦ ἄρτου τὸ εὔζυμον κυρίως, πρὸς τοῦτο δὲ συμπίπτει ἁπλῶς τὸ θερμὸν αὐτοῦ.»). Ἡ διόρθωσις ὅμως ἔμεινεν ἀπαρατήρητος καὶ ἡ ἀποκηρυχθεῖσα ἐτυμολογία ἔκαμε τὸν γῦρον ὅλων σχεδὸν τῶν λεξικῶν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἔγινε δ' οὕτω πρόξενος ἐπαναλήψεως λαθῶν ἢ ἀνακριβειῶν καὶ συγχύσεως σοβαρᾶς. Ἀντιγράφω ἀπὸ σχετικὰ ἄρθρα: α) Λεξ. *Π. Βλαστοῦ* (Συνών. καὶ Συγγεν., σελ. 278): «*Ψωμί· βρασερό, βραστερό, βλασερό, βλαστερό* = καλόζυμο, ζεστό ακόμα από το φούρνο· *σκλιβό* το άντίθετο του βρασερού.» β) Λεξικὸν Δημητράκου: «*βλασερὸς* (ὁ) νεώτ. κ. *βρασερὸς* = ὁ βραστερὸς βλ. λ. (σημειωθήτω ὅτι οὐδαμοῦ ἡ λ. χρησιμοποιεῖται ὡς οὐσιαστικόν)—«*βραστερὸς* -ὴ -ὸ δημ. κ. *βρασερὸς* = ἐπὶ ἑδωδίμων, ἰδίως ἐπὶ ὀσπρίων, ὁ ταχέως καὶ εὐκόλως βράζων· 2) ἐπὶ ἄρτου, ὁ βράζων, ὁ μόλις ἐξελθὼν τοῦ κλιβάνου»· γ) Λεξ. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ. (*Μ. Φιλήντας*): «*ἀβλασερό*· μετὰ τοῦ προθεματικοῦ *ἀ*, ἀντὶ *βλασερό*· ὁ δὲ τύπος *βλασερὸ* εἶναι τὸ *βρασερὸ* μὲ τὴν ἀνομοίωσιν τοῦ πρώτου *ρ* εἰς *λ*: *βλασερὸ* ψωμὶ (=ψωμὶ ποὺ μόλις ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸν φοῦρνον καὶ ἑπομένως βράζει ἀκόμη)· καὶ κατ' ἐπέκτασιν: ἐπειδὴ τὸ θερμὸν ψωμὶ εἶναι μαλακόν, *βλασερὸ* = μαλακό, τρυφερό, καὶ λοιπὸν τὸ εὔζυμον, ἀκόμη καὶ τὸ ὑδαρές; ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σκληβὸ ἢ σκληρὸ ψωμί. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, σύγκρινε τό: *βλασερὸ μπλάστρι* = τὸ θερμὸν μπλάστρι (ἐν Κεφαλληνίᾳ)»· δ) Ἱστορ. Λεξ. Ν. Ἑλληνικῆς: «*βλασερὸς* ἐπίθ. *βρασερὸς* Εὔβ. (Αὐλωνάρ.) Κωνπλ. — *Λεξ.* Βλαστ. 278 *βλασερὸς πολλαχ.* κλπ. — Ἐκ τοῦ οὐσ. **βλάσι*<*βράσι* καὶ τῆς καταλ. *-ερὸς* διὰ τῆς τροπῆς τοῦ πρώτου ἐκ τῶν δύο *ρ* εἰς *λ* κατ' ἀνομοίωσιν. Ἰδ. ΝΔεκαβάλλα ἐν Ἀθηνᾷ 26 (1914) Λεξικογρ. Ἀρχ. 90 καὶ 211.» (δηλ. γίνεται παραπομπὴ εἰς δύο ἀντιφατικὰς γνώμας τοῦ Δεκαβάλλα, ἀλλὰ καὶ ἐσφαλμένη διατύπωσις τῆς προτέρας τούτων, ἐφ' ὅσον: ἢ παράγεται ἡ λ. «ἐκ τοῦ οὐσ. **βλάσι*<*βράσι* καὶ τῆς καταλ.

νηεντικοῦ δ καὶ συναιρέσεως τῶν δύο α : *βλαδαρὸς>βλααρὸς>βλαρός*.[1] Ἡ παραγωγὴ αὕτη προϋποθέτει προδήλως τρία τινά : 1) ὅτι τὸ *βλαρὸς* ἀποτελεῖ σχηματισμὸν νεώτερον ἢ σημαντικῶς μεταγενέστερον τοῦ *βλαδαρὸς* διὰ τὴν ὑποτιθεμένην φωνητικὴν ἐξέλιξιν ἀπὸ τούτου εἰς ἐκεῖνο· 2) ὅτι τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ κυρίως εἰς Νεο-ελληνικὰ ἰδιώματα, τῶν ὁποίων ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ σίγησις τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ δ· 3) ὅτι διατηρεῖ τὴν αὐτὴν ἢ συγγενῆ πρὸς τὴν τοῦ *βλαδαρὸς* σημασίαν. Ἡ τελευταία τῶν προϋποθέσεων τούτων θὰ ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑφισταμένη,[2] ἀλλ' ὄχι καὶ αἱ δύο ἄλλαι, διότι : 1) τὸ *βλαρὸς* χρησιμοποιεῖται ἤδη εἰς Λατινο-ελληνικὰ γλωσσάρια πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἐννοίας «ἄπηχτος, ἀραιός, ἀνάλατος»,[3] εἶναι ἄρα σύγχρονον τοὐλάχιστον (ἂν ὄχι προγενέστερον) τοῦ *βλαδαρός*· 2) εἶναι ἄγνωστον εἰς τὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα, βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀποβολὴ τῶν μεσοφωνηεντικῶν *β, γ, δ*.[4] Πρόκειται κατ' ἀκολουθίαν περὶ ἐπιθέτου εὐρέως χρησιμοποιουμένου εἰς τὴν ὁμιλουμένην τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς,[5] ὑφ' ἣν δὲ καὶ σήμερον σημασίαν.[6] Τοῦτο ἀρκεῖ, νομίζω,

---

-ερός», ὁπότε δὲν δικαιολογεῖται ἡ «κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν δύο ρ εἰς λ»· ἢ παράγεται κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ *βρασερός*, ὁπότε δὲν δικαιολογεῖται ὁ ὑποθετικὸς τύπος *βλάσι<βράσι*. Ἐντεῦθεν καὶ ἐσφαλμέναι σημασίαι: «ὁ βράζων εὐκόλως, ἐπὶ ὀσπρίων... ὁ ἄρτι ψηθείς, ὁ θερμὸς ἔτι, ἐπὶ ἄρτου»· βλ. κατωτ. σελ. 52 σημ. 3. Ἡ αὐτὴ σημασιολογικὴ σύγχυσις ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὸ ἄρθρον *βραστερός* : «ὁ μόλις ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κλιβάνου, ὁ ἔτι λίαν θερμός, ἐπὶ ἄρτου...») ε) *Ἰ. Σταματάκου*, Λεξ. τῆς Ν. Ἑλλην. Γλώσσης : «*βλασερός*, ὁ = βρασερός, βραστερὸς (βλ. λ. λ.)»

1. Ἐν Neophilologus XXXIII, 239-240.

2. Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν παρ' *Ἡσυχίῳ* σημασιολογικῶν ἀποχρώσεων τοῦ *βλαδαρὸς* καὶ τῶν παραλλήλων αὐτοῦ τύπων *βλαδὸς-βλαδύς* : *βλαδαρά*· ἄωρα, μωρά, ὠμά. *βλαδαρόν*· ἐκλελυμένον, χαῦνον. *βλαδά*· ἄωρα, μωρά. *βλαδόν*· ἀδύνατον. *βλαδεῖς*· ἀδύνατοι, ἐξ ἀδυνάτων. Εἰς προσπάθειαν προσαρμογῆς πρὸς τὰς σημασίας ταύτας ὀφείλεται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου *Κοραῆ* διόρθωσις τῆς παρ' Ἱπποκράτει γραφῆς «ῥοϊκὰ καὶ *βραδέα*» (ἐνν. τὰ σώματα τῶν γυναικῶν παρὰ Σκύθαις : Περὶ ἀέρων, κλπ. § 20 =II, σελ. 74, *Littré*) εἰς «ῥοϊκὰ καὶ *βλαδέα*», διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ὁ *J.-G. Schneider* ἐπρότεινε τὴν διόρθωσιν τῆς παρὰ *Γαληνῷ* γλώσσης «*βλαβεραί*· ὑγραί, μυξώδεις» (Τῶν Ἱπποκράτους γλωσσῶν ἐξήγησις, ἐν λ. = XIX, σελ. 88, *Kühn*) εἰς «*βλαδαραί*· ὑγραί, μυξώδεις» (βλ. *Θησ. Ἑλλην. Γλώσσης*, ἐν λ. *βλαδαρός*. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ λεξικὸν τῶν *Liddell-Scott-Jones* τὸ ἐπίθ. θεωρεῖται πιστούμενον μόνον ἐκ τῆς εἰκαζομένης ταύτης μαρτυρίας τοῦ *Γαληνοῦ*, περὶ ἧς βλ. τὴν ἐπομ. σελ.).

3. Βλ. CGL (ἔκδ. *Gœtz*) : *inconditum*· ἄκτιστον. *βλαρὸν* (*incondita*· incomposita vel inordinata) – *insulsus*· ἄναλος. ἄνοστος. *βλαρός*.

4. Ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ ἴδιος ὁ *Καρατζᾶς* (ἔνθ' ἀνωτ., 240), μολονότι διέφυγε τῆς προσοχῆς του τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἐπίθετον δὲν χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ ἰδιώματα ταῦτα, ἐνῷ ὁμιλεῖται εἰς ἄλλα (Εὐβοίας, Κυκλάδων, Αἰγιαλείας, Ἠλείας, κλπ.), ἔνθα ἡ ἀποβολὴ τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ δ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος.

5. Τοῦτο σημαίνει τὸ γεγονὸς ὅτι χρησιμοποιεῖται εἰς γλωσσάρια πρακτικῆς χρήσεως καὶ μάλιστα εἰς θέσιν ἑρμηνεύματος, ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ εἰς τὴν Λατινικὴν ὁμιλουμένην τῆς ἐποχῆς μεταφορὰ τῆς λέξεως ὑπὸ μορφὴν *blarus* (βλ. CGL, ἐν λ. *vanus*. *Thes. Ling. Lat.*, ἐν λ. *Blarus*).

6. Δεδομένου ὅτι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς συνώνυμον τοῦ *incompositus* (βλ. ἀνωτ. ὑποσ. 3) καὶ τοῦ *insulsus*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μάλιστα ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι

νὰ ἀποκλείσῃ τὴν ὑπόθεσιν τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ *βλαδαρός*, ὀλιγώτερον ἀσφαλῶς γνωστοῦ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ χρησιμοποιουμένου ὑπὸ διαφορετικὴν μᾶλλον σημασίαν.[1] Πέραν ὅμως τῆς διαπιστώσεως ταύτης, οὐδὲν τὸ ἀληθοφανὲς ἢ καὶ τὸ πιθανὸν ἔχω νὰ προτείνω περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ἐπιθέτου.[2]

Ἐξ ἴσου σκοτεινὴ παρουσιάζεται καὶ ἡ ἐτυμολογία τοῦ *βλασερός*. Περὶ τούτου μάλιστα δὲν ὑπάρχει μαρτυρία ἀνάλογος πρὸς τὴν περὶ τοῦ *βλαρὸς* διασωθεῖσαν ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἢ καὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἐκτὸς ἐὰν τοιαύτη μαρτυρία ὑπολανθάνῃ, ὡς ὑποπτεύω, εἰς τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν (σημ. 2 τῆς προηγ. σελ.) γλῶσσαν τοῦ *Γαληνοῦ* «*βλαβεραί· ὑγραί, μυξώδεις*». Τὸ προφανῶς ἀσυμβίβαστον τῆς ἐννοίας μεταξὺ λήμματος καὶ ἑρμηνεύματος καὶ ἡ παρατηρουμένη κατὰ χώραν διαταραχὴ τῆς ἀλφαβητικῆς τάξεως τοῦ γλωσσαρίου δεικνύουν σαφῶς ὅτι τὸ λῆμμα τῆς γλώσσης νοσεῖ,[3] ἐξ ἀντιγραφικοῦ σφάλματος πιθανῶς. Ἡ ὑπὸ τοῦ *Schneider*

τὸ *βλαρὸς* ἐχρησιμοποιεῖτο ἔκτοτε ὡς προσδιοριστικὸν τυροῦ, μυζήθρας καὶ συναφῶν ἐδεσμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον χαρακτηρίζονται ὡς «*βλαρά*», ὅταν εἶναι ἀνάλατα ἢ ἀνεπαρκῶς ἁλατισμένα.

1. Τοῦτο συνάγεται τοὐλάχιστον ἐκ τῆς σημασίας «ἄναλος» (*insulsus*), ἥτις δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ *βλαδαρός*.

2. Ὀφείλω ἐν τούτοις νὰ ἀναφέρω, διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς λέξεως, ὅτι ἔγινεν ἤδη ἀπόπειρα συσχετίσεως τοῦ *βλαρὸς* πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν λεξικογράφων παραδιδόμενον *βλιαρός*, ἀλλ' ἄνευ δυνατότητος ἐπαληθεύσεως ἕνεκα τῆς ἀσαφείας καὶ συγχύσεως, ἥτις ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιθέτου τούτου. Παραδίδεται συγκεκριμένως ὑπὸ τοῦ *Ἡσυχίου*, τοῦ *Μ. Ἐτυμολόγου* καὶ τοῦ *Χοιροβοσκοῦ* ὑπὸ διάφορον ἑκάστοτε, κατὰ κανόνα δὲ ἀκατάληπτον, ἑρμήνευμα. Οὕτω, παρ' *Ἡσυχίῳ* ἀναγινώσκεται «*βλιαρόν· ἀβλαβές*», παρὰ *Μ. Ἐτυμολ.* «*βλιαρόν· ἀντὶ λαῦρον*», παρὰ δὲ *Χοιροβοσκῷ* «*βλιαρόν· ὅ ἐστι λάβουρον*» (Anecd. Gr. Oxon. II, *184*, 8, *Cramer*). Ἀκολουθεῖ πρὸς τούτοις παρ' *Ἡσυχίῳ* ἡ γλῶσσα «*βλιβρόν· λαγρόν*», συσχετισθεῖσα ὡσαύτως πρὸς τὸ *βλιαρὸς* ἐν τῇ προσπαθείᾳ ἱκανοποιητικοῦ πως συμβιβασμοῦ τῶν ἑρμηνευμάτων καὶ διασαφήσεως τῆς γλώσσης. Οὕτω, ἐρρίφθη ἡ σκέψις τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἑρμηνεύματος «*λάβουρον*» (δηλ. λάβ(ου)ρον) ἢ «*λαῦρον*» (δηλ. λάβρον) πρὸς τὴν γραφὴν «*λαγρόν*» (τοὐτέστι *λαγαρόν* : κατὰ μαρτυρίαν τοῦ *Εὐσταθίου*· βλ. κατωτ. σελ. 53 σημ. 1) καὶ τῆς διορθώσεως τοῦ λήμματος «*βλιαρόν*» εἰς «*βλαρόν*» (βλ. τὰ σημειούμενα κατὰ χώραν ὑπὸ *Μ. Schmidt* παρ' *Ἡσυχίῳ* καὶ ὑπὸ *F. Gaisford* παρὰ τῷ *Μεγ. Ἐτυμολ.* Πβ. καὶ *A. Fick*, Bezz. Beitr. XXVIII, 1904, 97). Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἐπίθ. ἐσήμαινε πράγματι «λαγαρὸς» (ὁπότε εὐσταθεῖ καὶ ἡ τελευταίως γενομένη ὑπὸ τοῦ *K. Latte* διόρθωσις τοῦ ἑρμηνεύματος «*ἀβλαβὲς*» εἰς «*ἀβλεμὲς*»), δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ πιθανότητος ὁ συσχετισμὸς αὐτοῦ πρὸς τὸ «*βλαρός*», τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον ἐνιαχοῦ ὑπὸ τὴν σημασίαν «*λαγαρός*», δηλ. «χαλαρός, ὑδαρής» (ἐπὶ ζύμης, ἀσβέστου, κλπ.). Ἡ ὑπόθεσις αὕτη φαίνεται ἐνισχυομένη καὶ ἐκ τῆς σημασιολογικῆς (ὅθεν καὶ φθογγολογικῆς) συγχύσεως τοῦ «*βλιαρόν*» πρὸς τὸ «*λιβρόν*», ἣν ὑπώπτευσεν ὁ *Schmidt* ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ *Ἡσυχίου* «*λιβρόν*», δι' ὃ καὶ ἐπρότεινε τὴν διόρθωσιν τοῦ ἑρμηνεύματος «*λαγρόν*» εἰς «*δίυγρον*» (βλ. κατωτ. σελ. 58, ἔνθα ὁ λόγος περὶ παρεμφεροῦς συγχύσεως εἰς τὴν ἐν Πόντῳ ὁμιλουμένην). Εἰς τὸ τέλος πάντως ὅλης αὐτῆς τῆς προσπαθείας πρὸς συσχετισμὸν τοῦ «*βλαρὸς*» πρὸς τὸ «*βλιαρὸς*» παραμένει ἀναπάντητον τὸ ἐρώτημα, ἐὰν τὸ δεύτερον ἀποτελῇ ἐσφαλμένην ἢ παλαιοτέραν ἁπλῶς μορφὴν τοῦ πρώτου, δεδομένου ὅτι καὶ τούτου καὶ ἐκείνου ἡ ἐτυμολογία ἀποτελεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος αἴνιγμα.

3. Εἶναι δηλ. παντελῶς ἀπίθανον νὰ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ *Ἱπποκράτους* τὸ *βλαβερὸς* ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ «ὑγρὸς» ἢ τοῦ «μυξώδης» (τὸ δεύτερον ἐνθυμίζει τὸ *γλαμυρός*, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπάρχει εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν : «*γλαμυροί· γλημώδεις καὶ ὑγροί*»). Ἀδικαιολόγητος ἐξ ἄλλου εἶναι ἡ κατ' ἐξαίρεσιν ἀνώμαλος θέσις, τὴν ὁποίαν κατέχει τὸ λῆμμα «*βλαβεραί*» μεταξὺ τοῦ «*βλακεύειν*» καὶ τοῦ «*βληχρόν*», δεδομένου ὅτι τὸ ὅλον γλωσσάριον εἶναι κατεταγμέ-

ὅμως γενομένη ἀποκατάστασις αὐτοῦ εἰς «*βλαδαραὶ*» οὐδετέραν τῶν σημειωθεισῶν ἀνωμαλιῶν αἴρει, ἐνῷ ἡ διόρθωσις εἰς «*βλασεραὶ*» ἐξομαλύνει ἀμφοτέρας, παλαιογραφικῶς δὲ φαίνεται πιθανωτέρα. Σπεύδω νὰ προσθέσω ὅτι τυχὸν ἐπαλήθευσις τῆς εἰκασίας ταύτης θὰ εἶχεν ὡς μόνον ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἄλλοθεν ὑπαρχουσῶν ἐνδείξεων περὶ παλαιοτέρας χρήσεως τοῦ ἐπιθέτου,[1] ἀλλ' οὐδὲν θὰ προσέθετεν εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐτυμολογίας αὐτοῦ.

Καὶ τοῦ ἐπιθ. *γλαρὸς* ἡ ἐτυμολογία δὲν εἶναι μὲν προφανής, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀνερμήνευτος, νομίζω. Μαρτυρεῖται συγκεκριμένως ἀρχαῖον καὶ μεταγενέστερον ἐπίθ. *γαλερὸς* ἢ *γελαρός*, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς προσδιοριστικὸν τοῦ «ἠρέμου, ἡδέος βλέμματος»,[2] διασώζεται δὲ καὶ σήμερον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλληνοφώνων τῆς Κάτω Ἰταλίας ὁμιλουμένην ὑπὸ τὴν σημασίαν «γαλήνιος, ἤρεμος».[3] Τὸ γεγονὸς λοιπὸν ὅτι καὶ τὸ *γλαρὸς* ἐχρησιμοποιεῖτο, ὡς εἴδομεν, καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς προσδιοριστικὸν τῶν ἐχόντων «ἤρεμον, γλυκὺ» τὸ βλέμμα ὀφθαλμῶν, ἐντεῦθεν δὲ μετέστη πιθανῶς εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν τοῦ «ἔφυγρος»,[4] ἄγει εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἀποτελεῖ παρηλλαγμένην ἐλαφρῶς μορφὴν τοῦ *γαλερὸς – γελαρός*. Παρ' ὅλην ἐν τούτοις τὴν μέχρι βεβαιότητος σχεδὸν ἀληθοφάνειαν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ ἐτυμο-

---

νον κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν (ὁ *Schneider* δὲν φαίνεται νὰ ἔλαβε τοῦτο ὑπ' ὄψιν, μολονότι τονίζεται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ *Γαληνοῦ* εἰς τὸ προοίμιον τοῦ γλωσσαρίου).

1. Μία, ἡ καὶ ἰσχυροτέρα, εἶναι ὅτι τὸ ἐπίθ. ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Τσακωνικὴν ὑπὸ τὴν μορφὴν *βασερὲ* (ὁ), ἥτις συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ λ. ἀνήκει εἰς τὸν ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας λεξιλογικὸν θησαυρὸν τῆς διαλέκτου, δεδομένου ὅτι ὁ δανεισμὸς ἐκ γειτονικῆς περιφερείας καὶ ἡ προσαρμογὴ εἰς τὴν φωνητικὴν τῆς διαλέκτου δυσκόλως δικαιολογοῦνται (κατὰ τὸν Τσάκωνα συνάδελφον κ. *Κωστάκην*). Ἑτέραν σοβαρὰν ἔνδειξιν παρέχει τὸ Ἀθηναϊκὸν ἐπώνυμον *Βλασαρός*, γνωστὸν ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος (ὅθεν καὶ ἡ Παναγία καί, ἐντεῦθεν, καὶ ἡ συνοικία «*Βλασαροῦ*»: βλ. *Δ. Γρ. Καμπούρογλου*, Ἱστορ. Ἀθην. 2, 1890, 92/93 Μνημ. Ἱστορ. Ἀθην. 2, 1891, 300).

2. *Μ. Ἐτυμολ.*: *γαλερόν*· ἱλαρόν, ἡδύ, πρᾶον. Τάσσεται δ' ἐπὶ βλεμμάτων. Καὶ *γαλερωπός*· ὁ γαλερὸν καὶ ἐπιτερπὲς βλέπων. Anecd. Gr. (*Bekker*) I, 229: *γαλερόν*, ἱλαρόν, ἡδύ, πρᾶον. Τάσσεται δ' ἐπὶ βλέμματος. *Ἡσύχ.*: *γαλερόν*· γαληνόν· εὔδιον - *γαληρόν*· τὸ αὐτὸ καὶ *γαλερόν*. *γελαρή* (cod. *γελαρής*)· γαληνή. Λάκωνες. Πβ. *Ἡρωδιαν.* II, 485, 12 (*Lentz*): *γαληρόν*· τὸ αὐτὸ καὶ *γαλερόν*. *Εὐσταθ.*, Παρεκβ. εἰς Ὁμ. ε, 393, σελ. *1539*, 63: *γαλερόν*· τὸ γαληνὸν καὶ ἥσυχον καὶ προσηνές.

3. Ὑπὸ τὴν Δωρικὴν μάλιστα μορφὴν *γελαρὸς* (βλ. τὴν προηγ. ὑποσ.) καὶ τὴν αὐτὴν σημασίαν (βλ. *Morosi*, Studi sui Dial. Greci della terra d'Otranto, 168. *Rohlfs*, Etym. Wörterb. d. Unterital. Gräzität, ἐν λ. *γαλερός*).

4. Θὰ ἠδύνατο βεβαίως νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ μεταφορὰ τῆς σημασίας ἠκολούθησεν ἀκριβῶς ἀντίθετον φοράν, ὅτι δηλ. ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς «ὑγρότητος», ἥτις περιέχεται εἰς «τὰ *γλαρὰ* χόρτα, κλαριά, κλπ.», προέκυψεν ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς «*γλαρῶν*» καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ὁποίων τὸ βλέμμα εἶναι «ἔφυγρον», δι' ὃ καὶ «ἤρεμον, γλυκὺ» (βλ. ἀνωτ. σελ. 46). Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει, θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῇ συγχρόνως ὅτι τὸ ἐπίθετον προῆλθεν ἐξ ἀμαρτύρου *ὑγραλὸς* (*ὑδραλὸς* μαρτυρεῖται), μεταβληθὲν εἰς *γραλὸς* (πβ. *ὑγιερὸς*>*γιερός*, *ὑψηλὸς*>*ψηλός*, κλπ.) καὶ περαιτέρω, κατ' ἀναγραμματισμόν, εἰς *γλαρός*. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἄλλων ἀντιρρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας προσκρούει ἡ ὑπόθεσις αὕτη, τὸ γεγονὸς τῆς συνεχοῦς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον χρήσεως τοῦ *γαλερὸς-γελαρὸς* καὶ τῆς καταφανοῦς σημασιολογικῆς αὐτοῦ σχέσεως πρὸς τὸ *γλαρὸς* ἀρκεῖ, νομίζω, νὰ καταστήσῃ ταύτην ἐντελῶς ἀπίθανον.

λογικὴ αὕτη τοποθέτησις ἀπό τε σημασιολογικῆς καὶ φθογγολογικῆς ἀπόψεως, ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν ἐξηγεῖ ἱκανοποιητικῶς τὴν μετάβασιν ἐκ τοῦ πλήρους τύπου *γαλερὸς – γελαρὸς* εἰς τὸν συγκεκομμένον *γλαρός*, μάλιστα δὲ εἰς τὰ ἀγνοοῦντα τὴν συγκοπὴν ἀτόνων φωνηέντων νότια ἰδιώματα.[1]

Βέβαιον ὁπωσδήποτε εἶναι ὅτι αἱ ἐτυμολογικαὶ δυσκολίαι ἢ ἀμφιβολίαι, περὶ ὧν ὁ λόγος εἰς τὰ προηγούμενα, δὲν ἐπηρεάζουν τὸ ἀπὸ λεξικογραφικῆς ἀπόψεως ἐπιβαλλόμενον συμπέρασμα περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἐπιθέτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ ἀμφιβολία ὅτι πρέπει : 1) νὰ καταχωρισθῇ ἐν καιρῷ εἰς τὴν οἰκείαν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τὸ ἐπίθετον *βλαρός*, τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις μαρτυρεῖται ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς ἤδη ἐποχῆς, νὰ προστεθοῦν δὲ εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν καὶ ὅσα ἐξ αὐτοῦ σύνθετα ἐσχηματίσθησαν καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν ἰδιωματικῶς λαλουμένην·[2] 2) νὰ ἀνασυνταχθῇ τὸ ἄρθρον *βλασερὸς* εἰς τρόπον ὥστε νὰ διορθωθῇ ἡ ἐσφαλμένη περὶ τοῦ ἐπιθέτου ἐτυμολογία καὶ νὰ ἐπανορθωθοῦν ἐν συνεχείᾳ ὅσα ἐκ ταύτης προῆλθον σημασιολογικὰ ἢ ἄλλα σφάλματα·[3] 3) νὰ καταχωρισθῇ

---

1. Τὸ τελευταῖον τοῦτο κυρίως ὑποχρεώνει νὰ δεχθῶμεν, ὡς τὴν πιθανωτέραν ἐξήγησιν, τὴν ὕπαρξιν ἐνδιαμέσου τύπου **γλαερός*, προελθόντος ἐκ συμφυρμοῦ τῶν παραλλήλως χρησιμοποιουμένων δύο μορφῶν *γαλερὸς* καὶ *γελαρός*.

2. Ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἀποθησαυρισθῇ μέχρι τοῦδε εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τὰ οὐσ. *βλαροπάγιδο* καὶ *βλαροφεγγιά*, τὸ ἐπίθ. *βλαρόξινος*, καὶ τὸ ρῆμα *βλαροκόβω*. Τὸ τελευταῖον ὁμιλεῖται εἰς τὸ Κυμαϊκὸν ἰδίωμα (*βλαροκόβγω-βλαροκόβγομαι*) καὶ σημαίνει «κόπτω τι τρυφερὸν ἔτι, νωπὸν» καὶ κατὰ μεταφορὰν «προξενῶ βλάβην εἴς τι τρυφερὸν» (τὸ σῶμα νηπίου, π. χάριν). Εἰς τὸ αὐτὸ ἰδίωμα χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ οὐσ. *βλαροφεγγιὰ* (ἡ), ὡς συνώνυμον τοῦ συνηθέστερον λεγομένου «*νιοφεγγιά*», ἐπὶ νέας σελήνης (βλ. *Caratzas*, ἔνθ' ἀνωτ., 239). Τὸ οὐσ. *βλαροπάγιδο* (κατὰ πληθ. συνήθως: τὰ *βλαροπάϊδα*) λέγεται εἰς τὰ βορειότερον τῆς Κύμης χωρία (Στρόπονες, κ. ἄλλ.) πρὸς δήλωσιν τῆς «ψευδοπλευρᾶς» (διὰ τὴν τρυφερὰν σύστασιν. Σημειωτέον ὅτι ὀλίγον βορειότερον — Ψαχνά, κ. ἄλλ. — αἱ ψευδοπλευραὶ λέγονται «*γλαροπάϊδα*», ἐκ συμφυρμοῦ πρὸς τὸ *γλαρός*, ἐπειδὴ τὸ *βλαρὸς* ἐδῶ εἶναι ἄγνωστον). Τὸ ἐπίθ. *βλαρόξινος* χρησιμοποιεῖται ἐν Φολεγάνδρῳ πρὸς χαρακτηρισμὸν εἴδους σύκων, τῶν ὁποίων ἡ σὰρξ εἶναι «ὑδαρὴς καὶ ὑπόξινος».

3. Συγκεκριμένως: α) ἡ μνεία τοῦ ἐπιθ. *βρασερὸς* καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τοῦτο σημασιῶν «ὁ βράζων εὐκόλως, ἐπὶ ὀσπρίων» καὶ «ὁ ἄρτι ψηθείς, ὁ θερμὸς ἔτι, ἐπὶ ἄρτου» εἶναι περιττὴ καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ· (ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ ἀπαλειφθῇ κάποτε καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρου *βραστερὸς* ἡ σημασία «ὁ μόλις ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κλιβάνου, ὁ ἔτι λίαν θερμός, ἐπὶ ἄρτου» καὶ ἡ μνεία τοῦ *βλασερὸς* ὡς συνωνύμου)· β) ἐπειδὴ ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ ἐπιθ. εἶναι ἀναμφιβόλως «ὑδαρής, ὑγρός», ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ἡ ἐκ ταύτης κατ' ἐξελικτικὴν σειρὰν κατάταξις τῶν ἐν χρήσει σημασιῶν αὐτοῦ πρὸς ἄρσιν ὡρισμένων ἀσαφειῶν ἢ παρανοήσεων, αἵτινες παρατηροῦνται ἤδη εἰς τὸ σημασιολογικὸν μέρος τοῦ ἄρθρου· γ) διὰ τὴν φαινομενικὴν συγγένειαν φθόγγων μεταξὺ τοῦ *βλασερὸς* καὶ τοῦ ἐκ Κερκύρας μαρτυρουμένου *βλάσα*, ἡ = μαλακὸς καὶ τρυφερὸς ἄρτος, ἀνεγράφη ὅτι τοῦτο «πιθανῶς σχετίζεται ἐτυμολογικῶς πρὸς τὸ *βλασερὸς*»· πιθανώτερον εἶναι, νομίζω, ὅτι σχετίζεται πρὸς τὸ Ἐνετικὸν *biassa* (*pan biassà* = pane masticato: *Boerio*), τὸ ὁποῖον ἀνάγεται προφανῶς εἰς παλαιότερον **blassa* (ἐξ ἧς ρίζης καὶ τὸ *Βλάσιος*;)· δ) πρὸς τὸ *βλάσα* τοῦτο τῆς Κερκύρας ἐσχετίσθη πληροφορία τοῦ ἀρχείου ἀναφερομένη εἰς Θεσσαλικὸν *βλάσι*, τό=τρυφερὰ κορυφή, ἀκρέμων τῆς ἀμπέλου· ἡ ἐτυμολογικὴ αὕτη σχέσις, κατ' ἀρχὴν ὕποπτος βεβαίως διὰ τὴν διαφορὰν σημασίας καὶ ἰδιωμάτων, ἀποδεικνύεται ἐκ προχείρου ἐλέγχου ἐντελῶς ἀσύστατος, διότι τὸ ἄρθρον *βλάσι* ὑπῆρξεν ἁπλῶς δημιούργημα παραναγνώσεως κατὰ τὴν ἀποδελτίωσιν τοῦ σχετικοῦ χειρογράφου (ἀνεγνώσθη «*βλάσια, τά*» ἀντὶ «*βλάστα, τά*»· πβ. καὶ ἄρθρ. *βλαστός*. Σημειώνω, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ὅτι καὶ τὸ ἄρθρ. *βλαστερός*, ἐπίθ., ὀφείλεται ἐξ ὁλοκλήρου

κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἄρθρου *γλαρὸς* ὡς πρῶτος ἰδιωματικὸς τύπος τὸ Κατωιταλικὸν *γελαρὸς* (τοῦτο θὰ ἀναγραφῇ βεβαίως καὶ ὡς παραπεμπτικὸν λῆμμα), νὰ καταβληθῇ δὲ ἡ δέουσα προσοχὴ κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἄλλων ἰδιωματικῶν τύπων τοῦ ἐπιθέτου ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ σύγχυσις πρὸς λέξεις ὁμωνύμους, ἀλλὰ διαφορετικῆς προελεύσεως.[1]

βήσ(σ)αλο - βότσαλο

Σύγχυσις παρομοία πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν *βλαρὸς* καὶ *γλαρὸς* καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (τὴν φθογγολογικὴν δηλαδὴ ὁμοιότητα) ἔγινεν ἤδη εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν καὶ μεταξὺ τῶν οὐσ. *βήσσαλο* καὶ *βότσαλο*, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν σύνταξιν ἀμφοτέρων εἰς κοινὸν ἄρθρον ὑπὸ λῆμμα *βότσαλο* (χαρακτηριζόμενον ὡς «σύνηθες»), ὑπὸ τὸ ὁποῖον κατεχωρίσαν οἱ πολλαχοῦ ἀπαντῶντες ἰδιωματικοὶ τύποι τοῦ *βήσσαλο*, καὶ τὴν ἐτυμολογικὴν ἐπεξήγησιν ὅτι καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνο προέρχονται «ἐκ τοῦ μεσν. *βήσσαλον*. Ἰδ. GMeyer ἐν Bezz. Beitr. 19, 54». Πρόχειρος ἐν τούτοις ἔλεγχος τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ θὰ ἤρκει νὰ ἀποδείξῃ : 1) ὅτι εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ G. Meyer, εἰς ἣν παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης, οὐδεμία νύξις γίνεται περὶ ἐτυμολογικῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ Βυζαντινοῦ *βήσσαλον* καὶ τοῦ

εἰς σφάλματα ἀντιγραφῆς κατὰ τὴν ἀποδελτίωσιν πληροφοριῶν ἀναγομένων εἰς τὸ *βλασερὸς* καὶ πρέπει νὰ ὀβελισθῇ ὡσαύτως ἐν καιρῷ, τὰ δύο δὲ ταῦτα παραδείγματα καὶ ἄλλα ἀνάλογα — πβ. Λεξικογρ. Δελτ. 8, 49 σημ. 2 — διδάσκουν ὅτι πρέπει νὰ μὴ ἀμελῆται κατὰ τὴν σύνταξιν ὁ ἔλεγχος πάσης ἀσαφοῦς ἢ ἀμφιβόλου πληροφορίας τοῦ ἀρχείου). Προσθέτω ὅτι ἐξ ἴσου ἀπίθανος καὶ ὕποπτος φαίνεται κατ' ἀρχὴν ἡ γνώμη ὅτι τὸ Κυπριακὸν *βλάσιασμα*, τό=ὁ ἴκτερος τῶν μεταξοσκωλήκων, παράγεται «ἐκ τοῦ ρ. *βλασιάζω*», ἐκ Χαλκιδικῆς μόνον μαρτυρουμένου καὶ σημαίνοντος «φθισιῶ, ἐπὶ προβάτων»· προσεκτικωτέρα ἐξέτασις τῶν πραγμάτων (εἰς τοῦτο ἐβοήθησεν ὁ νεαρὸς Κύπριος συνάδελφος *Μ. Χριστοδούλου*) ἀποδεικνύει καὶ ἐδῶ τὸ βάσιμον τῆς ὑποψίας: τὸ *βλάσιασμα* τῆς Κύπρου (προφέρεται *βλάσ-σιασμα*) παράγεται «ἐκ τοῦ ρ. *βλασ-σιάζω*, ἰδιωματικοῦ τύπου τοῦ *φλασκιάζω*=γίνομαι κίτρινος καὶ πλαδαρὸς ἐξ ἀσθενείας· κατ' ἀκολουθίαν, εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ *βλασιάζω* τῆς Χαλκιδικῆς καὶ πρέπει νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ λῆμμα *φλάσκιασμα*, τό.

1. Ἐννοῶ ἐν πρώτοις ὡρισμένους τύπους τοῦ *βλαρός*, χρησιμοποιουμένους ἰδιωματικῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν *γλαρὸς* (*γλαρὸ ψωμὶ* ἐν Κορινθίᾳ, *γλαρὸ τυρὶ* ἐν Μεσσηνίᾳ, *γλαροπάιδα* ἐνιαχοῦ τῆς Β. Εὐβοίας) ἐκ συμφυρμοῦ πρὸς τὸ *γλαρός*, ἀλλ' ὑπὸ τὴν σημασίαν «τρυφερός, μαλακός»· δεύτερον, τὸ ἐκ Καρπάθου, Κάσου καὶ Πάτμου ἐπίθ. *γλαρός*, σημαῖνον «ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ πτιλώματος τοῦ *γλάρου*, ἐπὶ αἰγῶν»· τρίτον τὸ ἐκ Σύμης καὶ Τήλου ἐπίθ. *γλαρὸς* = ψιλός, λεῖος, φαλακρὸς (*γλαρὰ βουνὰ* λέγεται ἐν Σύμῃ ἐπὶ ὀρέων ἢ λόφων ἄνευ χλωρίδος, φαλακρῶν — *ψάρι μὲ γλαρὴ κοιλιὰ* ἐν Τήλῳ ἐπὶ ἰχθύος, τοῦ ὁποίου ἡ κοιλία εἶναι λεία, ἄνευ λεπίων)· ἂν τὸ *γλαρὸς* τοῦτο δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ προηγούμενον μὲ μεταφορὰν τῆς σημασίας ἐκ τοῦ χρώματος εἰς τὸ λεῖον τῆς ἐπιφανείας κατά τινα μηχανισμὸν δυσδιάκριτον, τότε θὰ πρέπῃ νὰ συσχετισθῇ πρὸς τὸ *λαγρός*, τύπον τοῦ *λαγαρὸς* (ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ *Εὐσταθίου*: Παρεκβ. εἰς Ὁμ. γ, 230, σελ. 1464, 65 : *λαγαρόν*..., ὅπερ ἡ χυδαία γλῶσσα *λαγρὸν* λέγει), ὅθεν θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ δι' ἀναγραμματισμοῦ· δύο λόγοι συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς πιθανότητος ταύτης : 1) ὅτι τὸ *λαγαρὸς* ἐχρησιμοποιεῖτο ἀνέκαθεν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμοποιῆται ὡς προσδιοριστικὸν τῆς «κοιλίας» κυρίως καὶ τῶν παρ' αὐτὴν μαλακῶν μορίων· 2) ὅτι χρησιμοποιεῖται παραλλήλως εἴς τινα ἰδιώματα ὑπὸ τὴν σημασίαν «καθαρός, διαυγής» (*λαγαρὸς οὐρανός*, π. χάριν. *λαγαρὸ ἀσήμι*, κλπ. Πβ. καὶ *Κοραῆ*, Ἄτ. Β', 217).

νεωτέρου *βότσαλο*·[1] 2) ὅτι αἱ δύο λέξεις χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ σαφῶς διάφορον σημασίαν : ἡ πρώτη ἀπαντᾶ ὑπὸ διαφόρους τύπους εἰς τὴν ἰδιωματικῶς ὁμιλουμένην καὶ σημαίνει «θραῦσμα κεραμίδος ἢ πηλίνου ἀγγείου, ὄστρακον κεράμιον», σπανιώτερον δὲ «κεραμὶς ἢ ὀπτὴ πλίνθος»· ἡ δευτέρα χρησιμοποιεῖται κοινῶς σχεδόν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν πάντοτε μορφὴν (κατὰ πληθυντικὸν συνήθως) καὶ ὑπὸ τὴν σημασίαν «πολὺ μικρός, λεῖος καὶ στρογγυλωπὸς λίθος, ψῆφος τῶν αἰγιαλῶν ἢ τῶν ποταμῶν»· 3) ὅτι ἀμφότεραι αἱ λέξεις χρησιμοποιοῦνται παραλλήλως εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἰδίωμα (Κρητικόν, Κυμαϊκόν, κλπ.), ἀλλ' ὑπὸ σημασίαν ἐντελῶς διάφορον. Τὸ συμπέρασμα εἶναι προφανές : ἄλλο *βήσσαλο* καὶ ἄλλο *βότσαλο*.[2]

Τὸ πρῶτον προέρχεται ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ, ἢ καὶ προγενεστέρου,[3] *βήσαλον* καὶ πρέπει νὰ ἀνασυνταχθῇ, κατ' ἀκολουθίαν, εἰς ἴδιον ἄρθρον καὶ εἰς τὴν οἰκείαν ἀλφαβητικὴν σειράν, εἰς ἣν κατεχωρίσθησαν ἤδη ἄλλως τε καὶ ὡρισμένα παράγωγα αὐτοῦ.[4] Τοῦ δευτέρου ὅμως ἡ ἐτυμολογία παρουσιάζεται σκοτεινὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος.[5] Τὸ πιθανώτερον, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἶναι ὅτι ἔχει Ἰταλικὴν τὴν προέλευσιν, μολονότι καὶ ἡ ἐκδοχὴ αὕτη προσκρούει εἰς δυσκολίας, φωνητικὰς καὶ σημασιολογικάς.[6]

---

1. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ παραπομπὴ ὀφείλεται εἰς δελτίον τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ περιέχον τὴν ἀνώνυμον πληροφορίαν ὅτι ὁ «G. Meyer ὁμιλεῖ ἐκτενῶς περὶ τῆς λ. *βήσσαλο* ἐν Bezz. Beitr. τόμ. 19 σελ. 154». Ἀλλ' ἐκεῖ γίνεται λόγος μόνον περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς λέξεως. Συγκεκριμένως, ὁ Meyer ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ *Γ. Χατζιδάκι* προταθεῖσα γραφὴ *βύσσαλον* (ἐκ τοῦ *βύσσος*: Einl., 116) δὲν εὐσταθεῖ καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ *Δουκαγγίου* διδομένη *βήσσαλον* (ἐκ τοῦ Λατιν. *bessalis*) εἶναι ἡ ὀρθή, ταύτην δὲ ἠκολούθησε βραδύτερον καὶ ὁ *Χατζιδάκις* (MNE 2, 319). Ἐπανῆλθεν ἄλλως τε καὶ μετὰ διετίαν ὁ Meyer (Neugr. Stud. III, 14) διὰ νὰ διασαφήσῃ ὅτι ἡ γραφὴ *βήσαλον* εἶναι ὀρθοτέρα τῆς *βήσσαλον*, διότι τὸ Λατιν. πρωτότυπον εἶναι *besalis*. (Βλ. καὶ Walde-Hofmann, Lat. Etymol. Wörterb. ἐν λ. *bes*).

2. Ἡ ἐκ τοῦ *βήσ(σ)αλο* ἐν τούτοις παραγωγὴ τοῦ *βότσαλο* ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς ἄλλα λεξικὰ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (βλ. *Ν. Ἀνδριώτη*, Ἐτυμολ. Λεξ. τῆς Νεοελλην. — *Ἰ. Σταματάκου*, Λεξ. τῆς Ν. Ἑλλην. Γλώσσης).

3. Ὡς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ λ. ἀπαντᾷ εἰς Λατινο-ελληνικὰ γλωσσάρια (βλ. CGL, ἔκδ. *Goetz*, ἐν λ. *laterculus* καὶ *later coctus*).

4. Δηλ. τὰ ἄρθρα *βησσάλα - βησσάλι - βησσαλιάζω - βησσαλιά - βησσαλώνω*, ἐνῷ τὰ ἄρθρα *βησσαλάκι* καὶ *βησσαλένιος* κατεχωρίσθησαν εἰς τὴν σειρὰν *βοτσαλάκι* καὶ *βοτσαλένιος*. Περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ διάσπασις αὕτη ὡδήγησεν ἀναγκαίως καὶ εἰς σημασιολογικὴν σύγχυσιν (παράδειγμα μικρόν : αἱ φράσεις «*τὸν πήρανε μὲ τὰ βότσαλα*» καὶ «*τὸ ψωμὶ κάη κ' ἐγίνη βήσσαλο*» δίδονται εἰς πίστωσιν τῆς αὐτῆς σημασίας «λιθάριον ἐν γένει»). Σημειωθήτω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι εἰς τὸ ἀνασυνταχθησόμενον ἄρθρον *βήσαλο* (ὄχι *βήσσαλο*) πρέπει νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ ἐκ Μ. Εὐβοίας (Στενὴ κ. ἄλλ.) σημασία· «ἀγρὸς πλήρης μικροτάτων πλακιδίων προερχομένων ἐξ ἀποσαθρώσεως σχιστολιθικοῦ πετρώματος», ἥτις ὀλίγον βορειότερον τῆς νήσου (Ἄκρες κ. ἄλλ.) ἀποδίδεται διὰ τοῦ *βρησαλίδα*, τὸ ὁποῖον θὰ πρέπῃ νὰ προστεθῇ κάποτε εἰς τὸ ἄρθρον *βησαλίδα*.

5. Εἰς τὴν ἐντεῦθεν γεννωμένην ἀμηχανίαν ὀφείλεται προφανῶς καὶ ἡ ἀναγωγὴ αὐτοῦ εἰς τὸ «μεσν. *βήσσαλον*», τῆς ὁποίας τὴν πατρότητα δὲν κατώρθωσα, ὁμολογῶ, νὰ ἐξακριβώσω παρὰ πᾶσαν προσπάθειαν.

6. Δὲν βλέπω παρὰ μίαν ὑπόθεσιν ἱκανὴν νὰ παρακάμψῃ ἤ, τοὐλάχιστον, νὰ συμβιβάσῃ πως τὰς δυσκολίας ταύτας : τὴν παραγωγὴν *bozzolo*>*βότσαλο*. (Ἡ συσχέτισις πρὸς τὸ συνών. Ἰταλ. *ciottolo* ἀποκλείεται προφανῶς). Τὸ *bozzolo*, Ἰταλικὸν καὶ Ἐνετικόν, σημαίνει «βομβύκιον μεταξοσκώληκος, σφαιρίδιον ζύμης, ἐρίου, κλπ., στρογγύλον σῶμα ἐν γένει» (τὴν ἔννοιαν τοῦ «στρογγύλου, σφαιρικοῦ» ἔχει καὶ τὸ ἐξ οὗ παράγεται *boccia* : βλ. *Meyer-Lübke*, Roman.

βερβερίζω - βαρβαρίζω

Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τρίτη, ἀκριβῶς ἀνάλογος, περίπτωσις ἐτυμολογικῆς συγχύσεως: Τὸ ρῆμα *βερβερίζω* ὁμιλεῖται ἰδιωματικῶς πολλαχοῦ καὶ σημαίνει κυρίως «ξεφωνίζω, φωνάζω γοερῶς καὶ συγκεχυμένως ἕνεκα μεγάλου τρόμου ἢ πόνου» (ἢ καὶ ὑπερβολικοῦ ψύχους),[1] σπανιώτερον δὲ «φρικιῶ» ἤ «λέγω πολλὰ καὶ ἀσυνάρτητα, φλυαρῶ». Ὑπὸ τὴν σημασίαν «φωνάζω ἐπισεσυρμένως καὶ συγκεχυμένως, βατταρίζω» ἦτο ἤδη ἐν κοινῇ χρήσει κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχήν.[2] Συμβαίνει ὅμως νὰ χρησιμοποιῆται ἐν Ἠπείρῳ (Ζαγοροχώρια) καὶ ρῆμα *μπαρμπαρίζω* ὑπὸ τὴν σημασίαν «φλυαρῶ». Τοῦτο ὁ μ. *Ἰάκ. Θωμόπουλος* εἰς τὰ «Πελασγικά» του δὲν ἐδίστασε νὰ μεταβάλῃ εἰς *βαρβαρίζω* καὶ νὰ διαπιστώσῃ οὕτω ἐπιβίωσιν τῆς χρήσεως τοῦ ἀρχαίου *βαρβαρίζω* «μετὰ τῆς σημασίας τοῦ φλυαρεῖν, ἥτις διασώζεται καὶ εἰς τὸ Ἀλβανικὸν *βέρβερε* = φλυαρία».[3] Καὶ ταῦτα μὲν ἐξηγοῦνται, ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς προσπαθείας τοῦ συγγραφέως νὰ συσχετίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν πρὸς τὴν «Πελασγικήν» (!) διὰ τῆς Ἀλβανικῆς (!),[4] συνετέλεσαν ὅμως, τὸ μὲν εἰς τὴν ἐν τῷ

Etymol. Worterb., nº 1191a. *Battisti-Alesio*, Dizion. Etymol. Ital., ἐν λ.). Ἐξ ἀπόψεως σημασίας δὲν παρουσιάζει δυσκολίας ἡ μετάβασις εἰς τὴν συγκεκριμένην ἔννοιαν «στρογγυλὸν καὶ λεῖον λιθαράκι», ἀπὸ φωνητικῆς δὲ ἀπόψεως ἐκ τοῦ πληθυντ. **βότσολα*, συχνότερον χρησιμοποιουμένου, εὐκόλως ἐξηγεῖται ἡ μετάβασις εἰς τὸν τύπον *βότσαλα*, δι' ἀφομοίωσιν, καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸν ἑνικὸν *βότσαλο*.

1. Ὑπὸ τὴν ἰδίαν μάλιστα σημασίαν χρησιμοποιεῖται ἐν Θεσσαλίᾳ (Ἀργιθέα κ.ἀ.) καὶ ἐν Β. Εὐβοίᾳ (Ἄκρες κ.ἀ.) καὶ τὸ σύνθετον *ἀναβερβερίζω* (*ἀναβιρβιρίζου* : *ἀναβιρβέρ'ξα π' τούν πόνου* — *ἀναβιρβέρ'ξι οὔ κόσμους π'τοὺ κακὸ πού 'γιγι*), ἀθησαύριστον κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τῆς σειρᾶς *ἀναβ-*. Νομίζω ὅτι καὶ τὸ συνών. *ἀναβιρβιλιάζω*, ἐκ Θεσσαλίας ἐπίσης μαρτυρούμενον (Ἀλμυρός), ἀποτελεῖ μεταπλασμὸν τοῦ *ἀναβερβερίζω* (*ἀναβερβεριάζω*) καὶ εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ *ἀναβελάζω*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κατεχωρίσθη ὡς προελθὸν «κατὰ διπλασιασμὸν ἐκ τοῦ *ἀναβιλιάζω* διὰ διαμέσου **ἀναβιλβιλιάζω*».

2. *Μ. Ἐτυμολ.*, 191, 35)36 : «βατταρίζειν οὖν τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ *βερβερίζειν*». Σχόλ. εἰς *Λουκιαν.*, Ζεὺς Τραγωδ., 27 : «βατταρίζων. τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ *βερβερίζων*». Σχόλ. εἰς *Δίων. Χρυσοστ.* XI, 27 : «βατταρίζειν· τὸ ἐπισεσυρμένως φωνεῖν καὶ συγκεχυμένως, ὃ καὶ *βερβερίζειν* οἱ ἰδιῶται φασιν διαφθείροντες τὴν λέξιν».

3. Εἰσαγωγὴ σελ. κγ' : «*Τὸ βάρβαρος* καὶ τὸ *βαρβαρίζειν*, λέξις ἀπὸ τοῦ ἤχου τῆς φωνῆς (*βάρ, βάρ*) πεποιημένη καὶ σωζομένη ἔν τε τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ (ἐν Ἠπείρῳ *βαρβαρίζω*· φυλαρῶ) ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ καὶ Τουρκικῇ (*βέρβερε*, ἡ φλυαρία) μετὰ τῆς σημασίας τοῦ φλυαρεῖν ἢ τοὺς αὐτοὺς ἀκατανοήτους φθόγγους ἐπαναλαμβάνειν, ἐλέγετο παρὰ τῶν ἀρχαίων τὸ μὲν περὶ τῶν τραχεῖαν καὶ ἀσαφῆ ἐχόντων τὴν προφοράν, τὸ δὲ περὶ τῶν ἀκατανόητα τοῖς Ἕλλησι φθεγγομένων, ἤτοι περὶ τῶν μὴ Ἑλλήνων». Σημειωτέον ὅτι εἰς μὲν τὴν Τουρκικὴν ὑπάρχει ἡ λ. *velvele* ὑπὸ τὴν σημασίαν «μέγας θόρυβος, κραυγή, βοή, ταραχή» (Λεξ. Τουρκο-ελλην. *Ἰ. Χλωροῦ* Β', σελ. 1952), εἰς δὲ τὴν Ἀλβανικὴν *belbërë* = τραυλός, ψευδός (*Κ. Χριστοφορίδου*, Λεξ. τῆς Ἀλβαν. Γλώσσης, ἐν λ.), *bërbëlis* ἢ *dërdëlis* = «κοροϊδεύω, φλυαρῶ» (*A. Leotti*, Dizion. Albanese-Italiano, ἐν λ.). Τύπος *βέρβερε* δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰ διαθέσιμα λεξικὰ τῆς Τουρκικῆς ἢ τῆς Ἀλβανικῆς.

4. Προσπαθείας καθ' ὁλοκληρίαν ματαίας βεβαίως, ἀλλὰ συγχωρουμένης εἰς φιλολογοῦντα ἰατρὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος, ἀφοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐπαναλαμβάνεται σοβαροφανῶς (προσφάτως ὁ Ἰταλὸς ἐπιστήμων *Majani* ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ Ἐτρουσκικὴ ἀνευρίσκεται εἰς τὴν Ἀλβανικήν!).

Ἱστορ. Λεξικῷ καταχώρισιν τύπου *βαρβαρίζω* ἐκ τῆς ἐν Ἠπείρῳ δῆθεν ὁμιλουμένης, τὸ δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγ. *Φ. Κουκουλὲ* υἱοθέτησιν τῆς γνώμης ὅτι τὸ Ἠπειρωτικὸν *μπαρμπαρίζω* σημαῖνον «φλυαρῶ» ἢ «θορυβωδῶς φλυαρῶ» καὶ τὸ Βυζαντινὸν *βερβερίζω*=«φωνάζω συγκεχυμένως» προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχ. *βαρβαρίζω*.[1] Μολονότι δὲ ὁ ἴδιος δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐξηγήσῃ πῶς τὸ *βαρβαρίζω* ἔγινε *βερβερίζω* ἢ *μπαρμπαρίζω*, μεταβαλὸν μάλιστα καὶ σημασίαν συγχρόνως, ἡ ἄποψίς του ἐγένετο σιωπηρῶς ἀποδεκτή, κατ' ἀκολουθίαν δὲ οἱ ἐν χρήσει τύποι τοῦ *βερβερίζω* καὶ τοῦ *μπαρμπαρίζω* κατεχωρίσθησαν εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ὑπὸ τὸ λῆμμα *βαρβαρίζω*. Ἀνεξαρτήτως ὅμως πρὸς τὰς φωνητικὰς καὶ σημασιολογικὰς ἀπορίας, αἵτινες ἀνακύπτουν ἐκ τῆς ταυτίσεως αὐτῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἑρμηνεία δὲν φαίνεται εὔκολος,[2] τὸ γεγονὸς καὶ μόνον ὅτι ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἠπείρου ἀκριβῶς χρησιμοποιεῖται τὸ *βερβερίζω* (*βιρβιρίζου*) ὑπὸ τὴν σημασίαν «ξεφωνίζω ἀπὸ τρόμον, τρομάζω», παραλλήλως δὲ τὸ *μπαρμπαρίζω* (*μπαρμπαρίζου*) ὑπὸ τὴν σημασίαν «φλυαρῶ, φαφλατίζω», ἀλλαχοῦ δὲ λέγεται ὡσαύτως τὸ *βερβερίζω* ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ παρεμφερῆ σημασίαν, παραλλήλως δὲ τὸ *βάρβαρος* (ποτὲ *μπάρμπαρος*) ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀγροῖκος, ἀπότομος, ἀπελέκητος» (*βάρβαρο κεφάλι*, κλπ.), ἀποδεικνύει σαφῶς ὅτι τὸ *βερβερίζω* εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ *μπαρμπαρίζω*, ἀμφότερα δὲ πρὸς τὸ *βαρβαρίζω*. Τὸ συμπέρασμα εἶναι πρόδηλον : τὸ ἀρχ. *βαρβαρίζω* οὐδαμοῦ χρησιμοποιεῖται σήμερον εἰς τὴν ὁμιλουμένην,[3] πρέπει ἄρα νὰ

---

1. Ἀθηνᾶ, 26, 1914, 140 : «Ἀναφέρων τὸ *βερβερίζω* τοῦτο ὁ συγγραφεὺς (ἐνν. ὁ καθηγ. *Σ. Κουγέας*, ἐν Λαογραφίᾳ 4, 1912/13, 242), προστίθησιν ὅτι μνημονεύει αὐτοῦ καὶ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν, λέγεται δὲ καὶ σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τρομάζω. Καλὰ ταῦτα· θὰ ἦτο ὅμως καλύτερον πρῶτον μὲν νὰ ἐλέγετο ὅτι τὸ ρῆμα ὑπὸ τὸν τύπον *μπαρμπαρίζω* σημαίνει ἐν Ἠπείρῳ φλυαρῶ, δεύτερον δὲ νὰ ἡρμηνεύετο καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς σημασίας αὐτοῦ διὰ τῶν ἑξῆς· *βερβερίζω*· ἐκ τοῦ βαρβαρίζω, συγκεκομμένα καὶ συγκεχυμένα λαλῶ, καὶ δὴ ὑπὸ τρόμου, τρομάζω». Ἀφιέρωμα εἰς *Χατζιδάκιν*, 1921, 38: «Ὑπάρχει παρ' ἀρχαίοις ρῆμα βαρβαρίζω, ὅπερ σημαίνει ὁμιλῶ ὡς βάρβαρος, ἐπισεσυρμένως καὶ συγκεχυμένως φωνῶ. Τὸ ρῆμα τοῦτο, ὅπερ ἐσώζετο ὡς δημῶδες κατὰ τὸν μεσαίωνα, θὰ ἐσήμαινε κατόπιν καὶ θορυβῶ καθ' ὅλου, ὡς δεικνύει τὸ σημερινὸν Ἠπειρωτικὸν *μπαρμπαρίζω*=θορυβωδῶς φλυαρῶ, τὸ Μεσσηνιακὸν *βαρδαρίζω* ἢ τὸ Μεγαρικὸν *βαρδαλιάζω* ὁμοίως φλυαρῶ σημαῖνον, τὸ τῆς Κύμης *βερβερίζω*=θρηνῶ καὶ τὰ Ποντικὰ *βαρβαραλαξιὰ* (*βαρβαραλαλαξιὰ*) καὶ *βαρβαρισμὸς* ἤτοι ἀλαλαγμός, ὀχλοβοή, ταραχή».

2. Ἀπόδειξις ὅτι οὐδεὶς λόγος ἢ σχετικὸς ὑπαινιγμὸς γίνεται εἰς τὸ ἐτυμολογικὸν μέρος τοῦ ἄρθρου, ἔνθα σημειοῦται ἁπλῶς ὅτι τὸ ἀρχ. *βαρβαρίζω* σημαίνει «ὁμιλῶ ὡς βάρβαρος, ἤτοι γλῶσσαν ἀκατάληπτον» καὶ ὅτι «τὸ *βερβερίζω*=βατταρίζω καὶ μεταγν.» (ὅτι τὸ *βερβερίζω* δὲν εἶναι «μεταγενέστερον» ἀλλὰ Βυζαντινόν, βλ. σημ. 2 τῆς ἑπομ. σελ.). Τοῦτο ὅμως, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ οὔτε τὴν ὑποτιθεμένην μεταβολὴν τῶν δύο *α* τοῦ *βαρβαρίζω* εἰς τὰ δύο *ε* τοῦ *βερβερίζω*, οὔτε, γενικώτερον, τὴν μεταμόρφωσιν θέματος σταθερῶς καὶ ἀμεταβλήτως προφερομένου ἀνὰ τοὺς αἰῶνας (ἀπόδειξις τὸ *βάρβαρος*) παλαιότερον μὲν εἰς *βερβερίζω*, βραδύτερον δὲ καὶ μεμονωμένως εἰς *μπαρμπαρίζω*. Δὲν ἀρκεῖ ὡσαύτως νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὑποτιθεμένην ἐξέλιξιν τῆς σημασίας ἐκ τοῦ «ὁμιλῶ ὡς βάρβαρος» εἰς τὸ «ξεφωνίζω ἀπὸ τρόμον ἢ πόνον» ἢ εἰς τὸ «φλυαρῶ», παρὰ τὴν ἐμφανῆ προσπάθειαν προσαρμογῆς ἥτις ἐγένετο εἰς τὸ σημασιολογικὸν μέρος τοῦ ἄρθρου.

3. Ὡς ἐλέχθη ἤδη, τὸ ἐξ Ἠπείρου *βαρβαρίζω*, καταχωρισθὲν ὡς τύπος τῆς λαλουμένης εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Λεξικοῦ, ὀφείλεται ἁπλῶς εἰς τὸν ἐτυμολογικὸν ζῆλον τοῦ μ. *Θωμοπούλου*. Κατὰ λάθος κατεχωρίσθη ἐν συνεχείᾳ καὶ τύπος *βαρβαρίζω* ἐκ Καλαβρύτων, ἐνῷ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς εἰς τύπ. *βερβερίζω*. Εἰς λάθος

ὀβελισθῇ ἐκ τῆς ἀπὸ *βαρβ-* σειρᾶς ἄρθρων.[1] Τὸ *βερβερίζω*, παραδιδόμενον ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς τοὐλάχιστον ἐποχῆς,[2] πρέπει νὰ καταχωρισθῇ ἐν καιρῷ εἰς τὴν ἀπὸ *βερβ-* σειρὰν μετὰ τῶν παραγώγων αὐτοῦ.[3] Τὸ Ἠπειρωτικὸν *μπαρμπαρίζω* εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ bar-bar, τὸ *μπὰρ-μπὰρ* ἢ *μπάρα-μπάρα* τῆς Ἠπείρου, λεγόμενον πρὸς δήλωσιν ἀκατασχέτου καὶ ἐνοχλητικῆς φλυαρίας, ὅθεν καὶ *μπαρμπάρια* (τὰ) ἢ *μπαραμπάρια*, ἐν Ἠπείρῳ ἐπίσης, λέγονται «αἱ φλυαρίαι».[4] Ἡ θέσις του ἄρα εἶναι εἰς τὴν ἀπὸ *μπαρ-* σειρὰν ἄρθρων.

λιβρὸς - λευρὸς - εὔλερον

Προσθέτω, ἐπ' εὐκαιρίᾳ, καὶ μίαν ἀνάλογον περίπτωσιν συγχύσεως, ἥτις δὲν ἐπηρέασε μὲν τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, διότι ἀναφέρεται εἰς λέξεις μὴ δημοσιευθείσης σειρᾶς, ἀλλὰ χρῄζει ἀποκαταστάσεως πρὸς πρόληψιν ἀκριβῶς τοιούτου ἐνδεχομένου.

ὡσαύτως ὀφείλεται ἡ μνεία τύπου *μπαρμπαρίζω* ἐκ Ζαγορᾶς (Θεσσαλίας), ἐκ συγχύσεως πρὸς τὸ Ζαγόριον (Ἠπείρου).

1. Εὐνόητον εἶναι ὅτι πρέπει συγχρόνως νὰ διαγραφοῦν τὰ ἐκ τῆς ἀτυχοῦς παρεμβολῆς τοῦ *βαρβαρίζω* δημιουργηθέντα ὑποθετικοῦ τύπου λήμματα ὑπὸ τὰ ὁποῖα κατεχωρίσθησαν λέξεις τῆς ὁμιλουμένης ἀνήκουσαι εἰς τὸ θέμα τοῦ *βερβερίζω* : **βαρβάρας*, ἐπίθ. — **βαρβάρης*, ἐπίθ. —**βαρβάρισμα*, τό — **βαρβαριστής*, ἐπίθ. — **βαρβαριστό*, τὸ — **βαρβάρω*, ἡ. Τὸ λῆμμα *βαρβάρακας*, δημιουργηθὲν ἐπίσης διὰ τὴν κατ' οἰκονομίαν τοποθέτησιν τοῦ Νισυρίου *βαρβάλακας* (=ὁ φωνακλᾶς), δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὴν σειράν, οὔτε σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ *βαρβαρίζω* ἢ *βερβερίζω* (τὸ *βαρβάλακας* τῆς Νισύρου ἀποτελεῖ τύπον τοῦ *βρικόλακας*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἔχει καταχωρισθῆ ἄλλως τε κανονικῶς). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ λήμματα *βαρβάρι* (τό), τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ λῆμμα *βαρδάρι* (ἄσχετον καὶ τοῦτο πρὸς τὸ *βαρβαρίζω*), καὶ *βαρβαριάζω*, ὑποθετικὸν τύπον τοῦ Κυμαϊκοῦ *βαρβαλιάζω* (=φλυαρῶ), τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐκ Μεγάρων *βαρδαλιάζω* (=φλυαρῶ), ὅστις κατεχωρίσθη ἐν τούτοις ὑπὸ λῆμμα *βαρδαριάζω*.

2. Ἐὰν ὄντως τὸ Βυζαντινὸν *βερβερίζω* ἐσχηματίσθη (ὡς εἶναι μᾶλλον βέβαιον) ἐξ ἐπιθέτου τῆς ἰδίας ἐποχῆς σημαίνοντος τὸν «τραυλὸν» ἢ τὸν «ὁμιλοῦντα δυνατὰ καὶ κατὰ τρόπον ἀκατάληπτον», τοῦτο δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τὸ *βερβέρης*, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ δῆθεν «ὀνοματοποιΐαν ἀπὸ τὸν ἦχον τῆς λαλιᾶς», ὡς ὑπεστήριξεν ὁ ἀοίδιμος *Κοραῆς* (Ἄτ. Δ', 53), ἀλλὰ τὸ *βέρβερος*, δηλ. τὸ ἐθνικὸν *Βέρβερος*. Τὴν ἄποψιν ταύτην φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνῃ ἡ καταφανὴς ἐτυμολογικὴ σχέσις πρὸς τὰ συνώνυμα *velvele* καὶ *belbere* τῆς Τουρκικῆς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς (βλ. ἀνωτ. σελ. 55 σημ. 3), τὰ ὁποῖα ἔχουν Ἀραβικὴν τὴν προέλευσιν (κατὰ *Ἰ. Χλωρόν*, ἔνθ' ἀνωτ.)· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ *βερβερίζω* δὲν ἀνέρχεται πέρα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ὁπωσδήποτε, τὸ *βερβέρης - βερβέρας*, θηλ. *βερβέρα* τῆς ἰδιωματικῶς ὁμιλουμένης δὲν ἀποτελεῖ «ὀνοματοποιΐαν», ἀλλ' ὑποχωρητικὸν σχηματισμὸν ἐκ τοῦ *βερβερίζω* (ἀπόδειξις ὅτι χρησιμοποιεῖται κατὰ τόπους, ὅπου καὶ ὑφ' ἣν καὶ τὸ ρ. σημασίαν) καὶ ἐσφαλμένως διεσπάσθη εἰς τρία διάφορα λήμματα (σημειώνω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι τὸ *βερβέρα* τῆς Αἰτωλίας, τὸ ὁποῖον κατεχωρίσθη ὑπὸ λῆμμα *βαρβάρα* καὶ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ζῷον σαρκοφάγον, μικρὸν καὶ δειλὸν» εἶναι προφανῶς ἄσχετον πρὸς τὰ ἀνωτέρω καὶ ἀνήκει εἰς τὸ λῆμμα *βερβερίτσα – βερβέρα*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἔχει ἀνακαταχωρισθῆ).

3. Δηλ. *βερβέρης – βερβέρα*, οὐσ. καὶ ἐπίθ. – *βερβέρισμα*, τὸ – *βερβεριστό*, τὸ – *βερβερίστρα*, ἡ – *βερβέρω*, ἡ.

4. Βλ. *Ἰ. Χλωροῦ*, Λεξ. Τουρκο-Ἑλληνικόν, Α', σελ. 312 καὶ 321 (ἐν λ. *μπὰρ* καὶ *μπαγήρ*). Ἐν Ἠπείρῳ λέγεται : «*Μ' ἄρχισι μπὰρ-μπὰρ κὶ μὶ ζάλ'σι*» ἢ «*ἀρχίν'κι τὰ μπαραμπάρια*» (βλ. *Ε. Μπύγκα*, Γλωσσ. ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου, 247).

Ὡς ἐσημείωσα ἤδη,[1] ἀφορμὴν πρὸς διαπίστωσιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συγχύσεως ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τοῦ *M. Schmidt* προταθεῖσα διόρθωσις τοῦ ἑρμηνεύματος τῆς γλώσσης τοῦ Ἡσυχίου «*βλιβρόν· λαγρόν*» εἰς «*βλιβρόν· δίυγρον*», εἰς τὴν ὁποίαν ἤχθη προφανῶς ἐκ παρομοίας φωνητικῶς γλώσσης τοῦ αὐτοῦ λεξικογράφου : «*λιβρόν·* σκοτεινόν, μέλαν, *δίυγρον·* καὶ *λιβρὸν σέλας*».[2] Ἡ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην γλῶσσαν διασωθεῖσα εἰς τόπον παραδείγματος φράσις δεικνύει ὅτι τὸ ἐπίθετον *λιβρὸς* ἐχρησιμοποιήθη ὡς προσδιοριστικὸν τοῦ οὐσ. «σέλας»,[3] ἐνῷ ἄλλοθεν μαρτυρεῖται χρῆσις αὐτοῦ ὡς «ἐπιθέτου τῆς νυκτός» : «*λιβρός·* ὁ σκοτεινός· καὶ *λιβρήν·* τὴν λίαν ἐρεβεννήν, διότι ἐπίθετον τῆς νυκτός· ἢ λιβηρήν, διὰ τὴν λιβάδα, τὸ ἔνδροσον τῆς νυκτός».[4]

Δι' ἔλλειψιν τῶν συμφραζομένων φαίνεται κατ' ἀρχὴν δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ πῶς ἡ σημασία «σκοτεινός, μέλας» ἢ καὶ «δίυγρος» συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἔννοιαν «σέλας», δηλαδὴ τὴν ἔννοιαν «πυρίνη, φωτεινὴ λάμψις, λαμπηδών», ἢ πῶς δύναται νὰ χαρακτηρίζῃ δύο ἐννοίας ἀντιθέτους, ὡς τὸ «σέλας» καὶ ἡ «νύξ». Αἱ ἀπορίαι δ' αὗται ἐπιτείνονται ἐκ τῆς εὐλόγου ὑποψίας ὅτι ἡ σημασία «σκοτεινός, μέλας» συνδέεται πρὸς τὴν προσπάθειαν τῶν παλαιῶν ἐτυμολόγων νὰ παραγάγουν τὸ «*λιβρὸς*» ἐκ τοῦ «*λίαν ἐρεβεννός*» ἢ ὅτι ἡ σημασία «δίυγρος» σχετίζεται πρὸς τὴν ἐκ τοῦ «*λιβηρὸς*» παραγωγήν, «διὰ τὸ ἔνδροσον τῆς νυκτός».[5] Ἡ σημασία «δίυγρος» ἐν τούτοις, ἥτις ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἄλλως τε συσχετίσεως πρὸς τὸ «*λιβηρός*», ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς μόνης διασωθείσης μαρτυρίας περὶ τοῦ *λιβρὸς* εἰς τὴν λοιπὴν Γραμματείαν, ἔνθα χρησιμοποιεῖται πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ «*ὀλοῦ ἱρῶν*», δηλαδὴ τοῦ «αἵματος τῶν ἱερῶν σφαγίων».[6]

---

1. Σελ. 50 σημ. 2.

2. Ἐπαναλαμβάνεται παρ' *Ἡρωδιανῷ* (II, 545, 14, *Lentz*) : *λιβρόν·* σκοτεινόν, μέλαν, δίυγρον.

3. Ὑπό τινος τραγικοῦ ποιητοῦ πιθανῶς, ὡς ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ μαρτυρία τοῦ *Φωτίου* (λεξ. σελ. 387, *Naber*) : «*λιβρόν·* τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀόρατον, οἱ τραγικοί». Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ *Nauck* περιέλαβε τὴν φράσιν εἰς τὰ «ἀδέσποτα» ἀποσπάσματα τῶν τραγικῶν (ἀρ. 184 τῆς α' ἐκδ., 232 τῆς β'). Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ *Ἡσυχίου* τὸ παράδειγμα εἰσάγεται διὰ τοῦ «ἤ» (ἢ λιβρὸν σέλας), ἀντὶ τοῦ ὁποίου ὁ *Schmidt* προτιμᾷ τὸ «*καί*».

4. *M. Ἐτυμολ.* ἐν λ. (=564, 51-53, *Gaisford*). Πβ. αὐτόθι ἐν συνεχείᾳ : «*λιμβρός·* ἡ σκοτεινὴ νὺξ παρὰ τὸ λίαν βαίνειν». Etymol. Gudian. : «*λιβρός·* ὁ σκοτεινός, παρὰ τὸ λίαν ἐρεβός». *Σουίδ.* : «*λιμβρός·* ἡ σκοτεινὴ νύξ».

5. Ἐντεῦθεν ἴσως ἐξηγεῖται καὶ ἡ παρατηρουμένη μεταξὺ τῶν λεξικογράφων τοῦ *Ἱπποκράτους* διαφορά : ὁ *Ἐρωτιανὸς* δίδει «*λιβρῷ·* σκοτεινῷ καὶ μέλανι» (Τῶν Ἱπποκρ. λέξ. συναγ. σελ. 57, *Nachmanson*), ὁ δὲ *Γαληνὸς* «*λιβρῷ·* ὑγρῷ» (Τῶν Ἱπποκρ. γλωσσῶν ἐξήγ., ἐν λ.= XIX, 118, *Kühn*), ἐνῷ ἑρμηνεύουν ἀσφαλῶς τὴν ἰδίαν λέξιν.

6. Εἰς ἐπίγραμμα φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βησαντίνου Ροδίου* (Anthol. Palat. XV, 25): «*Ὀλὸς οὔ με λιβρὸς ἱρῶν / λιβάδεσσιν, οἷα κάχλην, / ὑπὸ φοινίῃσι τέγγει*». Ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ γνωμῶν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ «*ὀλὸς λιβρός*», συνεπείᾳ τῆς διαφορᾶς ἥτις παρατηρεῖται εἰς τοὺς λεξικογράφους καὶ τοὺς σχολιαστὰς ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ «*λιβρός*» ἢ καὶ τοῦ «*ὀλός*». Οὕτω, ὁ *Dübner* ἑρμηνεύει τὴν φράσιν διὰ τοῦ «*cruor ater victimarum*», τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει ὁ *W. R. Paton* : «*the black cloud of victims*» (εἰς τὴν σειρὰν Loeb Library), κλπ. Εἰς τὰ λεξικὰ ἐξ ἄλλου τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς ἄλλοτε ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ «μαῦρο

Ἂν παραδεχθῶμεν, λοιπόν, ὡς εὔλογον τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ «*λιβρὸς*» εἶχε κυρίως τὴν σημασίαν «*δίυγρος*», δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν μετὰ πολλῆς ἀληθοφανείας τὰς σχετικὰς ἀπορίας, ἤτοι : 1) ὅτι τὸ «δίυγρος» μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν «σκοτεινὸς» προκειμένου περὶ τῆς «*λιβρᾶς* νυκτός», εἴτε διὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἐκ τῆς ὑγρασίας νέφωσιν, εἴτε διὰ τὴν προκαλουμένην ἐκ τῆς συσσωρεύσεως ὑδρατμῶν ἀδιαφάνειαν·[1] 2) ὅτι διὰ τοὺς αὐτοὺς ἴσως λόγους τὸ «δίυγρον» ἔχει ἀσφαλῶς τὴν ἔννοιαν «ὠχρόν, ἀδύνατον, ἀμυδρόν» εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ «*λιβροῦ σέλαος*»·[2] 3) ὅτι ἡ οὕτως ἐννοουμένη παρεμφερὴς ἔννοια τοῦ *λιβρὸς* εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις,[3] ἐνισχύεται μὲν ἀφ' ἑνὸς ἐκ τῆς σημασίας ἣν εἶχε τὸ συνώνυμον «δίυγρος» εἰς τὴν ἰατρικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ *Ἱπποκράτους* ἤδη, ὅστις ἐχρησιμοποίει τοῦτο πρὸς δήλωσιν τοῦ «ὠχροῦ, ἀδυνάτου, πλαδαροῦ» σώματος ἢ χρώματος ἀσθενῶν (φυματικῶν, δυσεντερικῶν, κλπ.),[4] ἐπιβεβαιοῦται δὲ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ *λιβρὸς* διεσώθη διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως εἰς τὴν ἰδιωματικῶς ὁμιλουμένην Νέαν Ἑλληνικὴν (Ἄμφισσα, Ἀχαΐα, Δεσφῖνα, Κύμη, Μέγαρα, Πόντος, Χίος) ὑπὸ τὴν σημασίαν «ὠχρός, ἀδύνατος, ἰσχνός» καὶ κατ' ἐπέκτασιν «λιγνός, λιγνόμακρος, λεπτοφυής, τρυφερὸς» (ἐπὶ προσώπων, ζῴων καὶ πραγμάτων).

Ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μορφὴν *λεβρός*, χρησιμοποιεῖται τὸ ἐπίθετον ἐνιαχοῦ τοῦ Πόντου, ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (Καστοριά). Ὁ Πόντιος φιλόλογος μ. *Ἰω. Βαλαβάνης* καὶ ὁ Πάριος συνάδελφός του μ. *Ἰω. Πρωτόδι-*

αἷμα» (*Δημητράκος*) καὶ ἄλλοτε διὰ τοῦ «δίυγρον, σταλάζον αἷμα» (*Βυζάντιος, Σακελλάριος, Κωνσταντινίδης*), εἰς δὲ τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν τοῦ *Liddell-Scott* διαζευκτικῶς διὰ τοῦ «*either black or dripping blood*». Κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ἔννοια τοῦ «σκοτεινοῦ, μέλανος» χρώματος τοῦ «αἵματος τῶν θυμάτων» ἀποκλείεται νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ «*λιβρός*», ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐπακολουθοῦσα φράσις «*λιβάδεσσι ὑπὸ φοινίῃσι*» (ἢ *ὑποφοινίῃσι*)· ἐννοεῖται ἄρα ἡ «δίυγρος, παχύρρευστος» αὐτοῦ ἰδιότης.

1. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη δίδεται εἰς πολλὰ τῶν λεξικῶν τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς (*Passow, Liddell-Scott-Κωνσταντινίδου, Βυζαντίου, Σακελλαρίου*).

2. Ὁ *Alberti* ἤδη εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Ἡσυχίου* ὑπέθεσεν ὅτι ὁ ἄγνωστος ποιητὴς διὰ τοῦ «*λιβρὸν σέλας*» ὑπενόει τὴν «λιβρὰν σελήνην», τὸ «ὠχρόν, ἀμυδρόν» φῶς τῆς σελήνης. Ἂν δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ *M. Schmidt* προταθεῖσα ἀνάγνωσις «*λιβρᾶς ἕω*» εἰς ἐφθαρμένον χωρίον ἐκ τῆς τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους Θυέστης (βλ. *Nauck*, TGF², σελ. 186) εὐσταθῇ (δὲν κατώρθωσα νὰ ἴδω τὴν σχετικὴν μελέτην), ἔχομεν ἓν ἀκόμη παράδειγμα χρήσεως τοῦ *λιβρὸς* ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀμυδρός». Ἐκ τῶν διαθεσίμων λεξικῶν μόνον εἰς τὸ τοῦ *Δημητράκου* εὑρίσκω ἑρμηνευόμενον τὸ «*λιβρὸν σέλας*» διὰ τοῦ «ἀμυδρὸν σέλας».

3. Ἴσως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον, ἀλλὰ προσεκτικωτέρα ἐξέτασις καθιστᾷ τὸ πρᾶγμα πιθανώτατον. Ἡ «δίυγρος» νὺξ καὶ τὸ «δίυγρον» σέλας, δηλαδὴ ἡ μετὰ ἐλαφρᾶς νεφώσεως ἢ ὑγρᾶς ἀτμοσφαίρας νὺξ ἄνευ σελήνης καὶ ἡ αὐτὴ νὺξ μετὰ σελήνης, παρέχουν τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐντύπωσιν «λιβροῦ, ἀμυδροῦ» φωτός (ἐὰν δὲν ληφθῇ, ἐννοεῖται, ὑπ' ὄψιν ἡ αὐθαίρετος ἑρμηνεία τῶν λεξικογράφων διὰ τοῦ «σκοτεινός», προκειμένου περὶ τῆς νυκτός, ἥτις ὀφείλεται εἴτε εἰς τὴν ἔννοιαν ἣν παρέχει τὸ προσδιοριζόμενον οὐσιαστικὸν «νύξ», εἴτε εἰς τὸν ἐτυμολογικὸν συσχετισμὸν πρὸς τὸ «ἔρεβος»).

4. Βλ. *Θησ. Ἑλλην. Γλώσσης* καὶ *Liddell-Scott-Jones*, ἐν λ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μαρτυρίαι ἀποδεικνύουσαι εὐρυτέραν χρῆσιν τοῦ ἐπιθ. ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν. Οὕτω, εἰς τὰ σχόλια εἰς *Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον* (III, 1398, *Keil*) τὸ «*δίυγρος*» φέρεται ὡς συνώνυμον τοῦ «*πλαδαρός*», εἰς δὲ τὸ τοῦ *Σουίδα* λεγόμενον λεξικὸν ἀναγινώσκεται: «*δίυγρος*· ὁ ἀσθενής» (βλ. appar. crit. τῆς ἐκδ. *A. Adler*).

κος, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον μόνον τὸ *λεβρὸς* τοῦτο τοῦ Πόντου, ὑπεστήριξαν (παραλλήλως καὶ ἀνεξαρτήτως, νομίζω) ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχαῖον ποιητικὸν ἐπίθετον *λευρός*, σημαῖνον «πλατὺς καὶ ὁμαλὸς» ἢ «πλατὺς καὶ λεῖος». Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐτυμολογία αὕτη προσέκρουεν εἰς τὴν προφανῆ σημασιολογικὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου (κατ' αὐτούς) *λευρός*, προσεπάθησαν νὰ ἀνεύρουν εἰς τὰς διασωθείσας μαρτυρίας χρήσεως τοῦ πρώτου σημεῖον ἐννοιολογικῆς ἐπαφῆς δικαιολογούσης τὴν μεταφορὰν τῆς σημασίας «πλατὺς καὶ ὁμαλὸς – πλατὺς καὶ λεῖος» εἰς τὴν ἐν Πόντῳ χρησιμοποιουμένην «ἀδύνατος, λιγνόμακρος, λεπτοφυής, τρυφερός». Ἡ προσπάθειά των οὐδὲν ἀπέδωκε, ὡς ἦτο ἐπόμενον,[1] ἀνεξαρτήτως δὲ πρὸς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν μορφὴν *λιβρὸς* χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου εἰς πολλὰ τῶν νοτίων ἰδιωμάτων (τοῦτο ἠγνόουν ἀσφαλῶς ἀμφότεροι) ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐτυμολογίαν των ἐκ προοιμίου ἀσύστατον.

Ἐν τούτοις, ἐπεδοκιμάσθη καὶ ἐπανελήφθη συχνά, εἴτε ὡς οἴκοθεν νοουμένη,[2]

---

1. Ἀντιγράφω, εἰς πίστωσιν, ὁλόκληρον τὴν σχετικὴν περικοπὴν ἐξ ἑκατέρας τῶν λίαν ἀξιολόγων χειρ/φων συλλογῶν, αἵτινες ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας, ἀπόκεινται δὲ ἤδη εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ (ἀρ. 69 τοῦ *Βαλαβάνη*, 87 τοῦ *Πρωτοδίκου*). Πιστεύω ὅτι ὁ δεύτερος ἠγνόει τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ πρώτου ὅταν ἐπραγματεύθη τὸ «λευρός» εἰς τὴν συλλογήν του διὰ δύο λόγους : α) ἡ συλλογὴ τοῦ Πρωτοδίκου πρέπει νὰ ὑπεβλήθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1909 ἢ τοῦ 1910 διότι φέρεται ἀποδελτιωθεῖσα κατὰ τὸ 1910, ἐνῷ ἡ συλλογὴ τοῦ Βαλαβάνη ὑπεβλήθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1911 (ὁ *Βαλαβάνης* εἶχε γράψει τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ «λευρός» καὶ εἰς συλλογήν του ὑποβληθεῖσαν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογ. Συλλόγου τοῦ ἔτους 1874, ἀλλὰ καὶ ταύτης δὲν ἠδύνατο, ὑποθέτω, νὰ εἶχε γνῶσιν ὁ *Πρωτόδικος*)· β) ὑπάρχει καταφανὴς διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο χειρογράφων ὡς πρὸς τὰ παραδείγματα χρήσεως τοῦ ἐπιθ. καὶ τὴν σημασιολογικὴν ἐπεξήγησιν. (Ὁπωσδήποτε, οἱ μετὰ ταῦτα διαλαβόντες περὶ τοῦ ἐπιθ. ἀπεδέχθησαν μὲν τὴν ἐκ τοῦ ἀρχ. *λευρὸς* ἐτυμολογίαν, παρέλειψαν ὅμως χαρακτηριστικῶς νὰ μνημονεύσουν εἰς ποῖον ἢ εἰς ποίους ὀφείλεται αὕτη). Γράφει λοιπὸν ὁ *Βαλαβάνης* : «λευρός, -έσσα, -όν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐσήμαινεν εὐρύς, πλατύς, παρ' ἡμῖν ὅμως μακρὸς καὶ ὑψηλός, λεπτὸς καὶ μακρός : «λευρὸν δένδρον, λευρὸν παιδίν, κ.τ.λ.». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Αἰσχύλου χωρίῳ (Πρ. 394) «λευρὸν οἶμον αἰθέρος» δοκεῖ ἔχειν τὴν ἔννοιαν τοῦ μακροῦ· ὁ γὰρ οἶμος οὐκ εὐρύς, ἀλλὰ μακρός. Ἐκ τῆς τοῦ μάκρους δ' ἐννοίας εὐκόλως ἡ τοῦ ὑψηλοῦ προέρχεται». Ὁ δὲ *Πρωτόδικος* (σελ. 397) : «λευρός. Ὄνομα ἐπίθ. εὔχρηστον ἐν Κερασοῦντι καὶ Οἰνόῃ τοῦ Πόντου, ἴσως καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ λεγόμενον ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων, σημαίνει δὲ τὸν λεπτόν, λιγνόν, τρυφερόν. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο εἶναι ἀρχαιότατον καὶ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ὀδ. Η στιχ. 122-125». (ἐδῶ παρατίθεται τὸ χωρίον). Ἔπειτα παρ' Αἰσχύλῳ, Εὐριπίδῃ, Πινδάρῳ εἰς ποικιλωτέραν χρῆσιν. Οἱ παλαιοὶ ἑρμηνευταὶ τοῦ Ὁμήρου ἑρμηνεύουσιν αὐτὸ ὡς ἑξῆς· Ἀπολλώνιος ὁ Σοφιστὴς ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ σελ. 108 Bekker : «λευρῷ· πλατεῖ καὶ ὁμαλῷ». Εὐστάθιος αὐτόθι σελ. 1573, 30 : «λευρὸς δὲ ἐστιν ὁ ὁμαλὸς τόπος τερπόμενος ἡλίῳ». Ἡσύχιος : «λευρῷ· ὁμαλῷ, πλατεῖ» καὶ «λευρά· λεῖα». Scholia Ambrosiana εἰς Ὁμήρου Ὀδ. Η στιχ. 123 : «λευρῷ· λείῳ, ὁμαλῷ ἢ πλατεῖ». Καὶ ταῦτα μὲν οἱ παλαιοὶ περὶ τοῦ λευρός. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, ὁ *Γ. Κούρτιος* ἐν τῷ περὶ Ἑλληνικῆς ἐτυμολογίας σελ. 367 (ἔκδ. 4η) συσχετίζει τὸ λευρὸς μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν λεῖος, λιγυρὸς καὶ τοῦ παρ' Ἡσυχίῳ «λίαξ· παῖς ἀρτιγέννητος» καὶ μετὰ τοῦ Λατινικοῦ *levis*=κοῦφος, ἐλαφρός. Πᾶσαι δ' αὗται αἱ ἔννοιαι εἶναι συγγενέσταται πρὸς τὴν σημασίαν ἣν διετήρησε τὸ λευρὸς ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ».

2. Οὕτω : *Γ. Χατζιδ.*, Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 8 (1912), 4 καὶ Τεσσαρακονταετ. Κ. Κόντου, 21. *Φ. Κουκουλ.*, ΠΑΑ 29 (1954), 531. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐτυμολογίας συνετέλεσε καὶ πληροφορία τοῦ μ. *Π. Ἀραβαντινοῦ* περὶ χρήσεως τῆς λ. ἐν Ἠπείρῳ

εἴτε μετὰ συμπληρωματικῆς προσπαθείας πρὸς διασάφησιν τῆς σημασιολογικῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ καθ' ὑπόθεσιν νεωτέρου *λευρὸς* ἢ πρὸς ἐξήγησιν τῆς μεταβολῆς τοῦ τελευταίου εἰς τὸ εὐρύτερον χρησιμοποιούμενον *λιβρός*,[1] προσπαθείας ἡ ὁποία εἶχεν ὡς μόνην συνέπειαν τὴν δημιουργίαν προσθέτων σφαλμάτων καί, κατ' ἀκολουθίαν, ἐπιδείνωσιν τῆς συγχύσεως.[2] Ταύτην ἐπέστεψεν, οὕτως

ὑπὸ τὴν μορφὴν *λευρὸς* καὶ τὴν σημασίαν «λεῖος» ('Ηπειρ. Γλωσσάρ., 57 : «*λευρό*=λεῖον»). 'Αλλ' ἡ ἀσαφὴς αὕτη πληροφορία παρ' οὐδενὸς ἄλλου ἐπιβεβαιοῦται, ἡ δὲ λ. εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν σήμερον λαλουμένην ἐν 'Ηπείρῳ. Πρόκειται, νομίζω, περὶ μιᾶς ἐκ τῶν πολλῶν ἐσφαλμένων καὶ ἀσχέτων πρὸς τὴν "Ηπειρον πληροφοριῶν τοῦ 'Αραβαντινοῦ (βλ. *Εὐαγγ. Μπόγκα*, Γλωσσ. 'Ιδιώματα τῆς 'Ηπείρου, Εἰσαγ., σελ. 5-6).

1. Κατ' ἀλήθειαν, μόνος ὁ μ. *"Ανθ. Παπαδόπουλος* κατέβαλε τοιαύτην προσπάθειαν: «Τὸ ἐπίθετον *λευρὸς* εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐσήμαινε λεῖος, ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ ἐπιγραμματοποιοῦ «*λευρὸν δέρμα*». 'Η λέξις διεσώθη εἰς τὴν Ποντικὴν διάλεκτον, ἀλλὰ μὲ τὴν σημασίαν τρυφερός. Οὕτω ἐλέγετο εἰς τὴν Οἰνόην *λευρὸ ἀγγούρι* καὶ εἰς τὴν Χαλδίαν *λιβρὸν κορίτζ'* (κορίτσι). 'Η μετάβασις ἀπὸ τὴν σημασίαν λεῖος εἰς τὴν μεταφορικὴν τρυφερὸς προκειμένου περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἦτο εὔκολος. Εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπῆρχεν ἡ μεταφορικὴ χρῆσις, ἀλλὰ δὲν μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν γραπτὴν παράδοσιν. Διὰ τὴν φωνητικὴν μεταβολὴν τῆς λέξεως ἔχω νὰ εἴπω τοῦτο, ὅτι παρατηρεῖται ἐνίοτε τροπὴ τοῦ *ε* εἰς *ι*, ὡς *κιφάλ'* (κεφάλι), *ἰντέρ'* (ἔντερον), *κιντέα* (ἀντὶ *κεντέα* ἐκ τοῦ *κεντῶ*, τσουκνίδα) κτλ.» ('Αρχεῖον Πόντου 12, 1946, 28/29). Τὰ αὐτὰ ἐπανέλαβεν αὐτολεξεὶ ὁ *'Οδ. Λαμψίδης* (αὐτόθι 20, 1955, 146), ἐκτενέστερον δὲ καὶ συγκεχυμένως (βλ. τὴν ἐπομ. σημ.) καὶ ὁ *Δ. Βαγιακάκος* (αὐτόθι 22, 1958, 180-183).

2. Παραθέτω τὰ χαρακτηριστικώτερα σημεῖα ἐξ ὅσων ἔγραψεν ὁ μ. *Παπαδόπουλος* καὶ μετ' αὐτὸν ὁ *Δ. Βαγιακάκος* (βλ. τὴν προηγ. σημ.) εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ποῦ ὁδηγεῖ ἡ ἐπιμονὴ πρὸς ἐξεύρεσιν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ γνώμης θεωρουμένης a priori ὡς ὀρθῆς. Οὕτω: 1) ὁ πρῶτος χρησιμοποιεῖ μοναδικὴν καὶ ἀσαφῆ μαρτυρίαν ἐξ ἐπιγράμματος τῆς 'Ανθολογίας (VI, 116 : *δέρμα ταναιμύκου λευρὸν ἔθηκε βοός*»), ὅθεν συμπεραίνει ὅτι τὸ *λευρὸς* παρ' ἀρχαίοις ἐσήμαινε «λεῖος» καὶ μόνον (πλεῖσται ἐν τούτοις καὶ σαφέστεραι μαρτυρίαι ἄλλων συγγραφέων δὲν ἀφίνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ ἐπίθ. ἐσήμαινε «πλατύς, εὐρὺς καὶ, συγχρόνως, λεῖος, ὁμαλός»), ὁ δὲ δεύτερος ἐπικαλεῖται τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν (παραθέτει μάλιστα ὁλόκληρον τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ ἐπιγράμματος) διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι «ἡ ἐν Πόντῳ διατηρουμένη σημασία τοῦ *ἄτριχος*, τοῦ *ἔχοντος λείαν τὴν ἐπιδερμίδα*, εὕρηται ἤδη τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα παρὰ τῷ ἐπιγραμματοποιῷ Σάμῳ» (ὁ ποιητής, σημειωτέον, κάμνει λόγον περὶ δέρματος ἀγρίου καὶ μεγαλοσώμου βοός, τὸ ὁποῖον ἀνετέθη «*αὐτοῖς σὺν κεράεσσι*»· πβ. τὰ δύο προηγ. ἐπιγράμματα τῆς 'Ανθολογίας)· 2) ὁ πρῶτος μνημονεύει μόνον τὴν σημασίαν «τρυφερὸς» τοῦ Ποντικοῦ *λευρὸς – λιβρός*, ἥτις οὔτε ἀρχικὴ οὔτε μοναδικὴ εἶναι, ἀλλὰ βοηθεῖ, ὡς νομίζει, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς μεταφορᾶς ἐκ τοῦ «λεῖος» εἰς τὸ «τρυφερός», ἐνῷ ὁ δεύτερος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἐκ Πόντου σημασίαν, παραθέτει ἐν συνεχείᾳ ὅλας τὰς εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Λεξικοῦ ἀποθησαυρισμένας πληροφορίας περὶ τῶν σημασιῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖται τὸ *λευρὸς* ἢ τὸ *λιβρὸς* ἐν Πόντῳ, Κύπρῳ καὶ πολλαχοῦ τῆς κυρίως 'Ελλάδος, ὡς καὶ περὶ τῆς χρήσεως, τῆς σημασίας καὶ ἐτυμολογίας τοῦ ἀρχ. *λευρός*, ἀλλ' οὐδεμίαν προβάλλει συγκεκριμένην ἑρμηνείαν σημασιολογικῆς σχέσεως μεταξὺ τούτου καὶ ἐκείνου· 3) ὁ πρῶτος, εἰς ἐξήγησιν τῆς ὑποτιθεμένης μεταβολῆς τοῦ *λευρὸς* εἰς *λιβρός*, παραθέτει μετὰ δισταγμοῦ τρία παραδείγματα ἀναλόγου μεταβολῆς ἐκ τῆς ἐνιαχοῦ τοῦ Πόντου ὁμιλουμένης (πραγματικῶς μάλιστα δύο, περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν λέγει εἰς τὴν Γραμματικὴν καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς, διότι ἄλλην ἔχουν τὴν ἐξήγησιν· τὸ *κιντέα* εἰς τὸ Λεξικὸν ἐτυμολογεῖ ὀρθῶς «ἐκ τοῦ *κνιδέα*»), ἐνῷ ὁ δεύτερος, ὅστις καταγράφει καὶ τὰς ἐκ τῶν νοτίων ἰδιωμάτων μαρτυρίας χρήσεως τοῦ ἐπιθ. ὑπὸ τὴν μορφὴν *λιβρός*, ἀποφαίνεται ὅτι «ὁ τύπος *λιβρὸς* ἐκ τοῦ *λευρὸς* ἑρμηνεύεται διὰ τὴν παρὰ τὸ ὑγρὸν κώφωσιν τοῦ *ε* εἰς *ι*» καὶ παραθέτει, εἰς πίστωσιν τῆς γλωσσικῆς θεωρίας του, πολλὰ παραδείγματα «ἀναλόγου» κωφώσεως, ἀλλὰ ἐκ τῆς ὁμιλουμένης εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα· 4) ὁ *Βαλαβάνης* ὡς παράδειγμα χρήσεως τοῦ *λευρὸς* ἐν

εἰπεῖν, καὶ ἡ ἀνάμειξις εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ Ποντικοῦ ἐπιθέτου *εὔλερον*, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀραιόν, χαλαρόν» (*εὔλερον ζουμάρ* – καὶ ἐπιρρημ. : *εὔλερα πλέκω*), ἐθεωρήθη δὲ ὅτι συνδέεται πρὸς τὸ *λευρός*, διότι προῆλθε δῆθεν ἐξ ἀρχαίου ἀμαρτύρου *εὔλευρος*, συνθέτου ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος εὖ καὶ τοῦ ἐπιθέτου *λευρός*»,[1] ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ *λευρὸς* «κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ διαμέσου τύπου *ἔλευρος*».[2]

Ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης συγχύσεως ὑπῆρξεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ κατάταξις ὑπὸ τὸ λῆμμα *λευρὸς* εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῶν ἐκ τῆς ἰδιωματικῶς λαλουμένης πληροφοριῶν περὶ τοῦ *λιβρὸς – λεβρὸς – εὔλερον*, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπὸ τὸ αὐτὸ λῆμμα καταχώρισις τῶν ἐκ Πόντου πληροφοριῶν εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν τῆς Ποντιτικῆς Διαλέκτου.[3] Περιττὸν νὰ λεχθῇ ἅπαξ ἔτι ὅτι τοιαύτη σχέσις ἀποκλείεται

Πόντῳ ὑπὸ τὴν σημασίαν «λιγνὸς καὶ ὑψηλός, λιγνόμακρος» δίδει τὴν φράσιν «*ἕνα καβάκιν λευρόν*» ὁ *Βαγιακάκος* μετέβαλε τὸ παράδειγμα εἰς «*ἕνα κακκάβιν λευρόν*», ὅθεν ἀδιστάκτως συνεπέρανεν ὅτι «παρὰ τὰ ἀνωτέρω ἐν Κερασοῦντι τὸ ἐπίθ. σημαίνει καὶ *πλατύς*», ὁ δὲ *Παπαδόπουλος* παρέλαβεν ἀργότερον εἰς τὸ Λεξικόν του τῆς Ποντικῆς καὶ τὴν καινοφανῆ σημασίαν τοῦ *λευρὸς* καὶ τὸ ἀποδεικτικὸν παράδειγμα, προσέθεσε δὲ συγχρόνως εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς Ποντικῆς καὶ τὴν ἄγνωστον ἐκεῖ λ. *κακκάβιν*.

1. Τοῦτο ὑπεστήριξεν ὁ *Ὀδ. Λαμψίδης* (ἔνθ' ἀν.), ἐπανέλαβε δὲ καὶ ὁ *Δ. Βαγιακάκος* (ἔνθ' ἀν., 184), ἀλλ' οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ δεύτερος ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐξηγήσῃ πῶς τὸ ὑποτιθέμενον ἀρχ. σύνθετον *εὔλευρος* (φωνητικῶς κατ' ἀρχὴν ἀπίθανον) δικαιολογεῖται μορφολογικῶς (πβ. *Γ. Τσερτσέτη*, Τὰ σύνθ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης, 711), ποία ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀποδιδομένη σημασία καὶ πῶς αὕτη ἐξειλίχθη εἰς τὴν τοῦ «χαλαρός, ἀραιός».

2. Διὰ τὸ προφανῶς ἀστήρικτον τῆς ἐκ τοῦ **εὔλευρος* παραγωγῆς (βλ. τὴν προηγ. σημ.), ὁ *Ἀνθ. Παπαδόπουλος* ἀπεδέχθη μὲν τὴν πρὸς τὸ *λευρὸς* σχέσιν, ἐπροτίμησεν ὅμως τὴν ἐξήγησιν τοῦ διὰ προθετικοῦ *ε* μεταπλασμοῦ (ὅθεν *ἔλευρος* καί, κατ' ἀναγραμματισμόν, *εὔλερος* : Ἱστορ. Λεξ. Ποντ. Διαλ., ἐν λ. *λευρὸς* καὶ *εὔλερα*), ἄνευ ἄλλης ἐπεξηγήσεως ὡς πρὸς τὴν παρατηρουμένην μετακίνησιν τοῦ τόνου εἰς τὸν ὑποθετικὸν ἐνδιάμεσον τύπον (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἄλλους, συχνοὺς ὄντως, ὀνοματικοὺς ἢ ρηματικοὺς τύπους τῆς διαλέκτου μετὰ προθετικοῦ *ε*, περὶ τῶν ὁποίων εἰς τὴν Ἱστορ. Γραμματ. τῆς Ποντικῆς οὐδὲν λέγει), ἢ ὡς πρὸς τὸν λόγον δι' ὃν ὁ μετὰ τοῦ προθετικοῦ *ε* τύπος μετέβαλε μετὰ τῆς μορφῆς καὶ σημασίαν καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον δυσεξήγητον.

3. Πβ. καὶ *Σταματάκου*, Λεξ. Ν. Ἑλλην. Γλώσσης, ἐν λ. *λευρὸς* καὶ *λιβρός*. Σημειώνω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς τύχην καὶ διὰ τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ καὶ διὰ τὸ Λεξ. τῆς Ποντικῆς εἶχε μία ἄλλη λέξις τῆς ἐν Πόντῳ λαλουμένης, ἥτις ἀνήκει εὐτυχῶς, ὡς καὶ τὸ *λιβρός*, εἰς μὴ δημοσιευθεῖσαν σειρὰν τοῦ πρώτου. Πρόκειται περὶ τῆς λ. *κιτάριν – κιτάρ'* (τό), ἡ ὁποία εἰς τὴν Ποντικὴν σημαίνει «τὸ κάλλαιον τοῦ ἀλέκτορος καὶ τῶν ὀρνίθων», ἐνιαχοῦ δὲ καὶ «τὴν πόσθην» (ἐπὶ ἀνδρὸς) ἢ «τὴν κλειτορίδα» (ἐπὶ γυναικός). Ἐκ τῶν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Λεξικοῦ ἀποθησαυρισμένων πληροφοριῶν καταφαίνεται ὅτι οἱ Πόντιοι φιλόλογοι τῆς παρελθούσης γενεᾶς (*Ε. Κούσης*, *Ι. Βαλαβάνης*, ἴσως καὶ ἄλλοι) ἔγραφαν τὴν λέξιν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω διδομένην μορφήν, διότι ἐνόμιζον ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχ. *κίδαρις* ἢ *κίταρις*, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀπέδιδον τὸ Περσικὸν ὄνομα τῆς βασιλικῆς τιάρας. Μολονότι δὲ ὁ εἷς τουλάχιστον ἐξ αὐτῶν (ὁ *Βαλαβάνης* ἴσως· ὁ τότε τρόπος ἀποδελτιώσεως δὲν διευκολύνει τὴν ἐπαλήθευσιν) μετέβαλεν ἐνωρὶς γνώμην («μέχρι τοῦδε ἔγραφον *κιτάρ'*, παρὰ τὸ *κίδαρις*») καὶ ἔγραψε *κυττάρ'* (τό), διότι «*κύτταρος*, λέγει ὁ Φώτιος, τὸ τῆς ροιᾶς προεξάνθημα, ὦ πανόμοιόν ἐστι καὶ ἡ τοῦ ἀλέκτορος κύρβασις», ἡ ἐκ τοῦ *κίδαρις – κίταρις* ἐτυμολογία υἱοθετήθη γενικῶς καὶ ἀδιστάκτως (βλ. *Γ. Χατζιδ.*, Ἐπετ., Πανεπ. ἔνθ' ἀν., 3. *Ἀ. Ἀ. Παπαδοπ.*, Ὁ ὑπόδ. Ἑλληνισμός, 98. *Δ. Οἰκονομίδ.*, Lautl. d. Pontischen, 36. *Φ. Κουκουλ.*, ἔνθ' ἀν., 353. Ἀθηνᾶ 53, 1953, 208). Προσφάτως ἠσχολήθη καὶ πάλιν περὶ τῆς λ.

διὰ λόγους φωνητικοὺς καὶ σημασιολογικούς, ἐνῶ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ *λιβρὸς* τῆς Κύμης, τῶν Μεγάρων, τῆς Πελοποννήσου, κλπ. εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ ἀρχ. *λιβρός*, ἡ μεταξύ των δὲ σημασιολογικὴ σχέσις ἑρμηνεύεται κατὰ τρόπον ἀρκούντως πειστικὸν ἐκ τῶν σωζομένων (ἐλαχίστων δυστυχῶς) μαρτυριῶν χρήσεως τοῦ τελευταίου. Ἡ μεταβολὴ τοῦ *λιβρὸς* εἰς *λεβρός*, διὰ τὸ παρακείμενον ὑγρόν, εἶναι αὐτόχρημα κανονικὴ ἐν Πόντῳ καὶ ὅπου ἀλλοῦ ἀπαντᾶ.[1] Τὸ *εὔλερον – εὔλερα* εἶναι προφανῶς ἄσχετον πρὸς τὸ *λιβρὸς* (ἢ τὸ *λευρός*).[2]

***

Ἐπισημαίνω, ἐν παρόδῳ, μίαν ἀκόμη ἀπίθανον ἐτυμολογίαν διὰ τὸ ἐνδεχόμενον μελλοντικῆς υἱοθετήσεως αὐτῆς εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου. Πρόκειται περὶ τῆς λ. *λουμάκι* (τό), χρησιμοποιουμένης εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ὕπαιθρον χώραν, κατὰ πληθυντικὸν συνήθως, τὰ *λουμάκια*, ὑπὸ τὴν σημασίαν «νεαροὶ καὶ εὐθυτενεῖς βλαστοὶ τῶν κλάδων ἢ ζωηραὶ καὶ εὐθεῖς παραφυάδες τοῦ κορμοῦ δένδρων». Ἐνιαχοῦ ἀπαντᾷ καὶ τὸ μεγεθυντικὸν *λούμακας* (ὁ) ἢ τὸ ὑποκοριστικὸν *λουμακίδα* (ἡ), ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ παρεμφερῆ σημασίαν. Ὁ ἀείμνηστος καθηγ. *Χατζιδάκις* ἀνήγαγε τὴν λέξιν εἰς τὸ ἀρχ. *λεῖμαξ*, ποιητικὸν ὄνομα τοῦ «λειμών», βραδύτερον δὲ καὶ ὄνομα τοῦ «γυμνοκοχλίου»,[3] ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Ἰταλ. *lumaca*, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τοῦ Λατιν. *limax*, δάνειον τοῦτο ἐκ τοῦ Ἑλλην. *λεῖμαξ* (κατ' ἄλλους ἀντιστρόφως) καὶ σημαίνει ἐπίσης «γυμνοκοχλίας».[4] Φωνητικῶς μὲν ἡ παραγωγὴ ἐκ τοῦ *λεῖμαξ* ἢ ἐκ τοῦ *lumaca*<*limax*, εὐσταθεῖ, ἀλλὰ σημασιολογικῶς δὲν φαίνεται στηριζομένη, δι' ὃ ὁ μ. Χατζιδάκις καὶ πάλιν ἀνέλαβε νὰ ἐπεξηγήσῃ τὸν τρόπον

ὁ *Βαγιακάκος* (ἔνθ'ἀν., 187-189) καὶ παρέθεσε, κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὅλα τὰ γνωστὰ χωρία τὰ μνημονεύοντα τὴν Περσικὴν *κίδαριν* ἢ *κίταριν* διὰ νὰ διαπιστώσῃ ἅπαξ ἔτι ὅτι «ὅτι ἡ λέξις εἶναι ἐκ τοῦ ἀρχ. *κίδαρις* εἶναι προφανὲς» καὶ ὅτι «ἡ μεταφορικὴ σημασία τῆς λέξεως νοεῖται εὐκόλως εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου, εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος εἴτε ἐκ τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων ἅτινα αὕτη δηλοῖ», χωρὶς νὰ διερωτηθῇ πῶς λέξις ξένη ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ὁμιλουμένην Ἑλληνικὴν (ἄλλο ἡ χρῆσις ὑπὸ τῶν συγγραφέων) καὶ σημασίας ἀσαφοῦς, ἂν μὴ ἀγνώστου, εἰς τοὺς πολλοὺς (ἀπόδειξις ὅτι οἱ λεξικογράφοι ἑρμηνεύουν τὴν λ. διὰ τοῦ «τιάρα» ἢ «πῖλος» ἢ «διάδημα»), διεσώθη εἰς τὴν Ποντικὴν μόνον καὶ ὑπὸ σημασίας, αἱ ὁποῖαι ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν ἔχουν σχέσιν «εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος, εἴτε ἐκ τῆς θέσεως» πρὸς τὴν *κίδαριν* τῶν Περσῶν βασιλέων, ἢ ὑπὸ μορφὴν ὑποκοριστικοῦ γραμματικῶς ἀμφιβόλου. «Προφανὲς εἶναι» ἐν τούτοις ὅτι ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *κυττάριον* (διασωθὲν πολλαχοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ὑπὸ τὴν μορφὴν *κυττάρι* καὶ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ὁ πλακοῦς τοῦ ἐμβρύου»), ὑποκοριστικὸν καὶ συνώνυμον τοῦ *κύτταρος*, σημαίνοντος, σὺν τοῖς ἄλλοις, «τὰ τῆς πεύκης καὶ πίτυος προανθοῦντα στροβίλια. καὶ τῶν αἰδοίων αἱ βάλανοι» (*Ἡσύχ.*) καὶ «τὸ τῆς ροιᾶς προεξάνθημα» (*Φώτιος*), ὅθεν «νοοῦνται εὐκόλως» πράγματι αἱ ἐν χρήσει σημασίαι τῆς λ. εἰς τὴν Ποντικήν. (Ἀποτέλεσμα τῆς ἐντεῦθεν συγχύσεως ὑπῆρξεν καὶ τὸ ὅτι ὁ μ. *Παπαδόπουλος* κατεχώρισεν εἰς τὸ λεξ. τῆς Ποντικῆς τὴν λ. ὑπὸ λῆμμα *κιτάριν*, «ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *κίδαρις*», ὀλίγον δὲ κατωτέρω ὑπὸ λῆμμα *κύτταρη*, «ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *κύτταρος*»).

1. Βλ. ὅσα σχετικῶς διδάσκει ὁ *Γ. Χατζιδάκις*, ΜΝΕ 1, 239 κέξ.

2. Μορφολογικῶς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὸ ἀρχ. Ἰωνικὸν (τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν, ὡς γνωστόν, σημασίαν προκειμένου περὶ τῆς Ποντικῆς) *εὔληρον – εὔληρα* σημαῖνον «ἡνία, ἱμάντες ἢ σχοινία», ἀλλὰ δὲν βλέπω πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συμβιβασθῇ τὸ πρᾶγμα σημασιολογικῶς.

3. Βλ. Einl, 105 Ἀθηνᾶ 24 (1912), 22 ΜΝΕ 1, 293.

4. *G. Meyer*, Neugr. Stud. IV, 45. *A. Maidhof*, Neugr. Rückwand. aus d. Roman.

τῆς πιθανῆς μεταφορᾶς τῆς σημασίας «λειμὼν» εἰς τὴν τοῦ «νεαρὸς καὶ εὐθυτενὴς βλαστός» : «Ἐπειδὴ *λεῖμαξ* καὶ *λειμὼν* ἦσαν συνώνυμα, ἐλέγετο δὲ καὶ τὸ *λεῖμαξ* ἐπὶ νοτερῶν καὶ ποωδῶν τόπων καὶ τὸ *λειμὼν* ἐπὶ ἀνθηρῶν, διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἡ σημασία ἀπὸ τοῦ παράγοντος εὐφόρου λειμῶνος μετηνέχθη ἐπὶ τοὺς παραγομένους βλαστούς. Τὴν χρῆσιν ταύτην παρέχει ἐπίγραμμα Ἀνθολ. Παλατ. Θ' 788.10 *καὶ θαλερῶν πεδίων λείμακες ἀμβρόσιοι*. Τὸ *ου* τοῦ *λουμάκοι λουμάκι*, ἀντὶ τοῦ *ει* μεταξὺ τοῦ *λ* καὶ *μ*, οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν».[1]

Καὶ εἰς μὲν τὸ ἐπίγραμμα τῆς Ἀνθολογίας τὸ *λείμακες* οὐδὲν σημαίνει βεβαίως πέρα τοῦ «λειμῶνες», ἡ ὅλη δὲ προσπάθεια συμβιβασμοῦ δύο σημασιῶν ἐντελῶς διαφορετικῶν οὐδὲν κατορθώνει. Ἐξ ἴσου ἀσυμβίβαστος παραμένει σημασιολογικῶς καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἰταλ. *lumaca* = γυμνοκοχλίας ἐτυμολογία, μολονότι καὶ τὸ Ἀλβανικὸν *lumaq–lumaqje*, συνώνυμον ἀκριβῶς τοῦ Ἑλλην. *λουμάκι*, θεωρεῖται παραγόμενον ἐκ τοῦ Ἰταλ. *lumaca*.[2] Ἡ λέξις φαίνεται παλαιοτέρα τῆς Ἰταλικῆς, δεδομένου ὅτι χρησιμοποιεῖται καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς, παραλλήλως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀλβανικήν.[3] Ὑποθέτω διὰ τοῦτο ὅτι σχετίζεται πρὸς τὸ Λατιν. *ulmus*, ὄνομα τῆς «πτελέας» ἢ «ἑνὸς εἴδους πτελέας», τῆς ὁποίας οἱ νεαροὶ καὶ εὐθυτενεῖς βλαστοὶ ἐχρησιμοποιοῦντο συνήθως πρὸς ὑποστήριξιν τῶν νεαρῶν φυτῶν τῆς ἀμπέλου ἢ ὡς τὸ συνηθέστερον καὶ προσφορώτερον ὄργανον μαστιγώματος τῶν δούλων ἢ καὶ ἐλευθέρων.[4] Ἐκ τῆς μιᾶς ἢ ἄλλης χρήσεως ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ἠδύνατο, νομίζω, ἡ σημασία «νεαρός, εὐθυτενὴς καὶ ἀνθεκτικὸς βλαστὸς πτελέας» νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν «οἱοσδήποτε νεαρὸς καὶ εὐθυτενὴς βλαστός».[5] Ἡ δυσκολία εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι μορφολογική, διότι δὲν μαρτυρεῖται Λατινικὸν ἀντίστοιχον τοῦ Ἑλλην. καὶ Ἀλβαν. *λουμάκι–lumaq*. Ὑπάρχει βεβαίως τὸ *ulmaceus*, ἐπιστημονικὸς ὅρος χρησιμοποιούμενος πρὸς δήλωσιν τῆς οἰκογενείας τῶν «πτελεοειδῶν» (*ulmaceae*), ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται λόγιον καὶ νεώτερον. Ὅθεν, μέχρι νεωτέρας μαρτυρίας, ἥτις θὰ ἀπεδείκνυε τὴν ὕπαρξιν εἰς τὴν μεταγενεστέραν Λατινικὴν ἑνὸς τύπου *ulmaca* ἢ *ulmaceus*, ἡ προτεινομένη ἐτυμολογία, μολονότι πιθανωτάτη, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλής.

Sprachen, 32 (ἀναφέρονται ὅμως μόνον εἰς τὴν ἐν Κεφαλληνίᾳ μεταφ. σημασ. «παχὺς καὶ βραδύνους ἄνθρωπος», ἥτις ἀσφαλῶς σχετίζεται πρὸς τὸ Ἰταλ. *lumaca*). Πβ. καὶ τὴν μεθεπομ. σημ.

1. Ἀθηνᾶ 29 (1917) Λεξικογρ. Ἀρχ., 6.

2. Βλ. *G. Meyer*, Etymol. Wörterb. d. alban. Sprache, ἐν λ. *lumake*.

3. Ὁ δανεισμὸς ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς εἶναι βεβαίως ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον ἡ λ. ὁμιλεῖται καὶ εἰς περιφερείας ἔνθα ἐπίδρασις τῆς Ἀλβανικῆς ἀποκλείεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον εἶναι μᾶλλον ἀπίθανον, νομίζω.

4. Περὶ αὐτοῦ ὑπάρχουν σαφεῖς μαρτυρίαι ἐκ τῆς Λατινικῆς Γραμματείας. Ὁ *Πλαῦτος* μάλιστα ἐσχημάτισε καὶ σύνθ. *ulmitriba* (*ulmus*+*τρίβω*) πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ δεχομένου συχνὰ τὰς θωπείας τῆς ράβδου). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἐνετικὴν ἡ λ. *olmo* ἐσήμαινεν εἶδος πτελέας «che serve per lo più di sostegno alle viti» (*Boerio*).

5. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον θὰ ἐγίνετο ἔκτοτε — ὅπως ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται — συχνὴ χρῆσις «λουμακιῶν» πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κλημάτων ἀμπέλου, ἀλλὰ καὶ πρὸς δαρμὸν ἀνθρώπων ἢ ζῴων. Ἐν Κύπρῳ τὸ παράγωγον *λουματσιάζω* σημαίνει «δέρνω, κτυπῶ μὲ *λουμάτσι*».

Καὶ τελειώνω μὲ μίαν περίπτωσιν ὀρθογραφίας.[1] Εἰς ὅλα τὰ λεξικὰ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἐτυμολογικὰ ἢ χρηστικά, ἡ λ. *θάρρος* καὶ αἱ ἐκ τοῦ θέματος αὐτῆς λέξεις τῆς ὁμιλουμένης (*θαρραλέος*, *θαρρῶ*, *θαρρεύω*, *θαρρετά*, *θαρρετός*, *ἀθάρρετος*, *ἀποθαρρύνω*, *ξεθαρρεύω*, κλπ.) γράφονται μὲ διπλοῦν *ρ*, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ Ἱστορ. Λεξικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει καθιερωθῆ ἡ δι' ἁπλοῦ *ρ* γραφὴ τῶν λέξεων τούτων,[2] διότι ὁ μ. Γ. Χατζιδάκις, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἠκολούθει ἐπίσης τὴν κατὰ παράδοσιν γραφὴν διὰ διπλοῦ *ρ*,[3] ὑπεστήριξε βραδύτερον ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή. Ἰδοὺ πῶς δικαιολογεῖ τὴν γνώμην του : εἰς τὴν Κοινὴν τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων οἱ Ἰωνικοὶ τύποι τῶν λέξεων εἰς τὸ θέμα τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ σύμπλεγμα *-ρσ-* (*ἄρσεν*, *ἀρσενικός*, *μυρσίνη*, κλπ.) ἐπεκράτησαν τῶν ἀντιστοίχων Ἀττικῶν τύπων, οἵτινες ἔχουν ἀντ' αὐτοῦ διπλοῦν *ρ* (*ἄρρεν*, *ἀρρενικός*, *μυρρίνη*, κλπ.)· κατ' ἀκολουθίαν, οἱ τύποι τῆς Ἀττικῆς *θάρρος*, *θαρρῶ*, κλπ., φερόμενοι ὡς ἐπικρατήσαντες τῶν Ἰωνικῶν *θάρσος*, *θαρσῶ*, κλπ., ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν ἀδικαιολόγητον, δεδομένου μάλιστα ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τεχνικῶν ὅρων· ἡ ἀνωμαλία αὕτη ἐξομαλύνεται, ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ἀκολουθεῖ συχνὰ μετὰ τὸ *-ρσ-* καὶ ἄλλος φθόγγος *σ* (*θάρσος*, *θάρσους*, *θάρσεσι*, *θαρσεῖς*, *θαρσοῦσι*, *θαρσήσω*, *ἐθάρσησα*, κλπ.) καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι κατ' ἀνομοιωτικὴν ἀποβολὴν τοῦ πρώτου τῶν δύο ἐπαλλήλων *σ* προέκυψαν καὶ ἁπλοποιημένοι τύποι (*θάρος*, *θάρους*, *θαρεῖς*, *θαροῦσι*, *θαρήσω*, *ἐθάρησα*, κλπ.)· ἐπὶ ἓν διάστημα χρόνου ἐχρησιμοποιοῦντο, φαίνεται, παραλλήλως καὶ ἀδιακρίτως ἀμφότεροι (ἀπόδειξις ὅτι εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ἀπαντᾷ *θαρσῶ* καὶ *θαρρῶ*), τελικῶς ὅμως ἐπεκράτησαν, ὡς ἀνεμένετο, οἱ ἁπλοποιημένοι

1. Ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο τῶν «λεξικογραφικῶν» μου εἶναι πιθανῶς καὶ τὸ τελευταῖον, ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαναλάβω ὅτι δι' αὐτῶν ἐπεζήτησα νὰ καταστήσω σαφεστέρας εἰς τοὺς συνεργάτας μου ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐπιγόνους καὶ εἰς πάντα μετέχοντα τῶν εὐθυνῶν τῆς συντάξεως τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, τὰς πολλαπλᾶς καὶ ἐγγενεῖς εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς δυσκολίας καὶ νὰ ὑποδείξω μερικὰς τῶν φροντίδων, αἵτινες πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ καταβάλλωνται διὰ τὴν κατ' ἐπιστημονικὴν μέθοδον διεξαγωγὴν αὐτοῦ. Πλανᾶται βεβαίως ὅστις νομίζει ὅτι ἀρκεῖ περίπου πρὸς τοῦτο ἡ ἱκανότης τῆς ἑκάστοτε τεχνικῆς διατάξεως καὶ διαπραγματεύσεως τῶν πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου. Πέραν τούτου, πολλά, ποικίλα καὶ δυσχερῆ κατὰ κανόνα προβλήματα ἀνακύπτουν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν περισσοτέρων ἄρθρων. Παραμέλησις ἢ πλημμελὴς ἀντιμετώπισις αὐτῶν ὁδηγεῖ, ὡς εἰκός, εἰς σφάλματα ἐπιστημονικὰ ἢ μεθοδολογικά, δυσκόλως συγχωρούμενα εἰς ἔργον, τὸ ὁποῖον προώρισται καὶ πρέπει νὰ εἶναι μνημεῖον ἐπιστημονικὸν καὶ ἐθνικόν. Παραδείγματα ἀκριβῶς χαρακτηριστικὰ τοιούτων προβλημάτων καὶ σφαλμάτων παρέχουν αἱ μέχρι τοῦδε παρατηρήσεις μου, ἐκ τοῦ δημοσιευθέντος ἤδη μέρους τοῦ Λεξικοῦ κυρίως. Ἂν τὸ *«γνῶθι σαυτόν»*, τὸ πρῶτον τῶν χρυσῶν ἐπῶν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, ἔχῃ τὴν αὐτὴν πάντοτε φιλοσοφικὴν καὶ πρακτικὴν σημασίαν καὶ ἄν, κατ' ἀκολουθίαν, ἡ διαπίστωσις καὶ ἀναγνώρισις τῶν ἰδίων σφαλμάτων ἀποτελῇ προϋπόθεσιν ἅμα καὶ ἀφετηρίαν πρὸς περαιτέρω βελτίωσιν, νομίζω ὅτι προσφέρω οὕτω τὴν καλυτέραν δυνατὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τοῦ Λεξικοῦ. (Ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις, ἐννοεῖται οἴκοθεν· μίαν τούτων καταγγέλλει, π. χάριν, ἡ περίπτωσις συντάκτου, ὅστις προσφάτως ἐσημείωσεν εἰς τυπογραφικὸν δοκίμιον τοῦ Λεξικοῦ ὅτι ἡ λ. *λιγερὴ* ἔπρεπε νὰ διορθωθῇ εἰς *λυγερή*, διότι «ἔχει τυπωθῇ μὲ *υ* : *βεργολυγερός*»· βλ. ἐν τούτοις Λεξικογρ. Δελτ. 8, 24-27).

2. Ἀδιαφόρως μάλιστα πρὸς τὴν χρονικὴν προέλευσίν των: βλ. τὰ ἄρθρα *ἀθάρετα*, *ἀθάρετος*, *ἄθαρος*, *ἀναθαρεύω*, *ἀναθαρώνω*, *ἀποθαρεύω*, *ἀποθαρύνω* (= ἀποθαρύνω τινά), *ἀποθαρῶ* (=λαμβάνω θάρος), κλπ.

3. Πβ. ΜΝΕ 1, 13, 41, 44, 45, 48, 91, 269, κλπ. Λεξικογρ. Ἀρχ. 5, 378. Κλπ. κλπ.

τύποι, διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὴν Βυζαντινὴν καὶ Νέαν Ἑλληνικὴν εὑρίσκομεν μόνον τὴν μορφὴν *θάρος, θαρῶ*, κλπ.[1]

Βέβαιον ἐν τούτοις ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ γενικῶς παραδεδεγμένον εἶναι ὅτι ἡ ὁμιλουμένη Κοινὴ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς παρέλαβε καὶ τύπους μὲ *-ρσ-*, ἀλλὰ καὶ καθαρῶς Ἀττικοὺς τύπους μὲ *-ρρ-*, καὶ ὅτι ἡ ποικιλία αὕτη ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε καὶ συνεχῶς ὑφισταμένη μέχρι σήμερον.[2] Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἐχρησιμοποιήθη τὸ *θάρρος – θαρρῶ*, κλπ. παρὰ τὸ *θράσος, θρασύς*, κλπ., τὸ *ἄρρην* παρὰ τὸ *ἀρσενικός*,[3] τὸ *πυρρὸς* (καὶ *φυρρὸς* Νεο-ελλην.) παρὰ τὸ *πυρσός*, κλπ. Περιττὸν ἐξ ἄλλου εἶναι νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη ἀνομοιωτικὴ ἁπλοποίησις τοῦ *θάρσος* εἰς *θάρος* οὐδέποτε συνέβη εἰς τὴν ὁμιλουμένην τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἢ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, ὅπως δὲν συνέβη οὔτε εἰς τὸ *χέρσος*, τὸ *θύρσος*, τὸ *κιρσός, πυρσός*, κλπ. Ἡ ἐξ ἀγνοίας τῶν γραφόντων ἁπλοποίησις τοῦ *-ρρ-* εἰς τὴν γραπτὴν παράδοσιν τῶν Βυζαντινῶν ἢ ὀλίγον προγενεστέρων ἢ καὶ μεταγενεστέρων χρόνων οὐδὲν σημαίνει βεβαίως διὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ὅπως οὐδὲν σημαίνει ἡ ἁπλοποίησις τῆς προφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὴν ὁμιλουμένην. Ἐπιβάλλεται κατὰ ταῦτα νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ κατ' ἐξαίρεσιν ἀκολουθουμένη εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ἀντίθετος πρὸς τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν γραφὴ *θάρος – θαρῶ*, κλπ.

ΙΩ. Ν. ΚΑΛΛΕΡΗΣ

---

1. Ἐν Byzant.-Neugr. Jahrbücher II, 1921, 157-158 (Γερμανιστί).

2. Βλ. *Ed. Mayser*, Gramm. d. griech. Pap. aus der Ptolemäerzeit I, 219-221. *A. Thumb*, Die griech. Sprache im Zeitalter d. Hellenismus, 77. *Ed. Schwyzer*, Griech. Gramm. I, 285. Τὴν ποικιλίαν ταύτην ἐσημείωσε καὶ παρεδέχθη ἄλλοτε καὶ ὁ *Χατζιδάκις*· βλ. Ἀθηνᾶ 2 (1890), 157/158 MNE 1, 91.

3. Ἀλλὰ καὶ *ἀρρενικός*, ὅθεν τὸ νεώτερον Ποντικὸν *ἀρνικός*· βλ. Ἱστορ. Λεξικόν, ἐν λ. *ἀρσενικός*. Πβ. *Thumb*, ἔνθ' ἀν., 78.

Η ΕΠΕΝΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ

Ἐξετάζοντες ἄλλοτε τὰ τῆς καταγωγῆς τοῦ Ταιναρίου ἰδιώματος,[1] προέβημεν εἰς σύντομον ἐπισκόπησιν τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως, ἰδιάζοντος, ὡς γνωστόν, εἰς δύο μόνον τῶν Νεο-ελληνικῶν διαλέκτων : τῆς Τσακωνικῆς καὶ τῆς ἐν Μάνῃ ὁμιλουμένης. Ὁ εἰδικὸς σκοπὸς τῆς ἐργασίας ἐκείνης δὲν ἐπέτρεπεν εὐρυτέραν καὶ λεπτομερεστέραν περὶ τοῦ φαινομένου ἔρευναν. Ἤρκεσεν ἐν τούτοις νὰ δείξῃ ὅτι αἱ ἀπορίαι καὶ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ τῆς μελέτης τῶν σχετικῶν πρὸς τοῦτο ἐργασιῶν, ὑφίστανται πάντοτε καὶ χρήζουν ἀπαντήσεως. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς, ὄχι μόνον δικαιολογεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλει, τὴν ἀναψηλάφησιν τοῦ θέματος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μόνης ἐν προκειμένῳ ὀρθῆς μεθόδου, τῆς παρακολουθήσεως δηλαδὴ τοῦ φαινομένου ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὸ στόμα τῶν λαλούντων αὐτό.

Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι ἡ ἀναψηλάφησις αὕτη ἀναφέρεται ἐν τοῖς ἑπομένοις εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ φαινομένου μόνον εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς ἡμῶν, δηλαδὴ τὸ τῆς Μάνης. Ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸ Τσακωνικὸν ἰδίωμα θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἐπισήμανσιν μόνον ἀναλογιῶν ἢ παραλληλισμῶν ἀπολύτως ἐξηκριβωμένων, διότι ἡ πλήρης καὶ λεπτομερὴς ἔρευνα ἀνήκει προφανῶς εἰς ἐπιστήμονα ὁμιλοῦντα τὸ ἰδίωμα. Δὲν εἶναι, ὡς πρὸς τοῦτο, ἄνευ σημασίας τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ μέχρι τοῦδε ἀσχοληθέντες μὲ τὴν Τσακωνικήν, ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες, ἀλλ' ὅλοι σχεδὸν ξένοι πρὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ ὁμιλεῖται αὕτη, ἐσημείωσαν μὲν τὴν ὕπαρξιν τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως καὶ ἐφρόντισαν νὰ πιστώσουν ταύτην διά τινων παραδειγμάτων, ἀπέφυγον ὅμως νὰ καθορίσουν σαφῶς τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς τελεῖται καὶ τὸν λόγον ἢ τοὺς λόγους τῆς δημιουργίας αὐτῶν. Τοῦτο δεικνύει, νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶχον πλήρη καὶ σαφῆ ἐποπτείαν τοῦ σχετικοῦ ὑλικοῦ, οὔτε ἠδύναντο νὰ ἐλέγξουν τὴν ἀκρίβειαν τῶν διαθεσίμων πληροφοριῶν. Ἕνεκα δὲ τούτου τὸ φαινόμενον ἐθεωρήθη ὡς ὑστερογενὲς ἢ ἐπείσακτον καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας.[2]

Ἀντιθέτως, ἡ ἐπένθεσις εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης ἀπετέλεσε τὸ θέμα εἰδικῆς μελέτης ἐκ μέρους δύο ἐπιστημόνων ἐκεῖθεν καταγομένων.[3] Πρῶτος ὁ *Π. Πατριαρχέας*, τέως συντάκτης τοῦ Μεσαιων. Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἤδη καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἀφιέρωσεν ὑπερπεντήκοντα σελίδας, μετ' αὐτὸν δὲ

---

1. Ἐν τῷ περιοδ. «Πλάτων», τόμ. ΙΓ' (1961), σ. 78-107.

2. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ συμπέρασμα ὅτι «ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ ἡ ἐπένθεσις περιορίζεται εἰς μόνην τὴν διάλεκτον τῆς Μάνης», διατυπωθὲν παρ' ἑνὸς τῶν πλέον δακεκριμένων ἐρευνητῶν τῆς Τσακωνικῆς, τοῦ *Γ. Ἀναγνωστοπούλου* (Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., ἄρθρον *ἐπένθεσις*), τρία ὅλα ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Τσακωνικῆς Γραμματικῆς» του (1926, εἰς τὴν Γερμανικήν).

3. Ἐκτὸς τῶν προηγουμένων, ἐννοεῖται, ἐπ' εὐκαιρίᾳ διαπιστώσεων ἢ παρατηρήσεων τοῦ καθηγ. *Γ. Χατζιδάκι*.

ὁ *Δ. Βαγιακάκος*, συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἑτέρας τριάκοντα πέντε εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως γενικῶς, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μέσα Μάνης.[1] Θὰ ἀνέμενέ τις εὐλόγως ἐκ τούτου ὅτι οὐδὲν ζήτημα σχετιζόμενον πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως θὰ ἔμενεν ἀναπάντητον. Ἀληθὲς ἐν τούτοις εἶναι ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐργασίαι αὗται ἀφίνουν ἄνευ ἀπαντήσεως τὰς ἑξῆς βασικὰς ἀπορίας :

1) Ἡ ἐπένθεσις εἶναι τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου ᵢ ἢ μερική ;

2) Εἶναι ἀναγκαία ἢ μόνον δυνατή ;

3) Ἐπηρεάζει ἢ ὄχι τὴν προφορὰν τοῦ προηγουμένου συμφώνου ;

4) Ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν τόνον τῆς λέξεως ἢ εἶναι ἄσχετος πρὸς αὐτόν ;

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπορίας ταύτας, ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἀσφαλῶν συμπερασμάτων ἐπὶ τοῦ φαινομένου, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν διὰ τῶν ἑπομένων.

Ἐπὶ τῆς πρώτης ἀπορίας οὐδὲν δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πατριαρχέα καὶ τοῦ Βαγιακάκου, καθ' ὅσον αἱ μεταξύ των διαφωνίαι ἐπ' αὐτοῦ εἶναι ριζικαί.[2] Τὴν ἐκ τῶν ἀντιτιθεμένων ἀπόψεων δημιουργουμένην σύγχυσιν ἐπιτείνουν τὰ παρ' ἑκατέρου διδόμενα παραδείγματα. Τὰ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχέα παρατιθέμενα, ὡς οἱ τύποι *παιϊδά*,[3] *φωϊτά*,[4] *μάϊτα*,[5] κλπ. προδίδουν πάντοτε ἐντελῆ προήχησιν, προληπτικὴν τοὐτέστιν ἄρθρωσιν τοῦ ἡμιφώνου ᵢ μετὰ τοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς. Ἀντιθέτως ὁ Βαγιακάκος θεωρεῖ τοὺς τύπους αὐτοὺς ἐσφαλμένους,[6] ἰσχυρίζεται δὲ ὅτι αἱ λέξεις αὗται προφέρονται πάντοτε ὡς

---

1. *Π. Πατριαρχέα*, Περὶ ἐπενθέσεως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γλώσσῃ, ἐν Ἐπετηρ. τοῦ Μεσαιων. Ἀρχ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τ. Α' (1939), 52-104. *Δ. Βαγιακάκου*, Συνίζησις καὶ ἐπένθεσις ἐν τῷ Γλωσσικῷ ἰδιώματι τῆς Μέσα Μάνης, Λεξικογρ. Δελτ. 6 (1954), 89-178 (περὶ ἐπενθέσεως, σελ. 125-160).

2. Πβ. *Βαγιακάκου*, ἔνθ' ἀν. σελ. 144 : «Τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως τοῦ ἡμιφώνου ᵢ (οὐχὶ τοῦ πλήρους φωνήεντος) εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μέσα Μάνης (τ. Δ. Μέσσης) παρουσιάζεται πάντοτε οὐχὶ ὡς τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις τούτου πρὸ ὡρισμένων συμφώνων ἢ συμπλεγμάτων συμφώνων μετὰ τοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς». Ὅλως διάφορον ἐκφράζων ἄποψιν ὁ *Πατριαρχέας* γράφει (ἔνθ' ἀν. σελ. 104) : «Κατ' αὐτὴν συντελεῖται ἐντελὴς προήχησις, προληπτικὴ τοὐτέστιν ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου ᵢ μετὰ τοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς. Τοιαύτην ἐπένθεσιν ἀναγνωρίζομεν ἐν τοῖς τύποις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φαίνω ἀντὶ φάνjω, μοῖρα ἀντὶ μόρjα, τεκταίνω ἀντὶ τεκτάνjω κ.τ.τ. καὶ ἐν τοῖς ἐκ τῆς διαλέκτου τῆς Μάνης τύποις χέϊρα ἀντὶ χέρια, χορτάϊρα ἀντὶ χορτάρια, μάϊτα ἀντὶ μάτια κ.τ.ὅ.»

3. Ἔνθ' ἀν. σελ. 62.

4. Αὐτόθι σελ. 68.

5. Αὐτόθι σελ. 68.

6. Ἔνθ' ἀν. σελ. 144. Πβ. καὶ σελ. 145 : «Ἐν Μέσα Μάνῃ ὅμως, ὡς εἴπομεν, ὁ τύπος *μάϊτα* δὲν ἀπαντᾷ». Τοὺς τύπους *παιᵢδᵢά*, *φωᵢτᵢά*, *μάᵢτᵢα*, τοὺς ὁποίους ὁ Πατριαρχέας ἀνεῦρεν, κατὰ τὴν ὁμολογίαν του, οὐχὶ εἰς τὸ στόμα τῶν λαλούντων ἀλλὰ εἰς χειρόγραφα τοῦ ΙΛΑΑ ὑπὸ τοῦ Βαγιακάκου συνταχθέντα, θεωρεῖ προελθόντας (αὐτόθι σελ. 87) «ἐκ συμφύρσεως τοῦ ἔναντι ἑκάστης λέξεως ἀναγραφομένου μετ' ἐπενθέσεως τύπου τῆς πρώτης θυγατρικῆς γενεᾶς μετὰ τοῦ συνήθους τύπου τῆς λέξεως», παρέχει δὲ ἐν συνεχείᾳ, ὡς παράδειγμα προσωπικῆς ἀντιλήψεως, τοὺς τύπους *παιδᵢὰ*<*παιϊδὰ* Χ *παιδιὰ* (σελ. 88), *μάϊτᵢα*<*μάϊτα* Χ *μάτια* (σελ. 92).

παιʲδʲά, *φωʲτʲά*, *μάʲτʲα* κλπ., ὅθεν πιστοῦται πάντοτε ἀτελὴς προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου.

Ριζικὴ ὡσαύτως εἶναι ἡ διαφωνία των ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀπορίας, διότι ὁ μὲν πρῶτος θεωρεῖ τὴν ἐπένθεσιν ὡς δυνατήν, ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαίαν, ἐνῷ ὁ δεύτερος ὑποστηρίζει ὅτι αὕτη συντελεῖται ἀναγκαίως.[1]

Ἐπὶ τῆς τρίτης ἀπορίας, ὁ μὲν Πατριαρχέας οὐδὲν ἀναφέρει, ὁ δὲ Βαγιακάκος νομίζει ὅτι μετὰ τὴν ἐπένθεσιν δὲν παρατηρεῖται μεταβολὴ εἰς τὴν προφορὰν τοῦ προηγουμένου συμφώνου.[2] Ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ ἀπορίας οὐδεμία νύξις γίνεται εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐργασίας. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς οὐσιώδη παράλειψιν, ὡς ἐκ τῶν ἑπομένων θέλει ἀποδειχθῆ.

Ἡ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου *ι* κατὰ κανόνα ἐμφανίζεται κατὰ τὴν τονουμένην χώραν τῆς λέξεως. Ἐπὶ τετρακοσίων τύπων μετ' ἐπενθέσεως, οὓς ἀναγράφει ὁ Βαγιακάκος εἰς τὸν πίνακα λέξεων τῆς ἐργασίας του, εἰς τὰς τριακοσίας πεντήκοντα περίπου περιπτώσεις τὸ ἐπεντιθέμενον ἡμίφωνον εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸν τόνον συλλαβὴν ἢ πρὸ τῆς τονιζομένης συλλαβῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς τύπους τοὺς ἐμφανίζοντας ἐπένθεσιν ἐν ἄλλῃ χώρᾳ εἶναι προφανὴς ἡ ἐπίδρασις ἄλλων ἀρχικῶν τύπων. Οἱ τύποι ἐπὶ παραδείγματι *gapʲδʲακός*, *gapʲδʲακούλλα* καὶ *gapʲδʲοκόκκαλο*, οὓς ἀναγράφει ὁ Βαγιακάκος, ἐκανονίσθησαν κατὰ τὸν ἀρχικὸν τύπον *gapʲδʲά - kapʲδʲά*.[3] Ἐντεῦθεν γεννῶνται δύο ἐρωτήματα: 1) Ἡ μετὰ τοῦ τονουμένου φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου κατὰ τὸν Πατριαρχέαν ἢ ἡ οὐχὶ τελεία προληπτικὴ κατὰ τὸν Βαγιακάκον εἶναι φαινόμενον ὅλως ἄσχετον πρὸς τὸν τόνον; 2) Φαινόμενα παρατηρούμενα ἐν συλλαβῇ ἥτις ἕπεται ἢ προηγεῖται ἀμέσως τῆς τονιζομένης δύνανται νὰ ἐξετάζωνται ἀγνοουμένου παντελῶς τοῦ τόνου; Ἐξ αἰτίας τοῦ τόνου, ὡς γνωστόν, ἡ ἀμέσως ἑπομένη ἢ προηγουμένη συλλαβὴ πολλὰς ὑφίσταται μεταβολάς. Ὁ *Γ. Χατζιδάκις*, ἐξετάζων τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, γράφει: «Ὁ περὶ τὴν εὕρεσιν τῶν φθογγολογικῶν νόμων γλώσσης τινὸς ἢ διαλέκτου ἀσχολούμενος ὀφείλει νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον τονισμὸν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης ἢ διαλέκτου, διότι πάντοτε στενότατα μετὰ τοῦ τονισμοῦ συνδέονται αἱ φθογγολογικαὶ ἀλλοιώσεις καὶ δὴ καὶ οἱ καθορίζοντες ταύτας φθογγολογικοὶ νόμοι οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἢ ἀποτελέσματα τοῦ τοιούτου ἢ τοιούτου τονισμοῦ».[4] Σχέσιν τόνου καὶ ἐπενθέσεως ἐπε-

---

1. *Πατριαρχέας*, ἔνθ' ἀν. σελ. 81: «Ἡ ἐπένθεσις κατὰ ταῦτα δὲν προκύπτει ἐν τῇ Μανιατικῇ διαλέκτῳ ἀναγκαίως ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους, ἀλλὰ δύναται μόνον ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους νὰ συμβαίνῃ, ἐνδέχεται τουτέστιν μόνον νὰ συμβαίνῃ». Ἀντιθέτως ὁ *Βαγιακάκος*, ἔνθ' ἀν. σελ. 145: «Ἐπένθεσις συντελεῖται πάντοτε ἀναγκαίως ὁσάκις τοῦ ἐπεντιθεμένου *ι* τῆς συνιζανομένης συλλαβῆς προηγῆται. Α') Ἐν τῶν συμφώνων δ, d, ρ, θ, τ.».

2. Ἔνθ' ἀν. σελ. 144: «...μετὰ τὴν ἄρθρωσιν ταύτην τὸ σύμφωνον ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν οὐρανικὴν προφορὰν ὁποίαν εἶχε καὶ πρότερον πρὸ τοῦ ἡμιφώνου *ι* συνιζανομένης συλλαβῆς».

3. Περὶ τοῦ τύπου τούτου, βλ. κατωτ. σελ. 75.

4. ΜΝΕ 1, 196. Εἰς τὰ Ἀκαδημεικὰ Α' (1924) σελ. 69 παρατηρεῖται: «Ἡ ἐν ἀρχῇ λέξεως συλλαβὴ ἔπασχε μόνον ἐξασθένωσιν, ἡ δὲ ἀμέσως πρὸ τοῦ τόνου ἢ μετ' αὐτὸν τὴν μεγίστην συστολήν». Ὡσαύτως αὐτόθ. σελ. 75: «Ὅτε δηλαδὴ τὸ τονούμενον φωνῆεν συλλαβῆς τινος ἦν

σήμαναν καὶ οἱ ἐρευνηταὶ τῆς Τσακωνικῆς *M. Deffner* καὶ *Ἀθ. Κωστάκης*.[1]

Εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως τοῦ ἡμιφώνου ι̯, ὡς τοῦτο ἐμφανίζεται εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Μέσα Μάνης (περιοχὴ τ. δ. Λαγίας καὶ Μέσσης), ὁ ρόλος τοῦ τόνου εἶναι ρυθμιστικός. Τοῦτο εὐκόλως καθίσταται ἀντιληπτὸν κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τύπων ὡς οἱ ἑπόμενοι: *ἀρα^ιδ^ιάζου* – *θὰ ἀρα^ιδ^ιάσου*, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους *ἀράι^δαζα* – *ἀράι^δασα*, ὁμοίως *ξεδο^ιd^ιάζου* – *ἐξεδό^ιdασα*, *γρο^ιθ^ιάζου* – *θὰ γρο^ιθ^ιάσου*, ἀλλὰ *ἐγρό^ιθαζα* – *ἐγρό^ιθασα*, *μα^ιτ^ιάζου* – *θὰ μα^ιτ^ιάσου*, ἀλλὰ *ἐμά^ιταζα*-*ἐμά^ιτασα*, κλπ.

Ἐπὶ τῶν τύπων τούτων παρατηροῦμεν ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἀρκτικοὺς χρόνους, διὰ τὸν ἀκολουθοῦντα τόνον, ἡ προληπτικὴ ἄρθρωσις δὲν εἶναι τελεία καὶ τὸ πρὸ τοῦ ἡμιφώνου σύμφωνον διατηρεῖ τὴν προφοράν, ἣν ἔχει προφερόμενον μετ' αὐτοῦ, εἰς δὲ τοὺς ἱστορικούς, διὰ τὸν προηγηθέντα τόνον, τὸ ἡμίφωνον ἀρθροῦται προληπτικῶς, τὸ δὲ σύμφωνον, ἐκλιπόντος τοῦ συμπροφερομένου ἡμιφώνου, ἐπανέρχεται εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ φύσιν.[2]

Ἡ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου (οὐδέποτε τοῦ πλήρους φωνήεντος) ὑπὸ τοὺς κάτωθι ἀναλυτικώτερον σημειουμένους ὅρους εἶναι ἀναγκαία καὶ οὐχὶ δυνατή. Διὰ τῆς ἐπενθέσεως, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου, δημιουργοῦνται τύποι, εὑρισκόμενοι πάντοτε ἐν χρήσει μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μέσα Μάνης, ἐκ τῶν ὁποίων σαφῶς ἀντιλαμβανόμεθα τὴν μορφὴν καὶ τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς τελεῖται τὸ φαινόμενον.

Πρὸς πίστωσιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν δύο ὁμάδας παραδειγμάτων, ἐξ ὧν θὰ ἀποδειχθῇ σαφῶς ὁ τρόπος καὶ ἡ φύσις τῆς παρατηρουμένης ἑκάστοτε ἐπενθέσεως τοῦ ἡμιφώνου ι̯. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς πρώτης ὁμάδος παρατηρεῖται ὁλικὴ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου, εἰς δὲ τὰ τῆς δευτέρας μερική. Ἀκολουθοῦν παραδείγματα ἐπενθέσεως παρὰ τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα, ἔνθα ἡ ἐπένθεσις συντελεῖται ὑπὸ διάφορον μορφήν. Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης, ὡς καὶ περὶ τῆς εἰς τὰς προηγουμένας ὁμάδας παρατηρουμένης, διατυποῦνται ἐν τέλει συμπερασματικῶς σύντομοι κανόνες, ὡς ἐξάγονται σαφῶς ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν παραδειγμάτων.

φύσει καὶ θέσει βραχύ, τὸ δὲ τῆς ἀμέσως ἀκολούθου βραχὺ καὶ ἄτονον, ἀπεβάλλετο μὲν τὸ ἄτονον τοῦτο τῆς β', ἐξετείνετο δὲ τῆς πρώτης, τὸ τονούμενον»· καὶ ἐν σελίδι 138: «Ὅσα ἄρα συνήθως λέγομεν φθογγικοὺς νόμους οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ προϊόντα τοῦ τοιούτου ἢ τοιούτου τονισμοῦ· μόνον ἄρα ὅταν ἐξετασθέντα ἀποδειχθῶσιν ἀποτελέσματα τοῦ τοιούτου ἢ τοιούτου τονισμοῦ, ἀνευρίσκεται ἡ ἀληθὴς αἰτία αὐτῶν».

1. Ὁ πρῶτος (Zakonische Grammatik, σελ. 172-173) παρατηρεῖ ὅτι διὰ προηχήσεως σχηματίζεται ἡ δίφθογγος τελείως μόνον ὅταν τὸ φωνῆεν τὸ προηγούμενον τοῦ οὐρανικοῦ συμφώνου τονίζεται, ἐὰν ὅμως τὸ φωνῆεν τοῦτο εἶναι ἄτονον, τότε συμβαίνει προήχησις οὐχὶ πλήρους φθόγγου ι ἀλλὰ φθόγγου τινὸς ι, ὃν ὡς ἐκθέτην δυνάμεθα νὰ σημειῶμεν. Ὁ δεύτερος, (Σύντομη Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς Διαλέκτου, σελ. 41) γράφει: «χάρη στὴ συχνὴ χρήση τῆς ἐπένθεσης καὶ τοῦ ψηλότερου, φαινομενικά, ἔτσι τονισμοῦ τοῦ προηγουμένου ἀπὸ τὸ φωνῆεν τῆς ἐπένθεσης φωνήεντος παρουσιάζει μουσικότητα ἀσυνήθιστη στ' ἄλλα χωριά».

2. Εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ *Βαγιακάκου*, πλουσίαν εἰς παραδείγματα, ἐνῷ παρέχονται μετὰ τῆς ὀνομαστικῆς τῶν ὀνομάτων καὶ αἱ ἄλλαι πτώσεις αἱ μετ' ἐπενθέσεως σχηματιζόμεναι, προκειμένου περὶ ρημάτων οὐδὲ ἅπαξ ἀνεφέρθη ἱστορικὸς χρόνος, ἂν καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως εἶναι ἐξ ἴσου σύνηθες καὶ εἰς τοὺς χρόνους αὐτούς.

Α') Ὁλικὴ προεκφώνησις : *ἄˡδος -α -ο* < ἄδειος (κενός), *ἀπίˡδα* < ἀπίδια τὰ (ἤτοι οἱ καρποὶ τῆς ἀπιδιᾶς), *ἀπογιαλεγούˡδα* < ἀπογιαλεγούδια τὰ (τὰ ἔσχατα ἔκ τινος ποσότητος ἐπιλεγομένων πραγμάτων), *ἀράˡδαζα* < ἀράδιαζα, *ἀράˡδασα* < ἀράδιασα, *ἀρμίˡδα* < ἁρμίδια τὰ – ὁρμιά, *ἀσκάˡδα* < ἀσκάδια τὰ (ἰσχάδες), *ἀσπράˡδα* < ἀσπράδια τὰ (λέγουν ἀσπράδι τοῦ *μαˡτˡοῦ* ἢ τοῦ αὐγοῦ, συνηθέστερον ὅμως χρησιμοποιοῦν τὸν ὅρον *ἀσπράˡδα* διὰ νὰ δηλώσουν τὰ ἄσπρα - λιπώδη σύgλινα, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ *κοκκινάˡδα* τὰ κατεσκευασμένα ἀπὸ τὸ ψαχνὸ τοῦ χοίρου), *ἀχλάˡδα* < ἀχλάδια τὰ, *βόˡδα* < βόδια τὰ, *ἐβράˡδαζε* < ἐβράδιαζε, *ἐβράˡδασε* < ἐβράδιασε, *γίˡδα* < γίδια τὰ, *δαχτυλίˡδα* < δαχτυλίδια τὰ, *bουχάˡδα* < bουχάδια τὰ (οἱ βλαστοί), *καρύˡδα* < καρύδια τὰ, *κεραμίˡδα* < κεραμίδια τὰ, *κοψίˡδα* < κοψίδια τὰ, (μικρὰ τεμάχια κρέατος), *λαgάˡδα* < λαgάδια τὰ, *λαχίˡδα* < λαχίδια τὰ – λαχίδι (μικρὸν τμῆμα χωραφίου κλήρῳ δοθέν), *λεπίˡδα* < λεπίδια τὰ, *ἐμούˡδαζα* < ἐμούδιαζα, *ἐμούˡδασα* < ἐμούδιασα, *μόˡδα* < μόδια (ἡ λ. ἐν χρήσει εἰς τὴν εὐχὴν πρὸς τοὺς ἁλωνίζοντας – χίλια *μόˡδα* κι ὄξου ὁ σπόρος), *μεσάˡδα* < μεσάδια τὰ (μεσάδι καλοῦν τὸ ἥμισυ τοῦ ἄρτου), *μαυράˡδα* < μαυράδια τὰ, *ξεράˡδα* < ξεράδια τὰ, *ξεφτίˡδα* < ξεφτίδια τὰ, *παιχνίˡδα* < παιχνίδια τὰ, *παρσίˡδα* < παρσίδια τὰ (ἡ παραλαβὴ τῆς νύφης, ὁ γάμος), *πόˡδα* < πόδια τὰ, *σανίˡδα* < σανίδια τὰ, *σκαφίˡδα* < σκαφίδια τὰ, *σκελίˡδα* < σκελίδια τὰ (οἱ φέτες τοῦ καρποῦ τῶν ἑσπεριδοειδῶν), *στεγάˡδα* < στεγάδια τὰ (στεγάδι = στοιβάς), *στριφτάˡδα* < στριφτάδια τὰ (ὁ ἀλλαχοῦ χυλός), *στρουσίˡδα* < στρουσίδια τὰ (στρώματα), *ρημάˡδα* < ρημάδια τὰ, *φάˡδα* < φάδια τὰ (ὑφάδια), *φίˡδα* < φίδια τὰ, *φλούˡδα* < φλούδια τὰ, *χάˡδα* < χάδια τὰ, *χρασίˡδα* < γρασίδια τὰ, *ψαλίˡδα* < ψαλίδια τὰ, *ἁλικόˡdo* ἡ (ἐμπόδιον),[1] *ἀνάˡdαζα* < ἀνάντιαζα, *ἀνάˡdαξα* < ἀνάντιαξα, *ἀνάˡdo* < ἀνάντιο (τὸ ἄποπτον), *δόˡdα* < δόντια τὰ, *ἐκουβέˡdαζα* < ἐκουβέντιαζα, *ἐκουβέˡdασα* < ἐκουβέντιασα, *ἐξεδόˡdαζα* < ἐξεδόντιαζα *ἐξεδόˡdασα* < ἐξεδόντιασα, *ἐπόˡdαζα* < ἐπόντιαζα, *ἐπόˡdασα* < ἐπόντιασα, *ἀgάˡθα* < ἀgάθια, *ἀλήˡθα* < ἀλήθεια, πληθ. *ἀλήˡθες* < ἀλήθειες, *ἀρμάˡθα* < ἁρμάθια τὰ, *Βάˡθα* < Βάθεια ἡ (τπν.) *γιοργάˡθα* < γιοργάθια τὰ (γύργαθον), *ἐγιοργάˡθαζα* < ἐγιοργάθιαζα, *ἐγιοργάˡθασα* < ἐγιοργάθιασα, *καβάˡθα* < καβάθια τὰ, *καλάˡθα* < καλάθια τὰ, *κολοκύˡθα* < κολοκύθια τὰ, *παραμύˡθα* < παραμύθια τὰ, *στήˡθα* < στήθια τὰ, *ἐστήˡθαζα* < ἐστήθιαζα, *ἐστήˡθασα* < ἐστήθιασα, *ἀbάˡρα* < ἀμπάρια τὰ, *ἀgάˡρο* < ἀγγάρειο – ἀγγαρεία, *ἀgουνάˡρα* < ἀgωνάρια τὰ (οἱ ἀκρογωνιαῖοι λίθοι), *ἀλογάˡραστος* < ἀλογάριαστος (ἀνάξιος λόγου ἄνθρωπος), *βλαστάˡρα* < βλαστάρια τὰ (οἱ βλαστοί), *γαλάˡρα* < γαλάρια τὰ (τὰ ἔχοντα γάλα αἰγοπρόβατα, ἀλλὰ καὶ οἱ τόποι διαμονῆς αὐτῶν), *γουμάˡρα* < γομάρια τὰ, *ἐγουμάˡραζα* < ἐγομάριαζα, *ἐγουμάˡρασα* < ἐγομάριασα, *ζαγάˡρα* < ζαγάρια τὰ, *ζευγάˡρα* < ζευγάρια τὰ, *ζουνάˡρα* < ζουνάρια τὰ, *θροφάˡρα* < θροφάρια τὰ (θροφάρι, ὁ χοῖρος ὁ προοριζόμενος πρὸς σφαγὴν κατὰ τὴν προσεχῆ ἀπόκριαν), *κουβάˡρα* < κουβάρια τὰ, *καμάˡρα* < καμάρια τὰ (τάφοι σκεπασμένοι διὰ καμάρας), *κατοστάˡρα* < κατοστάρια τὰ, *κουλλούˡρα* < κουλλούρια τὰ, *κολομέˡρα* < κολομέρια τὰ (οἱ γλουτοί), *λανάˡρα* < λανάρια τὰ, *λημμάˡρα* < λημμάρια τὰ (δράγματα σταχύων), *λιθάˡρα* < λιθάρια τὰ, *λιοντάˡρα* < λιοντάρια τὰ, *ἐλογάˡραζα* < ἐλογάριαζα, *ἐλογάˡρασα* < ἐλογάριασα, *λυχνάˡρα* < λυχνάρια τὰ,

1. Ὁ τύπος οὗτος, ὡς καὶ τὸ ρῆμα *ἁλικοdοῦ*, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα τοῦ ΙΛΑΑ.

μαργαριτάιρα<μαργαριτάριια τὰ, *ἐμέιραζα*<ἐμέριιαζα, *ἐμέιρασα*<ἐμέριιασα, *μεσημέιρα*<μεσημέριια τὰ, *μοναστήιρα*<μοναστήριια τὰ, *μουλάιρα*<μουλάριια τὰ, *ἐξελημέιραζα*<ἐξελημέριιαζα, *ἐξελημέιρασα*<ἐξελημέριιασα, *ἐξεμεσημέιραζα*<ἐξεμεσημέριιαζα, *ἐξεμεσημέιρασα*<ἐξεμεσημέριιασα, *παλληκάιρα*<παλληκάριια τὰ, *παπόιρα*<παπόριια τὰ, *πιθάιρα*<πιθάριια τὰ, *ἐσκούιραζε*<ἐσκούριιαζε, *ἐσκούιρασε*<ἐσκούριιασε, *σταβάιρα*<σταβάριια τὰ (ὁ ἱστοβοεύς), *ἐστέιρωνα*<ἐστέριιωνα, *ἐστέιρωσα*<ἐστέριιωσα, *στενοχούιρα*<στενοχώριια, *συχώιρο*<συχώριο ἡ, *τομάιρα*<τομάριια τὰ, *χέιρα*<χέριια τὰ, *χορτάιρα*<χορτάριια τὰ, *χτάιρα*<χτάριια τὰ (ἀναλημματικὰ τείχη), *χώιρα*<χώριια (χωριστά), *baρούιτα*<μπαρούτιια τὰ, *δεμάιτα*<δεμάτιια τὰ, *κομμάιτα*<κομμάτιια τὰ, *ἐκομμάιταζα*<ἐκομμάτιιαζα, *ἐκομμάιτασα*<ἐκομμάτιιασα, *κρεββάιτα*<κρεββάτιια τὰ, *μάιτα*<μάτιια τὰ, *ἐμάιταζα*<ἐμάτιιαζα, *ἐμάιτασα*<ἐμάτιιασα, *μονοπάιτα*<μονοπάτιια τὰ, *παλάιτα*<παλάτιια τὰ, *σκώιτα*<σκώτιια τὰ, *σπίιτα*<σπίτιια τὰ, *τέιτος*<τέτριος.

Β') Μερικὴ προεκφώνησις: *ἀμμουιδιὰ*<ἀμμουδιὰ ἡ, *ἀναποιδιὰ*<ἀναποδιὰ ἡ (δυσκολία, κακοτυχία), *ἀναποιδιάζω*<ἀναποδιάζω (ἐπὶ πραγμάτων ἀναστρέφω, ἐπὶ καταστάσεως ἢ ὑποθέσεως δηλοῖ μεταστροφὴν πρὸς τὸ κακό), *ἀπιιδιὰ*<ἀπιδιὰ ἡ, *ἀραιδιάζου*<ἀραδιάζω, *ἀραιδιάσου*<ἀραδιάσω, *ἀσκαιδιοῦ*<ἀσκαδιοῦ τοῦ, *ἀχλαιδιοῦνε*<ἀχλαδιοῦνε – ἀχλαδιῶν, *ἀχλαιδιὰ*<ἀχλαδιὰ ἡ, *ἀχλαιδιὲς*<ἀχλαδιὲς οἱ, *βαρκαιδιὰ*<βαρκαδιὰ ἡ (τὸ φορτίο τὸ ὁποῖον χωρεῖ ἡ βάρκα), *βαρκαιδιὲς*<βαρκαδιὲς οἱ, *βαρκαιδιάτικα*<βαρκαδιάτικα τὰ (τὰ λεμβουχικά), *βοιδιοῦ*<βοδιοῦ τοῦ, *βραιδιάζει*<βραδιάζει, *βραιδιάσει*<βραδιάσει, *γλιιδιάρις*<γλιδιάρις ὁ, *δαχτυλιιδιοῦ*<δαχτυλιδιοῦ τοῦ, *ιδιαβάζου*<διαβάζω, *ιδιαβατικὸς*<διαβατικὸς ὁ (ὁ περαστικός), *ιδιακονιάρης*<διακονιάρης ὁ, *ιδιάκος*<διάκος ὁ, *ιδιάλαλο*<διάλαλο τὸ (κοινολόγησις ἀξιομέμπτου πράξεως), *ιδιάτανος*<διάτανος ὁ, *ιδιαφεντεύου*<διαφεντεύω (προστατεύω), *ιδιώχνου*<διώχνω, *καρυιδιοῦ*<καρυδιοῦ τοῦ, *κασσιιδιάρης*<κασσιδιάρης (φαλακρός) ὁ, *κοκοιδιοῦ*<κοκοδιοῦ ἡ (κακοειδής), *λαιδιὰ* καὶ *λαιδιὲς*<λαδιὲς οἱ (λεκὲς ἀπὸ λάδι), *λαgαιδιὰ*<λαgαδιὰ ἡ (μεγεθυντικὸν τῆς λ. λαγκάδι), *μουιδιάζου*<μουδιάζω, *μουιδιάσου*<μουδιάσω, *παιιδιὰ*>παιδιὰ τὰ, *παιιδιοῦνε*>παιδιοῦνε – παιδιῶν, *παιχνιιδιοῦ*>παιχνιδιοῦ τοῦ, *παιχνιιδιαρίζου*<παιχνιδιαρίζω (παίζω), *παπαιδιάνικο*<παπαδιάνικο τὸ (τὸ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ παπᾶ ἀνῆκον), *πηιδιὰ*<πηδιὰ ἡ, *πηιδιὲς*<πηδιὲς οἱ, *ποιδιοῦ*<ποδιοῦ τοῦ, *ποιδιοῦνε*<ποδιοῦνε (ποδιῶν), *ποιδιὰ*<ποδιὰ ἡ, *στεγαιδιάζου*<στεγαδιάζω (βάνω τὶς βελέτζες ἢ τὶς μασκαλουχιὲς – δέματα ἀπὸ στάχυς – ἔτσι ὥστε νὰ φτιάξω στεγάδι, ἤτοι στοιβάδα), *χαιδιάρης*<χαδιάρης ὁ, *ψαλιιδιοῦ*<ψαλιδιοῦ τοῦ, *ψαλιιδιοῦνε*<ψαλιδιοῦνε – ψαλιδιῶν, *ψαλιιδιὲς*<ψαλιδιὲς οἱ, *ἀναιdιάζου*<ἀναdιάζω (παρατηρῶ κατέναντι), *ἀναιdιάξου*<ἀναdιάξω, *γεροιdιάρης*<γεροντιάρης (γερασμένος), *δοιdιοῦ*<δοντιοῦ τοῦ; *δοιdιοῦνε*<δοντιοῦνε (δοντιῶν), *δοιdιὰ*<δοντιὰ ἡ, *κουβειdιάζου*<κουβεντιάζω, *κουβειdιάσου*<κουβεντιάσω, *μουκεραιdιὰ*<μουκεραdιὰ (χόρτο), *ξεδοιdιάζου*<ξεδοντιάζω, *ξεδοιdιάσου*<ξεδοντιάσω, *ποιdιάζου*<ποντιάζω, *ποιdιάσου*<ποντιάσω, *σκοιdιὰ*<σκοντιὰ ἡ, *ἀgαιθιοῦ*<ἀgαθιοῦ τοῦ, *ἀgαιθιοῦνε*<ἀgαθιοῦνε – ἀgαθιῶν, *ἀποιθιῶμαι*<ἀποθιῶμαι (καθίζω), *ἀρμαιθιὰ*<ἀρμαθιὰ (ὁρμαθός), *ἀρμαιθιὲς*<ἀρμαθιὲς, *ἀρμαιθιοῦνε*<ἀρμαθιοῦνε (ἀρμαθιῶν), *βαιθιὰ*<βαθιὰ ἡ, *γιοργαιθιάζου*<γιοργαθιάζω (τοποθετῶ τοὺς στάχυς εἰς γιοργάθι), *γιοργαιθιάσου*<γιοργαθιάσω, *γροιθιὰ*<γροθιὰ ἡ, *καλαιθιοῦ*<καλαθιοῦ τοῦ, *κολο-*

κυ'θι'ὰ < κολοκυθιὰ ἡ, *Κολοκυ'θι'ανοὶ* < Κολοκυθιανοὶ οἱ (οἱ κάτοικοι τοῦ *Κολοκυ'θι'οῦ*, τῆς παλαιᾶς Τευθρώνης), *στη'θι'άζου* < στηθιάζω (σκεπάζω τὰ στήθη), *στη'θι'άζομαι* < στηθιάζομαι (ἀναλαμβάνω τὴν τακτοποίησιν σοβαρᾶς ὑποθέσεως), *σπα'θι'ὰ* < σπαθιὰ ἡ, *σπα'θι'ὰ* < σπαθιὰ τὰ, *ἀba'ρ'οῦ* < ἀμπαριοῦ, *ἀba'ρ'ὰ* < ἀμπαριὰ ἡ (ποσότης ὅσην χωρεῖ τὸ ἀμπάρι), *ἀνηφο'ρ'ακὸς* < ἀνηφοριακὸς ὁ, *ἀσκαδα'ρ'ὰ* < ἀσκαδαριὰ ἡ (συκῆ ἐξ ἧς αἱ ἰσχάδες), *βα'ρ'ὰ* < βαριὰ ἡ, *βο'ρ'ὰς* < βοριάς, *γδαρτα'ρ'ὰ* < γδαρταριὰ ἡ (τὸ δι' ἐκδορᾶς ἀφαιρούμενον), *γουμα'ρ'άζου* < γομαριάζω (κατασκευάζω γομάρι), *baτα'ρ'ὰ* < baταριὰ ἡ (ὁ ταυτόχρονος πυροβολισμὸς ὑπὸ ὁμάδος ὁπλοφόρων), *δεκα'ρ'ὰ* < δεκαριὰ ἡ, *χε'ρ'ὰ* < χεριὰ ἡ, *ζουνα'ρ'οῦ* < ζουναριοῦ, *ζουνα'ρ'ὰ* < ζουναριὰ ἡ (ζώνη διὰ τὰ φυσίγγια), *κουba'ρ'ὰ* < κουμπαριὰ ἡ, *Κάβελλα'ρ'ὰ* < Καβελλαριὰ ἡ (τπν.), *κα'ρ'οφίλι* < καριοφίλι, *καλαμα'ρ'ὰ* < καλαμαριὰ ἡ, (τὸ μεγάλο μελανοδοχεῖο), *κατηφο'ρ'ακὸς* < κατηφοριακός, *κεφαλα'ρ'ὰ* < κεφαλαριὰ ἡ (ἡ μεγάλη κεφαλή), *κληματαρ'ὰ* < κληματαριὰ ἡ, *ἀναμα'τ'άζομαι* < ἀναματιάζομαι (συνεννοοῦμαι διὰ νευμάτων), *βου'τ'ὰ* < βουτιὰ ἡ, *dομα'τ'ὰ* < ντοματιὰ ἡ, *δαgαμα'τ'ὰ* < δαgαματιὰ ἡ (τὸ δάgωμα), *ζη'τ'ᾶνος* < ζητιᾶνος, *ζη'τ'ανεύου* < ζητιανεύω, *κομμα'τ'άζου* < κομματιάζω, *κομμα'τ'άσου* < κομματιάσω, *λαβωμα'τ'ὰ* < λαβωματιὰ ἡ, *μα'τ'οῦ* < ματιοῦ τοῦ, *μα'τ'οῦνε* < ματιοῦνε (ματιῶν), *μα'τ'ὰ* < ματιὰ ἡ, *μα'τ'άζου* < ματιάζω, *μα'τ'άσου* < ματιάσω, *νο'τ'ὰς* < νοτιάς, *πλα'τ'ὰ* < πλατειὰ ἡ, *ρεμα'τ'ὰ* < ρεματιὰ ἡ, *σαρουμα'τ'ὰ* < σαρωματιὰ ἡ, *σκου'τ'ὰ* < σκουτιὰ τὰ (τὰ ἐνδύματα), *στρα'τ'ώτης* < στρατιώτης, *φω'τ'ὰ* < φωτιὰ ἡ.

Ἐπένθεσις παρὰ τὰ συμπλέγματα συμφώνων.

Παρὰ τὰ σύμφωνα *τ*, *δ*, *ρ* παρατηρεῖται ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου *ι*, ὄχι μόνον ὅταν προηγῆται ἑκάστου τῶν συμφώνων τούτων φωνῆεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο σύμφωνον, δηλαδὴ ὅταν ὑπάρχῃ συμφωνικὸν σύμπλεγμα.

Ἡ παρὰ τὰ συμφωνικὰ ταῦτα συμπλέγματα παρατηρουμένη ἐπένθεσις εἶναι πάντοτε μερικὴ προεκφώνησις τοῦ ἡμιφώνου *ι*, παρουσιάζει δὲ δύο μορφάς, τῶν ὁποίων εἰκόνα παρέχομεν διὰ τῶν ἑπομένων παραδειγμάτων.

Πρώτη μορφή:

1) Ἑπόμενον τοῦ βρ : *ἀλέβ'ρ'α* < ἀλεύριια τὰ, *πλεβ'ρ'ακὰ* (ἐπίρρ. πλαγίως), *ἀβ'ρ'ανὸς* – *ἀβ'ρ'ανὴ* – *ἀβ'ρ'ανὸ* < αὐριανός, *Σταβ'ρ'ανὸς* < Σταυριανός, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπώνυμον *Σταβ'ρ'ανάκος*, *Σταβ'ρ'ανὴ* < Σταυριανὴ ἡ, *Σταβ'ρ'άνι* < Σταυριάνι τὸ, *Σταβ'ρ'άτης* καὶ *Σταβ'ρ'άτιζα* (ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Σταυρί), Πούδα τοῦ *Σταβ'ρ'οῦ* (τπν. παρὰ τὸ χωρίον Κότρωνας).

2) Ἑπόμενον τοῦ βδ : *ραβ'δ'ὰ* < ραβδιὰ ἡ, πληθ. *ραβ'δ'ὲς* < ραβδιὲς οἱ, *ραβ'δ'ὰ* < ραβδιὰ τὰ, *ραβ'δ'άτορας* < ραβδιάτορας (ραβδοῦχος, παλληκαρᾶς), *β'δ'άζει* < βδιάζει (εὐδιάζει), *ἔβ'δ'αξε* (ἔγινε εὐδία).

3) Ἑπόμενον τοῦ φρ : *ψαρονέφ'ρ'α* < ψαρονέφρια τὰ, *κοψονέφ'ρ'άζου* (κτυπῶ εἰς τὰ νεφρὰ) ἀόρ. *ἐκοφονέφ'ρ'ασα* < ἐκοψονέφριασα, *κοφονεφ'ρ'άζομαι* < κοψονεφριά-

ζομαι (καταπονοῦμαι ἐργαζόμενος σκυφτὸς ἢ μεταφέρων ἐπὶ τῆς πλάτης ἰσχυρὸν βάρος), ἀόρ. *ἐκοψονεφ'ρ'άστηκα*<ἐκοψονεφριάστηκα, μτχ. *κοψονεφ'ρ'ασμένος*<κοψονεφριασμένος, *ἀλαφ'ρ'ὸς*<ἀλαφριός, -ά, -ό, *ἀλαφ'ρ'αίνου*<ἀλαφριαίνου, ἀόρ. *ἀλάφ'ρ'ανα*<ἀλάφριανα.

4) Ἑπόμενον τοῦ πρ : *Κυπ'ρ'ανὸς*<Κυπριανὸς ὁ (χωρίον τοῦ τ.δ. Λαγίας), *Κυπ'ρ'ανιώτης*<Κυπριανιώτης (ὁ κάτοικος τοῦ χωρίου Κυπριανός), *κόπ'ρ'α*<κόπρια τὰ (τὰ κόπρανα), *σακκοκόπ'ρ'α*<σακκοκόπρια τὰ (σακκιὰ δι' ὧν μεταφέρουσι τὴν κοπριά), *καπ'ρ'οῦ*<καπριοῦ τοῦ (καπρί).

5) Ἑπόμενον τοῦ γρ : *ἄγ'ρ'ος -α -ο*<ἄγριος, *ἀγ'ρ'εύου*<ἀγριεύω, *ἀγ'ρ'οπερίστερο*<ἀγριοπερίστερο, *ἀγ'ρ'οσουκιὰ*<ἀγριοσυκιά, *ἀγ'ρ'ορείτης*<ἀγριορείτης (τραχὺς, βλοσυρός),[1] *ἀγ'ρ'άδες*<ἀγριάδες (βραχώδεις καὶ διὰ τοῦτο ἄγονοι ἐκτάσεις), *γ'ρ'ὰ*<γραιά. Πρόσθες τὰ τοπωνύμια *Ἀγ'ρ'όμαλλος* ὁ, *Ἀγ'ρ'οκάμπι* τὸ, *Ἀγ'ρ'οκάμποι* οἱ, *Ἀγ'ρ'οπερίβολο* τὸ, *Ἀγ'ρ'άδες* οἱ.

6) Ἑπόμενον τοῦ κρ : *κ'ρ'αίνου*<κρυαίνω, *κ'ρ'όχουλο*<κρυόχουλο (ψύχρα), *κ'ρ'άδα*<κρυάδα, *κ'ρ'ανὸς – κ'ρ'ανὴ – κ'ρ'ανὸ*<κρυανὸς (ἐπὶ ψυχροῦ χώρου), *μακ'ρ'ὰ*<μακριὰ ἡ, *ἀdίκ'ρ'α*<ἀντίκρια (κατέναντι – ἀντικρύ), *ἀποκ'ρ'ανέσκει*<ἀποκρυανέσκει,[2] *πικ'ρ'ὸς–πικ'ρ'ὰ–πικ'ρ'ὸ*<πικριὸς (πικρός), *πικ'ρ'αίνου*<πικριαίνου (πικραίνω, δυσαρεστῶ κάποιον).

7) Ἑπόμενον τοῦ χρ : *χ'ρ'άζομαι*<χρειάζομαι, *χ'ρ'αζούμενος*<χρειαζούμενος (ἐπωφελής), *Κεχ'ρ'άνικα*<Κεχριάνικα τὰ (τπν.), *χ'ρ'ωστουμέικα*<χρεωστουμέικα τὰ (δανεικά), *χ'ρ'ωφελέτης*<χρεωφειλέτης ὁ, *χ'ρ'ώνου*<χρεώνου, *χ'ρ'ωμένος*<χρεωμένος.

8) Ἑπόμενον τοῦ γδ : *σμουγ'δ'αίνου*<σμουγδιαίνου (μουδιάζω κατὰ τὴν μάσησιν ἀώρου καρποῦ), *σμουγ'δ'ὸς*<σμουγδιὸς ὁ (ἐπὶ τροφῶν, κυρίως καρποῦ ἀώρου καὶ διὰ τοῦτο ὑποξίνου), *λιγ'δ'άρης*<λιγδιάρης ὁ (ἀκάθαρτος), *λιγ'δ'άζου*<λιγδιάζου (λερώνομαι ἀπὸ λιπαρὰ οὐσία), *ρογ'δ'ὰ*<ροδεὰ ἡ.

9) Ἑπόμενον τοῦ φτ : *φ'τ'άχνου*<φτειάχνου, *φ'τ'αστικὰ*<φτιαστικὰ τὰ (ἡ ἀμοιβὴ αὐτοῦ ποὺ ἔφτειασε κάτι), *χουφ'τ'ὰ*<χουφτιὰ ἡ (τὸ ἐντὸς τῆς κλειστῆς παλάμης – χούφτας – περιεχόμενο), *χουφ'τ'άζου*<χουφτιάζου (κρατῶ τι διὰ τῆς παλάμης κλειστῆς), *φ'τ'α'ρ'ὰ*<φτυαριὰ ἡ (ὅσο χωρεῖ τὸ φτυάρι), *φ'τ'αρίζου*<φτυαρίζου (ἐργάζομαι χρησιμοποιῶν τὸ *φ'τ'άρι*), *ἀφ'τ'άζομαι*<ἀφτιάζομαι (πταρνίζομαι).

10) Ἑπόμενον τοῦ χτ : *νυχ'τ'ά*<νυχτιά, *νυχ'τ'άτικα*<νυχτιάτικα (εἰς ὥραν νυκτός), *κακονύχ'τ'ο*<κακονύχτιο ἡ (ταλαιπωρία κατὰ τὴν νύχτα), *λαχ'τ'ὰ* καὶ *λαχ'τ'ὲς*<λαχτιὲς οἱ (τὰ ἄλματα), *σbρωχ'τ'ὰ*<σπρωχτιά.

11) Ἑπόμενον τοῦ bρ : *λαb'ρ'άτικος*<λαμπριάτικος ὁ, *σεb'ρ'ακὰ*<σεμπριακὰ τὰ (τὰ ὑπὸ σέμπρου γεωργούμενα κτήματα), *γαb'ρ'άτικο* καὶ *γαb'ρ'άτικα* (τὰ φορεθέντα ὑπὸ τοῦ γαμπροῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου).

---

1. Ἡ λ. θεωρεῖται ἀμάρτυρος εἰς τὸ ΙΛΑΑ (ἐν λ. *ἀγριορείτακας*).

2. Τὸ ρῆμα ἀπαντᾷ εἰς τὴν συνήθη εἰς τὰ μοιρολόγια φράσιν — *ἀποκ'ρ'ανέσκει ἡ πάδα μας* — ἤτοι διὰ τοῦ θανάτου ἀξιολόγου ἀνδρὸς μένει ἀκάλυπτη ἡ πλευρά μας καὶ ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ἀνέμους τῶν περιστάσεων. Εἰς τὸ ΙΛΑΑ φέρεται ὁ τύπος ἀποκρυανίσκω ὡς προερχόμενος ἐκ Μάνης, ἀλλ' οὗτος ὅμως εἰς τὴν περιοχὴν τοὐλάχιστον τοῦ Ταινάρου δὲν λέγεται.

Δευτέρα μορφή:

1) Ἑπόμενον τοῦ ρδ : *βάιριδια*<βάρδια ἡ (φρουρά, ὡράριον ἐργασίας), *βαιριδιάτορας*<βαρδιάτορας ὁ (σκοπός, παρατηρητής), *καιριδιὰ*<καρδιὰ ἡ, *καιριδιακὸς*<καρδιακὸς ὁ, *gαιριδιακὸς – gαιριδιακιὰ – gαιριδιακὸ*< gαρδιακὸς (ἐπὶ ἀδελφῶν ἐχόντων κοινοὺς ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς).[1] Λέγεται ἐνίοτε καὶ *gαιριδιακὸς* ἀντὶ *καιριδιακός*.

2) Ἑπόμενον τοῦ ρτ : *καταιρτιοῦ*<καταρτιοῦ τοῦ, *κατάιρτια*<κατάρτια τὰ, *ξάιρτια*<ξάρτια τὰ (τὰ ἐξαρτήματα τοῦ πλοίου), *χαιρτιοῦ*<χαρτιοῦ τοῦ, *χαιρτιὰ*<χαρτιὰ τὰ, *χαιρτιοῦνε*<χαρτιοῦνε τοῦ (χαρτιῶν), *Μαιρτιάτικο*<Μαρτιάτικο τὸ, ἀπὸ *Μαιρτιοῦ*<Μαρτιοῦ.

3) Ἑπόμενον τοῦ ρd : *σαιρidιὰ*<σαρdιὰ – σαλτιὰ ἡ, καὶ πληθ. *σαιρidὲς*<σαρdιὲς οἱ (τὰ ἄλματα).

4) Ἑπόμενον τοῦ δρ : *ιΔιριάτης*<Δρυάτης καὶ θηλ. *ιΔιριάτιζα*<Δρυάτιζα (ἐκ τοῦ χωρίου Δρῦ).

5) Ἑπόμενον τοῦ dρ : *ἀidιρανὴ*<ἀdρειανὴ ἡ (ἀνδρεία – ἰσχυρά), καὶ συνήθης φρ. : ἔναι ἀπὸ *ἀidιρανὴ* γενεά, *ἀidιρωμένος*<ἀdρειωμένος (ἀνδρειωμένος), *ἀidιρεύου*<ἀdρειεύου (μεγαλώνω, ἰσχυροποιοῦμαι καὶ φρ.: τ' Ἀγὶ *Ἀidιρὸς ἀidιρεύει* ἡ 'μέρα ὡς τὰ φῶτα μία ὥρα), *Κυλήidιριὰ*<Κυλήdρια τὰ (τπν. παρὰ τὸ χωρίον Κυπριανός), *ἀidιριαλίζομαι*<ἀdριαλίζομαι – ἀντραλίζομαι (σκοτοδινιῶ), *κουλλουidιριάζομαι*<κουλλουdριάζομαι (συσπειρῶμαι).

6) Ἑπόμενον τοῦ θρ : *Μπαιθιριᾶνοι*<Μπαθριᾶνοι οἱ (τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ φέροντος τὸ παρωνύμιον Μπάθρας), *Μπαιθιριάνικο*<Μπαθριάνικο τὸ (ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μπάθρα), *μπαιθιριάζει*<μπαθριάζει (γίνεται σὰν μπάθρα, δηλαδὴ σὰν λείψανο φθαρέντος δερματίνου εἴδους), *πιμουιθιριάζου*<πιμουθριάζου (ρίπτω τινὰ πρηνῆ).

7) Ἑπόμενον τοῦ τρ : *Παιτιριᾶνοι*<Πατριᾶνοι οἱ (μία ἐκ τῶν ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ οἰκογενειῶν τῆς Λάγιας), *Παιτιριάνικα*<Πατριάνικα τὰ (τὰ ἀνήκοντα στοὺς *Παιτιριάνους*), *Πειτιριάνικο*<Πετριάνικο τὸ (τὸ ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Πέτρου), *ἀλειτιριοῦ*<ἀλετριοῦ τοῦ, *ἀλέιτιρια*<ἀλέτρια τὰ, *ἀλειτιριοῦνε*<ἀλετριοῦνε τοῦν (τῶν ἀλετριῶν – ἀρότρων), *ἀλειτιριὰ*<ἀλετριὰ ἡ (τὸ διὰ τοῦ ἀρότρου σχηματιζόμενο αὐλάκι), *πειτιριὰ*<πετριὰ ἡ, *ὑπερέιτιρια*<ὑπηρέτρια ἡ, *ξειτιριωδίζου*<ξετριωδίζου (παρασύρω τινὰ εἰς μίμησιν ἀπρεπῶν πράξεών μου).

Συμπεράσματα

Τὸ πλῆθος τῶν παρατεθέντων παραδειγμάτων ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ σαφὲς καὶ ἀναντίρρητον ὅτι :

1) Εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μέσα Μάνης τὸ ἡμίφωνον *ι* ὑφίσταται ἐπένθεσιν ὁσάκις

1. Ὁ *Βαγιακάκος*, ἔνθ' ἀν. σελ. 159, δίδων τὴν σημασίαν τῆς λ. *gαιριδιακός*, γράφει «ἐπὶ ἀδελφῶν ὁ ὁμομήτριος». Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ἐν Μάνῃ οἱ ὁμομήτριοι καλοῦνται *μηλαδέρφχια* οἱ δὲ ἔχοντες κοινὸν μόνον τὸν πατέρα (ὁμοπάτριοι) καλοῦνται *μητραδέρφχια* ἢ *μητροκάβουτσα*. Ὁ ἑτεροθαλὴς οὐδέποτε ἐν Μάνῃ καλεῖται *gαιριδιακός*, ἀλλὰ μόνον ὁ ἀμφιθαλὴς ἀδελφός.

ἕπεται ἑνὸς τῶν συμφώνων *δ (d)*, *ρ*, *θ*, *τ*, ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸ φωνῆεν τὸ ὁποῖον προηγεῖται ἑκάστου τῶν συμφώνων τούτων.

2) Ἡ ἐπένθεσις αὕτη ἐμφανίζεται ὡς τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου *ι* μετὰ τοῦ ὑπάρχοντος πρὸ τοῦ συμφώνου φωνήεντος, ἐὰν τὸ φωνῆεν τοῦτο εἶναι τονούμενον, ἐὰν ὅμως ὁ τόνος τῆς λέξεως εὑρίσκεται ἐπὶ ἄλλης συλλαβῆς, τότε ἡ ἐπένθεσις δὲν ἐμφανίζεται ὡς τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις, ἀλλὰ τὸ ἡμίφωνον *ι* διασπᾶται καὶ προφέρεται ὡς ἀσθενὴς κωφὸς φθόγγος *ι* ἀκουόμενος συγχρόνως εἰς τὴν πρὸ καὶ μετὰ τὸ σύμφωνον συλλαβήν.

3) Ἐπένθεσις παρατηρεῖται παρὰ τὰ σύμφωνα *τ*, *δ*, *ρ*, ὄχι μόνον ὅταν προηγῆται τούτων φωνῆεν, ἀλλὰ καὶ σύμφωνον ἐνίοτε, συγκεκριμένως δέ :

α) Ἐὰν ἑνὸς τῶν συμφώνων *τ*, *δ*, *ρ* προηγῆται ἄφωνον, οὐρανικὸν ἢ χειλικόν, τότε εἰς τὸ μέσον τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος προφέρεται ἐλαφρὸς κωφὸς φθόγγος ι, ὅμοιος δὲ πρὸς τὸν φθόγγον τοῦτον διατηρεῖται εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν τοῦ ἡμιφώνου.

β) Ἐὰν τοῦ *ρ* προηγῆται ἢ ἕπεται ὀδοντικόν, ἐὰν δηλαδὴ ἔχωμεν τὰ συμπλέγματα *ρδ*, *ρτ (ρd)*, *δρ (dρ)*, *θρ*, *τρ*, τὸ ἡμίφωνον ἐπεντίθεται μὲν πρὸ ὁλοκλήρου τοῦ συμπλέγματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ εἶναι συγχρόνως αἰσθητὴ ἡ διέλευσις ἐλαφροῦ κωφοῦ φθόγγου ι, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν τοῦ ἡμιφώνου ἀκούεται ἐμφανῶς ὅμοιος φθόγγος, ἀσθενέστερος βεβαίως διὰ τὴν ἐπένθεσιν.

Συμπλήρωμα

Σκόπιμον θεωροῦμεν, εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως, νὰ προσθέσωμεν ὀλίγας λέξεις ἐπὶ τῆς μορφῆς ὑφ' ἣν παρουσιάζεται τοῦτο εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης, ὁσάκις προηγεῖται τὸ σύμπλεγμα *στ*. Παρατηρεῖται δηλαδὴ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου παρὰ τὸ σύμπλεγμα *στ*, ὁ προεκφωνούμενος δὲ φθόγγος ἀφομοιούμενος κατὰ τὴν ἀηχίαν πρὸς τὸ *σ* παράγει πρὸ τοῦ *τ* ἄηχον παχὺ συριστικὸν σ, κείμενον μεταξὺ τοῦ φθόγγου σ̂ (παχὺ σ) καὶ χ̂ (παχὺ χ), πλησιέστερον ὅμως πρὸς σ̂.

Ὁ Βαγιακάκος, ἔνθ' ἀν. σελ. 156, νομίζει ὅτι ἡ ἐπένθεσις συντελεῖται πρὸ τοῦ συμπλέγματος, ἀλλ' οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς προφορᾶς τοῦ σ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡμιφώνου. Ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἀκούσῃ κανεὶς καὶ ἅπαξ μόνον τοὺς ἐντοπίους προφέροντας τὰς λέξεις *ἄρρωστος* καὶ *ἀρρώστια* διὰ νὰ ἀντιληφθῇ εὐκρινῶς τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην. Οὕτως, οἱ ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Πατριαρχέα, ἔνθ' ἀν. σελ. 70, τύποι *χριˈστιανὴ* καὶ *χριˈστιανός*, ὡς καὶ οἱ σημειούμενοι ὑπὸ τοῦ Βαγιακάκου, *ἀρρώˈστεια*, *ἀρρωˈστˈάρις*, *χριˈστˈανός*, *ἀπονήˈστειο*, *βαˈστειῶμαι* πρέπει νὰ γραφοῦν *χριστˈανός*, *ἀπονήστˈο*, *βαστˈῶμαι*, *ἀρρώστˈα*, *ἀρρωστˈάρης*.

Ἡ αὐτὴ ἀλλοίωσις τῆς προφορᾶς τοῦ *σ* παρατηρεῖται καὶ ὅταν προηγῆται τὸ σύμπλεγμα *στρ*. Πβ. μυστρί – *μυστρˈοῦ*, Καστρὶ (τπν.) *Καστρˈοῦ*, *μυστρˈά*, *ἀdρογενοχωρίστρˈα*. Ἡ μόνη διαφορὰ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην συνίσταται εἰς τὴν παρατηρουμένην ἐμφανῶς ὑγροτέραν προφορὰν τοῦ ρ κατὰ τὴν προφορὰν τῶν μετ' ἐπενθέσεως τύπων.

Λ. ΚΟΥΤΣΙΛΙΕΡΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1959

Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀνακοινώσῃ ὅτι καὶ εἰς τὸν ἐφετινὸν διαγωνισμὸν μετέσχε σημαντικὸς ἀριθμὸς συλλογέων γλωσσικοῦ ὑλικοῦ — 24 ἐν ὅλῳ — ἐκ διαφόρων περιφερειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων — 17 διὰ τὴν ἀκρίβειαν — εἶναι ἐκπαιδευτικοί, εὐοίωνον τοῦτο σημεῖον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ποιοτικῆς ἀπόψεως, ἡ ἐπιτροπὴ μετ' εὐχαριστήσεως διαπιστώνει, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν περισσοτέρων συλλογῶν εἶναι λίαν ἀξιόλογον.

Αἱ διαπιστώσεις αὗται ὑποχρεώνουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ ἐπαναλάβῃ μετ' ἐπιμονῆς ὅσα καὶ πέρυσιν καὶ εἰς προηγουμένας ἐκθέσεις διαγωνισμῶν ἐτονίσθησαν. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ αὐξηθῇ κατὰ πολὺ τὸ διατιθέμενον διὰ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ μόχθου τῶν μετεχόντων εἰς τοὺς γλωσσικοὺς διαγωνισμοὺς ποσόν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ ἐνισχύσουν ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς τὴν Ἑταιρείαν, ἂν θέλουν νὰ προλάβουν τὴν ἄμβλυνσιν καὶ τὸν ὁλοκληρωτικὸν πιθανῶς μαρασμὸν τοῦ ζήλου τῶν φιλοτίμων καὶ φιλογενῶν συλλογέων. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βραβεύωνται διὰ 500 ἢ 1000 δραχμῶν ἐργασίαι, διὰ τὴν συλλογὴν μόνον τοῦ ὑλικοῦ τῶν ὁποίων ἀπῃτήθη ἐτῶν ἐργασία ἐπίπονος, διὰ τὴν κατάταξιν δὲ καὶ ἀντιγραφὴν αὐτοῦ μηνῶν ὅλων ἀπασχόλησις. Περιττὸν νὰ τονισθῇ ἅπαξ ἔτι, ὅτι ἡ ζητουμένη ἐνίσχυσις τῆς Ἑταιρείας θὰ ὠφελήσῃ κυρίως καὶ ἀμέσως μὲν τὴν Ἀκαδημίαν, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν διαγωνισμῶν τῆς Ἑταιρείας πλουτίζεται τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἐμμέσως δὲ αὐτὴν ταύτην τὴν Πολιτείαν, καθῆκον τῆς ὁποίας ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Λεξικοῦ τῆς γλώσσης τοῦ Ἔθνους.

Αἱ ὑποβληθεῖσαι ἐφέτος συλλογαὶ προέρχονται : πέντε ἐκ Πελοποννήσου, τέσσαρες ἐκ Θρᾴκης, ἀνὰ τρεῖς ἐκ Μακεδονίας καὶ Κρήτης, ἀνὰ δύο ἐξ Εὐβοίας, Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Μικρασιατικῶν παραλίων καὶ ἀνὰ μία ἐκ Θεσσαλίας, Σίφνου καὶ Κύπρου. Ἡ κατὰ τὴν ἀναφερομένην σειρὰν κρίσις τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ ἑκάστης τῶν συλλογῶν, ἔχει ὡς ἑξῆς :

1. Μία τῶν ἐκ Πελοποννήσου συλλογῶν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Τρουπῆ, δημοδιδασκάλου, καὶ φέρει τὸν τίτλον «Δημῶδες γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐπαρχίας Γορτυνίας». Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τετραδίων, σελίδων συνολικῶς 138.

Τὸ πρῶτον τετράδιον περιέχει ᾄσματα (51 τραγούδια, 10 μοιρολόγια, 10 νανουρίσματα), παροιμίας καὶ γνωμικά. Τὸ δεύτερον περιέχει τοπωνύμια, λεξιλόγιον ποιμενικὸν καὶ γεωργικόν, ὁρολογίαν ὑφαντικῆς, παρωνύμια καὶ σκωπτικά. Τὸ τρίτον τετράδιον περιέχει εὐχὰς καὶ ἀράς, ἐπιφωνηματικὰς φράσεις, αἰνίγματα, μύθους καὶ παραμύθια, ὀνοματολογίαν φυτῶν καὶ ζῴων, λεξιλόγιον γενικόν, τέλος δὲ ὀλίγας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος.

Ὁ κ. Τρουπῆς εἶχε μετάσχει καὶ τοῦ περυσινοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας

διὰ μικροῦ λεξιλογίου ἐπαινεθέντος ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις διετύπωσε συγχρόνως τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ καταρτίσῃ μεγαλυτέραν καὶ ἀρτιωτέραν συλλογήν. Ἡ εὐχὴ αὕτη πραγματοποιεῖται σήμερον κατὰ τρόπον λίαν ἱκανοποιητικόν. Τὸ πλούσιον περιεχόμενον τῆς ἐφετινῆς συλλογῆς τοῦ κ. Τρουπῆ ἔχει μετ' εὐσυνειδησίας καὶ προσοχῆς καταγραφῆ ἀπό τε φωνητικῆς καὶ μεθοδολογικῆς ἀπόψεως. Αἱ παροιμίαι καὶ τὰ τραγούδια εἶναι, βεβαίως, καὶ ἄλλοθεν γνωστά, ἡ συμβολὴ ὅμως τοῦ συλλογέως εἶναι εὐπρόσδεκτος καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, διότι προσφέρει ἰδιωματικὰς παραλλαγὰς τούτων. Πραγματευόμενος ἐξ ἄλλου τοπωνύμια, σημειώνει γνωστὰς παραδόσεις ἢ μνημονεύει γεγονότα συντελέσαντα εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτῶν. Πολλὰ τῶν τελευταίων τούτων εἶναι ξενικῆς προελεύσεως (*Ἀράχοβα*, *Ἀλβανίτσα*, *Βάριζα*, *Βερβίτσα*, *Βαγγέριζα*, *Γκέρκι*, *Γκούριζα* κλπ.), ἡ ἀποθησαύρισις ὅμως καὶ τούτων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ὅσον καὶ τῶν καθαρῶς Ἑλληνικῶν. Ἄξιαι σημειώσεως διὰ τὴν μορφολογίαν καὶ τὴν σημασιολογίαν τοῦ ἰδιώματος λέξεις εἶναι: *λαιμούσια* = ράβδος διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ σύλληψιν τοῦ ζῴου, *μεσάδι* = ἡ γλωσσὶς τῶν κωδώνων τῶν ζῴων, *μεσικὰ* = ἐντόσθια, *γουλισιὰ* = ἰλὺς συσσωρευθεῖσα εἰς ἀγρόν, *συναυλακάρης* = γείτων εἰς τὸν ἀγρόν, *ξάστρα* = τὸ ἀλλαχοῦ λανάρι, *μίκοιλο* = ἥμισυ κοιλοῦ, *πρωτολάτης* = τὸ ὑψηλότερον στάχυ τῆς κοψιᾶς, *φαγοσποριάζω*, ἐπὶ ἀγροῦ σπαρέντος, οὗτινος τὸ φύτρωμα δὲν ὑπῆρξεν ἀνάλογον πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ σπόρου, *μέτουρα* = ἀστεῖα (ἐκ τοῦ μετέωρος), *συλλαρεύω* = ἡμερεύω, καθησυχάζω, *σιάντρελλος* = μισότρελλος, *φραχταπήδα* = ἡ ἐλευθεριάζουσά πως γυνή, κλπ.

Χαρακτηριστικὸς ἐπίσης διὰ τὸ ἰδίωμα εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῶν πατρωνυμικῶν, τὰ ὁποῖα, προκειμένου μὲν περὶ υἱοῦ ἀγάμου, σχηματίζονται δι' ἁπλῆς συνθέσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετὰ τοῦ πατρικοῦ τοιούτου, περὶ δὲ νυμφευθέντος διὰ παραγώγου εἰς *-πουλος*. Οὕτω, *Πετροθανάσης* εἶναι ὁ Πέτρος, υἱὸς τοῦ Ἀθανασίου, ἄγαμος, ἐνῷ οὗτος μετὰ τὸν γάμον του λέγεται Πέτρος Θανασόπουλος. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐξηγοῦν τὴν μεγάλην ἐπίδοσιν τῶν ἐπωνυμίων εἰς *-πουλος* εἰς τὴν περιοχήν. Ὁ ἔγγαμος ἐπὶ πλέον δύναται νὰ ὀνομάζεται, πρὸς διάκρισιν πιθανῶς ἀπὸ συνωνύμους, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου, τὸ ὁποῖον προτάσσεται ἐν συνθέσει τοῦ ἰδικοῦ του, οἷον *Μαρθοπέτρος*, *Ὀλγόγιαννης* κλπ., χωρὶς τοῦτο νὰ ὑποδηλώνῃ γυναικοκρατικὰς ἀντιλήψεις.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Τρουπῆ παρέχει ἐνδιαφέρον ὑλικὸν καὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ βραβευθῇ.

2. Ἡ δευτέρα ἐκ Πελοποννήσου συλλογὴ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Κανελλοπούλου, δημοδιδασκάλου ἐπίσης. Φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ δημωδῶν ᾀσμάτων ἐκ τοῦ τέως δήμου Φαλάνθου τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας» καὶ περιέχει 200 δημώδη ᾄσματα εἰς 85 χειρογράφους σελίδας μεγάλου σχήματος.

Ὁ συλλογεὺς εἶναι γνωστὸς καὶ ἐκ τῆς εἰς τὸν περυσινὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἑταιρείας ὑποβληθείσης ἐκ τῆς ἰδίας περιφερείας συλλογῆς δημώδους γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, ἥτις καὶ ἔτυχε δευτέρου βραβείου. Ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ δὲν εἶναι, βεβαίως, ἐξ ἴσου πρὸς ἐκείνην χρήσιμος διὰ τὸν σκοπὸν τῆς Ἑταιρείας, δεδομένου ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων τυγχάνει σχεδὸν πανελλήνιος καὶ ἥκιστα ἰδιωματική. Γε-

γονὸς ἐν τούτοις εἶναι ὅτι ὁ κ. Κανελλόπουλος κατέγραψε πιστῶς τὰ ᾄσματα τῆς συλλογῆς του, ὡς ταῦτα ᾄδονται εἰς τὴν περιοχήν, ἀπέδωκεν ἐπίσης πιστῶς τοὺς ὀλίγους ἰδιωματισμούς, καὶ δὲν παρέλειψε νὰ ἐπεξηγήσῃ τούτους κατὰ χώραν, ἀπό τε φωνητικῆς καὶ σημασιολογικῆς ἀπόψεως. Διὰ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα προτείνομεν ὅπως ἡ συλλογή, ἥτις θὰ εἶναι ἰδιαιτέρως χρήσιμος διὰ τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας, γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῇ.

3. Τὴν τρίτην συλλογὴν ἀποστέλλει ἐκπαιδευτικὸς ἐπίσης, ὁ κ. Π. Πεφάνης, γυμνασιάρχης Λαγκαδίων, ὅστις ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἀποθησαύρισιν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ὅλως ἰδιάζοντος. Εἶναι παγκοίνως γνωστόν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Λαγκαδίων ἀσκοῦν κατ' ἐξοχὴν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου, ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγεῖται ἡ δημιουργία ἰδιαιτέρας συνθηματικῆς γλώσσης τῶν κτιστῶν, ὡς συμβαίνει κατὰ κανόνα σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς συντεχνίας. Ὁ κ. Πεφάνης εἶχε τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευσιν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ συνθηματικὰ τῶν Λαγκαδιανῶν, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ποικίλον ἐνδιαφέρον. Χαρακτηριστική, π.χ., εἶναι ἡ χρῆσις τῶν ὀνομάτων χωρίων πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐν ἑκάστῳ τούτων κατ' ἐξοχὴν παραγομένου εἴδους τροφῆς. Οὕτω *Ἀράχοβα* σημαίνει πατάτες, *Ζυγοβίστι* σημαίνει λάδι, *Κέρτεζι* φασόλια, *Κουβαρᾶς* κρασί, κλπ. Δι' ἀνάλογον αἰτίαν τὸ ἐπώνυμον ὡρισμένων παραγωγῶν ὑποκατέστησε τὰ ὀνόματα τοῦ παραγομένου ἢ πωλουμένου ὑπ' αὐτῶν εἴδους, οἷον τὸ τυρὶ ὀνομάζεται *Κωσταντάρας*, τὰ μακαρόνια *Μάμαλης*, κλπ. Ἐξ ἴσου χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ἰδιώματος εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ὀνόματος διαφόρων χρησίμων εἰδῶν διὰ τῆς κατ' ἐξοχὴν ἰδιότητος ἣν ἕκαστον τούτων παρουσιάζει. Διὰ τοὺς κτίστας λοιπὸν τούτους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ των συνθηματικῶς, ἡ ἐλιὰ καλεῖται *λιγδερή*, τὸ σαπούνι *γλιστερό*, τὸ κρομμύδι *καούμενο*, τὸ ἀρνὶ *βελαζούμενο*, τὰ σῦκα *γλυκούρια*, κλπ.

Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ τοῦ κ. Πεφάνη ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν διὰ τὴν μελέτην τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν, περὶ ὧν ἠσχολήθησαν ἤδη σοβαροὶ μελετηταί, ὡς ὁ Μαν. Τριανταφυλλίδης (Λαογραφία 7, 243 κέξ.), ὁ Ι. Βογιατζίδης (Λαογραφία 8, 153 κέξ.) κ.ἄ., δι' ὃ καὶ θεωροῦμεν ταύτην ἀξίαν βραβεύσεως.

4. Ἡ τετάρτη ἐκ Πελοποννήσου συλλογὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Τεγέας. Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθανασίου Τζινιέρη, δημοδιδασκάλου, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 15 χειρογράφων σελίδων μεγάλου σχήματος, εἰς τὰς ὁποίας καταγράφονται τοπωνύμια, δημοτικὰ ᾄσματα, παραμύθια καὶ ἰδιωματικαὶ φράσεις καὶ λέξεις. Προφανὲς εἶναι ὅτι ὁ κ. Τζινιέρης δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας, δι' ὃ καὶ ἡ μικρὰ συλλογή του παρουσιάζει μεθοδολογικὰς ἀτελείας. Οὕτω, οὐδεμίαν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων φροντίζει νὰ διασαφῇ διὰ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου, τοῦτο δὲ ὁδηγεῖ, ὡς εἰκός, εἰς ἀμφιβολίας ἀφορώσας εἰς τὴν σημασιολογικὴν χρῆσιν αὐτῶν. Εἶναι ἀμφίβολον, π.χ., ἂν ἡ λέξις *ζαλιὰ* σημαίνῃ ἁπλῶς τὸ φορτίον, ἡ λέξις *λίγδα* μόνον τὸ χοιρινὸν λίπος, ἡ *χαβούζα* μόνον τὴν νεράϊδα κλπ. Ἡ αὐτὴ ἀσάφεια παρατηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὴν σημασιολογικὴν χρῆσιν τῶν σημειουμένων φράσεων, εἴτε παροιμιακαὶ εἶναι αὗται, εἴτε ὄχι. Ἡ συλλογὴ τῶν τοπωνυμίων φαίνεται γενομένη μετὰ μεγαλυτέρας προσοχῆς, διότι καὶ πλουσιωτέρα εἶναι καὶ ἐτυ-

μολογικὰς ἢ τοπογραφικὰς πληροφορίας χρησίμους παρέχει. Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι ὁ συλλογεὺς παρέλειψεν ἐκ ταύτης τὰ ξενικῆς προελεύσεως τοπωνύμια, ἐνῷ καὶ ταῦτα, ὡς ἐλέχθη ἤδη, εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ κ. Τζινιέρης θὰ προσφέρῃ — καὶ δύναται ἀσφαλῶς νὰ πράξῃ τοῦτο — εἰς τὸ μέλλον πλουσιωτέραν καὶ τελειοτέραν συλλογὴν τοῦ ἰδιώματος τῆς γενετείρας του, ἡ Ἐπιτροπὴ προτείνει ὅπως καὶ ἡ ὑπὸ κρίσιν γίνῃ ἀπόδεκτὴ καὶ ἐπαινεθῇ.

5. Ἡ τελευταία τῶν ἐκ Πελοποννήσου συλλογῶν εἶναι ἴσως καὶ ἡ πλέον εὐπρόσδεκτος, διότι ἀνήκει εἰς νεαρὸν καὶ πρωτόπειρον συλλογέα, μόλις τελειόφοιτον γυμνασίου, τὸν κ. Φ. Λίτσαν, καὶ διότι περιέχει πλούσιον λεξιλόγιον τῆς ἐν τῷ χωρίῳ Βερεστιὰ Τριφυλίας ὁμιλουμένης, καταγεγραμμένον ἐπιμελῶς εἰς 300 σελίδας τετραδίου. Ὁ κ. Λίτσας ἀνέγνωσε μετὰ προσοχῆς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας καὶ ἠκολούθησεν αὐτὰς εὐσυνειδήτως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καταγραφὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν λέξεων. Ἀποδίδει οὕτω πιστῶς τὴν φωνητικὴν μορφὴν ἑκάστης λέξεως, ἑρμηνεύει συντόμως καὶ σαφῶς ταύτην καὶ προσθέτει ὅσα ἑκάστοτε ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου παραδείγματα χρειάζονται πρὸς διασάφησιν τῆς τε μορφῆς καὶ τῆς ἐννοίας. Δὲν παραλείπει μάλιστα νὰ δίδῃ ὅλας τὰς σημασίας, ὑπὸ τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦνται πολλαὶ τῶν λέξεων. Ἡ λέξις *κεφάλι* π.χ., ἔχει 13 ἐν ὅλῳ διαφόρους σημασίας ἐν τῷ χωρίῳ, ἡ λ. *φρύδι* 4, ἡ λ. *πόδια* 5, κ.ο.κ. Ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ ἰδιώματος τῆς Βερεστιᾶς πρέπει νὰ σημειωθοῦν : 1) ἡ παρὰ τὰ ἔρρινα τροπὴ τῶν δασέων εἰς μέσα (π.χ. *λυγνάρι*, ἀντὶ λυχνάρι, *ἀγνάρι*, ἀντὶ ἀχνάρι, *ἄξαβνος*, ἀντὶ ἄξαφνος, κλπ.)· 2) ὁ σχηματισμὸς ὑποκοριστικῶν οὐδετέρων εἰς *-πουλο*, ἀντὶ τῶν κοινοτέρων εἰς *-άκι* (π.χ. *διακονιαρόπουλο*, *κουταβαδόπουλο*, *κατσουλόπουλο*)· 3) ὁ κατὰ συμφυρμὸν σχηματισμὸς ὀνομάτων, ὡς *κορφοξυλιά*, ἐκ τοῦ κουφοξυλιά, διὰ τὸ κορφή, *κοντομίρι*, ἐκ τοῦ κολντεμίρι, διὰ τὸ κοντός, *σοφραΐζω*, ἀντὶ σφραγίζω, διὰ τὸ σοφρᾶς πιθανῶς, κλπ.· 4) ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου εἰς *-κα* (π.χ. *βόηθηκα*, *ἀμπόλυκα* κλπ.).

Διὰ τὴν ἀνωτέρω ἐνδιαφέρουσαν λεξικολογικὴν προσφοράν, ἣν παρέχει ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Λίτσα, θεωροῦμεν ταύτην βραβευτέαν.

6-7. Αἱ δύο τῶν ἐκ Θρᾴκης συλλογῶν ἀνήκουν εἰς ἐκπαιδευτικοὺς ἐκ Σουφλίου, γνωστοὺς ἐξ ἀναλόγων ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ὑποβάλει εἰς τὸν περυσινὸν διαγωνισμόν, τὸν κ. Πασχάλην Τσακίρην καὶ τὸν κ. Χρ. Παπασταματίου-Μπαμπαλίτην. Μεθ' ἱκανοποιήσεως ἡ Ἐπιτροπὴ διαπιστώνει ὅτι ἡ πρόγνωσις, ἣν διετύπωσεν εἰς τὴν περυσινὴν ἔκθεσίν της, ὅτι δηλαδὴ αἱ βραβευθεῖσαι τότε συλλογαὶ τῶν ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτικῶν προοιωνίζοντο ἄλλας πληρεστέρας καὶ μεθοδικώτερον συντεταγμένας, ἐπηλήθευσε ταχέως. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐντύπων ὁδηγιῶν τῆς Ἑταιρείας ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συλλογέων. Δυστυχῶς ὅμως παρατηρεῖται μεταξύ των σημαντικὴ διαφορά, ὀφειλομένη πιθανῶς εἰς διαφορὰν τῆς ἀντιλήψεως, ἣν ἑκάτερος ἐσχημάτισεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης. Οὕτω, ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Παπασταματίου-Μπαμπαλίτη ἀνταποκρίνεται πληρέστερον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας. Μολονότι φέρει τὸν ἀσαφῆ τίτλον «Λαογραφικὰ Σουφλίου», περιέχει κυρίως γλωσσικὸν ὑλικὸν εἰδολογικῶς ταξινομημένον εἰς

πέντε μικροτέρας συλλογὰς ὑπὸ ἰδιαίτερον δι' ἑκάστην τίτλον. Ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα, ἐκ σελίδων 16 μεγάλου σχήματος, περιέχουν δημοτικὰ τραγούδια Σουφλίου μετὰ καταγραφῆς τῆς μουσικῆς ἑκάστου τούτων εἰς τὸ πεντάγραμμον. Ἡ τρίτη, ἐκ σελίδων 16, φέρει τὸν τίτλον «Τί παιγνίδια ἔπαιζαν τὰ Σουφλιωτόπουλα», περιέχει δὲ 22 ἔμμετρα παιδικὰ παιγνίδια μετὰ τῆς μουσικῆς αὐτῶν καὶ λεπτομεροῦς ἐπεξηγήσεως τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐπαίζοντο. Ἡ τετάρτη, ἐκ σελίδων 16, περιλαμβάνει παρατηρήσεις γραμματικὰς εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Σουφλίου καὶ ἡ τελευταία, ἡ καὶ μεγαλυτέρα, λεξιλόγιον ἀλφαβητικῶς ταξινομημένον τῶν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ συλλογέως ἰδιωματικωτέρων λέξεων.

Γενικῶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ ὑλικὸν τῆς συλλογῆς ἔχει συγκεντρωθῆ μετὰ προσοχῆς καὶ ἔχει καταγραφῆ πιστῶς εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαιτέρως διὰ τὸ λεξιλόγιον, ἔνθα ἡ φωνητικὴ ἀπόδοσις εἶναι ἀκριβὴς καὶ ἡ ἑρμηνεία σύντομος καὶ σαφής, τὰ δὲ πρὸς πίστωσιν τῆς ἀκριβείας παραδείγματα συνήθως δὲν λείπουν. Αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις εἶναι ὡσαύτως χρήσιμοι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκριβεῖς, παρὰ τὴν ἐμπειρικὴν μᾶλλον διαπραγμάτευσιν αὐτῶν. Τελεία ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εἶναι ἡ μικρὰ συλλογὴ παιδιῶν. Τὰ δημοτικά, ἐξ ἄλλου, ᾄσματα εἶναι, βεβαίως, κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἄλλοθεν γνωστά, ὑπάρχουν ὅμως καὶ τὰ ἀποκλειστικῶς τοπικά, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 12, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὰ κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον πόλεμον δεινοπαθήματα τῶν Σουφλιωτῶν, ἀχθέντων ὁμαδικῶς εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Προσφυῶς σημειώνει περὶ αὐτοῦ ὁ συλλογεύς : «περιέλαβον καὶ τὸ ἀνωτέρω ᾆσμα εἰς τὴν συλλογήν μου, ἐν γνώσει ὅτι εἶναι σύγχρονον. Ἀλλ' ἔστω τοῦτο ὡς παράδειγμα, ἀφ' ἑνὸς τοῦ πῶς γίνονται τὰ λαϊκὰ τραγούδια, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὸ πόσον ὁ λαὸς ἀπεχθάνεται τὴν δουλείαν». Ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα ᾄσματα εἶναι καταγεγραμμένα μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Σουφλίου, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν βορείων, ὡς καὶ ἄλλοτε παρετηρήθη.

Ἀντιθέτως, ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Π. Τσακίρη, ἐνῷ φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ δημώδους γλωσσικοῦ ὑλικοῦ Σουφλίου Θρᾴκης», εἰς 89 μεγάλου σχήματος σελίδας, περιέχει κατὰ τὸ πλεῖστον λαογραφικὸν ὑλικὸν μὲ ὀλίγα γλωσσικὰ στοιχεῖα τοῦ ἰδιώματος. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀναφέρονται κυρίως εἰς ὀνόματα τοῦ φυσιογνωστικοῦ κύκλου (εἴδη χρωμάτων, λίθων, φαρμακευτικαὶ οὐσίαι, εἴδη χωμάτων, γεωγραφικοὶ ὅροι, παροιμίαι περὶ καιροῦ), εἰς ὀνόματα παιδιῶν, εἰς φυσιογνωμικοὺς χαρακτηρισμοὺς καὶ εἰς ὀνόματα ἢ φράσεις δηλούσας συγγενικὰς σχέσεις, εὐχάς, ἀρὰς καὶ χαιρετισμούς. Ἡ περιγραφὴ τῶν περὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης δοξασιῶν καὶ τῶν κατὰ τὴν γέννησιν, τὴν βάπτισιν, τὸν γάμον, τὴν κηδείαν, τὰ συμπόσια, τὰς πανηγύρεις, τὰς ἑορτὰς καὶ τὴν ξενιτείαν ἐθίμων, μολονότι σαφής, οὐδεμίαν ἢ σχεδὸν οὐδεμίαν γλωσσικὴν συμβολὴν προσφέρει. Τὸ σοβαρώτερον δ' ἴσως μειονέκτημα τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Τσακίρη εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν καθαρῶς γλωσσικῶν στοιχείων παραλείπει νὰ διασαφῇ ταῦτα διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς ὁμιλουμένης. Ἡ περιγραφὴ ὡσαύτως τῶν παιδιῶν γίνεται συντόμως καὶ ἀσαφῶς, καὶ μόνον ὅπου συνοδεύει ταύτην σχηματικὴ παράστασις καθίσταται σαφεστέρα. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τέλει τῆς συλλογῆς παρατιθέμενα 17 δημώδη ᾄσματα ἐκ τοῦ χωρίου Γιαν-

νούλι ἐλάχιστον παρουσιάζουν γλωσσικὸν ἐνδιαφέρον, διότι τὸ ἰδίωμα τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, προσφύγων ἐξ 'Ορτάκιοϊ, δὲν εἶναι πιθανῶς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ Σουφλίου, δεδομένου ὅτι μεταξὺ τῶν ᾀσμάτων ὑπάρχουν τὰ καταφανῶς ἄλλοθεν εἰσαχθέντα, καὶ ἡ καταγραφὴ αὐτῶν ἔχει γίνει ἀμελῶς πως.

Βέβαιον, ἐν τούτοις, εἶναι ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐκ Σουφλίου συλλογαὶ εἶναι χρήσιμοι διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐκ προηγουμένων ἐργασιῶν γνώσεών μας περὶ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος ἰδιώματος τῆς περιοχῆς, παρέχουν δὲ τὸ δικαίωμα εἰς τὴν 'Επιτροπὴν νὰ ἐκφράσῃ ἐκ νέου τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ φιλότιμοι συλλογεῖς θὰ συνεχίσουν μὲ μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν τὴν ἐθνωφελῆ προσπάθειάν των. Προτείνομεν διὰ τοῦτο ὅπως ἀμφότεραι αἱ συλλογαὶ βραβευθοῦν.

8-9. Καὶ αἱ ὑπόλοιποι δύο συλλογαὶ ἐκ Θρᾴκης ἔχουν ἀποσταλῆ ὑπὸ ἐκπαιδευτικῶν. 'Η πρώτη, ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ Περίνθου τοῦ νομοῦ Κιλκίς, κατοικουμένου ὑπὸ προσφύγων ἐξ 'Ανατολικῆς Θρᾴκης, ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Χ. Γραμματικοπούλου, ἡ δὲ δευτέρα, ἐκ τοῦ χωρίου Κοσμίου Κομοτηνῆς, ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Παπαδημητρίου. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην ὅμως περίπτωσιν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπογραμμίσωμεν ἀμέσως τήν τε ποιοτικὴν καὶ ποσοτικὴν διαφορὰν τῶν ὑπὸ κρίσιν δύο συλλογῶν.

'Η συλλογὴ τοῦ κ. Γραμματικοπούλου, ἐκ 10 μεγάλου σχήματος σελίδων, περιλαμβάνει μικρὰν ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν περὶ τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ (σ. 2), ἐλαχίστας πληροφορίας περὶ τῶν ἐθίμων τοῦ γάμου (σ. 3), παραλλαγὴν Χριστουγεννιάτικων καλάνδων (σ. 4) καὶ σύντομον λεξιλόγιον (σ. 5-10). Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος ἀποτελεῖ τὴν μόνην θετικὴν συμβολὴν τῆς συλλογῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἀμεθόδως συντεταγμένον. 'Η καταγραφὴ τῶν λέξεων δὲν εἶναι πάντοτε πιστή, τὸ ἑρμήνευμα εἶναι μονολεκτικόν καὶ ἀσαφὲς καί, τὸ σπουδαιότερον, οὐδὲν παράδειγμα ἐκ τῆς καθημερινῆς λαλιᾶς ἔχει σημειωθῆ. Προφανὲς εἶναι ὅτι ὁ συλλογεὺς δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὰς ὁδηγίας τῆς 'Εταιρείας, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις θὰ ἐβοήθει τοῦτον ἀσφαλῶς εἰς τὴν σύνταξιν ἀρτιωτέρας συλλογῆς, τὴν ὁποίαν ἡ 'Επιτροπὴ δικαιοῦται ν' ἀναμένῃ ἀπὸ τὸν κ. Γραμματικόπουλον. 'Επὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ προτείνει ὅπως ἀπονεμηθῇ εἰς τοῦτον ὁ ἔπαινος τῆς 'Εταιρείας διὰ τὴν φιλότιμον προσπάθειάν του.

'Η ἑτέρα συλλογὴ περιέχει, ἀντιθέτως, πλούσιον καὶ χρήσιμον γλωσσικὸν ὑλικόν, συγκεκριμένως δὲ λεξιλόγιον (σ. 3-16), γραμματικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος (σ. 17-19), τοπωνύμια (σ. 19-22), παροιμίας καὶ αἰνίγματα (σ. 22-26), ἀφηγήσεις εἰς συνεχῆ λόγον (26-33) καὶ ὀλίγα δημοτικὰ ᾄσματα (33-40).

Ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ κ. Παπαδημητρίου παρέλειψε νὰ διασαφήσῃ τὴν μορφὴν καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδομένων λέξεων διὰ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ καθημερινοῦ λόγου, ὀφείλει νὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἡ συλλογή του εἶναι πολλαχῶς χρήσιμος. 'Ιδιαιτέρως, μάλιστα, αἱ ὀλίγαι γραμματικαὶ παρατηρήσεις καὶ αἱ ἀφηγηματικαὶ διηγήσεις γερόντων, καὶ παρέχουν ἐποπτικὴν εἰκόνα τοῦ ὁμιλουμένου εἰς τὸ χωρίον ἰδιώματος καὶ συμβάλλουν κατὰ πολὺ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς περιφερείας Κομοτηνῆς γνωστῶν, ἰδίως ἐξ ὅσων ὁ κ. Στ. Κυριακίδης ἔχει κατὰ καιροὺς γράψει. Τὸ ἰδίωμα τοῦτο εἶναι καθαρῶς βόρειον, μὲ ἀρκετὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, ὡς ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου ἡ διὰ τὰ ἀρσενικὰ (ἡ ἀφα-

λός, ἡ ζουρλός, ἡ πάτους, κλπ.), ἡ συχνὴ τροπὴ τοῦ *γ* εἰς *β* (*ἄλβου* = ἄλογο, *ζυβὸς* = ζυγός, *λαβὸς* = λαγός), ἡ ἐμφάνισις προθετικοῦ *α* (*ἀβατσινιά, ἀσκαμνιά, ἀγουργὰ* = γοργά, κλπ.), ἡ ἐπίδοσις τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς *-ούδι* (*χωραφούδ', κουρ'τσούδ'*, κλπ.), τῶν μεγεθυντικῶν εἰς *-άκλους* (*ἀνθρωπάκλους, δασκαλάκλους, μπουξαδάκλους*, κλπ.) κ.ἄ.

Ἡ Ἐπιτροπή, ἐκτιμῶσα τὴν εὐσυνείδητον προσπάθειαν καὶ τὴν θετικὴν προσφορὰν τοῦ συλλογέως, προτείνει ὅπως ἡ συλλογή του γίνῃ δεκτὴ καὶ βραβευθῇ.

10-11. Δύο ἀκόμη ἐκπαιδευτικοὶ ἀπέστειλαν συλλογὰς ἐκ Μακεδονίας : ὁ κ. Στέφ. Χριστοφίδης, χειρ/φον ἐκ 51 δακτυλογραφημένων σελίδων μεγάλου σχήματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαογραφία Καταφυγίου Κοζάνης», καὶ ὁ κ. Κ. Μάνος, χειρ/φον ἐξ 85 σελίδων μεγάλου σχήματος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαογραφικὴ Μελέτη», ἐξ Ἐπταχωρίου Καστοριᾶς. Ὡς ἐκ τῶν τίτλων προκύπτει, τὸ περιεχόμενον ἀμφοτέρων τῶν συλλογῶν εἶναι περισσότερον λαογραφικὸν καὶ ὀλιγώτερον ἢ ἐλάχιστα γλωσσικόν. Συγκεκριμένως, ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Χριστοφίδου περιέχει δημώδη ᾄσματα (σ. 1-32), εὐχάς, ἀράς, προλήψεις, μοιρολόγια καὶ παροιμίας (σ. 33-51). Ὡς ἀναφέρει ὁ συλλογεύς, ὅλα τὰ ᾄσματα τῆς συλλογῆς εἶναι «ντόπια», κατέβαλε δ' ὄντως προσοχὴν διὰ τὴν πιστὴν καταγραφὴν αὐτῶν εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖ τις καὶ εἰς τὴν καταγραφὴν τόσον τῶν παροιμιῶν, ὅσον καὶ τῶν μοιρολογίων, νανουρισμάτων, κλπ. Ὅθεν, μολονότι τὸ πλεῖστον τοῦ περιεχομένου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς καθαρῶς ἰδιωματικῆς προελεύσεως, μολονότι ἐλλείπει οἱαδήποτε γλωσσικὴ ἐπεξήγησις, ὡς καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν παροιμιῶν, γεγονὸς εἶναι, ὅτι καὶ μόνη ἡ φωνητικὴ ἀπόδοσις τῶν λέξεων εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Καταφυγίου προσφέρει θετικὴν συμβολὴν διὰ τὴν γνῶσιν τούτου. Δι' ὃ καὶ προτείνει ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν βράβευσιν τῆς συλλογῆς.

Ὀλιγώτερον χρήσιμος διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ εἶναι ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Μάνου. Περιλαμβάνει κυρίως περιγραφὴν ἐθίμων καὶ δοξασιῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ξενιτείαν, τὸν γάμον, τὸν θάνατον, τὴν μαγείαν καὶ τὴν μαντικήν, τὴν μετεωρολογίαν καὶ τὰς ἑορτὰς (σ. 3-76), ἐν τέλει δὲ ὀλίγα τοπωνύμια (σ. 76-78) καὶ μερικὰς γραμματικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος (σ. 79-82). Τὸ α' μέρος ὄχι μόνον εἶναι ἥκιστα ἐνδιαφέρον ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, ἐνῷ εἶναι χρήσιμον ἀσφαλῶς εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον, ἀλλὰ καὶ ἔχει δημοσιευθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον ἄλλοτε εἰς περιοδικὰ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ συλλογέως. Ἐκ δὲ τοῦ β' μέρους, κυρίως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ τοπωνυμίαι, διά τε τὴν μορφὴν καὶ τὰς συνοδευούσας ἑκάστην τούτων ἱστορικὰς ἢ τοπογραφικὰς πληροφορίας, ὡς καὶ αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις. Τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ ἡ διαπίστωσις ὅτι ὁ συλλογεὺς μετ' ἐνθουσιασμοῦ κατέβαλε κόπον πολὺν καὶ διέθεσε χρόνον ἀρκετὸν διὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ καταγραφὴν τοῦ ὑλικοῦ, ἄγουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προτείνῃ ὅπως ἀπονεμηθῇ ὁ ἔπαινος τῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Μάνου.

12. Ἡ τρίτη ἐκ Μακεδονίας συλλογὴ εἶναι καὶ πλουσιωτέρα τῶν προηγουμένων καὶ ἐνδιαφέρουσα, κυρίως διὰ τὸ ποικίλον τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς κ. Ἀγγελικῆς Μεταλλινοῦ, φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης» καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 17 τετραδίων κοινοῦ σχήματος (ἐκ σ.

συνολικῶς 396), ἕκαστον τῶν ὁποίων περιέχει διάφορον τῶν ἄλλων ὑλικὸν καὶ φέρει διάφορον τίτλον, κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν : 1/ Μακεδονικαὶ παροιμίαι καὶ γνωμικά, 2/ δημοτικὰ ᾄσματα, 3/ τοπωνύμια, 4/ εὐχαί, κατάραι, ὕβρεις, αἰνίγματα, νανουρίσματα, 5/ Μακεδονικαὶ παραδόσεις, 6/ δημώδη δίστιχα, 7/ παραμύθια, 8/ ἱστορικὰ ἔγγραφα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μετά τινων ἀντιγράφων, 9/ γραμματικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὴν παλαιότερον ὁμιλουμένην ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ 10/ λεξιλόγιον ἐκ 1350 περίπου λέξεων τοῦ ἰδιώματος.

Ἐκ τῆς συντόμου ἀναγραφῆς τῶν περιεχομένων τῆς συλλογῆς εὐκόλως συνάγεται ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ. Οὕτω, τὸ τετράδιον τὸ περιλαμβάνον ἔγγραφα καὶ συμβόλαια θὰ εἶχε μᾶλλον θέσιν εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, πλὴν ἴσως πωλητηρίου συμβολαίου τοῦ 1824 ἐκ Χαλκιδικῆς, ἐνδιαφέροντος ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως. Τὰ τετράδια, ἐπίσης, τὰ περιέχοντα δημοτικὰ ᾄσματα καὶ διάφορα δίστιχα, δὲν εἶναι γλωσσικῶς ἐνδιαφέροντα, διότι τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ᾀσμάτων καὶ διστίχων εἶναι ἢ γνωσταὶ παραλλαγαὶ ἢ διάφορα στιχουργήματα, ὅλα δὲ εἰς τὴν κοινὴν Νεοελληνικήν. Δι' ὃ καὶ θὰ εἶναι ἰδιαιτέρως χρήσιμα εἰς τὴν ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχείῳ γινομένην ἔρευναν, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον μερικὰ τούτων, ἀναγόμενα εἰς τοπικὰ ἱστορικὰ γεγονότα, εἶναι ἴσως ἀθησαύριστα. Ἀπομένουν τὰ τετράδια τὰ περιέχοντα ἀφ' ἑνὸς μὲν τοπωνυμίας (μὲ σχετικὰς πρὸς ταῦτα πληροφορίας), παροιμίας καὶ γνωμικά, εὐχὰς καὶ ἀράς, ὅρκους καὶ χαιρετισμούς, ὀνόματα κατοικιδίων ζῴων καὶ ἐπαγγελματικοὺς ὅρους, παραμύθια καὶ παραδόσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς γραμματικὰς παρατηρήσεις καὶ τὸ ἰδιωματικὸν λεξιλόγιον. Τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι ἰδιαιτέρως χρήσιμα, διότι προσφέρουν ἀξιόλογον ὑλικὸν διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁμιλουμένης μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως. Σημειώνομεν, π.χ., μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἰδιώματος, καθαρῶς βορείου, τὴν ἐπίδοσιν τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς *-έλι* (*παιδαρέλι*, *παπαδέλι*, *Κατινέλι*, κλπ.), εἰς *-ούδι* καὶ *-ούδα* (παιδὶ – *πιδούδ'*, ποντίκι – *ποντικούδ'*, σπίτι – *σπιτούδ'*, πόρτα – *πουρτούδα*, πέτρα – *πετρούδα*, πατάτα – *πατατούδα*, κλπ.), τὸν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τελευταῖα ταῦτα σχηματισμὸν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν (ἡ κυρὰ – *οἱ κυροῦδες*, ἡ γιορτὴ – *οἱ γιορτοῦδες*, ἡ μύτη – *οἱ μυτοῦδες*), τὸν σχηματισμὸν τῶν τριτοκλίτων οὐδετέρων εἰς *-ος* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ οὐδέτερα εἰς *-μα* (τὸ μάκρος – *τὰ μάκρητα*, τὸ κέρδος – *τὰ κέρδητα*, τὸ πλάτος – *τὰ πλάτητα*, τὸ βάθος – *τὰ βάθητα*, κλπ.), τὴν ἐκ συνεκφορᾶς συχνὴν ἐμφάνισιν τοῦ προθετικοῦ *α* (*ἀφ'λλάδα*=φυλλάδα, *ἀπετούμενα* = πετούμενα, πουλιά, *ἡ ἀμάχ'* = μάχη, *τὸ ἀξούγκι* = ξύγγι, κλπ.), κλπ.

Ἀλλὰ καὶ τὰ τετράδια τῆς προηγουμένης κατηγορίας περιλαμβάνουν ἄφθονον ὑλικὸν τῆς ἰδίας χρονικῆς περιόδου, μετ' εὐσυνειδησίας καταγεγραμμένον. Ἰδιαιτέρως πολύτιμα εἶναι μερικὰ τῶν παραμυθιῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὅτι ἀποδίδουν πιστῶς τὸ παλαιὸν ἰδίωμα τῆς περιοχῆς καὶ δίδουν οὕτως ἐποπτικὴν αὐτοῦ εἰκόνα. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἡ κ. Μεταλλινοῦ εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὑλικοῦ, κατέβαλε κόπον πολὺν καὶ διέθεσε χρόνον μακρὸν διὰ τὴν κατάταξιν καὶ καταγραφὴν αὐτοῦ. Ὅθεν ἡ ἐργασία της ἀξίζει, κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπῆς, νὰ βραβευθῇ καὶ ἰδιαιτέρως νὰ ἐπαινεθῇ.

13-14. Εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὀφείλομεν δύο ἀκόμη πλουσίας καὶ ἐνδιαφερούσας συλλογὰς γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ Κρήτης. Ὁ κ. Ν. Πιμπλῆς, συνταξιοῦχος ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν σχολείων, ἀποστέλλει χειρόγραφον συλλογὴν 124 σελίδων μεγάλου σχήματος ἐκ τῆς περιφερείας Κισάμου, εἰδικώτερον δὲ ἐκ τῆς περιφερείας τῶν «Ἐννέα Χωρίων», ὅθεν κατάγεται, ἡ δὲ δεσποινὶς Ἑλένη Οὐσταμανωλάκη, συλλογὴν 72 σελίδων δακτυλογραφημένων μεγάλου σχήματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Συλλογὴ δημώδους ὑλικοῦ ἀπὸ τὰ χωρία τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου».

Ἡ πρώτη τῶν συλλογῶν τούτων περιλαμβάνει ἐξ ὁλοκλήρου γλωσσάριον ταξινομημένον ἀλφαβητικῶς καὶ καταγεγραμμένον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. Ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἐν αὐτῷ σημειούμεναι λέξεις «ἠντλήθησαν εὐθέως ἀπὸ τὰ λαϊκὰ στόματα εἰς διάστημα μιᾶς περίπου ἑβδομηκονταετίας», καθ' ὃ ὁ συλλογεὺς περιώδευε καὶ ἐλάμβανε πρόχειρα σημειώματα, ὡς ἐξηγεῖ εἰς τὸν πρόλογόν του, ἐννοεῖται εὐκόλως ποίου καὶ πόσου μόχθου ὑπῆρξε καρπὸς ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογή. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι περιέχει πιθανῶς καὶ λέξεις ἀποθησαυρισθείσας καὶ ὑπὸ ἄλλων, κατ' οὐδὲν μειώνει τὴν ἀξίαν αὐτῆς, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον προέρχεται ἐκ περιφερείας τῆς Μεγαλονήσου, σχετικῶς ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων ἐρευνηθείσης. Ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι ὅτι κατὰ τὴν τελικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὑλικοῦ ὁ κ. Πιμπλῆς ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ἀπόδοσιν τῆς ἐννοίας ἑκάστης λέξεως κατὰ τρόπον, ὅστις καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς πλήρως διαφωτίζει καὶ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν καθορισμὸν βοηθεῖ, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ ὀνομάτων θάμνων καὶ χόρτων, καὶ εἰς τὴν σύλληψιν τῶν σημασιολογικῶν ἀποχρώσεων συντελεῖ διὰ τῆς παραθέσεως τῶν συνωνύμων ἢ συγγενικῶν, τῶν παραγώγων ἢ τῶν συνθέτων τοῦ λήμματος. Εἰς τὴν λ., π.χ., *κουλούκι-κούλουκας* = ὁ νεαρὸς σκύλλος, παρατίθενται 11 διάφορα ὀνόματα κυνῶν καὶ 9 ρήματα δηλοῦντα διαφόρους ἀποχρώσεις τῆς ἐννοίας τοῦ *γαυγίζω*. Εἰς τὴν λ. *πάτος* καθορίζονται ὅλαι αἱ ἐν χρήσει σημασίαι τῆς λ. αὐτῆς, ἐν συνεχείᾳ δὲ καταχωρίζεται ἡ σημασιολογικὴ χρῆσις τῶν ρημάτων *πατῶ* καὶ *πατώνω* καὶ 13 ἄλλων παραγώγων ἢ συνθέτων. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθοῦν περισσότερα, διὰ νὰ κατανοηθῇ ἡ ποικίλη καὶ δαψιλὴς ὠφέλεια, ἥτις θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Πιμπλῆ εἴτε διὰ τὴν ἀποθησαύρισιν λέξεων καὶ φαινομένων χαρακτηριστικῶν τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ ὁμιλουμένης, εἴτε διὰ τὴν ἐπαλήθευσιν ἐξ ἄλλων πηγῶν γνωστῶν τοιούτων. Ὅθεν ἡ βράβευσις αὐτῆς, ἣν ἐκθύμως προτείνει ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπή, θὰ ἀποτελέσῃ ἀναγνώρισιν τῶν κόπων τοῦ γηραιοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ τοὺς νεωτέρους.

Ἡ συλλογὴ τῆς δ/δος Οὐσταμανωλάκη διακρίνεται εἰς δύο μέρη : τὸ πρῶτον, τὸ καὶ ἐκτενέστερον, περιέχει κυρίως λαογραφικὸν ὑλικὸν (σελ. 3-62), τὸ δὲ δεύτερον, ἐκ σελίδων 10, περιλαμβάνει τοπωνύμια ἐκ τοῦ χωρίου Καταλαγάρι Ἡρακλείου, ἔνθα ὑπηρετεῖ ἡ συλλογεὺς (σελ. 62-63), σύντομον λεξιλόγιον (σελ. 65-70) καὶ ὀλίγας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος (σελ. 71-72). Περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου μέρους τῆς συλλογῆς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γνωστὸν ἐξ ἄλλων πηγῶν, τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι χρήσιμον καὶ διὰ τὴν συγκριτικὴν λαογραφικὴν ἔρευναν καὶ διὰ τοὺς σημειουμένους γλωσσικοὺς

ἰδιωματισμούς. Περιττόν, ἐπίσης, νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ δεύτερον μέρος τῆς συλλογῆς τυγχάνει ἰδιαιτέρως εὐπρόσδεκτον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ, θὰ ἦτο δὲ κατὰ πολὺ χρησιμώτερον, ἐὰν ἡ συλλογεὺς προσέθετεν, ὡς ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ πράξῃ, περισσοτέρας πληροφορίας, προκειμένου περὶ τῶν τοπωνυμίων, καὶ παραδείγματα τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας πρὸς πίστωσιν τῆς χρήσεως τῶν διὰ τοῦ γλωσσαρίου προσφερομένων λέξεων. Εἴμεθα, ἐν τούτοις, βέβαιοι ὅτι τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ὀφείλονται μόνον εἰς μεθοδολογικὴν ἄγνοιαν τῆς συλλογέως, ἥτις διακρίνεται, ἄλλως, διὰ τὴν φιλεργίαν καὶ τὴν ἐπιμελημένην παρουσίασιν τοῦ ὑλικοῦ, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, μεθ' ὧν περιβάλλει πάντα τὰ δημιουργήματα τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ. Ὅθεν δικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν πληρεστέραν καὶ μεθοδικώτερον συντεταγμένην γλωσσικὴν συλλογήν. Μὲ τὴν πεποίθησιν ταύτην προτείνομεν ὅπως καὶ ἡ ὑπὸ κρίσιν, ἐν πολλοῖς χρήσιμος, ἐπαναλαμβάνομεν, συλλογὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῇ.

15. Εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ ὁμιλουμένην ἀναφέρεται καὶ τρίτη συλλογή, ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένοντος Κρητὸς κ. Μαν. Πιτυκάκη καὶ φέρουσα τὸν τίτλον «Τεχνικοὶ καὶ ἐπαγγελματικοὶ ὅροι ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ζωὴν τῆς Ἀνατ. Κρήτης». Ὡς ἐκ τοῦ τίτλου ἐμφαίνεται, περιέχει, εἰς 23 δακτυλογραφημένας σελίδας μεγάλου σχήματος, γεωργικοὺς ὅρους εἰδολογικῶς ταξινομημένους: εἴδη ἀγρῶν, καλλιέργεια αὐτῶν, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὀνόματα καὶ τρόπος διατροφῆς ἀροτριώντων κτηνῶν, σπορά, θερισμός, ἁλωνισμός, σχέσεις ἐργασίας, ἐλαιοκομία καὶ ἀμπελοκομία. Ὁ κ. Πιτυκάκης φαίνεται κατέχων πλήρως καὶ ἐποπτικῶς τὴν μορφὴν καὶ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, ἃς πραγματεύεται. Ἐὰν δὲ ἐφρόντιζε νὰ προσθέτῃ ἑκάστοτε, πρὸς διασάφησιν ἀμφοτέρων, φράσεις τῆς κοινῆς λαλιᾶς τῆς γενετείρας του, ἡ μικρὰ συλλογή του θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὑποδειγματικὴ διὰ τὸν τομέα, εἰς ὃν ἀναφέρεται. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχει αὕτη, παρέχει ἀρκετὸν καὶ ἐνδιαφέρον γλωσσικὸν ὑλικὸν καὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ νὰ βραβευθῇ.

16. Ὁ παλαίμαχος καὶ ἀκαταπόνητος τροφοδότης τῶν διαγωνισμῶν τῆς Ἑταιρείας κ. Γ. Ντεγιάννης ὑποβάλλει καὶ ἐφέτος τρεῖς ἐνδιαφερούσας συλλογάς. Ἡ μεγαλυτέρα τούτων, ἐκ σελ. τετραδίου 200, περιέχει ἐπώνυμα καὶ παρωνύμια, παροιμίας καὶ γνωμικά, ὡς καὶ ἀρκετὰ τοπωνύμια ἐκ τῆς γενετείρας του, τοῦ χωρίου Στρόπονες τῆς Μέσης Εὐβοίας, τὸ ὑλικὸν δὲ αὐτῆς ἔχει καταταγῆ οὐχὶ κατ' εἶδος, ἀλλὰ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν δι' ὅλας τὰς μνημονευθείσας κατηγορίας λέξεων. Ἡ δευτέρα συλλογή, ἐκ 50 σελίδων τετραδίου, περιλαμβάνει τοπωνύμια καὶ παρωνύμια ἐκ τῶν γειτονικῶν τῆς γενετείρας του χωρίων Στενή, Καμπιὰ καὶ Κουτουρλομετόχι. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὴν πρώτην προσφορὰν ὑλικοῦ ἐκ τῶν ἐν λόγῳ χωρίων, ἐνῷ αἱ τοπωνυμίαι ἐκ Στροπόνων ἀποτελοῦν συμπλήρωμα προηγουμένης ἀναλόγου συλλογῆς τοῦ ἰδίου καὶ ἠντλήθησαν, ἐν τῷ συνόλῳ σχεδόν, ἐξ ἀρχείου περιλαμβάνοντος δηλώσεις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος περὶ κατοχῆς ἐθνικῶν γαιῶν ὑπὸ κατοίκων τοῦ χωρίου. Εἶναι περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ συλλογὴ καὶ ἡ καταγραφὴ τοῦ ὑλικοῦ ἔγινε μετὰ τῆς γνωστῆς προσοχῆς καὶ εὐσυνειδησίας, ὅτι πᾶσα χρήσιμος πληροφορία σχετικὴ πρὸς τὰ ἐπώνυμα καὶ τὰ παρωνύμια ἢ τὰ τοπωνύμια ἔχει μετ' ἐπιμελείας συλλεγῆ καὶ ὅτι ἡ ἑρμηνεία τῶν παροιμιῶν ἔχει πάντοτε σαφῶς

ἀποδοθῇ, συμπληροῦται μάλιστα πολλάκις διὰ παραθέσεως ἀντιστοίχων ἑκάστοτε παροιμιῶν ἢ φράσεων τῆς ἀρχαίας, δείγματα πάντα ταῦτα τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ συλλογέως.

Ἡ τρίτη συλλογὴ τοῦ κ. Ντεγιάννη εἶναι διάφορος εἰς περιεχόμενον καὶ προέλευσιν τῶν προηγουμένων. Περιλαμβάνει δημώδη ᾄσματα ἐκ διαφόρων τόπων εἰς 57 σελίδας τετραδίου, ἀποτελεῖ δὲ συνέχειαν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς εἰς τὸν περυσινὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθείσης ὑπ' αὐτοῦ παρομοίας συλλογῆς. Ἕκαστον τῶν ᾀσμάτων ἔχει πιστῶς καταγραφῆ κατὰ τὴν ὑπαγόρευσιν τοῦ πληροφοριοδότου, οὗτινος σημειοῦται τὸ ὀνοματεπώνυμον, ἡ ἡλικία καὶ ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς, προστίθενται δὲ συχνὰ ὑπὸ τοῦ συλλογέως ἐπεξηγηματικαὶ πληροφορίαι, ἱστορικῆς ἢ ἄλλης φύσεως, χρήσιμοι διὰ τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου. Διὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν ἰδιωματικὴν ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως ἐμφάνισιν τῶν προσφερομένων ᾀσμάτων, ἅτινα ἀποτελοῦν, ἐννοεῖται οἴκοθεν, παραλλαγὰς γνωστῶν ἐν τῷ συνόλῳ τοιούτων, καὶ ἡ μικρὰ αὕτη συλλογὴ τοῦ κ. Ντεγιάννη εἶναι χρήσιμος καὶ εὐπρόσδεκτος. Γενικῶς δ' εἰπεῖν, καὶ ἡ ἐφετινὴ προσφορὰ αὐτοῦ τυγχάνει ἀξιόλογος καὶ δέον νὰ βραβευθῇ.

17. Ἐξ Εὐβοίας προέρχεται ὡσαύτως χειρόγραφος συλλογὴ ἐκ 200 πυκνογραμμένων σελίδων τετραδίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Γλωσσάριον ἐκ τῆς κωμοπόλεως Ψαχνῶν». Ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Δούδαλη, ἀποτελεῖ δὲ συνέχειαν τῆς εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1955 ὑποβληθείσης καὶ βραβευθείσης συλλογῆς αὐτοῦ. Ὡς καὶ τότε ἐτονίσθη, ὁ κ. Δούδαλης εἶναι ἱκανός, ἔμπειρος καὶ εὐσυνείδητος συλλογεύς, φροντίζει δὲ νὰ καταγράφῃ πιστῶς τὴν μορφὴν τῶν λέξεων, νὰ ἑρμηνεύῃ ταύτας μὲ σαφήνειαν ζηλευτὴν καὶ νὰ διασαφῇ διὰ καταλλήλων παραδειγμάτων τοῦ καθημερινοῦ λόγου ἢ καὶ δι' ἐπιτυχῶν ἰχνογραφικῶν σχεδίων, προκειμένου περὶ τεχνικῆς φύσεως ἐννοιῶν κυρίως. Ἐπαναλαμβάνομεν διὰ τοῦτο τὴν ἔκτοτε διατυπωθεῖσαν εὐχήν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ οὗτος τὴν μέχρι τοῦδε τόσον ἐπιμελῶς καὶ ἐπιτυχῶς συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν καὶ συμπληρώσῃ τὴν ἀποθησαύρισιν τοῦ ἐνδιαφέροντος ἰδιώματος τῆς γενετείρας του. Πρὸς πίστωσιν τοῦ τελευταίου τούτου καὶ δείγματος χάριν, σημειοῦμεν ἐκ τῆς ἐφετινῆς συλλογῆς τὴν ἰδιωματικὴν σημασιολογικὴν διαφοροποίησιν ἐνίων λέξεων, ὡς τοῦ οὐσ. *ἀφτζῆς*, κυριολεκτουμένου πολλαχοῦ ὑπὸ τὴν σημασίαν «κυνηγός», ἀλλὰ δηλοῦντος ἐκεῖ τὸν «σκοπευτήν», τοῦ οὐσ. *ζαμπίτ'* τό, σημαίνοντος τὸν «ξυλοδαρμόν», μολονότι ἀλλαχοῦ τὸ *ζαμπίτης* ὁ, δηλοῖ τὸν ἐπιβάλλοντα τὴν τάξιν ἀξιωματοῦχον, τοῦ οὐσ. *δ̣ιασάκ'* τό, κυριολεκτουμένου ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀπαγόρευσις», ἀλλὰ σημαίνοντος ἐν Ψαχνοῖς τὴν «ἀνάγκην, δύσκολον περίστασιν», τοῦ ἐπιθ. *ἀθαράπαγος*, χρησιμοποιουμένου ἀλλαχοῦ μὲ τὴν ἔννοιαν «ἀθεράπευτος», ἐκεῖ ὅμως σημαίνοντος τὸν «ἀνικανοποίητον, ἄπληστον», τοῦ ἐπιθ. *ξεκάμπανος*, σημαίνοντος τὸν «ταλαντευόμενον, μετέωρον», ἀλλὰ χρησιμοποιουμένου ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σημασίαν «λίαν πτωχός», κλπ. Ἐν συνόψει, ἡ δευτέρα συλλογὴ τοῦ κ. Δούδαλη παρουσιάζει τὰς αὐτὰς πρὸς τὴν πρώτην ἀρετὰς καὶ εἶναι ἐξ ἴσου πολύτιμος διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας, δι' ὃ καὶ πρέπει νὰ βραβευθῇ.

18-19. Ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος προέρχονται δύο συλλογαὶ καταρτισθεῖσαι ὑπὸ ἐκπαιδευτικῶν : μία ἐκ Νεοχωρίου Ναυπάκτου καὶ γενικώτερον ἐξ ὅλης τῆς ὀρεινῆς Ναυπακτίας, ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Φούρλα, δημοδιδασκάλου, καὶ ἑτέρα ἐκ Φθιώτιδος, ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Φλώρου, καθηγητοῦ Φιλολογίας.

Ἡ πρώτη τῶν συλλογῶν τούτων περιέχει, εἰς 19 σελίδας μεγάλου σχήματος, 355 ἐν ὅλῳ λέξεις ἀλφαβητικῶς ταξινομημένας, μετὰ τῆς ἑρμηνείας ἑκάστης αὐτῶν, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς διασαφητικοῦ παραδείγματος ἐκ τῆς καθημερινῆς χρήσεως. Τὸ κύριον ὅμως μειονέκτημα τῆς συλλογῆς δὲν εἶναι τοῦτο, ἀλλ' ἡ καταφανῶς ἀνακριβὴς φωνητικὴ ἀπόδοσις τῆς ἰδιωματικῆς μορφῆς τῶν λέξεων. Ἀποφεύγομεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας καὶ ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἰς οὐδεμίαν σχεδὸν λέξιν τῆς συλλογῆς φαίνεται κωφούμενον τὸ *ο* ἢ τὸ *ε* ἄτονον, ἢ συγκοπτόμενον τὸ *ι* ἢ τὸ *ου* ἄτονον, ἐνῷ γνωστὸν τυγχάνει ὅτι τὸ ἰδίωμα τῆς Ναυπακτίας ἀνήκει εἰς τὰ καθαρῶς βόρεια. Ἡ σαφὴς ἐντύπωσις τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὅτι ὁ κ. Φούρλας καὶ ἔφεσιν πρὸς ἐργασίαν ἔχει καὶ ἱκανότητας πρὸς συλλογὴν καὶ διαπραγμάτευσιν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ κέκτηται, ἀλλ' ἀγνοεῖ παντελῶς τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν μέθοδον. Κατ' ἀκολουθίαν, προτείνει, ὅπως ἀπονεμηθῇ εἰς αὐτὸν ὁ ἔπαινος τῆς Ἑταιρείας ἐπὶ τοῦ παρόντος, γίνῃ δὲ συγχρόνως πρὸς αὐτὸν ἡ σύστασις νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν φιλότιμον καὶ ἐθνωφελῆ προσπάθειάν του, ἀφοῦ ἀναγνώσῃ προηγουμένως τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας.

Ἡ δευτέρα συλλογὴ περιλαμβάνει παρατηρήσεις εἰς τὴν φωνητικὴν καὶ τὸ τυπικὸν τοῦ ἐν Φθιώτιδι ὁμιλουμένου ἰδιώματος (σελ. 2-12), λεξιλόγιον αὐτοῦ (σελ. 13-79) καὶ τοπωνύμια τῆς περιοχῆς (σελ. 80-93). Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔχουν ἤδη δημοσιευθῆ, ὡς ἔχουν ἐν τῷ χειρογράφῳ, εἰς τὸ περιοδικὸν «Φθιῶτις» (τεύχη 14, 15/16, 17, 18, 19, 20/21), δὲν δύνανται ἑπομένως, κατὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ διαγωνισμοῦ, νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἄλλα δύο κεφάλαια τῆς συλλογῆς, τὰς γραμματικὰς δηλαδὴ παρατηρήσεις καὶ τὸ γλωσσάριον, ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ παρατηρήσῃ μετὰ λύπης, ὅτι οὐδὲν τὸ θετικὸν καὶ χρήσιμον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ προσφέρουν. Ὁ κ. Φλῶρος ἐθεώρησε προτιμότερον νὰ ἀσχοληθῇ εἰς ἄκαιρον ἐπίδειξιν προσωπικῶν γνωμῶν ἀναγομένων εἰς φωνητικὰς καὶ ἐτυμολογικὰς ἑρμηνείας, ἐσφαλμένας μάλιστα κατὰ τὸ πλεῖστον, παρὰ εἰς θετικὴν προσφορὰν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ. Παραδείγματος χάριν, σημειοῦμεν ὅτι καταναλίσκει χάρτην καὶ κόπον διὰ νὰ διακρίνῃ διαφορὰς εἰς τὴν προφορὰν τῆς συνιζανομένης καταλήξεως *-ιά* ἢ τοῦ φθόγγου *ου* μετὰ τὸ τσ, νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παρουσίαν προθετικοῦ *α* εἰς πολλὰς λέξεις τοῦ ἰδιώματος διὰ τῆς προληπτικῆς ἀφομοιώσεως, ἢ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν λόγον τροπῆς φθόγγου εἰς ἄλλον εἰς λέξεις προερχομένας ἐκ τῆς ἀρχαίας ἢ μεταβληθείσας ἐκ παρετυμολογίας, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ *ἀγκούτσα* προῆλθεν ἐκ τοῦ *ἀγκυλίτσα*, τὸ *ἄπλας* ἐκ τοῦ *ἐμβάλλω*, τὸ *ἀλάνταβος* ἐκ τοῦ δωρικοῦ *ἀλίβατος*, τὸ *ἄρατος* ἐκ τοῦ *ἀραβάσσω*, τὸ *ἀξάλη* = βούκεντρον, ἐκ τοῦ *ἰξάλη* (sic) = αἴγαγρος, τὸ *ἀραβάνι* = ὁ πλαγιοτροχασμὸς τοῦ ἵππου, ἐκ τοῦ *ραιβός*, τὸ *βαλαντώνω* ἐκ τοῦ λατινικοῦ *bellare*, τὸ *βιργιάνι* = ἀνοικτά, ἐκ τοῦ λατινικοῦ *bulga* = πήρα, τὸ *γκέμι* ἐκ τοῦ *κημός*, τὸ *κέφι* ἐκ τοῦ *κέπφος* = εἶδος πτηνοῦ, τὸ *κυττάρι* = τὸ ὕστερον, ἐκ τοῦ πυτία, τὸ γνωστὸν *κοκορέτσι* ἐκ τοῦ *κόρκορος*, τοῦ παροιμιωδῶς

γνωστοῦ λαχάνου, τὸ *λακινιά* = πλῆθος, ἐκ τοῦ *Λακωνία*, κλπ. κλπ. Κατόπιν τούτων, ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀδυνατεῖ νὰ προτείνῃ ὅπως γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Φλώρου, διατηρεῖ ὅμως τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εὑρεθῇ προσεχῶς εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ προτείνῃ τὴν ἀποδοχὴν καλυτέρας συλλογῆς αὐτοῦ, ἀπηλλαγμένης τοῦ φόρτου τῶν ἀκαίρων ἐτυμολογιῶν καὶ περιοριζομένης εἰς τὴν πιστὴν καταγραφὴν τῆς μορφῆς τῶν λέξεων, εἰς τὴν σαφῆ καὶ σύντομον ἀπόδοσιν τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ εἰς παράθεσιν φράσεων τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου πρὸς διασάφησιν ταύτης καὶ ἐκείνης, καὶ οὐδὲν πλέον.

20. Ἀνταπόκρισιν εἰς παρομοίαν, ἀλλὰ διάφορον κατὰ λόγον, εὐχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐκφρασθεῖσαν εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ παρελθόντος διαγωνισμοῦ, ἀποτελεῖ ἡ συμμετοχὴ τῆς κ. Στέλας Πετράκη εἰς τὸν ἐφετινὸν διαγωνισμὸν διὰ νέας ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῶν Σμυρναίων συλλογῆς, ἀξιολόγου εἰς περιεχόμενον καὶ εὐμεθόδως συντεταγμένης. Εἰς 48 δακτυλογραφημένας σελίδας καταγράφονται πολλαὶ χαρακτηριστικαὶ λέξεις τοῦ ἰδιώματος, Ἑλληνικαὶ κυρίως τὴν φορὰν ταύτην καὶ πραγματικῶς νέαι, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἐπαναλαμβάνεται λέξις σημειωθεῖσα εἰς τὴν προηγουμένην συλλογήν, καὶ διασαφεῖται ἡ χρῆσις αὐτῶν διὰ καταλλήλων παραδειγμάτων τῆς ὁμιλουμένης ἄλλοτε εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰωνίας. Ἐμφανῆ καθίστανται οὕτω πολλὰ τῶν χαρακτηριστικῶν ταύτης, ὡς ἡ χρῆσις χρονικῆς ἀντὶ συλλαβικῆς αὐξήσεως τῶν ρημάτων (*ἤφαγα, ἤφταιξα ἤφταξα*, κλπ.), ἡ συχνὴ διατήρησις τῆς προφορᾶς τοῦ *υ* ὡς *ου* ἢ *ι*ου (ὁ *βούτουρας*, ὁ *χρουσός*, ἡ *νοικοκιουρά*, κλπ.), ἡ ἰδιάζουσα μεταφορὰ τῆς σημασίας ἐνίων λέξεων (ἡ λ. *μαγνήτης*, π.χ., ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ *μέντιουμ* τῆς πνευματιστικῆς ὁρολογίας, ἡ λ. *ματατούρα* ἐκ τῆς ἐννοίας «εἶδος ἐλαφροτάτου ζιζανίου», κατήντησε νὰ σημαίνῃ τὴν κακόγλωσσον γυναῖκα, ἡ λ. *κασκαβάλης* ἐκ τῆς σημασίας τοῦ γνωστοῦ εἴδους τυροῦ μετεφέρθη εἰς τὴν σημασίαν «βραδύνους, χοντροκέφαλος», κλπ.). Γεγονὸς βεβαίως εἶναι ὅτι δὲν ἐξαντλεῖται οὕτως ὁ κατάλογος τῶν μορφολογικῶν καὶ σημασιολογικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἰδιώματος, ὅπως γεγονὸς εἶναι ὅτι δὲν ἐξαντλεῖται διὰ τῆς ὑπὸ κρίσιν προσφορᾶς τῆς κ. Πετράκη οὔτε ὁ λεξιλογικὸς πλοῦτος τῆς ἐν Σμύρνῃ λαλουμένης. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ συλλογεύς, ἐκ τῶν ὀλίγων οἵτινες κατέχουν μετ' αἰσθήματος τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑλληνικωτάτης ποτὲ πόλεως, θὰ συνεχίσῃ τὴν ἀξιέπαινον καὶ ἐθνωφελῆ προσπάθειάν της, ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀσμένως ἀποδέχεται τὴν παροῦσαν συλλογὴν καὶ προτείνει τὴν ἀπονομὴν εἰς αὐτὴν βραβείου.

21. Συμπληρωματικήν, ὡσαύτως, συλλογὴν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τῆς ὁμιλουμένης ἄλλοτε ἐν Ἀρτάκῃ τῆς Προποντίδος, καταγεγραμμένην εἰς 9 τετράδια ἐκ σελ. 429 ἐν συνόλῳ, ἀποστέλλει ὁ συνταξιοῦχος ἐκπαιδευτικὸς κ. Ὀρ. Λογοθετίδης, οὗτινος ἡ εἰς τὸν προηγούμενον διαγωνισμὸν ὑποβληθεῖσα ὁμοία συλλογὴ ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου. Καὶ ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ τοῦ κ. Λογοθετίδου παρουσιάζει τὰ αὐτὰ πρὸς ἐκείνην πλεονεκτήματα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καλλιγραφικὴν καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπιμελῆ, λεπτομερῆ καὶ σαφῆ καταγραφὴν καὶ διαπραγμάτευσιν τοῦ προσφερομένου ὑλικοῦ. Ἔχει, ὅμως, τὸ κοινὸν μὲ τὴν προηγουμένην μειονέκτημα, ὅτι περιέχει πλῆθος Τουρκικῶν λέξεων καὶ φράσεων, χρησιμοποιουμένων, βεβαίως, ἄλλοτε, κατ' ἀνάγκην ἢ ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς κωμοπόλεως, ἀλλὰ

μὴ ἀνηκουσῶν, ἐξ ἴσου βεβαίως, εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ὁμιλουμένην μεταξὺ αὐτῶν τούτων τῶν κατοίκων. Ἐπὶ πλέον, ἔχει δύο ἀκόμη μειονεκτήματα: πρῶτον, τὴν ἀποθησαύρισιν λέξεων καταφανῶς λογίων, χρησιμοποιουμένων ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ κύκλου τῶν λογίων τῆς κωμοπόλεως, εἰς ὃν ἀνῆκε, ἀλλ' ὄχι ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν ἁπλῶν καὶ ἀγραμμάτων κατοίκων αὐτῆς (*βακτηρία, θαλασσοποιῶ, οἰκτιρμός, σπεῖρα, τέμενος, ὑπέρογκος, ὠδῖνες*, κλπ.)· δεύτερον, τὴν ἐπανάληψιν πολλῶν λέξεων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἤδη πραγματευθῆ εἰς τὴν προηγουμένην συλλογήν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα μειονεκτήματα εἶναι συγγνωστὰ διὰ τὴν μεγάλην ἡλικίαν τοῦ συλλογέως, ὅστις, ἐν βαθεῖ ἀλλὰ θαλερῷ γήρατι, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἀποδίδῃ κατὰ τρόπον, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ τοὺς νεωτέρους, δὲν μειώνουν δὲ σημαντικῶς τὴν θετικὴν προσφορὰν καὶ τῆς ὑπὸ κρίσιν συλλογῆς αὐτοῦ, ἡ ὁποία περιέχει χρήσιμον καὶ ἐνδιαφέρον γλωσσικὸν ὑλικὸν (μεταξὺ ἄλλων, π.χ., πολλὰς ἀρχαιοπινεῖς λέξεις τοῦ ἰδιώματος, ὡς *ὄρκυνος* = δελφίν, *σκιάθος* = σκιάδιον, *σαλὸς* = μωρός, *καμμῶ* = καμμύω τοὺς ὀφθαλμούς, *γούρι* = οὔριον, κλούβιο, ἐπὶ ᾠοῦ, κλπ.) καὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ νὰ βραβευθῇ.

22. Ἐκ τῶν γεωγραφικῶς μεμονωμένων συλλογῶν, τέλος, ἡ καταφανῶς ἀρτιωτέρα προέρχεται ἐκ Θεσσαλίας, συγκεκριμένως δὲ ἐκ τοῦ χωρίου Ἀνατολὴ τῆς ἐπαρχίας Ἀγιᾶς. Ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Γερορρίζου, συνταξιούχου δημοδιδασκάλου, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 2 χειρογράφων τετραδίων μεγάλου σχήματος καὶ σελ. 210 ἐν ὅλῳ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ α' τετραδίου περιλαμβάνει φωνητικὰς καὶ γραμματικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος (σελ. 3-17), λεξιλόγιον αὐτοῦ ἀλφαβητικῶς καταγεγραμμένον (σελ. 19-75), φράσεις ἰδιωματικὰς (σελ. 76-90), τοπωνύμια (σελ. 92-98) καὶ ποιμενικοὺς ὅρους (σελ. 99-105). Τὸ δεύτερον τετράδιον περιλαμβάνει συμπλήρωμα τοῦ λεξιλογίου (σελ. 3-23), τῶν ἰδιωματικῶν φράσεων (σελ. 24-38) καὶ τῶν τοπωνυμίων (σελ. 47-56), ἐπὶ πλέον δὲ διηγήσεις ἐν συνεχεῖ λόγῳ καὶ ἕνα παραμύθι (σελ. 39-41 καὶ 62-64), παροιμιακὰς καὶ ἐπιρρηματικὰς φράσεις, παροιμίας καὶ γνωμικὰ (σελ. 42-46 καὶ 66-74), εὐχὰς καὶ ἀρὰς (σελ. 57-71), τραγούδια καὶ κάλαντα (76-99) καὶ γεωργικοὺς ὅρους (σελ. 100-108).

Ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ κατ' ἀρχὴν ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τοῦ περιεχομένου τῆς συλλογῆς, ὡς καὶ ἡ ἄκρα ἐπιμέλεια καὶ ἡ τάξις, μεθ' ὧν κατέταξε καὶ ἐπραγματεύθη τοῦτο ὁ συλλογεύς. Μικρόν, ἀλλ' ἱκανὸν δεῖγμα τούτου ἀποτελεῖ ἡ μετ' εὐσυνειδησίας καὶ σαφηνείας συμπλήρωσις τοῦ εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ ἰδιώματος ἀναφερομένου ἐντύπου ἐρωτηματολογίου τῆς Ἑταιρείας, μολονότι εἰς τὸ πρῶτον τῆς συλλογῆς μέρος ἑρμηνεύει οὗτος ἐπιτυχῶς, κατὰ κανόνα, καὶ σαφῶς τὰς φωνητικὰς καὶ μορφολογικὰς ἰδιομορφίας τοῦ ἰδιώματος, τὰς ὁποίας καὶ ἐπεξηγεῖ διὰ πολλῶν ἑκάστοτε παραδειγμάτων, παρέχων οὕτως ἀσφαλῆ, κατὰ τὸ πλεῖστον, δεδομένα πρὸς γνῶσιν τούτου, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τῶν Θεσσαλικῶν ἰδιωμάτων, περὶ τῶν ὁποίων δυστυχῶς ἐλαχίστας κατέχομεν ἀναλόγους πληροφορίας. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς ἔχει γίνει ἡ καταγραφὴ καὶ ἡ διαπραγμάτευσις τῶν λέξεων τοῦ γλωσσαρίου καὶ εἰς τὰ δύο τετράδια. Ἐὰν, μάλιστα, δὲν ἐσημειοῦτο ἐνίοτε ἔλλειψις παραδειγμάτων τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας πρὸς πίστωσιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς σημασίας

ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς λέξεως, ὡς καὶ ἡ σποραδικὴ ἔλλειψις σημειολογικῆς ἐνδείξεως ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴν προφορὰν τοῦ *λ* ἢ τοῦ *ν* πρὸ ἀποβαλλομένου φωνήεντος, καὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς συλλογῆς θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ πλῆρες καὶ ὑποδειγματικόν. Μεθοδικῶς, ἐπίσης, ἔχει γίνει ἡ κατάταξις τῶν τοπωνυμίων τῆς περιοχῆς, ὀρθῶς δὲ διακρίνει εἰς ταῦτα ὁ συλλογεὺς διαφόρους κατηγορίας κατὰ λόγον, σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν προκαλέσασαν τὴν ὀνοματοθεσίαν αἰτίαν (μορφὴ τοῦ ἐδάφους, χρῶμα τῆς καλλιεργουμένης γῆς, παρουσία χαρακτηριστικοῦ φυτοῦ ἢ ζῴου, ὕπαρξις χαρακτηριστικῶν κτισμάτων, σχέσις πρὸς ἱστορικὰ γεγονότα, κλπ.). Θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐκταθῶμεν περισσότερον διὰ νὰ καταδείξωμεν ὅτι καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ α' τετραδίου, ὡς καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ δευτέρου παρουσιάζουν τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα. Ἀρκούμεθα νὰ τονίσωμεν ἰδιαιτέρως τὴν σημασίαν τῶν συντόμων κειμένων ἐν συνεχεῖ λόγῳ τοῦ β' τετραδίου διὰ τὴν συμβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἐποπτικῆς εἰκόνος τοῦ ἰδιώματος τοῦ χωρίου καὶ νὰ ὑπογραμμίσωμεν ἅπαξ ἔτι τὴν ἀξίαν καὶ τὴν χρησιμότητα τῆς ὅλης συλλογῆς, ἥτις πρέπει διὰ τοῦτο νὰ βραβευθῇ καὶ ἰδιαιτέρως νὰ ἐπαινεθῇ.

23. Ἡ δευτέρα μεμονωμένη συλλογὴ περιέχει γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ Πεδουλᾶ τῆς Κύπρου καὶ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς δ/δος Μαρ. Χαραλάμπους, φοιτητρίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἀποτελεῖται ἐξ 92 χειρογράφων σελίδων τετραδίου, εἰς τὰς ὁποίας περιλαμβάνονται 700 ἐν συνόλῳ λέξεις τοῦ ἰδιώματος. Μολονότι ἡ συλλογεὺς τυγχάνει πρωτόπειρος, διαπραγματεύεται συστηματικῶς καὶ εὐμεθόδως τὸ προσφερόμενον ὑλικόν. Ἰδιαιτέρως ἀξιέπαινος εἶναι ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξεύρεσιν καταλλήλων φράσεων ἐκ τῆς καθημερινῆς λαλιᾶς διὰ τὴν ἑκάστοτε διασάφησιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων, διότι τοῦτο συντελεῖ ἐμμέσως καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν τοῦ διὰ τῶν λημμάτων προσφερομένου διαλεκτικοῦ ὑλικοῦ. Τὸ πλεῖστον, βεβαίως, τοῦ ὑλικοῦ τούτου εἶναι καὶ ἄλλοθεν ἀποθησαυρισμένον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μειώνει τὴν χρησιμότητα τῆς συλλογῆς, ἐφ' ὅσον καὶ γνωστοὶ διαλεκτικοὶ τύποι ἐπιβεβαιοῦνται οὕτω καὶ νέον, ἀσφαλῶς, ὑλικὸν προσφέρεται (π.χ., *σούσα* = ἡ κούνια, τὸ λίκνον, ἐκ τοῦ *ἔσουσα* = ἔσεισα, *νωστογυρμένος* = ὁ νεωστὶ ἐπιστρέψας, κλπ.). Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ δ/νὶς Χαραλάμπους θὰ συνεχίσῃ τὴν ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξαμένην ἐργασίαν τῆς ἀποθησαυρίσεως τῆς ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτῆς ὁμιλουμένης καὶ θὰ πλουτίσῃ οὕτω δι' ἰδιωματικοῦ ὑλικοῦ τὰς περὶ τῆς Κυπρίας διαλέκτου γνώσεις μας, προτείνομεν, ὅπως καὶ ἡ πρώτη αὐτῆς συλλογὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῇ.

24. Ἀπομένει ἡ τρίτη τῶν μεμονωμένων συλλογῶν. Φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ Σιφναϊκῶν λέξεων καὶ φράσεων» καὶ ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Τρούλλου, δ/τοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κάτω Πεταλίων Σίφνου. Ὁ κ. Τροῦλλος συνέλεξε καὶ κατέγραψεν ἰδιωματικὰς λέξεις εἰς 15 σελίδας μεγάλου σχήματος, ὀλίγα δημοτικὰ ᾄσματα, εἰς 5 σελίδας, καὶ μικρὸν πίνακα τοπωνυμίων, εἰς 2 σελίδας τοῦ αὐτοῦ σχήματος. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς συλλογῆς θὰ ἦτο εὐνοήτως τὸ χρησιμώτερον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ, ἐὰν ἦτο εὐμεθόδως συντεταγμένον. Δυστυχῶς, ὁ συλλογεύς, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του, φαίνεται, τὰς ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας, πιθανῶς δὲ οὔτε τὰς ὀλίγας ἐπεξηγήσεις τῆς προκηρύξεως τοῦ διαγωνισμοῦ, κατέγραψεν ἄνευ τάξεως καὶ συστήματος ὅσας ἐθεώρησεν ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὰς τοῦ ἰδιώ-

ματος τῆς νήσου λέξεις, τῶν ὁποίων δίδει μονολεκτικῶς συνήθως καὶ ἀσαφῶς πολλάκις τὴν σημασίαν, ἄνευ οὐδενὸς διασαφητικοῦ παραδείγματος. Τοῦτο δέ, ὡς καὶ ἀνάλογοι ἀσάφειαι, ἡ προσφορά, π.χ., ρηματικῶν τύπων εἰς τὸν ἀόριστον μόνον, ἢ καὶ φράσεων ἥκιστα νοητῶν, δημιουργοῦν πολλὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν μορφὴν ἢ τὴν σημασίαν τῶν καταχωριζομένων λέξεων. Ἡ μικρὰ συλλογὴ δημοτικῶν ᾀσμάτων παρουσιάζει ἐλάχιστον γλωσσικὸν ἐνδιαφέρον. Ἀντιθέτως, τὰ ὀλίγα τοπωνύμια, συνοδευόμενα καὶ ὑπὸ χρησίμων τοπογραφικῶν πληροφοριῶν, εἶναι εὐπρόσδεκτα. Σαφὴς ἐντύπωσις τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὅτι ὁ κ. Τροῦλλος κατέχει καλῶς τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου καὶ δύναται νὰ συγκροτήσῃ ἀρτίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως συλλογὴν αὐτοῦ, ἐὰν διαθέσῃ περισσότερον χρόνον, μεγαλυτέραν ἐπιμονὴν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἀκολουθήσῃ μετὰ προσοχῆς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ κρίνωμεν προσεχῶς καὶ νὰ προτείνωμεν τὴν βράβευσιν τοιαύτης συλλογῆς αὐτοῦ, προτείνομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅπως ἀπονεμηθῇ ὁ ἔπαινος τῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ προσπάθειαν.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἰω. Καλλέρης
Γ. Κουρμούλης
Ἀθ. Κωστάκης (Εἰσηγητής)

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογὰς αἱ ἑξῆς τιμητικαὶ διακρίσεις :

Α) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 2.500 μετ' ἐπαίνου εἰς τὸν κ. Α. Γερορρίζον καὶ τὴν κ. Ἀγγελικὴν Μεταλλινοῦ.

Β) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 1800 εἰς τοὺς κ.κ. Ν. Πιμπλῆν, Κ. Δούδαλην, Θ. Τρουπῆν καὶ Φ. Λίτσαν.

Γ) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 1.200 εἰς τοὺς κ.κ. Ὀρ. Λογοθετίδην, Δ. Παπαδημητρίου, Χρ. Παπασταματίου-Μπαμπαλίτην, Γ. Ντεγιάννην, Μ. Πιτυκάκην καὶ τὰς κ.κ. Στ. Πετράκη, Ἑλ. Οὐσταμανωλάκη καὶ Μαρ. Χαραλάμπους.

Δ) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 800 εἰς τοὺς κ.κ. Π. Πεφάνην, Γ. Κανελλόπουλον καὶ Στ. Χριστοφίδην.

Ε) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 600 εἰς τὸν κ. Π. Τσακίρην.

ΣΤ) Ἔπαινον εἰς τοὺς κ.κ. Α. Τροῦλλον, Χ. Γραμματικόπουλον, Δ. Φούρλαν, Κ. Μάνον καὶ Ἀθ. Τζινιέρην.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1960

Ὁ γλωσσικὸς διαγωνισμὸς τοῦ ἔτους τούτου ὑπῆρξεν ἱκανοποιητικός, διότι καὶ πολλαὶ καὶ ἀξιόλογοι συλλογαὶ ὑπεβλήθησαν. Ἐστάλησαν ἐν συνόλῳ δέκα ἐννέα: ἤτοι τρεῖς ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Πελοπόννησον, τρεῖς εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, δύο εἰς τὴν Εὔβοιαν καὶ ἀνὰ μία εἰς τὴν Β. Ἤπειρον, Κύπρον, Σάμον, Λέσβον, Μῆλον, Χίον, Κρήτην, Σμύρνην, Ἀρτάκην, Ὑπάτην καὶ μία ἀναφερομένη εἰς τὴν τεχνικὴν ὁρολογίαν. Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων ἄλλαι μὲν εἶναι ἐκτενεῖς, ἄλλαι σύντομοι, δύο δὲ ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνουν μόνον τοπωνύμια καὶ ὀνόματα. Ἐκ τῶν συλλογέων, ἄλλοι εἶναι παλαιοὶ γνώριμοι τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας, ἄλλοι δὲ νέοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκπαιδευτικοί, φοιτηταὶ καὶ ὑπάλληλοι.

Ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐρεύνης τοῦ ὑλικοῦ τῶν διαφόρων χειρογράφων καὶ τοῦ περιλαμβανομένου εἰς τοὺς ἐκδοθέντας τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ προκύπτει ὅτι ἐξ ἑκάστης περιφερείας ἔχομεν πάντοτε νέον ὑλικόν.

Τοῦτο μᾶς ὑποχρεώνει νὰ συνεχίσωμεν τὴν συλλογὴν τοῦ ὑλικοῦ καὶ μάλιστα ἀπὸ περιφερείας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἢ δὲν ἔχομεν καθόλου ὑλικὸν ἢ τὸ ὑπάρχον εἶναι ὀλίγον καὶ ἐν πολλοῖς ἐλλιπές.

Μία τοιαύτη περιοχὴ εἶναι ἡ Βόρειος Ἤπειρος. Ἐκ ταύτης, μόνον ἀπὸ τοὺς ἐδῶ πρόσφυγας δυνάμεθα νὰ συγκεντρώσωμεν ὑλικὸν ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς Β. Ἠπειρωτικοὺς Συλλόγους ἢ ἀπὸ Β. Ἠπειρωτικὰς ἐφημερίδας, ὅπου δημοσιεύονται λαογραφικὰ σημειώματα μὲ ἰδιωματικὸν γλωσσικὸν χαρακτῆρα.

Ἰδιαιτέρως νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ εἰς τὰς προκηρύξεις τοῦ διαγωνισμοῦ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναγραφῆς διαλεκτικῶν παραδειγμάτων εἰς ἑκάστην λέξιν τῶν Λεξιλογίων, διότι ἐκ τῶν ὑποβληθεισῶν συλλογῶν ἑπτὰ παρέχουν γλωσσάρια ἄνευ παραδειγμάτων. Διὰ τῆς ἐλλείψεως ὅμως αὐτῶν οὔτε τὴν ἀκριβῆ τῆς λέξεως σημασίαν δυνάμεθα νὰ ἐλέγξωμεν, οὔτε τὴν σημασιολογικὴν ἔκτασιν νὰ παρακολουθήσωμεν. Ἐπὶ πλέον, διὰ τῆς ἀβιάστου καὶ αὐθορμήτου ὁμιλίας εἰς τὸ παράδειγμα ἔχομεν πάντοτε καὶ νέον ὑλικόν, ἄσχετον πρὸς τὸ ἐπεξηγούμενον.

Αἱ εἰς ἑκάστην τῶν ἀνωτέρω συλλογῶν παρατηρήσεις ἔχουν ὡς ἑξῆς:

1. *Ἀνδρ. Γ. Κατσούρη*, «Συλλογὴ δημώδους γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Μενοίκου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας τῆς Κύπρου», σσ. 106.

Ὁ συλλογεὺς εἶναι τριτοετὴς φοιτητὴς φιλολογίας καὶ εἰργάσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐντύπων ὁδηγιῶν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Τὸ περιεχόμενον ὑλικὸν ἀναφέρεται: 1/ Εἰς τὸν ἄνθρωπον καθ' ἑαυτὸν (σωματολογία, ἐνδυμασία, κλπ.), σ. 1-24, 2/ Εἰς τὸν χερσαῖον βίον (γεωργίαν, ἀμπελουργίαν, τυροκομίαν, κλπ.), σ. 24-53, 3/ Εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον (ζῳολογίαν, φυτολογίαν), σ. 53-57, 4/ Εἰς τὸν ἠθικὸν κόσμον (οἰκογένειαν, παιδιάς, κλπ.), σ. 58-66.

Ἐν συνεχείᾳ, δίδεται (σ. 67-83) λεξιλόγιον, ἀκολουθεῖ διάγραμμα γραμματικῆς (σ. 84-96), στηριζόμενον καὶ τοῦτο εἰς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας, παρέχονται κείμενα διαλεκτικὰ (σ. 97-99), καταγράφονται παροιμίαι καὶ γνωμικὰ (σ. 100-104) καὶ τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ χωρίου (σ. 105-106).

Τὸ ὅλον ὑλικόν, ἀντιπροσωπευτικώτατον τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος, εἶναι γεγραμμένον μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ.

Ἡ κατὰ τρόπον ἰδιωματικὸν ἀναγραφὴ τῶν λέξεων καὶ τῶν κειμένων, ὡς καὶ ἡ παροχὴ ἀρκετῶν διαλεκτικῶν παραδειγμάτων, δι' ὧν καὶ ἡ σημασία ἑκάστης λέξεως καθορίζεται ἀκριβῶς καὶ ἡ σημασιολογικὴ αὐτῆς ἔκτασις πιστοῦται ἀρκούντως, εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς συλλογῆς. Ὁ σ. μεθ' ἑκάστην λέξιν δίδει καὶ τὰ ὑποκοριστικὰ καὶ τὰ παράγωγα αὐτῆς πάντοτε μετὰ παραδειγμάτων, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ἀπομένει ὅτι οὕτως ἔχομεν, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν πλήρη διαλεκτικὴν τῆς λέξεως εἰκόνα. Διὰ τὴν λέξιν, π.χ., *κεφαλὴ* καταγράφει ὑλικὸν εἰς μίαν καὶ ἡμίσειαν σελίδα ἀναφορᾶς, διὰ δὲ τὴν λέξιν *μάτι* τρεῖς ὁμοίας σελίδας κ.ο.κ.

Διὰ νὰ καταστήσῃ ἐπίσης σαφεστέραν τὴν σημασίαν ὡρισμένων λέξεων, ἰδίως τῶν σημαινουσῶν ἐργαλεῖα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, παρέχει καὶ σχέδια τούτων, σημειώνων τὸ προσδιοριζόμενον διὰ τῆς λέξεως τμῆμα ἑκάστου. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν παιδιῶν καὶ τοῦ τρόπου ἐργασίας τῶν κατοίκων εἶναι ἀκριβὴς καὶ χρησιμοποιεῖ πάντοτε τοὺς ἰδιωματικοὺς ὅρους, τοὺς ὁποίους παραλλήλως ἑρμηνεύει. Τὰς παροιμίας μεταγράφει καὶ εἰς τὴν κοινήν, καθορίζων καὶ τὴν περίστασιν, δι' ἣν γίνεται χρῆσις αὐτῶν.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω σημαντικοῦ ὑλικοῦ, μᾶς δίδει ἰδιαιτέρως καὶ συμπληρωματικὸν γλωσσάριον ἐκ 230 περίπου λέξεων μετὰ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν καὶ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων.

Τὸ ἰδίωμα τῆς Κύπρου ἔτυχε μελέτης παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Α. Σακελλαρίου [1], εἰδικώτερον ὅμως ὑπὸ τοῦ Χ. Παντελίδου καὶ Σ. Μενάρδου, ὁ ὁποῖος, πλὴν τῶν ἄλλων ἐπὶ μέρους μελετῶν καὶ τοῦ Τοπωνυμικοῦ, ἔγραψε καὶ *Φωνητικὴν τῆς διαλέκτου τῶν σημερινῶν Κυπρίων*, *Ἀθηνᾶ* 6 (1894), σ. 145-173 καὶ *Γραμματικὴν τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος*, *Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθηνῶν* 9 (1913), σ. 131-161 καὶ *Ἀθηνᾶ* 37 (1925), σ. 35-79.

Ἐκ τοῦ ὅλου ὑλικοῦ καὶ ἐκ τοῦ γραμματικοῦ διαγράμματος τοῦ ἰδιώματος, τὸ ὁποῖον ὁ σ. παρέχει, φαίνονται καὶ καθορίζονται σαφέστατα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος, ἀσχέτως πρὸς τὰς ἐπὶ μέρους καὶ ἀναγκαίας κατὰ τὰ διάφορα τμήματα τῆς νήσου παρουσιαζομένας διαφοράς.

Οὕτω, παρατηρεῖ τις εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν συλλογήν : 1/ τὴν προφορὰν διπλῶν σύμφωνων, ὡς εἶναι τὰ κ, λ, τ, θ, π, ν, ξ, μ. : *σακ-κούλ-λα*, *πολ-λυνίσκω*, *ἄλ-λος* *οὔλ-λον*, *μούτ-τη*, *π-πέφτουν*, *ἀθ-θός*, *ἀξαμών-νω*, *ἀξ-ξίπ-πα* (ἐξαίφνης), *κομμάτι*, κλπ., 2/ τὴν καθολικὴν ἐπικράτησιν τοῦ τσιτακισμοῦ (*τσ* ἢ *τξ*, ὅταν προηγῆται

1. Τὰ Κυπριακά, ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1-2 (1890-1891).

ἔρρινον): *τσεφάλι, τσερί, πούντζες*, 3/ τὴν προφορὰν τοῦ σ ὡς *σ* πρὸ τοῦ e, i: *σέρι, σειμῶνας*, 4/ τὴν ἀποβολὴν τῶν ἠχηρῶν *β, γ, δ* μεταξὺ φωνηέντων : *πελάου, γάαρος*, 5/ τὴν προφορὰν τοῦ ἐν συνιζήσει ἡμιφώνου *ι* ὡς *κ* μετὰ τὸ σύμφωνον ρ : *δεκαριὰ-δεκαρκὰ* ἢ ὡς *κι* μετὰ τὰ *δ, τ* : *ἀμ-μάθκια, παιθκιά*, 6/ τὴν τροπὴν διαφόρων συμφώνων εἰς ἄλλα τοιαῦτα, 7/ τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ τελικοῦ ν πρὸς τὸ ἑπόμενον σύμφωνον : *μιάλοβ βοῦκ-κο* (μεγάλον βοῦκκο-μπουκκιάν), *ἀμ-μάτισ σου, 'έγ γένεσαι*, κλπ., 8/ τὴν χρῆσιν τῶν εἰς *-ίσκω* ρημάτων : *τραταρίσκω, πλυν-νίσκω πολ-λυνίσκω, ἀνεφανίσκω*, κλπ.

Τὸ ἰδίωμα ἔχει ἀρκετὰ ἀρχαιοπινῆ στοιχεῖα. Ἐκ τοῦ λεξιλογίου τῆς συλλογῆς σημειώνω τὴν λέξιν *θκιαρτίζω* = διαρτίζω, σχηματίζω, πλάθω τὰ ψωμιά. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχ. ρ. *διαρτίζω*, μορφώνω, σχηματίζω. Εἰς Π. Δ. (Ἰώβ 33,6) φέρεται : «*ἐκ πηλοῦ διήρτισαι σὺ ὡς καὶ ἐγώ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ διηρτίσμεθα.*» Πβ. καὶ Ἡσύχιον : *διαρτίσας· ἀναπλάσας, καὶ διαρτωμένων· καταρτιζομένων*. Ὁμοίως τὴν λ. *τσημὸς* τὸ φίμωτρον. Καὶ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἀρχ. λ. *κημός*, δι' ἣν βλ. Ξενοφ., Ἱππ. 5,3 «*εἰδέναι χρὴ τὸν ἱπποκόμον καὶ τὸν κημὸν περιτιθέναι τῷ ἵππῳ καὶ ὅταν ἐπὶ ψῆξιν καὶ ὅταν ἐπὶ καλίστραν ἐξάγῃ*». Ἐν Κύπρῳ λέγεται καὶ ρ. *τσημών-νω* = τοποθετῶ τὸν *κημόν*. Περὶ τῆς λέξεως καὶ τῶν σημασιῶν αὐτῆς πλείονα γράφομεν ἀλλαχοῦ.[1]

Διὰ πάντα τὰ ἀνωτέρω ἡ συλλογὴ εἶναι ἀξία βραβεύσεως.

2. *Φωτ. Κ. Λίτσα*, «Γλωσσικὴ ὕλη ἀπὸ τὸ χωρίον Βερεστιὰ Τριφυλίας», σσ. 300.

Ὁ σ. εἶναι ἐπίσης φοιτητής, μετέσχε δὲ καὶ πέρυσι τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας δι' ἀξιολόγου γλωσσικοῦ ὑλικοῦ. Συνεχίσας τὴν συλλογήν, μετέχει καὶ τοῦ παρόντος δι' ἐξ ἴσου ἀξιολόγου συλλογῆς. Ἀποφεύγων τὴν περιττολογίαν ἢ ἀστόχους ἐτυμολογίας ἢ καταγραφὴν λαογραφικοῦ ὑλικοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ γλωσσικὴ ὠφέλεια δυνατὸν νὰ εἶναι πολὺ μικρά, παρέχει καθαρῶς γλωσσικὸν ὑλικὸν καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ὅλη προσφορά του, ἂν ἀφαιρεθῇ τὸ ἑρμήνευμα τοῦ λήμματος, εἶναι ἕνας ἀβίαστος ἰδιωματικὸς λόγος. Οὕτω δίδει πλήρη τὴν γλωσσικὴν εἰκόνα τοῦ χωρίου Βερεστιά. Εἶναι δύσκολον νὰ προσδιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ἔχει, διότι εἰς ἕκαστον λῆμμα ἀναγράφει πλείονα τοῦ ἑνὸς πλούσια παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀβιάστως καὶ ἀνυπόπτως παρέχονται πάντοτε νέαι λέξεις. Συνήθως δίδεται ἡ οἰκογένεια τοῦ λήμματος, δηλ. ρῆμα, μετοχή, οὐσιαστικόν, παράγωγα, σύνθετα, συνώνυμα, πάντα δὲ ταῦτα διὰ χαρακτηριστικῶν παραδειγμάτων, ἐντελῶς ἰδιωματικοῦ λόγου.

Ὁ σ. εἶναι σαφὴς εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ γενναιόδωρος εἰς τὰ παραδείγματα. Π.χ. γράφει : *γαλαχτερὸς* = ὁ ἀποδίδων ἄφθονον γάλα : *Ἤτανε κείνη ἡ προβατῖνα γαλαχτερὴ καὶ μαλλάτη, 'να ἀξετίμωτο ζωντανό. Γώμορο* τό, ἡ κεκανονισμένη ποσότης σίτου πρὸς μίσθωσιν βοὸς διὰ σπορά. Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦν μετὰ παραδειγμάτων αἱ λέξεις : *γωμοργιάζω, γωμόργιασμα* τό, *ξεγωμοργιάζω*,

1. Ἀρχαιοπινῆ τινα γλωσσικὰ ἐκ Κυκλάδων, τσημίσκι - τσημὸς - κημός, Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τόμ. 1 (1961), σ. 592-598.

ξεγωμόργιασμα. Ὁμοίως μετὰ τὸ ρ. *ζαλώνω* γράφει τὰ *ζαλωμένος*, *ζάλωμα* τό, *ζαλιὰ* ἡ, *ζαλιὰ* (ἐπίρρ.), *ζαλιάζω*, *ζάλιασμα*, *ἀζάλωτος*, κλπ. Ἐπίσης σημειώνει ὅτι ἡ λ. *παναγιάρι* τό, ἡ σφραγίς, διὰ τῆς ὁποίας σφραγίζουν τὸν διὰ τὴν ἐκκλησίαν προοριζόμενον ἄρτον (πρόσφορον), λέγεται καὶ *πατητήρι* τό, καὶ *σοφραϊστήρι* τό.

Τὸ ὑλικὸν εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον· σημειώνω, π.χ., τὰς λ. *βουρκολειὸ* τό, (ἀγέλη βοῶν), *δάνος* τό, (τὸ δάνεισμα· *ἅμα βασιλέψῃ ὁ ἥλιος δὲ βγαίνουνε γιὰ δάνο*)· ἡ λ. μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τρίτον π.Χ. αἰ. γράψαντος ἐπικοῦ Εὐφορίωνος : *τό ῥὰ οἱ δάνος ὤπασεν Ἕκτωρ*. Πβ. καὶ τὸ τῆς ΠΔ. (Σοφ. Σειρ., ΚΘ, 4) : *πολλοὶ ὡς εὕρημα ἐνόμισαν δάνος*, καὶ τὸ τοῦ ΜΕ : *δάνειον· παρὰ τὸ δάνος, ὃ σημαίνει τὸ δῶρον* [1]. *Ἔργος* ὁ, μέρος ἐργασίας τινός, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ ἕκαστος ἐργάτης· *θρεφανόγαλη* ἡ, αἴξ, ἡ ἔχουσα θρεπτικὸν γάλα· τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἐνθυμίζει τὸ *θροφανός*, ὅπερ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Θρήνῳ τῆς Κων/λεως στ. 996 [2]. Ὁμοίως παραθέτω τὰς λέξεις : *ἔγκαιρος* ὁ κατάλληλος : *ἔγκαιρη ἡμέρα*, *σκέμμα* τό, ἡ σκέψις (παρὰ τὸ σκέπτομαι), *θροΐζομαι* ἀνατριχιάζω (παρὰ τὸ ἀρχ. *θροοῦμαι* ταράσσομαι, φοβοῦμαι), πβ. ΚΔ (Ματθ. 26,6, Μάρκ. 13,7) : *μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε*. Ἡ δωρεὰν προσφορὰ ἐργασίας πρός τινα καλεῖται *ξέλασι* ἡ, παρὰ τὸ ἀρχ. *ἔλασις* [3]. Σημειώνω ἀκόμη διὰ τὴν σημασίαν των τὰς λέξεις : *θαμάζω* βασκάνω, *θάμασμα* τό, βασκανία, *πατινάδα* ἡ, οἱ ἀρραβῶνες, *μεταθανατίκι* τό, ἡ μετὰ θάνατον στολή, συνήθως ἡ νυμφικὴ στολὴ ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς νεκρική, *ψιφώνει*, *γίνεται ψίφωμα* σκοτεινιάζει. Ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ καὶ ἐν Μάνῃ καὶ ἐν Κορσικῇ : *ἀψιφώνει*, *ἄψιφο* τό [4].

Σημειώνω ἀκόμη τὰς ἐκφράσεις : *εἶχε παγιωμένο* (εἶχε πάει), *εἴμαστε παγιωμένοι* (ἔχομεν πάει), *τὸ εἶχανε βαλμένο*, *τὸ εἶχανε φτειαγμένο*, κλπ., δηλ. περίφρασιν τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου, ἐκφερομένην διὰ μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου [5]. Ὅταν ὅμως εἶναι ἐρώτησις ἢ σύνθετος χρόνος (παρακείμενος) μετὰ τοῦ *ἔχω* καὶ προηγῆται τὸ χρονικὸν *ἀκόμη*, τότε τὸ βοηθητικὸν ρῆμα ἐπιτάσσεται, ὡς : *Σπείρει ἔχουνε κεῖνοι οἱ δικοί σας 'σιαπάνου ;* (ἔχουνε σπείρει), *ὀρδινιάζεται δῶ χάμου ἀπὸ τὸ πρωὶ κι ἀκόμα νὰ κινήσῃ ἔχει* (δὲν ἔχει ἀκόμη κινήσει), *ἀκόμα νὰ γυρίσῃ ἔχει* (δὲν ἔχει ἀκόμη γυρίσει), *ἀκόμα νὰ δὰ κουρέψουτε ἔχουτε ;* (δὲν τὰ ἔχετε ἀκόμη κουρέψει) ; κλπ.

Τέλος, ὁ ἀόρ. ἀντὶ χρον. χαρακτῆρος σ ἔχει κ, οἷον: *ἀπαράτηκα*, *ἐβόηθηκα*, *ἀλησμόνηκα*, *ἐμάδηκα*, κλπ.

Γενικῶς ὁ σ. παρέχει λίαν ἐνδιαφέρον ὑλικὸν καὶ κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας, δι' ὃ καὶ ἡ συλλογή του κρίνεται ἀξία βραβεύσεως.

---

1. Πλείονα περὶ τῆς λ. βλ. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικά, *Ἀθηνᾶ* 55 (1955), σ. 49-50.

2. *Γ. Χατζιδάκι*, Νεοελληνικά, *Ἀθηνᾶ* 22 (1910), σ. 240.

3. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Ἐλαύνω - λάμνω κλπ., *Αὐτόθι* 60 (1956), σ. 256.

4. *Ν. Ἀνδριώτη*, Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικά, *Λεξικογρ. Δελτ.* 3 (1941), σ. 70-71, Πβ. G. Blanken, Les Grecs de Cargèse, Leyden 1951, σ. 215.

5. Πλείονα βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Μικραὶ συμβολαί, *Ἐπ. Ἐπ. Φιλ. Σχ. Παν. Θεσ.* 1 (1927), σ. 9.

3. *Γ. Ντεγιάννη*, «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Στρόπονες τῆς Εὐβοίας», σσ. 135.

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς *Διαγράμματος Γραμματικῆς* τοῦ ἰδιώματος (σ. 1-15) καὶ ἑνὸς *Γλωσσαρίου* (σ. 16-135). Τὸ ἰδίωμα τῶν Στροπόνων, οἱ ὁποῖοι κεῖνται εἰς τὰ νοτιώτερα ὅρια τῆς Βορείου Εὐβοίας, εἶναι βόρειον. Ὁ σ. ὅμως σημειώνει ὡς ἐκθέτην μικρὸν ἴχνος τῶν ἀτόνων φωνηέντων ου καὶ ι (*κόβου*ντι, *τούτου*ς, *διπλάρι*ς, *λειτουργάου*, *σουπάννι*, *παλούκι*, *γρόσι*, *τσαρούχι*, *γυναικάρα*, κλπ.), ἐξ ὧν συνάγομεν ὅτι δὲν ἔχομεν πλήρη ἀποβολὴν τούτων καὶ ὅτι ἑπομένως τὰ πρὸ αὐτῶν σύμφωνα φυλάττουν τὴν ἐκ τοῦ φωνήεντος προφορὰν αὐτῶν.

Τὸ διάγραμμα τῆς γραμματικῆς ἔχει συνταχθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐντύπων ὁδηγιῶν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ σ. σημειώνομεν ὅτι, εἰς τὸ κεφάλαιον *Σύμπλεγμα συμφώνου καὶ ι*, γράφει ὅτι «τὸ ἡμίφωνον *ι* τοῦ ἐν συνιζήσει συμπλέγματος *ιά* ἐν συνεκφορᾷ μετὰ τοῦ *ρ* ἀποδίδει τὸν τύπον *ργιὰ* (*μουριὰ-μουργιά*). Τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸ ὑλικὸν τοῦ λεξιλογίου, διότι γράφει: *χουλιάρια*, *λειτουριά*, *καμπαναριά*, *καλυβοσφύρια*, *ἀπινταριὰ* κ.ἄ.

Παρεμπιπτόντως εἰς παραδείγματα σημειώνει τοὺς ρηματικοὺς τύπους: *ἰέχει*, *ἰέφαι* καὶ κατὰ τὴν κλίσιν τοῦ ρ. *κόβου* γράφει εἰς τὸν παρατ, *ἰέκουβις*, *ἰέκουβι*, κλπ. Ἔχομεν δηλ. ἐνταῦθα ἐν ἀρχῇ μίαν προσθήκην τοῦ φθόγγου *ἰ*, ὁ ὁποῖος προφέρεται οὕτως, ὥστε νὰ μὴν ἀπαρτίζῃ ἰδιαιτέραν συλλαβήν. Τοῦτο ὁ Α. Παπαδόπουλος[1] παρετήρησεν εἰς πολλὰ βόρεια ἰδιώματα καὶ τὸ ἐξηγεῖ δι' ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ ἀόρ. φέρεται ἄλλοτε μετὰ τῆς αὐξήσεως ε καὶ ἄλλοτε μετὰ τῆς η (*ἔκανα*, *ἤρριξα*, *ἤφαγα*), ἐντεῦθεν ὁ φθόγγος οὗτος πρὸ τοῦ ε ἐπεξετάθη καὶ ἀλλαχοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως (*ἠέχου*, *ἠένας*, *θηέλου*, *φηέτου*). Ἀντιθέτως, ὁ Β. Φάβης[2] ἡρμήνευσε τὸ φαινόμενον τοῦτο ἕνεκα τοῦ ἰσχυροῦ τονισμοῦ, ὁ ὁποῖος αὐξάνει τὴν ποσότητα τοῦ τονιζομένου φωνήεντος, δηλ. ἀπὸ βραχὺ γίνεται μακρὸν καὶ ὁ κοινὸς τύπος *ἔχω* γίνεται *εἔχου*, τρεπομένου δὲ τοῦ ἀτόνου ε εἰς ι ἔχομεν *ἰἔχου*. Ὁ Α. Παπαδόπουλος[3] ἐπανέρχεται ἐπὶ τοῦ θέματος καί, ἀντικρούων τὴν γνώμην τοῦ Β. Φάβη, παρατηρεῖ ὅτι τοῦ ὡς διπλοῦ ἐκφωνουμένου μακροῦ φωνήεντος τονίζεται τὸ πρῶτον καὶ ὄχι τὸ δεύτερον, ἤτοι *ἔεχου* καὶ ὄχι *ἐέχου*, ἑπομένως τὸ τονιζόμενον *έ* δὲν γίνεται *ι*: *ἔεχου-ἰέχου* κατὰ τὸν νόμον τῶν βορείων ἰδιωμάτων.

Ὁ σ. γράφει, πρὸς τούτοις, τοὺς τύπους *ἰέτοιμα*, *ἰέξουδου* (σ. 23), δηλ. μετὰ προθετικοῦ *ι*.

Τὰ ρήματα εἰς τὸ α' ἐνικὸν ἐνεστ. ἔχουν κατάλ.-ου: *κλαίου*, *θέλου*, *φιλοῦ ἀκοῦ* (γράφει ὅμως καὶ *κόβω*).

Ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ τύπος τῆς γεν. πληθ. τῶν οὐδ., ὅστις σχηματίζεται κατὰ τὰ ἀρσενικὰ ὡς αἰτ. πληθ., οἷον: *Ρῖξε τους ζοὺς νὰ φᾶνε* (τῶν ζῴων), *ἔκουψε τ'ς*

---

1. Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων, Ἀθῆναι 1926, σ. 21.

2. Ὁ δυναμικὸς τονισμὸς τῆς βορείου ἑλληνικῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, *Ἀθηνᾶ* 55 (1951), σ. 9-11.

3. *Ἀθηνᾶ*, ἔνθ' ἀν., σ. 124.

φούντις τ^ου^ς καλαμπουκιούς (τῶν καλαμποκιῶν), κλπ., ὁμοίως καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ γένους τῶν οὐδ. εἰς *-ος* εἰς ἀρσεν. εἰς *-ος*, ὡς : τὸ ἄνθος – *οὐ ἄνθους*, τὸ πλάτος – *οὐ πλάτους*, τὸ μάκρος – *οὐ μάκρους*, τὸ χάος – *οὐ χάους*, τὸ τέλος – *οὐ τέλους*, τὸ κέρδος – *οὐ κέρδους*, τὸ θάρρος – *οὐ θάρρους*, κλπ.

Τὸ *Λεξιλόγιον* περιλαμβάνει 1600 περίπου λέξεις μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων. Ὁ σ. εἶναι σαφὴς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας καὶ προσεκτικὸς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων παραδειγμάτων. Ἐκεῖ ὅμως, ὅπου παρουσιάζει κάποιαν ἀδυναμίαν εἶναι ἡ πλήρης φωνητικὴ ἀπόδοσις τῶν λέξεων ὡς πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ἀπομένοντος φωνήεντος ἰ, *ου* εἰς θέσεις, ὅπου τὸ καθαρὸν βόρειον ἰδίωμα ἀποβάλλει αὐτά, γράφει δηλ : *σγάρλισα*, *νὰ πάῃ νὰ σηκώῃς*, *συγκαθάει*, *τάεις* (τά 'χεις), *μιλίχλουρο*, *ξεσιτ'σμένο λ'βάδι* κ.ἄ. Νομίζω ὅτι τοῦτο εἶναι μᾶλλον lapsus calami παρὰ φωνητικὴ ἐξαίρεσις. Ἐπίσης, ἐνῷ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ πιστοῦται ἀποβολὴ τοῦ *γ* μεταξὺ φωνηέντων, ὡς : *φυόδ'κους*, *λόϊα*, *πληή*, *σκυλλοφάους*, *τρώουμι*, *Παναΐα*, κλπ., ὑπάρχουν καὶ τύποι μετὰ τοῦ γ, ὡς *ἀνασφαγὴ* (χαραματιά), *ἀμαγέριφτους*, κλπ.

Μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων εὑρίσκει τις ἐνίοτε καὶ νέας λέξεις, τὰς ὁποίας ὅμως ὁ σ. δὲν ἑρμηνεύει, π.χ., ὑπὸ τὸ λῆμμα *πολιμάου* (ἀντιτίθεμαι) γράφει : *γιατὶ μὶ πουλιμᾶς ; ἄσι νὰ μποῦ χουραφιάρ'ς νὰ ζήσου*, χωρὶς νὰ δίδῃ τὴν σημασίαν τῆς λ. *χουραφιάρις*. Ἐξ ἄλλων ἐξ Εὐβοίας (Κουρουνίου, Αὐλωναρίου) καὶ Σκύρου Χειρογρ. τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ παραδίδεται ὅτι ἡ λ. σημαίνει τὸν ἀγροφύλακα. Εἰς τὴν Ἄνδρον (Κόρθιον) δηλοῖ τὸν κύριον τοῦ ἀγροῦ ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸν κύριον τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀγρῷ καρποφόρων δένδρων, εἰς δὲ τὸ Ἀλμυρὸν (Βόλου) ἡ λ. σημαίνει τὸν γεωργόν. Ὁμοίως ὑπὸ τὸ λῆμμα *διρμωνίζου* (*βάνω 'ς τὸ διρμώνι τὰ ρεβίθια γιὰ νὰ περάσουν τὰ λισβὰ κ' οἱ πέτρες*) δὲν ὑπάρχει ἡ σημ. τῆς λ. *λισβά*, ἐπίσης ὑπὸ τὸ *πουτάζουμι* (ὑποτάσσομαι : *δὲν πουτάζουντι 'ς τοὺ γουνιό· τὰ σ^υ^γκαθάει οὐ ἕνας κι οὐ ἄλλους*), ἐλλείπει ἡ σημασία τῆς λ. *σ^υ^γκαθάει* κ.ἄ. Ἐκ πολλῶν περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ μαρτυρίας τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, παραδίδεται ἡ λ. *λισβὸς* (*λ'σβὸς - λιβὸς*) καὶ σημαίνει τὸν μὴ τελείως ἀναπτυχθέντα καρπὸν (σῖτον), τὸν ἄωρον, ἐπὶ ἀνθρώπων δὲ τὸν ἀδύνατον. Λέγεται, ἐπίσης, καὶ ρ. *λισβώνω*. Ὁ Γ. Χατζιδάκις, σημειῶν τὴν λ. ἐκ τῆς ΒΑ Εὐβοίας, κατὰ τὸν Γλωσσικὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1912 (Ἀθηνᾶ 25 [1913], σ. 284), συσχετίζει αὐτὴν πρὸς τὸ *λίσπος* καὶ *λίσφος*. Νομίζω ὅτι σχετικὸν εἶναι καὶ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ : *λισφώσαθαι*· ἐλαττώσασθαι.

Καλόν, βεβαίως, εἶναι νὰ προστίθεται ἡ σημασία τῆς λέξεως, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ὡς λῆμμα εἰς τὴν συλλογήν. Ἔχει, ἐπίσης, πολλὰς λέξεις τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν βόρειον ἰδιωματικὸν τύπον.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς αὐτά, ὁ σ. παρέχει νέον ὑλικὸν ἐνδιαφέρον, καίτοι ἔχει δώσει προηγουμένως καὶ ἄλλας συλλογὰς ἐκ τοῦ χωρίου Στρόπονες. Σημειώνω μερικὰς νέας λέξεις : *ἀζάτ'κους*, ἐπὶ ζῴων ὁ ἐλεύθερος, *βάρδα* ἡ, ἀγέλη ἵππων, *ἀστυνουμ'κὴ* περιοχὴ σποράδην καλλιεργουμένη, ὅπου δι' ἀποφάσεως τῆς κοινοτικῆς ἀρχῆς ἀπαγορεύεται δι' ὡρισμένον χρόνον νὰ βόσκουν τὰ ζῷα. Ἀρχικῶς ἐλέγετο *ἀστυνομικὴ* τὸ ἀπαγορευτικὸν ψήφισμα (ἡ διάταξις), ἔπειτα ἐλέχθη καὶ ἡ περιοχή. Ἡ λ. εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τοπωνυμίου. Διὰ τὴν σημασίαν ση-

μειώνω τὴν λ. *βουϊδουλίβαδου* ἡ ὁποία δηλοῖ ἀπαγόρευσιν βοσκῆς διὰ τὰ ἄλλα ζῷα καὶ ἐλευθερίαν εἰς τοὺς βόας. Ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ἐνδιαφέρουσαι λέξεις ὡς, π.χ., ἡ λ. *φαλαρός* : *ἕνα φαλαρὸ ἄλουγου*· τὸ ἔχον λευκὸν μέτωπον. Ἡ λ. γενικῶς λέγεται διὰ τὸ ἄλογον, ταῦρον καὶ τράγον, τὸν ἔχοντα λευκὸν στίγμα εἰς τὸ μέτωπον.

Ἀπὸ τὴν Β. Εὔβοιαν ἔχομεν καὶ *προβατῖνα φαλαρή*, ἀπὸ δὲ τὴν Λεπενοῦ *φαλαρὴ γουρούνα* (ἐκείνη ποὺ ἔχει λευκὴν τὴν κοιλίαν· ἡ ἀλλαχοῦ *χελιά*)· πρόκειται περὶ τῆς ἀρχ. λέξεως *φαλαρός*. Ἐν Θεοκρίτῳ (8,27) φέρεται :

Τῆνόν πως ἐνταῦθα τὸν αἰπόλον, ἣν καλέσωμες,
ᾧ ποτὶ ταῖς ἐρίφοις ὁ κύων ὁ φάλαρος ὑλακτεῖ.

παρὰ δὲ Νικάνδρῳ (Θηρ. 461) λέγεται καὶ «*ὄρη χιόνεσσι φάληρα*». [1] *Πένης* λέγεται ὄχι ὁ πτωχεύσας ἔμπορος, ἀλλ' ὁ ἀγρότης, ὅστις διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν πληστηριασμὸν τῆς περιουσίας του ἕνεκα χρέους πρὸς ἄλλον, μεταβιβάζει εἰκονικῶς τὴν περιουσίαν του πρὸς τρίτον καὶ οὕτως ὁ δανειστὴς δὲν δύναται νὰ λάβῃ τίποτε.

Ἡ λ. δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Λεξικοῦ, ὅπως δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ λ. *πένητας* (πτωχὸς) ἐκ Μάνης καὶ *πενηκεία* (πενητεία, δυστυχία) ἐκ Τσακωνιᾶς. Σημειώνω ἀκόμη τὴν λ. *λάγανον* (οἴδημα εἰς τὸ στόμα τῶν ἀλόγων). Νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἀρχ. λέξεως *λάγανον* (εἶδος πλακουντίου ὀπτημένου εἰς ἔλαιον), καθὼς παραδίδεται εἰς ΠΔ (Λευϊτ. 2,4) «*λάγανα ἄζυμα διακεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ*», πβ. καὶ Ἀθήν. 656 f. Εἶναι ἐνδεικτικὴ ἡ σημασιολογικὴ ἔκτασις.

Τέλος, σημειώνω τὴν λ. *μιλίχλουρους*, (*μελίχλωρος*, ἡμίχλωρος : *μιλίχλουρου σιτάρι*), ἥτις ἀπαντᾷ ἤδη παρὰ Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει, ὡς δηλωτικὴ χρώματος τοῦ ἀνθρωπίνου δέρματος (ἔχοντος μέλιτος χροιάν). Περὶ τῆς σημασίας τῆς λ. καὶ τῆς διαλεκτικῆς σήμερον χρήσεως αὐτῆς ἐγράψαμεν πλείονα ἀλλαχοῦ [2].

Γενικῶς ἡ συλλογὴ εἶναι καλὴ καὶ ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς καὶ ἑπομένως ἀξία βραβεύσεως.

4. *Στρ. Μπακογιώργου*, «Λεξιλόγιον τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ Ἀκαρνανίας καὶ τῶν πέριξ χωρίων (Α-Η)», σσ. 200. «Ἰδιωματικὰ κείμενα τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ καὶ τῶν πέριξ», σσ. 39.

Ἡ παροῦσα συλλογή, ὑποβαλλομένη ἀπὸ καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν, περιλαμβάνει ἀλφαβητικῶς εἰς 200 σελίδας μεγάλου σχήματος 1500 περίπου λέξεις, ἀρχομένας ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου Α-Η, εἰς 39 δὲ σελ. μικροῦ σχήματος δεκαεννέα ἰδιωματικὰ κείμενα, ἀναφερόμενα εἴτε εἰς ἐργασίας τῶν κατοίκων, εἴτε εἰς περιγραφὰς ἐθίμων (γάμου-θανάτου) τῆς περιοχῆς.

Τὸ ἰδίωμα τῆς ἀνωτέρω περιοχῆς ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν βορείων ἰδιωμάτων, ἀποδίδεται δὲ κατὰ τρόπον πιστότατον ὑπὸ τοῦ συλλογέως, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ κύρια φαινόμενα τῶν βορείων ἰδιωμάτων καὶ τὸν τρόπον τῆς φωνητικῆς καταγραφῆς αὐτῶν, καθ' ὅσον, πλὴν τῆς κωφώσεως τῶν ἀτόνων *e* καὶ *ου* καὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ

1. Πβ. καὶ *Β. Φάβην*, Ἀνάλεκτα φιλολογικά, *Ἀθηνᾶ* 53 (1953), σ. 272-273.
2. Χλωρὸς-μέλι χλωρὸν-μελίχλωρος καὶ τινα σύνθετα, *Ἀθηνᾶ* 58 (1954), σ. 98-118.

ἀτόνου *ἰ*, σημειώνει καὶ τὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *ἰ* προκύπτοντα οὐρανικὰ σύμφωνα *γ̃, κ̃, λ̃, ν̃, χ̃* : *βαέν̃'* (βαγένι), *γιράκ̃'* (γεράκι), *βαρελλ̃'* (βαρέλλι), *ἀνύχ̃'* (νύχι), *ζών̃'* (ζώνη), κλπ.

Ὁ σ., μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας τοῦ λήμματος, καταγράφει ἀρκετὰ παραδείγματα εἰς ἑκάστην λέξιν, εἴς τινας, μάλιστα, ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐξαντλητικός, ὥστε δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πλήρη σημασιολογικὴν των ἔκτασιν, ἀφοῦ δίδει εἴκοσι καὶ πλέον παραδείγματα. Μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων ὑπάρχουν καὶ παροιμίαι σχετικαὶ μὲ τὸ λῆμμα.

Ἂν καὶ τὸ ὑλικὸν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ τῆς κοινῆς ὑπὸ αὐστηρὰν ὅμως ἰδιωματικὴν μορφήν, ἐν τούτοις, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐκτυπωθὲν ἤδη εἰς τοὺς τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, παρέχει νέα στοιχεῖα καὶ λεξιλογικὰ καὶ σημασιολογικά, ὡς, π.χ., *ἀδερφουσιὰ* (κάτι τὸ κοινὸν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν : *τό χ'γι ἀδερφουσιὰ τού χουράφ'* (κοινὸν ἐκ κληρονομίας), *δὲν ἔχ̃' ἀδερφουσιὰ* (δὲν ἔχει ἀγάπην πρὸς τὸν ἀδελφόν), *ἀπαλουσὰ* (μαλακωσιά), *ἄξιρους* (ὁ μὴ ξηρανθείς), *ἀρμενίζου* (κινούμενος καθαρίζω, ὑψώνων εἰς τὸν ἀέρα τοὺς δημητριακοὺς καρπούς), *ἀρκέντ'κους* (ὁ μὴ κεντηθεὶς διὰ βουκέντρας), *ἀνυπαντρειὰ* (τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀνύπαντρος), *ἀσκιώνω* (φουσκώνω ὡς τὸν ἀσκόν), *βουλιὸς* (σωρὸς λίθων), *βουρτίζου* (κτυπῶ τὸ γάλα πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ βουτύρου, βουτυρίζω), κλπ. Περιέχει καί τινας τύπους ἀρχαιοπινεῖς, ὡς : *ρουὴ* (ροή), *ἕρπιτου* (ἑρπετόν), *ὄργους* (ἔργον), *τάλαρους* (τάλαρος, κόφινος), *κανίστρα* (κάνιστρον) κ.ἄ.

Ἡ ὅλη μορφὴ τοῦ ἰδιώματος φαίνεται ἄριστα εἰς τὰ πεζὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν μὲ ἐργασίας ἢ ἔθιμα τοῦ χωρίου καὶ τὰ ὁποῖα περιγράφονται μετ' ἀκριβείας. Ἐκ τῶν νεκρικῶν ἐθίμων σημειώνομεν ὅτι, ὅταν ἀποτίθεται ὁ νεκρὸς εἰς τὸν τάφον, τοῦ θέτουν εἰς τὸ χέρι «*ἕνα δικάρ'κου ἀσ'μένιου ἢ κουσάρ', τοῦ ρίχν'γι κ' οἱ ἄλλ' ἅμα θέλ'γι γιὰ νὰ χ̃' λιπτὰ νὰ πιράσ' 'ς τοὺ χάρου*». Εἶναι τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἐπιβίωσις τῆς ἀρχαίας συνηθείας.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ σ. θὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ γλωσσάριον μετὰ τῆς αὐτῆς φωνητικῆς ἀκριβείας καὶ σημασιολογικῆς πληρότητος καὶ ὅτι θὰ ἀσχοληθῇ ἀκόμη μὲ τὴν καταγραφὴν ὑλικοῦ ἐκ διαφόρων ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων (ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ, γεωργικοῦ βίου, τῆς ὑφαντικῆς, κλπ.).

Γενικῶς ὁ σ. δίδει ὑλικὸν ἀκριβὲς καὶ πλῆρες, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι διὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιοχῆς ἐκείνης, διὰ τοῦτο, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν πλὴν τοῦ ποιοῦ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ὑλικοῦ, κρίνομεν τὸν συλλογέα ἄξιον βραβεύσεως.

5. *Ξενοφ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου*, «Συλλογὴ δημώδους γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τῶν ἰδιωμάτων καὶ τῆς κοινῶς ὁμιλουμένης Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ὀρεινῆς περιφερείας τῶν νομῶν Φθιώτιδος, Φωκίδος, καὶ Εὐρυτανίας καὶ εἰδικῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν ὀρεινῶν χωρίων τοῦ τ. δ. Ὑπάτης (τῆς Φθιώτιδος) - Πύργου - Ὑπάτης - Περιστερίου, Μεσοχωρίου, Λυχνοῦ, Καστανιᾶς, Νεοχωρίου, Ἀνατολικῆς Δάφνης, Συκᾶς καὶ Ἀμαλώτας», σσ. 216+γ'.

Ὁ σ., συνταξιοῦχος δικαστικὸς γραμματεύς, μετέχει ἐκ νέου τοῦ διαγωνισμοῦ

καί, ἐνῷ δὲν γνωρίζει τοὺς φωνητικοὺς νόμους τῶν βορείων ἰδιωμάτων, εἰς ἃ ἀνήκει καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ προσφερόμενον ὑλικόν, καταγράφει ὅμως αὐτὸ ὀρθῶς, πλὴν τῆς μεταβολῆς τῶν πρὸ τοῦ ἀποβαλλομένου ἀτόνου φθόγγου *i* συμφώνων *γ, κ, λ, ν, χ*, εἰς οὐρανικὰ *γ̂, κ̂, λ̂, ν̂, χ̂*.

Ἀπηλλαγμένος τοῦ πειρασμοῦ τῆς ἐτυμολογίας, μᾶς δίδει εἰς 216 σελίδας μεγάλου σχήματος ἐπιμελῶς γεγραμμένα 1300 περίπου βασικὰ λήμματα μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων. Ἐνίοτε, ἐπιχειρεῖ, ἐπίσης, καταγραφὴν μετὰ παραδειγμάτων καὶ ἄλλων λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν τρόπον τινὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ λήμματος, π.χ., ὑπὸ τὸ λῆμμα *ἀδιρφὸς* ἔχει καὶ τὰ *ἀδιρφούλ'ς, ἀδιρφούλα, ἀδιρφάκ', ἀδιρφουπ'τός, μ'λαδιρφός, ἀδιρφουμοίρ'*. Οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων αὐξάνει. Ἐπίσης, μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων παρεμβάλλει καὶ 150 παροιμίας μετὰ τοῦ ἑρμηνεύματος αὐτῶν, ὡς καὶ ἀράς, εὐχάς, καὶ στίχους ᾀσμάτων, ὅταν πρόκειται νὰ καθορίσῃ σαφέστερον τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Αἱ παρεμβαλλόμεναι παροιμίαι καταγράφονται καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸ τέλος τῆς συλλογῆς.

Τὸ ὑλικὸν εἶναι κατὰ μέγα μέρος τὸ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ἰδιωματικὸν τύπον τῶν βορείων, παρέχει ὅμως καί τινα καθαρῶς ἰδιωματικὰ στοιχεῖα, τινὰ τῶν ὁποίων εἴτε ἀπὸ ἀπόψεως τόπου, εἴτε ἀπὸ ἀπόψεως τύπου ἢ καὶ σημασίας ἐλλείπουν ἀπὸ τοὺς τυπωθέντας τέσσαρας τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς, π.χ., *ἀφουγκράστρα* (ἡ κρυφακούουσα), *ἀλλαξουνουματίζου* (ἀλλάσσω ἐπώνυμον), *ἀσβισταρὶὰ* (*τάικαμι ἀσβισταρὶὰ* = τὰ κατέστρεψε), *ἀπόφανους* ὁ, καὶ *ἀπόφανου* τό, (ἡ μυστηριώδης φωνὴ ἐν ὥρᾳ νυκτός, τὸ ἀπόφωνον), *ἀπόρρ'μμα* (τὸ προώρως τεχθὲν ζῷον), *ἀλαταρὶὰ* (δοχεῖον ἅλατος), *ἀγκλὶὰ* (σκόροδον), *ἀνταμ'κὸς* (συνεταιρικός), *ἀν'φαντάκους* (ἀνυφαντάκος, ἡ ἀράχνη), *βλόϋρους* (ἡ κυκλικὴ σφραγὶς διὰ τοὺς διὰ τὴν ἐκκλησίαν ἄρτους, ὁ βλογιόγυρος), *β'ζουλόϊ* (τὸ θήλαστρον).

Σημειώνω διὰ τὴν σημασίαν των καί τινα ἄλλα ἰδιωματικὰ ἐκ τῆς συλλογῆς, ὡς: *γιρουντ'κὸ* (τὸ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν γερόντων προοριζόμενον μερίδιον), *γιμὸς* (ἡ μεγάλη κόπωσις, ὁ γεμός), *δεύτιρα* (ἔπειτα, μετ' ὀλίγον), *τὰ ἔχουντα* (ἡ μεγάλη περιουσία), *τὰ εἰδίσματα* (τὰ ὠφέλιμα πράγματα), *ζαρζαβατ'κὰ τά*, (τὰ στολίδια), *θιουνουμάζου* (εἶμαι φιλάνθρωπος), *μέχουμι* (μάχομαι, ἐπιθυμῶ σφόδρα), *μουστώνω* (πίνω μοῦστον, θυμώνω ὑπερβολικά, *μουστουμένους* = θυμωμένος), *παίνια* ἡ, (ὁ ἔπαινος), *ρῖμμα* τό, (τὸ ἑκάστοτε προοριζόμενον ποσὸν ὡς καταβολὴ φόρου, ἢ ὡς μερίδιον συμμετοχῆς εἰς ἐπιχείρησιν), *συγκιριάζω* (συγκεράζω, συναρμολογῶ), κλπ.

Σημειώνω ἀκόμη τὴν λ. *προυβέντα* ἡ, (εἰδικὸς ἄρτος κατὰ τὸν γάμον, πεποικιλμένος κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν). Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει ἡ λ. καὶ εἰς Ναύπακτον, εἶναι δ' ἐπίσης γνωστὴ καὶ ἐκ τῆς Σάμου, ὅπου δηλοῖ τὸν προσφερόμενον πλακοῦντα. Εἰς τὴν Χίον δηλοῖ τὸν τόκον τῶν χρημάτων, εἰς τὴν Κύθνον ποσὸν κρέατος, τὸ ὁποῖον στέλλεται ὡς δῶρον πρὸς φιλικὸν πρόσωπον καὶ εἰς τὴν Α. Θράκην τράπεζαν πλήρη φαγητῶν, τὰ ὁποῖα προσφέρουν οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ γάμου.

Ἡ λ. παράγεται ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *prevenda* = εἰσόδημα, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς

τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως (ἔκδ. Π. Καλονάρου, 1940, σ. 133, στίχ. 2696), ἔνθα λέγεται :

Οὐδὲν ἀφῆκαν γὰρ ἐσᾶς διατὶ εἶστε τῆς ἐκκλησίας
τοῦ νὰ κρατῆτε ἐδῶ προνοῖες καὶ νὰ ἔχετε προβέντες
ἀλλ' οὕτως σᾶς ἠθέλασιν φονέψει κι ἀκληρίσει
ὡσὰν κ' ἐμᾶς τοὺς κοσμικοὺς ὅπου εἴμεθα στρατιῶτες.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκτιμῶσα τὴν ἐπιμεμελημένην προσφορὰν τοῦ συλλογέως, ὁ ὁποῖος, καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν σχετικῶν ἐπιστημονικῶν ἐφοδίων, παρέχει ἀρκετόν, ἀκριβὲς καὶ ἄρτιον φωνητικῶς καὶ σημασιολογικῶς ὑλικὸν ἀπὸ περιοχὴν ἐξ ἧς ἐλλείπει τοιοῦτον, βραβεύει αὐτόν.

6. *Εὐαγγ. Μπόγκα*, «Γλωσσάριο Βορειοηπειρωτικὸ περιοχῶν Δελβίνου-Ἀργυροκάστρου-Πρεμετῆς», σσ. 62. «Γλωσσάριο Χιμάρας-Δρυμάδων-Παλιάσας», σσ. 49.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Β. Ἠπείρου ἔχομεν, δυστυχῶς, πολὺ ὀλίγον γλωσσικὸν ὑλικόν. Εἰς ἀποστολὴν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας τῷ 1951 συνέλεξα ὑλικὸν κυρίως ἐκ Χιμάρας, Παλιάσας καὶ Δρυμάδων, παραλλήλως δὲ καὶ ἔκ τινων χωρίων τῆς περιοχῆς Ἀργυροκάστρου (Δερβίτσανης, Λοβίνας, Σκοριάδων, Χλομοῦ καὶ Σωπικῆς). Τοῦτο προήρχετο ἐκ προσφύγων ἐγκατεστημένων εἰς Κέρκυραν καὶ Ἰωάννινα. Τὸ ὅλον ὑλικὸν περιλαμβάνει ἄνω τῶν τεσσάρων χιλιάδων λέξεις, ᾄσματα, παραμύθια, ὀνόματα ἀνδρῶν, γυναικῶν, μηνῶν, ἀράς, παροιμίας καὶ τοπωνύμια. Εἰς τὴν τότε ἔκθεσίν μου εἶχον τονίσει τὴν ἀνάγκην συλλογῆς γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ προσφύγων Βορειοηπειρωτῶν.

Εὐτυχῶς σήμερον, ἔστω καὶ κάπως ἀργά, μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ Εὐάγγ. Μπόγκας μὲ ὑλικὸν προερχόμενον ἐκ Β. Ἠπείρου καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἰδίων σχεδὸν περιοχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχεται καὶ ἡ ἰδική μου συλλογή. Τοῦτο ὁ Εὐ. Μπόγκας συνεκέντρωσεν ἐκ προσφύγων εὑρισκομένων εἰς Ἀθήνας καὶ Ἰωάννινα καὶ ἐκ λαογραφικῶν δημοσιευμάτων εἰς Βορειοηπειρωτικὰς ἐφημερίδας. Τὸ ὑλικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ χιλίας περίπου λέξεις (350 ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Χιμάρας καὶ 650 ἐκ τῆς ἄλλης Β. Ἠπείρου).

Αἱ περισσότεραι τῶν λέξεων καταγράφονται μετὰ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων, εἴς τινας δὲ ἐξ αὐτῶν παρατίθενται καὶ ἄλλοι παράλληλοι ἰδιωματικοὶ τύποι ἐκ τῆς ὑπολοίπου Ἠπείρου.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι, ἐνῷ ἡ Νότιος Ἤπειρος ὁμιλεῖ βόρειον ἰδίωμα, ἡ Βόρειος Ἤπειρος ὁμιλεῖ νότιον, ἡ δὲ Χιμάρα νότιον, προσομοιάζον πρὸς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης, τὰ παρακείμενα δὲ τῆς Χιμάρας χωρία Δρυμᾶδες καὶ Παλιάσα βόρειον, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα τέσσαρα χωρία τοῦ βιλαετίου τῆς Χιμάρας, δηλ. ὁ Βοῦνος, τὸ Κηπαρόν, τὸ Κούδεσι καὶ τὸ Πίλιουρι, ὁμιλοῦν ἀλβανιστί.

Ὁ σ. ἐπισημαίνει ἐν ἀρχῇ καὶ τινα γνωρίσματα τῶν ἰδιωμάτων τῆς «Δρόπολης» καὶ τοῦ Παλαιοπωγωνίου, ὡς εἶναι τὰ ἑξῆς :

1/ Ἡ ἀπουράνωσις τοῦ *σ* καὶ ἡ προφορὰ αὐτοῦ ὡς *σ̂* (*ch*), ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ προφορὰ τοῦ *ζ* ὡς *ξ*, οἷον : *βαφτισ̂άρικα, θερμασ̂οχόρτι, ξάβαρα, ξέγκλω* κ.ἄ. 2/ Ἡ ἀνά-

πτυξις συνοδίτου φθόγγου μεταξὺ συμφώνων, ὡς: *σαλιβάρι, ἴσκινα, καπινός, πυκινάδα, τσουκουνίδα, χεράμι* κ.ἄ.. 3/ Ἡ ἀνάπτυξις ἀλόγου ἠχηροῦ *j* μεταξὺ φωνηέντων, ὡς: *αὔριjο, κριjάσι, κρύjος, ἐκκλησίjα, Παναῖjα, οἱ j ἄλλοι*, κλπ. 4/ Ἡ ἀποβολὴ τοῦ *γ* μεταξὺ φωνηέντων, ὡς: *ἀνταλλαή, εὐλοημένη*, κλπ. 5/ Ἡ εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Δελβίνου καὶ Λοσνίτσης ἀνάπτυξις δευτερεύοντος τόνου εἰς τοὺς παρεκτεταμένους ρηματικοὺς τύπους, ὡς: *πλένουμάστε, ἑτοιμάζουμάστε* κ.ἄ. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλα ἰδιώματα, κυρίως εἰς τὰ βόρεια, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Πόντον καὶ εἰς τὴν Κρήτην [1]. 6/ Ἡ κατάληξις *ω* εἰς τοὺς συγκεκομμένους τύπους τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων, ὡς: *Ἄφρω* (Ἀφροδίτη), *Λευτέρω* (Ἐλευθερία), *Λύμπω* (Ὀλυμπία) [2], κλπ. 7/ Ἡ χρῆσις πολλῶν τῆς ἀρχαιότητος ὀνομάτων ὡς βαπτιστικῶν, οἷον: *Ἀλκιβιάδης, Ἀχιλλεύς, Τηλέμαχος, Ξενοφῶν, Φιλοποίμην* κ.ἄ. Τοῦτο συμβαίνει προφανῶς δι' ἐπίδρασιν τοῦ σχολείου.

Ἓν ἀκόμη χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἰδιωμάτων τῆς Β. Ἠπείρου εἶναι ὅτι ἔχουν πολὺ ὀλιγωτέρας Τουρκικὰς λέξεις ἀπὸ τὰ τῆς νοτίου καὶ ὅτι αἱ Ἀλβανικαὶ λέξεις εἶναι σπάνιαι εἰς τὴν ἑλληνόφωνον περιοχήν.

Ὁ σ. προσφέρει καὶ νέον καὶ ἐνδιαφέρον ὑλικόν, ὡς, π.χ., *ζευγίτης* (ὁ καλλιεργῶν διὰ ζεύγους ζῴων), *πέτραβο* (πέταυρον) τὸ παρὰ Πολυδεύκει 10,156 «*πέτευρον, οὗ τὰς ἐνοικιδίας ὄρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβέβηκεν*». Πβ. καὶ τὰς παρ' Ἡσυχίῳ γλώσσας «*πέτευρον· σανίς, ἐφ' ἧς αἱ ὄρνεις κοιμῶνται καὶ... πᾶν τὸ μακρὺ καὶ ὑπόπλατυ*» καὶ «*πέταυρον· εἶδος παγίδος*»), *εἰκάζω* (συμπεραίνω), *ὀρρὸς* (τὸ ἐκ τοῦ γάλακτος ὑγρόν), *ζέγκλω* (ἡ ἀριστερόχειρ· παρὰ τὸ ἀρχ. *ζάγκλον* [3]) (Θουκ. στ' 4,5), *καββάδι* (εἶδος φορέματος· ἡ λέξις καὶ τὸ πρᾶγμα παρὰ Βυζαντινοῖς) [4], *κίσσαρας* (ὁ κισσὸς καὶ μεταφ. ὁ παράσιτος, ὁ ἐσώγαμβρος· *ἐγὼ δὲ πάω γιὰ κίσσαρας*).

Σημειώνω ἀκόμη μερικὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐλλείπουν ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικόν, ὡς: *ἀναψιχειῶμαι* (φειδωλεύομαι· ἐκ τοῦ *ψιχίον*· «*'ς τὸ φτωχὸ δὲν τ' ἀναψιχειῶνται τὸ ψωμί*»), *ἁρμοτέψι* (ταψὶ μεγάλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέτουν ἁλμυρὸν ὕδωρ διὰ τὴν παρασκευὴν ἅλατος), *ἀγοπάνω* (ἀποπάνω· ὁ τύπος κατὰ συμφυρμὸν πρὸς τὴν *ἐκ* [5]), *ἀγκιδιάζω* (ἐντρέπομαι), *μποκανίτσια* τὰ (ἀπογονίκια· δῶρα πρὸς τὴν λεχώ· διὰ τοὺς τύπους τῆς λ. βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀπογονίκια*), *αἴρεσι* (*ἔτρωγε τὴν αἴρεσι* = ἐστενοχωρήθη), κλπ.

Σημειώνω ἀκόμη τὴν γενικὴν *γιδός, κοπελλός*, κλπ., ὡς εἰς τὰ νότια ἰδιώματα.

---

1. *Α. Παπαδοπούλου*, Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων, σ. 49-50. *Τοῦ Αὐτοῦ*, Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, Ἀθῆναι 1955, σ. 31-32. *Γ. Ἀναγνωστοπούλου*, Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου, Θεσσαλονίκη 1915. *Β. Φάβη*, Ὁ δυναμικὸς τόνος τῆς βορείου ἑλληνικῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, *Ἀθηνᾶ* 55 (1951), σ. 3-18. *Γ. Κουρμούλη*, Τονικὰ προβλήματα τῆς νέας ἑλληνικῆς, ΕΕΦΣΠΑ 6 (1955)6), σ. 446.

2. Περὶ τούτων βλ. *Ν. Ἀνδριώτη*, Τὰ νεοελληνικὰ κύρια ὀνόματα γυναικῶν σὲ -ω. *Ἑλληνικὰ* 12 (1952), σ. 15-33.

3. Περὶ τῆς λ. βλ. *Β. Φάβη*, Ἀνάλεκτα φιλολογικά, *Ἀθηνᾶ* 53 (1949), σ. 280-281.

4. Πβ. *Φ. Κουκουλέ*, Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς τόμ. 2, μέρος Ι, Ἀθῆναι 1948, σ. 7.

5. Βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν λ. *ἀποπάνω*.

Τὴν λ. *σαρμανίτσα* (ἡ κούνια) ἑρμηνεύει ὁ σ. ἐκ τοῦ *σαμάρι* καὶ τῆς καταλ. *-ίτσα*. Ἡ λ. ἀπαντᾷ εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα, Θεσσαλίαν, Ἤπειρον καὶ Μακεδονίαν καὶ μᾶλλον εἶναι ἡ βλαχικὴ *S'armanitsa*[1].

Τέλος, παρατηρεῖται ἁπλοποίησις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος *ρν* εἰς *ρ* εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Χιμάρας, ὡς: *ἀρί, φοῦρος, φουρόστομα* ἀντὶ *ἀρνί, φοῦρνος, φουρνόστομα*, κλπ.

Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ ὑλικὸν ἐκ Χιμάρας, τῆς ὁποίας, ὅπως εἴπομεν, τὸ ἰδίωμα προσομοιάζει πρὸς τὸ τῆς Μάνης. Ἔχομεν δηλ. ἐνταῦθα τὸ *ἀσυνίζητον* τῶν θηλ. ὀνομάτων, τῶν δηλωτικῶν φυτῶν, μέτρου, πληγῆς, κλπ., ὡς: *δαδέα* (πεῦκον), *κληματαρέα, κομαρέα, μπαρμπουτέα* (τριανταφυλλιά), *μυγδαλέα, συτσέα, σπαρτέα, ταψέα, ραβδέα*. Ἐπίσης, τὸ ἀσυνίζητον τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων εἰς τὸν πληθ. ὡς: *βουνία, πουλλία, παιδία*, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας λέξεις, οἷον: *πλατέους, πυροσία, σία* (ἑστία), *ἀθρακωνέα*, κλπ.

Παρατηρεῖται ἀκόμη *τσιτακισμὸς* καὶ ἀφομοίωσις τοῦ *τ* πρὸς τὸ *σ* εἰς τὸ συμφωνικὸν σύμπλεγμα *στ* καὶ εἶτα ἁπλοποίησις τοῦ διπλοῦ *σσ*, οἷον: *σταυρὸς-σαυρός, (ἑ)στία – σία, ἀστραπή – ἀσραπή*, κλπ.[2]

Γενικῶς, τὸ ὑλικὸν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἐπιτροπὴ βραβεύει αὐτό. Ἐπιβάλλεται ὅμως, νομίζω, μία προσπάθεια διὰ τὴν συλλογὴν παρομοίων γλωσσικῶν στοιχείων εἰδικῶς ἐκ τῶν προσφύγων Β. Ἠπειρωτῶν. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς ἐνταῦθα Συλλόγους Β. Ἠπειρωτῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἔχωμεν πληροφορίας διὰ τοὺς εἰς διάφορα μέρη ἐγκατεστημένους πρόσφυγας. Ὁ Εὐάγγ. Μπόγκας καὶ διότι γνωρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ καὶ ἄλλας καλὰς καὶ ἐπιμεμελημένας συλλογὰς ἔχει δώσει εἰς τὴν Ἑταιρείαν, καὶ διότι εἶναι Ἠπειρώτης καὶ παρακολουθεῖ τὸν Ἠπειρωτικὸν Τύπον, πολλὰ δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ ἐπ' αὐτοῦ.

7. *Θ. Παπαθανασοπούλου*, (Γλωσσικὰ ἐκ Περίστας Αἰτωλοακαρνανίας) «Λεξικὸ Γλωσσικοῦ ἰδιώματος Περίστας Αἰτωλοακαρνανίας, σ. 1-50. Φράσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, σ. 51-53. Παροιμίες τῆς Περίστας Κραβάρων, σ. 53-61. Τοπωνύμιο Κραβάρων, σ. 63-64. Γλωσσάρι Μπουλιάρικης συνθηματικῆς γλώσσας, σ. 66-84. Ἕνα παραμύθι Περίστας, σ. 86-87.»

Τὸ ὑλικὸν τῆς παρούσης συλλογῆς προέρχεται ἀπὸ τὰ Κράβαρα[3], δηλ. ἀπὸ τὴν ὀρεινὴν ἐπαρχίαν τῆς Ναυπακτίας καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ χωρίου Περίστα. Ἐκ

---

1. Πλείονα περὶ ταύτης βλ. *Δ. Γεωργακᾶ*, Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Σαρακατσαναίων καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, Ἀρχ. Θρακ. Θησ. 14 (1948-49), σ. 127-128, ἔνθα καὶ βιβλιογραφία.

2. *S. Karatzas*, La dissimilation du τ dans le dialecte du vieil Athènes et la valeur du témoignage de Kavassilas et Zygomalas, (16e siècle). Istituto Lombardo di Scienze e Lettere. Estratto dai Rendiconti, Classe di Lettere. Milano, vol. LXXV, 1952, p. 1-9 (ἀνάτυπον). *Α. Παπαδοπούλου*, Ἀφομοίωσις τοῦ τ ὑπὸ τοῦ σ, *Ἀρχεῖον Πόντου* 20 (1955), σ. 252-253.

3. Περὶ τούτου βλ. *Π. Πυλαρινοῦ*, Τὰ Κράβαρα καὶ οἱ Κραβαρῖτες. Πβ. Στερεοελλαδικὴ Ἑστία 1 (1960), σ. 242.

τῆς περιοχῆς ταύτης δὲν ἔχομεν παλαιότερον ὑλικόν. Ὁ σ. εἰς τὸ γλωσσάριον καταγράφει κατ' ἀδρομερῆ ἀλφαβητικὴν τάξιν, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς 1200 περίπου λέξεις τοῦ ἰδιώματος τῆς Περίστας, καθορίζει τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ παρέχει διδασκαλικὰ παραδείγματα εἰς ἑκάστην λέξιν, ὥστε αὕτη νὰ παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν πλήρη αὐτῆς ἰδιωματικὴν μορφήν. Τὸ ἰδίωμα τοῦ χωρίου εἶναι βόρειον, ἔχομεν δηλ. ἀποβολὴν τῶν ἀτόνων *i*, *ου* καὶ κώφωσιν τῶν ἀτόνων *e*, *ο* εἰς *i*, *ου*.

Καὶ τῆς συλλογῆς ταύτης λέξεις ἢ σημασίαι λέξεων δὲν περιλαμβάνονται εἰς τοὺς ἐκδοθέντας ἤδη τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς, π.χ., *ἀνάψα* (ἡ δίψα, ἡ μεγάλη ἐπιθυμία), *ἀραίλιγους* (ἀραιολόγος· χονδρὸν κόσκινον τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ τραχανᾶ), *ἄσουγους* (φιλάργυρος), *ἀσουϊσιὰ* (μεγάλη φιλαργυρία), *ἀντίψυχου* (ποτὸν ἢ τεμάχιον φαγητοῦ-μεζές, τὸ ὁποῖον ἀνακουφίζει τὸν κουρασμένον), *ἀχαρουπαίδευτους* (αὐτὸς τοῦ ὁποίου τὴν οἰκογένειαν δὲν ἔπληξεν ὁ Χάρος), κ.ἄ.

Σημειώνω, ἐπίσης, τὰς λέξεις *ἀπ'κάζου* (ἀντιλαμβάνομαι, ἐννοῶ), *ἀθίγγανους* (παρὰ τὸ *θιγγάνω*· ὁ μὴ μοῦ ἅπτου, ὁ ἀνέγγιχτος), *διαβάζου* (διαβιβάζω, περνῶ κάτι ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἰς τὸ ἄλλο : *διάβαζι τὰ γίδια πέρ' ἀπ' τοὺ πουτάμ'*), *κοιτάζουμι* (κοίτομαι), *γεύουμι* (παιδεύομαι, βασανίζομαι ἐργαζόμενος εἰς τὰ κτήματα), κ.ἄ.

Ὁ σ. ἐν συνεχείᾳ καταγράφει ἰδιωματικὰς φράσεις, τὰς ὁποίας ἑρμηνεύει σημασιολογικῶς καὶ κατόπιν παραθέτει 73 παροιμίας, μεταγράφων δὲ αὐτὰς εἰς τὴν κοινὴν καθορίζει καὶ τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς λέγονται. Ἰδιωματικῶς, ἐπίσης, μᾶς δίδει καὶ 53 τοπωνύμια τοῦ χωρίου, παρέχων, ἐνίοτε, καὶ ἐπεξηγηματικὰς περὶ τούτων παρατηρήσεις.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἐκ τῆς συλλογῆς εἶναι τὸ γλωσσάριον τῆς «*Μπολιάρικης*», συνθηματικῆς, γλώσσης. Ἡ χρῆσις τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μεταξὺ τῶν μυστῶν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, τῶν Ὀρφικῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους αἱ συνθηματικαὶ γλῶσσαι εἶναι ἐν χρήσει μεταξὺ τῶν μελῶν διαφόρων συντεχνιῶν, φαίνεται δὲ ὅτι ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν καὶ κοιτίδα αὐτῶν ἔχουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν Ἤπειρον διὰ τὸ φιλαπόδημον τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Τὰ συνθηματικὰ γλωσσάρια ἦσαν δημιουργήματα τῆς ἀνάγκης, ἣν ἐγέννησεν ἡ ἀντίθεσις τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν τῆς συντεχνίας πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἔζη τὸ ἐργαζόμενον ἄτομον. Ἡ ἀνάγκη νὰ μὴν ἀντιλαμβάνωνται οἱ ἄλλοι, ὅσα αὐτοὶ μεταξύ των ἔχουν νὰ εἴπουν διὰ νὰ συνεννοηθοῦν, ἐδημιούργησε τὰ κατὰ τόπους καὶ κατὰ ἐπαγγέλματα συνθηματικὰ γλωσσάρια [1], ὡς εἶναι τὰ *κουδαρίτικα*, τὰ *μπουκουραΐκα*, τὰ *ρόμκα*, τὰ *ντόρτικα*, τὰ *ντουλγέρικα*, τὰ *μουχίτικα*, τὰ *ἀλειφιάτικα*, τὰ *σώπικα*, τὰ *τρικολωνικά*, τὰ *κουλπανάδικα* κ.ἄ. Μεταξὺ τούτων κατα-

---

1. Περὶ τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν ἠσχολήθησάν τινες, κυρίως ὅμως ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης. Τὴν περὶ τούτων βιβλιογραφίαν βλ. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, *Ἀθηνᾶ* 60 (1956), σ. 324-328. Εἰς ταύτην προσθετέον, *Π. Πεφάνη*, Ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν Λαγκαδινῶν μαστόρων, *Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ* (1959), Ἀριθμ. 746, σ. 169-180.

λεκτέα καὶ τὰ *μπουλιάρικα*, ἤτοι ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν κατοίκων τῶν ΒΔ· Κραβάρων [1], οἱ ὁποῖοι ἀποδημοῦν εἰς διάφορα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, καταγινόμενοι εἰς ἐργασίας κοινῶς «τοῦ ποδαριοῦ» ὡς χειρόνακτες, γυρολόγοι, φωτογράφοι, ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ ἢ περιπίπτουν εἰς ἐπαιτείαν, ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζουν τὴν ἄσκησιν ἄλλου ἐπαγγέλματος. Τὰ *μπουλιάρικα* δὲν εἶναι ὡλοκληρωμένη συνθηματικὴ γλῶσσα, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν γλωσσάριον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐπαίτου, τοῦ γυρολόγου, εἰς τὸ χρῆμα, τὸν ὕπνον, τὸ φαγητὸν καὶ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας. Τὸ γλωσσάριον τοῦτο περιλαμβάνει λέξεις ἀπὸ τὰς συνθηματικὰς Ἠπειρωτικὰς γλώσσας, διότι πολλοὶ Ἠπειρῶται κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, καὶ ἀπὸ γλώσσας ξένων χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Κραβαρῖται ἐταξίδευον (Ρουμανίαν, Ρωσίαν, Τουρκίαν). Λέγεται, π.χ., *ἀλ'πουμάτα* (ἡ χρυσῆ λίρα), *γέρουντας* (τὸ ἑκαντοτάδραχμον), *κουλουβὰ* (τὰ χρήματα), *σειρίν'* (τὸ τάλληρον), *κατσαδώρα* (ἡ δεκάρα), *γαβῖνα* (ἡ φυλακή), *κούκιο* (τὸ σπίτι), *καρφὶ* (ὁ καταδότης), κλπ. *Μπουλιάρις* λέγεται ὁ ἐπαίτης, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς γλώσσης *μπουλιάρικα* (τά). Ἐνταῦθα λέγεται καὶ ἡ *μπουλιαριὰ* (ἡ ἐπαιτεία) καὶ *μπουλιαρεύω* (ἐπαιτῶ). Ἡ λ. εἶναι γνωστὴ καὶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου. *Μπολιάρις* λέγεται ἐν Μάνῃ, ΒΔ Κυνουρίᾳ, Τσακωνιᾷ ὁ ἐπαίτης, *μπολιάρα* δὲ εἰς Αἰγιάλειαν καὶ Ἀχαΐαν ἡ ἀνήθικος γυνὴ καὶ *μπολιάρικο* γαττὶ ἢ σκυλλὶ τὸ τῇδε κακεῖσε περιφερόμενον. Εἰς χωρίον Παπποῦλια (Πελοπν.) ὑπάρχει καὶ τοπων. 'ς *τοῦ Μπολιάρι*. Τὴν λ. ἐξήτασεν ὁ Φ. Κουκουλὲς [2] καὶ ἡρμήνευσεν αὐτὴν ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ *ἐμβολάριος*, ἐπαίτης, ὁ εἰς τὰς ἐμβόλους (ὁδοὺς) περιπλανώμενος.

Ὁ σ. δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος καὶ τοῦ πειρασμοῦ τῆς ἐτυμολογίας ὡρισμένων λέξεων, χωρὶς καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τοῦ ὀρθοῦ. Οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ρ. *ἀκκουμπάω* ἀπὸ τό λατ. ρ. *incubo* (γρ. *incumbo*), ἐνῷ πρόκειται διὰ τὸ *accumbo*, ἐξ οὗ τὸ μεσν. *ἀκκουμπίζω*, παρ' ὃ καὶ *ἀκκουμβῶ*. Ὁμοίως ἑρμηνεύει τὸ *ἅπλα* (εὐρυχωρία) ἐκ τοῦ λατ. *amplus*, ἐνῷ τοῦτο σχηματίζεται ἢ ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *ἁπλὸς* ἢ ἐκ τοῦ ρ. *ἁπλώνω* ὑποχωρητικῶς, ὡς: *ἀνασαίνω – ἀνάσα, λατρεύω – λάτρα* (βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ.)

Τέλος, διὰ τὴν λ. *ἀρβάλι* (γρ. *ἀρβάλλι*) κινητὴ λαβὴ μεταλλικοῦ σκεύους, ὁ σ. γράφει ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν Λατ. φρ. *fratres arvales* = ἀδελφοὶ ἀρουάλες· δύο ἀδελφοὶ ἱερεῖς, οἱ κατ' ἔτος τοῖς ἀρουραίοις θεοῖς θυσιάζοντες ὑπὲρ τῆς εὐφορίας τῆς γῆς· τὰ σκεύη ἐκαλοῦντο *arvalia*. Τὴν λ. ἡρμήνευσεν ὁ Φ. Κουκουλὲς [3] ἐκ τοῦ *ἀρβαλλίζω*, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. *βαλλίζω* = πηδῶ, σκιρτῶ (βλ. καὶ σχετικὰ λήμματα *Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ*). Παρὰ ταῦτα ὅμως, τὸ παρεχόμενον ὑλικὸν εἰς τὸ χειρόγραφον εἶναι γεγραμμένον μετὰ προσοχῆς καὶ πληροῖ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ

---

1. Τελευταίως περὶ τῆς γλώσσης ταύτης ἔγραψεν ὁ *Βλ. Μαστροκώστας*, Τὰ «Μπουλιάρικα», συνθηματικὴ γλῶσσα κατοίκων ΒΔ Κραβάρων, *Στερεοελλαδικὴ Ἑστία* 1 (1960), τεῦχ. 4, σ. 240-247. Τὸ ἀναγραφόμενον ἐνταῦθα λεξιλόγιον περιέχει 135 συνθηματικὰς λέξεις, τὸ δὲ ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Παπαθανασοπούλου εἶναι πληρέστερον καὶ περιέχει 168. Τὰ δύο ταῦτα γλωσσάρια συμπληρώνουν τὸ ἓν τὸ ἄλλο, διότι, πλὴν τῶν κοινῶν λέξεων, ἔχουν καὶ ἕκαστον ἰδίας λέξεις, μὴ ἀναφερομένας εἰς τὸ ἄλλο.

2. ΕΕΒΣ 3 (1926), σ. 333-334.

3. *Ἀθηνᾶ* 28 (1917), Λεξ. Ἀρχ. σ. 96.

διαγωνισμοῦ καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, δι' ὃ καὶ κρίνεται ἄξιον βραβεύσεως.

8. *Παν. Κ. Παπαδοπούλου*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ τῆς ὀρεινῆς Τριφυλίας (τοῦ χωρίου Κοπανάκι καὶ τῶν περιχώρων)», σσ. 229.

Ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει (σ. 1-48) Ἀλφαβητικὸν πίνακα φραστικῶν ἰδιωμάτων βάσει τῆς σπουδαιοτέρας λέξεως ἑκάστης φράσεως καὶ τῶν ἀντιστοίχων φράσεων τῆς Γαλλικῆς γλώσσης (ὄχι δι' ὅλας), Τοπωνυμίας τινὰς (σ. 49), Ὀρολογίαν τοῦ μύλου (σ. 50), Ὀνόματα χόρτων (σ. 51), Ὀνόματα ἑορτῶν (σ. 52), Διαλόγους τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας (σ. 53-59), Ἰδιωματικὰ μνημεῖα τοῦ λόγου (ᾄσματα, αἰνίγματα, εὐχάς, ἀράς, παραδόσεις, λογοπαίγνια, κλπ. (σ. 60-147), Γραμματικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος (σ. 149-158) καὶ Γλωσσάριον μετὰ ἑρμηνείας τῶν λέξεων αὐτοῦ (σ. 159-229).

Εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα (σ. 1-48) ὁ σ. ἀναγράφει 1300 περίπου φράσεις κοινῆς ὁμιλίας, τῶν ὁποίων παραλλήλως δίδει καὶ τὴν ἑρμηνείαν, πχ., *τοῦ ἄνοιξαν τὰ μάτια* (ἀντιλαμβάνεται πλέον τί γίνεται), *εἶναι ἀκόμα 'ς τὸ ἄλφα* (εἰς τὴν ἀρχήν), *κοιμᾶται μὲ τὶς κόττες* (ἐνωρίς), κλπ. Ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ἀριθμοῦ μόνον ὀλίγαι φράσεις δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἰδιωματικαί, π.χ. *πῆρε ἡ ἀποσκιούρα* (ἤρχισε νὰ νυκτώνῃ), *ἐγίνανε αὐλὴ ἀλώνι* (διεφώνησαν ριζικῶς), *μοῦ ἔγινε τὸ μυαλό μου ἀριάνι* (ἐζαλίσθην ἀπὸ τὴν πολυλογίαν, *ἀριάνι* = Τουρκ. aryan = ξυνόγαλο), *ἔπαθε τὰ πάθη τῆς ἐλιᾶς* (βασανιστήρια πολλά, διότι τὸ δένδρον ραβδίζεται κατὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ καρποῦ, ὁ ὁποῖος ἀλέθεται διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου). Τοῦτο μᾶς ἐνθυμίζει τὴν φρ. *ἔπαθε τοῦ λιναριοῦ τὰ βάσανα*[1]. Ἐπίσης *μοιάζουνε σὰ δυὸ στάλες νερὸ* (εἶναι ὅμοιοι), *δὲ σὲ κυνηγάει ὁ Μπραΐμης* (ἐπὶ τοῦ σπεύδοντος). Ἡ φρ. ἐνδεικτικὴ τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου, τὸν ὁποῖον ἐδοκίμασεν ὁ πληθυσμὸς εἰς τὸ πέρασμα τοῦ Ἰμβραὴμ ἀνὰ τὴν Πελ/νησον κατὰ τὸ 1825-1826), *εἶναι ξεροκαρύταινα* (ἄγονον μέρος ὡς ἡ Καρύταινα), *ἔγινε τρία Σάββατα* (ἐξηφανίσθη), κλπ.

Ἡ καταγραφὴ ὅμως καὶ τῶν κοινῶν ἐκφράσεων ἐπιβοηθεῖ τὴν σύνταξιν τῶν οἰκείων ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, διότι συμβαίνει, ἐνίοτε, ἀναζητοῦντες πάντοτε τὰ ἐντελῶς ἰδιωματικὰ στοιχεῖα, νὰ μὴ ἔχωμεν πρόχειρα τὰ κοινά, ἐλλείψει ἢ λημμάτων ἢ φράσεων καὶ παραδειγμάτων, ὥστε καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ τμῆμα τοῦτο εἶναι χρήσιμον. Εἰς οὐδὲν ὅμως ὠφελεῖ ἡ παράθεσις εἴς τινας φράσεις τῶν ἀντιστοίχων Γαλλικῶν.

Αἱ ἀναφερόμεναι Τοπωνυμίαι τοῦ χωρίου εἶναι ἐλάχισται (20), ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ εἶναι Ἀλβανικαί, ἕνεκα τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν ὀρεινὴν Τριφυλίαν Ἀλβανῶν (εἰς τὰ λεγόμενα *Σουλιμοχώρια*), ὅπου καὶ σήμερον ὁμιλοῦν ἀλβανιστὶ (τ. δ. Δωρίου). Τὰ τοπων. παρουσιάζονται ὡς ἰδιοκτησίαι φυλάρχων, δι' ὃ καὶ ἐκφέρονται κατὰ γενικήν, ὡς: *τοῦ Λάπη*, τοῦ *Ψάρη*, τοῦ *Σουλιμᾶ*, τοῦ *Μπούγα*, τοῦ *Βαρυμ-*

---

1. Διὰ παρομοίας ἐκφράσεις βλ. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Τρῳάδα, *Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν* 5 (1943-1944), [1949] σ. 145-159.

πόπη κ.ἄ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνθυμίζει τὸ ὅμοιον ἐκ τῆς Ἀττικῆς (*Βαρυμπόμπη*) [1].

Ἰδιωματικὸν ὑλικὸν εἶναι ἡ ὁρολογία τοῦ μύλου, τὰ ὀνόματα τῶν χόρτων, τῶν ἑορτῶν, οἱ καθημερινοὶ διάλογοι (σ. 53-59), αἱ εὐτράπελοι διηγήσεις (σ. 128-144) καὶ ὀλιγώτερον διαλεκτικὰ τὰ ᾄσματα (σ. 60-95).

Τὸ προσφερόμενον ὑλικὸν εἰς τὰ διάφορα μνημεῖα τοῦ λόγου (αἰνίγματα, εὐχάς, ἀράς, ἀπειλάς, κλπ.) εἶναι ἀρκετόν, ἀλλὰ πτωχὸν εἰς χαρακτηριστικὰ ἰδιωματικὰ στοιχεῖα. Τὸ ἰδίωμα εἶναι ἐπηρεασμένον ἀπὸ τὴν κοινὴν Ἑλληνικήν, διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἀναγραφόμεναι γραμματικαὶ παρατηρήσεις (σ. 149-158) δὲν εἶναι χαρακτηριστικαὶ καὶ ἐνδιαφέρουσαι. Δὲν εἶναι σαφὴς ἐκ τῶν παραδειγμάτων ἡ παρατήρησις, καθ' ἣν τὸ *σ* προφέρεται ὡς *σ̂* ἐν συνεκφορᾷ μὲ τὸ *τ* πρὸ τοῦ *e*, *o*, *i*, π.χ., *τσοπάνης*, *τσεμπέρα*, *τσέπη*, *κοτσιάνι*, κλπ., διότι γράφει καὶ *Κώτσιος*, *κουτσούπια*, κλπ.

Ἡ περιφραστικὴ ἐκφορὰ τοῦ ἐνεργ. παρακ. καὶ ὑπερσ. γίνεται μὲ τὸ ρ. *ἔχω* καὶ τὸ οὐδέτερον τῆς μετοχῆς εἰς ἑνικὸν ἀριθμόν, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ ἀντικείμενον εἶναι γένους ἀρσ. ἢ θηλυκοῦ καὶ πληθ. ἀριθμοῦ. Λέγουν δηλ. *ἔχω ἰδωμένο*, καὶ *τὴν ἔχω ἰδωμένο* (*τὴν γυναῖκα*), *τὶς ἔχω ἰδωμένο*, *τοὺς εἶχα ἰδωμένο*, κλπ.

Τέλος, ὁ σ. δίδει (σ. 159-229) ἓν γλωσσάριον ἐκ 2200 περίπου λέξεων μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν, χωρὶς ὅμως παραδείγματα. Τοῦτο εἶναι μειονέκτημα τῆς συλλογῆς, διότι οὔτε ἡ ἀκριβὴς σημασία τῆς λέξεως καθορίζεται ἐν τῇ ἰδιωματικῇ ὁμιλίᾳ, οὔτε ἡ σημασιολογικὴ αὐτῆς ἔκτασις. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ τὰς συλλογάς.

Σημειώνω τοὺς παρεκτεταμένους τύπους *τότενες* καὶ *τώρανες*, οἵτινες ὅμως δὲν ἔχουν καθολικὴν χρῆσιν εἰς τὸ ἰδίωμα, ὅπως τοὐλάχιστον φαίνεται εἰς τὰς ἀναγραφομένας διηγήσεις.

Συνήθη εἶναι τὰ εἰς *-γος* στερητικά, ὡς: *ἄκαγος*, *ἀκαπλάτιγος*, *ἀμοίραγος*, *ἀνάλλαγος*, *ἀφώτιγο*, *ἀχάραγο*, κλπ.

Τὸ σύμπλεγμα *χν* προφέρεται ὡς *γν*, ὡς: *ἀγνιὰ* (ἀχνιά, πνοή), *ἀπορρίγνω* (ἐπὶ ζῴων), *ἄραγνος*, *περιαδράγνω*, *λυγνάρι*, *λουμώγνω*, κλπ. Τὰ εἰς *-ῶ* καὶ πολλὰ τῶν εἰς *-ίζω* ρημάτων εἰς τὸ α' προσ. ἐνεστ. ὁριστ. λήγουν εἰς *-άου*: *ἀβγατάου*, *ἀγγιάζου*, *ἀμολάου*, *ἀμποδάου*, *ἀναχεράου*, *βαστάου*, *βογγάου*, *βουτάου*, *κερδάου*, κλπ.

Τέλος, σημειώνω τὴν λ. *ἀφαλαρίδα* (εἶδος ἀκάνθης), δι' ἣν πβ. τὸ ἀρχ. *φαλαρὶς* (εἶδος χόρτου· phalaris canariensis) Διοσκ. 3,142 (ἔκδ.M. Wellmann, II, σ. 151).

Παρ' ὅλον ὅτι τὸ λεξιλόγιον εἶναι ἄνευ παραδειγμάτων καὶ πολλὰ τῆς συλλογῆς εἶναι τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, ἐν τούτοις ἡ ποσότης τῆς παρεχομένης διαλεκτικῆς ὕλης καὶ τῆς φρασεολογίας ἐκ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς ἐπιβάλλουν καὶ τῆς συλλογῆς ταύτης τὴν βράβευσιν.

---

1. *Ἰω. Σαρρῆ*, Τὰ τοπωνύμια τῆς Ἀττικῆς, *Ἀθηνᾶ* 40 (1928), σ. 156. Πβ. *Ἰωάννου Χ. Πούλου*, Ἡ ἐποίκησις τῶν Ἀλβανῶν εἰς Κορινθίαν, *Ἐπετ. Μεσ. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν* 3 (1950), σ. 80-85.

9. *Μαν. Πιτυκάκη*, «Τεχνικοὶ ὅροι τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης»[1], σσ. 30.

Ὁ σ. καταγράφει ὅρους ἀναφερομένους εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν τῆς ὑφαντικῆς (λίνου σ. 2-5, μετάξης σ. 6-10, βάμβακος σ. 10-12 καὶ ἐρίων σ. 13-15), εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς ὕλης (σ. 15-21), εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀργαλειοῦ (σ. 21-27), εἰς τοὺς τρόπους καὶ τὰ εἴδη τῆς ὑφάνσεως (σ. 28-29) καὶ εἰς τὰς βαφικὰς φυτικὰς ὕλας (σ. 30).

Ἡ καταγραφὴ τῶν ὅρων αὐτῶν, ὡς λέγει ὁ συλλογεύς, δὲν ἔγινε μόνον ἀπὸ πληροφορίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ πράγματος ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ παρακολούθησιν τῶν διαφόρων σταδίων τῆς ὑφαντικῆς.

Πραγματικῶς, ἡ ἰδιωματικὴ μορφὴ τῶν ὅρων, ἡ ἀκρίβεια τῆς περιγραφῆς τῶν διαφόρων ἀντικειμένων τῆς ταλασιουργίας, τῶν τρόπων τῆς ὑφάνσεως, κλπ., ἐπαληθεύει τὴν ἀνωτέρω ὁμολογίαν τοῦ συλλογέως. Ἡ μεθοδικὴ ταξινόμησις καὶ ἐξέτασις τοῦ ὑλικοῦ προσδίδει εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην τὴν μορφὴν μᾶλλον μελέτης παρὰ συλλογῆς. Δὲν παρατίθενται διαλεκτικὰ παραδείγματα διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ὅρων αὐτῶν, ὁ τρόπος ὅμως τῆς περιγραφῆς καθιστᾷ λίαν σαφὲς τὸ προσφερόμενον ὑλικόν.

Τὴν σαφήνειαν τῶν τοιούτων ἐργασιῶν διευκολύνει καὶ ἡ παράθεσις σχεδίων ἢ φωτογραφιῶν τῶν περιγραφομένων ἐργαλείων. Τοῦτο, ὅμως, δὲν ἔχομεν εἰς τὴν παροῦσαν συλλογήν. Ὁ σ. κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας τῶν ὅρων χρησιμοποιεῖ, ἐνίοτε, καὶ ἀντιστοίχους λέξεις τῆς ἀρχαίας, ὡς, π.χ., *μασούρι* = πηνή, πηνίον, *ντοντόλια* = ἀγνῦθες[2], δηλ. οἱ προσδενόμενοι λίθοι «εἰς τὸ κάτω καλάμι τῆς σταύρωσης μὲ ἕνα κορδόνι διὰ νὰ συγκρατοῦν τὸ καλάμι τοῦτο εἰς τὴν θέσιν του», ἢ παραθέτει σχετικὰς παροιμίας ἢ προλήψεις ἢ στίχους ᾀσμάτων. Ἄλλοτε πάλιν, προσπαθεῖ νὰ ἐτυμολογήσῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐπιτυγχάνῃ καὶ τοῦ ὀρθοῦ, ὡς, π.χ., τῆς λέξ. *ἀλεκατισά* (αἱ λεπταὶ ἶνες τοῦ λίνου, αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ στημόνι) τὸ ἔτυμον ὑποθέτει ἐκ τῆς «ἀρχ. λ. *ἄληκτος* = ὁ χωρὶς τέλος, ὁ ἀτέρμων, διότι, ὅπως κλώθεται στὴ ρόκκα, παρέχει τὴν ἐντύπωσιν συνεχοῦς, ρέοντος καὶ χωρὶς τέρμα μαλλιοῦ».

Ἡ λ. ἐκ τῆς Δ. Κρήτης εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸν τύπον *ἀλεκατισέ*, ἐκ Μεραμβέλλου δὲ *ἀλεκατσά*, καὶ σημαίνει τὸ εἰς τὴν ἠλακάτην περιτυλισσόμενον πρὸς νῆσιν μαλλίον, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ Κύθηρα λέγεται καὶ *ἀλεκάτη*. Πβ. καὶ τὴν παροιμίαν : «*νέθε, νέθε ρόκκα μου, κατέβα ἀλεκάτη μου*· ἐπὶ ὀκνηροῦ εἰς ἐργασίας, ἐπὶ προφασιζομένου». Ἡ λ. ἐτυμολογεῖται παρὰ τὸ **ἀλεκάτισι* > *ἀλεκατίζω* (ὁ ἐκ τοῦ οὐσ. ἀλεκάτη, ἀρχ. ἠλακάτη), ὅπερ εἰς τὴν περιοχὴν Σελίνου Κρήτης λέγεται καὶ ἀλε-

---

1. Ὁ σ. καὶ πέρυσιν εἶχεν ὑποβάλλει συλλογὴν μὲ τίτλον «*Τεχνικοὶ καὶ ἐπαγγελματικοὶ ὅροι ἀπὸ τὴ γεωργικὴ ζωὴ τῆς Ἀν. Κρήτης*» (ἀριθμ. Χειρογρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ 744, σσ. 23), χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ εἰς αὐτὴν παραδείγματα.

2. Παρ' Ἕλλησιν ἐκαλοῦντο πρὸς τούτοις *λεῖαι, λεαί, λαιαί, λᾶες*. Ὁ *Πολυδεύκης* (VII, 36) λέγει : «*ἀγνῦθες δὲ καὶ λεῖα, οἱ λίθοι οἱ ἐξηρτημένοι τῶν στημόνων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὑφαντικήν*». Πβ. καὶ Ἡσύχιον ἐν γλώσσῃ *ἀγνύστας*. Λοιπὰς μαρτυρίας ἐξ ἄλλων μερῶν βλ. εἰς *Ν. Γ. Χατζηζωγίδου*, Θεσσαλικὰ ζητήματα, *Ἀθηνᾶ* 10 (1898), σ. 541-543.

κατῶ, δηλ. περιελίσσω εἰς τὴν ἠλακάτην τὸν πρὸς νῆσιν ἔριον ἢ βάμβακα. Συνώνυμα εἶναι τὰ *ἀλεκατιάζου* Θρᾴκη (Μάδυτος) καὶ *ἀλεκατώνω* (Ἄνδρος, Κύθνος). Ὁμοίως ὁ σ. ἐτυμολογεῖ τὸ ρ. *ἀναχαιντρώνω* (ἐπὶ μετάξης σημαίνει τὴν δυσκαμψίαν καὶ ἀδρότητα ποὺ παρουσιάζει αὕτη, ὅταν κλώθηται στεγνή, δυσκαμψίαν, ἡ ὁποία δυσχεραίνει τὸ ὁμαλὸν τύλιγμα εἰς τὸ ἀδράκτι) ἀπὸ τὸ *ἄνω* καὶ *χαίτη* : *ἀναχαιτώνει* καθὼς τὸ ἄλογον, ὅταν ἀφηνιάσῃ, ὀρθώνει τὴν χαίτην του. Ἡ παραφθορὰ εἰς *ἀνεχεντρώνει* προῆλθε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *ὄχεντρα*, ἡ ὁποία ὑψώνει ἀπειλητικῶς τὴν κεφαλήν της εἰς ὥραν κινδύνου : «*ἀνεχαίντρωσε σὰν τὸν ὄφι*».

Ἡ λ. ὑπὸ τὸν τύπον *ἀναχαιντρώνω* ἀπαντᾷ εἰς Κρήτην, Νάξον, Πάρον, *ἀνεχαιδρώνω* εἰς Θήραν, Νάξον (Ἀπύρανθ.), Πάρον (Λευκ.), *ἀνεχαιδρώνω* εἰς Κρήτην (Σητείαν), *ἀνεχιδρώνω* εἰς Μύκονον καὶ εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον Δ, 1034, ὅπου λέγεται περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου :

Κι ὡσὰν λιοντάρ' ὀντὲ πεινᾷ...
καταχτυποῦ τὰ δόντια ντου καὶ τὸ κορμὶ σφαράσσει
ἀναχεντρώνουν τὰ μαλλιὰ καὶ τρέχει νὰ τὸ πιάσῃ.

Ταύτην ὁ Σ. Ξανθουδίδης (σ. 493 τῆς ἐκδ. Ἐρωτοκρίτου) εἰκάζει παρετυμολογηθεῖσαν ἀπὸ τὸ *ὄχεντρα*, δι' ὃ γράφει τὴν λέξιν διὰ τοῦ *ε* καὶ ὄχι διὰ τοῦ *αι*.

Ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ τύπος *κροκύδα* («κροκύδες· οἱ πιὸ κοντὲς καὶ ἄνισες σὲ πάχος ἶνες, ποὺ θὰ δώσουν νῆμα πιὸ χοντρὸ κατάλληλο μόνο γιὰ ὑφάδι, τὴν κατώτερη ποιότητα τοῦ νήματος τούτου μαρτυρεῖ τὸ γνωμικό : *Ἄς ἔχουν μοῖρα τὰ προικιά κι ἄς εἶναι κροκυδένια*»).

Εἶναι δηλ. ἡ ἀρχ. Ἑλλην. λέξις *κροκύς*· ὁ χνοῦς ἐριούχου ὑφάσματος, χαρακτηριστικὴ δὲ ἦτο ἡ περὶ τοῦ κόλακος ἔκφρασις «*κροκύδας ἀφαιρεῖν*». Ἡ λ. φέρεται καὶ παρ' Ἀριστοφάνει [1], ἔνθα λέγεται : *Εἴ τις κολακεύει περιὼν καὶ τὰς κροκύδας ἀφαιρῶν*». Ὁ Φρύνιχος [2], ἐπίσης, λέγει «... *ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἀφαίρει τρίχας φησὶν ἐπί τινος κολακεύειν ἐπιχειροῦντος*». Καὶ σήμερον ἐπὶ παρομοίας περιπτώσεως λέγομεν «*τὸν ξεσκονίζει, εἶναι ξεσκονίστρας*».

Τὸ ρ. *καματεύω* σημαίνει τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν καὶ χειρισμῶν ποὺ ἐπιβάλλει ἡ κατεργασία τῶν μαλλιῶν. Τὸ ρῆμα τοῦτο, πλὴν τῶν ἄλλων κατὰ τόπους σημασιῶν, ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ κατεργάζεσθαι λίνον ἢ ἔρια καὶ εἰς τὸν Πόντον, Θρᾴκην, Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ Λιβύσσιον.

Τὴν λ. *θρομίλι*, ξύλινον τῆς ταλασιουργίας ὄργανον, ἥτις ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὸν Σαχλίκην [3] :

καὶ μιὰ Μαρούλα ἀλυφαντοῦ χήρα βαστᾷ ὀρθομύλι,

καὶ σήμερον εἰς Νάξον *ὀρθομύλι*, εἰς Ρόδον *θρομύλι*, εἰς Χάλκην *τθρομύλι*, κλπ., πολλοὶ ἠρμήνευσαν ἐκ τοῦ *ὀρθομύλιον*, διότι ὀρθὴ ἡ ἄτρακτος περιστρέφεται ἐπ' αὐτοῦ

---

1. Ἀποσπάσμ. 896 (ἔκδ. F. Blaydes).
2. Παρὰ Bekker I, σ. 4.
3. Γραφαὶ καὶ στίχοι, στ. 537, (ἔκδ. Wagner, Carmina Graeca medii aevi, σ. 98).

δίκην μύλου [1], ὁ συλλογεὺς ὅμως γράφει *θρομίλι* ἀκολουθῶν τὴν ἐτυμολογίαν τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φ. Κουκουλέ, [2] ὅστις τὰ μὲν παρὰ Πορφυρογεννήτῳ [3] *ὀρθομίλια* ἡρμήνευσεν ὡς ἀγγεῖα σχήματος κιονίσκου, ὀρθοῦ μιλίου, εὐρυτέρου κατὰ τὴν βάσιν καὶ στενοτέρου εἰς τὴν κορυφήν, τὸ δὲ ταλασιουργικὸν ὄργανον θεωρεῖ ὡς ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τῆς βάσεώς του τῆς λιθίνης, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς μίλιον.

Ἡ λ. *κενάρι* (ἐκ τοῦ Τουρκ. *kenar*), νῆμα χρησιμοποιούμενον ὡς διακοσμητικὸν κατὰ τὴν ὕφανσιν, ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Θράκην, τὴν Σάμον καὶ Λιβύσσιον. Εἰς τὴν Κρήτην λέγονται καὶ *σεντόνια κεναρᾶτα*.

Τινὲς τῶν ὑπὸ τοῦ συλλογέως παρεχομένων ὅρων δὲν ἀπαντοῦν εἰς τοὺς ἐκδοθέντας τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς: *ἀπανωπηχίζει* τὸ διασίδι, δηλ. δὲν ὑπελείφθη τὸ μῆκος τοῦ νήματος ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶχον προϋπολογίσει, *ἀντικάρδιασμα*, *ἀροφαντάδα* κ.ἄ.

Τέλος, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πρόθ. *ἀνὰ* ἐν συνθέσει τρέπεται εἰς *ἀνε-*, ὡς *ἀνέδεμα*, *ἀνεδένω*, *ἀνεδέτρα*, *ἀνεκαθάριγος*, *ἀνεκρέμασμα*, *ἀνεκρεμῶ*. Ἡ τροπὴ αὕτη παρατηρεῖται μόνον εἰς τὴν Α. Κρήτην, ἐνῷ εἰς τὴν Δυτικὴν ἡ πρόθ. παραμένει *ἀνά*, ὡς: *ἀνάθεμα*, κλπ. Ἡ Ἐπιτροπή, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ προσφερομένου ὑλικοῦ καὶ τὴν μεθοδικότητα τῆς μελέτης αὐτοῦ, βραβεύει τὸν συλλογέα του.

10. *Π. Α. Μπιμπελᾶ*, «Συλλογὴ δημώδους γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου Λέσβου, σσ. 61 (μετὰ 12 ἐντύπων σελίδων ὑπὸ τὸν τίτλον Λαογραφικὰ Κυδωνιῶν [Ἀϊβαλῆ], Μοσχονησίων [Νησὶ] καὶ Γενιτσαροχωρίων [Χωριό], Ἀθήνα 1956, σ. 107-118).»

Ὁ σ., καίτοι ὑπάλληλος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, παρέχει εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν ποικίλον λαογραφικὸν καὶ γλωσσικὸν ὑλικόν, κατανεμόμενον εἰς εἴκοσι τμήματα. Ἐκ τῶν 61 σελ. αἱ 7 εἶναι λευκαὶ καὶ πολλαὶ τῶν ἄλλων γεγραμμέναι κατὰ τὸ ἥμισυ.

Τῆς συλλογῆς προτάσσεται (σ. 2-8) γραμματικὴ τοῦ Λεσβιακοῦ ἰδιώματος, ὁ σ. ὅμως δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην γλωσσολογικὴν κατάρτισιν καὶ προσπαθεῖ ἐμπειρικῶς νὰ καθορίσῃ τὰ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος. Γνωρίζει, ὅπως γράφει, τὴν ὕπαρξιν τῆς παλαιᾶς μελέτης τοῦ Σ. Ἀναγνώστου [4], *Λεσβιακά*, Ἀθῆναι 1903, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ αὐτὴν καὶ νὰ τὴν συμβουλευθῇ καὶ ἀγνοεῖ τὴν μελέτην τοῦ P. Kretschmer, Der heutige lesbische Dialekt, Wien 1905, σσ. 614.

Παρὰ ταῦτα ὅμως, παρατηρεῖ διαφορὰν προφορᾶς γραμμάτων εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς νήσου, διακρίνει δηλ. τρόπον τινὰ διαλεκτικὰς ζώνας εἰς τὴν νῆσον.

---

1. *Γ. Χατζιδάκι*, Glotta 1 (1909), σ. 128. MNE 2, 170, 180.

2. Γεύματα, δεῖπνα καὶ συμπόσια Βυζαντινῶν, ΕΕΒΣ 10 (1933), σ. 120-121. *Τοῦ αὐτοῦ*, Συμβολὴ εἰς τὴν Κρητικὴν Λαογραφίαν, ΕΕΚΣ 3 (1940), σ. 64.

3. Ἔκθ. Βασ. Τάξ. 472, 7.

4. Ἡ μελέτη αὕτη εἶχεν ὑποβληθῆ χειρόγραφος εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας τῷ 1902. Ἀριθμ. Χειρογρ. *Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ* 49, 50, 51. Ὁ ἴδιος ἐδημοσίευσε καὶ μίαν μελέτην: Δύο λέξεις ἐκ τῆς Λεσβιακῆς διαλέκτου, *Ἀθηνᾶ* 25 (1913), σ. 266-276.

Λέγει, π.χ., ὅτι τὸ ἄρθρον *ὁ* προφέρεται *ι* (*ι Νικόλας*) ἢ ὡς *ji* (*ji Νικόλας* εἰς περιοχὴν Γέρας) ἢ ὡς *γιοῦ* (*γιοῦ Νικόλας* εἰς Ἁγιάσσο). Τὴν διαπίστωσιν ταύτην σημειώνει καὶ ὁ *P. Kretschmer*, ἔνθ' ἀν., σ. 217.

Ὁ σ. δὲν γνωρίζει, βεβαίως, τοὺς νόμους τῆς ἀποβολῆς τῶν ἀτόνων φωνηέντων *i*, *ου* τῶν βορείων ἰδιωμάτων, εἰς ἃ ἀνήκει καὶ τὸ τῆς Λέσβου, ἀλλ' ἐμπειρικῶς ἐκ τῆς προσεκτικῆς παρατηρήσεως καταγράφει ὀρθῶς τὸ ὑλικόν, ἀσχέτως πῶς δικαιολογεῖ τὰς διαφόρους μεταβολάς. Λέγει, π.χ., ὅτι τὸ «ἰ στὸ μέσον τῆς λέξεως χάνεται ὅταν ἀκολουθοῦν τὰ ψηφία *μ, κ, χ, γ, σ, ν, α* : *μ'κρός, κ'νᾶς, Μ'χάλς*, κλπ. καὶ κατωτέρω πάλιν γράφει «τὸ *ι* χάνεται ὅταν ἀκολουθῇ τὸ ψηφίον *β, π* : *λ'βάῦ'*, ἢ τὸ *οι* χάνεται ὅταν ἀκολουθῇ τὸ *λ* : *κοιλιὰ-τσ'λιὰ*» ἢ «τὸ *ε* στὸ μέσον φεύγει : *καπ'τάνιους*», κλπ.

Διακρίνει τὴν μεταβολὴν προφορᾶς τοῦ *κ* πρὸ τοῦ *e, i*, ἀλλ', ἀγνοῶν ὅτι τοῦτο καλεῖται *τσιτακισμός*, γράφει τὰ ἑξῆς : «Τὸ *κ* μετατρέπεται σὲ *τσ* ὅταν ἀκολουθοῦν τὰ ψηφία *υ, ε, ρ* : *τσίρ'ς* (Κύριος) *τσιρὶ* (κηρί), *τσ'λιὰ* (κοιλιά)», τοῦ *ρ* δὲν σημειώνει παράδειγμα, καὶ κατωτέρω πάλιν «τὸ *κ* γίνεται *τσι* : *τσιδῶ* (κεντῶ) *τσῆπους* (κῆπος)». Διαπιστώνει τὴν χρῆσιν τῶν μέσων b, d, g εἰς τὸ ἰδίωμα, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ καθορίσῃ ὡς οὐρανικὰ τὰ σύμφωνα *γ, g, κ, ν, λ, κ* (ὡς *γ̂, ĝ, χ̂, ν̂, λ̂, κ̂*) μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *i* : *πάῦ'*, *λιβάῦ'*, *ἔχ'*, *κ'νᾶς*, κλπ., παρατηρεῖ ὅμως ὅτι «ὅπου χάνεται ἡ φωνὴ μπαίνει ἕνα γιῶτα μὲ παῦλα *ᵢ* λάκκους-*λάκκ'* (πληθ. *λάκκοι*) ἀντὶ *λάκκ'*), πάγους (*-πάγ'-πάγοι*, ἀντὶ *πάῦ'*, κλπ). Ὁ σ. σημειώνει, ἐπίσης, ἀποβολὴν τοῦ τελικοῦ *α* εἰς τὰ θηλ. ὀνόματα, ὡς : Ἀννούδα-*Ἀννούδ'*, Γεωργούλλα-*Γεωργούλλ'*. Τοῦτο, ἴσως, γίνεται κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ὑποκορ. τύπου τῶν οὐδ. εἰς *-ούδι* (μήπως πρόκειται περὶ οὐδετέρων ὑποκορ. θηλ. κατ' οὐδ. γένος καὶ ὄχι περὶ θηλ. δηλ. τὸ *Ἀννούδι* ἡ μικρὰ Ἄννα ;)

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ συλλογέως, τὸ ὑπ' αὐτοῦ παρεχόμενον ὑλικὸν εἶναι γεγραμμένον μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Ἐκ τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ πιστοῦνται καὶ ἄλλα γλωσσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἶχε παρατηρήσει παλαιότερον ὁ Kretschmer (ἔνθ' ἀν., σ. 143-148), ὡς, π.χ., ἡ τροπὴ τοῦ *τ* καὶ *d* πρὸ τοῦ *i* εἰς *κ*, g. Ὁ σ. καταγράφει τύπους ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Πλωμαρίου, ὡς : *ἀμανίκ'ς* (ἀμανίτης), *ἀσβέσκ'ς* (ἀσβέστης), *ἀχρουμάκ'στους* (ἀχρωμάτιστος), *γιακὶ* (γιατί), *δεμάκ'* (δεμάτι), *δαγκουμακιὰ* (δαγκωματιά), *κυρόγαλους* (τυρόγαλο), *πίκ'νους* (πετεινός), *φικ'νὸς* (ἐφετινός), *ἐκοίκιους* (τοιοῦτος), *κεῖδα θέλεις* (τί θέλεις), *ἀγιδούρα* (ἀντίδωρον), *ἀγίμαχους* (ἀντίμαχος), κλπ. Τὸ ἴδιον φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Τσακωνικὴν διάλεκτον[1].

Ὁ σ. ἐν συνεχείᾳ (σ. 9-27) δίδει εἰς διστήλους σελίδας ἀλφαβητικῶς ἓν Λεσβιακὸν Λεξιλόγιον ἐξ 800 περίπου λέξεων. Εἰς τοῦτο καταγράφει αὐτὰς ἀκριβῶς ὅπως προφέρονται, δίδει τὴν σημασίαν των, δυστυχῶς ὅμως χωρὶς παραδείγματα οὕτως, ὥστε οὔτε ἡ σημασιολογικὴ ἀκρίβεια τῆς ἑρμηνείας καθορίζεται, οὔτε ἡ σημασιολογικὴ ἔκτασις διαπιστοῦται, οὔτε, τέλος, νέον ὑλικὸν διὰ τῶν παραδειγμάτων παρέχεται.

---

1. *Θ. Κωστάκη*, Σύντομος γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, *Ἀθηνᾶ* 1951, σ. 45.

Εἰς τὰς σ. 29-33 παραθέτει τεσσαράκοντα τοπωνύμια ἀγροτικῶν περιφερειῶν τῆς νήσου καὶ σημειώνει τὰς σχετικὰς περὶ αὐτῶν παραδόσεις, ὡς, π.χ., *Ἀπολιθωμένη* ἡ, (Ἐρεσσός· ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ ἀπολιθωμένον δάσος), *Σαρακίνα* (Μανδαμᾶδος). Τοῦτο ἐνθυμίζει τὴν περίοδον τῶν Σαρακηνῶν κουρσάρων, διότι ἀνάλογα τοπωνύμια ἔχομεν καὶ ἐξ ἄλλων νήσων ἢ παραλίων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος [1].

Ἀκολουθεῖ (σ. 35-61) ποικίλον λαογραφικὸν ὑλικόν, γεγραμμένον ἰδιωματικῶς (φράσεις, ὅροι τεχνικοὶ γεωργῶν καὶ ναυτικῶν, αἰνίγματα, ᾄσματα, παιδικὰ παιχνίδια, παροιμίαι, γνωμικά, νανουρίσματα, κλπ.).

Τέλος, παρεμβάλλεται φυλλάδιον περιέχον παροιμίας ἐκ Κυδωνιῶν-Μοσχονησίων καὶ Γενιτσαροχωρίου, τὰς ὁποίας ὁ σ. ἐδημοσίευσε μετ' ἄλλης ὕλης τῷ 1956 εἰς βιβλίον, ὑπὸ τὸν τίτλον *Λαογραφικά*. Αἱ παροιμίαι αὗται δὲν εἶναι εἰς ἰδιωματικὴν γλῶσσαν, οὔτε παρέχονται εἰς αὐτὰς ἑρμηνεῖαι, οὐδὲ καθορίζονται αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς λέγονται.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὰς ἀνωτέρω περὶ ἰδιώματος παρατηρήσεις τοῦ συλλογέως καὶ τὰς παροιμίας αὐτάς, τὸ λοιπὸν ὑλικὸν εἶναι ἀξιόλογον καὶ πρέπει νὰ τύχῃ βραβείου.

11. *Χ. Παγώνη*, «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ τῆς νήσου Μήλου», σσ. 120.

Ἐκ Μήλου ἔχομεν δύο μόνον χειρόγραφα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Τὰ ὑπ' ἀριθμ. 192 (1908) τοῦ Ν. Μπέρτου, Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Μήλου (σσ. 26) καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 193 (1916) τοῦ Ἀγγ. Ράμφου, Συναγωγὴ λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν, μοιρολογίων, χειρογράφων (σσ. 170) [2].

Τὸ παρὸν χειρόγραφον τοῦ Παγώνη περιέχει: Γλωσσάριον τῆς νήσου (σ. 1-55), 68 γνωμικὰ (σ. 55-64), 116 παροιμιώδεις καὶ συμβολικὰς φράσεις (σ. 65-81), δύο παραμύθια (σ. 82-91), 17 τραγούδια (σ. 92-108), μίαν ἐπῳδὸν (σ. 109) καὶ ἓξ ἀντίγραφα παλαιῶν συμβολαιογραφικῶν πράξεων (σ. 110-119). Ὁ σ. εἰς τὸ τέλος (σ. 120) παραθέτει μερικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς νήσου.

Τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου εἶναι νότιον καὶ διατηρεῖ ἀρχαιοπινῆ στοιχεῖα, ὡς: *ἀγκαθὸς* (ἡ ἀπομεμακρυσμένη ἀπὸ τῆς εἰσόδου γωνία τοῦ δρόμου, παρὰ τὸ ἀρχ. οὐσ. *κανθὸς* γωνία τοῦ ὀφθαλμοῦ), *ἀδράλα* (ἄγονον ἔδαφος μετὰ κόκκων ψαμμίτου λίθου, παρὰ τὸ ἀρχ. ἀδρός), *ἀλεκάτη* (ἠλακάτη), *ἀμανίτας* (ἀμανίτης, μανιτάρι), *ἀμπουρδέχτης* (ὀμβροδέκτης), *ἀμώνω* (ὀμνύω), *βόκολο τό*, (ὁ βουκόλος), *γούρ̣ι̣ο τό*; (ᾠὸν εἰς κλώσσημα ἄγονον), *ἴχερη* (ἡ ἐχέτλη τοῦ ἀρότρου), *καταπονῶ* (νικῶ), *κι̣ο̣ῦρ̣τος* (κύρτος, δικτυωτὸν καλάθι), *κόρακας* (ἀγγιστροειδὲς ρόπτρον, ἀρχ. κόραξ.), *λύθι* [3] (ὄλυνθος, ἄωρον σῦκον), *περπερεύομαι* (ὑπερηφανεύομαι, βλ. Καινὴ Διαθήκη. Α' πρὸς Κορινθίους 13, 4 «*ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται*»), *ὑπουργεύω*, *ὑπουργός*, κλπ.

---

1. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Ἐκ τοῦ τοπωνυμικοῦ τῆς Ἰθάκης, ΕΕΒΣ 29 (1959), σ. 333-334.
2. Ἔκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ, *Ἀθηνᾶ* 30 (1919), σ. 418-419.
3. Πλείονα βλ. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, *Λύντζι - Λυντζόπον - λύζι - λύθι - λόθι - ὄλυνθος*, Ἀρχεῖον Πόντου, 20 (1955), σ. 276-290.

Ἔχει ὅμως καὶ καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, οἷον : *ἀβαντάριο* (aventario, κατάλογος, προικοσύμφωνον), *ἀγαντάρω* (agguantare, συλλαμβάνω, *ἀκιντινάρι* (ἑκατοντάς, centenario), *ἀλλέστος* (alla lesta, ταχύς), *ἀλιάδα* (agliata, σκορδαλιά), *ἀμπασσαδῶρος* (*ambasciadore*, ὁ θελληματάρις), *βαρδιᾶνος* (vardiano, σκοπός, φύλαξ), *βιλλᾶνος* (villano, χωρικός), *ἰντράδα* (entrata, προϊόν, εἰσόδημα), *μασσαρία* (masseria, τακτοποίησις), *στιμάρω* (stimare, ἐκτιμῶ), κλπ., χωρὶς νὰ ἐλλείπουν καί τινα Τουρκικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, ὡς: *ζάφτι* (zaft, ἐξουσία, ὑποταγή), *ζεύκι* (zevk, ἀνάπαυσις), *κασαβέτι* (kasavet, σκέψις, φροντίς), *μούλκι* (mülk, περιπεφραγμένος ἀγρός), κλπ.

Οἱ ποιμενικοὶ ὅροι - ὀνόματα αἰγῶν - εἶναι ξένοι, ὡς : *γκιόσα, μπάρτζα, κόρμπα, λιάρα, βάκρινη* κ.ἄ., πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει ἐπίδρασιν ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Γενικώτερον, παρατηροῦμεν ὅτι : 1/ Ἡ πρόθ. *ἀνὰ* ἐν συνθέσει γίνεται *ἀνε* : *ἀνέγερμα, ἀνεδοσιά, ἀνεκαθάρισμα, ἀνεσέρνω, ἀνεσυρτάρι, ἀνεστήνω*, κλπ. 2/ Τὸ ψιλὸν *τ* δασύνεται εἰς *θ* πρὸ τοῦ *ἰ* συνιζανομένης συλλαβῆς, ὡς : *ἀναζηθειέται, βενεθιά, κομμάθια, μάθια, μαθιάζω, ξενηθειά, σαρωμαθιά, σπίθια, τέθριο, φωθιά*, κλπ.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς εἰς τὴν Κρήτην, Ἄνδρον, Θήραν, Κῶ, Νάξον, Πάτμον, Θεσσαλίαν, Εὔβοιαν (Αὐλωνάρι)[1]. 3/ Τὸ *ντ* πρὸ τοῦ *ι* συνιζανομένης συλλαβῆς τρέπεται εἰς *δ*, ὡς : *κουβεδιάζω*[2]. 4/ Ἔχομεν ἀνάπτυξιν ἐρρίνου[3], ὡς : *μπαρουστιὰ* (πυροστιά), *μπέμπω* (πέμπω), *μπεντικὸς* (ποντικός), *μπλέμα* (ἐμπόδιον), *μπλήμμη* (πλημμυρίς), κ.ἄ. 5/ Ἔχομεν ἀνάπτυξιν προθετικοῦ α : *ἀβολάδα, ἀγιάθουνας, ἀρωτῶ, ἀνεράϊδα, ἀκιντινάρι*, κλπ. 6/ Ἔχομεν θηλ. εἰς *-έ* : *ροδαρέ*. Τοῦτο, ἴσως, ἔχει Κρητικὴν τὴν προέλευσίν του. 7/ Ἔχομεν ἀντικείμενον κατ' ὀνομαστικὴν ἀντὶ αἰτιατ., οἷον : *ὅποιος κυνηγᾷ πολλοὶ λαγοί, δὲν πιάνει κανένα, ἔχω δῆ γέροι παππᾶδες*, κλπ. 8/ Εἰς τὰ εἰς *-εύω* ρήμ. ἔχομεν ἀνάπτυξιν γ : *γυρεύγω, κλεύγω, φονεύγω*. Λέγεται ἐπίσης : *Παρασκευγή, ράβγω, ἀλείβγω*. Ἐκ τοῦ λεξιλογίου σημειώνομεν ἀκόμη τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων : *ἀφοτυριὰ* (ἀνθοτυριά, κατ' ἀνομοίωσιν, βλ. *Ἀθηνᾶ* 25 [1913], σ. 290), *τὰ ἔχεια* (ἡ περιουσία), *λασιά, λάσιμο, λατάρι*[4], *μελίχλωρο*[5], *ξαργητοῦ* (ἐξεπίτηδες), *παπούλα* (εἶδος ἀρακᾶ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον παρασκευάζεται ἡ φάβα· λέξις εἰς Κρήτην καὶ Μέσα Μάνην), *στομούχι* (στομομούχι, φίμωτρον), *χαραχτῆρας* (ἡ ἀποχὴ νεάνιδος ἀπὸ πᾶσαν δημοσίαν ἐμφάνισιν), *σύγκρινος* (ἀντεραστής), *σάντουλος* (ὁ ἐξάδελφος). Τὸ παλαιότερον ὅμως χειρόγραφον ἐκ τῆς νήσου καὶ πληροφορίαι τοῦ Ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ ἐξ ἄλλων μερῶν δίδουν τὴν σημασίαν *ἀνάδοχος*· μήπως ὁ συλλογεὺς ἔχει λάθος ; *βούργια* (ὑφαντὸς σάκκος), *ἀργούδελο τό*, (στεῖρον

---

1. *Γ. Κουρμούλη*, Φωνητικὰ τῆς Κρητικῆς διαλέκτου, ΕΕΚΣ 1 (1939), σ. 14.
2. Πβ. *Γ. Ἀναγνωστόπουλον*, Κρητικὰ ἰδιώματα, *Ἀθηνᾶ* 38 (1926), σ. 145.
3. *Φ. Κουκουλέ*, Περὶ ἀναπτύξεως ἐρρίνου ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, *Ἀθηνᾶ* 49 (1939), σ. 78-143.
4. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Ἐλαύνω - λάμνω, κλπ., *Ἀθηνᾶ* 60 (1956), σ. 240.
5. *Τοῦ αὐτοῦ*, Χλωρός - μέλι χλωρὸν - μελίχλωρος, *Ἀθηνᾶ* 58 (1954), σ. 98-118.

πρόβατον ἢ ἐρίφιον : *χώρια τὰ ἀργούδελα ἀπὸ τὰ γαλάρια*), *πορεύομαι* (θεραπεύω ἀνάγκην), κλπ.

Τὰ δύο παραμύθια μᾶς δίδουν μίαν εἰκόνα τοῦ προφορικοῦ λόγου. Ἡ καταγραφὴ ὅμως περισσοτέρων παραμυθιῶν θὰ ἔδιδε πληρεστέραν εἰκόνα τοῦ ἰδιώματος τῆς νήσου καὶ περισσοτέρας ἰδιωματικὰς λέξεις.

Ἀπὸ τὰ παρεχόμενα ἀντίγραφα συμβολαιογραφικῶν πράξεων παρακολουθοῦμεν τὴν μορφὴν τῶν τοπωνυμίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, διότι εἰς ταῦτα ἀναγράφονται λέξεις καὶ ἐκφράσεις τῆς κοινῆς ὁμιλίας, ὡς : *ἀμπρουδέχτης* (1799), *νὰ τοῦ κάνῃ ἕνα Σαββατιάτικο* (ἕνα μνημόσυνον), *μισὸ σαραντα-λείτουργο*, κ.ἄ., Ἐκ τῶν τοπων. σημειώνω τά : *Κυρία Σκινιώτισσα* (Ἡ Θεοτόκος, ναός), *Κυρία Θαλασσίτρια* (ναὸς τῆς Θεοτόκου 1799) [1], *Φλακωπή* [2], *Ἑφτάστομος*, κλπ.

Ἐκ τοῦ ὅλου ὑλικοῦ φαίνεται ὅτι ὁ σ. εἰργάσθη εὐσυνειδήτως καὶ μετὰ προσοχῆς κατέγραψεν αὐτό. Καθορίζεται οὕτως ἡ ἔκτασις τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, τῶν ἐπικρατούντων εἰς των νῆσον. Ἂν αἱ εἰς τὸ γλωσσάριον διδόμεναι λέξεις μὲ μόνην τὴν σημασίαν των εἶχον καὶ τὰ σχετικὰ παραδείγματα, ἀσφαλῶς τὸ ὑλικὸν θὰ ἦτο πλουσιώτερον. Ἡ προσφορὰ τοῦ σ. εἶναι ἀξία ἐκτιμήσεως καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ θεωρεῖ τὴν συλλογὴν ἀξίαν βραβεύσεως.

12. *Ἰω. Κανακάρη*, «Καρυστινὴ Λαογραφία», σσ. 251.

Ὁ συλλογεὺς εἰς τὰς σ. 1-188 καταγράφει ποικίλα λαογραφικὰ ἐκ τῆς Καρύστου καὶ τῶν πέριξ, ἤτοι ᾄσματα, μοιρολόγια, αἰνίγματα, ἀράς, εὐχάς, ἀπειλάς, παροιμίας, παροιμιώδεις φράσεις, γνωμικά, μετεωρολογικά, παραδόσεις, ἔθιμα γάμου, βαπτίσεως, κηδείας, δημώδη ἰατρικήν, ἐπῳδάς, κλπ.

Πάντα ὅμως ταῦτα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν καὶ πλὴν ἐλαχίστων ἰδιωματικῶν ὅρων καὶ λέξεων δὲν παρουσιάζουν οὐδὲν ἰδιωματικὸν γλωσσικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν τὰ ὀνόματα ζῴων ποιμνίου, πτηνῶν, σύκων καὶ ἀχλαδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀναγράφονται εἰς τὰς σ. 142-146. Κυρίως γλωσσικὸν ὑλικὸν εἶναι τὸ *Καρυστινὸν Λεξιλόγιον* (σ. 189-251), τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει 1300 περίπου λέξεις. Αἱ λέξεις γράφονται μὲ τὴν σημασίαν των, συνήθως μίαν, καὶ *ἄνευ παραδειγμάτων ἢ σχετικῶν φράσεων*, ὁπότε θὰ ἠδύνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς σημασίας.

Εἰς τὸ ἰδίωμα [3] φαίνεται ὅτι ἐπεκρατεῖ ὁ *τσιτακισμός*, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐν τῷ λεξιλογίῳ λέξεις *ἀμπελίτσι*, *βουτσέντρα*, *κοτσινοτρίχης*, *κουλούτσι*, *τσοιλοπονάει*, *προβάτσι* (χόρτον προβάτιον), *ρείτσι*, *τσοιμᾶμαι* (παρὰ τοῦτο λέγεται καὶ *κοίτη* ἀντὶ *τσοίτη*), κλπ.

Σημειώνω λέξεις τινάς, τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν οὔτε ἀπὸ παλαιοτέραν ἐκ Καρύστου συλλογήν, ὡς: *ἀπαφήσας* (ὁ καταγόμενος ἀπὸ ὄχι

1. *Ἰωσὴφ Χατζιδάκι*, Ἱστορία τῆς νήσου Μήλου, Ἀθῆναι 1927, σ. 198.

2. *Ζ. Γαβαλᾶ*, Φλακωπή, Ἀθηνᾶ 45 (1933), σ. 197-202.

3. Παλαιότερον ἔχομεν ἐκ Καρύστου καὶ τῶν πέριξ δύο Χειρόγραφα ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 30 τοῦ *Εὐ. Παπαχατζῆ* καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 282 (1920) τοῦ *Β. Φάβη*.

καλὴν οἰκογένειαν), *ἀφτασὰ* ἡ, (ἡ ἀνευ σκέψεως ὁμιλία, λέξις), *ἄχλωρος* (ἀνούσιος, σαχλός), *ἀργασὰ* (τὸ χειμερινὸν ὄργωμα), *ἀποτάζω* (ἀποκτῶ), *ἀναβολιός* (εἶδος ποντικοῦ).

Ἄξιαι σημειώσεως εἶναι, ἐπίσης, αἱ λέξεις : *κουττάλαφος* (εἶδος ἀκρίδος)· Τοῦτο ὑπενθυμίζει τὴν ἀρχαίαν λέξιν *ἀττέλαβος*, δι' ἣν ὁ Ἡσύχιος γράφει : *ἀττέλαβος· ἀκρὶς μικρά*. Ὁμοίως ἡ λ. *ἀσκόλυθος* (σῦκον ἐρινεόν, σῦκον *ὄλυνθος*), *λαγάζω* (ἡσυχάζω, ἀρχ. *λαγάζω*), *στοιβὴ* (ἡ στοιβὰς τῶν ρούχων καὶ κλινοσκεπασμάτων, ὁ γιοῦκος), *κοίτη* (ὀρνιθών), *στρόφος* (πόνος κοιλίας), *λοῦπος* (ἅρπαξ). Ἡ λ. *λοῦπος* σημαίνει εἶδος ἱέρακος, ὅπερ καλεῖται ἰκτῖνος (*Falco milvus*), ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ Βυζαντινὰ ποιήματα :

κι ὁ λοῦπος ἐπεχείρησε ὑβρίζειν τὸ γεράκιν.[1]

Εἰς Βαμβακοῦν Λακεδαίμονος, εἰς Κεφαλληνίαν καὶ Μάνην ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἐπών. *Λοῦπος*[2]. Τέλος, σημειώνω τὴν λ. *νοσσίδες* (μικραὶ ὄρνιθες, πουλλακίδες). Ὁ τύπος τῆς λ. ἀπαντᾷ ἤδη παρ' Ἀριστοτέλει[3] ἔνθα φέρεται : *τῶν δ' ἀλεκτορίδων αἱ νεοττίδες πρῶτον τίκτουσιν εὐθὺς ἀρχομένου τοῦ ἔαρος*, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ πρὸς θήλασιν κορασίδος φέρεται ἡ λέξις εἰς ἐπίγραμμα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας (9,567) :

Ἦ καὶ ἔτ' ἐκ βρέφεος κοιμωμένη Ἀντιοδημὶς
πορφυρέων, Παφίης νοσσίς, ἐπὶ κροκύδων».

Ἡ λ. σημαίνει καὶ γυναικεῖον ὑπόδημα παρ' Ἡσυχίῳ : *νοσσίδες· ὑπόδημα* γυναικεῖον καὶ παρὰ Πολυδεύκει (7, 94) «*γυναικεῖα δὲ* (ὑποδήματα) *καὶ τά... νοσσίδες*».

Τὸ ἰδίωμα φαίνεται ἐνδιαφέρον, μία δὲ νέα προσπάθεια ἐκ μέρους τοῦ συλλογέως, ἀλλὰ μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁδηγιῶν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας, θὰ μᾶς δώσῃ ἀσφαλῶς καλύτερον ἰδιωματικὸν ὑλικόν.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς ταῦτα, τὸ παρεχόμενον ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ ὑλικὸν εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ἄξιον νὰ τύχῃ βραβείου.

13. *Δ. Γ. Σπανοῦ*, «Λαογραφικὸν καὶ γλωσσικὸν ὑλικὸν χωρίου Ἐγρηγόρος νομοῦ Χίου», σσ. 115.

Ἡ συλλογὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα, τὸ *Λαογραφικὸν* (σ. 1-61, 104-115) καὶ τὸ *Γλωσσικὸν* (σ. 62-103). Εἰς τὸ Λαογραφικὸν τμῆμα καταγράφονται ἔθιμα τοῦ γάμου, βαπτίσματος καὶ διάφορα ᾄσματα. Γίνεται ἐνδιαφέρουσα περιγραφὴ τῆς κατεργασίας τοῦ *ράσου* (ὑφάσματος διὰ κατασκευὴν ποιμενικῶν ἐνδυμάτων), παρέχονται πληροφορίαι διὰ τὰ ἐν χρήσει εἰς τὸ χωρίον διάφορα μέτρα

---

1. Πουλλολόγου στ. 357 (ἔκδ. Wagner, Carmina Graeca medii aevi, σ. 190).
2. *Φ. Κουκουλέ*, Νεοελληνικῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία, *Ἀθηνᾶ* 53 (1939), σ. 214.
3. Ἱστορ. Ζῴων 560b, 3.

(βάρους, χωρητικότητος, ἐπιφανείας) καὶ καταγράφονται παραδόσεις περὶ νεράιδων καὶ ἀράπηδων. Ἐν συνεχείᾳ, δίδονται δημώδεις φράσεις, ὡς καὶ φράσεις κατ' ἐπίδρασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης μετὰ προσδιορισμοῦ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς λέγονται, ἀραί, ἀπειλαί, εὐχαί, χαιρετισμοὶ καὶ δημώδης ἰατρική (ὀνόματα ἀσθενειῶν καὶ τρόποι θεραπείας αὐτῶν). Εἰς τὰς σ. 104-115 περιγράφονται ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὴν διοίκησιν τῆς κοινότητος κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν καὶ διάφοροι προλήψεις.

Ἐξ ὅλων αὐτῶν λίαν ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ μέχρι τοῦ 1912 τηρούμενον ἔθιμον τῆς σπορᾶς εἰς τὴν κοινὴν γῆν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀμανή. Κατ' αὐτό, οἱ προύχοντες ἐκήρυττον τὴν ἔναρξιν τῆς σπορᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου. Τὸ πρῶτον τμῆμα, τὸ ὁποῖον ἐκαλλιέργουν ἀπὸ κοινοῦ, ἦτο τὸ ἀνῆκον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ ταῦτα, ἕκαστος τῶν κατοίκων ἐπεχείρει ἀροτριῶν νὰ περιβάλῃ δι' αὔλακος ἓν τμῆμα τῆς κοινῆς γῆς. Τὸ τμῆμα τοῦτο θεωρεῖται πλέον ὅτι τοῦ ἀνήκει διὰ τὴν περίοδον ἐκείνην καὶ δύναται κατόπιν νὰ τὸ καλλιεργήσῃ ἐν ἡσυχίᾳ.

Ἀξιοσημείωτος ἀκόμη εἶναι ἡ διάκρισις τῶν οἰκογενειῶν εἰς *Παροίκους* καὶ *Ἀπογενίτας*. *Πάροικοι* ἐκαλοῦντο οἱ ἰδιοκτῆται [1], οἱ ὁποῖοι ἐπλήρωνον κτηματικὸν φόρον καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν καὶ νὰ ἐκλέγωνται μέλη τῆς δημογεροντίας. Ἡ λ. εἶναι συχνὴ εἰς τὰ Χιακὰ ἔγγραφα (διαθήκας) [2]: *ἀφίνει τοῦ κάθε παροίκου παρᾶν ἕνα*. Ἐν χρήσει, πρὸς τούτοις, ἦσαν αἱ λέξεις *παροικομέτριν* [3] (δηλ. χρήματα διδόμενα διὰ διαθήκης κατὰ τὴν κηδείαν παροίκου τινὸς εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτὴν διὰ νὰ συγχωρήσουν τὸν ἀποθανόντα): *ἀφίνι ἕνα παρᾶ παροικομέτριν*, καὶ *παροικολόγι* [4], ὁ κατάλογος τῶν παροίκων. *Παροικάδα*, τέλος, ἐκαλεῖτο ἡ ἀναγκαστικὴ εἰσφορὰ ἢ ἐργασία, ἡ γινομένη ὑπὸ τῶν παροίκων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. *Πάροικος* κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἦτο ὁ δουλοπάροικος, ὁ ὁποῖος βαθμηδὸν ἐγένετο ἐλεύθερος γεωργός. Ὑπὸ τὴν σημασίαν αὐτὴν ἡ λ. ἀπαντᾷ ἐν Κύπρῳ [5]. Ἀλλὰ καὶ τοπων. ὑπῆρχεν ἐν Χίῳ *Παροικιά* [6], ἕτερον δὲ ἐν Πάρῳ καὶ Μυκόνῳ [7].

Ἀπογενίτης ἦτο ὁ ἐκ τοῦ τελευταίου γένους προερχόμενος, ὁ μὴ λαμβανόμενος ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν οὔτε ἐκλεγόμενος μέλος τῆς δημογεροντίας. Ἡ τοιαύτη διάκρισις τῶν οἰκογ. ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλα χωρία τῆς Χίου, ὡς εἰς τὰ Καρδάμυλα [8] καὶ εἰς τὸ Βίκι [9]. Εἰς τοῦτο μάλιστα *Ἀπογενῖται* καλοῦνται οἱ ξένοι, οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὰ παλαιὰ γένη τοῦ χωρίου. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι παλαι-

1. *Κ. Ἀμάντου*, Χιακὸν Γλωσσάριον, σ. 52.
2. *Α. Πασπάτη*, Τὸ Χιακὸν Γλωσσάριον, ἐν Ἀθήναις 1888, ἐν λ. *πάροικος*.
3. Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.
4. *Κ. Ἀμάντου*, Προσθῆκαι εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ Χιακὸν τοπωνυμικόν, *Λεξικογρ. Δελτ. (Ἀκαδ. Ἀθηνῶν)* 3 (1941), σ. 149.
5. *Α. Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ ἐν λ., πβ. *Χρονικὸν Μαχαιρᾶ* (ἔκδ. R. Dawkins 1, 40).
6. *Κ. Ἀμάντου*, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου, *Ἀθηνᾶ* 27 (1915), Ἀρχ. 34.
7. *Π. Ζερλέντου*, Περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος Παρκιά, Παροικία, ΔΙΕΕ 4 (1892), σ.517.
8. *Γ. Μαδιᾶ*, Ὁ δημόσιος βίος ἐν Καρδαμύλῃ Χίου, *Λαογραφία* 3 (1911), σ. 673-675.
9. *Σ. Βίου*, Συλλογὴ Χιακῶν σκωπτικῶν ἀνεκδότων, *Λαογραφία* 4 (1913), σ. 494 καὶ 6 (1917), σ. 619.

ότερον ἦσαν ὠργανωμένοι κατὰ γένη. Ἀνάλογος διάκρισις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ Μαστιχοχώρια, ὅπου οἱ ἄρχοντες ἐκαλοῦντο *Ἄρμπιτρες* (Ἰτ. arbitro, arbitrante διαιτητής, ἀπόλυτος κύριος) ἢ *Βεκίληδες* (Τουρκ. vekil, ἐπίτροπος), εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου λέγονται *Καλόσειροι* καὶ *Κακόσειροι*, εἰς τὴν Μάνην *Νικλιᾶνοι*, *Ἀχαμνόμεροι* καὶ *Φαμέγιοι* [1], κ.ἄ.

Εἰς τὸ λαογραφικὸν τμῆμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ καταγράφεται μετὰ σαφηνείας, ὁ σ. παρέχει καὶ γλωσσικὸν ὑλικόν, διότι ἐπιμελῶς σημειώνει τοὺς δημώδεις ὅρους, τοὺς σχετικοὺς πρὸς ἕκαστον ἀντικείμενον, ὥστε πολλάκις δύνανται νὰ ληφθῶσιν ἐκ τούτου ἰδιωματικὰ γλωσσικὰ παραδείγματα.

Τὸ καθ' αὐτὸ *γλωσσικὸν μέρος* ἀποτελεῖται ἀπὸ 1050 περίπου λέξεις καταγεγραμμένας ἄνευ ἄρθρου, οὐχὶ κατ' ἀπόλυτον ἀλφαβητικὴν σειράν, μὲ μόνην τὴν σημασίαν των καὶ μὲ παραδείγματα εἰς ὀλίγας μόνον ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἔλλειψις αὕτη παραδειγμάτων εἶναι μειονέκτημα τῆς συλλογῆς. Ἄλλωστε, εἰς τὰ παραδείγματα μοιραίως προστίθεται ὑπὸ τοῦ συλλογέως καὶ νέον ὑλικόν, χωρὶς νὰ τὸ ἀναζητήσῃ, προερχόμενον μάλιστα ἀπὸ τὴν αὐθόρμητον ἔκφρασιν τοῦ ἐρωτωμένου.

Τὸ ὑλικὸν εἶναι ἐνδιαφέρον. Εἰς τὸ ἰδίωμα παρατηρεῖται ἀποβολὴ τοῦ *γ* μεταξὺ φωνηέντων, ὡς: *ἀγγουρολόος*, *διαλεῶνας*, *λαὸς* (λαγός), *λαουδιὰ* (λαγουδιά, κοίτη τοῦ λαγωοῦ), *μωρολόος*, *ἔφυε*, *τρύος* (τρύγος), *φραὴ* (φραγή), κλπ. Ἀνάπτυξιν *γ* ἔχομεν εἰς τὰ εἰς *-εύω* ρήματα : *χορεύγω*, *μαζεύγω*, κλπ.

Τὸ ἰδίωμα διασῴζει ἀρκετὰς ἀρχαίας λέξεις, ὡς τάς : *ἀρκαλεύγομαι* (ἐπὶ ἀφηνιάσαντος ἡμιόνου, παρὰ τὸ Δωρικὸν *ἄρκαλος*· ὁ *τρόχος* (meles taxus) τῶν ἀρχαίων τῆς τάξεως τῶν ἀρκτιδῶν -uridae), *ἀγέλωπος* (ἡ βρώμη· παρὰ τὸ ἀρχ. *αἰγίλωψ*, Θεοφρ., Αἰτ. φυτ. 5, 15, 5), *αἶγα*, *ἀδάμαστος*, *ἀμανίτης*, *ἀλύθι* καὶ *λύθι* (ὄλυνθος), *ἐρινεάζω*, *ἐρινὸς* (ἄγριον σῦκον), *ἀστοιφίδα* (ἀκανθῶδες φυτὸν παρὰ τὸ *στοιβή*), *ἄπαιδος* (ἄτεκνος), *ἀχυλιὰ* (στάκτη, τέφρα· παρὰ τὸ οὐσ. **ἐγχυλία* = ἔγχυλος κονία [2]. Ὁ *Μ. Στεφανίδης* [3] ἀναφέρει τύπ. *ἀχλιὰ-ἀχλὺς* τέφρα. Ἡ λ. καὶ παρὰ Δουκαγγίῳ), *βότουνας* (λάκκος, βόθυνος), *βούκολος* (βουκόλος), *βούστομα* (φίμωτρον), *βρωτίδα* (σήρ, σκῶρος) παρὰ τὸ βρωτίς), *δειπνῶ*, *δαυλός*, *θρινάκι* (θρῖναξ, ἐργαλεῖον πρὸς λίχνισμα σιτηρῶν), *κρωτήρι* (ἀκρωτήριον), *ληλλάδι* (παραποτάμιος λίθος, ἤδη παρὰ Δουκαγγίῳ, ἐκ τοῦ *λάλλαι* [4], *πόρος*, *ποντίζω*, *ὄρνιθα*, *στυράκι* (στύραξ· μέρος τοῦ ἐλαιοτριβείου), *σύχριστος*, *τήομαι* (τήκομαι, ὑποφέρω), *σπαργώνω* (γεμίζω), κλπ. Ἡ λ. *σπαργώνω* παρὰ τὸ ἀρχ. *σπαργάω* (εἶμαι πλήρης μέχρι διαρρήξεως). Βλ. Εὐριπ., Βάκχ. 701, ἔνθα φέρεται «*ὅσαις νεοτόκοις μαστὸς ἦν σπαργῶν ἔτι*». Πβ. καὶ Εὐριπ., Κύκλ. 55 «*Σπαργῶντας μαστοὺς χάλασον*» καὶ Πλάτ., Πολιτ. 5, 460c «*τὰς δὲ μητέρας ἐπὶ τὸν σηκὸν ἄγοντες ὅταν σπαργῶσι*» καὶ τὰς γλώσσας τοῦ Ἡσυχίου : *σπάργας*, *σπαργᾶν*, *σπαργοῦσι*, *σπαργῶν*. Ὁ τύπος *σπαργώνω* εἶναι γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἰδιωμάτων.

---

1. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Συμβολὴ εἰς τὰ περὶ Νίκλων-Νικλιάνων τῆς Μάνης, *Ἀθηνᾶ* 53 (1949), σ. 147-194.

2. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 400, *Ἐπ. Ἐπ. Παν. Ἀθην.* 7 (1910/11), σ. 56.

3. Φυσιογνωστικά, Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 6 (1923), σ. 214-215.

4. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Λαλλούδι - λαλλάρι, κλπ., *Ἀρχεῖον Πόντου* 19 (1955), σ. 305-306.

Σημειώνω ἀκόμη τὴν λ. *βήσαλο* ἐν ἀρᾷ : *νὰ σοῦ βάλουν τὸ βήσαλό σου*, δηλ. νὰ ἀποθάνῃς· τοῦτο ἐκ τῆς συνηθείας νὰ γράφῃ ὁ ἱερεὺς τὸ ὄνομα τοῦ ἐνταφιαζομένου ἐπὶ τεμαχίου ὀστράκου καὶ νὰ ρίπτουν αὐτὸ ἐντὸς τοῦ τάφου. Παρομοία ἀρὰ ὑπάρχει καὶ ἐκ Κύμης : *νὰ σὲ γράψουν 'ς τὸ βήσαλο* (εἴθε νὰ ἀποθάνῃς). Κεράμιον ἐπὶ τοῦ τάφου εἰς τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ θέτει ὁ ἱερεὺς καὶ εἰς Ἀδραμύττιον (*Ἐπ. Λαογρ. Ἀρχ.* 2 (1960), σ. 184).

Λέγεται πρὸς τούτοις ἡ φρ. *ἔφαγε τὴν ἶναν του* (ἐκοπίασεν ὑπερβολικά). Νομίζω ὅτι ἐνταῦθα εἶναι ἡ λ. *ἴς* (ἰνός, μυῶνες).

Τέλος, παρατηροῦμεν διαφόρους ἐναλλαγὰς συμφώνων, ὡς : *βράσσω* (φράσσω), *βρεθίκια* (εὑρετίκια), *δυψέλη* (κυψέλη), *δινάτι* (γινάτι), *λουκάνα* (δουκάνα), κ.ἄ.

Γενικῶς ἡ συλλογὴ εἶναι ἀξία βραβεύσεως.

14. *Στέλας Πετράκη*, «Ἡ γλῶσσα τῆς Σμύρνης. Συλλογὴ λέξεων καὶ φράσεων τῆς κοινῆς ὁμιλίας, σσ. 84.»

Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογήν, ἥτις εἶναι ἡ τρίτη τὴν ὁποίαν ἡ Στέλα Πετράκη ὑποβάλλει εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἑταιρείαν, καταγράφονται ἀλφαβητικῶς ὡς λήμματα 540 περίπου λέξεις μετὰ σχετικῶν παραδειγμάτων. Τὸ ἥμισυ ὅμως σχεδὸν τῶν λημμάτων εἶναι λέξεις τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, χωρὶς ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον οὔτε φωνητικόν, οὔτε σημασιολογικόν, ὡς, π.χ., *ἀγγούρι*, *ἀφτί*, *ἀλεύρι*, *ἀβγό*, *ἀλεποῦ*, *βερεσέ*, *βραστό*, *βελόνα*, *βράζω*, *λάμπα*, *κερί* καὶ πολλαὶ ἄλλαι. Δὲν βλάπτει, βεβαίως, τοῦτο, ἂν καὶ διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ ἐπιδιώκομεν τὴν συλλογὴν ἰδιωματικῶν κυρίως λέξεων, διότι εἰς ἀρκετὰ τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν τὰ κοινὰ λήμματα, ἡ συλλογεὺς καταγράφει ἰδιωματικὰς λέξεις, χωρὶς ὅμως ἑρμήνευμα καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ὡς λήμματα οὔτε εἰς τὴν παροῦσαν, οὔτε εἰς τὰς προηγουμένας συλλογάς, ὡς, π.χ., *ἀσπρόρρουχο* τό, = κάθε πάννινο ἀντικείμενο τοῦ σπιτιοῦ: *νὰ μαζέψῃς τὰ ἀσπρόρρουχα γιὰ νὰ τὰ κάνωμε μπουγάδα νὰ ξαγαριάσουνε* (ἐλλείπει ἡ σημασία τῆς λέξεως *ξαγαριάσουνε*), *κεράσι*· τὸ γνωστὸ φροῦτο· *νὰ πάρῃς κεράσια, μὰ νά 'ναι μαῦρα ὄχι τουρανιά* (ἐλλείπει ἡ σημ. τοῦ *τουρανιά*), *νερὸ* = τὸ ὕδωρ· *πολὺ βαρὺ εἶναι τὸ νερό σας, σὰ καγιᾶς μέσα ς'τὸ στομάχι* (ἐλλείπει ἡ σημ. τῆς λ. *καγιᾶς*), *λαιμὸς* ὁ λαιμός· *φοροῦσε 'ς τὸ λαιμό της τρεῖς ρέστες μαργαριτάρι* (ἐλλείπει ἡ σημ. τῆς λ. *ρέστες*), *μπριλάντι* = πολύτιμος λίθος : *μοῦ 'κανε ρεγάλο ὁ ἄντρας μου 'ς τὴ σκόλη μου ἕνα δαχτυλίδι μπριλαντένιο*, κλπ. Ἐξ αὐτῶν, λοιπόν, προκύπτει ὅτι ἡ συλλογεὺς πολλάκις δὲν ἀντιλαμβάνεται τοὺς ἰδιωματικοὺς τύπους, καταγράφουσα παραδείγματα εἰς κοινὰ λήμματα, διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς προκηρύξεις τοῦ διαγωνισμοῦ ἡ ἀνάγκη τῆς παραθέσως παρὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως καὶ παραδείγματος ἢ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ ἰδιώματος.

Εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Σμύρνης, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑλικοῦ τούτου, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ ρήματα, τὰ ἀπὸ συμφώνου ἀρχόμενα, λαμβάνουν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους χρονικὴν αὔξησιν, ὡς: *ἤχυσα*, *ἠμαύρισα*, *ἤμριασα*, *ἤβγαλε*, *ἤβλεπε*, *ἤμαθε*, κλπ. Ὁμοίως λέγουν *ἠερχόμουνα* ἀναλογικῶς φυσικὰ πρὸς ἄλλα.

Ἐνίοτε, ἔχομεν ἐναλλαγὴν τοῦ δ καὶ θ ὡς : *ἀκρίθα>ἀκρίδα* ἢ τοῦ δ καὶ λ, ὡς :

ἀγκίλα>ἀγκίδα. Ὁμοίως ἔχομεν τροπὴν τοῦ ζ εἰς τζ, ὡς : *μαζὶ-ματζί, μαζεύω-ματζεύω*, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ νησιωτικὰ ἰδιώματα [1] (τῆς Καρπάθου, Σκύρου, Σύμης). Σημειώνομεν τὴν σημασίαν, τῆς λ. *αὐλή* = εἴσοδος, χώλ. (ἡ λ. δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικόν), τῆς λ. *ἀνέμελος* (ἐκ τοῦ μεσν. ἐπιθ. *ἄμελος*· ἀμελής, φυγόπονος, βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ.).

Γενικῶς ἡ συλλογὴ δὲν παρέχει γλωσσικὸν ὑλικὸν πρώτης σειρᾶς, ἡ προσπάθεια ὅμως τῆς συλλογέως νὰ περισώσῃ ὅ,τι δύναται ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῆς Σμύρνης εἶναι ἐπαινετέα.

15. *Ὀρέστου Λογοθετίδου*, «Συμπληρωματικὴ συλλογὴ ἐξ ἐννέα παραμυθίων ἐν τῇ Ἀρτακηνῇ διαλέκτῳ, σ. 1-91. Ἐξήγησις λέξεων καὶ φράσεων Τουρκικῶν καὶ ἄλλων τῆς Ἀρτακηνῆς διαλέκτου ἀπαντωσῶν ἐν τοῖς παραμυθίοις», σ. 1-56.

Εἶναι ἡ τρίτη συλλογή, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Λογοθετίδης μετέχει εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Ἡ μία τῶν δύο προηγουμένων (ἀριθμ. χειρογρ. Ἱστορ. Λεξ. 734) ἦτο γλωσσάριον τῆς διαλέκτου. Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν ὁ Λογοθετίδης καταγράφει μετὰ προσοχῆς ἐννέα παραμύθια εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀρτάκης [2]. Εἰς τὸν πίνακα λέξεων ἑκάστου τῶν παραμυθίων ὑπάρχουν λέξεις — καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν — αἱ ὁποῖαι καταγράφονται καὶ ἑρμηνεύονται εἰς τὸ προηγούμενον γλωσσάριον.

Ἐὰν λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ περυσινὸν γλωσσάριον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρκετὰ πλούσιον εἰς λέξεις καὶ τὴν παροῦσαν συλλογὴν παραμυθίων, θὰ κρίνωμεν καλύτερον τὴν σημασίαν τῶν πεζῶν διαλεκτικῶν κειμένων διὰ τὴν μελέτην τῶν ἰδιωμάτων. Πολλὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ κυρίως γλωσσάριον δὲν δύνανται νὰ καθορισθοῦν ἀκριβῶς ἢ δὲν ἀντιπροσωπεύονται δι' ὑλικοῦ, εἰς τὸν πεζὸν λόγον διαγράφονται σαφέστατα μὲ ἀφθονίαν παραδειγμάτων.

Ἐκ τοῦ γλωσσαρίου, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τῶν παραμυθίων, καταφαίνεται καὶ ὁ βαθμὸς ἐπιδράσεως τῆς Τουρκικῆς γλώσσης. Ἡ δὲ ἐπιμεμελημένη καὶ ἀκριβὴς παρὰ τοῦ συλλογέως καταγραφὴ τῶν παραμυθίων μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σημειώσωμεν μερικὰ χαρακτηριστικὰ φαινόμενα τοῦ ἰδιώματος. Οὕτω τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον ἀπαντᾷ ὑπὸ διπλοῦν τύπον *ἱ* [3] καὶ *ἑ* : *ἱ ἄdρας, ἱ θεγός, ἱ ζάβαλ'ς, ἑ γιατρός, ἑ ἄθρωπος, ἑ παλληκαρᾶς*, κλπ. Τὰ εἰς *-εὺς* (*-έας*) ἔχουν τὸν τύπον εἰς *-ές* : *βασιλές*.

---

1. Πβ. *Ι. Χ. Πούλου*, Γλωσσικὰ ἐκ Σίφνου, Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας 1 (1939), σ. 146-148.

2. Ἕτερον γλωσσάριον ἐκ προσφύγων Ἀρτακηνῶν ἐν Νέᾳ Ἀρτάκῃ Εὐβοίας ἔχομεν τὸ ὑπ' ἀριθμ. 689 α-β Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικ., τὸ κατατρισθὲν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Ν. Κοντοσοπούλου τῷ 1956 εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἀποστολὴν παρὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Πρὸς τούτοις βλ. *Ἱππ. Μακρῆ*, Λαογραφικὰ Ἀρτάκης, *Μικρασιατικὰ Χρον.* 7 (1957) σ. 247-255. *Κ. Σ. Μακρῆ*, Τὰ χωρία καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Κυζικηνῆς χερσονήσου, *Αὐτόθι* 8 (1959), σ. 129-172.

3. Διὰ τὴν γραφὴν τοῦ ἄρθρου ἱ τῶν βορείων ἰδιωμάτων βλ. *Β. Δ. Φόρη*, Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο «ἱ» στὰ βόρεια νεοελληνικὰ ἰδιώματα, Κοζάνη 1956, σ. 26. Κρίσις *Δ. Β. Βαγιακάκου*, *Ἀθηνᾶ* 60 (1956), σ. 334-348, *Α. Ι. Θαβώρη*, Ἡ προέλευση τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου «ἱ» τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, *Ἑλληνικὰ* 16 (1958/9), σ. 189-202.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ παρεκτεταμένος ρηματικὸς τύπος εἰς *-να* : *ἤτανα, ἤρθενα, εἶχανα.* Ὅπου ὅμως διὰ τῆς παρεκτάσεως αὐτῆς δημιουργεῖται πολυσύλλαβος λέξις καὶ παρίσταται ἀνάγκη ἀλλαγῆς τοῦ τόνου σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας, τότε διατηρεῖται ὁ τόνος εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν τετάρτην ἀπὸ τῆς ληγούσης συλλαβήν, ἐνῷ παραλλήλως ἀναπτύσσεται δευτερεύων τις τόνος ἐπὶ τῆς παραληγούσης, δηλ. λέγουν : *πήγαινένα, ἤθελένα, δι̯έταξένα, προφήτεψένα, ἤρκουδάνα* (ἤρχοντο), *κάθουδάνα, σ'δύχαινάνα,* κλπ. Ὁ τοιοῦτος διπλοῦς τονισμός, ὁ ἕνεκα παρεκτάσεως ρηματικῶν καταλήξεων ἀναπτυσσόμενος, ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλα ἰδιώματα, εἰς τὰ βόρεια γενικώτερον, εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου καὶ τῆς Κρήτης. Οἱ παρεκτεταμένοι τύποι ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰς δεικτικὰς ἀντωνυμίας, ὡς *αὐτείν'να, ἐκείν'να,* κλπ. Ὅμοιοι ἀντωνυμικοὶ τύποι ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὴν Κρητικὴν διάλεκτον, ἔχουν δὲ τὴν σημασίαν ἐμφάσεως.

Ἀπαντοῦν πρὸς τούτοις οἱ τύποι *μοναχός ιτ* (μοναχός του), *ἄγκουρες ιτ* (οἱ ἄγκυρές του), *βάρος ιτ* (τὸ βάρος του), *τσῆ μοίρας ιτ* (τῆς μοίρας του), κλπ. Ὁ τύπος οὗτος ἑρμηνεύεται κατ' ἀναλογίαν τῶν οὐδετέρων *τοὺ πιδί μ', τοὺ πιδί τ'* (τὸ παιδί μου, τὸ παιδί του). Ἐκ τούτων ἐλέχθησαν καὶ τὰ ἀρσενικὰ καὶ τὰ θηλυκὰ [1], π.χ., *ὁ ἀδερφός ιμ, τὸ μάννας ιμ.*

Ἕτερος παρεκτεταμένος τύπος εἶναι τὸ χρονικὸν ἐπίρρημα τότε : *τότεσος.* Σημειώνω ἀκόμη τοὺς τύπους *ἀπέ* (ἀπό), *μογάλος* (μεγάλος), *μαζίτσα* (μαζί).

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοπρόσεκτον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν παραμυθίων εἶναι ἡ ἀνάπτυξις *γ* [2] εἴτε ἐν ἀρχῇ, εἴτε ἐν μέσῳ τῆς λέξεως, ὡς : *γοῦλες* (ὅλες), ἐνταῦθα μόνον ἔχομεν κώφωσιν, *γούλο* (ὅλο), *γούλινα, γήλι̯ος* (ἥλιος), *γήσκι̯ος* (ἥσκιος), *γύπνος* (ὕπνος), *γιδρώνει* (ἱδρώνει), *ὡραῖγος, τίμιγος, μελεγούνι, δικαίγωμα, ἀδυναμίγες, θεγωρῶ, προγοδέψ', ἰδέγα, βέβαιγα, ζωγή, δι̯αβεβαίγωνάνα,* κλπ.

Ὁμοίως, ὅταν ἡ συλλαβὴ *ρι* ἀποτελῇ συνίζησιν μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος, τότε ἀναπτύσσεται συνοδίτης φθόγγος *γι* καὶ ἡ συλλαβὴ *ρι* ἀνακύπτει πάλιν, ὡς *ἄγριγι̯α, δεντριγι̯οῦ.* Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Θάσου [3]. Ἐνίοτε ὅμως δὲν ἀνακύπτει συλλαβή, ἀλλ' ἔχομεν ἀνάπτυξιν τοῦ ἡμιφώνου *ι̯* εἰς *j*, ὡς: *χέργι̯α, στενοχωργι̯έται, ἀραδαργι̯ές,* κλπ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει μετὰ τὰ σύμφωνα *δ* καὶ *τ*, ὡς : *εἴδj̯ενα, δjοῦνα, χριστj̯ανός.* Παρομοίαν ἀνάπτυξιν ἔχομεν καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν γίνεται συνίζησις, ὡς : *προθεσμίγια, συμφωνίγια, Κυρίγια, πρωγινή, διγιευτύνω* (διευθύνω). Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐν Πόντῳ : *ἀδικίγια, ἀνησυχίγια, ἄγριγιος, ἀξίγιος, ἀχρείγιος,* κλπ.

Ἐνίοτε τὸ *γ* ἀποβάλλεται : *δικαιόρος* (δικηγόρος). Τέλος, λέξεις *χρυσὸς-χρυσῆ,* μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ *υ* προφέρονται ὡς *ξὸς - ξὴ* καὶ ἐν συνθέσει, ὡς : *ξὸς* = χρυσός, *Ξόστομος* (Χρυσόστομος), *Ξάνθη* (Χρυσάνθη), *Ξαφένι̯α* (Χρυσαφένια), *Ξόθεμι* (Χρυσόθεμις), *Ξόδουλος* (Χριστόδουλος), *Ξοβέργης* (Χρυσοβέρ-

---

1. *Γ. Χατζιδάκι,* Περὶ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, *Ἐπ. Ἐπ. Παν. Ἀθ.* 8 (1912), σ. 34. *Τοῦ αὐτοῦ,* Ἔκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ, *Ἀθηνᾶ* 25 (1913), σ. 301.

2. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι,* Einleitung, σ. 121.

3. *Β. Φάβη, Ἀθηνᾶ* 43 (1931), σ. 86.

γης), *Ξαυγὴ* (Χρυσαυγὴ), *Ξόξνος* (Χρυσόγονος). Ὁ σ. διὰ τῆς παρούσης προσφορᾶς του συμπληρώνει τὰς δύο προηγουμένας, δι' ὃ καὶ κρίνεται ἄξιος βραβεύσεως.

16. *Παν. Πεφάνη*, «Συλλογὴ Τοπωνυμίων τῶν Λαγκαδίων». 1/ Συλλογὴ 791 τοπωνυμίων τῶν Λαγκαδίων Γορτυνίας, σσ. 55. Ἀλφαβητικὸς πίναξ τῶν τοπωνυμίων, σσ. 14. 2/ Σχεδίασμα τῆς περιοχῆς τῶν Λαγκαδίων μετά τινων τοπωνυμίων τῆς συλλογῆς. 3/ Λαγκαδινὰ βαφτιστικὰ ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σ. 15. 4/ Λαγκαδινὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα, σσ. 7. 5/ Λαγκαδινὰ παρωνύμια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σσ. 9. 6/ Τοπωνύμια Λευκοχωρίου (Ρεκουνίου), σσ. 5.

Διὰ τῆς παρούσης συλλογῆς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχομεν τὸ τοπωνυμικὸν καὶ τὸ ὀνοματολόγιον τῶν Λαγκαδίων τῆς Γορτυνίας. Ἡ συλλογὴ καὶ μελέτη τῶν τοπωνυμίων καὶ ὀνομάτων, παρ' ὅλην τὴν σημασίαν των διά τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γλῶσσαν, δὲν ἀποτελεῖ τὸ κυρίως ἀντικείμενον τοῦ διαγωνισμοῦ, διότι εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Λεξικοῦ λαμβάνονται ταῦτα ὑπ' ὄψιν μόνον ὅταν συναντῶνται καὶ ὡς προσηγορικά. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἀποτελοῦν σπουδαῖον γλωσσικὸν ὑλικόν, ἄξιον συλλογῆς καὶ μελέτης. Ἡ συλλογὴ τῶν τοπωνυμίων καὶ ὀνομάτων συγχρόνως διευκολύνει τὰ μέγιστα τὸν μελετητήν, καθ' ὅσον τὸ ἓν συμπληρώνει τὸ ἄλλο. Πλεῖστα τοπωνύμια ἑρμηνεύονται ἐξ οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐκλείψαντα ἐπώνυμα σῴζονται εἰς τὰ ὑπάρχοντα τοπωνύμια.

Τοπωνύμια ἐκ Γορτυνίας ἔχομεν καὶ ἀπὸ παλαιοτέρας συλλογὰς τοῦ Σακελλαριάδου (Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ ἀριθμ. 221 καὶ 504), ὅστις καὶ ἐκ Λαγκαδίων καταγράφει 90 τοπωνύμια (Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ ἀριθμ. 221, σ. 24-26).

Τὰ τοπωνύμια καταγράφονται εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἐνίοτε δὲ προστίθενται καί τινες σχετικαὶ περὶ αὐτῶν παραδόσεις. Ἐκ τοῦ ἀναγραφομένου ὑλικοῦ φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ἰδίωμα τῶν Λαγκαδίων ἐπικρατεῖ ὁ *τσιτακισμός*, διότι ἔχομεν τοπων. ὡς : *Βουνάτσια τά, Γιατάτσι τό, Δημητρατσαίικα τά, Κοτσινιὰ ἡ*, τοῦ *Κρεκούτση τ' Ἀπόστσιο, Κατσὴ Σφῆνα ἡ, Κότσινο Λιθάρι τό, Κρεββατάτσα τά, Λεβετάτσι τό, Νησάτσι τό, Προιτσειὸ τό, Τσιβούρι τό*, κλπ.

Τὰ τοπωνύμια εἶναι ποικίλης ἀρχῆς. Πολλὰ τούτων προέρχονται ἐξ ἐπωνύμων καὶ δὴ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν : *Ἀλεξογιανναίικα τά, Ἀσηματσαίικα τά, Βαβαίικα τά, Βασιλαίικα τά, Γαυραίικα τά, Γυφταίικα τά, Ντεληγιανναίικα τά*, κλπ., ἄλλα εἶναι φυτώνυμα, ὡς τὰ *Γαῦρος ὁ, Κριθάρι τό, Φτέρη ἡ, Κρανέα ἡ, Καρέα ἡ, Κούμαρος ὁ, Σπάρτα τά*, κλπ. καὶ ἄλλα ἁγιώνυμα.

Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ ξένης ἀρχῆς τοπων., ὡς : *Τοῦ Φράγκου, Ρούγα ἡ, Τσαούση τοῦ, Ροσβάναγα τοῦ*, τὰ Ἀλβανικά : *Γκροϊντάνι* (Γκρόϊ-Ντάνη), *Καμίνιζα ἡ, Κιάβιζα, Κούμπλιζα, Κουβέλιζα, Καντάλιζα, Λούλιζα, Πυργάριζα, Τάτσιζα* καὶ τὰ Σλαβικά : *Τσερέσοβα* (ceresevo) [1], *Τσερβίκο* (Crvica) [2], *Μαλάσοβα Πολιάνα, Παραπολιάνα* (Poljana = λιβάδι) [3]. Ἀλβανικὰ τοπωνύμια ὑπάρχουν

1. *W. Vasmer*, Die Slaven in Griechenland, Berlin, 1941, σ. 299. Τὸ αὐτὸ τοπων. ἐν Δράμᾳ.
2. *Αὐτόθι*, σ. 159.
3. *Αὐτόθι*, σ. 47 (Ἤπειρος), 60 (Καλαρρῦται) 96, (Τρίκκαλα) 101, (Λάρισα) 172.

καὶ εἰς τὰς παρακειμένας περιοχὰς τῆς Γορτυνίας, διότι πλησίον τοῦ τμήματος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἠλείας εἶναι ἡ περιοχὴ τοῦ Λάλα, κατοικουμένη ἀπὸ Τουρκαλβανούς. Ἡ Ἀλβανικὴ κατάληξις -ιζα εἶναι φωνητικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀρχικῆς ἔζα, ἐκληφθεῖσα δὲ ὡς ἰδιαιτέρα κατάληξις, ἐπέδωκεν καὶ εἰς λέξεις, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι λέξις Ἑλληνική [1].

Σημειώνομεν, πρὸς τούτοις, τύπους εἰς *-έας, -έα* : *Ἀντροχωρέας, Βατέας, Γαυρέας, Καλέας, Μπορέας, Χωρέας, Καρέα, Κρανέα* καί τινας εἰς *-ίστρα* : *Βορίστρα* (τόπος ποιμνιοστασίων, παρὰ τὸ *βορός*, στάνη, καὶ ρ. *βορίζω* καὶ *βοριάζω*), *Κανναβίστρα, Πανηγυρίστρα, Σικαλίστρα*. Ὁ σ. προσπαθεῖ ἐνίοτε νὰ ἐτυμολογήσῃ τοπων., ὡς τὸ *Ἀρτοζῖνος* (σ. 47), διὰ τὸ ὁποῖον γράφει : «*Ἀρτοζῆνος* = ἄρτος Ζηνός. Ἐδῶ ἦταν τὰ λημέρια τοῦ Δία καὶ τῆς Ἥρας. Ἐδῶ ἔτρωγαν κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἀπὸ τὸν ἄρτον τοῦτον τοῦ Δία, ποὺ ἦταν πιὸ νόστιμος καὶ ἀπὸ τὴν ἀμβροσίαν. Τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι σωστὸ γιατὶ τὸ σιτάρι τοῦ Ἀρτοζήνου εἶναι περίφημον». Ὁ σ. ἐπαναλαμβάνει ὅτι καὶ παλαιότερον εἶχε γράψει εἰς ἄλλην συλλογὴν ὁ Παπανικητόπουλος (Χειρόγρ. *Ἱστορ. Λεξικοῦ* 12, σ. 34) : «Ὁ Ἀρτοζῆνος παράγει τὸν καλύτερον σῖτον τοῦ τόπου, δι' αὐτὸ φαίνεται ὅτι καὶ Ἀρτοζῆνος ἐκλήθη». Ὁ Ἀρτοζῖνος εἶναι ὄρος ΒΔ τῆς Δημητσάνης :

Μεσ' 'ς τ' Ἀρτοζίνου τὰ βουνὰ Περδίκω εἶχε λημέρι,
φευγάτη ἀπὸ τὸν ἄντρα της καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά της [2].

Τὸ ὅτι ἡ ἐτυμολογία δὲν εὐσταθεῖ εἶναι φανερόν. Ἡ παράδοσις ἀνήκει εἰς τὰς ψευδερμηνευτικὰς παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ διατηρῆται, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ ἑρμηνεύεται μία ὀνομασία. Ἀλλοῦ πρέπει νὰ ζητηθῇ τὸ ἔτυμον.

Εἰς τὰ *βαπτιστικὰ ὀνόματα* ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τὰ ὁποῖα ὁ σ. καταγράφει ἀλφαβητικῶς, παραθέτει ὅλους τοὺς ἰδιωματικοὺς τύπους, ὑποκοριστικοὺς ἢ μεγεθυντικούς, ὥστε ἡ συλλογὴ παρουσιάζει πληρότητα. Ἐκ τῶν ὀνομάτων φαίνεται ὅτι ὁ φθόγγος *γγ* πρὸ τοῦ *i, e* γίνεται *τζ* : *Ἄτζελος* (Ἄγγελος), *Βατζελία* (Εὐαγγελία), *Ἀτζελική* (Ἀγγελική), κλπ. Εὔχρηστα εἶναι τὰ θηλ. εἰς *-ω*, ὡς *Ἀτζελικώ, Ἀτζέλω, Διάμκω* (Διαμάντω), *Θανάσω, Κατερινιώ, Κατέρω, Κάτω, Ἀλέξω, Ἀντώνω, Ἀρέτω, Ἀσήμω, Ἀφρόδω, Φρόδω, Βάσω, Βακώ, Γαλάνω, Γαρούφω, Γωγώ, Δέσπω, Δημήτρω, Δρόσω, Ζαχάρω, Ζωγράφω, Μαγδάλω, Στράτω, Σωτήρω, Σταμάτω, Φωφώ, Χρύσω*, κλπ.

Ἀλφαβητικῶς καταγράφει 306 ἐπώνυμα, τὰ ὁποῖα ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ Μητρῴου τοῦ Δήμου. Ταῦτα εἶναι ποικίλης ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς. Σημειώνομεν μόνον ὅτι εἰς μερικὰ τούτων ὡς δεύτερον συνθετικὸν εἶναι ἡ λέξις *γαμπρός*, ὡς : *Βογκιζόγαμπρος, Διονυσόγαμπρος, Λιοκόγαμπρος, Κουτσουρόγαμπρος, Κολιόγαμπρος, Πλουμπιδόγαμπρος, Ρηγόγαμπρος, Φανόγαμπρος, Φωτόγαμπρος*.

---

1. Πλείονα εἰς *Ι.Χ. Ποῦλον*, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Κορινθίας, *Πελοποννησιακὰ* 3-4 (1960), σ. 343-347.

2. Ποίημα Τσοπανάκου, *Λαογραφία* 6 (1917), σ. 244.

Ὁ σ. οὐδὲν λέγει περὶ αὐτῶν, φαίνεται ὅμως ὅτι ἦσαν ἐσώγαμβροι καὶ διὰ τοῦτο ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἐτίθετο τὸ ὄνομα τοῦ πενθεροῦ.

Τέλος, δίδει παρωνύμια γυναικῶν, εἰς ᾶ ἔχομεν καὶ τύπους εἰς -ω : *Ἀράπω*, *Μπατίρω*, κλπ. καὶ 381 παρωνύμια ἀνδρῶν κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, ἄνευ τινὸς παρατηρήσεως ἢ ἄλλης πληροφορίας ἑρμηνευούσης τὸ παρωνύμιον ἢ καθοριζούσης τὸν λόγον, δι' ὃν τοῦτο ἀπεδόθη.

Ἡ ὅλη συλλογὴ εἶναι ἐπιμεμελημένη καὶ ἀκριβὴς ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, ἀσχέτως ἂν τοῦτο, ὡς εἴπομεν, δὲν ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὸ Λεξικόν. Μᾶς παρέχει ὅμως τοπωνυμικὸν καὶ ὀνοματολογικὸν ὑλικὸν χρησιμώτατον καὶ διὰ τοῦτο ἀξίζει νὰ τύχῃ ἀμοιβῆς. Θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον, ἂν ὁ συλλογεὺς ἀποστείλῃ εἰς τὴν Ἑταιρείαν γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας καὶ σχετικὸν μὲ τὰς διαφόρους ἀσχολίας τῶν κατοίκων τῶν Λαγκαδίων.

17. *Σοφίας Ἐμμ. Χατζιδάκη*, «Λέξεις καὶ φράσεις χαρακτηριστικαὶ τοῦ ἰδιώματος Καρλοβασίων Σάμου», σσ. 37.

Περὶ τῆς Σαμίας διαλέκτου εἴχομεν παλαιότερον πραγματείαν τοῦ Ν. Ζαφειρίου [1]. Ἡ διάλεκτος εἶναι βόρειος.

Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν ἡ σ. προσπαθεῖ νὰ ἀποδώσῃ ἀκριβῶς τὸ ἰδίωμα τοῦ Καρλοβασίου καταγράφουσα 280 λέξεις, χωρὶς ὅμως νὰ σημειώνῃ ἀπόστροφον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκπίπτοντος φωνήεντος, οἷον : *ἀμουλσῶνας*, *βτώνου*, *θμῶμι*, κλπ. Ἡ σ. χρησιμοποιεῖ ὀρθὸν φωνητικὸν διάγραμμα, δι' ὃ καὶ σημειώνει ὡς οὐρανικὰ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τὰ σύμφωνα *κ*, *λ*, *ν*, (= *κ̂*, *λ̂*, *ν̂*,) μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *ἰ*, ὡς : *γαλίκ̂'*, *ἀραλίκ̂'*, *μισάλ̂'*, *πδούλ̂'*, *σκαφόν̂'*, *κατσούν̂'*.

Δυστυχῶς, τὸ λεξιλόγιον ἀποτελεῖται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ Τουρκικὰς λέξεις, αἵτινες καταγράφονται μὲ μόνην τὴν σημασίαν των, χωρὶς παραδείγματα, ἑπομένως γενικώτεραι παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἰδιώματος δὲν εἶναι δυναταί. Θὰ ἦτο προτιμότερον ἡ σ. νὰ κατέγραφε περισσοτέρας Ἑλληνικὰς λέξεις μετὰ παραδειγμάτων, προερχομένας ἐξ ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων, διότι αἱ Τουρκικαὶ λέξεις, αἱ διὰ τὴν εἰδικὴν κατάστασιν τῆς νήσου εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ ἰδίωμα, ὡς ξέναι πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῆς νήσου καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ, τίποτε δὲν προσθέτουν. Παρὰ ταῦτα ὅμως, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν μικρὸν ἀριθμὸν λέξεων ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐλλείπουν ἐκ τῶν ἤδη τυπωθέντων τόμων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς, π.χ., *ἀποχυτήριου* (εἰδικὸν δοχεῖον διὰ τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα), *ἀπανιβαίνου* (ἐπιπλήττω, βιάζω), *ἀρματσουλουΐσματα* (ἀρραβῶνες), *ἀρχιμάντρ'* (ἀρχιδομάντρι, τὸ ἀνδρικὸν πανταλόνι), *ἀστέρας* (ὀμφαλός), *βτώνου* (γεμίζω βυτίον), *γαλίκ̂'* (κόφινος). Ἐν Σάμῳ λέγεται *ἀρμαστουλουγῶ*

1. Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ 70 (1912), πβ. *Ἀθηνᾶν* 25 (1913), σ. 300-304.

Ἡ μελέτη αὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον : Περὶ τῆς συγχρόνου Σαμίας διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1914 σ. 96. Βλ. τοῦ ἰδίου καὶ Ἀρχεῖον Σάμου 2 (1947), σ. 204-211, 3 (1948/54), σ. 165-206 καὶ 5 (1956), σ. 104-126. Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικ. ὑπάρχουν περὶ τῆς διαλέκτου καὶ τὰ Χειρόγραφα ὑπ' ἀριθμ. 71 (Ἀνωνύμου), 72, 329 (Σ. Ἰωαννίδου), 124, 125, 198 (Ἐμμ. Μυρογιάννη) καὶ 723 (Ἰ.Χ. Πούλου).

ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ διαπραγματεύομαι γάμον νέου ἢ νεάνιδος, πολλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος *ἀρμαστὸς* καλεῖται ὁ μνηστήρ.

Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι μία μεγαλυτέρα προσοχὴ πρὸς συλλογὴν καθαρῶς Ἑλληνικῶν λέξεων ἐκ τοῦ χωρίου θὰ παρεῖχεν ἀσφαλῶς ἐνδιαφέρον ὑλικόν. Τοῦτο ἂς πράξῃ εἰς τὸ μέλλον ἡ συλλογεύς.

Ἐκ τοῦ ὀλίγου αὐτοῦ ὑλικοῦ σημειώνομεν ὅτι εἰς τὸ ἰδίωμα ἔχομεν ἀπουράνωσιν τοῦ σ, ὡς *ἀμουλσῶνας* (ἀπολυσιῶνας), *θιρμασὰ* (θερμασιά), *καταποσὰ* (καταποσιά), *χουσὰ* (χωσιά, θησαυρὸς κεκρυμμένος), κλπ.

Παρατηροῦμεν, πρὸς τούτοις, τροπὴν τῶν μέσων *β*, *δ* εἰς δασέα *φ*, *δ* μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *ἰ* καὶ πρὸ τοῦ ἀκολουθοῦντος συμφώνου *τ*, *σ*, ὡς *φ'τίνια* (πήλινον ἀγγεῖον) πρὸς ἐναπόθεσιν τροφῶν· τὸ μεταγ. οὐσ. *βυτίνη*, περὶ οὗ ὁ Εὐστάθιος (1163, 31) λέγει : «*ταριχευτικὸς βίκος... ὃν βυτίναν οἱ κοινολεκτοῦντες φασί*» Πβ. καὶ Ἡσύχιον ἐν λ.

Σημειώνω διὰ τὴν σημασίαν καὶ τὰς λέξεις : *ἀρμαστὸς* (μνηστήρ, βλ. *Ἱστορ. Λεξικὸν* ἐν λ.), *ἀρματουλουΐσματα* (ἀρραβῶνες), *ἀναγορεύου* (ἀναφέρω, ὑπενθυμίζω), *πουλήμ'* (τὸ ὑπολήνιον πρὸς συγκέντρωσιν τοῦ γλεύκους).

Ἡ Ἐπιτροπὴ κρίνει ἐπαινετέαν τὴν προσπάθειαν τῆς σ. καὶ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἔχῃ παρ' αὐτῆς μίαν πληρεστέραν ἐν τῷ μέλλοντι συλλογὴν ὑλικοῦ ἐκ Καρλοβασίου τῆς Σάμου.

18. *Ἀποστ. Γ. Σπυροπούλου*, καθηγ. θεολογίας, «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Τοπωνυμίων Νεοχωρίου Παραχελωΐτιδος», σσ. 11.

Ἐπὶ τῶν ὀκτὼ σελίδων τοῦ χειρογράφου τούτου ὁ σ. καταγράφει μετά τινος γεωγραφικῆς τοποθετήσεως ἀλφαβητικῶς 110 τοπωνύμια τοῦ ἀνωτέρω χωρίου, εἰς τὰ ὁποῖα παρεμβάλλονται δι' ἁπλῆς μόνον ἀναγραφῆς καὶ ἕτερα 45, οὐχὶ ὅμως ὅλα ὑπὸ ἰδιωματικὴν μορφήν. Ἐκ τῶν 155 ὅμως τούτων τοπωνυμίων διεπίστωσα ὅτι τὰ 40 περιλαμβάνονται εἰς τοπωνυμικὴν συλλογὴν ἐκ τῆς αὐτῆς περιφερείας, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ *Κ. Κώνστα*, Τοπωνυμικὰ τῆς Παραχελωΐτιδος (χωρίων Γουριᾶς, Μάστρους, Νεοχωρίου), *Αἰτωλοακαρνανικὰ Χρονικά*, τεῦχ. 4 (1956), σ. 33-48.

Ἔντυπον τοπωνυμικὴν συλλογὴν ἢ μελέτην περὶ τῶν τοπωνυμίων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας δὲν ἔχομεν, καθ' ὅσον γνωρίζω. Ὁ Δ. Λουκόπουλος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 167 χειρόγραφον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ (σ. 417-498, 541-568) δίδει μίαν συλλογὴν τοπωνυμίων 64 χωρίων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας[1]. Ἐπίσης, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 129 χειρόγρ. τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ὑπὸ *Στυλ. Βίου* (σ. 143-165) καταγράφονται 2000 τοπων. 28 χωρίων τοῦ τ. δήμου Καρπενησίου (σ. 143-157), τοῦ τ. δήμου Εὐρυτάνων (σ. 157-163) καὶ τριῶν χωρίων τοῦ τ. δήμου Τυμφρηστοῦ (σ. 163-165).

Τὸ ἰδίωμα τοῦ χωρίου εἶναι βόρειον καὶ ὁ σ. καταγράφει ὡς λῆμμα τὸν ἀλώβητον τύπον καὶ εἶτα τὸν ἰδιωματικόν. Ἐνίοτε, ἐπιχειρεῖ καὶ ἀστόχους ἐτυμολογίας,

---

1. Σποραδικῶς εὑρίσκομεν τοπων. εἰς τὰ Ποιμενικὰ καὶ τὰ Γεωργικὰ τοῦ *Δ. Λουκοπούλου*, εἰς δὲ τὰ Γεωργικὰ καὶ ἐξ ἐγγράφων τῶν ἐτῶν 1692-1858.

ὡς, π.χ., διὰ τὸ τοπων. *Ἀνάερος* (ὁ Κώνστας γράφει *Ἀνάυρους*) προτείνει τὴν ἐτυμολογίαν ἐκ τοῦ *ἄνευ* καὶ *ἀήρ*, διότι «σὰν λόγγος ἄλλοτε μὲ πυκνὴ βλάστηση ἐστερεῖτο ρευμάτων ἀέρος ἢ προτιμότερον *ἀνὰ—γῦρος*, ἀφοῦ γιὰ νὰ μπῆς στὸ λόγγο πᾶς ἀνὰ τὴν γύρα», ἐνῷ γνωρίζει τὴν ἐτυμολογίαν — διότι τὸ σημειώνει — τοῦ Κώνστα, ἔνθ'ἀν., σ. 39, ἐκ τοῦ ἀφθόνως φυομένου ἐκεῖ φυτοῦ, ὅπερ καλεῖται *ἀνάγυρος* (βρωμολυγαριά). Τοπων. *Ἀνάυρους* ἀπαντᾷ καὶ εἰς Κουσίνην Τριχωνίας καὶ Χόμορην Ναυπακτίας, ὁμοίως εἰς Κάρπαθον [1] ὑπὸ τὸν τύπον *Ἀνάυρος* ἢ *Ἀρόυνος* διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἀκρωτήριον ΝΔ τῆς Σαρίας, ὅπερ ἔλαβε τὸ ὄνομά του ἐκ τῶν αὐτόθι φυομένων γνωστῶν δυσόσμων φυτῶν ἀναγύρων. Ὁ τύπ. *Ἀρόυνος* - *Ἀρόγυνος* > *Ἀνάγυρος* διὰ μετάθεσιν [2] τῶν *ν*, *ρ*. Εἰς τὴν Κύπρον ὑπάρχει ἐπίσης τοπων. *Ἀνώυρα* ἡ : *Τῆς Ἀνωύρου τὰ στενά, τὰ χόρτα της μυρίζουν*. Τοῦτο ὁ Σ. Μενάρδος [3] ἑρμηνεύει ἐκ τοῦ φυτοῦ *ἀναγύρου*. Παρόμοιον τοπων. ἀπαντᾷ καὶ εἰς Σκίαθον [4].

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ φυτοῦ *ἀνάγυρος* ἡ δύσοσμος [5] (anagyris foedita) τῆς τάξεως τῶν ἐλλεβοροκάρπων (Leguminosae), τὸ ὁποῖον ἰδιωματικῶς εἶναι γνωστὸν καὶ ὡς *ἀγριοφασούλι* (Κύπρος), *ἀζωγυρέα*, *ἀζώγυρας* (Ζάκυνθος Μάνη), *ἀκονυζιὰ* (Κρήτη), *ἀναγυριά*, *ἀναγύρι*, *βρωμοκλάρι*, *βρωμοξυλεά*, *βρωμόχορτο*·

Τὸ τοπων. ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Παρ' Ἀριστοφάνει (Λυσιστρ. 70), φέρεται : «*Ὁ γοῦν Ἀνάγυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ*», Παρὰ δὲ Σουΐδᾳ : *Ἀνάγυρος· δῆμος τῆς Ἀττικῆς καὶ ἄνθος ὃ τριβόμενον ὄζει. Καὶ παροιμία* [6] *ἐντεῦθεν κινεῖς τὸν ἀνάγυρον ἐπὶ τῶν ἐπισπωμένων ἑαυτοῖς κακά. Ἔστι δὲ φυτὸν ὁ ἀνάγυρος ἀλεξίκακον καὶ δυσῶδες.* Ὁ Στ. Βυζάντιος ἐπίσης σημειώνει : *Ἀναγυροῦς δῆμος Ἐρεχθηίδος φυλῆς*. Πβ. τὰ ἀρχαῖα *Ἀχερδοῦς*, *Ἀγνοῦς*, *Δαφνοῦς*, *Ραμνοῦς* [7], κλπ.

Ἄλλα φυτώνυμα τοπωνύμια τοῦ χωρίου εἶναι τά : *Δάφνη* ἡ (περιοχὴ μὲ δάφνας), *Μάραθος* (περιοχὴ ὅπου ἀφθονεῖ ὁ μάραθος), *Παπαρούνα*, *Σαμακιὰ* (ἐρίανθος ὁ ραβέννιος).

Βασιλᾶδες καλεῖται ἔκτασις χωραφίων παραποταμίων. Ὁ σ. ἐτυμολογεῖ τὸ τοπων. «διότι παλιότερα βασίλευε ἐκεῖ νερὸ τοῦ Ἀχελώου». Καὶ ὁ Κώνστας, (ἔνθ'ἀν., σ. 34) λέγει ὅτι τὸ ὄνομα σχετίζεται μὲ τὴν γονιμότητα τῶν χωραφιῶν. Ἐνταῦθα νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἐπωνύμου *Βασιλᾶς-Βασιλᾶδες*. Κτήματα δηλ. οἰκο-

---

1. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. 2 (1934), σ. 471, 490.

2. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 432, Ἀκαδημ. Ἀναγν. 3, 75. *Β. Φάβη*, *Ἀθηνᾶ* 45 (1933) 370 κἑξ.

3. Ἡ Ἁγία Ἑλένη εἰς Κύπρον, *Λαογραφία* 2 (1910), σ. 287. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ γενικὴ κατὰ Κυπρίους, *Ἀθηνᾶ* 8 (1895), σ. 436.

4. *Τρ. Εὐαγγελίδου*, Ἡ Σκίαθος, Ἀθῆναι, 1913, σ. 15.

5. Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ.

6. *Ζηνόβιος*, 2, 55 (Parœmiogr. Graeci).

7. *A. Fick*, Altgriechischen Ortsnamen, Bezz. Beitr. XXI, σ. 247 κἑξ. Πβ. *K. Amantos*, Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen, München 1903, 18-20.

γενείας *Βασιλάδων* καὶ ἐκ τῆς γεν. πληθ. ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομ. *Βασιλᾶδες*. Ὁ τοιοῦτος σχηματισμὸς ἐκ τῆς γενικῆς οἰκογ. ἐπωνύμων εἶναι συνήθης [1].

Ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ τοπων. *Κόμμα* τό, θέσις ἀποκεκομμένη διὰ ρεύματος ποταμοῦ. Παρόμοια τοπων. ἔχομεν : *Κόμματα* τά, Ναυπακτία (Ἀβόρανη), *Κόμμα* τό, ὀνομασία ἰχθυοτροφείου εἰς Μεσολόγγιον καὶ *Μπούκκα 's τὸ Κόμμα* (Μεσολόγγιον) [2], *Κόμμαν* τό, (ὑπήνεμον μέρος εἰς τὴν Κύπρον) [3] καὶ *Κόμμα* (τμῆμα διαχωρισθὲν διὰ καθιζήσεως, Καλάβρυτα Πελοποννήσου).

Τὸ τοπων. *Ἀσκηταρειό*, κρύπτη ἐπὶ βράχου, ὅπου ἠσκήτευον καλόγηροι ἐνθυμίζει τὰ ὅμοια ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ὡς: *Ἀσκηταρειὸ* (Θήρα, Τριφυλία, Σκίαθος, Βούρβουρα, Ρόδος), *Σκηταργειὸ* (Θεσπρωτία) ἢ *Δασκαλειό*, *Καλόγηροι* [4]. Τὸ τοπων. *Σκοπᾶς* ἢ *Σκουμπᾶς*, ὕψωμα δεσπόζον τῆς περιοχῆς, ἀφ' οὗ κατοπτεύει τις τὴν εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐνθυμίζει τὸ ἀνάλογον τοπων. *Σκοπὰ* ἡ, τῆς Μάνης (μικρὰ χερσόνησος παρὰ τὸν Κότρωνα). Ὁμοίως τὰ ἐκ Ρόδου *Σκοπὴ* ἡ, καὶ *Σκοπὰ* τά, δηλ. ὕψωμα ἢ πύργος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ σκοποὶ ἐφύλαττον τὴν χώραν, δηλ. *Βίγλα*. Ὁ Ἡσύχιος ἀναφέρει τὰς γλώσσας : *Σκοπή· ἄποψις. Σκοπιαί· ἀκρώρειαι, ὑψηλοὶ τόποι. Σκοπίη· ὑψηλὸς τόπος, ἀφ' οὗ ἔστιν ἰδεῖν καὶ περισκέψασθαι.* Καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀρχ. τοπων. ἐλέγετο *Σκοπή*, ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔχομεν τά : *Σκοπὴ* (Κρήτη), *Σκόπη* (Κάρπαθος), *Σκοπὰ* τά, (Ἀμοργὸς) καὶ *Παρασκόπι* (Ρόδος). Εἰς Ζάκυνθον ὑπάρχει ὕψωμα λεγόμενον *Σκοπὸς* καὶ ναὸς αὐτόθι τῆς *Παναγίας τῆς Σκοπιώτισσας*.

Τέλος, διὰ τὸ τοπων. *Μαγούλα*, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, σημειώνομεν ὅτι ἄλλοι ἐτυμολογοῦν αὐτὸ ἐκ τοῦ Σλαβ. mogyla = λόφος, ἄλλοι ἀπὸ τὸ μεταγ. Ἑλλην. *μάγουλον*.

Γενικῶς, ἡ συλλογὴ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν τοπωνυμικὴν ἔρευναν συμβάλλει σοβαρῶς.

19. *Σπ. Θ. Τζάκη*, «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς τεχνικῆς Ὀρολογίας», σσ. 17.

Ἡ συλλογὴ τεχνικῶν ὅρων, ἰδιωματικῶν ἢ κοινῶν, διευκολύνει τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, διὸ καὶ παλαιότερον εἶχεν ἐπιχειρηθῆ τοιαύτη συλλογὴ ἐκ μέρους τῶν συντακτῶν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς τεχνίτας [5]. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τῆς μηχανικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐδημιούργησε τελευταίως πληθώραν τεχνικῶν ὅρων, οἵτινες εἰσάγονται εἰς τὴν ὁμιλίαν, εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἀντικειμένου καὶ ἢ παραμένουν ἀλώβητοι ἢ μεταπλάσσονται συμφώνως

---

1. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Τοπωνύμια εἰς -ᾶδος, *Ἀθηνᾶ* 56 (1952), σ. 9-24.

2. *Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ*

3. *Α. Παναρέτου*, Κυπριακὲς γεωργικὲς λέξεις, *Κυπριακαὶ Σπουδαὶ* 9 (1945)[1947], σ. 106,

4. *Δ. Β. Βαγιακάκου*, Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ τοπωνυμικοῦ καὶ ὀνοματολογίου τῆς νήσου Ἰθάκης, *Ἀθηνᾶ* 64 (1960), 150-151.

5. Ἐπαγγελματικοὺς ὅρους συνέλεξαν διὰ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν ὁ *Ἰωάνν. Βογιατζίδης*, ὑποδηματοποιίας, ἀγγειοπλαστικῆς καὶ πλινθοποιίας (1917), ὁ *Φ. Κουκουλές*, κρεοπωλῶν, ἀρτοποιῶν (1919), μπαλωματήδων, ἐφαπλωματοποιῶν (1923).

πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ. Παραλλήλως ὅμως διατηροῦνται καὶ οἱ παλαιότεροι ὅροι.

Μία, λοιπόν, συλλογὴ τεχνικῶν ὅρων, ἰδίᾳ ἐκείνων, οἵτινες εἶναι εἰς κοινὴν χρῆσιν καὶ μάλιστα γινομένη ἀπὸ εἰδικὸν (τεχνικὸν) εἶναι λίαν εὐπρόσδεκτος διὰ τὸν σκοπὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Ἀπαραίτητος ὅμως προϋπόθεσις εἶναι ἡ ἀκριβὴς καταγραφὴ καὶ ἀπόδοσις τῆς σημασίας καὶ ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς διὰ τῶν ἀντιστοίχων καθιερωμένων ἐπιστημονικῶν ἢ τεχνικῶν ὅρων.

Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν (σ. 6-11) ὁ σ. ἀναγράφει 168 ὀνόματα ἐργαλείων καὶ σκευῶν οἰκιακῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς, ὡς λέγει, χρήσεως σχετικῶν μὲ τὴν μηχανουργικὴν τέχνην. Τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ξένης ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς. Ὁ σ. καταγράφει τὰς λέξεις ἄνευ ἄρθρου, δὲν ἀποδίδει εἰς ὅλας τὸν ἀντίστοιχον ἐπίσημον τεχνικὸν ὅρον, οὔτε τὴν ξένην λέξιν, ἐξ ἧς ἡ ἐν χρήσει Ἑλληνικὴ προῆλθεν. Ἐπίσης, εἰς τὰς λέξεις δίδει ἁπλῶς τὴν σημασίαν ἄνευ παραδειγμάτων, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἡ σημασία δὲν εἶναι σαφής, ὡς, π.χ., *ἀλεζονάρ* = ἐγγλυφίς. Πρὸς τί ὅμως χρησιμεύουσα ; διότι *ἐγγλυφὶς* καὶ *ἐγγλύφανον* εἶναι ὀδοντοϊατρικὸν ἐργαλεῖον πρὸς ἀπόξεσιν τῆς τερηδονισμένης κοιλότητος τοῦ ὀδόντος, *ἀτλανῖνα* = ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον ἀπὸ τεχνίτας. Τί ἐργαλεῖον ὅμως καὶ πρὸς ποίαν χρῆσιν ; *γλύστρες* = εὐθυντηρίες· πληρέστερος καὶ ἐδῶ θὰ ἦτο ὁ προσδιορισμὸς ἐὰν ἔλεγε : αὔλαξ ἢ ἄλλη διάταξις, ἐντὸς τῆς ὁποίας κινεῖται τεμάχιόν τι τῆς μηχανῆς καὶ ἰδίᾳ τὸ ζύγωμα τῶν ἐμβολοφόρων μηχανῶν, διότι εὐθυντηρία εἶναι καὶ ἡ κρηπὶς τῶν ἀρχαίων ναῶν, *κορδονιέρα* = μηχάνημα, ἐργαλεῖον φανοποιοῦ. Τί ἐργαλεῖον ὅμως καὶ πρὸς ποίαν χρῆσιν ; *καστάνια* εἰδικὸς μηχανισμὸς συγκρατήσεως. Τίνος ὅμως πράγματος καὶ ποῖος εἶναι ὁ μηχανισμὸς οὗτος ; *τοῦμπο* = αὐλός. Ποῦ καὶ πρὸς τί ; *φραιζαδῶρος* = χειριστὴς τῆς φραίζας. Δὲν ἀναγράφει ὅμως τὴν λ. *φραίζα* (πρόκειται περὶ ἐγγλυπτικῆς μηχανῆς κατεργασίας μετάλλων;), κ.ἄ.

Διότι ὁ σ. εἶναι μηχανικὸς καὶ καθηγητὴς Τεχνικῶν Σχολῶν καὶ διότι ἐν ἀρχῇ τῆς συλλογῆς (σ. 1-5) συζητεῖ τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσης τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν τεχνικῶν σχολῶν, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν τεχνικῶν ὅρων, ἐν ὄψει τῆς ἁλματώδους ἐξελίξεως τῆς μηχανικῆς — θέμα καὶ αὐτὸ ἄσχετον πρὸς τὸν ἡμέτερον διαγωνισμὸν — θὰ ἀνέμενέ τις ἡ συλλογὴ αὕτη νὰ ἔχῃ γίνει μὲ ἀκρίβειαν καὶ πληρότητα. Ἀντὶ τούτου δίδει γνωστὰ πράγματα, εἰς ὅσα δὲ νέα προσθέτει δὲν εἶναι σαφής. Πολλαὶ τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας καταγράφει εἶναι κοινῆς χρήσεως, ὡς αἱ : *ἀμόνι, ἀτσάλι, βαρειά, καλούπι, καλάι, καρβουνιάρις, κόντρα, κατσαβίδι, κοπίδι, μάστορης, μέγγενη, μπροῦντζος, παραγιός, πρόκα, σούστα, τρόμπα, τσιμπίδα, φαρνατζῆς,* κλπ.

Ὁ συλλογεὺς ἐν συνεχείᾳ σ. 12-14 παρέχει πορίσματα ἐρευνῶν του ἐπὶ τῇ βάσει τέστ διὰ τὴν γνῶσιν τῶν τεχνικῶν ὅρων παρὰ διαφόρων ἀτόμων. Τοῦτο εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸν διαγωνισμόν. Τέλος, ἐν σ. 15-16 καταγράφει ἐκ Κεφαλληνίας 34 ὀνόματα ἐργαλείων-σκευῶν οἰκιακῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς χρήσεως. Τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι Ἰταλικῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς.

Ὁ σ., παρ' ὅλην τὴν πρόθεσίν του νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας, δὲν ἐπέτυχε· καὶ τοῦτο, διότι ἄλλως ἀντελήφθη τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς

Ἑταιρείας. Ἐὰν συνέλεγε τοὺς δημώδεις τεχνικοὺς ὅρους καὶ καθώριζεν αὐτοὺς ἀκριβῶς διὰ τῶν ἀντιστοίχων ἐπισήμων ἢ ἐπιστημονικῶν ὅρων, παραθέτων καὶ τὴν ξένην λέξιν, ὅπου αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἐτυμολογικὴν ἀρχὴν τοῦ ὅρου, ἡ προσφορά του θὰ ἦτο πολὺ καλυτέρα.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἀθ. Κωστάκης
Στ. Μάνεσης
Δικ. Βαγιακάκος (Εἰσηγητής)

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογάς :

Α/ Βραβεῖον ἐκ δραχμῶν 3.000 εἰς τοὺς κ.κ. Ἀνδρέαν Κατσούρην, Φώτιον Λίτσαν, Γ. Ντεγιάννην, Εὐστρ. Μπακογιῶργον, Ξεν. Ἀναγνωστόπουλον.

Β/ Βραβεῖον 2.000 δραχμῶν εἰς τοὺς κ.κ. Εὐάγγ. Μπόγκαν, Ἀθ. Παπαθανασόπουλον, Π. Παπαδόπουλον, Π. Μπιμπελᾶν, Μ. Πιτυκάκην.

Γ/ Βραβεῖον 1.500 δραχμῶν εἰς τοὺς κ.κ. Χ. Παγώνην, Δ. Σπανόν, Ὀρ. Λογοθετίδην, καὶ τὴν κ. Στέλαν Πετράκη.

Δ/ Βραβεῖον 1.000 δραχμῶν εἰς τὸν : Π. Πεφάνην.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1961

Εἰς τὸν ἐφετινὸν διαγωνισμὸν τῆς «ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» ὑπεβλήθησαν ὑπὸ δεκατεσσάρων συλλογέων δεκατρεῖς συλλογαὶ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, προερχομένου, κατὰ σειρὰν ἀριθμοῦ χειρογράφων, ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Ἑπτανήσου, Πελοποννήσου, Κρήτης, Εὐβοίας, Κύπρου καὶ Σμύρνης. Ἤτοι ἀναλυτικῶς : Τρεῖς ἐκ τῆς Στερεᾶς : Ἐκ τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ καὶ τῶν πέριξ (Ἀκαρνανίας), Περίστας Αἰτωλίας καὶ μία ἐκ Φθιωτιδοφωκίδος. Τρεῖς ἐκ τῆς Ἑπτανήσου : Ἐξ Ὀθωνῶν, Ἰθάκης καὶ Ζακύνθου. Δύο ἐκ Πελοποννήσου : Ἐκ Λιγουριοῦ Ναυπλίας καὶ Βερεστιᾶς Τριφυλίας. Δύο ἐκ Κρήτης : Ἐκ τῶν χωρίων Ἀχεντριὰς - Παρανύφοι (περιοχῆς Ἡρακλείου, ἐπαρχίας Μονοφατσίου) καὶ ἑτέρα γενικῶς ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης. Μία ἐκ τῆς Ἁγίας Ἄννης (Βορείου Εὐβοίας), μία ἐκ τοῦ χωρίου Πεδουλᾶς Κύπρου καὶ μία ἐκ Σμύρνης. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα καταλαμβάνουν συνολικῶς 2.771 σελίδας τετραδίου, ὧν 1.260 μικροῦ καὶ 1.511 μεγάλου σχήματος.

Ὡς πρὸς τὸν κύκλον τοῦ περιεχομένου λεξιλογίου, αἱ δέκα περιέχουν ὑλικὸν γενικῆς φύσεως καὶ αἱ τρεῖς εἰδικῆς : Ἤτοι δύο μὲν τὴν ποιμενικὴν ὁρολογίαν (Φθιωτιδοφωκίδος καὶ περιοχῆς Ἡρακλείου Κρήτης) καὶ μία παροιμιακὰς φράσεις ἐξ Ἀνατολικῆς Κρήτης.

Ἄξιος ἐξάρσεως εἶναι ὁ ζῆλος τοῦ ἡμίσεος τῶν συλλογέων, οἵτινες διὰ δευτέραν καὶ τρίτην καὶ τετάρτην φορὰς συμμετέχουν εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῆς Ἑταιρείας. Σημειοῦμεν ἀκόμη ὅτι τινὲς τούτων καὶ διὰ τοπικῶν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ μελέτην τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ πλούτου τῆς γενετείρας των, ὡς ὁ Ἐμμ. Πιτυκάκης διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Δρῆρος», παλαιότερον, ὁ Σαράντης Ἀντίοχος διὰ τῆς ἐφημερίδος «Ζάκυνθος» καὶ ὁ Ἀθ. Παπαθανασόπουλος διὰ τοῦ βιβλίου του «Λαογραφικὰ τῆς Περίστας», ἐσχάτως ἐκδοθέντος.

Ἡ πλειονότης τῶν συλλογέων ἀρκεῖται εἰς τὴν ἁπλῆν καταγραφὴν τοῦ ὑλικοῦ μετὰ μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας ἀκριβείας, ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν καὶ σημασιολογικὴν ἀπόδοσιν, ἀφθονωτέρων ἢ ὀλιγωτέρων φράσεων, δύο δὲ τούτων ἐπιχειροῦν καὶ ἐτυμολογικὰς ἑρμηνείας, ὁ εἷς, ὁ Ε. Πιτυκάκης, ἐπιτυχῶς ἐνίοτε, ὁ δὲ Σαρ. Ἀντίοχος ἐμμέσως διὰ τῆς παραθέσεως χρησίμων πραγματικῶν πληροφοριῶν. Τινὲς τούτων ἀφ' ἑτέρου, ὡς οἱ Στ. Βεντούρας - Κ. Πατζης καὶ Ξεν. Ἀναγνωστόπουλος, προβαίνουν καὶ εἰς τὴν σύνταξιν φωνητικοῦ καὶ τυπολογικοῦ διαγράμματος, δυστυχῶς κατὰ τρόπον λίαν ἐρασιτεχνικὸν καὶ συγκεχυμένον.

Ἐκ τούτων ἐκρίναμεν ὅτι πρέπει νὰ τύχουν χρηματικῆς ἀμοιβῆς, ἀναλόγου πρὸς τὸ κατὰ ποσὸν ἅμα καὶ ποιὸν προσφερόμενον ὑλικόν, οἱ δεκατρεῖς, ἡ δὲ δεκάτη τετάρτη συλλογεὺς ἐπαίνου, διότι παρὰ τὸν καταβληθέντα κόπον της δὲν δίδει, ἕνεκα τῆς μακρᾶς ἐκ τῆς γενετείρας ἀπουσίας, ὑπεύθυνον ὑλικόν.

Τὸ ὡς ἄνω ὑλικὸν μᾶς ἀναγκάζει νὰ σκεφθῶμεν, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ οἱ ἴδιοι, ὡς συντάκται τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἀποστελλόμενοι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν πολλάκις καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, παρετηρήσαμεν : Πόσον δηλαδὴ ἐπείγει ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἰδιωματικοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὴν ραγδαίως εἰσβάλλουσαν κοινήν. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται σαφῶς εἰς τὰς ὑποβληθείσας συλλογάς, αἱ ὁποῖαι, παρὰ τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν συλλογέων, περιέχουν πολλὰ κοινὰ στοιχεῖα ὡς ἰδιωματικά. Τοῦτο ὀφείλεται, βεβαίως, εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἀκούονται ταῦτα λαλούμενα παραλλήλως. Τὸ πρᾶγμα ὅμως ὁδηγεῖ μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε πολλάκις νὰ διερωτᾶταί τις, ἐὰν πρέπῃ νὰ θεωρήσῃ ὡς ἰδιωματικὰς φράσεις περιεχούσας λογίας λέξεις, ὡς : *εἶμι θαλασσουκράτ'ρα 's τοὺ σπίτ' μ'* (ἀνάμνησις τῆς θαλασσοκρατείρας Ἀγγλίας ;) *ἢ ἔχ' ἕνα θάλαμου πιδιὰ* (ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὁρολογίας), κτλ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, θὰ ἠθέλομεν νὰ κάμωμεν ὡρισμένας παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας θεωροῦμεν ἀναγκαίας διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τοῦ ὑποβαλλομένου ὑλικοῦ, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν πολυτίμου χρόνου κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν του εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ.

Συγκεκριμένως, παρατηρεῖται συνήθως, ὅτι οἱ συλλογεῖς εἴτε ἐκ πλημμελοῦς καθοδηγήσεως, εἴτε ἐξ ἀμελείας δὲν δίδουν τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ παρεχομένου ὑλικοῦ προκαλοῦντες οὐχὶ σπανίως σύγχυσιν, πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς ὁποίας οἱ συντάκται τοῦ Λεξικοῦ εἶναι πολλάκις ὑποχρεωμένοι νὰ προσφεύγουν εἰς τοὺς συλλογεῖς ἢ τρίτους. Οὕτω, π.χ., πρέπει νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ τῶν συλλογέων εἰς τὴν διαστολὴν τοῦ συνιζημένου ἀπὸ τοῦ ἀσυνιζήτου τύπου διὰ τῆς σχολαστικῆς σημειώσεως τοῦ σημείου ὑφὲν εἰς τὰς συνιζανομένας λέξεις. Διότι πολλάκις δίδονται λέξεις τῆς λογίας παραδόσεως ἢ τῆς κοινῆς, τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζει πῶς νὰ σημειώσῃ ὁ συντάκτης. Π.χ., θὰ εἴπωμεν *ἀδιαφοροῦ* ἢ *ἀδιαφοροῦ ; διαμετράει* ἢ *διαμετράει ;* (παραδείγματα ἐξ Εὐβοίας, τοῦ Γ. Ἀφένδρα). Τοῦτο γίνεται ἰδιαιτέρως αἰσθητὸν προκειμένου περὶ τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους παρατηρεῖται τὸ ἀσυνίζητον, ὡς ἐν Ζακύνθῳ, π.χ., κλπ.

2/ Δὲν δηλοῦται σαφῶς ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐρρίνου εἰς τὰ μέσα *μπ, γκ, ντ*, ἂν δηλαδὴ προφέρωνται οὕτως ἢ ὡς *b, g, d*.

3/ Δὲν δηλοῦται ἡ δασύτης τῶν φθόγγων *σ, ξ, ψ, ζ* διὰ τοῦ συμβόλου τοῦ ἡμιτόξου ἄνωθεν, ἀλλὰ διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ φωνήεντος *ι*, καθιερωθέντος ὑπὸ τῶν ἐρασιτεχνικῶς γλωσσολογούντων, προκαλουμένης οὕτω πολλάκις συγχύσεως. Οὕτω γράφεται, π.χ., *παλιοσιεργούνης, σιαπάνου, κοτζιάμου, τζιάπα, ξιάλη, ψιεύτης, τσιακάλι, τζιορμπαλᾶς, τσιοπάνης*, ἀντὶ τῶν ὀρθῶν *παλιοσ̂εργούνης, σ̂απάνου, κοτζ̂άμου, τζ̂άπα, ξ̂άλη, ψ̂εύτης, τσ̂ακάλι, τζ̂ορμπαλᾶς, τσ̂οπάνης*. Τοῦτο ἔχει καθιερωθῆ ἐπισήμως ἐν Κύπρῳ, π.χ., ὅπου μαθητὴς ἀκούων εἰς τὸ ὄνομα *Κουμούσ̂ης* τὸ ἔγραφε, κατ' ἐπιταγὴν τῶν διδασκάλων του, *Κουμούσιης*, εἰς τὰ τετράδιά του.

Σημασιολογικῶς : Πρέπει νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ τῶν συλλογέων εἰς τὸ νὰ ἑρμηνεύουν διὰ τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς τὰς διδομένας φράσεις - παραδείγματα καὶ οὐχὶ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἄλλων ἰδιωματικῶν ἀγνώστων λέξεων, θεωρου-

μένων ὡς γνωστῶν ἐξ ἄλλων συλλογῶν των ἢ ἐκ τῆς παραθέσεώς των ἀλλαχοῦ τῆς ἰδίας συλλογῆς, διότι, ἄλλως, ἀφ' ἑνὸς μὲν γίνεται ἀπώλεια χρόνου δι' ἀνεύρεσιν τῆς σημασίας ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἥτις δὲν εἶναι πάντοτε ἐφικτή, δεδομένου ὅτι, ἐνίοτε, εἶναι δυσχερὴς ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ὑφ' ὃ ἐτέθη αὕτη λήμματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀναζήτησις ἢ αὐτοῦ τοῦ συλλογέως ἢ ἄλλου προσώπου εἰδήμονος, μακρὰν διαμένοντος, δὲν εἶναι εὐχερής. Οὕτω, πολλάκις, ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀλληλογραφῶμεν διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς σημασίας μιᾶς λέξεως ἢ φράσεως. Ἡ ἑρμηνεία τῆς λ. δι' ἄλλων ἰδιωματικῶν ἀποβαίνει χρήσιμος, βεβαίως, διότι μᾶς δίδει ἑτοίμους, γνησίας καὶ διδασκαλικὰς φράσεις διὰ τὴν σύνταξίν των εἰς τὸ Λεξικόν, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ μὴ ἀφίνῃ καὶ ἡ ἰδία ἐρωτηματικά.

Αἱ ὑποβληθεῖσαι πρὸς κρίσιν συλλογαὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

1. *Στράτου Μπακογιώργου*, «Ἰδιωματικὸν λεξιλόγιον τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ Ἀκαρνανίας καὶ τῶν πέριξ».

Ὁ συλλογεὺς οὗτος διὰ τῆς ἐκ διακοσίων πυκνογραμμένων σελίδων τετραδίου μεγάλου σχήματος συλλογῆς του προσφέρει ὑλικὸν μὲ πλῆθος φράσεων, τὸ ὁποῖον ἐκ πρώτης ὄψεως προκαλεῖ τὴν εὐμένειαν τοῦ ἀναγνώστου, καθὼς παρατηρεῖ, ἐκτὸς τοῦ ὄγκου, καὶ τὴν μεγίστην ἀκρίβειαν εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν ἑνὸς ὀρθοδόξου βορείου ἰδιώματος. Δυστυχῶς, ὅμως, ταχέως διαπιστώνει ὅτι τὸ ὑλικὸν εἶναι μᾶλλον τεχνητὸν κατασκεύασμα ἑνὸς τελείου γνώστου τοῦ ἰδιώματος, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ γραφείου του — ὁ συλλογεὺς εἶναι καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Ἀθήναις — καί, ἔχων ἀνοικτὸν ἐν οἱονδήποτε λεξικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς, λαμβάνει ἀφορμὴν διὰ νὰ ἐνθυμηθῇ λέξεις, τὰς ὁποίας προσαρμόζει εἰς τὸ βόρειον ἰδίωμα καὶ κατασκευάζει φράσεις γνησίας μὲν φωνητικῶς, ἀλλ' ὄχι πάντοτε καὶ ἀντιπροσωπευτικὰς τοῦ ἰδιώματος τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ καὶ τῶν πέριξ, τὰ ὁποῖα, σημειωτέον, οὔτε ἀναφέρονται ποῖα εἶναι, οὐδὲ σημειοῦνται ἑκάστοτε παρὰ τὰς καταγραφομένας λέξεις καὶ φράσεις. Καὶ δίδει μέν, πολλάκις, λέξεις καὶ φράσεις καὶ παροιμίας, τελείως ἰδιωματικάς, οὐχ ἧττον ὅμως ἡ ἀνάμειξις τῶν μὲν μετὰ τῶν δὲ φέρει σύγχυσιν, ἡ ὁποία θὰ δυσχεράνῃ μελλοντικῶς τὴν ἀποδελτίωσιν ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Οὕτω, π.χ., αἱ λέξεις *θήρα*, *θηρουφύλακας*, *θηρουτρουφεῖου*, *θηρουδαμαστής*, *θίγου*, *θιουμήτουρα*, *θιόπνιφστους*, *ἰματ'σμός*, *ἰλιήμουνας* (=ἐλεήμονας), *ἰνόπλ'* (= ἔνοπλοι), *ἰξάπτουμι*, *ἰπιπόλιους*, *ἰξέλιξ'* (=ἐξέλιξις), *ἰξηγάου*, *καθουρίζου*, *κατάταξ'*, *κατατουπίζου*, *καταψ'φίζου*, *θαμώνας*, *θέα*, *θέαμα*, *θέλγητρα*, *θήλασμα*, *θαλασσουποιάου*, *θαλασσουταραχὴ* δύνανται νὰ λέγωνται παρά τινος ἡμιμαθοῦς χωρικοῦ συζητοῦντος ἔν τινι καφενείῳ τοῦ χωρίου, δὲν ἀντιπροσωπεύουν ὅμως τὸ λαϊκὸν ἰδίωμα. Καὶ τοιαῦται λέξεις εἶναι αἱ περισσότεραι τῶν ἐν τῇ συλλογῇ.

Τὸ περίεργον εἶναι, πῶς ὡρισμέναι λέξεις, καθαρῶς λόγιαι, χρησιμοποιοῦνται εἰς μεταφορικὰς φράσεις καὶ παροιμίας, αἱ ὁποῖαι φαίνονται γνήσιαι. Οὕτω, π.χ., ἐν λ. *θάλπ'* ἡ, = θαλπωρή : *ἔχ' καλὴ θάλπ' ἡ φουτγιά μας ἀπόψ'*. Ἡ *θάλπ' τ' γέρουντα 'ς τ' γουνιὰ κὶ τ' πιδιοῦ 'ς τ'ν ἀγκαλιά. Ἔχ' ἕνα θάλαμου πιδιὰ οὐ Κῶτσους ἢ τοὺ θάμα θέλ' τοὺ θαματουργὸ τ' ἢ εἶνι θαλασσουκράτ'ρα 'ς τοὺ σπίτ' τ'ς*

ἡ Μυγδάλου. Ὁπωσδήποτε, ὁ συλλογεύς, διά τε τὴν φωνητικὴν ἀκρίβειαν τοῦ διδομένου ὑλικοῦ καὶ τὸν ἱκανὸν ἀριθμὸν λέξεων, ἰδίᾳ φράσεων, χαρακτηριστικῶν καὶ διδασκαλικῶν καὶ χρησίμων εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ, κρίνεται βραβευτέος.

2. *Ἀθανασίου Παπαθανασοπούλου*, «Γλῶσσα τῆς Περίστας». (200 σελίδες τετραδίου μικροῦ σχήματος).

Ὁ συλλογεύς, νέος, φοιτητὴς τῆς Νομικῆς, ὑποβάλλει δευτέραν συλλογὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου. Τέλειος κάτοχος τοῦ ἰδιώματος τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, προσφέρει τοῦτο καλῶς ἀπὸ φωνητικῆς ἀπόψεως, καίτοι ἄνευ ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας. Οὕτω, π.χ., ἐν τοῖς *ξιένους, σιαπλαούρας, σιαποῦ, σιαπέρα, σιένα, μιζέρια, βιρισιέδια, ξιέβγαλτους, ἰψιές, ξιέρ'* πρέπει νὰ νοήσωμεν *ξιένους, σιαπλαούρας, σιαποῦ, σιαπέρα, σιένα*, κλπ., ἢ *ξένους..... σαπέρα, σένα, μιζέδια, βιρισέδια..... ἰψές*, κλπ. ; Ἀσφαλῶς τὰ προφερόμενα διὰ δασέος συμφώνου. Ἀλλὰ πῶς, ἐπίσης, θὰ προφέρωμεν τὰ διδόμενα *λυσσιεύω, κιρασιά*, κλπ., *λυσσιεύω - κιρασιὰ* ἢ *λυσσεύου - κιρασά ;* Δὲν δηλοῦται, ὡσαύτως, πάντοτε σαφῶς ἡ σημασία τῶν λέξεων. Ἐνίοτε, πρέπει νὰ μαντεύωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν, καίτοι φαίνεται ὀφθαλμοφανής. Οὕτω, π.χ., τί νοεῖται διὰ τῆς φρ. *Οἱ μιρακλῆδις πό π'ναν τὰ βαριὰ κρασιά ;* τὰ δυνατὰ ἢ μεγάλας ποσότητας τούτων ; Ἐπίσης, διὰ τῆς φρ. *Πααίν' σγαρλῶντα γιὰ νὰ βρῇ τοὺν κλέφτ'*, ὡς παραδείγματος τοῦ *σγαρλίζου* = σκαλίζω ; Ἄλλοτε, παραλείπει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἑρμηνείαν. Ἀντιθέτως, ἐνῷ εἶναι σπάταλος εἰς φράσεις τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀναφερομένας εἰς κοινοτάτας λέξεις, ὡς *σκουλεῖου, τιτράδιου, μουλύβ'*..., ἀφίνει ἀνερμηνεύτους λέξεις καὶ φράσεις, ὡς *παραράδιασμα*, κλπ., ἢ λέξεις διδομένας εἰς τὰ ἑρμηνεύματα, θεωρῶν προφανῶς αὐτὰς ὡς γνωστάς. Οὕτως, ὅμως, γεννᾶται ἡ ἀμφιβολία, ἂν αὗται λέγωνται ἐν τῷ χωρίῳ του, ὡς ἡ λ. *ξομπλιαστός*, π.χ., εὑρισκομένη ἐν τῷ ἑρμηνεύματι τῆς λ. *χιρουμάντ'λου*.

Ἄλλοτε, δίδει ἐσφαλμένον ἑρμήνευμα· τὴν λ. *παραγών'* ἑρμηνεύει ὡς φωτιάν, παρασυρόμενος ἐκ τῆς φράσεώς του *γιὰ ν' ἀνάβουμ' τοὺ παραγών'* (= τὴν ἑστίαν) ἢ παράδειγμα, ὡς ἐν τῇ λ. *ψ'χουβγάλτ'ς* = ὁ Χάρων, καὶ μεταφ., ὁ πλεονέκτης, ἅρπαξ, ὅπου τίθεται ἡ φρ. *εἶνι ψ'χουβγάλτ'ς, γι' αὐτὸ οὔλις οἱ ὑ'ναῖκις ψουνίζ'νι ἀπ' αὐτόν*, ἐκτὸς ἂν τοῦτο εἰρωνικῶς λέγεται.

Ἐνίοτε, ἑρμηνεύει λέξεις μόνον κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν, ἥτις δὲν φαίνεται ὑπάρχουσα παρὰ τοῦτο, ἀποφεύγων τὴν ὑποφαινομένην μεταφορικὴν τοιαύτην. Οὕτω, π.χ., αἱ λέξεις *κριαρου-, μ'λαρου-, μ'σκαρου-, γαιδουρουκέφαλους* δίδονται μὲ τὴν ἑρμηνείαν «ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ὁμοιάζει πρὸς...», ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ εὐήθους, πείσμονος, κλπ.

Μὲ ἀραιότατον γράψιμον, μὲ πολλὰ κενὰ καὶ σχεδὸν αὐτουσίαν ἐπανάληψιν τῶν διδομένων φράσεων, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, κατορθώνει νὰ καλύψῃ διακοσίας μικρὰς σελίδας τετραδίου, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιλεγοῦν πεντακόσιαι περίπου λέξεις καὶ τύποι οὐ μόνον ἐκ τῶν λημμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν φράσεων καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν ἑρμηνευμάτων μερικῶν φράσεων.

Ὁ συλλογεύς, προφανῶς διότι κατὰ τὴν περυσινὴν κρίσιν τοῦ ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη

παραδειγμάτων ἢ καὶ διὰ νὰ παρουσιάσῃ ὄγκον, κάμνει κατάχρησιν ἐφέτος. Διὰ τοῦτο, πιθανῶς, ἐπαναλαμβάνει καὶ ὅλας τὰς περυσινὰς «φράσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας», αἵτινες ἐνῷ εἰς τὴν προηγουμένην συλλογὴν μόλις ἐπλήρουν μίαν σελίδα, εἰς τὴν παροῦσαν καταλαμβάνουν τριάκοντα ἐννέα !

Παραλείπομεν, ἐπίσης, μερικὰς ἀτυχεῖς ἐτυμολογίας, τὰς ὁποίας ἐπὶ τέλους δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν, ὡς τῆς φρ. *ἄρατος πύρατος* = «ἐκεῖνος ποὺ πέρασε ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ δὲν τὸν ἔφαγε ἡ φλόγα» (ἐνῷ εἶναι ἐκ τοῦ «ἄρατε πύλας») καὶ τῆς *δίνου νάμ'* = παρουσιάζομαι, «τὸ δεύτερο ἐκ τοῦ ἀνᾶμα ποὺ δίνουν οἱ γυναῖκες στὸν ἱερέα», ἐνῷ πρόκειται περὶ τῆς τουρκικῆς λ. nam (= ὄνομα, τίτλος, φήμη).

Δυστυχῶς, ἡ ἐφετινὴ συλλογὴ εἴτε δι' ἔλλειψιν χρόνου, εἴτε ὑλικοῦ, εἶναι πολὺ προχειροτέρα καὶ πτωχοτέρα τῆς περυσινῆς. Παρὰ ταῦτα, προσφέρει ἱκανὸν ἀπηκριβωμένον ὑλικὸν καὶ διὰ τοῦτο κρίνεται βραβευτέα.

3. *Ξενοφῶντος Ἀναγνωστοπούλου*, «Ὁ τσοπάνης τῆς Ρούμελης, Γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη ἐκ τῶν χωρίων τῆς Φθιώτιδος». (82 δακτυλογραφημέναι σελίδες, ὧν αἱ 4 εἰσαγωγικαί).

Ὁ συλλογεύς, ἂν καὶ μὴ εἰδικός, — συνταξιοῦχος δικαστικὸς — ὑποβάλλει δευτέραν συλλογὴν ἐφέτος ἐκ τῆς ἰδίας περιοχῆς, τῆς ὁποίας φαίνεται καλῶς κατέχων τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα. Πρὸς τὸν σκοπόν, μάλιστα, ὅπως ἀποδώσῃ γνησιώτερον ὑλικόν, ἐκλέγει γέροντα ποιμένα, ὅστις τοῦ διηγεῖται πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον τῆς Ρούμελης. Εἶναι συγκινητικὴ ἡ παρατήρησίς του, ὅτι διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν νόθευσιν τῆς Ρουμελιώτικης διαλέκτου καὶ ζωῆς διὰ τῆς ἐπιβολῆς ξένων στοιχείων ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ μόνον τὸν ποιμενικὸν βίον, διότι οἱ ποιμένες εἶναι πλέον προσκεκολλημένοι εἰς τὰς πατρογονικάς των παραδόσεις, τὰς δοξασίας καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων των, τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, τὰς χριστιανικὰς πεποιθήσεις καὶ ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν μητρικήν των γλῶσσαν.

Παρὰ ταῦτα, καίτοι, φωνητικῶς, καλῶς ἀποδίδεται τὸ ὑλικόν, λεξιλογικῶς δὲν φαίνεται πάντοτε αὐστηρῶς ἀποδίδων τὸ ἰδίωμα ὁ γέρων ποιμήν, ὅστις ἐν τῇ διηγήσει του παρεμβάλλει συχνὰ λόγια στοιχεῖα (*δυσεύριτους, παρακουλουθάει*, κλπ.), γεγονὸς ὅπερ, ἴσως, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ νόθευσις, παρὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ συλλογέως, ἔχει ἐπηρεάσει καὶ τὸ ποιμενικὸν λεξιλόγιον. Ὁπωσδήποτε, τὸ ὑλικόν, παρὰ τὰς πολλὰς ξένας λέξεις, αἱ ὁποῖαι, ἄλλωστε, ἔχουν κατακλύσει τὸ ὅλον Ἑλληνικὸν ποιμενικὸν λεξιλόγιον, προσφέρει πολλὰς ἐνδιαφερούσας Ἑλληνικάς, ὡς *π'τουλόγος* (= δοχεῖον πυτιᾶς), *βρονταρίδια* (= κουδούνια), *προυβατάρ'ς, κουρά, ῾ρ'δόκουρους, ἀπουλ'σιὰ* (= ἐλεύθερος τόπος πρὸς βοσκήν), *ἀμαλαϊὰ* (= ἀκέραιον καὶ καθαρὸν χόρτον), *ἰλατιὰ* (= δάσος ἐλάτων), *ἀρνουκουπὴ* (= ἀποθηλασμὸς νεογνῶν προβάτων, κλπ.).

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι σύνθετοι λέξεις, ὡς : *διξιουσταυράφτ'κους - ζιρβάφτ'κου - σκιζάφ'κου - ξουράφ'κου - μπρουστουκλείδ'κου* (= βόσκημα ἔχον εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ ὠτὸς σημεῖον ἀναγνωρίσεως ὁμοιάζον πρὸς κλειδίον), *κριαρουμύτα πρατῖνα, μακρυνούρλ'κου, πλατυνούρλ'κου* (= βόσκημα μὲ μακρὰν ἢ πλατεῖαν οὐράν), κλπ.

Αἱ εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις του ἐπὶ τῆς φωνητικῆς, ἕνεκα ἐλλείψεως σχετικῆς ἐμπειρίας, εἶναι πολὺ ἐρασιτεχνικαί, ἀφοῦ δὲν διακρίνει φωνητικῶς, ἀλλὰ γραφικῶς τοὺς φθόγγους, ἀποδεικνύεται ὅμως ἐκ τῶν πραγμάτων διὰ τοῦ διδομένου ὑλικοῦ, ὅτι τὸ ἰδίωμα εἶναι καθαρῶς βόρειον. Καὶ εἰς τὸν συλλογέα τοῦτον παρατηρεῖται ἡ μὴ ἀκριβὴς σημείωσις τῆς δασείας προφορᾶς τῶν σ, ξ, ψ, ὡς ἐν τῇ λ. *διξ̔ουσταυράφτ'κου* ἀντὶ προφανῶς τοῦ *διξουσταυράφτ'κου*, κλπ. Παρὰ τὰς μνημονευθείσας ἀτελείας της, ἡ συλλογή, ἔργον ζήλου καὶ ἀγάπης τοῦ συλλογέως, ἐπιμένοντος εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ πατρίου γλωσσικοῦ πλούτου καὶ δὴ καὶ δι' ἄλλων γλωσσολαογραφικῶν μελετῶν, κρίνεται βραβευτέα.

4. *Ἀναστασίου Κατέχη*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐξ Ὀθωνῶν Κερκύρας». (Σελίδες 300 μικροῦ σχήματος τετραδίου περιέχουσαι περὶ τὰς 3.000 λέξεις).

Ὁ συλλογεύς, ἔφηβος, μόλις ἀπὸ ἔτους ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς νήσου του πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν, γνωρίζει κάλλιστα, ὡς ὁμιλῶν αὐτὸ ἀκόμη, τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς γενετείρας του καί, συμμορφωθεὶς μετ' ἐπιμελείας πρὸς τὰς δοθείσας εἰς αὐτὸν ὁδηγίας, προσφέρει πλουσιώτατον ὑλικὸν καὶ σχεδὸν κατὰ τρόπον τέλειον ἀπὸ φωνητικῆς καὶ σημασιολογικῆς ἀπόψεως. Δίδων φράσεις, κατὰ τὸ πλεῖστον διδασκαλικάς, παρεμβάλλει καὶ ἄλλας λέξεις εἰς αὐτάς, καθιστῶν οὕτως ἔτι πλουσιώτερον τὸ ὑλικόν του. Δίδει, ἐπίσης, καὶ τοπωνύμια. Δίδει οἰκογενείας λέξεων μετὰ τῶν συνωνύμων, συνθέτων, κυριολεξιῶν καὶ μεταφορῶν, κλπ., ὡς ἐν λ. *ἀφτί*, ὅπου τὰ *ριζάφτι*, *γαιδουράφτης*, *κουταλάφτης*, κλπ.

Τὸ μειονέκτημά του εἶναι ὅτι αἱ φράσεις του δὲν εἶναι πάντοτε σαφεῖς ἢ καὶ πολλαὶ λέξεις, παρεμβαλλόμεναι εἰς τὰς φράσεις, ἀφίνονται ἀνερμήνευτοι καὶ πρέπει νὰ ὑποπτεύσωμεν ἢ νὰ ἐρευνήσωμεν διὰ τὴν σημασίαν των.

Καὶ ναὶ μὲν πιθανὸν αὗται νὰ δίδωνται εἰς ἄλλας σελίδας τῆς συλλογῆς του, πλὴν ὅμως, ἐπειδὴ αἱ λέξεις δὲν γράφονται κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν, τὸ πρᾶγμα προκαλεῖ δυσχερείας. Ἐπίσης, οὐχὶ σπανίως, ἡ ἑρμηνεία δίδεται δογματικῶς, ἡ δὲ φράσις δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἑρμηνείας· π.χ. ἡ λ. *κουταλάφτης* ἑρμηνεύεται ὀρθῶς ὡς «αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔχει γυρτὰ ἀφτιὰ πρὸς τὰ κάτω», ἀλλ' ἡ ἀκολουθοῦσα φρ. «Τί ἀναγωνισμὸ (= τυραννία) ἔχει τοῦτος ὁ καψερὸς ὁ *κουταλάφτης*» οὐδὲν προσθέτει εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως. Ἑρμηνεύει ἐν τῇ φρ. τὰς λ. *ἀδερφή*, *ποδάρι*, ἐνῷ ἀφίνει ἀνερμήνευτον τὴν λ. *ρουβώνει*.

Ἀντιθέτως, ἄλλοτε βοηθεῖ τὴν ἑρμηνείαν παραθέτων καὶ πραγματικὰς λαογραφικὰς πληροφορίας.

Ἐνδιαφέροντες φωνητικοὶ τύποι: *γκόφος* = γοφάρι (ὁ ἰχθύς), *τσωπαίνω* = σωπαίνω. Ὑποκορισμοὶ κυρίων ὀνομάτων: *Μήτσης* = Δημήτρης, *Τότος* = Χριστόφορος, *Ματσῖνα* = Διαμαντῖνα, *Τάτσης*, *Τατσούρης* = Ἀναστάσης, *Τσάντα* = Ἀλεξάνδρα, *Κόγιω* = Νικολέττα, *Τάκης* = Σωκράτης, *Βίτη* = Ἀφροδίτη, *Κῖτσος* = Χρῖστος, *Κῆς* = Ἡρακλῆς, *Πέρης* = Περικλῆς, *Γκέλω* = Ἀγγελῖνα.

Ἐνδιαφέρουσαι λέξεις: *ἀνασ'κωποθωνότανε* = ἐκάθητο καὶ ἐσηκώνετο, *πύργος* = τοῖχος, *αἱρετικός*, ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πείσμονος, τοῦ θυμώδους, *αἵρεση* = ἰδιοτροπία, *κουκκούτσι* = ὁ νοῦς (ἐκ τῆς φρ. «δὲν ἔχει κουκκούτσι μυαλό»),

ἀναγωνισμὸς = κόπος, τυραννία, *κεντρῖνα* = σφῆκα, *κοντομάτης* = μύωψ, *λεχομανῶ* = ἀσθμαίνω, *ταφιάζω* = θάπτω (εἴτε ἐκ τοῦ τάφος, εἴτε ἐκ τοῦ ἑλληνιστ. ἐνταφιάζω), *κρυjότη* = ψῦχος, *λαχτισιά* = λάκτισμα, κλπ. κλπ.

Τρόπος ὑποκορισμοῦ καὶ ὑπερθέσεως: *χαμόκουτος* = ἡμιευήθης, *τέλεια κουτός*.

Ἰδιόρρυθμος σχηματισμὸς παρατατικοῦ ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς τῶν βαρυτόνων καὶ περισπωμένων ρημάτων: *ἐβήχουνα, -νες, -νε, ἐρώτουνα, -νες, -νε, ἐκαθότουνε*.

Ἀπρόσωπος σύνταξις ἀντὶ τῆς προσωπικῆς τῆς κοινῆς, κατὰ τὰ ἐν Μακεδονίᾳ, Ἠπείρῳ κρατοῦντα: *δὲ μὲ μυστάζει* (sic) = δὲν νυστάζω, *δὲ μὲ κρυώνει - πεινάει*. Ὁ Φάβης (ἐν Ἐπετηρ. Παν/ου Θεσ/κης 6 <1947>, 10-13) θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀρχαίαν ἐπιβίωσιν. Ἴσως ὅμως νὰ προῆλθεν ἐξ ἀναλογίας πρὸς ἄλλας φράσεις, οἷον: *δὲν μὲ τραυᾷ ἡ ὄρεξη π.χ. ἢ δὲν μὲ πονάει - κεντάει τὸ στομάχι*, (διά τι) - ὅθεν: *δὲν μὲ πονάει*, κλπ.

Παρὰ τὰ σημειωθέντα μειονεκτήματα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ νεαροῦ συλλογέως, οὗτος προσφέρει καὶ πολὺ καὶ ἐνδιαφέρον ὑλικὸν καὶ διὰ τοῦτο κρίνεται βραβευτέος.

5. *Στάμου Βεντούρα καὶ Κώστα Παΐζη*, «Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς Ἰθάκης». (235 σελίδες μεγάλου σχήματος).

Κοπιώδης προσπάθεια δύο συλλογέων οὐδόλως εἰδικῶν περὶ τὰ γλωσσολαογραφικὰ ζητήματα, πρὸς ἀποθησαύρισιν παντός, εἰ δυνατόν, στοιχείου δυναμένου νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν μελέτην τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος καὶ τοῦ ἐν γένει βίου τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος. Ἰδιαιτέρως συγκινητικὸν εἶναι ὅτι ὁ ἕτερος τῶν συλλογέων Στάμος Βεντούρας εἶναι ἀρκετὰ μεγάλης ἡλικίας, πρόσφυξ ἐκ Ρουμανίας, ὅστις διῆλθε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του ἐν τῇ ξένῃ. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔργον εἶναι προϊὸν ἀγάπης πρὸς τὴν πάτριον γῆν καὶ συνακολούθου ἐπιμελείας.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ συλλογὴ των δίδει πράγματι τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς πλήρους σχετικῆς μελέτης. Διότι προτάσσεται ἐξέτασις τῆς φωνητικῆς, τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν λέξεων τοῦ ἰδιώματος εἰς 17 σελίδας καὶ ἀκολουθοῦν τὸ Λεξιλόγιον εἰς 130 σελίδας, διάλογοι γεωργικοὶ διὰ τὸ «λιομάζωμα», τὸν τρύγο, κλπ., ἀνέκδοτα, παιδιαί, ἀραί, ὕβρεις καὶ ἀντιλαβαί, δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις, ἐπῳδαί, ᾄσματα, παροιμίαι καὶ γνωμικά.

Ἐὰν τὴν καταβληθεῖσαν ἐπιμέλειαν συνώδευε καὶ ἡ ἀπαιτουμένη ἐμπειρία, θὰ εἴχομεν πλήρη γλωσσολαογραφικὴν εἰκόνα τῆς νήσου, εἰς τὰς 235 μεγάλας σελίδας τοῦ χειρογράφου.

Δυστυχῶς καὶ αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς, τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς παραγωγῆς δίδονται κατὰ τρόπον πολὺ ἐρασιτεχνικὸν καὶ παραπλανητικόν, ἐφ' ὅσον γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει ὀλίγων προχείρων παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ δηλώνουν οὔτε τὴν ὀργανικότητα, οὔτε τὴν ἔκτασιν τοῦ φαινομένου, καὶ δι' ὅρων οὐχὶ τῶν καθιερωμένων καὶ κατὰ τρόπον συγκεχυμένον καὶ μὲ βάσιν τὴν προηγηθεῖσαν ἐργασίαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου, τοῦ Σ. Μουσούρη (Φώτου Γιοφύλλη), ἥτις

ὡσαύτως εἶναι ὅλως πρόχειρος καὶ ἐρασιτεχνική, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀκριβεστέρα.

Καὶ ταῦτα μέν, ἀποβλέποντες εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ προσφερομένου ὑλικοῦ, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν, ἐφ' ὅσον σκοπός μας κυρίως εἶναι ἡ ἀποθησαύρισις ἰδιωματικοῦ λεξιλογίου. Ἀλλὰ τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι καὶ τοῦτο ἀπὸ φωνητικῆς μὲν πλευρᾶς δίδεται κατὰ τρόπον ἐλαττωματικὸν καὶ πολλάκις ἀντιφατικὸν καὶ συγκεχυμένον, ἀπὸ δὲ σημασιολογικῆς συνήθως κατὰ τρόπον ἐλλιπῆ.

Συγκεκριμένως. Λόγον ποιοῦντες περὶ τῆς «τραχύνσεως» τῶν *π*, *β* καὶ *κ*, *γ* εἰς *b*, *g* καταγράφουν καί τινα ἀμφίβολα παραδείγματα : οὕτω παρὰ τὰ *gαιρός*, *gόρακας*, *gιμωλία*, *bουνέντες*, *gιερός*, *gλάρος*, (ὁ ἔρωτας εἶναι) *gακός*, τὸ *bάλσαμο* (προέρχεται ἐκ τοῦ Ἰταλ. *balsamo*, ὃ ἐκ τοῦ Ἑλλην. *βάλσαμον*), τὸ *bαbάκι* <*βαμπάκι* (διὰ προληπτικὴν ἀφομοίωσιν), τὸ *bαρόμετρο* (ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Ἰταλ. *barometro*) ὁ *bουνέντες* ἐκ τῆς αἰτ. τὸν *πουνέντε*, τὸ *ἀξάgλιος* δὲν προϋποθέτει *γ* (βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀξάγκλυστος* = *ἀκτένιστος*), τὰ *gαιρός*, *gόρακας*, *gλάρος*, *gιμωλία* ὀφείλουν τὸ *g* — οὐχὶ ὀργανικῶς — εἰς τὴν μετὰ τοῦ ἄρθρου συνεκφορὰν καὶ τὸ *gακὸς* ἐν τῇ φρ. «ὁ ἔρωτας εἶναι *gακὸς*» ὑποπτεύομαι ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ (ὁ ἔρωτας) *εἶν' κακός*. Δηλαδὴ παριστάνονται τυχαῖαι περιπτώσεις ποικίλης αἰτιολογίας ὑπὸ ἓν φαινόμενον. Διὰ τοῦτο οἱ συλλογεῖς γράφουν ὅτι τὸ πρᾶγμα συμβαίνει «πολλὲς φορές».

Τοῦτο φαίνεται καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις συνεκφορᾶς τῶν συνδέσμων *νά*, *θά*, *δέν*, ὑποδηλούσας οὕτω τύπους *νάν*, *θάν*, ὡς : *νὰ bᾷς*, *θὰ dὸν ἀββιζάρῃς*, *νὰ bάρω*, *νὰ gάμῃς*, *νὰ dὸ βγάλω*.

Καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὑλικοῦ, διότι, ἐνῷ οἱ συλλογεῖς ἰσχυρίζονται περὶ τῶν μέσων ἠχηρῶν ὅτι προφέρονται ἀρρίνως ὡς *b*, *d*, *g* καὶ πολλάκις οὕτω τὰ σημειοῦν, οὐχὶ σπανίως τὰ καταγράφουν ἐρρίνως ἢ κατὰ τρόπον μεικτόν. Οὕτω γράφουν ὁτὲ μὲν *σίdας*, ὁτὲ δὲ *σίντας*, *bὼ bὼ* καὶ *μπωμπὼ* καὶ τὰ ὁπωσδήποτε ἐσφαλμένα *τὴ τσάκωσαν*, *σύταξη* (σύνταξη), *δὲ παίρνει*, *τὴ κουβαριά*, *τὸ πλωριὸ κάβο*, *τὴ κάψα*, *τὴ κατάρα μου*.

Τοιαῦται ἀνακολουθίαι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι, ὡς τοῦ *ἀνέgροικος* (= ἀπαθὴς) ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, καὶ *ἀνέγροικος* ἐν τῷ Λεξιλογίῳ (ὁ τύπος καὶ ἐν Κύθνῳ. Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἄγροικος*).

Ἀλλαχοῦ τὸ *ν* θεωροῦν ὡς εὐφωνικόν, ὡς ἐν τῷ τύπῳ *νῶμος*, ἐνῷ προέρχεται ἐκ τῆς μετὰ τοῦ ἄρθρου συνεκφορᾶς. Ἀνακριβὲς εἶναι καὶ τὸ *φθάσαμε* ἀντὶ *φτάσαμε* καὶ δὲν σημειοῦται ὁ ἐνδιαφέρων τσιτακισμὸς τοῦ *σ* ἐν τῷ *ματατσωπαίνει* (*σωπαίνει*).

Περαιτέρω, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἀποβολῆς τῶν φωνηέντων, τοποθετοῦν ἀδιακρίτως τὰ παραδείγματα *'κ'λουθάω*, *σ'κώνω*, *σ'μάδι*, *'ρημοκκλήσι*, ἐνῷ ἀλλαχοῦ τὸν τύπον *'κκλησία* τοποθετοῦν ὡς παράδειγμα ἀποβολῆς συλλαβῆς. Τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *ου* χαρακτηρίζουν ὡς ἀποβολὴν διφθόγγου, συγχέοντες τὰ γράμματα πρὸς τοὺς φθόγγους. Εἰς τὰ παραδείγματα *κοττόπ'λα*, *παπαδόπ'λο*, *τσιριπόπ'λο* βλέπουν ἀποβολὴν τῆς διφθόγγου *ου* εἰς τὴν κατάλ. *-ουλος*.

Ἐν τῇ ἀποβολῇ τῶν συμφώνων γράφουν ὅτι τὰ εἰς *(-ι)στος* ρημ. ἐπίθετα

ἀποβάλλουν τὰ σύμφωνα στ, ὡς ἐν τοῖς *ἀπότιος*, *ἀμύριος*, *ἀγύριος*, ἐνῷ πρόκειται περὶ σιγήσεως τοῦ *γ* τῶν τύπων *ἀπότιγος*, *ἀμύριγος*, *ἀγύριγος*, κλπ., ἀντὶ *ἀπότιστος*, κλπ.

Γράφοντες δι' ἀτυχοῦς ὅρου περὶ «μεγεθύνσεως» τῶν λέξεων, συγχέουν τὰς πραγματικὰς προσθήκας ἢ μεταβολὰς φθόγγων πρὸς τὰς προσθήκας γραμμάτων κατὰ τὴν γραφικὴν αὐτῶν παράστασιν : παρὰ τὸ *ἐδιακόσια*, κλπ., παραθέτουν τά : *μπρὶν* (<πρίν), *χλομπὸς* (<χλομός), *τίμνιος* (<τίμιος<τίμιος), κλπ.

Μεταξὺ ἄλλων δὲν σημειοῦν τὴν συνίζησιν οὔτε τὴν ἀπουράνωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπισημαίνει ὁ Γιοφύλλης ἐν τοῖς *ἐκκλησά*, *περασά*, κλπ.

Τὸ μέγα ὅμως μειονέκτημα τῆς συλλογῆς εἶναι ὅτι πολλαὶ λέξεις ἢ φράσεις καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς διδομένοις κειμένοις ἀφίνονται ἀνερμήνευτοι, εἴτε διότι ἔχουν δοθῇ ὑπὸ τοῦ προηγουμένου συλλογέως, εἴτε διότι ἑρμηνεύονται ἐν τῷ λεξιλογίῳ, δυστυχῶς ὄχι πάντοτε. Πολλάκις, ἐπίσης, δὲν ἑρμηνεύονται λέξεις διδόμεναι εἰς τὰς φράσεις τῶν ἑρμηνευμάτων, ἢ γίνονται παραπομπαὶ εἰς ἀνυπάρκτους λέξεις.

Οὐχ ἧττον, παρὰ πάσας τὰς ἀτελείας ταύτας, προσφέρεται πλούσιον ὑλικὸν (ἐκ 2.500 περίπου λέξεων), ὧν ἀρκεταὶ παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ τυπολογικῆς καὶ παραγωγικῆς ἀπόψεως. Σημειοῦμεν τὰ ὑποκοριστικὰ τῶν ἐπιρρημάτων : *ἀιπανούλια* (= ὀλίγον παραπάνω), *ἀιπάνω*, ὅθεν καὶ *ἀιπαναριὰ* (<*ἀποπαναριά*, δι' ἀνομ., ἡ ἄνω μυλόπετρα, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν *ἀπουκαταριά*), *παραπερούλια* (= λίγο παραπέρα), *ἀποκατούλια* (= λίγο παρακάτω), *νωρούλια* (= «νωρούτσικα»), *παραΐτσα* (= λίγο παρακεῖ).

Ἰδιόρρυθμος περίφρασις πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπερθετικοῦ τῶν ἐπιθέτων : *Κεῖ πού δὲ ματαστάθηκε, σβέλτος. Κεῖ πού δὲ βάει ἄλλο, πλούσιος.*

Σχηματισμὸς τῆς ἑνικῆς γενικῆς τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν εἰς -α ὀνομάτων εἰς -ός : *τῆς βαρκός*, *τῆς βδομαδός*, *τῆς γιδός*, *τῆς μερός*, *τῆς πορτός*, *τῆς προβατινός*, *τῆς στερνός*, *τῆς τρατός*. Ταῦτα ἴσως ἑρμηνευτέα κατά τινα ἀναλογίαν, ἂν μὴ διὰ λογιωτατικὴν μίμησιν. Οὕτω, π.χ., τὰ *μερός*, *βδομαδὸς* δύνανται νὰ ἑρμηνευθοῦν κατὰ τὸ *μηνός*, τὸ *γιδὸς* κατὰ τὸ *αἰγός*, ὅθεν καὶ *προβατινός*.

Ἐπίσης, ὁ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸς σχηματισμὸς τῆς γενικῆς πληθυντ. τῶν ὀνομάτων καὶ ἐπιθέτων διὰ τοῦ ἀντιστοίχου ἄρθρου τοῦ ἑνικοῦ σὺν *ν* μετὰ τοῦ τύπου παρεκτεταμένου διὰ τοῦ *ε* : *τοῦ σπιτιῶνε*, *τοῦ γυναικῶνε*, *τοῦν ὀμορφῶνε*, ὅπου πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τὸ *τοῦ σπιτιῶνε*<*τοῦν*...

Ἡ συλλογή, ἔργον πολλοῦ μόχθου καὶ μεγάλης ἀγάπης καὶ δὴ ὑπὸ ἀποδήμων τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκπονηθέν, παρὰ τὰ μειονεκτήματά της, προσφέρει πολλὰ τὰ χρήσιμα στοιχεῖα καὶ διὰ ταῦτα κρίνεται βραβευτέα.

6. *Σαράντη Ἀντιόχου*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ Ζακύνθου». (Τετράδιον μεγάλου σχήματος ἐκ 305 σελίδων).

Ἐκ τῆς Ζακύνθου ὑπάρχει μέχρι τοῦδε ὀλίγον ἀποθησαυρισμένον γλωσσικὸν ὑλικόν, συγκεκριμένως τὸ ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Κ. Ρωμαίου, κυρίως ἐκ τοῦ χωρίου Κερὶ συγκεντρωθέν, ἐκδεδο-

μένον δὲ τὸ εἰς τὸ «Ζακυνθηνὸ Λεξιλόγιο» τοῦ Κ. Κονόμου περιεχόμενον, καὶ ἰδίᾳ τὸ εἰς τὸ παλαιόθεν γνωστὸν «Λεξικὸν Ζακύνθου» τοῦ ἀειμνήστου Λεωνίδα Ζώη.

Ὁ νεαρὸς συλλογεύς, μὲ τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία τὸν διακρίνει διὰ πᾶν Ζακυνθηνὸν — ἀπὸ διετίας ἐκδίδει καὶ ἰδίαν ἐφημερίδα, τὴν «Ζάκυνθον», τῆς ὁποίας μέγα μέρος καταλαμβάνουν λαογραφικὰ ἄρθρα καὶ πληροφορίαι — ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ, ἐν πολλοῖς, τὰ κενὰ διὰ τῆς ὑπὸ κρίσιν συλλογῆς του. Αὕτη περιέχει ὑλικὸν ἐκ τῶν χωρίων Μαχαιράδο, Καταστάρι, Καμπὶ καὶ Μαριές. Τὸ πλεῖστον τοῦ παρεχομένου ὑλικοῦ προέρχεται ἐκ τοῦ πρώτου χωρίου, γενετείρας τοῦ συλλογέως, τοῦ ὁποίου τὸ ἰδίωμα κατέχει, ὡς εἰκός, καλύτερον τοῦ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ λέξεις ἀναφερομένας εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Κονόμου καὶ ἀλλαχοῦ ἐπαναλαμβάνει, διὰ νὰ συμπληρώσῃ ταύτας σημασιολογικῶς, ὡς δηλώνει ἑκάστοτε. Τὸ ὑπὸ τοῦ συλλογέως προσφερόμενον νέον καθαρῶς ὑλικὸν παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸν γεωργικὸν βίον, εἶναι δὲ διὰ τοῦτο γνησιώτερον καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερον τῆς ἐν τῇ νήσῳ ὁμιλουμένης, δεδομένου ὅτι τὸ ἰδίωμα τῆς πρωτευούσης εἶχε κατὰ πολὺ νοθευθῆ ἐξ Ἰταλικῶν ἐπιδράσεων. Ἡ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀξιόλογος προσφορὰ τοῦ συλλογέως ἀποβαίνει ἀξιολογωτέρα, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ προσοχὴ καὶ ἡ φροντίς, ἣν κατέβαλεν οὗτος τόσον κατὰ τὴν φωνητικὴν καταγραφὴν τῶν λέξεων, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας των καὶ τὴν διὰ διδασκαλικῶν ὄντως παραδειγμάτων διασάφησιν ταύτης. Οὕτω, διὰ τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ χαρακτηριστικωτέρου φωνητικοῦ φαινομένου τοῦ ἰδιώματος, τῆς χρήσεως δηλ. τοῦ ἀσυνιζήτου τῆς καταλήξεως *-ία*, προσεπάθησε νὰ καθορίσῃ τὸ πρᾶγμα δι' αὐτοσχεδίου χάρτου, εἰς ὃν σημειοῦνται τὰ χωρία ὅπου τὸ ἀσυνίζητον ἀπαντᾷ ἀμιγῶς, ἄλλα, ἐν οἷς τοῦτο χρησιμοποιεῖται παραλλήλως πρὸς τοὺς συνιζημένους τύπους, καὶ ἰδιαιτέρως ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ λαλουμένη τὸ ἀγνοεῖ τελείως. Περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι προσέχει νὰ ἀποδίδῃ τὴν διαφορὰν ταύτην κατὰ τὴν καταγραφὴν τῶν ἐξ ἑκάστου χωρίου διαφόρων τύπων, ὡς *ἀγκωναρία*, *καυχησία*, *κουκκουδία*, ἀφ' ἑνός, *λυγιά*, *Ἀντωνιά*, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἀφ' ἑτέρου. Ἕτερον ἐνδιαφέρον φωνητικὸν φαινόμενον τοῦ Ζακυνθηνοῦ ἰδιώματος, ἐκ τῆς ὑπὸ κρίσιν συλλογῆς πιστούμενον, εἶναι ἡ συνήθης χρῆσις τοῦ προθετικοῦ *α* : *ἀβάσκαμα*, *ἀφιδωσύνη* (ἐμπιστοσύνη, ἐκ τοῦ Ἰταλ. fide), *ἀμάχη*, *ἀπιζὸς* (πεζός), *ἀπιθόκι* (ἀγγεῖον σιτηρῶν), *ἀμπονώρα*, *ἀσπούδα*, *ἀκαρτερῶ*, *ἀτζοχὸς* (τὸ φυτὸν σόγχος), *ἀδρακοντία* (τὸ φυτὸν δρακοντία), *ἀβάτα τά*, *ἀξάλη* (ἡ ξυάλη).

Παρουσιάζει, βεβαίως, καὶ ἀτελείας ἡ συλλογή, τὰς ὁποίας ἐλπίζομεν ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ συμπληρώσῃ ὁ συλλογεὺς εἰς προσεχεῖς ἐργασίας του. Οὕτω παραλείπει νὰ σημειώσῃ τὴν ἀκριβῆ προφορὰν τῶν μέσων ἠχηρῶν *b*, *g*, *d*, δηλαδὴ πότε καὶ ποῦ προφέρονται ταῦτα μὲ ἄτονον ἐρρινισμὸν ἢ πότε καὶ ποῦ ἀκούεται παραλλήλως ἐντόνως καὶ ἀτόνως τὸ ἔρρινον (*ἀbέλι ἢ ἀμπέλι ; μπασία ἢ bασία ; ἀντάρα ἢ ἀdάρα ;* κλπ.). Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ προκειμένου περὶ τοῦ ἀσυνιζήτου ἢ μὴ τοῦ *ι* εἰς συμπλέγματα ἄλλα ἐκτὸς τῆς καταλήξεως *-ία*, *-ιά* (π.χ. *ζούδιο ἢ ζούδιο ; γαλάριο ἢ γαλάριο ; ἀγγιάω ἢ ἀγγιάω ;* κλπ.).

Ἐνῷ, κατὰ κανόνα, ὁ συλλογεὺς καταβάλλει μεγάλην προσοχὴν εἰς τὴν ἀπό-

δοσιν τῆς ἀκριβοῦς σημασίας τῶν λέξεων διὰ τῆς ἐξαντλητικῆς παραθέσεως καὶ τῶν παραγώγων καὶ συνθέτων αὐτῶν, καθὼς καὶ πραγματικῶν καὶ λαογραφικῶν πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι βοηθοῦν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν ἱκανῶν ἐξ αὐτῶν, ἰδίως ὁσάκις πρόκειται περὶ τοπωνυμίων, ἐνίοτε παρουσιάζει ποιάν τινα ἀνακολουθίαν μεταξὺ λήμματος καὶ ἑρμηνευτικῶν παραδειγμάτων (π.χ., λῆμμα *ἀβάρετος*, ἀλλὰ διασαφητικὸν παράδειγμα ἀναφερόμενον εἰς τὸ ρ. *βαρειέμαι*, λῆμμα ἡ *ἀγγιά*, ἀλλὰ παράδειγμα «*μή μ' ἀγγιᾷς*», κλπ.).

Παρὰ τὰ μικρὰ ταῦτα ἐλαττώματα, ἡ συλλογὴ δὲν παύει νὰ εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ χρήσιμος, διότι περιέχει πλούσιον καὶ ποικίλον ὑλικόν, ἐν μέρει δὲ μάλιστα παντελῶς ἀθησαύριστον, ἰδίᾳ ἐκ τοῦ εἰς τὴν γεωργικὴν ζωὴν ἀναφερομένου λεξιλογίου, ὡς ἤδη ἐλέχθη, τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ὅτι ὁ φιλότιμος καὶ εὐσυνείδητος συλλογεὺς θὰ ὁλοκληρώσῃ εἰς μελλοντικὴν ἐργασίαν του. Ὅθεν προτείνομεν, ὅπως ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῇ, ἀναλόγως πρὸς τὰ ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματά της.

7. *Πέτρου Πετρῆ*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ Λιγουριοῦ Ναυπλίας». (224 χειρόγραφοι σελίδες μεγάλου σχήματος).

Πεπειραμένος φιλόλογος ὁ συλλογεύς, ὡς ἐργαζόμενος ἀπὸ ἐτῶν εἰς ἀνάλογον ὑπηρεσίαν, γνωρίζει ἄριστα τὸ τεχνικὸν μέρος τοῦ ἔργου καὶ προσφέρει ἱκανὸν ὑλικὸν κατὰ τρόπον τακτικὸν καὶ ἀκριβῆ, παραθέτων πάντοτε τὰς καταλλήλους φράσεις, στίχους ἐκ δημοτικῶν ᾀσμάτων, παροιμίας, παροιμιακὰς φράσεις, κλπ., καὶ δίδων νέας λέξεις εἰς τὰ ἑρμηνεύματα, συγγενικάς, κλπ., ὡς *ἀγάνια*, *μαυραγάνια*, *Μαυραγάνης* (ἐπών.), κλπ. Τὴν καλυτέραν ἑρμηνείαν συμπληρώνουν, ἐνίοτε, καὶ λαογραφικαὶ πληροφορίαι καί τινα σχέδια.

Τὸ μειονέκτημα τῆς συλλογῆς εἶναι ὅτι ἐπειδὴ ὁ συντάκτης αὐτῆς ἔχει ἀποκοπῆ τῆς γενετείρας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, τὸ γλωσσικόν του αἴσθημα δὲν τὸν ὁδηγεῖ πάντοτε εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀπολύτως ἰδιωματικοῦ ἀπὸ τοῦ τῆς κοινῆς, καὶ φωνητικῶς καὶ λεξιλογικῶς. Ἴσως, ὅμως, διὰ τοῦτο εὐθύνεται αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιγουρίου, τὸ ὁποῖον εὑρισκόμενον πλησιέστατα τῆς τόσον ἁλματωδῶς ἀναπτυχθείσης Ἐπιδαύρου ὑφίσταται μεγάλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν τὴν κοινὴν λαλούντων ἐπισκεπτῶν του. Καὶ ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, κατὰ ποῖον τρόπον θὰ δυνάμεθα τοῦ λοιποῦ νὰ διακρίνωμεν τὰ κοινὰ τῶν ἰδιωματικῶν καὶ κατὰ πόσον, ἀπομονοῦντες τὰ πρῶτα ἀπὸ τῶν δευτέρων, προσφέρομεν ὑλικὸν ἀντιπροσωπευτικὸν τῶν διαφόρων τόπων τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν πρέπει νὰ βασίζεται, πλὴν τῆς γνωστῆς ἐν Ἀθήναις κλπ. κοινῆς ὁμιλουμένης, καὶ εἰς τὰ ἀπολύτως ἰδιωματικὰ τὰ λαλούμενα ἔστω καὶ πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ἀφ' ὅτου παρετηρήθη καλπάζουσα ἐπιμειξία καὶ ἐπίδρασις τῆς κοινῆς ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων, νομίζω ὅτι συμφέρει καλύτερα νὰ γίνεται ἡ συλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ ὑπὸ ξένων πρὸς τὸ ἰδίωμα προσώπων, ἐχόντων τέλειον τὸ αἴσθημα τῆς κοινῆς καὶ καταγραφόντων τὰ τελείως ἰδιόρρυθμα δι' ἑαυτούς, καὶ ἑπομένως ἰδιωματικά. Τοῦτο θὰ ἔβλαπτεν, ἴσως, τὴν ἔρευναν καὶ θὰ ἔδιδε μονομερῆ εἰκόνα τῶν ἰδιωμάτων, ἐφ' ὅσον πολλαὶ λέξεις, θεωρούμεναι

ὡς κοιναὶ καὶ ἀποφευγόμεναι, θὰ ἔδιδον τὴν θέσιν των εἰς τὰς ὡς ἐξωτικὰς μόνον θεωρουμένας, ξενογλώσσους πολλάκις. Τοῦτο θὰ ἔβλαπτε, πιθανῶς, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐξακριβώσεως τῆς ἐκτάσεως χρήσεως τῶν λέξεων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ εἰκόνος Ἑλληνικῆς καθαρότητος τοῦ ἰδιώματος. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὕτη θὰ ἰσορροπεῖτο μὲ τὴν ἐπισήμανσιν ἐνδιαφερόντων φωνητικῶν τύπων καὶ τὴν παράθεσιν ἰδιωματικῶν σημασιῶν, φράσεων, μεταφορῶν, κοινῶν λέξεων, κλπ.

Τὸ προέχον εἶναι ἡ διάσωσις τοῦ ὑλικοῦ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ ἔκτασις τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων.

Οὕτω μετ' ἐπιφυλάξεως πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν ἢ ἀπουσίαν τοῦ φθόγγου *ν* ἐν τῷ τέλει τοῦ ἄρθρου κυρίως, ὡς : *δὲν* μιλάει, *δὲν* βροῦμε, *τὴν* γκρίνια, *ἄνθρωπος*· ἢ τοὺς τύπους *ἀδελφός*, *βγάλμα*· ἢ τὰς λέξεις *ἐμπόρευμα*, *κακοποιός*, *ἀντιτείνω*· ἢ φράσεις ὡς : *θὰ πάω νὰ μὲ ἀκροαστῇ ὁ γιατρός*.

Ἐπίσης ἀμφιβολίαι δύνανται νὰ γεννηθῶσι ὡς πρὸς τὴν ἰδιωματικότητα τῶν στίχων ἐκ δημωδῶν ᾀσμάτων ἢ παροιμιακῶν φράσεων, ὡς : *αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο δὲν τὸν βρίσκεις οὔτε στὸ κρύο οὔτε στὴ ζέστη*.

Ὁμοίως περὶ τῆς φωνητικῆς ἀκριβείας τῶν τύπων *'κοσιάρ'*, *ἀρμεξιά*, *κοψομεσιαστής*, *ζιάπα*, κλπ., ἀντὶ τῶν *'κοσᾶρ'*, *ἀρμεξά*, *κοψομεσᾶστής*, *ζάπα*, κλπ. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ παράλειψιν τοῦ συλλογέως, κατὰ τὴν προφορικὴν ὁμολογίαν τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον προφέρονται αἱ τοιαῦται λέξεις.

Ἀντιθέτως, φαίνονται γνήσια ᾀσμάτια καὶ φράσεις ἀναφερόμεναι εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα τοῦ χωρίου.

Εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς γνησιότητος τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ ἰδιωματικοῦ του ἐνδιαφέροντος εἶναι φωνητικοὶ τύποι ὡς : *ἀρουμὺ* = δριμύ, *χοῦμα* = χῶμα· σύνθετοι καὶ παράγωγοι καὶ ἐν γένει νέαι λέξεις μὲ παλαιὸν ὑλικόν, τῆς κοινῆς : Ὁ τόπος *κολυμπριάζει* (= γίνεται ὡς *κόλυμπος* = λίμνη, = τελματοῦται), *πανουκατίζω* = περιφέρομαι πάνου κάτου, ὅθεν καὶ οὐσ. *πανουκάτισμα*, *φανιντουνιᾶς* = ἄπληστος, *μπαμπακοσφάχτης* = ὁ διπλωματικῷ τῷ τρόπῳ ἐπιτυγχάνων ἄδικα κέρδη, *μαγκουρογαμόσταυρος* = ὑβριστὴς καὶ βίαιος, *ξενεκρώνομαι* = ἐξαντλοῦμαι ἐκ πείνης, κλπ.

Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιστήσωμεν, ἐπίσης, γενικώτερον τὴν προσοχὴν τοῦ συλλογέως εἰς τὴν πληρεστέραν περιγραφὴν τῶν ὅρων τῆς χλωρίδος καὶ πανίδος τοῦ τόπου, ἐφ' ὅσον εἶναι δύσκολος ὁ ἐπιστημονικὸς καθορισμὸς αὐτῶν καὶ δι' εἰδικοὺς ἀκόμη.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται δὲν αἴρουν τὴν ἀναμφισβήτητον ἀξίαν τῆς συλλογῆς, ἥτις κρίνεται βραβευτέα.

8. *Φωτίου Λίτσα*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ Βερεστιᾶς Τριφυλίας». (400 σελίδες τετραδίου μικροῦ σχήματος).

Διὰ τρίτην ταύτην φορὰν ὁ πρωτοετὴς φοιτητὴς τῆς Φιλολογίας Φώτιος Λίτσας μᾶς προσφέρει νέον ὑλικὸν ἐκ τῆς ἰδιατέρας του πατρίδος. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ τέλειος γνώστης τοῦ ἰδιώματος ὡς προσφάτως μόλις ἀπομακρυνθεὶς τῆς γενετείρας, καταγράφει περὶ τὰ χίλια λήμματα μὲ πολλὰς φράσεις ἀποδιδομένας εἰς τὸ ἀμιγὲς ἰδίωμα τοῦ χωρίου του, ὅπου εὑρίσκει τὴν εὐ-

καιρίαν νὰ δίδῃ ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειαν τῶν λέξεων μετὰ τῶν παραγώγων καὶ συνθέτων, συνωνύμων καὶ ἀντιθέτων, καθὼς καὶ παροιμιῶν καὶ παροιμιακῶν φράσεων, ἀρῶν, εὐχῶν καὶ δημοτ. στίχων περιεχόντων τὰς λέξεις ταύτας. Εἰς τὰ ἑρμηνεύματα μάλιστα εὑρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ δίδῃ νέας λέξεις καὶ τύπους. Τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τῶν ἑρμηνευμάτων του συμπληροῦν ἐνδιαφέρουσαι καὶ ἀκριβεῖς λαογραφικαὶ καὶ πραγματικαὶ πληροφορίαι.

Παρὰ ταῦτα, τὴν ἀξίαν τοῦ ὑλικοῦ βλάπτουν πως αἱ ἑξῆς ἀτέλειαι : 1/ Φωνητικῶς : Δὲν σημειοῦται ὡς πρέπει ἡ δασύτης τῶν σ, ξ, ψ, ζ. Οὕτω, π.χ., ὁ συλλογεὺς γράφει : *σιαπάνου, παλιοσιεργούνηδες, τσιοπάνηδες, κλοτσιά, κοτζιάμου, τζιάπα, ζιορβαλᾶς,* ἀντὶ *σαπάνου... τσακάλι... τζάπα...*

Ἐπίσης ἄνευ λόγου γράφει *κλαριὰ* καὶ *κλαρjὰ - χωρjὸ - χέρjα - πορjά - μερjὰ - δεκαρjὰ - βλαστάρjα*, κλπ.

Δὲν σημειοῖ δι' ἀποστρόφου τὴν ἐκπεσοῦσαν τελικὴν συλλαβήν, ὡς ἐν τοῖς *'κεῖνο, 'φτούνη,* εἰς τὰς συνεκφοράς : *κεῖ' d' ἀμπέλι* (= ἐκεῖνο τὸ ...), *'φτού' dὴ μέρα* (= εὐτούνη...), κλπ.

2/ Σημασιολογικῶς : Πολλάκις εἰς τὰ ἑρμηνεύματα δίδονται νέαι, πλὴν τοῦ λήμματος, λέξεις, τὰς ὁποίας, εἴτε διότι ὁ συλλογεὺς τὰς ἔχει δώσει εἰς τὰς προηγουμένας συλλογὰς ἢ ἀλλαχοῦ τῆς αὐτῆς συλλογῆς καὶ φοβεῖται νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ, εἴτε διότι τὰς θεωρεῖ αὐτονοήτους (ὡς πολὺ γνωστὰς εἰς τὸν ἴδιον), δὲν τὰς ἑρμηνεύει. Οὕτω, π.χ., ἐν τῷ λήμματι *ἀκλαφούνιγος* μένει δυσεξήγητος ἡ λ. *στροκλιάστηκε*, ἐν *ξεκουτρουλιάζω* ἡ λ. *συγγενικιάρικο* (= ἐπιληπτικόν), *παιδιάμουτες* ἐν λ. *κούτρα*, κλπ. κλπ.

Πολλάκις, βεβαίως, ὑποπτεύεταί τις τὴν σημασίαν καὶ τούτων, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ, διότι μένουν ἀμφιβολίαι, ὡς, π.χ., εἰς τὰς φρ. *Θυμᾶμαι φορήγαμε τὰ κρινελῖνα καὶ βάργα καὶ σουρνόdανε τίλογα !* (τί σημαίνει ἀκριβῶς ἡ λ. *βάργα ;* βάραιναν ἢ βάραγαν ;) *Ἔγινε, λὲς καὶ τοῦ λείπει τὸ κερὶ* = περὶ πολὺ ἀδυνάτου, συμπεραίνεις. *Γιεροὶ καὶ μεγαλόφυλοι* = μεγαλόσωμοι, ὡς ἀλλαχοῦ ἢ ἄλλο τι δηλοῦται διὰ τῆς λ. *μεγαλόφυλοι ;*

Ἄλλοτε, αἱ παρεντιθέμεναι λέξεις δὲν γνωρίζει τις ἐὰν εἶναι ἰδιωματικαὶ ἢ τοῦ ἰδίου. Οὕτω, π.χ., ἐν τῇ λ. *μαρμαρώνω* = *μαρμακιάζω*, ἄγνωστον, ὡσαύτως.

Ἀντιθέτως, ὁ συλλογεὺς προσφέρει πολὺ ἐνδιαφέρον ὑλικὸν ἀπὸ τυπολογικῆς καὶ παραγωγικῆς κυρίως ἀπόψεως, παρέχων καὶ λέξεις καὶ τύπους ἀθησαυρίστους μέχρι τοῦδε καὶ ἀποδεικνύων διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν πόσον ὠφέλιμος διὰ τὴν μελέτην τῆς ὅλης Νεοελληνικῆς δύναται νὰ ἀποβῇ ἡ ἀποθησαύρισις τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ τελευταίου χωρίου (δεκατέσσαρας ἐν συνόλῳ οἰκίας ἀριθμεῖ τὸ χωρίον τοῦ συλλογέως) χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ, βεβαίως, ὅτι τὸ λεξιλόγιόν του εἶναι τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως τῶν κατοίκων του, ἀφοῦ, κατὰ πληροφορίαν τοῦ ἐκεῖθεν καταγομένου συναδέλφου κ. Κρεκούκια, τοῦτο ἀντιπροσωπεύει ὁλόκληρον τὸ τῆς Τριφυλίας, καὶ δή τοῦ τέως δήμου Φλεσσιάδος τῆς ὀρεινῆς Τριφυλίας. Ἡ μελέτη τούτου ὑπὸ ἐμπείρου γλωσσολόγου θὰ ἀπέδιδε ἀσφαλῶς πολὺ ἐνδιαφέροντας καρπούς.

Ἀξιοσημείωτοι εἶναι ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ κατὰ τὴν κλίσιν τῶν οὐσια-

στικῶν καὶ ρημάτων. Οὕτω, νομίζω ὅτι ὁ παρεκτατικὸς σχηματισμὸς τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων ἤρκεσε νὰ δηλώσῃ τὸ πλῆθος ἀφεθέντος ἢ προστεθέντος εἰς τὸ *τοῦ* τοῦ *ν* = *τοῦν*, ὡς ἄρθρου τοῦ ἀντιστοίχου ἑνικοῦ. Ὡς εἶπον δηλ. τοῦ *ζουδανοῦ*, οὕτω καὶ τοῦ *ζουδανῶνε* – τοῦν *ἀλόγωνε* – τοῦ *gοττῶνε* – τοῦ *δουφεκιῶνε* – τοῦ *bζυχουβγάλτηδῶνε*. Κατὰ ταῦτα, καὶ τοῦ *ἀλλουνῶνε* – *οὐλουνῶνε*. Ἀλλὰ διὰ σύγχυσιν πρὸς τὸν ἑνικὸν εἶπον καί : τοῦ *Κωσταράκωνε* – τοῦ *προβατῶνε* (ἐδῶ καὶ ὁ τονισμὸς ἀνώμαλος, ἴσως κατὰ τὸ *κατσικιῶνε*).

Κατά τινα ἀναλογίαν καὶ τό : *'φτοῦ' δοῦ λαχανιῶνε*. Τὸ *τριάνταν ἡμεροῦνε* ἴσως ἐξ ἑνικοῦ *ἡμεροῦς*. Σημείωσε καὶ τὸ τελικὸν *ν* εἰς τὸ *τριάνταν*, πρὸς δήλωσιν τοῦ πληθ., κατὰ τὰ *τοῦν* - *'φτοῦν'*...

Τὸ β' πληθ. πρόσ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς πάντων τῶν ρημάτων σχηματίζεται εἰς *-ουτε*, κατὰ τὰ πρῶτα καὶ τρίτα πληθ. : *γνέθουτε, θὰ φκειάσουτε, μὴ bεθάνουτε, ἔχουτε, ἀφίνουτε, νὰ ξεφράξουτε, νὰ βγάλουτε, πειράξουτε, νὰ ἰδοῦτε, νὰ βροῦτε, σκιοῦτε* (<*σκιῶ*<*σκίζω*), *ἅμα προκάμουτε καὶ βγοῦτε*.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ συντακτικὴ σχέσις τῆς μετοχῆς πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς κατὰ τὸν σχηματισμὸν μετὰ τοῦ βοηθ. ἔχω τοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, ἂν μὴ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ χρόνοι οὗτοι δὲν σχηματίζονται μετὰ τῶν εἰς *-ει* παλαιῶν ἀπαρεμφατικῶν τύπων. Συγκεκριμένως, ἡ μετοχὴ δὲν συμφωνεῖ κατὰ γένος οὔτε καὶ ἀριθμόν, συνήθως, πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ἀλλὰ τίθεται κατ' οὐδέτερον ἑνικοῦ ἀριθ. συνηθέστερον, π.χ. : *εἶχανε φερμένο δαβούλια* – *εἶχα φκειασμένο δώδεκα κομμάτια* – *τοῦ εἴχαμε παρμένο τὴ bεριουσία* – *τὴν εἶχανε ἀπαρατημένο* – *τὴν εἶχε φκειασμένο τὴ gξερολιθιὰ* – *τά 'χε τὰ μαλλιὰ βαλμένο 'ς τὰ σακκιὰ* – *εἶχαμε περασμένο κολοτσιποῦρες* (= βάσανα) – *ματσουκορράβδια, ποὺ δὲ θά 'χη φαγωμένο κανεὶς* – *εἶχε διπλαρισμένο δυὸ φορὲς* (ἀντὶ εἶχε διπλαρίσει) – *τὶς ἀδικιὲς πόχει καμωμένο* – *τὴν ἔχω περασμένο* – *μᾶς εἴχανε βρεσμένο ἀναθροῖλες* – *εἴχανε παρμένο μιὰ ἀλλαξιὰ* – *τὰ εἶχε βουρλισμένο καὶ συγυρισμένο τὰ σῦκα. Ἀπὸ τὴ βουὴ πόχω παθημένο*. Ἀλλὰ καί : *ἔχουτε φραμένα τόσα ἀbέλια* – *τὰ εἶχε πουλημένα*.

Σχηματισμὸς στερητικῶν ρηματικῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς καταλ. *-γος* ἀντὶ *-(χ)τος*, *-(σ)τος*, ἐκ ρημάτων εἰς *-ίζω* : *ἀπότιγος, ἀκλαφούνιγος*, (<*κλαφουνίζω*). *-άζω* : *ἄφραγος, ἀρήμαγος, ἀπείραγος, ἀτρουποκεφάλιαγος*, (<*τρουποκεφαλιάζω*). Ἐκ ρ. εἰς *-άνω* : *ἄφκειαγος*. Ἐκ ρ. εἰς *-αίνω* : *ἀγλύκαγος*. Ἄλλα : *ἄφταιγος, ἀπούληγος*, κλπ.

Ἀπὸ φωνητικῆς πλευρᾶς ἐνδιαφέρουσα ἡ τροπὴ τοῦ *χν* εἰς *γν* ἐν τοῖς : *ἀραχνιὰ -ιάζω*>*ἀραγνιὰ -ιάζω* (ἐν γ' ἐν. = συννεφιάζει). Ἐν τῷ Ἱστορ. Λεξ. δὲν ὑπάρχουν οἱ μετὰ τοῦ *γν* τύποι, οὐδὲ ἡ ὡς ἄνω σημασία. Ἐπίσης δὲν ὑπάρχει ὁ τύπος *ἄραγνος*<*ἄραχνος*, ἐκ Τριφυλίας. Πβ. *δείχνω*> *δείγνω* - *σπρώχνω*> *σπρώγνω*. Ταῦτα διὰ τὸν κοινὸν ἀόριστον τῶν εἰς *-χνω* – *-γνω* ρημάτων.

Ἰδιόρρυθμος ἐκφώνησις τοῦ ὀνοματεπωνύμου ἢ κυρίου ὀνόματος καὶ παρωνυμίου ἢ μετὰ τοῦ πατρωνύμου ἢ ὀνόματος αὐτοῦ διὰ προτάξεως τοῦ πρώτου ὡς προσδιοριστικοῦ, ἐν συνθέσει :

Πλαστηρόκωστας (< ὁ Κώστας ὁ Πλαστήρας — διὰ τὰ ἐξέχοντα ὀπίσθια) (Πα-

ρων.), *Καλκαντόγιαννης* (< ὁ Γιάννης Καλκαντῆς = δειλὸς) (Παρων.), *Κατσακογιάννης* (< ὁ Γιάννης Κατσάκος), *Πατρινογιάννης* (< ὁ Γιάννης ὁ σύζυγος τῆς Πατρινῆς), *Στασινογιάννης* (< ὁ Γιάννης τοῦ Στασινοῦ), *Καποβγενύσης* (< ὁ Διονύσης Κάπος (διὰ τοῦ Καποδιονύσης), *Ἀγγελοτάσος* (< ὁ Τάσος τοῦ Ἄγγελου).

Σύνθετα καὶ παράγωγα : *κοψοκεφαλιάζω* – *τρουποκεφαλιάζω*, ὅθεν *ἀτρουποκεφάλιαγος*, *ἀπλυτοβεδούρα* (περὶ γυναικός), *κασσοκάπακο* (= κάλυμμα φερέτρου), *μεστοπροβατῖνα*, *ἀντιχολίζω* (= ἀνταποδίδω ἔχθραν). Κατὰ τὸ Ἱστορ. Λεξ., *ἀντιχολῶ*, ἐν Κεφαλλ., *ἀδιχολάω* (= πικραίνομαι) – *ξεροφρουγανιάζει*.

Σχηματισμὸς νέων λέξεων : *ζαβοτραυῶ δῶθε κεῖθε*, *χερήσιος* (= χειροποίητος), *Χριστουγεννιάζω*, *λεβδὸς* (= λεπτός, κατὰ ποίαν ἀναλογίαν ;), *σύφλογο* (= ῥῖγος), *σείξιμο*, ἐκ τοῦ σείομαι, ἀντὶ *σείσιμο*, *ρεψιάζω* ἀπὸ τὸ ἔρρεψα, *ἀποχωνιάζω* (= εὑρίσκω θαλπωρήν), *παραβολιάζω* (= βόσκω τὰ πρόβατα εἰς μὴ σπαρέντα χωράφια), *δηλητήριαση* κατὰ τὸ δηλητήριο ὁ τόνος, *φευγόδικος*, *ὁ λιγούλης* – *ἡ λιγούλα* – *τὸ λιγούλι*.

Ὁ συλλογεύς, τέλος, εἶναι πλούσιος εἰς φράσεις καὶ ἀράς, ὡς *νιᾶτα τό 'χουνε* (= «δὲ δίνουν πεντάρα γιὰ τίποτε»), *φρίκη καὶ καταδίκη*, *ἅμα πλακώση κανεὶς τὸ σβέρκο του* (= ὅταν ἀποθάνῃ), *γιεροὶ καὶ μεγαλόφυλοι* (= ὑγιεῖς καὶ μεγαλόσωμοι). *Κοψόημερε καὶ φιδοφαωμένε* (= ποὺ νὰ ἀποθάνῃς γρήγορα, ἀφοῦ φαγωθῇς ὑπὸ τῶν ὄφεων). *Πεντέρμε*, *μαναστηριακὲ ἢ μαναστήρα*, *μαναστήρικο* (ποὺ εἴθε νὰ μείνῃς μόνος καὶ ἔρημος, ὡς τὰ ὑπὸ μοναστηρίων κατεχόμενα κτήματα, ζῷα). Πάντα ταῦτα καθιστῶσι σημαντικωτάτην καὶ τὴν νέαν συλλογὴν τοῦ νεαροῦ συλλογέως, ὅστις κρίνεται βραβευτέος.

9. *Ἰωάννου Δ. Βελεγράκη*, «Συλλογὴ ποιμενικῶν ὅρων ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Ἀστερουσίων ὀρέων τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης» (Ἀχεντριὰς - Παρανύφοι). (Σελίδες 38 δακτυλογραφημέναι).

Ὁ συλλογεύς, νέος, πτυχιοῦχος τῆς Φιλολογίας, προσφέρει γνήσιον καὶ ἀκριβῶς ἀποδιδόμενον φωνητικῶς τε καὶ σημασιολογικῶς ἐνδιαφέρον γλωσσικὸν ὑλικόν, μὲ ὡραίας φράσεις, καίπερ πτωχόν.

Παρατηροῦμεν εἰς αὐτὸ ἐνδιαφέροντας ἀρχαϊσμοὺς — καὶ δὴ δωρικὰ στοιχεῖα — ἂν καὶ μερικὰ ἄλλοθεν γνωστὰ — ὡς ἐν τοῖς *σαμιὰ* (διακριτικὸν σημεῖον αἰγοπροβάτων) – *σαμώνω* – *ἄσαμος* – *ἀσάμωτος* – *σακάζω* (σηκάζω = μαντρίζω) — καὶ λέξεις, ὡς *ἀτονιάζω* – *ἀτόνιασμα* (= ἀτονῶ, ἐξαντλοῦμαι, ἐξάντλησις), *bοκάρι* (= ποκάρι ἐρίου, ἀρχ. ποκάριον).

Σχηματισμὸν συνθέτων καὶ φράσεων δι' ἐπίτασιν : *καημέχαρος* – *μαυροσκότεινος* – *πεντέξερος* – *ὁληερὶς τοῦ Θεοῦ τσῆ μέρας* (= ἄνευ διακοπῆς) – *ὁλονυχτούσιος τοῦ Θεοῦ τσῆ νύχτας* – *ἐτσὰ καλὰ τοῦ ἔργου* (= στὰ καλὰ καθούμενα).

Μεταφοράς : *θὰ ξεβγῇ* (= θὰ ἀποθάνῃ). Τὸν τύπον *μαθὼς* = κοιν. μαθέ, ὅπερ ἐνισχύει τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ δευτέρου ἐκ τοῦ πρώτου (κατὰ Γ. Χατζιδάκιν).

Δι' ὅλα ταῦτα κρίνομεν τὸν ἔμπειρον συλλογέα βραβευτέον.

10. *Μανόλη Ἰ. Πιτυκάκη*, «Φράσεις ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Κρήτη». (34 μεγάλαι δακτυλογραφημέναι σελίδες — περὶ τὰς 250 λέξεις).

Εἶναι ἡ τρίτη φορά, καθ' ἣν ὁ συλλογεὺς οὗτος ὑποβάλλει χειρόγραφον ἐκ τῆς ἰδίας περιοχῆς. Τὰ δύο προηγούμενα ἀνεφέροντο εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς τὸ ἓν καὶ τοὺς ὑφαντικοὺς ὅρους τὸ ἕτερον καὶ ἔτυχον ἐπαινετικῆς κρίσεως παρὰ τῶν προηγουμένων ἐπιτροπῶν.

Ἐν τῇ παρούσῃ συλλογῇ, ἐπίσης, ὁ συλλογεύς, παρέχων ὑπερεκατὸν ὅλως ἰδιωματικὰς φράσεις τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου (ἐνδιαφερούσας καὶ ἀπὸ ἀπόψεως παραστατικότητος), παροιμιακὰς κυρίως, καταβάλλει μεγάλην ἐπιμέλειαν εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐμπεριεχομένων τύπων, εἰς τὴν ἀκριβῆ ἑρμηνείαν αὐτῶν ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ὅλης ἐννοίας τῶν φράσεων ἀφ' ἑτέρου.

Τέλειος κάτοχος τῆς διαλέκτου, ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας κατὰ τὴν ἑρμηνείαν των διὰ νὰ δώσῃ ὅλας τὰς συγγενικὰς αὐτῶν λέξεις (παραγώγους, συνθέτους, συνωνύμους, ἀντιθέτους), πλουτίζων διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ δεδομένον λεξιλόγιον τῶν φράσεων διὰ νέου τοιούτου. Οὕτω, π.χ., ἑρμηνεύων τὴν φρ. «*χάμαι θωρῶ καὶ λέω τση*» μᾶς δίδει τὴν ἑρμηνείαν πλὴν τῶν λέξεων *χάμαι* καὶ *θωρῶ* καὶ τῶν ἑξῆς: *χαμακιά, χαμολόγια-χαμολογῶ, χαμαδράκι, θωριά, ἀκριβοθώρετος, ἄθωρος*.

Ἐπίσης, γράφων περὶ φράσεων ἀρατικῶν εἰσαγομένων διὰ τῆς λέξεως *διάλε*, δίδει πλῆθος τοιούτων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη χρῆσις αὐτῆς.

Ἡ ἐπιμονή του ὅμως αὕτη τὸν ὁδηγεῖ, ἐνίοτε, εἰς παρετυμολογίας, ὡς, π.χ., ὅταν προσπαθῇ νὰ ἐτυμολογήσῃ τὸν τύπον *ἀσκελλοτούρα* (= τὸ φυτὸν *ἀσκέλλα* <σκίλλα, scilla maritima) ἐκ τοῦ *ἀσκέλι* = σκέλος, ἐν τῇ φράσει «ἔχε τὴν εὐκή μου καὶ νὰ *σκελώσῃς*». Προσπαθεῖ, μάλιστα, καὶ ἐμπραγμάτως νὰ τὸ ἀποδείξῃ ἰσχυριζόμενος: «ἐπειδὴ πολλαπλασιάζεται μὲ πολλοὺς βολβοὺς ποὺ φύονται ὁλοτρίγυρα τοῦ βολβοῦ-μητέρας», ἐν εἴδει σκελιοῦ δηλαδή...

Τὴν λ. *γεράδισμα* ἐκ τῆς φρ. «διάλε, τὸ γεράδισμά σου» συσχετίζει, καίτοι «μὲ κάθε ἐπιφύλαξη», πρὸς τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν ὅτι τὰ νεογνὰ κομίζονται εἰς τὴν μητέρα ὑπὸ τῶν *γερανῶν*. Καὶ πρὸς πληρεστέραν ἀπόδειξιν ἀναγράφει τὴν ἀρχ. λέξιν *γερανίς, ἡ* = φασκιά. Αὕτη ὅμως παρὰ Γαληνῷ (12, 49, κ. ἀλλαχοῦ) σημαίνει εἶδος χειρουργικοῦ ἐπιδέσμου. Ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς Τουρκικῆς λέξεως yeradmak (= δημιουργῶ.) Ἡ φρ., λοιπόν, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν κοινὴν «ἀνάθεμα (τὸν πατέρα, τὴ μητέρα) ποὺ σ' ἔκαμε (σὲ γέννησε, ποὺ ἦταν ἡ αἰτία τῆς γεννήσεώς σου)».

Αἱ λέξεις ἐκ τῶν φράσεων «διάλε, τ' *ς ἀπομειναρους*» (ἢ *ἀπολειμάρους* ἐν τῇ ἑτέρᾳ) πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς κοινῆς προελεύσεως, καὶ δὴ ὅτι ἡ δευτέρα *ἀπολειμάροι* ἐγένετο ἐκ τῆς πρώτης διὰ τοῦ ἐνδιαμέσου *ἀπονειμάροι*. Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀπομειναρίς*.

Ἐνίοτε, δίδει εἰς φράσιν, ὄχι τὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὁποίαν ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἐκείνην, τὴν ὁποίαν λαμβάνει εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν συνεκφορῶν αὐτῆς μετ' ἄλλης προτάσεως ἢ ἐκ τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν λέγεται.

Οὕτω, π.χ., παραθέτων τὴν φρ. «Ὁ Θεὸς κ' ἡ γῆ νὰ μοῦ τ' *ἀξώσῃ* νὰ σὲ δῶ νὰ διακονᾶσαι», σημειοῖ ὅτι τὸ ρ. *ἀξώνω* = τυραννῶ, βασανίζω. Καὶ συνεχίζει

χωρίζων κακῶς τὴν περίφρασιν «ἔχει (μου) *ἀξωμένα* (τὰ δὲ βάνει ὁ νοῦς σου»): «συχνὰ συναντᾶται ὁ ὅρος *ἀξωμένα* (γρ. ἡ μετοχὴ) μὲ τὴν ἴδια σημασία». Ἐνῷ, βεβαίως, σημαίνει: μοῦ ἔχει προξενήσει.

Τὴν ἰδίαν παραπλανητικὴν μέθοδον ἀκολουθεῖ ἐπίσης, ἐνίοτε, καὶ κατὰ τὴν ἐννοιολογικὴν κατάταξιν τῶν φράσεων, καίτοι τοῦτο δὲν ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὴν Ἑταιρείαν. Οὕτω, π.χ., ὑπὸ τὸ λῆμμα «εὐχὲς» τοποθετεῖ τὰς φράσεις «κουτελοβαρίσκω σου κ' ἐγὼ ἀντιστέκομαι», «παθιῶ σε, γροικῶ σε», δι' ὧν ἁπλῶς ἐκφράζεται ἡ παράκλησις συμπότου διὰ προσφορὰν καὶ ἄλλου οἴνου. Ἐνταῦθα συγχέει τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν εὐχήν. Τὴν φρ. «χάμαι θωρῶ καὶ λέω το», ἀντὶ τῆς κοινῆς «μὲ συγχωρῇς γιὰ τὴ φράση μου» λεγομένην ὑπὸ ἐκστομίσαντος βαρεῖαν φράσιν ἐναντίον τρίτου ἐνώπιον ἄλλου, τοποθετεῖ ὑπὸ τὸ λῆμμα «ὕβρεις».

Ἀλλὰ ταῦτα, βεβαίως, εἶναι λεπτομέρειαι, αἵτινες θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολήσουν τὸν συλλογέα, εἰς ἣν περίπτωσιν ἐδημοσίευε τὰς φράσεις ταύτας. Τὴν ἑρμηνείαν ἢ κατάταξιν θὰ ἐπιχειρήσουν οἱ γλωσσολόγοι καὶ λαογράφοι.

Τέλος, ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ προσφερομένου γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, θὰ εἴχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐνῷ ὁ συλλογεὺς εἶναι σχολαστικὸς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀρρίνων *g*, *b*, *d* μέχρι τοῦ σημείου νὰ διακρίνῃ φωνητικὴν ἀπόχρωσιν μεταξὺ τῶν *κεdῶ* = ἀνάπτω, καίω, καὶ *κεντῶ* = νύσσω, ποικίλλω ὕφασμα διὰ βελόνης καὶ κλωστῆς, δὲν σημειοῖ τὸν ἰδιόρρυθμον κρητικὸν τσιτακισμὸν τοῦ *κ* πρὸ τῶν φωνηέντων *i*, *e* οὐδὲ τὴν συνίζησιν. Οὕτως, ὅταν γράφῃ «ὁ Θιός...», δὲν γνωρίζομεν ἐὰν πρέπῃ νὰ προφέρωμεν *Θιὸς* ἢ *Θιός*.

Παραθέτων, ἐξ ἄλλου, τοὺς τύπους *ἀπόπλυμα*, *ἀποδιαλέγουρα*, *ἀποκάουδα*, *ἀπονέρι*, *ἀποπιτίδια* πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀπόψεώς του ὅτι τὰ *πάθουδα* προῆλθον ἐκ τοῦ *ἀπάθουδα* (= ὑπολείμματα στάκτης), μᾶς κάμνει νὰ ὑποπτευθῶμεν ὅτι καὶ τοῦτο οὕτω προφέρεται, ἡ δὲ σύγχυσις ἐγένετο ἐκ τοῦ ἄρθρου *τ'ἀπάθουδα* (βλ. τύπον *ἀπάθουδα* ἐκ Κρήτης, ἐν Ἱστορ. Λεξ.).

Παρὰ ταῦτα καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀπαριθμήσωμεν, ὁ συλλογεὺς γνωρίζει καλῶς τὸ ἔργον του, εἶναι εὐσυνείδητος κατὰ τὴν καταγραφὴν καὶ προσεκτικὸς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν διδομένων φράσεων καὶ λέξεων. Ὁ τρόπος μάλιστα τῆς ἐργασίας του — χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν ἀποδεικτικότητα τοῦ «para similia» — ἀποδεικνύει σχετικὴν πεῖραν, ἥτις καὶ ὑποδηλοῦται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς παραπομπῆς εἰς παλαιότερα σχετικὰ ἄρθρα του εἰς τὸ περιοδικὸν «Μύσων», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1938-1939 ἐξέδωκε τρεῖς τόμους λογοτεχνο-λαογραφικοῦ περιοδικοῦ ἐν Νεαπόλει Κρήτης, ὑπὸ τὸν τίτλον «Δρῆρος». Διὰ τὰ ὡς ἄνω πλεονεκτήματα ἡ συλλογὴ κρίνεται βραβευτέα.

11. *Γεωργίου Ἀφένδρα ἢ Δήμου*, «Λεξιλόγιον Β. Εὐβοίας πλὴν τῆς Λίμνης». (Δύο τετράδια μικροῦ σχήματος, σελ. 360).

Συγκινητικὴ συμβολὴ ὑπερήλικος συνταξιούχου δημοδιδασκάλου, ὅστις, κατὰ τὴν ὁμολογίαν του, ἔσπευσε νὰ καταρτίσῃ τὴν συλλογὴν ἐκ τῶν πολλῶν σημειώσεών του, πρὶν τὸν εὕρῃ ὁ θάνατος, ὁπότε θὰ ἐχάνετο ὁ καταβληθεὶς μέγας μόχθος, διότι ἄλλος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ τὰ γραπτά του.

Ὁ συλλογεύς, καίτοι φαίνεται κάτοχος τοῦ ἐξεταζομένου ἰδιώματος, ἐν τούτοις εἴτε διὰ τὴν ἰδιότητά του ὡς δημοδιδασκάλου ἐπηρεαζομένου ἐκ τῆς λογίας γλώσσης, εἴτε διότι εἶχεν ὑπ' ὄψει του τὴν λαλουμένην ὑφ' ὡρισμένου κύκλου ἀνθρώπων, ὑπαλλήλων, π.χ., μεθ' ὧν συνανεστρέφετο, παρουσιάζει τὸ ἰδίωμα ἀνακριβῶς ὡς ἡμιλόγιον. Μεταξὺ ὅμως τῶν οὕτω σημειουμένων λέξεων καὶ φράσεων παρεμβάλλει καὶ γνησιωτέρας ἰδιωματικάς, αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν εἰς τὴν μελέτην τῆς Νεοελληνικῆς.

Βασικὴ παράλειψις εἶναι ὅτι δὲν προσδιορίζει ἀκριβῶς τὴν περιοχήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλεῖ τὸ ὑλικόν του, ὁπότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγράφῃ καὶ τὸ χωρίον, ἐξ οὗ ἀντλεῖ τὴν ἑκάστοτε φράσιν. Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι οὗτος κατάγεται ἐξ Ἁγίας Ἄννης, εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐκεῖθεν πρέπει νὰ κατέγραψε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὑλικοῦ του.

Ἐν ἀρχῇ ὁ συλλογεὺς ἐπιχειρεῖ ἐλαχίστας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος, κατὰ τρόπον ὅμως ἄπειρον καὶ παραπλανητικόν. Οὕτω, π.χ., θέλων νὰ σημειώσῃ τὸ φαινόμενον τῆς κωφώσεως τοῦ ἀτόνου *ο* καὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἀτόνου *ι*, γράφει ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς τὰς ἀτόνους καταλήξεις εἰς *-ος* τὰς μεταβάλλουν εἰς *-ους*... καὶ συγκόπτουν τὰς ἀτόνους καταλήξεις εἰς *-ης*, ἐνῷ ἡ ἐξέτασις τοῦ ὑλικοῦ δεικνύει ὅτι τὸ ἰδίωμα εἶναι βόρειον κατὰ βάσιν, ἀνειμένον ὅμως πως, ἕνεκα ποικίλων ἐπιδράσεων. Τοῦτο φαίνεται εἰς πολλὰ παραδείγματα, ὅπου συναντῶνται ὅλαι αἱ περιπτώσεις κωφώσεως καὶ ἀποβολῆς οὐ μόνον τοῦ *ο* καὶ *ι* ἀντιστοίχως, ἀλλὰ καὶ τῶν *ε* καὶ *ου* καὶ δὴ καὶ τῶν νόθων. Οὕτω, π.χ., παρὰ τοὺς ὀρθοδόξους τύπους *ἀλ'πουτ'νάζου* (<ἀλεποτινάζω), *ζ'νταυλάου* (<συνδαυλίζω), *ζ'λάου*, *θ'κὸς* (<δικός), *θ'λειά*, *'πούλ'ταριὰ* (<ἀπολυταριά), *φ'κέντρα* (βουκέντρα), *φ'τσέλλ'* (βουτσέλλι), *διπλάρουσι*, *"Ακρις*, *'Αμιρική*, *μισ'μέρ'*, *μ'λάρ'*, *ἀλάκιρους*, *ἀδρ'πουφτὸς* (ἀδερφοποιτός), *ἀζάρουτου*, ὑπάρχουν οἱ ἐνδιάμεσοι *ἀγουροκόρ'τσου*, *ἀγκαθότοπους*, *ἀδάγκωτους*, *γομάρ'*, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀμετάβλητοι *γωβιός*, κλπ.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ἀπόψεως ταύτης ἔρχεται τὸ ὑλικὸν δύο ἄλλων παλαιοτέρων συλλογέων, δημοδιδασκάλων, τοῦ Δημητρίου Ἰωάννου (χειρ. Ἱστορ. Λεξ. ὑπ' ἀριθ. 13, ἀπὸ τοῦ 1914) καὶ τοῦ Δημητρίου Σέττα (Χειρ. Ἱστορ. Λεξ. 694, τοῦ 1956), ὁ ὁποῖος καὶ ἐτύπωσε τὴν συλλογήν του, ἣν καὶ φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει του ὁ ἐφετινὸς συλλογεύς.

Ἐν συνεχείᾳ τῶν παρατηρήσεών του ὁ συλλογεὺς καταγράφει ἀλφαβητικῶς περὶ τὰς 3.000 λέξεις, μὴ καταβάλλων ὅμως οἱανδήποτε προσπάθειαν διαστολῆς τῶν καθαρῶς ἰδιωματικῶν ἀπὸ τὰς κοινὰς ἢ λογίας εἴτε παρασυρόμενος ἐκ τῆς μορφώσεώς του, ἢ καὶ ἐκ τῆς συνειδητῆς ἐπιδιώξεως νὰ καταγράφῃ πᾶν ὅ,τι ἤκουεν ἐν τῇ ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχῇ. Καίτοι ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ ἁρμόζουσα διὰ τὴν καταγραφὴν τοῦ λεξιλογικοῦ πλούτου ἑνὸς ἰδιώματος, ἐν τούτοις θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποφευχθοῦν λόγιαι λέξεις, ὡς αἱ: *παμψηφεί*, *οὐδέποτε*, *ὑπόλογος*, *ἀδιανέμ'τος*, *προσποιοῦμαι*, *ὁμοιοπαθής*, *προσφυγή*, κλπ.

Δὲν ἀποδίδει πάντοτε ἀκριβῶς τοὺς τύπους καὶ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων ἀναμειγνύων τὰ ἑρμηνευτέα μετὰ τῶν ἑρμηνευμάτων. Ἑρμηνεύει ρήματα δι' οὐσιαστικῶν ἤ, ἐνῷ δίδει τὸ ἑρμήνευμα, δὲν χρησιμοποιεῖ ἐν τῇ σχετικῇ φράσει τὴν

ἑρμηνευομένην λέξιν. Ἑρμηνεύει, π.χ., ὡς ὀχείαν τὸ ρ. *φαρσεύιτι*, ἀντὶ ὀχεύεται, ἢ μᾶλλον ὀργᾷ πρὸς συνουσίαν, σημασίαν ἣν ἔχει εἰς τὰ Ψαχνά. Τὸ ρ. ἐκ τοῦ *θρασεύομαι – θαρσεύομαι* προφανῶς, ὅπερ πολλαχοῦ λέγεται περὶ τῆς ὀργώδους ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν. Ἐκ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ, ἄλλωστε, *φαρσεύιτι ἡ φουράδα*, ἐξάγεται ἡ ὡς ἄνω ἑρμηνεία. Δίδει, συνήθως, ἀσαφεῖς ἑρμηνείας, ὡς ἐν τῷ ρ. *ξισ' νιρειῶμι, δό μ' κὶ μένα, γιατὶ ἢ' νοῦ τοῦ 'δωσις*. Τὴν λ. *ἀλ'πουτ' νάζου* (= τὸν τραντάζω) ἄνευ φράσεως. Παρὰ ταῦτα, μὲ ἀρκετὴν προσοχὴν καὶ ὀλίγον κόπον δύναταί τις νὰ σταχυολογήσῃ ἐνδιαφερούσας λέξεις καὶ τύπους δίδοντας ὁπωσοῦν καλὴν εἰκόνα τῆς φωνητικῆς καὶ τοῦ λεξιλογικοῦ πλούτου τοῦ ἰδιώματος. Εἰς τοῦτο βοηθεῖ κάπως καὶ μικρὸς ἀριθμὸς ἰχνογραφημάτων.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει δωδεκὰς περίπου ρηματικῶν τύπων περισπωμένων ρημάτων, ληγόντων εἰς τὸ α' ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστῶτος εἰς *-οῦ* ἀντὶ *-ῶ* : *ἀγαποῦ, ἀδιαφοροῦ, ἀκουλουθοῦ, διατηροῦ, καρτιροῦ, κατ'ροῦ, πατοῦ, πιρνοῦ, πιστοποιοῦ, προχωροῦ, συμφουνοῦ*. Περὶ τούτου, ὡς φαινομένου γενικοῦ παρὰ τοῖς βορείοις, καίτοι δὲν συμφωνοῦμεν, διότι εὕρομεν συνηθεστέρους τοὺς εἰς *-άου* παραλλήλους ἀσυναιρέτους τύπους, ἔχει διαλάβει ὁ Γ. Χατζιδάκις (ΜΝΕ 2, 344), ἑρμηνεύσας τούτους ἀναλογικῶς πρὸς τοὺς κωφωθέντας βαρυτόνους τύπους.

Ἡ κατάληξις αὕτη καὶ τῶν βαρυτόνων καὶ τῶν εἰς *-άου* καὶ τῶν εἰς *-οῦ* εἶναι τόσον διαδεδομένη, ὥστε θεωρηθεῖσα ὡς ἀρχικὴ τυγχάνει καθολικῆς χρήσεως, μεταδοθεῖσα καὶ εἰς τὴν ὁριστικὴν τοῦ μέλλοντος καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου. Οὕτως, ὁ συλλογεὺς δίδει οὐ μόνον πάντοτε διὰ τοῦ *-ου* τοὺς τύπους τούτους, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προλόγῳ του, ἐνῷ γράφει εἰς τὴν καθαρεύουσαν, παρεμβάλλει ἀνεπαισθήτως καὶ τοὺς τύπους *θὰ γράψου*, κλπ. Ἀντίρρησιν θὰ εἴχομεν διὰ τοὺς τύπους *ἀδιαφοροῦ, πιστοποιοῦ, προχωροῦ, συμφουνοῦ*, οἵτινες μᾶς φαίνονται τεχνητῶς ἰσοπεδωθέντες ὑπὸ τοῦ συλλογέως πρὸς τοὺς λοιπούς. Ἡ ὑποψία μας ἐνισχύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἐνῷ ὡς πρὸς τὴν κώφωσιν τοῦ ἀτόνου *ο* μᾶς παρουσιάζει τὴν κατάστασιν ρευστήν, τὰς καταλήξεις πάντων τῶν ρημάτων εἴτε βαρυτόνων εἰς *-ω*, εἴτε ἀσυναιρέτων εἰς *-άω*, γράφει πάντοτε διὰ τοῦ *-ου*, ἐκτὸς ἐὰν ἔχῃ στερεωθῇ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν λαλούντων ὡς ὀργανικὴ ἡ κατάληξις.

Τὴν καθολικότητα τῆς κωφώσεως εἰς τὰ βαρύτονα ρήματα παρετήρησε διὰ τὸ Αὐλωνάριον καὶ τὰς Κονίστρας ὁ Β. Φάβης (Γλωσσ. Ἐπισκέψεις Αὐλωναρίου, σελ. 26).

Ὁ συλλογεὺς ἐπίσης δὲν διακρίνει τὴν ἔρρινον ἢ μὴ προφορὰν τῶν *μπ, ντ, γκ*. Δὲν προσδιορίζει τὴν οὐρανικὴν ἢ μὴ προφορὰν τοῦ *λ* ἢ *ν* μετ' ἀποβολὴν τοῦ ἀκολουθοῦντος ἀτόνου *ι* : *ἀγροπούλ'* ἢ *ἀγροπούλ'* ; Δὲν σημειοῖ τὴν συνίζησιν : *διατηροῦ* ἢ *διατηροῦ* ;

Παρὰ τὰ σημειωθέντα μειονεκτήματα, ὁ ὄγκος καὶ ὁ μόχθος τοῦ ἔργου μᾶς ἐπιβάλλουν νὰ κρίνωμεν τὸν συλλογέα βραβευτέον.

12. *Μαρίας Χαραλάμπους*, «Συλλογὴ Κυπριακῶν λέξεων ἐκ Πεδουλᾶ ἐπαρχίας Μαραθάσης Κύπρου». (251 σελίδες τετραδίου).

Διὰ δευτέραν φορὰν ἡ συλλογεὺς ὑποβάλλει γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας

της πατρίδος Πεδουλᾶ τῆς Κύπρου. Ἀπὸ τετραετίας ἔφθασεν ἐνταῦθα διὰ νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος μεταβαίνουσα εἰς τὴν γενέτειραν οὐ μόνον ἔχει ἔναυλον τὸ πάτριον ἰδίωμα, ἀλλὰ καὶ ὁμιλεῖ τοῦτο, οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ. Ἐγνωσμένης ἐπιμελείας — τὴν εἶχον μαθήτριαν ἐν Κύπρῳ πρὸ τινων ἐτῶν — συνεμορφώθη πρὸς τὰς ὁδηγίας καὶ ἀποδίδει τὸ ἰδίωμα σχεδὸν ἀρτίως φωνητικῶς καὶ σημασιολογικῶς, μὲ ὡραίας φράσεις, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς δίδεται ἡ ἀβίαστος εὐκαιρία νὰ δίδῃ νέας, πλὴν τοῦ λήμματος, λέξεις καὶ τύπους. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ τὸ ἐλάττωμα τῆς συλλογέως, διότι τὸ νέον αὐτὸ ὑλικὸν δὲν ἑρμηνεύεται πάντοτε — τῆς ὑπεδείχθη καὶ συνεπλήρωσε τὰς ἐλλείψεις —, ὡς ἦσαν ἐπίσης ἡ μὴ σημείωσις τῆς συνιζήσεως, τῆς δασύτητος τῶν σ, ξ, ψ, κλπ. Ἄλλα ἐλαττώματα ἀνώδυνα εἶναι, ὅτι, ἐνίοτε, παρασυρομένη ἐκ τοῦ παραδείγματός της — φράσεως —, δὲν ἑρμηνεύει τὰ διάφορα μέρη τοῦ λόγου διὰ τῶν ἀντιστοίχων κοινῶν, ὡς, π.χ., ἐν λ. *ἀστοχιὰ* = «δὲν ὑπάρχει παραγωγή», ἀντὶ ἀφορία.

Ὁ Πεδουλᾶς εὑρισκόμενος εἰς ὕψος 1.200 μ. ἐπὶ τοῦ ὄρους Τροόδους εἶναι κωμόπολις μὲ ἀμιγῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν κατοικοῦντα ἐκεῖ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων καὶ καυχώμενον ὅτι οὐδὲ ἕνα Τοῦρκον φιλοξενεῖ. Ὅθεν πρέπει ἡ συλλογεὺς νὰ μᾶς δώσῃ καὶ ἄλλο ἐνδιαφέρον ὑλικόν, ὅταν μετ' ὀλίγον θὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐκεῖ, ὡς καθηγήτρια τοῦ Γυμνασίου τῆς πατρίδος της. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκτιμῶντες καὶ τὴν νέαν προσφοράν της, κρίνομεν ταύτην βραβευτέαν.

13. *Στέλλας Πετράκη*, «Ἡ γλῶσσα τῆς Σμύρνης». Συλλογὴ λέξεων καὶ φράσεων τῆς κοινῆς ὁμιλίας. (122 ἀραιαὶ δακτυλογραφημέναι σελίδες περιέχουσαι περὶ τὰ 500 λήμματα).

Ἡ κ. Πετράκη ὑποβάλλει διὰ τετάρτην φορὰν γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ Σμύρνης. Δυστυχῶς, ὀφείλομεν ἐξ ἀρχῆς νὰ δηλώσωμεν ὅτι πρέπει νὰ τὸ δεχθῶμεν μετὰ πολλῶν δισταγμῶν, ὡς γνήσιον ἰδιωματικὸν τῆς ἰδιαιτέρας της πατρίδος. Ἡ ἡλικία της δὲν τῆς ἐπιτρέπει, βεβαίως, νὰ ἔχῃ προσωπικὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ, καὶ οἱ οἰκεῖοι ἢ συμπατριῶται, τοὺς ὁποίους εἶχε τυχὸν ὑπ' ὄψει της, ἀναμεμειγμένοι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μετὰ τῶν ἑλλαδικῶν καὶ δὴ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Φαλήρῳ, ὅπου διαμένει ἀπὸ μακροῦ, ἔχουν ἤδη ὑποστῆ ποικίλας ἐπιδράσεις.

Εἰς τὴν περίπτωσιν συγκεντρώσεως γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ πρόσφυγας ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα τις ἐμπειρία, ἱκανότης καὶ προσοχή, διὰ τῶν ὁποίων θὰ κατορθωθῇ νὰ ἀπομονωθῇ τὸ παλαιὸν ἰδιωματικὸν ὑπόστρωμα ἀπὸ τὰ νεώτερα ἐπιστρώματα — κάποια ἀρχαιολογικὴ — ἀνασκαπτική, θὰ ἐλέγομεν, ἱκανότης. Ἐπειδὴ συνέβη καὶ εἰς τὸν εἰσηγούμενον νὰ συγκεντρώσω γλωσσικὸν ὑλικὸν ἀπὸ πρόσφυγας τῆς Μ. Ἀσίας, ἐγκατεστημένους ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1922-24 ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, διεπίστωσα τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος, τὴν ὁποίαν ἀντεμετώπιζα προσπαθῶν νὰ μεταφέρω τοὺς συζητητάς μου νοερῶς, τοπικῶς καὶ χρονικῶς, εἰς τὴν γενέτειραν διὰ τῆς παρακινήσεως αὐτῶν νὰ ἐνθυμηθοῦν τὸ παλαιὸν χωρίον (μετὰ τῶν συνοικιῶν του καὶ τῶν πέριξ τοπωνυμίων) καὶ ἰδίᾳ τὸν οἰκογενειακὸν καὶ λατρευτικὸν βίον, καθὼς καὶ τὸν γεωργικὸν καὶ ναυτικόν, οἱ ὁποῖοι πολλάκις ἐτύγχανον νὰ εἶναι

διάφοροι καὶ ἑπομένως νὰ μὴ συγχέωνται πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους σημερινούς.

Δὲν νομίζομεν ὅτι ἡ κ. Πετράκη κατέβαλε οἱανδήποτε τοιαύτην προσπάθειαν. Καὶ ἐν πρώτοις, δὲν ἀποδίδει τὴν δέουσαν προσοχήν, ἰδίᾳ εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν, εἰς τὴν σημείωσιν τῶν ἐρρίνων πρὸ τῶν ψιλῶν *κ*, *π*, *τ* καὶ τῶν συγγενῶν *ξ*, *ψ*, γράφουσα *στὴ κούπα* καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀκριβῆ.

Αὕτη ἐκκινεῖ πάντοτε ἀπὸ κοινοτάτων λέξεων εἰς τὰ μακρὰ ἑρμηνεύματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων παρεμβάλλει, ὡσεὶ παρεμπιπτόντως, ἰδιωματικὰς τινας λέξεις ἢ φράσεις. Ἐπιμένει εἰς τὴν ὄχι μὲ ἀπόλυτον ἀκριβολογίαν ἄχρηστον ἑρμηνείαν τῶν κοινῶν αὐτῶν λέξεων, ὡς π.χ. *βραχιόλι* = «γυναικεῖο κόσμημα, στολίζει τὸ κάτω μέρος τοῦ βραχίονος». Βλ. ἰδίως τὴν λέξιν *ἀθάνατος* μὲ μακρότατον ἑρμήνευμα, *θάλασσα* = «τὸ ἁλμυρὸ νερὸ ποὺ καλύπτει μεγάλα μέρη τῆς γῆς», *γάμος* = «θρησκευτικὴ τελετὴ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου», *γείτονας* = «ἐκεῖνος ποὺ κάθεται στὸν ἴδιο δρόμο», *γένια* = «οἱ τρίχες τοῦ προσώπου τῶν ἀνδρῶν». Τὸ αὐτὸ κάμνει διὰ τὰς λέξεις *δυσεντερία*, *διαβάζω*, *ἔλεγχος*, *ἐλεημοσύνη*, *ἐλεεινός*, *κανένας*, *κάρβουνα*, *στοίχημα*, κλπ. κλπ.

Ἀντιθέτως, ἐνῷ εἶναι τόσον ἐκτενὴς εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν λέξεων αὐτῶν, ἀλλαχοῦ δὲν ἀκριβολογεῖ ἢ ἀφίνει ἀνερμηνεύτους λέξεις φράσεων ἢ δυσχεραίνει τὴν κατανόησιν ἀφίνουσα ἀνερμηνεύτους ἰδιωματικὰς λέξεις φράσεων ἢ κακῶς στίζουσα : *λιάζω* = «ὅ,τι κάνω στὸν ἥλιο», *θολούρα* = «κάτι ποὺ δὲν ἔχει διαύγεια», *ἴσκα* = «εὔφλεκτος ὕλη, προσάναμμα», *κακομαθημένος* = «κακὴ ἀνατροφή», κλπ. κλπ.

Καὶ ναὶ μὲν ἐκ τῶν διδομένων φράσεων δύναταί τις νὰ ἀντλήσῃ λέξεις καὶ τύπους τινὰς ἰδιωματικοὺς κατ' ἀρχήν, ἂν καὶ γνωστοὺς ἄλλοθεν, ἀλλὰ τοῦτο ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν προσοχὴν κατὰ τὴν διάκρισιν τῶν κοινῶν ἀπὸ τῶν ἰδιωματικῶν. Οὕτω δύναταί τις νὰ διακρίνῃ π.χ. τοὺς ρηματικοὺς τύπους *ἤρχα* (= ἦλθα), *πήκαμε* (= εἴπαμε), *φοβούμαστε*, *ψούνισα*.

Ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῆς γενικῆς πληθ. τῶν παροξυτόνων οὐσιαστικῶν εἰς *-ιῶ* καὶ οὐχὶ *-ῶ*, κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ἐχόντων *ι* πρὸ τῆς καταλήξεως, π.χ., κατὰ τὰ *παπούτσια – παπουτσιῶ*, *δόντια – δοντιῶ*, *καράβια – καραβιῶ*, *ἀδρέφια – ἀδρεφιῶ*, εἶπον καὶ *ροῦχα – ρουχιῶ*, ἀλλὰ τῶν *ἀλόγω* – (προπαροξυτόνως). Ἐπίσης οἱ γνωστοὶ ηὐξημένοι διὰ τοῦ ἀρχικοῦ *η* ρηματικοὶ τύποι : *ἤδινα*, *ἤμπα*, *ἤβγα* καὶ ὁ μεικτὸς διὰ συλλαβικῆς καὶ χρονικῆς ἅμα αὐξήσεως : *ἠερχόμουνα*.

Τοὐλάχιστον διὰ τὴν ἐπιμονὴν τῆς συλλογέως εἰς τὴν ἔστω καὶ μικρὰν συμβολήν της εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ σμυρναϊκοῦ ἰδιώματος, κρίνεται αὕτη ἐπαινετέα.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἀθ. Κωστάκης
Δικ. Βαγιακάκος
Στ. Μάνεσης (Εἰσηγητὴς)

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογὰς αἱ ἑξῆς τιμητικαὶ διακρίσεις :

Α/ Βραβεῖον ἐκ 2.500 δρχ. μετ' ἐπαίνου εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Π. Πετρῆ, Φ. Λίτσα, Σαρ. Ἀντιόχου, Ἀν. Κατέχη καὶ δ/δος Μαρ. Χαραλάμπους.

Β/ Βραβεῖον ἐκ 2.000 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Γ. Ἀφένδρα, Εὐστρ. Μπακογιώργου, Στ. Βεντούρα — Κ. Παΐζη καὶ Ξεν. Ἀναγνωστοπούλου.

Γ/ Βραβεῖον ἐκ 1.500 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν Ἰ. Βελεγράκη, Ἐμμ. Πιτυκάκη καὶ Ἀθ. Παπαθανασοπούλου.

Δ/ Ἔπαινος εἰς τὴν συλλογὴν τῆς κ. Στέλλας Πετράκη.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1962-63

Αἱ ὑποβληθεῖσαι εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας προκηρυχθέντα ἐφέτος διαγωνισμὸν γλωσσικαὶ συλλογαὶ ἀνέρχονται εἰς δέκα : δύο ἐκ Κρήτης καὶ ἀνὰ μία ἐξ Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, Καππαδοκίας, Κερκύρας, Κύπρου, Μεγάρων, Πελοποννήσου καὶ ἐκ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Ἐκ τῶν τόπων προελεύσεως τῶν συλλογῶν τούτων καθίσταται φανερὸν ὅτι εἰς τὸν διενεργούμενον διαγωνισμὸν ἀντιπροσωπεύονται ἀρκετοὶ Ἑλληνικοὶ τόποι, κείμενοι εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ χώρου. Δύο ἐκ τούτων, ἡ Αἰγιαλοῦσα Κύπρου καὶ οἱ Ὀθωνοὶ Κερκύρας, προσφέρουν τὸ πρῶτον γλωσσικὸν ὑλικόν. Ἀπουσιάζουν ἐν τούτοις βασικοὶ Ἑλληνικοὶ χῶροι, ὡς εἶναι ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Ἤπειρος καὶ αἱ νῆσοι, ὅπου παραμένει εἰσέτι ἀθησαύριστον ἄφθονον ὑλικόν.

Ἐκ τῶν συμμετεχόντων εἰς τὸν διαγωνισμόν, τρεῖς μόνον προσέρχονται τὸ πρῶτον. Οἱ λοιποὶ μετέχουν διὰ δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην φοράν. Ἡ διαπίστωσις αὕτη δὲν εἶναι εὐχάριστος, διότι ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρόσκλησις τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας δὲν εὑρίσκει τὴν προσδοκωμένην ἀπήχησιν. Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι εἰς τοῦτο πολὺ συμβάλλει τὸ μέτριον χρηματικὸν ποσόν, διὰ τοῦ ὁποίου βραβεύονται οἱ συλλογεῖς. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἐάν, παραλλήλως πρὸς τὴν σταθερὰν χορηγίαν τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς, ἐπαγιοῦτο καὶ ἡ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον δοθεῖσα εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐνίσχυσις παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ἐκ δραχμῶν εἴκοσι χιλιάδων (20.000), διότι τότε θὰ ὑπῆρχον αἱ σχετικαὶ προϋποθέσεις διὰ τὴν διεύρυνσιν τοῦ διαγωνισμοῦ τούτου, ὅστις τόσον πολὺ εἶναι χρήσιμος διὰ τὸν πλουτισμὸν τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ἐκ τῶν ὑπὸ κρίσιν χειρογράφων συλλογῶν, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἐκ Μεγάρων καὶ τὴν ἐκ Φλογητῶν Καππαδοκίας, τῶν ὁποίων τὸ ὑλικόν, δι' ἔλλειψιν πείρας τῶν συλλογέων, ὡς πρὸς τὸν τρόπον συγκεντρώσεως καὶ καταγραφῆς αὐτοῦ, εἶναι ἔν τινι μέτρῳ ἄχρηστον, αἱ λοιπαὶ προσφέρουν χρήσιμον γλωσσικὴν ὕλην. Εἶναι δὲ αὗται αἱ ἀκόλουθοι :

1. «Δημῶδες γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐν χρήσει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τέως δήμου Ἐννέα χωρίων Κισάμου, νομοῦ Χανίων» (Κρήτης).

Ἀρχίζω ἀπὸ τὴν χειρόγραφον συλλογὴν *Νικολάου Πιμπλῆ*, ἀποτίων φόρον τιμῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συλλογέως. Ὁ *Νικόλαος Πιμπλῆς*, συνταξιοῦχος Ἐπιθεωρητὴς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, μετέχων διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἑταιρείας, δὲν εἶχε τὴν τύχην νὰ ἴδῃ τοὺς κόπους του βραβευομένους καὶ πάλιν. Τὸ χειρόγραφον ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα ἑπτὰ σελίδων (157) μεγάλου σχήματος περιέχει ποικίλην γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ τέως δήμου τῶν Ἐννέα χωρίων Κισάμου, τοῦ νομοῦ Χανίων. Ὁ λεξικολογικὸς πλοῦτος τοῦ χει-

ρογράφου φαίνεται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει: *ὁ ἄνθρωπος καθ' ἑαυτόν, συγγενολογία, σωματολογία, δίαιτα, ὑγιεινὴ τοῦ σώματος, νόσοι, ἐνδυμασία, ὑπόδησις, οἰκία, βίος χερσαῖος, δάσος, ἀγρός, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, θερισμός, ἁλωνισμός, ἀμπελουργία, γαλακτοκομία, θήρα, κτηνοτροφία, ποιμενικὸς βίος, τέχναι* (κτιστικὴ - ξυλουργικὴ - σχοινοπλοκικὴ - γλυπτικὴ - κλωστικὴ - ὑφαντικὴ) *δημώδης μουσική, χοροί, μουσικοὶ σκοποί, ἀλευρόμυλος, ἀρτοποιΐα, ἁλιεία, ἁλυκαὶ-ἁλάτι, ζωολογία, τοπωνύμια, ὀνόματα ψαριῶν.* Προσφέρει διακοσίας εἴκοσι καὶ μίαν παροιμίας, γνωμικὰ καὶ φράσεις μετὰ τῶν σημασιῶν των, παραθέτει ἐπίσης στοιχεῖα φωνητικῆς, γραμματικῆς καὶ συντάξεως τοῦ ἰδιώματος καὶ δίδει τοπωνύμια, περιγράφων ἀναλυτικῶς ἑκάστην τοποθεσίαν. Ἡ ἀγάπη τοῦ συλλογέως πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα τὸν ὠθεῖ μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸ παρὸν χειρόγραφον τὰς ἀπόψεις του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τοπικοῦ τουρισμοῦ.

Εἷς ἕκαστον ἐκ τῶν ἀνωτέρω κεφαλαίων ὁ συλλογεὺς παραθέτει πλῆθος ἰδιωματικῶν λέξεων, ἀλλ' ἀτυχῶς παραλείπει, ἐξαιρέσει ἐλαχίστων περιπτώσεων, νὰ δώσῃ τὴν σημασίαν ἑκάστης τούτων εἰς φράσεις ἐκ τοῦ προφορικοῦ δημώδους λόγου. Διὰ τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων δὲν καταβάλλει τὴν δέουσαν προσπάθειαν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους πολὺ θὰ συνέβαλλε διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ κατὰ τὰ ἄλλα πλουσιωτάτου τούτου ὑλικοῦ, ἐὰν ἀνελάμβανε τὴν ἀποδελτίωσιν αὐτοῦ συντάκτης γνωρίζων τὰ Κρητικὰ ἰδιώματα. Τὸ χειρόγραφον κρίνεται βραβεύσιμον.

2. *Στράτου Μπακογιώργου*, καθηγητοῦ Μαθηματικῶν, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐξ Ἀχυρῶν Ἀκαρνανίας καὶ τῶν πέριξ χωρίων».

Ὁ συλλογεὺς μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τρίτην φοράν. Τὸ προσφερόμενον ὑπ' αὐτοῦ γλωσσικὸν ὑλικὸν περιέχεται εἰς δύο τετράδια. Τὸ ἓν ἐκ τούτων, μεγάλου σχήματος ἐξ 149 σελίδων, περιέχει ποικίλην γλωσσικὴν ὕλην διατεταγμένην ἀλφαβητικῶς, ἀρχίζουσαν ἀπὸ τὸ γράμμα Κ καὶ ἀποτελοῦσαν συνέχειαν τῆς ὕλης τῶν δύο προηγουμένων χειρογράφων τοῦ αὐτοῦ συλλογέως. Τὸ δεύτερον τετράδιον, 8ου σχήματος ἐξ 69 σελίδων, περιέχει περὶ τὰς ἑξακοσίας παροιμίας καὶ γνωμικά, ὡς καὶ εἴκοσι τέσσερα μοιρολόγια. Μέγα πλεονέκτημα τῆς προσφερομένης ὕλης ἀποτελοῦν αἱ ἄφθονοι φράσεις ἐκ τοῦ δημώδους λόγου, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν ἕκαστον λῆμμα. Αἱ φράσεις αὗται εἴς τινα ἐκ τῶν λημμάτων ὑπερβαίνουν τὰς εἴκοσι. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ τὰ κοινότερα λήμματα ἀποκτοῦν ἰδιαιτέραν ἀξίαν. Διὰ τὴν πιστὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων ὁ συλλογεὺς καταβάλλει προσπάθειαν καὶ ἐπιτυγχάνει ἐν πολλοῖς. Παραθέτων ἐντὸς παρενθέσεως τὸν ἀλώβητον τύπον τοῦ λήμματος, βοηθεῖ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν αἱ ἰδιωματικαὶ λέξεις. Ἡ αὐστηρὰ ἀλφαβητικὴ σειρά, τὴν ὁποίαν τηρεῖ ὁ συλλογεύς, προκαλεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οὗτος ἐργάζεται τῇ βοηθείᾳ λεξικοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος ἐργασίας φαίνεται ὅτι τὸν παρασύρει ἐνίοτε καὶ παραθέτει λόγια στοιχεῖα (ἐλάχιστα εὐτυχῶς), ὡς δημώδη. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν παροιμιῶν τινὲς τυγχάνουν κοιναὶ ὅπως, π.χ., *ὅποιους βιάζιτι σκουντάφτ', ὅποιους ἔχ' τὰ γένια, ἔχ' κί τὰ χτένια, ὅποιους ἔχ' τ' μυῖγα μυιγιάζιτι* κ.ἄ. Ἐνίοτε ἐκλαμβάνει ὡς παροι-

μίας, φράσεις ἢ ἀράς : *τἄχει χαμένα, τἄχει τετρακόσα, κουρουφέξαλα, νὰ σὶ πάν' οἱ τέσσιρις, νὰ καίουνταν ἡ κούνια π'σὶ κούν'σι.* Εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν παροιμιῶν δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε οὔτε δίδει τὴν σημασίαν τῶν ἰδιωματισμῶν, οἱ ὁποῖοι περιέχονται εἰς αὐτάς. Τὰ εἴκοσι τέσσερα μοιρολόγια τῆς συλλογῆς φαίνονται γνήσια δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς μούσης. Ὁ συλλογεὺς ἀποφεύγει καὶ ἐδῶ νὰ δώσῃ τὴν ἑρμηνείαν τῶν περιεχομένων εἰς αὐτὰ ἰδιωματικῶν στοιχείων. Παρὰ τὰ μειονεκτήματα ταῦτα, τὸ χειρόγραφον κρίνεται ὡς ἓν τῶν καλυτέρων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ συνεπῶς βραβεύσιμον, διὰ τὸν λεξιλογικὸν πλοῦτον, τὴν ἑρμηνευτικὴν σαφήνειαν καὶ τὴν ἀκριβῆ φωνητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ βορείου ἰδιώματος τῶν Ἀχυρῶν Ἀκαρνανίας.

3. *Ξενοφῶντος Ἀναγνωστοπούλου*, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος τῆς νοτίως τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ἔνθα τὰ χωρία: Πύργος Ὑπάτης, Περιστέρι, Μεσοχώρι, Λυχνόν, Καστανιά, Νεοχώρι Ὑπάτης, Δάφνη, Ἀνατολή, Μάρμαρα, Κολοκυθιά, Περιβόλι, Καστριώτισσα, Διχώρι, Μαυρολιθάρι, Καλοσκοπή, Παύλιανη καὶ Στρώμνη».

Τὸ χειρόγραφον, ἐξ 126 σελίδων μεγάλου σχήματος, φέρει τὸν τίτλον «Γεωργικὴ ὁρολογία». Ὁ συλλογεὺς μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τετάρτην φοράν. Μὲ τὴν ἀποκτηθεῖσαν πεῖραν καὶ τὴν προσεκτικὴν καὶ ἐπιμεμελημένην ἐργασίαν του προσφέρει καὶ τὴν φορὰν ταύτην πλούσιον καὶ χρήσιμον ὑλικόν. Παραθέτει τὴν ὁρολογίαν τῆς ἀγροτικῆς κατοικίας, τῶν ἐπίπλων, σκευῶν καὶ ἐργαλείων, ὅπως ἀκριβῶς τὰ διατυπώνει εἰς τὴν γλῶσσαν του ὁ λαός, προσφέρων οὕτω φράσεις καὶ λέξεις ἀσυνήθεις. Δίδει ἐπίσης παροιμίας, τὰς ὁποίας ἑρμηνεύει ἐπιτυχῶς, καθὼς καὶ εὐχάς, ἀρὰς καὶ βλασφημίας. Εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν σημασιῶν εἶναι σαφὴς καὶ ἀποδίδει πιστῶς τὴν φωνητικὴν τῶν ἰδιωματικῶν στοιχείων παραθέτων ἐντὸς παρενθέσεως τὸν ἀλώβητον τύπον ἑκάστου λήμματος. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἡ ὁρολογία τοῦ ἀρότρου καὶ ἐν γένει οἱ γεωργικοὶ ὅροι, οἱ ὁποῖοι παρέμειναν, ὅπως καὶ εἰς τὸν λοιπὸν Ἑλληνικὸν χῶρον, γνήσιοι Ἑλληνικοὶ ὡς οἱ : *γυνὶ* τό, *σταβάρ'* τό, *σπάθ'* ἡ, *παράβουλα* τὰ (= τὰ πτερύγια ἑκατέρωθεν τοῦ ἐλύματος), *ζ'γὸς* ὁ, *ζέβλις* οἱ (= ζεῦγλαι), *ζεβλόσκοινα* τά, *β'κέντρα* ἡ, *ζ'γουμάχ'* τὸ (*ζυγομάχι* = προβιὰ προσηρμοσμένη εἰς τὸ τμῆμα τοῦ ζυγοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ βοδιοῦ, διὰ νὰ ἀποφεύγεται ὁ τραυματισμὸς τοῦ ζῴου διὰ τῆς συνεχοῦς τριβῆς), *καρπουλόι* τὸ (καρπολόγος) κ.ἄ. Τὴν λεπτομερῆ ἔρευναν τοῦ συλλογέως φανερώνει ἐπίσης ἡ ποικιλία ὀνομασιῶν εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν τῶν γεωργικῶν λιπασμάτων. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ συλλογὴ κρίνεται βραβεύσιμος.

4. *Ἰωάννου Βελεγράκη*, πτυχιούχου φιλολόγου, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Πύργου Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης».

Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἀπόκειται τὸ ὑπ' ἀριθ. 435 χειρόγραφον, περιέχον γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Μονοφατσίου, τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1925 ὑπὸ Γ. Ἀναγνωστοπούλου. Μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα ὀκτὼ ἐτῶν ἔχομεν τὴν συλλογὴν Βελεγράκη. Εἶναι ἡ δευτέρα

κατὰ σειράν, τὴν ὁποίαν ὑποβάλλει ὁ συλλογεύς. Ἡ πρώτη περιέχει τοὺς ποιμενικοὺς ὅρους ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀστερουσίων ὀρέων. Ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ περιέχει γλωσσάριον διατεταγμένον κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν ἐκ τεσσαράκοντα ὀκτὼ σελίδων (48) μεγάλου σχήματος καὶ δύο προσθήκας, ἐξ ὀκτὼ (8) σελίδων ἑκάστη, ἐξ ὧν ἡ μία περιέχει τοὺς ὅρους τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ καὶ ἡ ἑτέρα γεωργικοὺς ὅρους.

Ὁ συλλογεύς, συμμορφούμενος πρὸς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας, συνοδεύει ἕκαστον λῆμμα διὰ φράσεων ἐκ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, δίδει μὲ ἀρκετὴν σαφήνειαν τὴν σημασίαν ἑκάστου λήμματος καὶ ἀποδίδει κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν φωνητικὴν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων. Ἐν τῷ λεξιλογίῳ συναντῶμεν ἀρχαιοπινῆ τινα στοιχεῖα ὡς : *ἀνέλαξη ἡ*, τὸ ἀρχ. οὐσ. *ἀνάλεξις* = πολυπληθὴς συγκέντρωσις, *ἀράσσω* μὲ τὴν σημ. τοῦ προσκρούω, ἐπιτίθεμαι, *ἀφοροῦμαι*, τὸ ἀρχ. *ὑφορῶμαι* = ὑποπτεύομαι, *βίζηλος* = ἐπίζηλος, *ἔχνος (ἔθνος)*, *τὰ ἔχνη* = τὰ ζῶα, *ποτρομῶ* = ἀποτολμῶ κ.ἄ. Συναντῶμεν ἐπίσης Ἰταλικὰ καὶ Τουρκικὰ στοιχεῖα ὡς : *δακέρνω, δακάρω* (τὸ Ἰταλ. intaccare) = ἀρχίζω τι, καταπιάνομαι μὲ κάτι, *ἐδουρία ἡ* = ἡ ὀσμὴ (τὸ Ἰταλ. odore), *βοτζάλε* τὸ = τὸ κυκλικὸν στόμα πηγαδιοῦ (τὸ Ἰταλ. bozzale). *λιγαδούρα ἡ* = τὸ δέσιμον (Ἰταλ. legatura), *μουζούρι* τὸ = τὸ μέτρον (Ἰταλ. mesura), *ἀμέδε* φρ. *νἄχῃς τ'ἀμέδε σου* = νὰ ἔχῃς τὸ νοῦ σου, νὰ προσέχῃς (Ἰταλ. mente), *βαϊλδίζω* = ἀποκάμνω (Τουρκ. bayilmak), *διγριμί* = κατ' εὐθεῖαν (Τουρκ. dogru), *δαβραδίζω* = ἀναλαμβάνω, ἀναρρωννύω (Τουρκ. davranmak) κ.ἄ. Ὁ συλλογεὺς συγχέει ἐνίοτε τὰ ὁμόηχα, ὑπάγων ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ λῆμμα π.χ. *ἀδάρα ἡ* = ἡ ὁμίχλη (τὸ Βυζαντ. ἀντάρα, ἐντάρα), καὶ *ἀδάρα ἡ* = τὸ ἀπόβαρον (Ἰταλ. tara) καὶ ἀντιστρόφως, τὸ αὐτὸ λῆμμα ὑπάγει ὑπὸ διαφορετικὴν ἐτυμολογικὴν ἀρχήν, ἐὰν παρουσιάζει διαφόρους σημασίας, ὡς, π.χ., τὸ ρ. *ἀνεγυρίζω* = προσπερνῶ στροφὴν τινα καὶ *ἀνεγυρίζω* = ἀποφεύγω τόπον ἢ λόγον τινά. Ἡ ὁρολογία τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ συλλογεὺς συνοδεύει καὶ διὰ σχημάτων, εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων συλλογῶν τοῦ εἴδους τούτου, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Ἡ συλλογὴ κρίνεται βραβεύσιμος.

5. *Ἀναστασίου Κατέχη*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐξ Ὀθωνῶν Κερκύρας», τετράδιον μεγάλου σχήματος ἐκ τριακοσίων (300) σελίδων, ἀραιῶς γεγραμμένων.

Ὁ συλλογεὺς μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ δευτέραν φοράν. Ἐκ τῆς νησῖδος τῶν Ὀθωνῶν, ἡ ὁποία κεῖται βορειοδυτικῶς τῆς Κερκύρας καὶ ἀπέχει ἀπὸ ταύτης τεσσαράκοντα (40) περίπου μίλια, ὅσον ἀκριβῶς ἀπέχει καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ λιμένος Otranto (ἀρχ. Ὑδροῦς), ἔχομεν μόνον τὰς δύο συλλογὰς τοῦ Κατέχη. Οὗτος ἀντλεῖ τὸ ὑλικὸν ἐκ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας καὶ παρουσιάζει οὕτω ποικίλον μὲν καὶ χρήσιμον ὑλικόν, ἀλλὰ ἄνευ λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας θὰ εἶχεν, ἐὰν ἠρεύνα εἰδικοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητος τῶν κατοίκων, ὡς, λ.χ., τοὺς τομεῖς τοῦ γεωργικοῦ, τοῦ ποιμενικοῦ, τοῦ ἁλιευτικοῦ βίου κ.ἄ.

Τὸ ἰδίωμα παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον καὶ τὴν φωνητικήν. Περιέχει, ὡς εἶναι φυσικόν, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς νήσου, Ἰταλικὰ

στοιχεῖα ὡς : *χάβρος* = ὁ σιδηρουργὸς ('Ιταλ. fabbro), *λάπι* τὸ = τὸ μολυβδοκόνδυλον ('Ιταλ. lapis), *μακιὰ* ἡ = ἡ κηλὶς ('Ιταλ. macchia), *κομιδόρα* ἡ = ἡ ντομάτα ('Ιταλ. pomidoro), *βάϊ* = ἐπιφών., ἀλλοίμονο ('Ιταλ. guai), *σκάνιο* τὸ = ἡ καρέκλα ('Ιταλ. scanno) κ.ἄ. Παρατηρεῖται σποραδικὴ ἀποβολὴ τῶν ἀτόνων *ου* καὶ *ι* κατ' ἐπίδρασιν προφανῶς τῆς γειτονικῆς 'Ηπείρου : 'Ερείκουσα > *Ρούκ'σα*, 'Ερεικουσιώτης > *Ρουκ'σ'ώτης*, Καρουσάδες – Καρουσαδίτης > *Καρ'σαδίτης*, Περουλαδίτης > *Περ'λαδίτης*, τῆς ἔκρινε > *τ'ς ἔκρινε*, μεταζυμώνω > *ματαζ'μώνω*. 'Επίδοσιν παρουσιάζει ἡ πρόθεσις *ματὰ* < μετά, ἐν συνθέσει μετὰ ρημάτων, ἀντὶ τῆς κοινῆς προθέσεως *ξανά* - : *ματαδαρτίζω*, *ματαζαβώνω*, *ματαταράζω*, *ματαφορτώνω* κ.ἄ. 'Ασυνήθης εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ *μ* εἰς *β* πρὸ τῶν ὑγρῶν : συκαμινέα – συκαμνιὰ *σκαβνιά*, συκάμινο > *σκάβνο*, μουρλίζομαι > *βουρλίζομαι*, μουρλοκομεῖο > *βουρλοκομεῖο* χαμηλὰ > *χαb'λά*. Παρατηρεῖται ἡ ἀρχαία προφορὰ τοῦ *υ* = *ου* : σκύβω > *σκούβω*, σκύψιμο > *σκούψιμο*, σκυφτά, > *σκουφτά*, ἁρμύρα > *ἁρμούρα*, μύτη > *μούτη* κ.ἄ., ἀκούονται ἐπίσης τὰ μέσα ἠχηρὰ *b*, *g*, *d* : *bός'κος* > μπόσικος, *χodροκέφαλος*, *σκουdράω*, *gόφος* (τὸ ψάρι γοφάρι), *μέρμηgας*, *σφάλagας* (τὸ σφαλάγγι).

Τὸ χειρόγραφον προσφέρει χρήσιμον γλωσσικὸν ὑλικὸν καὶ θεωρεῖται διὰ τοῦτο βραβεύσιμον.

6. *Γεωργίου Χατζηγεωργίου*, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐξ Αἰγιαλούσης τῆς Κύπρου». Τὸ προσφερόμενον ὑλικὸν εἶναι τὸ πρῶτον ἀπόκτημα τοῦ 'Αρχείου τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης τῆς Κύπρου.

'Ο συλλογεύς, σπουδαστής, ἔχων ὑπ' ὄψιν του τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς 'Εταιρείας, ἀντλεῖ τὸ ὑλικὸν ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Δίδει τὴν ὀνομασίαν ἑκάστου τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν λεπτομερείᾳ, τῶν μερῶν τῆς οἰκίας, τῶν σκευῶν, τῶν ἐργαλείων, τῆς ἐνδυμασίας, τῆς ὑποδήσεως, τῆς διαίτης, τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων, τῆς ἀρτοποιίας. Προτάσσει φωνητικὸν διάγραμμα τῆς προφορᾶς τῶν παχέων συμφώνων *σ*, *ζ*, *ξ*, *ψ* καὶ τοῦ φθόγγου *τσ*. Προσέχει πολὺ εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀκριβῆ φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων. Περιγράφει λεπτομερῶς τὰ ἀντικείμενα. Παραθέτει τέσσαρας (4) φωτογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας εἰκονίζονται ἐργαλεῖα τοῦ φούρνου καὶ γεωργικὰ τοιαῦτα. Δίδει σαφῶς τὴν σημασίαν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων, συνοδεύων δὲ ἕκαστον λῆμμα διὰ φράσεων ἐκ τοῦ καθημερινοῦ λόγου προσφέρει διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ νέα λήμματα. 'Ιδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ κεφάλαιον *Φυσιογνωμία*, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ συλλογεὺς παραθέτει ἑκατὸν δώδεκα (112) παρωνύμια, τινὰ τῶν ὁποίων, ὅλως ἀσυνήθη, εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς παρατηρητικότητος τοῦ λαοῦ : *φυσανέμης* = ὁ καιροσκόπος, *ἄστομος* = ὁ ὀλιγαρκής, ὁ τρώγων ὀλίγον, *πουλ-λαόφωνος* = ὁ ἔχων λεπτὴν φωνήν, *κορτοντήρας* = ὁ ἔχων προτεταμένον τὸ στῆθος, *παραξόρτινος* = ὁ ἐκκεντρικός, *τουμπόϑειλος* = ὁ ἔχων προτεταμένα, χονδρὰ χείλη κ.ἄ.

Τὸ ἰδίωμα Αἰγιαλούσης παρουσιάζει τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς διαλέκτου τῆς Κύπρου, ἤτοι : 1/ τὴν διατήρησιν τοῦ τελικοῦ *ν* : *ἀρφάλιν* < ἀφάλι, *ν-νερόν*, *ψωμὶν* κ.ἄ., 2/ τὰ διπλᾶ σύμφωνα, τὰ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως καὶ τὰ ὑστερογενῆ:

ἄλ-λος, ἥλ-λιος, καλ-λύτ-τερος, συντυχάν-νω, γυρίζ-ζω, μ-μάθκια, κόκ-καλο κ.ἄ., 3/ τὴν σίγησιν τῶν μεσοφωνηεντικῶν *β, γ, δ* : ζαβοπόδης > *ζαοπόας*, στραβὸς > *στραός*, 4/ τὴν φωνητικὴν ἐξέλιξιν τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων : ρδ > ρτ, ργ > ρκ >, ρια > ρκα, λγ > ρκ, βδ > βτ > φτ, βγ > φκ, γδ > χτ : ἀναριοδόντης > *ἀναρκοδόντας*, διαβολεμένος > *θκιασλεμένος*, βούλγαρος > *βούρκαρος*, φευγιὸ > *φευκόν* κ.ἄ. Ἀκούεται ἐπίσης ἡ ρηματικὴ κατάληξις *-ίσκω -ομαι* : *πλυνίσκω -ομαι*.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν ὁ συλλογεύς, συνεχίζων τὴν συγκέντρωσιν ὑλικοῦ, ἔδιδε τοὺς γεωργικούς, ποιμενικούς, ἁλιευτικοὺς καὶ ναυτικοὺς ὅρους τοῦ χωρίου του, ὡς καὶ ὑλικὸν ἐξ ἄλλων τομέων τῆς δραστηριότητος τῶν κατοίκων.

Τὸ χειρόγραφον Χατζηγεωργίου κρίνεται ἐν τῷ συνόλῳ του ἄξιον βραβεύσεως.

7. *Φωτίου Λίτσα*, Χειρόγραφον ἐκ τριακοσίων (300) σελίδων μικροῦ σχήματος περιέχον γλωσσικὴν ὕλην ἐκ «Βερεστιᾶς Τριφυλίας».

Ὁ συλλογεὺς μετέχει, διὰ τετάρτην ἤδη φοράν, τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας. Αἱ τρεῖς προηγούμεναι συλλογαί του ἐκρίθησαν μεταξὺ τῶν πρώτων. Τὸ ὑπὸ κρίσιν χειρόγραφον περιέχει τὰς ὀνομασίας τῶν μερῶν τῆς οἰκίας, τῶν σκευῶν, ἐπίπλων, ἐργαλείων τοῦ φούρνου, τὴν ὁρολογίαν τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ, τὰς ὀνομασίας φιδιῶν καὶ ἑρπετῶν καὶ εἰς τὸ τέλος παρατίθενται ἐν παραρτήματι *«γλωσσικὰ ποικίλα»*, ὡς τιτλοφορεῖ ὁ συλλογεὺς διαφόρους ἰδιωματικὰς λέξεις. Παρὰ τὰς τριακοσίας (300) σελίδας του, τὸ χειρόγραφον δὲν περιέχει ἀνάλογον εἰς ποσότητα ὑλικόν, διότι αἱ λέξεις εἶναι ἀραιὰ γραμμέναι, πολλὰ δὲ λήμματα μετοχῶν, διδόμενα εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν τριῶν γενῶν, ἔπρεπε νὰ ὑπαχθοῦν ὑπὸ τὸ οἰκεῖον ρῆμα. Δίδει μὲ σαφήνειαν τὴν σημασίαν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων, παρεμβάλλων σχετικὰ γνωμικὰ καὶ παροιμίας, τὰ ὁποῖα δίδουν ἰδιαιτέραν ἀξίαν εἰς τὸ χειρόγραφον. Πολλαὶ ἐκ τῶν φράσεων, τὰς ὁποίας παραθέτει ἐπίσης διὰ τὴν σημασίαν τῶν λημμάτων φαίνονται στερεότυποι, δὲν προέρχονται ἐκ τῆς καθημερινῆς ἀβιάστου ὁμιλίας τοῦ λαοῦ.

Τὸ χειρόγραφον ἐν τῷ συνόλῳ του κρίνεται βραβεύσιμον.

8. *Ἀθανασίου Παπαθανασίου*, πτυχιούχου τῆς Νομικῆς, τετράδιον ἐξ ἑκατὸν πέντε (105) πυκνογραμμένων σελίδων μικροῦ σχήματος, περιέχον γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τοῦ χωρίου Περίστα τῆς Αἰτωλίας, ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ συλλογέως.

Οὗτος μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας διὰ τρίτην φοράν, προσφέρων γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε χωρίου. Ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ περιέχει 1408 λήμματα. Αἱ πρῶται 60 σελίδες περιέχουν ἀνάμεικτον ὑλικόν, αἱ δὲ ὑπόλοιποι διατεταγμένον ἀλφαβητικῶς. Τὰ λήμματα εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀσυνήθη, αἱ σημασίαι τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων δίδονται σαφῶς, αἱ δὲ συνοδεύουσαι αὐτὰς φράσεις προέρχονται ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀβιάστου λόγου τοῦ λαοῦ. Μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἐπίσης, δίδει τὴν φωνητικὴν τοῦ βορείου ἰδιώματος τῆς Περίστας. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ κεφάλαιον *«Φράσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας»*, ὅπου παρατίθενται περὶ τὰς εἴκοσι φράσεις χαρακτηριστικαὶ τοῦ ἰδιώματος, ὡς αἱ ἀκόλουθοι : *πάει τ'φέκ'* = πάει κατ' εὐθεῖαν, *τοὺ φεγγάρ' δειπνάει* = εἶναι μεσάνυχτα, *χρουστάου οὐβραΐκα* = ἔχω πολλὰς ἁμαρτίας, *θὰ βάλου*

τὰ νύχια μου τσαπιὰ = θὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν, *ἀρμέϊτ' ἡ γῆ* = τὸ ἔδαφος κατολισθαίνει κ.ἄ.

Τὸ χειρόγραφον κρίνεται διὰ ταῦτα βραβεύσιμον.

9. *Ἐλευθερίου Τσιτσοπούλου*, «Γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ ὕλη ἐκ τοῦ χωρίου Φλογητὰ τῆς Χαλκιδικῆς», ἐξ 120 σελίδων μεγάλου σχήματος καὶ ἑτέρων 85 σελίδων τετραδίου 8ου σχήματος.

Τὰ χειρόγραφα ταῦτα περιέχουν λεξιλόγιον, κατάλογον βαπτιστικῶν ὀνομάτων, ἀφηγήσεις εἰς τὸ Καππαδοκικὸν ἰδίωμα, παραμύθια, ἀνέκδοτα καὶ διάφορα ἔθιμα. Ὁ συλλογεύς, γεωργὸς τὸ ἐπάγγελμα, φαίνεται ἄνθρωπος μικρᾶς γραμματικῆς καταρτίσεως. Ἀσχολεῖται διὰ πρώτην φορὰν μὲ τὴν συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ καὶ ἐπὶ πλέον δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας. Κατάγεται ἐκ τοῦ χωρίου Φλογητὰ τῆς Καππαδοκίας, ὅπως καὶ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ νέου ὁμωνύμου χωρίου τῆς Χαλκιδικῆς, καὶ φιλοτιμεῖται διὰ τοῦτο νὰ δώσῃ τὴν γλῶσσαν τῆς ἀπολεσθείσης πατρίδος. Παρέχει, πράγματι, ἄφθονον ὑλικόν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς προσφορᾶς τούτου καὶ ἡ ἀσάφεια τῶν ἑρμηνευμάτων καθιστοῦν αὐτό, ἐν πολλοῖς, ἄχρηστον.

Τὸ ἰδίωμα παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὴν φωνητικήν, τὴν μορφολογίαν καὶ τὸ λεξιλόγιον. Ἐκ τῶν ἀφθόνων ἀρχαιοπινῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς τὸ λεξιλόγιον παραθέτω ἐνταῦθα μερικὰ : *ἰνιατός* τὸ ἀρχ. νεατός, τὸ πρῶτον ὄργωμα χέρσου ἀγροῦ, *ὅρομα*, τὸ ὅραμα, *ταυρῶ*, *νισκιὰ* = ἑστία, *κρούω*, *ντῶκα* = κτυπῶ, αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι : *τό 'μόν*, *τὸ σόν*, *τ' ἐμέτερ'* καὶ *κατ' ἀναλογίαν τὸ σέτερ'*. Ἐπίδοσιν παρουσιάζει ἡ ρηματικὴ κατάλ. *-ίσκω*.

Ἡ συλλογή, παρὰ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις, κρίνεται βραβεύσιμος διὰ τὰ ὀλίγα μέν, ἀλλὰ λίαν χρήσιμα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα περιέχει καὶ διὰ τὴν φιλότιμον προσπάθειαν τοῦ συλλογέως.

10. *Ἰακώβου Ἠλία*, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Μεγάρων καὶ ἄλλων τόπων». Χειρόγραφον εἰς σχῆμα μέγα ἐξ 90 σελίδων, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀντιστοιχοῦν πρὸς 70 περίπου, διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον γεγραμμέναι, ἄλλαι δὲ μόνον κατὰ τὸ τέταρτον.

Ὁ συλλογεύς, βιοπαλαιστὴς ὀργανοπαίκτης, μὲ μικρὰν γραμματικὴν κατάρτισιν, ἐφιλοτιμήθη νὰ προσφέρῃ γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος, τὰ Μέγαρα, καὶ ἐξ ἄλλων τόπων, τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφθη ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ἡ προθυμία αὕτη τοῦ συλλογέως προκαλεῖ τὴν συμπάθειαν, ἀλλὰ τὸ δοθὲν ὑπ' αὐτοῦ ὑλικὸν τυγχάνει, ἐν πολλοῖς, ἄχρηστον διὰ τοὺς ἀκολούθους λόγους : 1/ πολλῶν λημμάτων ἀγνοεῖται ὁ τόπος προελεύσεως, 2/ ἡ ἑρμηνεία τῶν σημασιῶν εἶναι ἀσαφής, 3/ τὸ αὐτὸ λῆμμα ἐπαναλαμβάνεται δὶς καὶ τρὶς ἐν τῷ αὐτῷ λεξιλογίῳ, ὡς, π.χ., τὰ λήμματα *σοφρᾶς*, *τρίουζα* κ.ἄ., 4/ παρερμηνεύει πολλὰ ἐκ τῶν λημμάτων, ὡς, π.χ., τὸ *χρυσοχέρης* = ἔξυπνος κ.ἄ. Ἐνίοτε ἐπιχειρεῖ καὶ ἐτυμολογίας καί, ὅπως εἶναι εὐνόητον, ἀποτυγχάνει.

Τὸ χειρόγραφον διὰ ταῦτα δὲν κρίνεται βραβεύσιμον. Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

προτείνει, νὰ δοθῇ εἰς τὸν βιοπαλαιστὴν συλλογέα ἓν χρηματικὸν ποσόν ὡς συμβολικὴ βράβευσις τῆς προθυμίας του καὶ νὰ ὑποδειχθῇ εἰς αὐτὸν καταλλήλως νὰ ἀφήσῃ τὸ ἔργον τοῦτο δι' ἄλλους.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἀθ. Κωστάκης
Δικ. Βαγιακάκος
Ἀναστ. Καραναστάσης (Εἰσηγητὴς)

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογὰς αἱ ἑξῆς τιμητικαὶ διακρίσεις :

Α/ Βραβεῖον ἐκ 3.000 δρχ. μετ' ἐπαίνου εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Ν. Πιμπλῆ καὶ Εὐστρ. Μπακογιώργου.

Β/ Βραβεῖον ἐκ 2.500 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Ξεν. Ἀναγνωστοπούλου, Ἰω. Βελεγράκη, Ἀναστ. Κατέχη καὶ Γεωργ. Χατζηγεωργίου.

Γ/ Βραβεῖον ἐκ 2.000 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Φωτ. Λίτσα καὶ Ἀθ. Παπαθανασοπούλου.

Δ/ Βραβεῖον ἐκ 1.500 δρχ. εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ἐλευθ. Τσιτσοπούλου καὶ

Ε/ Ἀμοιβὴν ἐκ 1.000 δρχ. εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ἰακ. Ἠλία, συνοδευομένην μὲ τὴν σύστασιν νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς ἄλλον διαγωνισμὸν τῆς Ἑταιρείας.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Α

-α 6, 40, 139
ἀbάʹρα 71
ἀbaʹρʹὰ 73
ἀbaʹρʹοῦ 73
ἀβαντάριο 114
ἀβάρετος 141
ἀβάσκαμα 140
ἀβάτα 140
ἀβατσινιὰ 83
ἀβιζάρης 138
ἀβγατάου 108
ἀβγὸ 9, 119
ἀβγομάτι 9
ἀbέλι 140
ἀbέλια 144
ἀβιζάρω 27
ἀβʹρʹανὴ 73
ἀβʹρʹανὸ 73
ἀβʹρʹανὸς 73
ἀβλαβὲς 50_2
ἀβλασερὸ 48_1
ἀβλεμὲς 50_2
ἀβοκᾶτος 27
ἀβολάδα 114
ἀβρουνιὰ 5
ἀgάʹθα 71
ἀgaʹθʹοῦ 72
ἀgaʹθʹοῦνε 72
ἀgάʹρο 71
ἀγάνια 141
ἀγαντάρω 114
ἀγαπᾶς 23, 28
ἀγαπᾶτε 23
ἀγαποῦ 149
ἀγαπάω 24
ἀγγελικὸς 8
ἄγγελος 7
Ἀγγελοτάσος 145
ἀγγιὰ 141
ἀγγιάζου 108
ἀγγιᾶς 141
ἀγγιάω 140
ἀγγούρι 61_1, 119
ἀγγουρολόος 118
ἀγελάδες 23
ἀγελαδάρις 10
ἀγελαδιὰς 5
ἀγέλωπος 118
ἀγιάθουνας 114
Ἁγί Ἀdʹρʹὸς 75
ἀgιδούρα 112
ἀgίμαχους 112
ἀγʹρʹάδες 74
Ἀγʹρʹάδες 74
ἀγʹρʹεύου 74
Ἀγʹρʹοκάμπι 74
Ἀγʹρʹοκάμποι 74
Ἀγʹρʹόμαλλος 74
Ἀγʹρʹοπερίβολο 74
ἀγʹρʹοπερίστερο 74
ἀγʹρʹορείτης 74
ἄγʹρʹος 74
ἀγʹρʹοσουκιὰ 74
ἀγκαθὸς 113
ἀγκαθότοπους 148
ἀγκαλιὰ 133
ἀγκελόνια 5
ἀγκίδα 120
ἀγκιδιάζω 103
ἀγκίλα 120
ἀγκλιὰ 101
ἀγκομαχῶ 9, 8
ἄγκουρες 121
ἀγκωναρία 140
ἀγκώνω 9
ἀgουνάʹρα 71
ἀγλύκαγος 144
ἀγνιὰ 108
Ἁγνοῦς 126
ἀγοπάνω 103
ἀγουροκόρ᾽τσου 148
ἄγριγια 121
ἄγριγιος 121
ἀγριοαγκυλωνεὰ 5
ἀγριοκαυκαλήθρα 5
ἀγριοπασχαλεὰ 5
ἀγριορείτακας 74_1
ἀγριοφασούλι 126
ἄγροικος 138
ἀγροπούλ᾽ 149
ἀγροπούλ᾽ 149
ἀγύριγος 139
ἀγύριος 139
ἀγωρέλι 20, 27, 44
ἀδάγκωτους 148
ἀδάμαστος 118
ἀdάρα 140, 156
ἀδελφάτο 36
ἀδελφὸς 142
ἀδερφὴ 136
ἀδερφουσιὰ 100
ἄδης 34, 42, 45
ἀδιανέμ᾽τος 148
ἀδιαφοροῦ 132
ἀδιαφοροῦ 149
ἀδικίγια 121
ἀδικιὲς 144
ἀdίκʹρʹα 74
ἀδιρφάκ᾽ 101
ἀδιρφὸς 101
ἀδιρφούλα 101
ἀδιρφούλ᾽ς 101
ἀδιρφουμοίρ᾽ 101
ἀδιρφουπ᾽τὸς 101
ἀdιχολάω 145
ἀδρακοντία 140
ἀδράλα 113
ἀδρ᾽πουφτὸς 148
ἄdρας 120
ἀδρεφιῶ 151
ἀδυναμίγες 121
ἀετονύχης 43
ἀετὸς 9
ἀθαράπαγος 87
ἀζάλωτος 96
ἀζάρουτου 148

ἄζυμα 99
-άζω 144
ἀζωγυρέα 126
ἀζώγυρας 126
ἀθάρρετος 65
ἀθ-θός 94
ἀθίγγανους 105
ἀθρακωνέα 104
ἀθρονιὰ 5
ἄθρωπος 120
ἄθωρος 146
-άια 43
-αιὰ 13, 43
-αιὰ 6
αἶγα 118
αἰγίλωψ 118
αἰγός 139
ἀιδιρ'αλίζομαι 75
ἀιδιρ'ανὴ 75
ἀιδιρ'εύου 75
ἀιδιρ'ωμένος 75
ἄιδος 71
-αίνω 34, 42, 45
-'αιο 43
-αιὸ 43
-'αιος 43
-αιός 6
-αιός 13, 43
ἀιπαναριὰ 139
ἀιπανούλια 139
ἀιπάνω 139
αἵρεση 136
ἄκαγος 108
ἀκαπλάτιγος 108
ἀκαρτερῶ 140
ἀκέραιος 43
ἀκέριος 43
-άκης 14, 43
-άκι 10
-άκλους 83
ἀκιντινάρι 114
-άκιος 10
ἀκκουμπίζω 106
ἀκκουμπῶ 106
ἀκλασούνιγος 143, 144
ἀκονιζιὰ 126
ἀκο 97
ἀκουουθοῦ 149
ἀκοῦγε 23, 33, 45
ἀκοῦς 23, 33
ἀκοῦστε 23, 28
ἀκοῦτε 23, 33
ἀκριβοθώρετος 146
ἀκρίδα 119
ἀκρίθα 119
Ἄκρις 148
ἀλάνταβος 88
ἀλάρωτος 47_1
ἀλαφ'ρ'αίνου 74
ἀλάφ'ρ'ανα 74
ἀλαφ'ρ'ὸς 74
ἀλαφραίνω 34
Ἀλβάνιτσα 78
ἄλβου 83
ἀλέβ'ρ'α 73
ἀλέ'τ'ρ'α 75
ἀλε'τ'ρ'ὰ 75
ἀλε'τ'ρ'οῦ 75
ἀλάκιρους 148
ἀλαταριὰ 101
ἀλεζονὰρ 128
ἀλείβγω 114
ἀλε'τ'ρ'οῦνε 75
ἀλειφιάτικα 105
ἀλεκάτη 109, 113
ἀλεκατίζω 109
ἀλεκατιάζου 110
ἀλεκατισὰ 109
ἀλεκατισὲ 109
*ἀλεκάτισι 109
ἀλεκατῶ 109-110
ἀλεκατώνω 110
Ἀλεξογιανναίικα 122
Ἀλέξω 123
ἀλεπιὰ 5
ἀλεποῦ 119
ἀλευρέα 5
ἀλευρὲὰ 5
ἀλεύρι 5, 119
ἀλευριὰ 5
ἀλή'θα 71
ἀλή'θες 71
ἄληκτος 109
ἀλησμόνηκα 96
ἀλιάδα 114
ἀλικό'do 71
Ἀλκιβιάδης 103
ἀλλαξιὰ 144
ἀλλαξουνουματίζω 101
ἀλλέστος 114
ἄλ-λος 94, 158
ἀλλουνῶνε 144
ἄλλους 98
ἀλογά'ραστος 71
ἀλογοβουνεὰ 5
ἀλόγω 151
ἀλόγωνε 144
ἄλουγου 99
ἀλουπκιὰ 5
ἀλ'πουμάτα 106
ἀλ'πουτ'νάζου 148, 149
ἀλύθι 118
ἀλυχτομανῶ 8
ἀλυχτῶ 8
ἀλωνίζω 8, 9
ἀλωνοθερίζω 8, 9
ἀμαγέριφτους 98
ἀμακαδόρος 27
ἀμάκκα 20
ἀμακκαδῶρος 21, 27
ἀμαλαϊὰ 135
ἀμανίκ'ς 112
ἀμανίτας 113
ἀμανίτης 118
ἄματος 9
ἀμάχη 140
ἀμάχ' 84
ἀμβρόσιοι 64
ἄμελος 120
ἀμέντε 156
Ἀμιρικὴ 148
ἀμ-μάθκια 95
ἀμ-μάτισ 95
ἀμμου'δ'ὰ 72
ἀμοίραγος 108
ἀμολάου 108
ἀμόνι 128
ἀμορόζος 27, 44
ἀμουλσῶνας 125
ἀμπασαδόρος 27, 44
ἀμπέλι 140, 143
ἀμπελίτσι 115
ἀμποδάου 108
ἀμπονώρα 140
ἀμπουρδέχτης 113
ἀμπρουδέχτης 115
ἀμύριγος 139
ἀμύριος 139
ἀμώνω 113

-ανα 34
ἀναβελάζω 55_1
ἀναβερβεριάζω 55_1
ἀνὰ 114
ἀναβερβερίζω 55_1
ἀναβιλβιάζω 55_1
ἀναβιλιάζω 55_1
ἀναβιρβέρ'ξα 55_1
ἀναβιρβιλιάζω 55_1
ἀναβολιὸς 116
ἀνάβουμ' 134
ἀναγλαρώνω 47_1
ἀναγορεύω 125
ἀνάγυρος 126
ἀναγύρι 126
ἀναγυριὰ 126
ἀνάγυρον 126
'Ανάγυρος 126
ἀναγωνισμὸς 137
ἀναδίνω 5
ἀνάδοχος 114
'Ανάερος 126
ἀναθαρεύω 65_1
ἀναθαρώνω 65_1
ἀνάθεμα 111
ἀναθροῖλες 144
ἀναζηθειέται 114
ἀνάιδαζα 71
ἀνάιδαξα 71
ἀναιδιάζου 72
ἀναιδιάξου 72
ἀνάιδο 71
ἀνάλεξις 156
ἀνάλλαγος 108
ἀναλύω 6
ἀναμαιτιάζομαι 73
ἀναποιδιὰ 72
ἀναποιδιάζω 72
ἀναρκουδόντας 158
ἀνάσα 106
ἀνασαίνω 106
ἀνασ'κωποθωνότανε 136
ἀναστένω 42
ἀνάστησα 42
ἀνασφαγὴ 98
'Ανάυρος 126
'Ανάυρους 126
ἀναχαιτώνει 110
ἀναχεράου 108
ἀνάψα 105
ἀναψιχειῶμαι 103
ἀνε- 111
ἀνε 114
ἀνεβαίνω 9
ἀνεβιρβιρίζου 55_1
ἀνεβοκατεβαίνω 9
ἀνέγερμα 114
ἀνέγροικος 138
ἀνέgροικος 138
ἀνεγυρίζω 156
ἀνέδεμα 111
ἀνεδένω 111
ἀνεδέτρα 111
ἀνεδοσιὰ 114
ἀνεκαθάριγος 111
ἀνεκαθάρισμα 114
ἀνεκρεμῶ 111
ἀνεκρέμασμα 111
ἀνέλαξη 156
ἀνέμελος 120
ἀνεράϊδα 114
ἀνεσέρνω 114
ἀνεστήνω 114
ἀνεσυρτάρι 114
ἀνεφανίσκω 95
ἀνεχεντρώνει 110
ἀνησυχίγια 121
ἀνηφοιρ'ιακὸς 73
ἄνθεα 6
ἄνθι 6
ἀνθὶ 6
ἄνθια 6
ἄνθος 6
ἄνθους 98
'Ανθοῦσα 36
ἀνθρωπάκλους 83
ἀνθρωπέα 6
ἀνθρωπία 6
'Αννούδ' 112
ἀνοιγοκλείνω 8, 14
ἄνοιξη 11
ἄνοιξις 11, 14
ἄνοιωστα 5
ἀνόμματος 9
ἀνταλλαὴ 103
ἀντάρα 140
ἀντικάρδιασμα 111
ἀντίλαλος 6
ἀντιτείνω 142
ἀντιχολίζω 145
ἀντιχολῶ 145
ἀντίψυχου 105
ἀντρειωσύνη 6
'Αντροχωρέας 123
ἀντρούδης 10
'Αντωνιὰ 140
'Αντώνω 123
ἀν'φαντάκους 101
ἀνύχ' 100
-άνω 144
ἀνώγει(ον) 12
ἀνώγι 15
'Ανώυρα 126
'Ανωύρου 126
ἄξαβνος 79
ἀξάγλιος 138
ἀξάλη 88, 140
ἀξαμών-νω 94
ἀξετίμωτο 95
ἀξίγιος 121
ἄξιρους 100
ἀξ-ξίπ-πα 94
ἀξούγγι 84
ἀξωμένα 147
ἀξώνω 146
-άου 108
ἀπάθουδα 147
ἄπαιδος 118
ἀπαλέτης 8
ἀπαλουσὰ 100
ἀπανιβαίνου 124
ἀπανωπηχίζει 111
ἀπαράτηκα 96
ἀπαρατημένο 144
ἀπὲ 121
ἀπείραγος 144
ἀπεκεῖ 6
ἀπιζὸς 140
ἀπιθόκι 140
ἀπίιδα 71
ἀπιιδιά 72
ἀπίκκο 20
ἀπινταριὰ 97
ἄπλας 88
ἀπλυτοβεδούρα 145
ἀπλώνω 106
ἀπλωσιὰ 5
'Απογενῖται 117
'Απογενίτας 117
ἀπογιαλεγούιδα 71

ἀπογονίκια 103
ἀποδιαλέγουρα 147
ἀποζαλὲ 5
ἀποθαρεύω 65_2
ἀποθαρύνω 65_2
ἀποθαρῶ 65^1
ἀποιθιῶμαι 72
ἀποκάουδα 147
ἀποκατούλια 139
ἀποκιριανέσκει 74, 74_2, 75_2
ἀπολειμάροι 146
ἀπολειμάρους 146
Ἀπολιθωμένη 113
ἀπολοῦθε 8
ἀπομεινάρους 146
ἀπονήιστεια 76
ἀπονήιστειο 76
ἀποπαναριὰ 139
ἀπόπλυμα 147
ἀποπέρα 8
ἀπορρίγνω 108
ἀπόρρ᾽μμα 101
ἀποσκιούρα 107
Ἀπόστσιο 122
ἀποτάζω 116
ἀπότιγος 139, 144
ἀπότιος 139
ἀπότιστος 139
ἀπουκαταριὰ 139
ἀπούληγος 144
ἀπουλ᾽σιὰ 135
ἀποῦντο 27
ἀπόφανου 101
ἀπόφανους 101
ἀποχυτήριου 124
ἀποχωνιάζω 145
ἀππαρθενεύω 20
ἀπποῦντο 27
ἀραβάνι 88
ἀραβάσσω 88
ἀραγνιὰ 144
ἀραγνος 108, 144
ἄραίλιγους 105
ἀραλίκ᾽ 124
ἀραχνιὰ 144
ἀραδαργιὲς 121
ἀράιδαζα-ἀράιδασα 70, 71
ἀραιδιάζου-ἀραιδιάσου 70, 72
ἀραιογένεις 12, 15
ἀραιὸς 6
ἀραμπατζῆς 10
ἀραπίνα 36
ἀράσσω 156
ἄρατος 88, 135
ἄραχνος 144
Ἀράχοβα 79
ἀρβάλλι 106
ἀρβαλλίζω 106
ἀρβανιτιὰ 6
ἀργασὰ 116
ἀργούδελα 115
ἀργούδελο 114
ἀρεγουλάριστος 27, 44
Ἀρέτω 123
ἀρήμαγος 144
-άρης 10, 14, 43
ἀρὶ 104
ἀριὰ 5
ἀρία 5
ἀριάνι 107
-άριος 10
Ἀριστοτέλης 11
ἀρκαλεύγομαι 118
ἄρκαλος 118
ἀρκέντικους 100
ἀρκουδία 5
ἀρκουδιὰ 5
ἀρμάιθα 71
ἀρμαιθιὰ 72
ἀρμαιθιὲς 72
ἀρμαιθιοῦνε 72
ἀρμαστὸς 125
ἀρμαστουλουγῶ 124
ἀρματουλουΐσματα 124, 125
ἀρμέϊτ᾽ 159
ἀρμενίζου 100
ἀρμεξὰ 142
ἀρμεξιὰ 142
ἀρμίιδα 71
ἀρμοτέψι 103
ἀρμούρα 157
Ἄρμπιτρες 118
ἀρνουκουπὴ 135
Ἀρόγυνος 126
Ἀρόυνος 126
ἀροφαντάδα 111
ἄρραφτος 21
ἀρρεγουλάριστος 44
ἀρρεμπέλευτος 21
ἄρρεν 65
ἀρρενικὸς 65
ἄρρην 66
ἀρρίζωτος 21
ἄρρογος 21
ἀρρούφητος 21
ἀρρωσταίνω 34, 42, 45
ἀρρώστια 76
ἀρρώστια 76
ἀρρωστιάρης 76
ἄρρωστος 76
ἄρσεν 65
ἀρσενικὸς 65, 66, 66^1
ἀρφάλιν 157
ἀρχίζω 8
ἀρχιμάντρ᾽ 124
ἀρχοντοπούλα 15
ἄρχω 7
ἄρχων 7
ἄρχως 7
ἀρωτῶ 114
-ας 39, 40
ἄσαμος 145
ἀσάμωτος 145
ἀσβέσκ᾽ς 112
ἀσβεστὲ 5
ἀσβεστέα 5
ἀσβεστιὰ 5
ἀσβισταριὰ 101
Ἀσηματσαίικα 122
ἀσήμι 53^1
Ἀσήμω 123
ἄσι 98
ἀσκάιδα 71
ἀσκαιδιοῦ 72
ἀσκαδαιριὰ 73
ἀσκαμνιὰ 83
ἀσκέλι 146
ἀσκέλλα 146
ἀσκελλοτούρα 146
Ἀσκηταρειὸ 127
ἀσκιώνω 100
ἀσκόλυθος 116
ἀσ᾽μένιου 100
ἄσουγους 105
ἀσουϊσιὰ 105
ἀσπούδα 140
ἀσπράιδα 71
ἄσπριν 19

ἀσπρὶν 20
ἀσπρογένης 44
ἀσπρόρριζα 21
ἀσπρορροδὲ 21
ἀσπρόρροκα 21
ἀσπρόρρουχο 119
ἄσπρος 12, 13
ἀσπροφρύδης 13
ἀσπροχείλης 6
ἀσραπὴ 104
ἀστέρας 124
ἀστοιφίδα 118
ἄστομος 157
ἀστοχιὰ 150
ἀστραποκαμένος 7
ἀστραφτοκοπῶ 8
ἀστραφταλίζω 8
ἀστραφταλῶ 8
ἀστυνομικὴ 98
ἀστυνουμ'κὴ 98
'Ατζελικὴ 123
'Ατζελικὼ 123
'Ατζελος 123
'Ατζέλω 123
ἀτζοχὸς 140
ἀτλανῖνα 128
ἀττέλαβος 116
ἀτσάλι 128
ἀτονιάζω 145
ἀτόνιασμα 145
ἀτρουποκεφάλιαγος 144, 145
αὐγερινὸς 8
αὐλὴ 120
αὔριjο 103
ἀφαλαρίδα 108
ἀφαλὸς 82
ἀφέντης 10
ἀφεντούδης 10
ἀφιδωσύνη 140
ἀφίνουτε 144
ἀφ'τ'άζομαι 74
ἄφκειαγος 144
ἀφ'λλάδα 84
ἀφοροῦμαι 156
ἀφοτυριὰ 114
ἀφουγκράστρα 101
ἄφραγος 144
'Αφρόδω 123
'Αφρω 103
ἄφταιγος 144
ἀφτασὰ 116
ἀφτὶ 119, 136
ἀφώτιγο 108
'Αχαμνόμεροι 118
ἀχάραγο 108
ἀχαρουπαίδευτους 105
'Αχερδοῦς 126
'Αχιλλεὺς 103
ἀχλά'δα 71
ἀχλα'δ'ὰ 72
ἀχλα'δ'ὲς 72
ἀχλα'δ'οῦνε 72
ἀχλιὰ 118
ἀχλὺς 118
ἄχλωρος 116
ἀχνοτρέμω 8
ἀχοβολῶ 8
ἀχολόγος 8
ἀχολογῶ 8
ἀχὸς 8
ἀχρείγιος 121
ἀχρουμάκ'στους 112
ἀχυλιὰ 118
ἀχῶ 8
ἄψιφο 96
ἀψιφώνει 96

Β

β 138
Βαβαίικα 122
bαbάκι 138
Βαγγέριζα 78
βαέν' 100
βαθειοὶ 11
βαθειοῦ 11
βάθη 6
βάθητα 84
βάθος 6
βαθὺς 11, 15, 18, 27
βάι 157
Βά'θα 71
βα'θ'ὰ 72
bαϊldίζω 156
βα'ρ'ὰ 73
βά'ρ'δ'α 75
βα'ρ'δ'άτορας 75
βα'στ'ειῶμαι 76
βακκέτα 27
βακκώνω 20
βάκρινη 114
Βακὼ 123
βαλαντώνω 88
βαλλίζω 106
βαλμένο 96, 144
bάλσαμο 138
βάλσαμον 138
βαμπάκι 138
βάνω 98
βαπόρι 27, 44
βαρβ- 57
βαρβάλακας 57_1
βαρβαλιάζω 57_1
βαρβάρα 57_1
βαρβαραλαλαξιὰ 56_1
βαρβαραλαξιὰ 56_1
*βαρβάρας 57_1
*βαρβάρης 57_1
βαρβάρι 57_1
βαρβαρίζειν 55_3
βαρβαρίζω 55, 55_3, 56, 56_2
*βαρβάρισμα 57_1
βαρβαρισμὸς 56_1
*βαρβαριστὴς 57_1
*βαρβαριστὸ 57_1
βάρβαρος 55_3, 56
*βαρβάρω 57_1
βάργα 143
βάρδα 98
βαρδιαλιάζω 56_1
βαρδάρι 57_1
βαρδαριάζω 57_1
βαρδαρίζω 56_1
βαρδιᾶνος 114
βαρειὰ 128
βαρειέμαι 141
βαρέλλ' 100
βαριὰ 134
βαρκα'δ'ὰ 72
βαρκά'δ'άτικα 72
βαρκα'δ'ὲς 72
βαρκὸς 139
βαρόμετρο 138
bαρού'τα 72
βαρὺ 119
Βαρυμπόπη 107-108
bάρω 138
bᾶς 138
βασερὲ 51_1

bασία 140
Βασιλᾶδες 126, 127
Βασιλαίικα 122
Βασιλᾶς 126
Βασίλειος 14
βασιλὲς 120
Βασίλης 14, 43
βασιλιὰς 43
βασιλόπουλο 15
βάσις 14
βαστάου 108
βαστ'ῶμαι 76
Βάσω 123
Βατέας 123
bατα'ρ'ὰ 73
Βατζελία 123
βαφτισᾶρικα 102
βγάλουτε 144
βγάλμα 142
βγάλω 138
βγοῦτε 144
βδομαδὸς 139
βέβαιγα 121
bεθάνουτε 144
Βεκίληδες 118
βελαζούμενο 79
βελόνα 119
βελονοκατιφὲς 5
βενεθιὰ 114
Βενετσιᾶνος 28
βερβ- 57
βερβέρα 57_2
βερβέρας 57_2
βέρβερε 55, 53_3
βερβέρης 57_2
βερβερίζειν 55_1
βερβερίζω 55, 56_1, 57
βερβερίζων 55_2
βερβέρισμα 57
βερβεριστὸ 52_2
βερβερίστρα 57_2
βερβερίτσα 57_2
βέρβερος 57_2
βερβέρω 57_2
Βερβίτσα 78
βεργολυγερὸς 65_1
βερεσὲ 119
βερικοκεὰ 5
βερικοκία 5
bεριουσία 144
β'ζουλόϊ 101
bζυχουβγάλτηδῶνε 144
βησαλίδα 54_4
βήσαλο 54_4, 119
βήσαλου 54
βησσάλα 54_4
βησσαλάκι 54_4
βησσαλένιος 54_4
βησσάλι 54_4
βησσαλιὰ 54_4
βησσαλιάζω 54_4
βήσσαλο 53, 54, 54_4
βήσ(σ)αλο 53
βήσσαλου 53
βησσαλώνω 54_4
βιάζιτι 154
βιαρὸν 52_2
Βίγλα 127
βι'δι'άζει 73
bίζηλος 156
βιλλᾶνος 114
βιολέτα 20
βιρβιρίζου 56
βιργιάνι 88
βιριᾶέδια 134
βιρισιέδια 134
Βίτη 136
β'κέντρα 155
βλαaρὸς 49
βλαβεραὶ 50, 50_3
βλαβερὸς 50_3
βλαδαραὶ 51
βλαδαρὸς 48, 49, 50, 59_1
βλαδεῖς 49_2
βλαδὸς 49_2
βλαδὺς 49_2
βλακεύειν 50_3
βλαροκόβγομαι 52
βλαροκόβω 52_2
βλαροκόβγω 22
βλαρόξινος 52_2
βλαροπάγιδο 52_2
βλαροπάϊδα 52_2
βλαρὸς 46, 47, 48, 49, 50, 50_2, 52, 53, 53_1
βλαροφεγγιὰ 52_2
βλάσα 52_3
βλασεραὶ 51
βλασερὸς 46, 47, 48_1, 49, 50, 52, 52_3
**βλάσι* 48_1
βλάσι 49, 52_3
βλάσια 52_3
βλασιάζω 52_3
βλάσιασμα 52_3
βλαᾶ'-σιάζω 52_3
βλάᾶ-σιασμα 52_3
βλάστα 52_3
βλαστά'ρα 71
βλαστάρja 143
βλαστερὸ 48_1
βλαστερὸς 52_3
βλαστημοκοπῶ 8
βλαστὸς 52_3
βλάστα-βλούτσα 47_2
βλάφτω 47_2
βλαχιὰ 5
βλαχουνιὰ 5
βλαχουριὰ 5
βλέπω 47_2
βλῆμα 47_2
βλημίδιν 47_2
βλημὶν 47_2
βληχρὸν 50_3
βληχώνι 47_2
βλιαρὸς 50_3
βλιβρὸν 50_2, 58
βλίτσα 47_2
βλιτσίνι 47_2
βλογκιὰ 47_2
βλόϋρους 101
βλυμμίδιν 47_2
βογγάου 108
βογγομανῶ 8
βογγομαχῶ 8
βογγῶ 8
Βογκιζόγαμπρος 123
βό'δα 71
βοιδιὰς 5
βο'δι'οῦ 72
βοιδοπατησιὰ 5
βο'ρ'ὰς 73
bοκάρι 145
βόκολο 113
-βολῶ 8
βοὸς 61_2
βοριάζω 123
βορίζω 123
Βορίστρα 123
βορὸς 123

βοσκοπούλα 44
bόσ'κος 157
bοτζάλε 156
βότουνας 118
βοτσαλάκι 54_4
βοτσαλέν'ος 54_4
βότσαλο 53, 54, 54_2
*βότσολα 54_3
βουϊδουλίβαδου 99
βουιν̇ὲ 5
βου'τ'ὰ 73
βοῦκ-κο 95
βούκολος 118
βουλιὸς 100
Βουνάτσια 122
βουνεὰ 5
bουνέντες 138
βουνία 104
βουνιὰ 5
βούργια 114
βούρκαρος 158
βουρκολειὸ 96
βουρλισμένο 144
βουρλοκομεῖο 157
βουρτίζου 100
βουσκᾶν 47_1
βούστομα 118
βουτάου 108
βούτουρας 89
βουτσέντρα 115
bουχά'δα 71
βράζω 119
βρα'δ'άζει 72
βρα'δ'άσει 72
βράδυ 11, 15
βράζει 48_1
βράζω 47
βρασερὰ 48_1
βρασερὸς 49
βράσι 48_1, 49
βραστερὰ 48_1
βραστερὸς 47, 49
βραστὸ 119
βραστὸς 48_1
βράχεα 6
βράχεα 6
βραχιόλι 151
βράχος 6
βρεθίκια 119
βρεσμένο 144
βρησαλίδα 54_4
βρίζω 8
βριζωβολῶ 8
βριζωκόπημα 9
βριζωκοπῶ 8, 14
βριζωλογῶ 8
βρικόλακας 57^1
βρίσκεις 142
βρονταρίδια 135
βροντόφωνος 8
βροντοφωνῶ 8
βροντῶ 8
βροῦτε 144
βρύση 11
βρύσης 11
βρωμόγερως 7
βρωμοκλάρι 126
βρωμοκοπῶ 8
βρωμοξυλεὰ 126
βρωμόρριζα 27, 44
βρωμόχορτο 5
βρωμόχορτο 126
βρωτίδα 118
βτώνου 124
βύσσαλον 54_1
βυσσινὶ 12, 19
βυσσινὶς 11, 17, 26
βύσσος 54_1
βυτίναν 125
βυτίνη 125
bὼ bὼ 138

Γ

γ 138, 139
γάαρος 95
γαβῖνα 106
γαb'ρ'άτικα 74
γαb'ρ'άτικο 74
γαιδουράφτης 136
γαιδούρι 9
γαιδουροκέφαλους 134
γαιδουρονύχης 14, 43
γαιδουρονύχι 9
γαιδουροπούλι 15
gαιρὸς 138
gακὸς 138
γαλάζιος 19
γαλά'ρα 71
γαλανὸς 19
Γαλάνω 123
γαλάριο 140
γαλάριο 140
γαλατάδες 36
γαλατὰς 36
γαλαχτερὸς 95
γαλερὸν 51_2
γαλερὸς 51, 51_4, 52
γαλερωπὸς 51_2
γαληρὸν 51_2
γαλίκ' 124
gάμης 138
γάμος 7, 151
γαμψώνυχος 9, 14
γανιὰ 5
γανώνω 6
gαρ'δ'ὰ 69
gα'ρ'δ'ακιὰ 75
gα'ρ'δ'ακὸ 75
gα'ρ'δ'ακὸς 75, 75_1
gαρ'δ'ακὸς 69
gαρ'δ'ακούλλα 69
gαρ'δ'οκόκκαλο 69
Γαρούφω 123
γαττομάτης 43
γαττόπουλο 44
γαττούλα 44
Γαυραίικα 122
Γαυρέας 123
Γαῦρος 122
γγ 123
γγαστριὰ 42
γγαστριὰ 34
γγαστρώνω 34, 42
γδαρτα'ρ'ὰ 73
γ'δόκουρους 135
γελαρὴ 51_2
γελαρὴς 51_2
γελαρὸς 51, 51_3, 51_4, 52, 53
γελᾶς 23
γελάω 24
γεμιτζῆς 10
γένει(ον) 12
γένι 15. 44
γένια 44, 154
γεράδισμα 146
γεράνιος 19
γερανὶς 146
γερανῶν 146

γεροβοσκὸς 7
γερογάιδαρος 7
γερόγιδα 8
γεροδάσκαλος 7, 14
γερο-Δῆμος 14, 43
γεροέλατος 8
Γεροθανάσης 43
γερο-Θύμιος 43
γέροι 7
γεροιδιάρης 72
γεροκαπετάνιος 7
γερόκοττα 8
γερο-Κώστας 7
γερόλυκος 7
γερομούλαρο 8
Γερονικόλας 43
γεροντάκης 43
γεροπατέρας 7
γεροπετεινὸς 7
γεροπεῦκος 8
γεροπλάτανος 8
γεροπρίναρο 8
γέρος 7, 14, 26, 43
γερόσκυλλο 8
γερόσκυλλος 43
γεροτσόπανος 43
γέρου 7
γέροντας 106
γέρους 7
γέρω 7
γέρων 7, 26
γέρως 7, 26, 43
γεύουμι 105
Γεώργιος 14
Γεωργούλλ' 112
γῆ 146, 159
γήλιος 121
γήσκιος 121
γι 121
γιὰ 96, 100
γιαγιάδες 28
γιακὶ 112
Γιαννόπουλος 15
Γιτάτσι 122
γιατρὸς 120
γιατρὸς 142
γιδὸς 139
γιδρώνει 121
γιεροὶ 143, 145
γιερὸς 51_4
γίιδα 71
γιμὸς 101
gιμωλία 138
γιοργάιθα 71
γιοργαιθιάζου 72
γιορτοῦδες 84
γιράκ' 100
γιριὰ 74
γιρουντ'κὸ 101
Γιώργης 14
γκ 132
Γκέλω 136
γκέμι 88
γκιόσα 114
Γκούριζα 78
γκόφος 136
*γλαερὸς 52
γλαμυροὶ 50_3
γλαμυρὸς 50_3
γλάρα 47_1
γλαρὰ 51_4
γλαραίνω 46
γλαρεύω 46
γλαριάζω 46
γλαρίζω 46
γλαρομάτης 46_1
γλαροπάιδα 52_2, 53_1
γλαρὸς 46, 47, 48, 51, 51_4 52, 53, 53_1
gλάρος 138
γλάρου 53_1
γλάρουσαν 47_1
γλαρωμένα 47_3
γλαρώνω 46
γλάφτω 47_2
γλέπω 47_2
γληχώνι 47_2
γλιδιάρης 72
γλίτσα 47_2
γλιστερὸ 79
γλογκιὰ 47_2
γλυκαίνω 34
γλυκόρριζα 27, 44
γλυκούρια 79
γλυκὺς 11, 18
γλύμμα 47_2
γλύστρες 128
γλυτσίνι 47_2
γλῶσσα 36, 40
γν 144
γ'ναῖκις 134
γνέθουτε 144
γνέφηα 6
-γνω 144
γνώση 45
gξερολιθιὰ 144
γομάρ' 148
gόρακας 138
gοττῶνε 144
γοῦλες 121
γούλινα 121
γούλο 121
γουλόζος 27, 44
γουμάιρα 71
γουμαιριάζου 73
γουνιὰ 133
γουνιὸ 98
γούρι 90
γούριο 113
γουρούνα 99
γουστόζος 27, 44
gόφος 157
γραιὰ 6
γραφιὰς 13, 43
γροιθιὰ 72
γροιθιάζου 70
γυναῖκα 39, 40
γυναικεῖα 116
γυναῖκες 39, 45
γυναικὸς 39
γυναικῶνε 139
γυνὴ 39
γύπνος 121
γυρεύγω 114
γυρίζ-ζω 158
Γυφταίικα 122
γωβιὸς 148
Γωγὼ 123
γωμοργιάζω 95
γωμόργιασμα 95
γώμορο 95
γώπα 36, 39

Δ

δαgαμαιτιὰ 73
δαγκουμακιὰ 112
δαδέα 104
δαδὶ 34, 42, 45

δακάρω 156
δάκρυ 11, 15
δάνειον 96
δάνο 96
δάνος 96
δαντέλα 44
δασκαλάκλους 83
δαυλὸς 118
Δάφνη 126
Δαφνοῦς 126
δαχτυλίδι 119
δαχτυλίᵈα 71
δαχτυλιᵈᵈοῦ 72
δείγνω 144
δεῖξος 23, 28, 45
δειπνάει 158
δειπνῶ 118
δείχνω 144
δεκαᵈρᵈὰ 73
δεκαριὰ 43, 95
δεκαρjὰ 143
δεκαρκὰ 95
δεκέρνω 156
δεμάᵈτα 72
δεμάκ᾽ 112
δεντριγιοῦ 121
δένω 34, 42, 45
δέρμα 61_1
Δέσπω 123
δεύτιρα 101
δηλητήριαση 145
Δημητράκης 43
Δημητρατσαίικα 122
Δημητρέλης 44
Δημήτρης 14, 43
Δημήτριος 10
Δημητρούλα 44
Δημήτρω 123
διαβάζω 151
διαβεβαίγωνάνα 121
διακονᾶσαι 146
διακονιάρης 14, 43
διακονιαρόπουλο 80
διάκονος 7
διάκος 7
διάκος 14, 43
διάκων 7
διάλε 146
διαλεῶνας 118
Διαμαντόπουλος 44
διαμετράει 132
Διάμκω 123
διαρτίσας 95
διαρτωμένων 95
διασάκ᾽ 87
διατηροῦ 149
διατηροῦ 149
διγιευτύνω 121
διγριμὶ 156
διέταξένα 121
διήρτισαι 95
διηρτίσμεθα 95
δικαίγωμα 121
δικαιόρος 121
δικάρ᾽κου 100
δικέλλα 27, 44
δικέλλι 21, 27, 44
δίκιο 43
δινάτι 119
δίνου 135
διξιουσταυράφτ᾽κου 136
διξουσταυράφτ᾽κου 136
διξιουσταυράφτ᾽κους 135
Διονύσης 26, 43
Διονύσιος 14, 26
Διονυσόγαμπρος 123
διπλαρισμένο 144
διπλάρουσι 148
διρμώνι 98
διρμωνίζου 98
δίυγρον 50_2, 58
δίυγρος 59, 59_4
δjοῦνα 121
δόᵈda 71
δοᵈᵈὰ 72
δοᵈᵈοῦ 72
δοᵈᵈοῦνε 72
domaᵈτᵈὰ 73
δοντιῶ 151
δουφεκιῶνε 144
δρακόλακκος 43
δράκος 7, 14, 43
δράκων 7
δράκως 7, 24, 43
δριμὺς 11
Δρόσω 123
δρουμὺ 142
δρῦς 11, 15
δυσεντερία 151
δυσεύριτους 135
δυψέλη 119
δώδεκα 144
δῶρον 96

Ε

ε 5, 139
ἑ 120
-έα 4, 5, 123
-εὰ 4, 5, 6, 13, 14
-έας 4, 5, 123
-εὰς 4, 5, 13, 43
ἑβδομάδες 23
ἐβήχουνα 137
ἔβᵈᵈαξε 73
ἐβόηθηκα 96
ἐβράᵈδαζε 71
ἐβράᵈδασε 71
ἔβρασε 48_1
ἔγ 95
ἐγγλύφανον 128
ἐγγλυφὶς 128
ἔγινε 143
ἔγκαιρη 96
ἐγιοργάᵈθαζα 71
ἐγιοργάᵈθασα
ἐγλύκανα 34
ἐγουμάᵈραζα 71
ἐγουμάᵈρασα 71
ἐγρόᵈθαζα 70
ἐγρόᵈθασα 70
ἐδιακόσια 139
ἐδουρία 156
εἔχου 97
ἐζέστανα 42
ἐθάρησα 65
ἐθάρσησα 65
-ει 12, 15, 44
-εῖ 15, 44
-ειὰ 20
εἶδα 36
εἰδίσματα 101
εἴδjιενα 121
εἰκάζω 103
εἶμι 132
-ειον 12
-εις 15, 44
εἶχα 36, 144
ἐκαθότουνε 137

ἐκκλησὰ 139
ἐκκλησίja 103
ἐκομμά'ταζα 72
ἐκομμά'τασα 72
ἔκουψε 97
ἐκοψονεφ'ρ'άστηκα 74
ἐκουβέ'daζα 71
ἐκουβέ'dασα 71
ἐκού'ραζε 72
-έλα 44
ἔλασις 96
ἔλεγχος 151
ἐλεεινὸς 151
ἐλεημοσύνη 151
ἐλεοῦσα 36
ἔλευρος 62
-έλης 44
-έλι 44
ἐλιὰ 13, 43
ἐλιὲς 47
-έλο 44
ἐλογά'ραζα 71
ἐλογά'ρασα 71
ἐμάδηκα 96
ἐμά'ταζα 70, 72
ἐμά'τασα 70, 72
ἐμβάλλω 88
ἐμβολάριος 106
ἐμέ'ραζα 72
ἐμέ'ρασα 72
ἐμέτερ' 159
ἐμίκρυνα 42
ἐμού'daζα 71
ἐμού'dασα 71
ἐμπόρευμα 142
ἐμπορορράφτης 27, 44
-ένω 34, 42, 45
ἐξεδό'dάζα 71
ἐξεδό'dασα 70, 71
ἐξελημέ'ραζα 72
ἐξελημέ'ρασα 72
ἐξεμεσημέ'ραζα 72
ἐξεμεσημέ'ρασα 72
ἐξέρανα 34, 42
-εὸς 6
ἐπίκρανα 34, 42
ἐπό'daζα 71
ἐπό'dασα 71
ἐράγισα 22
ἐραμμάτισα 22
ἔργου 145
ἐρεβεννὸς 58
ἐρεγουλάριζα 22
ἐρεζίλευα 27
ἐρεζίλεψα 22, 27, 45
ἐρεμπέλευα 27, 45
ἐρεμπέλεψα 22, 27
-έρης 10
ἐρινεάζω 118
ἐρινὸς 118
ἐρόγεψα 22
ἐρόγιασα 45
ἐρόζιασα 22
-ερὸς 49
ἕρπιτου 100
ἐρράβδιζα 22
ἐρράβδισα 22
ἐρράγιζα 27
ἐρράγισα 22, 27, 45
ἔρρανα 22
ἐρράπισα 22
ἔρραφτα 22, 27
ἔρραψα 22, 27, 45
ἐρρεζίλεψα 45
ἐρρέκαζα 22
ἐρρεμπέλευα 45
ἔρρεψα 22
ἐρρίζωνα 22
ἐρρίζωσα 22
ἔρριξα 22
ἔρριψα 22
ἐρρόδισα 22
ἐρροκάνιζα 22, 27
ἐρροκάνισα 27
ἐρρούφηξα 22, 45
ἐρρούφησα 22
ἐρροχάλιζα 22, 27
ἐρροχάλισα 27
ἐρώτουνα 137
ἐσκού'ρασε 72
ἔσουσα 91
ἐστέ'ρωνα 72
ἐστέ'ρωσα 72
ἐστή'θαζα 71
ἐστή'θασα 71
(ἐ)στία 104
ἑτοιμάζουμάστε 103
ἔτρωγε 103
ἐτσὰ 145
-έττα 20
-έττο 20
εὐκὴ 146
εὔλερα 62, 62_2, 63
εὔλερον 57, 62, 63
εὔλευρος 62
εὔληρα 63_2
εὔληρον 63_2
εὐλοημένη 103
-εὺς 4, 120
-εύω 114
Ἑφτάστομος 115
ἔφυε 118
ἔχ' 132
ἔχει 12, 15, 44
ἔχεια 114
ἔχι 12,
ἔχνη 156
ἔχ'νι 47_1
ἔχνος 156
ἔχουντα 101
ἔχουτε 144
ἐ)ψανὰ 48_1
-εως 11, 14

Ζ

ζ 102, 132
ξ 102
ζάβαλ'ς 120
ξάβαρα 102
ζαβοτραυῶ 145
ζαγά'ρα 71
ζάγκλον 103
ζαλιὰ 79, 96
ζαλιάζω 96
ζάλιασμα 96
ζάλωμα 96
ζαλωμένος 96
ζαμπίτ' 87
ζαμπίτης 87
ζαοπόδας 158
ξάπα 142
ζαρζαβατ'κὰ 101
ζαχάρω 123
ζ'γὸς 155
ζ'γουμάχ' 155
ζέβλις 155
ζεβλόσκοινα 155
ζέγκλω 103

ξέγκλω 102
ζένω 34, 42, 45
ζεσταίνω 34, 42
ζέστη 142
ζευγάιρα 71
ζευγίτης 103
ζεύκι 114
ζηιτιανεύου 73
ζηιτιᾶνος 73
ζήσου 98
ζιάπα 142
ζιορβαλᾶς 143
ζιρβάφτ'κου 135
ζ'λάου 148
ζ'νταυλάου 148
ζούδιο 140
ζουδανοῦ 144
ζουδανῶνε 144
ζουμάρ' 62
ζουνάιρα 71
ζουναιριὰ 73
ζουναιριοῦ 73
ζουρλὸς 83
ζοὺς 97
ζυβὸς 83
Ζυγοβίστι 79
ζωγὴ 121
Ζωγράφω 123
ζών' 100
ζωντανὸ 95
ζῷο 42, 45
ζωστὴρ 39
ζωστῆρα 40
ζωστῆρας 40

Η

-η 10, 11, 13, 14, 43, 44
-ηα 13
ἤβγαλε 119
ἤβλεπε 119
ἤδινα 151
ἠένας 97
ἠέχου 97
ἠερχόμουνα 119, 151
ἤθελένα 121
ἤλ-λιος 158
ἤμαθε 119
ἠμαύρισα 119
ἠμεροῦνε 144
ἤμοιασα 119
ἤμπα 151
-ην 10
ἦρθα 36
ἤρθενα 121
ἤρκουδάνα 121
ἤρριξα 97
-ης 10, 11, 12, 14, 15, 43, 44
-ῆς 10
ἤτανα 121
ἤφαγα 97
ἤφταιξα 89
ἤχανα 121
ἤχυσα 119

Θ

θάλαμον 132, 133
Θαλασσίτρια 115
θαλασσοποιῶ 90
θαλασσουκράτ'ρα 132, 133
θαλασσουποιάου 133
θαλασσουταραχὴ 133
θαλερῶν 64
θάλπ' 133
θάμα 133
θαμάζω 96
θάμασμα 96
θαματουργὸ 133
θαμώνας 133
θὰν 138
Θανάσης 43
Θανάσω 123
θαρραλέος 65
θαρρετὰ 65
θαρρετὸς 65
θαρρεύω 65
θάρρος 65, 66
θάρρους 98
θαρρῶ 65, 66
θαρσεῖς 65
θάρσεσι 65
θαρσεύομαι 149
θαρσήσω 65
θάρσος 65, 66
θάρσους 65
θαρσοῦσι 65
θαρσῶ 65
θαρῶ 66
θέα 133
θέαμα 133
θεγὸς 120
θεγωρῶ 121
θέλγητρα 133
θέλ'νι 100
θέλου 97
Θεοῦ 145
Θεοφάνης 10
θεριακλῆς 10
θερίζονται 46
θερίζω 8, 9
θερμαδοχόρτι 102
θέσεις 43
θέσεων 43
θέση 43
θέσης 11, 43
θεσιθήρας 40
θέσις 43
θηέλου 97
θήλασμα 133
θήρα 133
θηρουδαμαστὴς 133
θηρουτρουφεῖου 133
θηρουφύλακας 133
θιγγάνω 105
θιουμήτουρα 133
θιόπνιφστους 133
θιουνουμάζου 101
θιρμασὰ 125
θίγου 133
θκιαολεμένος 158
θκιαρτίζω 95
θ'κὸς 148
θ'λειὰ 148
θολούρα 151
θρασεύομαι 149
θράσος 66
θρασὺς 66
θρεφανόγαλη 96
θρινάκι 118
θροεῖσθε 96
θροΐζομαι 96
θρομίλι 110
θροοῦμαι 96
θροφάιρα 71
θροφανὸς 96
θυμᾶμαι 143
θύμουσι 47_1
θύρσος 66

θωρὶ 146
θωρῶ 146

I

ι 5
-ι 6, 10, 11, 13, 14, 43, 44
ἱ 120
-ὶ 12, 15, 18, 44
-ια 14
-ιὰ 4, 6, 13, 43, 140
-'ια 43
-ία 4, 140
-ιάζω 144
ιάζω 144
-ιάρης 10, 14, 43
-ιὰς 5, 6, 13, 43
ἰδέγα 121
ἰδεῖ 12, 15
ἰδεῖ(ν) 12
ἰδὶ 12
ιδιαβάζου 72
ιδιαβατικὸς 72
ιδιακονιάρης 72
ιδιάτανος 72
ιδιαφεντεύου 72
Ιδιάτης 75
ιδιάτιζα 75
ιδιώχνου 72
-ῖδος 36
ἰδοῦτε 144
ἰδωμένο 108
-ιέρης 10
ἰέξουδου 97
ἰέτοιμα 97
ἰέχου 97
-ίζω 108, 144
ια 48
ἵλαρὰ 46
ἵλαρὸν 46
ἵλαρὸς 46, 47, 47_1
ἵλαρος 47_1
(ἱ)λαρώνω 47
ἱλατιὰ 135
ἱλιήμουνας 133
ιμ 121
ἱματ'σμοὺς 133
-ιν 10
ἰνιατὸς 159
ἰνόπλ' 133
ἰντέρ' 61_1
ἰντράδα 114
ἰξάλη 88
ἰξάπτουμι 133
ἰξέλιξ' 133
ἰξηγάου 133
-'ιο 43
-ιὸ 43
-'ιος 43
-ιος 10, 14
-ιὸς 6, 13, 43
-ιου 89
ἰπιπόλιους 133
ἱρῶν 58
-ις 10, 11, 14, 43
-ὶς 11, 15, 16, 17, 18, 27, 32, 35, 36
ἴσκινα 103
-ίσκω 95, 159
ίσκω 158
(-ι)στος 138
-ίστρα 123
ιτ 121
ἴχερη 113
ἰψὲς 134
ἰψιὲς 134

K

κ 138
καβάιθα 71
καβαλλάρης 14, 26, 43
καβαλλάριος 26
καβαλλάρις 10, 26, 43
Καβελλαιριὰ 73
κάβο 134
καγιᾶς 119
καγκέλλι 20, 44
καημέχαρος 145
καθῆστε 28
καθήσ'τε 28
κάθουδάνα 121
καθουρίζου 133
καίουνταν 155
καιριδιὰ 75
καιριδιακὸς 75
καιριοφίλι 73
κακκάβιν 61_2
κακομαθημένος 151
κακονύχιτιο 74
κακοποιὸς 142
Κακόσειροι 118
καλὰ 145
καλάι 128
καλάιθα 71
καλαιθιοῦ 72
καλαμαιριὰ 73
καλαμιὰ 46
καλαμπουκιοὺς 98
Καλέας 123
Καλκαντόγιαννης 145
Καλκαντόγιαννης 145
καλ-λύτ-τερος 158
καλόγερος 7
καλόγηρος 7
καλορρίζικος 27, 44
Καλόσειροι 118
καλούπι 128
καλυβοσφύρια 97
καμάιρα 71
καμμῶ 90
καμπαναριὰ 97
καμπανέλι 20, 27, 44
καμωμένο 144
κανεὶς 144, 145
κανένας 151
κανθὸς 113
κανίστρα 100
κανναβίστρα 123
Καντάλιζα 122
καούμενο 79
κάπα 20, 44
καπέλο 27, 44
καπινὸς 103
καπιριοῦ 74
Καπνοβγενύσης 145
καπότα 20, 27, 44
καπιτάνιους 112
καραβιῶ 151
κάρβουνα 151
καρβουνιάρις 128
καρδιὰ 46_1
καρδούλα 33
Καρέα 122, 123
καριδιὰ 69
κάρο 44
καρπουλόι 155
Καρ'σαδίτης 157
καρτιροῦ 149
καρυδάτο 36

καρύ'δα 71
καρφὶ 106
κασαβέτι 114
κασκαβάλης 89
κασκέτο 20, 44
κασσ'δ'άρης 72
κασσοκάπακο 145
καστάνια 128
καστανομάτης 14
καστέλλι 20, 27
καταδίκη 145
κατά'ρ'τ'α 75
καταπονῶ 113
καταποσὰ 125
κατάρα 138
καταρούσα 36
κατάταξ' 133
κατατουπίζου 133
καταψ'φίζου 133
κατεβαίνω 9
Κατερινιὼ 123
Κατέρω 123
κατηφο'ρ'ακὸς 73
Κατινέλι 84
κατοικοῦσα 36
κατοστά'ρα 71
κατσουλόπ'λο 80
κατ'ροῦ 149
κατσαβίδι 128
κατσαδώρα 106
Κατσακογιάννης 145
Κατσὴ 122
κατσικιῶνε 144
κατσούν' 124
Κάτω 123
κατώγει(ον) 12
κατώγι 15, 44
κατώγια 44
καυχησία 140
καφὲ 19
καφὲ ρεγκὶ 19
κάχλην 58_6
κάψα 138
κεδῶ 147
κεῖ 139
κεῖδα 112
'κεῖνο 143
κεναρᾶτα 111
κενάρι 111
κεντάει 137
κεντρῖνα 137
κεντῶ 147
κεράεσσι 61_2
κεραμί'δα 71
κεράσι 119
κερδάου 108
κερὶ 119, 143
κεφαλα'ρ'ὰ 73
κεφάλι 6, 56
κεφαλίνος 36
Κεχ'ρ'άνικα 74
κηλίδα 36
κημὸς 95
Κῆς 136
κὶ 47_1
κίδαρις 62_3
κιντέα 61_1, 61_2
κιοῦρτος 113
κιρασᾶ 134
κιρασιὰ 134
κιρασιὰ 134
κ'ρ'άδα 74
κ'ρ'αίνου 74
κ'ρ'ανὴ 74
κ'ρ'ανὸ 74
κ'ρ'ανὸς 74
κ'ρ'όχουλο 74
κιρσὸς 66
κίσσαρας 103
κιτάρ' 62_3
κιτάριν 62_3
κίταρις 62_3
Κῖτσος 136
κιφάλ' 61_1
'κκλησία 138
κλαῖμε 33
κλαίου 97
κλαὶς 23, 28
κλάπα 20
κλαριὰ 46, 47_1
κλεῖστε 23
κλεύγω 114
κλέφτ' 134
κλῆμα 36
κληματαρ'ὰ 73
κληματαρέα 104
κλητὴρ 39
κλητῆρα 36, 39
κλητῆρας 39
κλητῆρες 39
κλητῆρος 39
κλοτσιὰ 143
κλοτσοπατῶ 8, 43
'κ'λουθάω 138
κλωθογυρίζω 8, 43
κ'νᾶς 112
κ'νᾷς 112
κνιδέα 61_2
Κόγιω 136
κοίτη 116
κόκ-καλο 158
κοκκινά'δα 71
κοκο'δ'οῦ 72
Κολιόγαμπρος 123
κολοκύ'θα 71
κολοκυ'θ'ὰ 72
Κολοκυ'θ'ανοὶ 73
κολομέ'ρα 71
κολοτσιποῦρες 144
κολυμπριάζει 142
κομαρέα 104
κομιδόρα 157
Κόμμα 127
κομμάθια 114
κομμά'τα 72
κομμα'τ'άζου 73
Κόμμαν 127
Κόμματα 127
Κομ-μάτι 94
κομμάτια 144
κομματούλι 44
κονταίνω 45
κοντότα 20, 44
κοντούλλης 44
κόντρα 128
κόπ'ρ'α 74
-κοπῶ 8
κόρακας 113
κορδέλα 20, 44
κορδόνι 27, 44
κορδονιέρα 128
κορίτζ' 61_1
κόρκορος 88
κορμὶ 46
κόρμπα 114
κορτοντήρας 157
κορφοξυλιὰ 80
'κοσᾶρ' 142
'κοσιάρ' 142
κοτζάμου 132

κοτζιάμου 132, 143
κοτσιάνι 108
Κοτσινιὰ 122
κότσινο 122
κοτσινοτρίχης 115
κόττες 45
κοττόπ᾽λα 138
κουβάιρα 71
κουβαιριὰ 73
Κουβαρᾶς 79
κουβειδιάζου 72
κουβειδιάσου 72
Κουβέλιζα 122
κουδαρίτικα 105
κούκιο 106
κουκκιὰ 47
κουκκουδία 140
κουκκούτσι 136
κουλλουιδιριάζομαι 75
κουλλούιρα 71
κουλουβὰ 106
κούλουκας 85
κουλούκι 85
κουλούτσι 115
κουλπανάδικα 105
Κούμαρος 122
Κουμούσης 122
Κούμπλιζα 122
κούν᾽σι 155
κούπα 20, 27, 44, 151
κουρὰ 135
κουραφέξαλα 155
κορτσούδ᾽ 83
κουσάρ᾽ 100
κουταλάφτης 136
κουτοδάσκαλος 7
κουτὸς 137
κούτρα 143
κουτσιὰ 47_3
κουτσούπια 108
Κουτσουρόγαμπρος 123
κουττάλαφος 116
κοψίδα 71
κοψόημερε 145
κοψοκεφαλιάζω 145
κοψομεσαστὴς 142
κοψομεσιαστὴς 142
κοψονεφιριασμένος 74
κρανέα 122
Κρανέα 123
κρασιὰ 134
κρεββάτια 72
Κρεββατάτσα 122
Κρεκούτση 122
κριαρου- 134
κριαρουμύτα 135
κριθάρι 122
κριjάσι 103
κρικέλλι 20, 27, 44
κρινελῖνα 143
κροκύδα 110
κροκύδας 110
κροκυδένια 110
κρούω 159
κρύjος 103
κρυjότη 137
κρύο 142
κρωτήρι 118
κυβέρνηση 14
Κυλήιδιριὰ 75
κυνηγάει 107
Κυπιριανιώτης 74
Κυπιριανὸς 74
κύρης 14, 43
κυρίγια 121
κύριος 14
κύρις 10, 14, 43
κυρόγαλους 112
κυροῦδες 84
κυττάρ᾽ 62_3
κυττάρι 62_2
κυττάριον 62_3
κύτταρος 62_3
Κωσταντάρας 79
Κωσταράκωνε 144
Κῶτσους 133

Λ

λαβιριάτικος 74
λαβὸς 83
λαβωμαιτιὰ 73
λαγάζω 116
λαγάιδα 71
λαγαιδιὰ 72
λάγανα 99
λάγανον 99
λαγαρὸς 50_2, 53_1
λαγρὸν 50_2, 53_1, 58
λαγρὸς 53_1
λάδι 34
λάδι 42, 45
λαδιὰ 43
λαιδιὰ 72
λαιδιὲς 72
λαιμὸς 119
λαιμούσια 78
λακινιὰ 89
λάκκ᾽ 112
λάκκι 112
Λακωνία 89
λάλλαι 118
λάμπα 119
λανάιρα 71
λαὸς 118
λασυδιὰ 118
λασυτιέρης 10
Λάπη 107
λάπι 157
λάρουσι 47_1
λαρώνω 41_1
λασιὰ 114
λάσιμο 114
λατάρι 114
Λατίνος 36
λάτρα 106
λατρεύω 106
λαχανιῶνε 144
λαχίιδα 71
λαχιτιὰ 74
λαχιτιὲς 74
λαχτισιὰ 137
λ᾽βάν᾽ 112
λεβδὸς 145
Λεβετάτσι 122
λεβρὸς 59, 60, 62, 63
λέγι 12
λέει 12, 15, 44
λείμακες 64
λεῖμαξ 63, 64
λειμὼν 39, 64
λείπει 143
λειτουριὰ 97
λεπίιδα 71
λευρὸ 60_2
λευρὸς 57, 61, 61_1, 62, 63
Λευτέρης 14
Λευτέρω 103
ληλλάδι 118
λημέρι 123

λημμά'ρα 71
ληστὴς 34, 42, 45
λίαν 58
λιάρα 118
λιαρὸς 47_1
λιβάδεσσιν 58_6
λ'βάδι 98
λιβηρὸς 58
λιβὸς 98
λιβρὸν 58_2, 58_3, 61_1
λιβρὸς 57, 58, 58_4, 59, 60, 61, 62, 63
λιγαδούρα 156
λίγδα 79
λιγδερὴ 79
λιγερὴ 65_1
λιγ'δ'άζου 74
λιγ'δ'άρης 74
λιγούλα 145
λιγούλης 145
λιγούλι 145
λιθά'ρα 71
Λιθάρι 122
λιθαριὰς 43
λιμβρὸς 58_4
Λιακόγαμπρος 123
λιοντά'ρα 71
λιπτὰ 100
λισβὰ 98
λισβώνω 98
λίσπος 98
λίσφος 98
λισφώνασθαι 98
-λογῶ 8
λόια 98
λουκάνα 119
Λούλιζα 122
λούμακας 63
λουμάκι 63, 64
λουμάκια 63
λουμακίδα 63
λουμάκοι 64
λουμάτσι 64
λουματσιάζω 64_2
λουμώγνω 108
λοῦπος 116
Λοῦπος 116
λ'σβὸς 98
λυγερὴ 65_1
λυγιὰ 140
λυγνάρι 79, 108
λύθι 113, 118
Λύμπω 103
λυσσεύου 134
λυσσιεύω 134
λυχνά'ρα 71

Μ

μαβὶ 19
μαβρὴν 19
Μαγδάλω 123
μαγκουρογαμόσταυρος 142
μαγνήτης 89
Μαγούλα 127
μαζεύω 118, 120
μαζὶ 120
μαζίτσα 121
μάθια 114
μαθιάζω 114
μαθὸς 14, 43
μαθὼν 7
Μα'ρ'τ'άτικο 75
Μα'ρ'τ'οῦ 75
μάϊτα 68, 68_6
μά'τα 72
μά'τ'α 68_6, 69
μα'τ'ὰ 73
μάϊτ'α 68_6
μα'τ'άζου 70, 73
μα'τ'οῦ 71, 73
μα'τ'οῦνε 73
μακελλάρις 10
μακιὰ 157
μακ'ρ'ὰ 74
μακραίνω 34, 42
μάκρητα 84
μάκρους 98
μακρυνούρλ'κου 135
Μαλάσοβα 122
μαλλάτη 95
μαλλιὰ 144
Μάμαλης 79
μανάβης 10
μαναστήρα 145
μαναστηριακὲ 145
μαναστήρικο 145
μαννάδες 23, 28
μαννέλα 20, 27
-μανῶ 8
Μάραθος 126
μαργαριτά'ρα 72
Μαρθόπετρος 78
μαριονέτα 20
μαρμαρώνω 143
μασσαρία 114
μαστέλο 20, 44
Μαστορέλης 44
μάστορης 128
ματαδαρτίζω 157
ματαζαβώνω 157
ματαζ'μώνω 157
ματαστάθηκε 139
ματαταράζω 157
ματατούρα 89
ματατσωπαίνει 138
ματαφορτώνω 157
ματζεύω 120
ματζὶ 120
μάτι 6, 9, 12, 13, 14, 43
μάτια 46
Ματσῖνα 136
ματσουκορράβδια 144
μαῦρα 46_1
Μαυραγάνης 141
μαυραγάνια 141
μαυρά'δα 71
μαυρίζω 9
μαυρὶν 19, 20
μαυρογένης 15, 44
μαυρομάτης 14, 43
μαυρομελανιάζω 9
μαυροσκότεινος 145
μαχαιράδες 36
μαχαιρὰς 36
μαχαίρι 33
-μαχῶ 9
μεγαλουσιᾶνος 23
μεγαλόφυλοι 143, 145
μέγγενη 128
μεγιστάνες 36
μεθοκοπῶ 43
μεθυοκοπῶ 8
μελανιὰ 5
μελανιάζω 9
μελεγούνι 121
μέλι 99_2
μελιτζανὶς 11
μελίχλωρο 114
μελίχλωρος 99_2

μέντιουμ 89
μέρα 143
μερακλῆς 10
μέρας 145
μερjὰ 143
μέρμηgας 157
μερὸς 139
μεσάδι 78
μεσάιδα 71
μεσημέιρα 72
μεσικὰ 78
μεστοπροβατῖνα 145
μεταθανατίκι 96
μέτουρα 78
μέχουμι 101
μηλαδέρφχια 75_1
μηλιὰ 13, 43
μὴν 39
μῆνα 39, 40
μῆνες 39
μηνὸς 39, 139
μητραδέρφχια 75_1
μητροκάβουτσα 75, 75_1
Μήτσης 136
μιάλοβ 95
μιζέδια 134
μιζέδια 134
μικραίνω 34, 42, 45
μικρούλης 44
μικρούλι 44
μιλεῖτε 28
μιλῆστε 23
μιλίχλουρο 98
μιλίχλουρους 99
μιρακλῆδις 134
μισάλ' 124
μισ'μέρ' 148
Μιχαλάκης 43
μ'κρὸς 112
μ'λαδιρφὸς 101
μ'λὰρ' 148
μ'λαρου- 134
μ-μάθκια 158
μογάλος 121
μόιδα 71
μοῖρα 110
μοίρας 121
'μὸν 159
μοναστήιρα 72
μοναχὸς 121
μονοπάιτα 72
μοσκοκαρφεὰ 5
μοσκοκαρφιὰ 5
μοσχάτος 36
μουζούρι 156
μουιδιάζου 72
μουιδιάσου 72
μουκεραιδιὰ 72
μουλάιρα 72
μουρέλο 44
μούλκι 114
μουλύβ' 134
μουργιὰ 97
μουριὰ 97
μοῦσα 36, 40
μούσκιμα 47_1
μουσουλμάνος 23, 28
μουστακαλῆς 10
μουστάκι 12
μουστουμένους 101
μουστώνω 101
μούτη 157
μούτ-τη 94
μουχίτικα 105
μπ 132
μπαγὴρ 57_4
μπαιθιριάζει 75
Μπαιθιριάνικο 75
Μπαιθιριᾶνοι 75
μπαινοβγαίνω 8, 14
μπακάλης 10
μπαμπακοσφάχτης 142
μπαρ- 57
μπὰρ 57_4
μπάρα-μπάρα 57
μπαραμπάρια 57, 57_4
μπὰρ-μπὰρ 57
μπαρμπάρια 57
μπαρμπαρίζω 55, 56, 57
μπαρμπαρίζου 56
μπάρμπαρος 56
μπαρμπουτέα 104
μπαρουστιὰ 114
μπάρτζα 114
μπασία 140
μπέμπω 114
μπεντικὸς 114
μπιλιέτο 20, 44
μπισκότο 20, 44
μπλέμα 114
μπλήμμη 114
μποκανίτσια 103
μπολιάρα 106
Μπολιάρι 106
μπολιάρικο 106
Μπορέας 123
μποῦ 98
Μπούγα 107
μπουγάδα 119
Μπούκκα 127
μπουκκάλα 20
μπουκκάλι 44
μπουκούνι 20
μπουκουραίικα 105
μπουλιαρεύω 106
μπουλιαριὰ 106
μπουλιάρικα 106
μπουλιάρις 106
μπουξαδάκλους 83
Μπραΐμης 107
μπριλαντένιο 119
μπριλάντι 119
μπρὶν 139
μπροῦντζος 128
μπρουστοκλείδ'κου 135
μπωμπὼ 138
μ'σκαρου- 134
μ'τζήθρα 47_3
μυγδαλέα 104
Μυγδάλου 134
μυιγιάζιτι 154
μυρρίνη 65
μυρσίνη 65
μυρωδάτος 36
μυρωδιὰ 5, 13, 43
μυστάζει 137
μυτζήθρα 47
μυτοῦδες 84
Μ'χάλς 112
μωρέλι 20, 44
μωρολόος 118

N

ν 138, 139
'να 95
νάμ' 135
νὰν 138
νέθε 109
νέος 7

νεοττίδες 116
νερὸ 46_1
Νησάτσι 122
νησίδα 36
νιᾶτα 145
Νικλιᾶνοι 118
νιοφεγγιὰ 52_1
νισκιὰ 159
ν- νερὸν 157
νοικοκυουρὰ 89
νοιτιὰς 73
νοσσίδες 116
νοσσὶς 116
ντ 132
Ντεληγιανναίικα 122
ντοντόλια 109
ντόρτικα 105
ντοτλγέρικα 105
ντῶκα 159
νὺξ 58
νυφίδες 23, 28
νύχι 9, 14, 43
νύχις 159
νυχιτιὰ 74
νυχιτιάτικα 74
νῶμος 138
νωροίλια 139
νωστογυρμένος 91

Ξ

ξ 132
ξαγαριάσουνε 119
ξάιριτια 75
ξάλη 132
Ξάνθη 121
ξανθογένης 15
ξανθούλα 15, 44
ξαργητοῦ 114
ξάστρα 78
Ξαυγὴ 122
Ξαφένια 121
ξεδοιδιάζου 70, 72
ξεδοιδιάσου 72
ξεγωμοργιάζω 95
ξεγωμόργιασμα 96
ξεθαρρεύω 65
ξεκάμπανος 87
ξειτιρωδίζου 75
ξεκουτρουλιάζω 143
ξέλασι 96
ξενηθειὰ 114
ξενεκρώνομαι 142
ξένους 134
Ξενοφῶν 103
ξεράιδα 71
ξεραίνω 34, 42
ξεροφρουγανιάζει 145
ξεσιτισμένο 98
ξεσκονίστρας 110
ξεφράξουτε 144
ξεφτίιδα 71
ξὴ 121
ξιάλη 132
ξιένους 134
ξιένους 134
ξιέβγαλτους 134
ξιέρ' 134
ξισ'νιρειῶμι 149
Ξοβέργης 121
Ξόδουλος 121
Ξόθεμι 121
ξομπλιαστὸς 134
Ξόξενος 122
ξὸς 121
Ξόστομος 121
ξουράφ'κου 135

Ο

ὀζωκοπῶ 8
Ὀλγόγιαννης 78
ὁλημερὶς 145
ὁλονυχτούσιος 145
ὁλὸς 58_6
ὁλοῦ 58
ὁμελέτα 27, 44
ὁμοιοπαθὴς 148
ὁμορφῶνε 139
ὁμπρέλα 20
-ον 15
ὄνυξ 14
ὀξὺ 15
ὀξὺν 19
ὀξὺ(ν) 17, 20
ὀξὺς 19, 27
ὅποιος 114
ὅποιους 154
ὄργους 100
ὄρεξη 137
ὀρδινιάζεται 96
ὀρθομίλια 111
ὀρθομύλι 110
ὄρκυνος 90
ὄρνιθα 118
ὀρνιθοθήρας 40
ὅρομα 159
ὀρρὸς 103
ὀρφανούλι 15, 44
-ος 6, 7, 14, 43
-ὸς 43, 139
-ὸττα 20
-ὸττο 20
ου 89, 138
οὐ 98
Οὐβραΐικα 158
-ουδα 84
οὐδέποτε 148
-ούδης 10
-ούδι 10
-ούλα 15, 44
-ούλης 15, 44
-ούλι 15, 44
οὔλις 134
οὔλ-λον 94
-ουλος 138
οὐλουνῶνε 144
οὐρανὸς 53_1
ὄφι 110
ὄφις 11, 15

Π

π 138
πααίν' 134
πάγ' 112
πάγι 112
παγιωμένο 96
παγιωμένοι 96
πάη 98
πάθηα 6
παθημένο 144
παθὸς 14, 43
πάθουδα 147
παθὼν 7
παθὼς 7, 43
παιδαρέλι 20, 27, 44
παιδία 104
παιδιὰ 68_6
παιδιάμουτες 143

παιδόπουλο 44
παιδούλα 44
παιζογελῶ 8, 14, 43
παιθκιὰ 95
παϊδὰ 68
παϊδ'ὰ 68_6
παι'δ'ὰ 69, 72
παι'δ'οῦνε 72
παίνια 101
Πα'τ'ρ'άνικα 75
Π'τ'ρ'ᾶνοι 75
παιχνί'δα 71
παιχνιδ'άζου 72
παιχνι'δ'οῦ 72
παλαιὸς 6, 43
παλά'τα 72
παλιοκουνιάροι 6
παλιορεζίλης 44
παλιόρογκο 27
παλιορούτα 27
παλιορρεζίλης 44
παλιὸς 13, 43
παλιοσιεργούνηδες 143
παλιοσιεργούνης 132
παλιοσεργούνης 132
παλληκά'ρα 72
παμψηφεὶ 148
Παναγίας 127
Παναΐα 98
Παναΐja 103
Πανηγυρίστρα 123
πανὶ 44
πανουκατίζω 142
πανουκάτισμα 142
πανώραια 43
πανώρια 43
παπαγάλος 27, 44
παπα'δ'άνικο 72
Παπαρούνα 126
παπό'ρα 72
παπούλα 114
παππαδάκης 14
παππᾶδες 23, 28
παππαδόπ'λο 138
παππαδοπούλα 44
παππουλάκης 43
παππούλης 44
παραβολιάζω 145
παράβουλα 155
παραγιὸς 128
παραγών' 134
παραΐτσα 139
παρακαλάω 24
παρακαλοῦσα 36
παρακουλουθάει 135
παραμύ'θα 71
παρᾶν 117
παραξόρτινος 157
παραπερούλια 139
Παραπολιάνα 122
παραπονιάρης 4, 43
παραπονιάρις 43
παραράδιασμα 134
Παρασκευγὴ 114
Παρασκόπι 127
παρί'δα 71
παρμένο 144
Παροικιὰ 117
Πάροικοι 117
παροικολόγι 117
παροικομέτριν 117
Πάροικος 117
παροίκου 117
παστέλι 20, 27, 44
πατερᾶδες 23, 28
πατεράκης 14, 43
πατερούλης 15
πατημασιὰ 5
πατησιὰ 5
πατινάδα 96
πάτος 85
πάτους 83
Πατρινογιάννης 145
πατῶ 85
πατώνω 85
παχειοὶ 11, 15
παχὺς 11, 15, 18
πδούλ' 124
πεῖνα 36
πειράξουτε 144
πε'τ'ρ'ὰ 75
Πε'τ'ρ'άνικο 75
Πετροθανάσης 78
πελάου 95
πελεκάνος 36
πεμπὲ 19
πεμπὲ ρεγκὶ 19
πενηκεία 99
πένης 99
πένητας 99
πεντέξερος 145
πεντέρμε 145
πέρ' 105
περασὰ 139
περασμένο 144
περάσουν 98
περάσ'τε 28
περᾶστε 28
Πέρης 136
περιαδράγνω 108
περιβολάρης 43
περιβολαριὰ 43
Περ'λαδίτης 157
περνοδιαβαίνω 8, 43
περπατάω 24
περπερεύομαι 113
πέτευρον 103
πέτραβο 103
πέτρες 98
πετσέτα 44
πευκιὰς 13, 43
πήγαινένα 121
πηγαινοέρχομαι 8
πη'δ'ὰ 72
πη'δ'ὲς 72
πήκαμε 151
πῆχυς 11, 15
πιατέλα 27
πιατέλι 27
πιδὶ 121
πιδιὰ 132
πιδιοῦ 133
πιδούδ' 84
πιεῖ 12, 15, 44
πιεῖ(ν) 12
πιθά'ρα 72
πικ'ρ'ὰ 74
πικ'ρ'αίνου 74
πικ'ρ'ὸ 74
πικ'ρ'ὸς 74
πίκ'νους 112
πικραίνω 34, 42
πιμου'θ'ρ'άζου 75
πιράσ' 100
πιρνοῦ 149
πιστοποιοῦ 149
πλαδαρὸς 48, 59_4
πλα'τ'ὰ 73
πλακώση 145
Πλαστηρόκωστας 144

πλαταίνω 34, 45
πλατέος 104
πλάτητα 84
πλάτους 98
πλατυνούρλ'κου 135
πλατὺς 11, 15, 61_2
πλεβ'ρ'ακὰ 73
πλέκω 62
πλένουμάστε 103
πλένω 34, 42, 45
πληὴ 98
πλοῖα 36
Πλουμπιδόγαμπρος 123
πλούσιος 139
πλυνίσκω 158
πλυν-νίσκω 95
πλωριὸ 138
ποδάρι 136
πόδια 71
πό'δα 71
πο'δ'ὰ 72
πο'd'άζου 72
πο'd'άσου 72
πο'δ'οῦ 72
πο'δ'οῦνε 72
ποῖσος 23, 28, 45
πόλεις 11, 14, 43
πόλη 11, 14, 43
Πολιάνα 122
πολιμάου 98
πο-λυνίσκω 94, 95
πονάει 137
πονοῦμε 28
πόνους 47_1
ποντίζω 118
πορjὰ 143
πόρος 118
πορτιέρης 10
πορτοκαλὶ 12
πορτοκαλὶς 11
ποτήρι 33
ποὺ 23, 28, 45, 139
-πουλα 15
-πούλα 44
πουλημένα 144
-πούλι 15, 44
πουλ-λαόφωνος 157
πολήμ' 125
πουλλία 104
-πουλο 15, 79
-πουλος 15, 44
πουλ'ταριὰ 148
πουνέντε 138
πούντζες 95
πουρτούδα 84
πουτάζουμι 98
ποτρομῶ 156
π-πέφτουν 94
πράξεις 11, 43
πράξη 43, 45
πρατῖνα 135
Πρεβεζιᾶνος 23
πρόβατα 47_1
προβατίνα 36
προβατινὸς 139
προβάτσι 115
προβατῶνε 144
προβέντες 102
προβιὰ 13, 43
προγοδέψ' 121
προεστοὶ 7
προεστὸς 14, 43
προθεσμίγια 121
προικοθήρας 40
προικούσα 36
Προιτσειὸ 122
πρόκα 128
προκάμουτε 144
προσποιοῦμαι 148
προσφυγὴ 148
προυβατάρ'ς 135
προυβέντα 101
προφήτεψένα 121
προχωροῦ 149
πρωγινὴ 121
πρωτευουσιᾶνος 23
πρωτολάτης 78
π'τουλόγος 135
πυκινάδα 103
πύρατος 135
Πυργάριζα 122
πύργος 136
πυροσία 104
πυρρὸς 66
πυρσὸς 66
πῶς 23, 28, 45
πῶς 23, 28, 45

Ρ

ράβγω 114
ραβδέα 104
ραβδιὰ 13
ραβ'δ'ὰ 73
ραβ'δ'άτορας 73
ραιβὸς 88
Ραμνοῦς 126
ραφτᾶδες 23, 28
ργιὰ 97
ρεβίθια 98
ρεγάλο 119
ρέγκ 18
ρεγκὶ 12, 15, 17, 18, 19
ρείτσι 115
ρεμα'τ'ὰ 73
ρέστες 119
ρεψιάζω 145
Ρηγόγαμπρος 123
ρημά'δα 71
'ρημοκκλήσι 138
ρι 121
ριζάφτι 136
ρῖμμα 101
ρίχν'νι 100
ρογ'δ'ὰ 74
ροδαρέ 114
ρόκα 20, 27, 44
ρόμκα 105
Ροσβάναγα 122
ρουβώνει 136
Ρούγα 122
ρουὴ 100
Ρούκ'σα 157
Ρουκ'σ'ώτης 157
ρουχιῶ 151
ρώγα 36, 39
ρωμαιὸς 6
Ρωμαιὸς 43
Ρωμιὸς 43
ρωτᾶμε 28

Σ

σ 132, 138
Σαβ'ρ'ανὴ 73
Σαββατιάτικο 115
σα'ρ'd'ὰ 75

σαιριδιὲς 75
σακάζω 145
σακκιὰ 144
σακκοκόπιρια 74
σακ-κούλ-λα 94
Σαλαμίνα 36
σαλιβάρι 103
σαλὸς 90
Σαμακιὰ 126
σαμιὰ 145
σαμώνω 145
σανίδα 71
σάντουλος 114
ὃαπάνου 132, 143
ὃαπέρα 134
Σαρακίνα 113
σαρανταλείτουργο 115
σαρμανίτσα 104
σαρουμαιτιὰ 73
σαρωμαθιὰ 114
σαυρὸς 104
σβέλτος 139
σβέρκο 145
σbρωχιτιὰ 74
σγαρλίζω 134
σγάρλισα 98
σγαρλῶντα 134
σ'dύχαινάνα 121
σεbιριακὰ 74
σέλαος 59
σέλας 58, 59_2
ὃειμῶνας 95
σείξιμο 145
σειρίν' 106
σείσιμο 145
ὃένα 134
ὃέρι 95
σέτερ' 159
σηκώης 98
σήμερα 47_1
σία 104
σιάντρελλος 78
σιαπάνου 132, 143
'σιαπάνου 96
σιαπέρα 134
σιαπλαούρας 134
σιαπλαούρας 134
σιαποῦ 132
σιαποῦ 134
σίδας 138
σιένα 134
Σικαλίστρα 123
σινάπια 47
σίντας 138
σιτάρι 99
σκαβνιὰ 157
σκάνιο 157
σκαφίιδα 71
σκαφόν' 124
σκέλη 6, 13, 44
σκέληα 6, 13, 44
σκεληοῦ 44
σκέλι 6, 43
σκέλια 43
σκελίιδα 71
σκελιοῦ 43
σκέλος 6
σκελώσης 146
σκέμμα 96
Σκηταργειὸ 127
σκιζάφ'κου 135
Σκινιώτισσα 115
σκίνος 36
σκιοῦτε 144
σκλιβὸ 48_1
σκοιδιὰ 72
σκόλη 119
Σκοπὰ 127
Σκοπὰς 127
Σκόπη 127
Σκοπὴ 127
Σκοπιαὶ 127
Σκοπίη 127
Σκοπὸς 127
Σκοπιώτισσας 127
σκορδάτο 36
σκούβω 157
σκουdράω 157
σκουιτιὰ 73
σκουλεῖου 134
Σκουμπᾶς 127
σκουντάφτ' 144
σκουτέλλα 44
σκουτέλλι 20, 27
σκουφτὰ 157
σκούψιμο 157
σκυλλομάτης 43
σκυλλονύχης 14, 43
σκυλλοφάους 98
σκώιτα 72
σμουγιδιαίνου 74
σ'κώνω 138
σ'μάδι 138
σμουγιδιὸς 74
Σμυρνιὸς 43
σὸν 159
Σουλιμᾶ 107
Σουλιμοχώρια 107
σουλτάνος 23, 28
σουρνόdανε 143
σούσα 91
σούστα 128
Σοφούλα 44
σοφραΐζω 80
σοφρᾶς 159
σπάθ' 155
σπαιθιὰ 73
σπάργας 118
σπαργάω 118
σπαργώνω 118
σπαρτὰ 47_1
Σπάρτα 122
σπαρτέα 104
σπεῖρα 90
σπηλιὰ 43
σπίθια 114
σπίιτα 72
σπίτ' 132, 133
σπίτι 12
σπιτιῶνε 139
σπιτούδ' 84
σπ'λιὰ 6
σπρώγνω 144
σπρώχνω 144
στ 139
σταβάιρα 72
σταβάρ' 155
Σταβιριανάκος 73
Σταβιριάνι 73
Σταβιριανὸς 73
Σταβιριάτης 73
Σταβιριάτιζα 73
Σταβιριοῦ 73
Σταμάτω 123
στάσεις 14
στάση 14
Στασινογιάννης 145
σταχτὶ 12
σταχτιοὶ 12, 15
σταχτὶς 11, 15, 17

στάχυ 11
στεγάιδα 71
στεγαιδιάζου 72
στενοχούιρα 72
στενοχωργειέται 121
στήθι 6, 14
στήθια 6, 14
στῆθος 6
στήιθα 71
στηιθιάζομαι 73
στηιθιάζου 73
στιμάρω 114
στοιβὴ 116, 118
στοίχημα 151
στομάχι 119, 137
στομούχι 114
στραβόροκα 27, 44
στραιτιώτης 73
στραὸς 158
Στράτω 123
στρατὼν 39
στρατώνα 36
στρατώνας 36
στριφτάιδα 71
στροκλιάστηκε 143
στρουσίιδα 71
στρόφος 116
στρώση 45
στυράκι 118
σεγγενικιάρικο 143
συγκαθάει 98
συγκαθάει 98
συγκιριάζω 101
σύγκρινος 114
συγυρισμένο 144
σῦκα 144
συκέα 26
συκιὰ 26
συκιὲς 45
συλλαρεύω 78
συμπεραίνω 34, 42
συμφουνοῦ 149
συμφωνίγια 121
συναυλακάρης 78
σύνταξη 138
συντυχάν-νω 158
συτσέα 104
σύφλογο 145
σύχριστος 118
συχώιρο 72
σφάλαγας 157
Σφῆνα 122
σφραγίδα 36
Σωκράτης 11
σωπάσ᾽τε 28
σωπᾶστε 28
σώπικα 105
σωτῆρας 40
Σωτήρω 123

T

τάεις 98
τάικαμι 101
Τάκης 136
τακούνι 27, 44
τάλαρους 100
ταναιμύκου 61_2
τάξεις 19, 14
τάξεων 11, 14
τάξεως 11
τάξη 14
Τάτσης 136
Τάτσιζα 122
Τατσούρης 136
ταυρῶ 159
ταφιάζω 137
ταχιὰ 43
ταψέα 104
τέθοιο 114
τέιτος 72
τέλεια 136
τέλους 98
τέμενος 90
τὲς 23
τέσσιρις 155
τζ 123
τζάπα 132, 143
τζιάπα 132, 143
τζιορμπαλᾶς 132
τζιμποφιλῶ 8
τζορμπαλᾶς 132
Τηλέμαχος 103
τήομαι 118
τίλογα 143
τίμιγος 121
τίμνιος 139
τιμόνι 27, 44
τιμονιέρης 10
τιμῶντας 36
τις 23
τὶς 22, 27, 45
τιτράδιου 134
τοὶς 22, 27, 45
τομάιρα 72
τόπος 46
τόπους 46_1
τότεσος 121
Τότος 136
τουλουπέλα 20, 27, 44
τοῦμπο 128
τουμπόσειλος 157
τοῦν 144
τουρανιὰ 119
τραγογένης 44
τραγοπούλι 44
τραγόπουλο 44
τραγόπουλος 44
τραπεζιέρης 10
τραταρίσκω 95
τραυᾷ 137
τρεμοσβήνω 8
τριάνταν 144
τριανταφυλλὶς 17
τρικολωνικὰ 105
τρίουζα 159
τρόμπα 128
τρομπέτα 44
τρουποκεφαλιάζω 145
τρόχος 118
τρύος 118
τρῶμε 33
τρώουμι 98
τρὼς 23, 28
τρῶτε 45
τσακάλι 132, 143
τσάκωσαν 138
Τσάντα 136
Τσαούση 122
τσάπα 20, 27, 44
τσαπιὰ 159
τσεμπέρα 108
τσέπη 108
Τσερβίκο 122
Τσερέσοβα 122
τσερὶ 95
τσεφάλι 95
τσημών-νω 95
τσιακάλι 132
Τσιβούρι 122

τσιάω 112
τσιμπίδα 128
τσιοπάνηδες 143
τσιοπάνης 132
τσιρὶ 112
τσιριπόπ'λο 138
τσιρότο 20
τσ'λιὰ 112
τσοιλοπονάει 115
τσοιμᾶμαι 115
Τσοπανάκης 43
Τσοπανέλης 44
τσοπάνης 108, 132
τσοπανόπουλο 44
τσουκουνίδα 103
τσωπαίνω 136
τυρὶ 12, 15, 47, 53_1
τ'φέκ' 158
τώρα 42, 34, 45

Υ

-ὺ 18, 20
ὑγιερὸς 51_1
ὑγραλὸς 51_1
-ύ(ν) 20
ὑπερέιτιρρια 75
ὑπέρογκος 90
ὕπνος 46
ὑπόλογος 148
ὑπουργεύω 113
ὑπουργὸς 113
-ὺς 11, 15, 17, 18, 20, 26, 27, 33, 35
ὑφορῶμαι 156
ὑψηλὸς 51_4

Φ

φαγὶ 12, 15, 26, 44
φαγιὰ 12, 44
φαγιοῦ 12
φαγοσποριάζω 78
φαγωμένο 144
φάιδα 71
φαλαρὴ 99
φαλαρὶς 108
φαλαρὸ 99
φαλαρὸς 99
φάλαρος 99
φάληρα 99
Φαμέγιοι 118
φᾶνε 97
φανιντουνιᾶς 142
Φανόγαμπρος 123
φαρδὺς 11, 15
φαρνατζῆς 128
φαρσεύιτι 149
φασούλι 33
φᾶτε 28
φεγγάρ' 158
φερμένο 144
φευγόδικος 145
φηέτου 97
φθάσαμε 138
φιδοφαωμένε 145
φίιδα 71
φικ'νὸς 112
φιλὶ 12, 15, 44
φιλιὰ 12, 44
φιλιοῦ 12
Φιλοποίμην 103
φίλοῦ 97
φίτιάρι 74
φίτιαιριὰ 74
φίτιαρίζου 74
φίτιαστικὰ 74
φίτιάχνου 74
φκειασμένο 144
φκειάσουτε 144
φ'κέντρα 148
Φλακωπὴ 115
φλασκιάζω 52_3
φλάσκιασμα 52_3
φλούιδα 71
φοβούμαστε 151
φονεύγω 114
φονιὰς 43
φορατζῆς 10
φορήγαμε 143
φορτωτήρα 40
φούντις 98
φουράδα 149
φουρνέλο 20, 44
φουρνόστομα 104
φοῦρος 104
φουρόστομα 104
φουτγιὰ 133
φουχτεὰ 43
φουχτιὰ 13, 43
Φράγκου 122
φραὴ 118
φραίζα 128
φραιζαδῶρος 128
φραμένα 144
φραχταπήδα 78
φρίκη 145
φρόδω 123
φρύδι 6, 12, 13
φρύδια 46_1
φτάσαμε 138
φτειαγμένο 96
Φτέρη 122
φ'τίνια 125
'φτούνη 143
φ'τσέλλ' 148
φυόδ'κους 98
φυρρὸς 66
φυσανέμης 157
φωθιὰ 114
φωϊτὰ 68
φωιτιὰ 69, 73
φωνάζω 8
φωνούλα 33
φῶτα 36
φωτιὰ 68_6
Φωτόγαμπρος 123
Φωτὼ 123

Χ

χ̂ 100
χαβ'λὰ 157
χαβούζα 79
χάβρος 157
χαγάνος 28
χαζοπατέρας 7
χάιδα 71
χαιδιάρης 72
χαιριτιὰ 75
χαιριτιοῦ 75
χαιριτιοῦνε 75
χαμαδράκι 146
χάμαι 146
χαμακιὰ 146
χαμόκουτος 136
χαμολόγια 146
χαμολογῶ 146
χάμου 96
χάους 98

χαροκαημένος 7, 8, 14
χαροκαμένος 7, 43
χάρος 7, 14, 43
χάρου 100
χάρω 7
χάρων 7
χείλι 6, 14, 43
χείλια 6, 14, 43
χειλιοῦ 43
χεῖλος 6
χειμὼν 39
χειμῶνα 39
χέ'ρα 72
χε'ρ'ὰ 73
χεράμι 103
χέργια 121
χερήσιος 145
χέρja 143
χέρσος 66
χήνα 36, 39
χ'ρ'άζομαι 74
χ'ρ'αζούμενος 74
χ'ρ'ωμένος 74
χ'ρ'ώνου 74
χ'ρ'ωστουμέικα 74
χ'ρ'ωφελέτης 74
χιρουμάντ'λου 134
χλομπὸς 139
χλωρὸν 99_2
χλωρὸς 99_2
χν 144
χ'νι 100
-χνω 144
χοδροκέφαλος 157
χορεύγω 118
χορτά'ρα 72
χουλιάρια 97
χοῦμα 142
χουράφ' 100
χουραφιάρ'ς 98
χουσὰ 125
χουφ'τ'ὰ 74
χουφ'τ'άζου 74
χρασί'δα 71
χρι'στιανὴ 76
χρι'στιανὸς 76
χρι'στ'ανὸς 76
χριστ'ανὸς 76
χριστjιανὸς 121
χριστουγεννιάζω 145
χρουσὸς 89
χρουστάου 158
χρυσῆ 121
χρυσοθήρας 40
χρυσὸς 121
χρυσοχέρης 159
Χρύσω 123
χρῶμα 36
χτά'ρα 72
χτενάδες 36
χτενὰς 36
χτένια 154
χώ'ρα 72
χωραφούδ' 83
Χωρέας 123
χωριατοπούλα 44
χωρjὸ 143

Ψ

ψ 132
Ψάρη 107
ψαλί'δα 71
ψαλι'δ'ὲς 72
ψαλι'δ'οῦ 72
ψαλι'δ'οῦνε 72
ψαρονέφ'ρ'α 73
ψεύτης 132
ψηλὸς 51_4
ψιεύτης 132
ψίφωμα 96
ψιφώνει 96
ψιχειῶνται 103
ψουνίζ'νι 134
ψούνισα 151
ψοφολογῶ 8, 43
ψ'χουβγάλτ'ς 134
ψωμᾶδες 23
ψωμὶ 12, 15, 47, 53_1
ψωμὶν 157

Ω

-ω 123
-ῶ 108
ὠδῖνες 90
-ων 14
ὡραῖγος 121
-ως 14, 43
-ώς 43
accumbo 106
agguantare 114
agliata 114
alla lesta 114
ambasciadore 114
anagyris foetida 126
arbitrante 118
arbitro 118
arvales 106
arvalis 106
aventario 114

b 132, 138, 140
balsamo 138
bar-bar 57
barometro 138
bayilmak
belbere 57_2
belbërë 55_3
bërbëlis 55_3
bessalis 44_1
biassa 52_3
blarus 49
**blassa* 52_3
bozzale 156
bozzolo 54_6

centenario 114
ceresevo 122
ciottolo 54_6
Crvica 122

d 132, 138, 140
davranmak 156
dërdëlis 55_3
dogru 156

entrata 114

fabbro 157

Falco 116
fide 140
fratres 106

incompositus 49
incondita 49
inconditum 49
insulsus 49_6, 50_1
intaccare 156

kasavei 114
kenar 111

lapis 157
legatura 156
lumaca 63, 64
lumaq 64
lumaqje 64
limax 63

macchia 157
masseria 114
meles taxus 118
mente 156
mesura 156
milvus 116
mogyla 127
mülk 114

nam 135

Poljana 122
pomidoro 157
prevenda 101
-pullus 13

s'armanitsa 104
scilla maritima 146
stimare 114

tara 156

-ula 13
-ulla 13
ulmaca 64
ulmaceae 64
ulmaceus 64
ulmus 64
-uridae 118

vanus 49
vardiano 114
vekil 118
villano 114
velvere 57_2

yeradmak 146

zevk 114

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ.	4	στ.	34	ἀντὶ	Θρᾴκ.	γράφε	Θρᾳκ
»	7	»	42	»	*γερογάϊδαρος*	»	*γερογάιδαρος*
»	11	»	42	»	*πορτοκαλλὶς*	»	*πορτοκαλὶς*
»	12	»	1	»	*πορτοκαλλὶ*	»	*πορτοκαλὶ*
»	13	»	6	»	ἐγένετος	»	ἐγένετο
»	14	»	21	»	*γαϊδουρονύχης*	»	*γαιδουρονύχης*
»	14	»	22	»	*ἄνθρωπάκις*	»	*ἀνθρωπάκις*
»	15	»	20	»	*γαϊδουροπούλι*	»	*γαιδουροπούλι*
»	20	»	21-22	»	'Ενετικῆς	»	'Ενετικῆς
»	27	»	24	»	*βρωμμόριζα*	»	*βρωμόρριζα*
»	38	»	1-2	»	βαθ-μὸς	»	βα-θμὸς
»	39	»	32	»	διαμαρτύρονται	»	διαμαρτύρονται,
»	53	»	11	»	κατεχωρίσαν	»	κατεχωρίσθησαν
»	55_2	»	2	»	Τραγωδ.	»	Τραγῳδ.
»	71	»	26	»	*γιοργάιθα*	»	*γιοργάιθα*
»	71	»	27	»	*ἐγιοργάιθαζα*	»	*ἐγιοργάιθαζα*
»	71	»	27	»	*ἐγιοργάιθασα*	»	*ἐγιοργάθιασα*
»	72	»	41	»	*γιοργαιθιάζου*	»	*γιοργαιθιάζου*
»	72	»	42	»	*γιοργαιθιάσου*	»	*γιοργαιθιάσου*
»	73	»	37	»	*κοψονέφιριάζου*	»	*κοψονεφιριάζου*
»	73	»	38	»	*ἐκοφονέφιρίασα*	»	*ἐκοψονέφιρίασα*
»	73	»	38	»	*κοφονεφιρίάζομαι*	»	*κοψονεφιρίάζομαι*
»	80	»	23	»	*διακονιαρόπουλο*	»	*διακονιαρόπ'λο*
»	80	»	23	»	*κουταβαδόπουλο*	»	*κουταβόπ'λο*
»	80	»	23	»	*κατσουλόπουλο*	»	*κατσουλόπ'λο*
»	95	»	1	»	*σ*	»	*χ*
»	126	»	14	»	foedita	»	foetida
»	134	»	10	»	*μιζέρια*	»	*μιζέδια*
»	145	»	35	»	*δληερὶς*	»	*δλημερὶς*

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
Τροποποιήσεις εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς	3-45
Ἰω. Ν. Καλλέρη : Ἀνάλεκτα Λεξικογραφικά	46-66
Α. Κουτσιλιέρη : Ἡ ἐπένθεσις εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης	67-76
Ἔκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1959	77-92
Ἔκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1960	93-129
Ἔκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1961	131-152
Ἔκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τῶν ἐτῶν 1962-63	153-160
Πίναξ λέξεων	161-184
Διορθωτέα	185